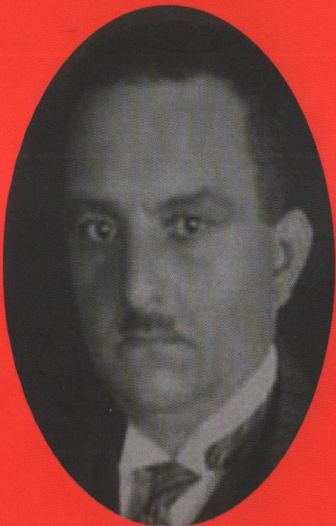
Mahmut Esat Bozkurt'un Eserleri-4

MAHMUT ESAT BOZKURT

Toplu Eserler

IV

Yayına Hazırlayan

Doç. Dr. Şaduman Halıcı

KAYNAK YAYINLARI

Mahmut Esat Bozkurt'un Eserleri-4

MAHMUT ESAT BOZKURT

Toplu Eserler

IV

Kaynak Yayınları No: 816
ISBN: 978-975-343-862-9 (Tk. No)
978-975-343-971-8 (4. Cilt)

1. Basım: Eylül 2015

Genel Yayın Yönetmeni
Sadık Usta

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. Şaduman Halıcı

Editör
Kurtuluş Güran

Çevriyazı
Doç. Dr. Şaduman Halıcı, Musa Sarıkaya

Redaktör
Gökçe Şenoğlu

Sayfa Tasarım
Güler Kızılelma

Kapak Tasarım
Bora Gürsoy

Baskı ve Cilt
Ertem Basım Yayın Dağıtım Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi
Başkent Organize Sanayi Bölgesi 22. Cadde No: 6
Malıköy - Temelli / ANKARA
Tel : 0312 640 16 23
Sertifika No: 26886

KAYNAK YAYINLARI

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Galatasaray Meşrutiyet Caddesi Kardeşler Han No: 6/3
Beyoğlu 34430 İstanbul
www.kaynakyayinlari.com • iletisim@kaynakyayinlari.com
Tel: 0212 252 21 56-99 Faks: 0212 249 28 92

MAHMUT ESAT BOZKURT
Toplu Eserler
IV

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. Şaduman Halıcı

Çevriyazı
Doç. Dr. Şaduman Halıcı, Musa Sarıkaya

Sadeleştirme
Kurtuluş Güran

İÇİNDEKİLER

IV. BÖLÜM
KEMALİST İDEOLOJİNİN SİSTEMLEŞTİRİLMESİ

SİSTEMLER VE İDEOLOJİLER

VI. BÖLÜM

KEMALİST İDEOLOJİNİN SİSTEMLEŞTİRİLMESİ

SİSTEMLER VE İDEOLOJİLER

DEMOKRASİ - KOMÜNİZM - FAŞİZM

Diktatörler İdaresi*

İtalya sosyalist liderlerinden mebus Matteotti[1] Roma'da kayboldu ve kısa bir müddet sonra o ruhsuz cesedi şehir civarında bulundu. Matteotti, Meclisi Mebusan'a İtalya'nın mali siyaseti hakkında mühim beyanatta bulunmaya geliyordu. Beyanatını ihtiva eden vesikalar da kendisiyle beraber gömüldü. Tarihin fikir kurbanları arasına karışan mebusun kanlı bahtı etrafında gazetelerin verdikleri haberlere bakılırsa faşistler şüphe altında kalıyorlar. Faşistlerin ve hükümetin reisi Mussolini, Meclis'te irat ettiği nutkunda hadise hakkında teessüflerini beyan ederken, suçluların mutlaka bulunarak cezalandırılacaklarını söyledi; maktulün ailesini de nezaketle kabul ederek taziyette bulundu ve teminat verdi. Fakat muhalif fırka bunu yetersiz gördü; Meclis'i terk ederek çekildi. Meclis de belirsiz müddet için faaliyetini tatil etti. Son haberler dahiliye nazırıyla müsteşarının ve emniyeti umumiye müdürünün istifalarını getirirken, İtalya'nın birçok mahallerinde baş gösteren kanlı çarpışmalar kaydediliyor.

Biz şuracığa hadisenin tablosunu olduğu gibi çizdik. Üst tarafının tamamlanması İtalya polisiyle ve müstantikiyle[2] alakalıdır. Belki vakaya cüret edenler meydana çıkarılacaktır. Belki bir iki dedikodudan, gürültülerden, çarpışma-

---

* *Sada-yı Hak*, 20 Haziran 1924, No: 1366.

1 Giacomo Matteotti. 10 Haziran 1924'te öldürüldü. (Y.N.)

2 Müstantik: Sorgu hâkimi. (Y.N.)

lardan sonra her şey örtbas edilmiş olabilir. Her iki ihtimalin gerçekleşmesi, olumlu veya olumsuz bir şekilde, Mussolini idaresinde, dolayısıyla faşizm mukadderatında tesirli olacaktır. Belki Mussolini hükümeti işbaşından da çekilir. Tasavvur ve tahminin haricinde birtakım hadiselere şahit olabiliriz. Cüret edenler bulunmadıkça faşizm hükümeti her gün biraz kaybedecektir. Bulunursa bunların itiraflarına ve şahsiyetlerine göre vaziyet açıklığa kavuşmuş ve meydana çıkmış olacaktır. Fakat işi doğru görmüş olmak için her halde neticeyi derhal beklememelidir. İtalyan diktatörünün kullanacağı atout'lar[1] bitmiş değildir.

İtalya'yı, asrımız milletlerinin, asrımız müşterek zihniyetinin alıştığı usullerden bambaşka bir şekilde idareye ve yürütmeye karar veren faşistlik esasen tabii bir siyaset olarak kabul edilemez. Zamanın fikir cereyanlarına, iktisadi, toplumsal ihtiyaçlarına, milletlerarası siyasi eğilimlerine ayak uydurmak, başarılı olmak azminde bulunan milletler için bir zarurettir. Bu bakımdan faşistlik bize göre tarihe intikali artık kısa zamanlara bağlı olan bir icattır ki, bunu bizzat İtalya yapacaktır. Bu son hadiseler etrafında Türkiye Halk Cumhuriyeti için alınacak hisseler vardır. Bunlar çok istifadeli şeylerdir. Tarihten ve hadiselerden edinilecek tecrübeler Türkiye'nin yılmaz ve kararları çok kati halk inkılabında ihmali caiz olmayan ganimetlerdir. Bizi bu makaleyi yazdırmaya sevk eden husus da budur. Faşistliğin en büyük zaafı İtalya'nın mukadderatını eski Romalılarda olduğu gibi diktörlükle idaredir. Bu zaaf arta arta bir gün faşizmin bünyesinde iyileşmesi mümkün olmayan genel karışıklıklara yol açacak, faşistler kendi kendilerini devirmiş olacaklardır; kendi kendilerine intihar edeceklerdir. Asrımızda milletlerin mukadderatını diktatörlüğe bağlamak, 20. asır siyasi tarihini asla ve kat'a anlamamayı, hayat ve hadiselerin cereyanlarını görmemeyi ifade eder. Eski Romalılarda bir âdet vardı: Vatanları büyük tehlikeler karşısında kaldıkça geniş yetkili diktatörler seçerlerdi; tabii hal geri gelince zamana göre doğru dürüst bir devlet idaresine dönülürdü. Fevkalade günlerin tahammül edebileceği bu siyaset tabii zamanlarda şüphe yok ki bir felakettir.

Faşistler belki bundan ilham almışlardır. Fakat itiraf etmeleri lazımdır ki, eski Romalıların müstesna günler için kabul ettikleri bir usulü bunlar 20. asırda her gün için kabul etmiş bulunuyorlar!.. Bu, asrımız demokrasisinin bütün tesisatını kale almamaktır; milletlerin hâkimiyetini bir zümrenin ve nihayet bir şahsın görüşlerine, iradesine kurban etmek davasıdır; bütün halk hâkimiyeti prensiplerinin başına vurulmuş bir tokmaktır. Dikkate pek ziyade değerdir ki, diktatörler yalnız bulundukları memleketlerde değil, milletlerarası vaziyet için de tehlikelidir. Asrımızda iktisadi, toplumsal, fikri, siyasi sebepler altında milletlerin menfaatleri birbirine pek ziyade girifttir. Herhangi bir devletin takip

1 Atout (Fr.): Koz. (Y.N.)

edeceği siyasetten diğerlerinin derhal etkilenmesi, kaçınılması mümkün olmayan bir neticedir. Bunun içindir ki, milletlerarası hukuk âlimleri, anayasa hukuku yazarları 20. asır için çizilmiş demokrasi esasları haricinde kalan siyasi teşekkülleri medeniyet camiasından dışarı bırakmakta ısrarlıdırlar. Çünkü bunlar hem temsil ettikleri milletler hem de bütün cihanın huzur ve selameti etrafında korkunç tehlikelerdir. Türk İnkılabı bu gibi sebeplerden dolayı cihan demokrasisi esaslarına göre Türkiye'de bir cumhuriyet vücuda getirdi; genel ahenge göre yürüdü.

Başka türlü yapılamazdı. Aksi halde zararlı mevcudiyetler sırasına dizilmek lazımdı. Bizde zaman zaman ortaya atılan teoriler arasında "aydınlar diktatörlüğü", "adil istibdat" vs. gibi birtakım tezler görüyoruz. Modası çoktan geçen bu düsturları müdafaa edenler de bulundu. Bizde de bulunuyor. Tabii olmayan bu düşüncelere ilim ve tecrübe cevaplarını vermiş olmakla beraber, şu kadarcığını işaret edelim ki, diktatörlük ne şekilde olursa olsun, mutlaka ve mutlaka zararlıdır. Bu, tahakküm ve zulümdür. Akıbetini mutlaka kanlı bir ihtilal karşılayacaktır. Evvelce yıllara, asırlara bağlı olan bu ayaklanmalar, şimdi gün ve ay meselesi olmuştur. Türkiye siyasi tarihi bunun en canlı misalleriyle, tecrübeleriyle yüklüdür. Tarihin seyrinde adil bir istibdadın, aydın bir zümre diktatörlüğünün bir memleket, bir millet için faydalı olduğu görüldü. Fakat bunlar o istisnalardır ki, milletlerin genel hayatında düzenleyici olamazlar; örnek diye kabul edilemezler. Tıpkı zehirin bazen bir hastayı iyileştirmesi, fakat tabii halde bulunanları daima öldürmesi gibi. Nerede kaldı ki asrımız demokrasi düsturları bu zehrin kullanılmasına da lüzum bırakmayan tesisatı vücuda getirmiş bulunuyorlar. Bu tesisatın başına geçirilen taç halkın kayıtsız ve şartsız hâkimiyetidir.

20. asrın hazmedebileceği, şahısların ve zümrelerin değil, halkın diktatörlüğüdür. Bu satırları yazarken temiz inkılabımızın prensipleri ve mukadderatı etrafında çok müsterih, çok mesut hakikatlerle yaşıyorum. Temenni ederim ki bugünün hakikatleri Türkiye için yarının hülyaları olmasın. Fakat olmayacaktır; olamaz da. Bunun aksini düşünenler, Türk Cumhuriyeti'nin diktatörlükle idare olunabileceğini, milletin sopayla başına vurula vurula yürütülebileceğini tahmin ve tahayyül edenler bulunabilir. Fakat Türkiye'nin diktatörler idaresi altında üç beş kişinin idaresi ve tahakkümü baskısıyla yaşayabileceğini zannedenlere, buna imkân görenlere, Türk İhtilali'nin Büyük Gazi'sinin Birinci İnönü muharebeleri sırasındaki pek samimi ve kapsamlı bir hasbıhalinden aynen naklederek cevap vereceğim:

"Bunlar, Türk'ü ve Türk tarihini bilmeyenler ve anlamayanlardır."[1]

Bize göre Türk İnkılabı'nın Dâhi Reis'i bu vecizesiyle yalnız Türkiye'mizi değil, bütün cihan ihtilallerinin manasını izah etmiş oldu. Bu görüş halk ihtilalleri hesabına o kadar geniş, o kadar kapsamlıdır.

Sosyalist mebus Matteotti ölebilir, fakat şüphe etmiyoruz ki, İtalya gibi en eski bir hukukiyat ülkesinde demokrasi fikirleri de ölsün; diktatörlük payidar olabilsin.

Mahmut Esat

---

1 31 Ekim 1924 tarihli *Vatan*'ın haberine göre Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 28/29 Ekim 1924 günü verdiği ziyafette diğer bazı mebuslarla beraber İzmir Mebusu Mahmut Esat Bey de hazır bulunmuştur. Ziyafetten sonra samimi hasbıhal 12 saat devam etmiştir. Gazi Paşa söz arasında muhtelif eserlerden bahsetmiş ve bazı yerlerini okumuştur. Ziyafette hazır bulunan mebuslardan biri beş sene evvel verilen Meclisi Mebusan ziyafetinde Gazi Paşa tarafından irat edilen nutuktan şu sözleri hatırlatmıştır: "Türk milletinin istibdat ve tahakkümle idare edilebileceğini zannedenler, Türk'ü ve Türk tarihini bilmeyenler ve anlamayanlardır."
Gazi Paşa, beş sene evvel söylemiş olduğu bu sözleri hatırlamış ve hararetle teyit ettikten sonra şu beyanatta bulunmuştur:
- "Evet, yine tekrar ediyorum, böyledir. Türk milletini demokrasiden başka bir şekille idare imkânı yoktur. Harabelerin içinde Türk köylüsüne rast geldim. Zelzelenin zararlarından ben teselli edeceğime, onlar beni teselli ettiler.
Milletin maddi mahrumiyetleri çoktur. Fakat efendiliği ezelden beri benimsemiştir. Efendiliği benimsemek ona her yeniliği yaptıracaktır. Türk halkı mutaassıp değildir. Her yeniliğe kabiliyetlidir. Muhtelif tarih devirlerinde buna mâni olanlar, fuzuli âlim kisvesine bürünenler 'İyi şey, ama halkın efkârı tahammül eder mi' diyorlardı. Eder efendi eder. Sen halka iftira ediyorsun."
Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.17, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ağustos 2005, s.108. (Y.N.)

Kan Siyaseti*

Üç ay oldu. Mebus sosyalist Matteotti'yi İtalya'da vurdular. Son zamanlarda İtalyan Carbonari'leri sosyalist mebusun ruhsuz cesedini bir tren istasyonu yakınında buldular. O gün bugün İtalya'da silah seslerinin ardı arkası kesilmedi. Bir intikam hareketidir devam edip gidiyor. İki gün evvelki telgraf haberleri Faşist Fırkası'ndan Casalini'nin[1] bir komünist amele tarafından katlolunduğunu bildirdiler. Casalini, Faşistler Fırkası'nın ikinci kâtibi umumisiydi. Kızıyla beraber tramvayda giderken başından ve böğründen sıkılan iki kurşunla yere cansız düştü. Katil derhal tutuklandı. Faşist zabıtası Matteotti'nin katillerini tutuklamak hususunda bu derece sürat ve dirayet gösterememişti. Maktulün çürümüş cesedi bulundu. Fakat katilleri hâlâ karanlıklardan aydınlığa çıkarılamadı. Kim bilir belki çıkarılamayacak da! Casalini'yi vuran komünist hiç telaş etmedi. Sadece Matteotti'nin intikamını aldığını söyledi!..

Sada-yı Hak'ın yine bu sütunlarındaydı; "Diktatörler İdaresi" başlığıyla bir makale yazmıştım. Bunda Matteotti'nin katli hadisesini naklediyordum.

Faşist zihniyetini asrımızın hazmedemediğini ve bunun er geç kanlı bir ihtilalle karşı karşıya kalacağını ilave etmiştim. O gün bugündür İtalya'da yerel ihtilal hareketlerinin ardı arkası kesilmedi ve kesilmiyor; kesilmeyecektir de. Ta ki bugünkü vaziyet, mevkiini makul bir dahili siyasete terk etsin.

Diktatörlük, tahakküm, istibdat ne şekilde olursa olsun, tıpkı ikiyüzlülük ve dalkavukluk gibi bir gün gelecek yangın alevleri kan selleriyle mutlaka sönecektir.

---

* *Sada-yı Hak*, 17 Eylül 1924, No: 1438.

1 Armando Casalini. (Y.N.)

Tarihin, milletlerin siyasi hayatlarında ara vermeden topladığı misaller artık bu tezi, bu iddiayı aksiyom haline koydu. Çok veciz, çok açık bir Türk atasözü kendisine has bir belagatle topladığını bize asırlardan beri talim etmektedir: "Haramın binası olmaz." Olmayacaktır da!

Dar bir denizin ayırdığı komşu bir devlette cereyan eden bu gibi hadiselerin biz Türkler gibi henüz yeni bir inkılap yaşayan milletlerin gözlerinden uzak kalmaması icap eder. Bundan bizlere, şuurlu ve idealist milletimize alınacak çok hisseler vardır. Bunları söylemeden geçemeyiz. Gerçi bizim siyasi tarihimiz bu gibi kıssaların en canlılarıyla yüklüdür. Bunlar o kadar kuvvetli şeylerdir ki, her birisi devlet siyasetinde düstur olabilir. Daha fazlasını söyleyelim. Dünya tarihi de görüşlerimizi teyit etmektedir. Zalim ceberrut idaresinin akıbeti mutlaka düşmektir. Diktatörlük ne şekilde olursa olsun, ne gibi incelikler arz ederse etsin, asrımız kültürü, asrımız devlet anlayışları buna tahammül edemez. Bir gün maske yere inecek, onun ardında saklanan kanlı ve korkunç sima mutlaka parçalanacaktır.

Bu mücadele, asrımızın hayati zaruretlerindendir. Başka türlü milletler için yaşamak imkânı yoktur. Diktatörler bazen ve cidden çok vatanperverliklerle mahmuldürler. Bunların, milletleri ve memleketleri büyük felaketlerden kurtardıkları vakidir. İtiraf etmek lazımdır ki, Sinyor Mussolini İtalya'yı [...][1] olan komünist istilasından kurtardı. O vakit belki diktatörlüğe bir an için ihtiyaç vardı. Fakat bu idareyi bir memleket hayatında makbul ve tabii bir şekil olarak kabul etmek, istibdadı ve mutlakıyeti makbul ve meşru görmek gibi bir zırvalığa varır. Fevkalade zamanlar fevkalade tedbirler isteyebilir. Fakat bütün bunlar hiçbir vakit istibdat veya mutlakıyetle idareyi lüzumlu kılamaz. Bu, acıları tahammülsüz bir yaraya tuz ve biber basmaya benzer; akisleri korkunç, yananların yükselen sedaları canhıraş olur. O kadar ki bir gün zulüm ve tahakküm idaresi bu ah vahlar içinde çöker gider. Çökenler bazen bir şahıs, bir hanedan, bir zümre, fakat bazen de bütün bir vatan olur. Asrımızda milletlerin hayatı ortaçağdaki manasıyla yalıtılmış değildir. L. [...]'nin[1] dediği gibi, toplumsal, iktisadi hadiseler bugün bütün dünyayı bir aile haline getirmektedirler. [...][1] münasebetsiz ve gayri tabii idare, yalnız başlarına gelmiş oldukları milletler için değil, bütün insanlığa da zararlı ve tehlikelidirler.

Bu gibi idarelere, bu gibi zihniyetlere karşı asrımız kültürünü, asrımız devlet anlayışını [...][1] etmiş bütün milletlerin, bütün yeni ve genç [...]lerin[1] müteyakkız bulunmaları lazımdır. Biraz yukarıda diyorduk ki bazen diktatörler bir memleketi, bir milleti büyük bir felaketten kurtarabilirler. Bu, o gibi memleketler tarihinin ve genel ruhiyatının halledeceği bir meseledir. Fakat unutmamak lazımdır

---

1 Eski yazı gazetenin mikrofilminde kat yerine gelen bazı sözcükler okunamamaktadır. (Y.N.)

ki, çağdaş devlet cihazları artık bu gibi ceberrut vasıtalarına ihtiyaç göstermiyor. Fransız Büyük İhtilali en tehlikeli günlerini en serbest usullerle yıktı. Her vakitten büyük ve aziz Türkiye'miz en karanlık, en ümitsiz anlarını en hürriyetçi vasıtalarla devirdi ve muzaffer oldu. Milletlerin hayatında diktatörlük gibi ortaçağdan ve ilkçağdan kalma tedbirler, asrımızın devlet zihniyeti huzurunda manasını kaybetmiş eli satırlı bir suçlu serseridir ki, imha edilmelidir. Bunun yerine halkın iradesi, halkın tacidarlığı geçmiştir. Biz şüphe etmiyoruz ki İtalya gibi eski bir hukukiyat memleketi bu gayri tabii vaziyetten kurtulacaktır. Ve çok geçmeden makul bir siyaseti kabule mecbur olacaktır. Ölen Casalini düşen bir faşist burcudur. Arkası gelecektir.

Bu münasebetle Türk inkılabının eski ve yeni iki kuvvetli düsturunu yâd etmek isteriz.

Büyük Kemal[1] bundan senelerce evvel "Bir gün gelir, bir şehinşah-ı cihanla bir çoban siyyan olur"[2] demişti. Aradan hayli yıllar geçti. Türk İnkılabı'nın büyük reisi Gazi Reisicumhur Hazretleri de Dumlupınar merasiminde:

"İstibdatla hüküm sürmek isteyenler için artık dünya yüzünde yer yoktur" dedi. İşte inkılabımızın herkese ve bütün milletlere iki açık hitabesi.

"Şehinşah-ı cihanla bir çobanın siyyan olması" bir tarafa, fakat şehinşahlara hayatta bile yer kalmadı. Bütün bu hakikatler içinde diktatörlük milletlerin mukadderatında gülünç bir facia olmaz mı?..

İzmir Mebusu
Mahmut Esat

1 Namık Kemal. (Y.N.)
2 "Bir gün gelir, bir dünya şahı ile bir çoban eşit olur" anlamında. (Y.N.)

Çağdaş Demokrasilerin Istırapları*

Adliye Vekili Mahmut Esat Bey, 30 Ocak Perşembe günü Ankara Hukuk Mektebi'nde "Çağdaş Demokrasilerin Istırapları" konusu etrafında bir konferans vermiştir. Mahmut Esat Bey, güzide bir dinleyici topluluğu tarafından büyük bir alakayla dinlenmiş ve takip edilmiş olan bu konferansında bilhassa demokrasinin siyasi sahayla sınırlı olmayıp, iktisadi ve toplumsal sahada da tam olduğuna işaret etmiştir. Mahmut Esat Bey'in bu konferansı çok heyecanlı olmuş ve birçok defalar alkışlanmıştır. Konunun kuvvetli kavrayış ve açıklıkla ifade edilmiş olması itibariyle mecmuamıza almayı faydalı gördüğümüz bu kıymetli konferansı aşağıya alıyoruz:

Konuşacağımız, etrafında düşüneceğimiz mesele, çağdaş demokrasilerin hâlâ dolduramadıkları boşluklardır. Yahut doldurmak için bocaladıkları boşluklardır ki, bence bunlar bugünkü demokrasilerin başlıca zaafı, belli başlı ıstıraplarıdır.

Esasa girerken demokrasinin lügat ve hukuk terminolojisindeki manaları etrafında biraz durmak faydasız sayılmaz.

Demokrasi kelimesi eski Yunancanın "demos" ve "kratos" kelimeleri birleştirilerek hemen hemen milletlerarası olmuş bileşik bir kelime halinde kullanılmaktadır. Lügat manasında demos = halk, kratos = hâkimiyettir. Demokrasi, halk hâkimiyeti demektir. Hukuk terminolojisinde demokrasi, bir milletin hali-

---

* *Hâkimiyeti Milliye*, 4-9 Şubat 1930, No: 3079-3084; *Ayın Tarihi*, c.21, sayı 71, Şubat 1930, s.5555-5568.

dir ki, bunda, hâkimiyet kudreti, kanun önünde birbirine eşit fertlerin tamamına aittir. Hâkimiyet kudretinin tatbiki kanunen cemiyetin bir veya birkaç hususi sınıfıyla sınırlı değildir. Fakat camianın bütün üyelerine aittir. Bütün bu üyelerin iradesi genel seçimle belirlenen çoğunlukça ifade olunur.

İhtilallerin çıktığı yere bayrak olan anayasalar bunu "millet hâkimiyeti" (souveraineté nationale) diye formüle ettiler.

Demokrasi hükümeti halk hâkimiyetine dayanan hükümet demektir. Bunda asıl olan, halkın doğrudan doğruya hükümeti eline almasıdır. Fakat büyük siyasi teşekküllerde bu mümkün olmadığına göre, halk bu hakkını seçilmiş vekiller vasıtasıyla kullanır (mebusları, icra vekilleri ve bütün memurları gibi). İcabında yeni seçim yoluyla bunları değiştirir, yerlerine başkalarını, itimadına layık olanları getirir. Bu münasebetle Fransa ihtilalcileri Jakobenlerin 18. asırda kabul ettikleri ve 20. asırda hâlâ değerini muhafaza eden bir düsturlarını burada tekrarlamak isterim: "Hâkimiyetini mümkün olduğu kadar vasıtasız kullanması, hâkim halkın borcudur."

Demokrasinin ilkçağa kadar uzanan tarihini incelemek konumuzun dışında kalacaktır. Ancak onu tahlil ederken İngiltere ve Fransa ihtilallerinin prensiplerini ve bu prensiplere hâkim olan fikirleri gözlerimizin önünde bulunduracağız. Bu prensiplerin, bu fikirlerin bize tezimizi çabuk kavramaya, onu kolaylıkla ispata yardımı dokunacaktır. Çünkü İngiltere ve Fransa ihtilalleri, 20. asır demokrasilerinin feyizlerini içtikleri birer kaynak oldu.

Bugünkü konuşmamızda demokrasinin mahiyeti, anlamı, kapsamı, prensipleri, tam bir Türkçe tabirle özü etrafında düşüneceğiz. Sonraki konuşmalarımızda bunun siyasi, toplumsal mekanizmalarını ve müesseselerini gözden geçireceğiz. Demokrasi kavramının hukuki kapsamı etrafında âlimler arasında fikir birliği vardır denemez. Bunlardan bir kısmına göre demokrasi yalnız siyasidir; diğerlerine göre siyasi, iktisadi, toplumsaldır. Paris Hukuk Fakültesi profesör yardımcılarından Fransa Parlamentosu'nda Jersey Eyaleti Mebusu Joseph Barthélemy'ye, Lille Hukuk Fakültesi profesörlerinden Paul Duez'e göre,[1] demokrasi sadece siyasi bir hâkimiyettir; kafa ve kalp işidir; hükümet prensibinde bir adalet meşgalesidir. Temeli adalet aşkı, ideal imanıdır. Demokrasi toplumsal yardım, iktisadi teşkilat işi değildir. Ekmek ve yağ düşünen mide meselesi değildir. Kısaca demokrasi siyasidir, ruhidir, ferdiyetçidir, eşitlikçidir.

Bu klasik fikir uzun zamanlar hâkim oldu. Biz bu tarzdaki anlayışlara tarihi teorilere ve tatbikata bakarak iştirak etmiyoruz.

Fransa İhtilali'nin arifesine kadar çıkar, ihtilali hazırlayan sebepleri incelersek, kolaylıkla göreceğiz ki, bu sebepler yalnız siyasi şeyler değildir. 1789 ihtilal-

1 Joseph Barthélemy-Paul Duez, *Traité de droit constitutionnel*, Paris, 1933. (Y.N.)

cileri sadece siyasi hâkimiyeti elde etmek için dövüşmediler. İhtilalin dilekleri, ihtilal meclislerinin kararları yalnız siyasi yetkilerle sınırlı kalmadı. Demokrasi ihtilali bundan çok fazla şeyler istedi; siyasi, iktisadi, toplumsal düzen istedi. Bunları ısrarla kan dökerek istedi ve aldı. Demokrasi devletinin hukukunun temelleri siyasi, iktisadi, toplumsal yetkiler üzerine kuruldu. İnkılap belgelerine kısaca bir göz atılırsa, bütün bunları birden ve kolaylıkla kavratacak kadar hakikatlerle dolu ve yüklü oldukları görülür. Davamı ispat eden bazı parçaları hep beraber okuyalım. Jean Jaurès *Fransa İhtilali Tarihi*'nde[1] diyor ki:

"25 Haziran'da[2] Jacques Roux bir nutuk söyledi. Aslı 1914 senesinde *İhtilalciler Yıllığı*'nda[3] çıktı.

Hitabe şudur:

Fransa halkının vekilleri! Burası, bu mukaddes istihkâm, yüz defa hodbinlerin ve egoistlerin cürümleriyle çınladı. Siz bize her gün halkı emen sülükleri tepeleyeceğinizi vaat ettiniz. Anayasa tasdike arz edilmek üzeredir. Orada hava oyuncularını cezalandırdınız mı? Hayır. Ticaret serbestliğinin ne olduğunu orada tayin ettiniz mi? Hayır. Orada para alım satımını yasakladınız mı? Hayır. O halde biz size beyan ederiz ki, halkın saadeti yolunda her şeyi yapmadınız. Bir sınıf insan diğer bir sınıf insanı cezasız aç bırakabildikçe hürriyet boş bir hayaldir. Zengin her şeyi tekeli altına alarak kendi hemcinsi üzerinde hayat ve ölüm hakkına sahip oldukça eşitlik boş bir hayaldir.
Geçim fiyatlarının yükselmesiyle irtica günden güne ilerler ve bu yüksek fiyatlı zaruri ihtiyaçlara vatandaşların dörtte üçü gözyaşı dökmeksizin yetişemezse cumhuriyet boş bir hayaldir. Halkı inkılaba ve anayasaya bağlayabilmek için alışveriş eşkıyalığını -ki hakiki ticaretten ayırmak icap eder- durdurmak ve yenecek şeyleri halkın kudreti içine almak lazımdır.
Hürriyet yollarında üç yüz bin Fransız, kral hizmetkârlarının cinayetlerine kurban oldular. Onların ocaklarını muhafaza edenlerin taş kemirmeleri reva mıdır? Hürriyet aşkına ölenlerin ailelerinin gözyaşlarını silmek için ihtiyaçları olan bir bez parçasını altın pahasına almaları reva mıdır? Çocuklarına verecekleri sütü ve balı altın ağırlığıyla ödemeleri reva mıdır?

---

1 Jean Jaurès, *Histoire socialiste de la Révolution française*, 7 cilt, A. Mathiez edisyonu, Paris, 1922-1924. (Y.N.)
2 25 Haziran 1793. (Y.N.)
3 *Annales révolutionnaires*, 1914, s.547-560. (Y.N.)

Yalnız kârlarını başkalarının zararlarında arayan zenginlerdir ki, dört seneden beri ihtilalin menfaatlerine kondular. Bu zenginler ticaret soylularıdır ki, asıl soylulardan daha tehlikelidirler. Bunlar bize zulmediyorlar. Bunların nerede duracağını bilmiyoruz. Çünkü eşyanın fiyatı dehşetli bir surette artmaktadır. Mücadele zamanıdır. Artık egoizm çalışkan[1] sınıfa mevkiini terk etmeli ve bitmelidir. Hava oyuncularına ve vurgunculara karşı kararınızı veriniz. Halk, hürriyeti alan mızraklarıyla kararınızı yerine getirecektir. Vurguncuların malı mülkü insanın hayatından daha mı kıymetlidir?
Kanun koyucunun harp ilanına hakkı vardır. Yani insanları katlettirmeye hakkı vardır. Nasıl olur da insanları aç bıraktırmaya mâni olamaz ve aç bırakanları tepeleyemez. Halkı fazla mesut etmekten korkmayınız. 31 Mayıs-2 Haziran günlerinde tam bir hürriyet istediğini size ispat etti. Buna karşılık ona ekmeğini veriniz. Vurgunculukla bu temiz halkın müşkül vaziyetlere konmasına mâni olunuz.
Ticaret serbestliğini suiistimal ederek tacirler halka zulmettiler. İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi, kanunun yasaklamadığı şeyleri yapmak caizdir diyor. Bunu da işlerine geldiği gibi yanlış yorumladılar. Anayasaya hava oyunlarının, para alım satımının, vurgunculuğun cemiyet için zararlı olduğunu kaydediniz. Eğer halk anayasada bu kayıtları görürse, onu rahatsız eden şeyleri tedavi etmek istediğinize inanacaktır. Siz, zenginlerden bir milyarlık cebri istikraz[2] yaptınız. Eğer para oyunları ağacını kökünden söküp çıkarmazsanız, eğer siz vurguncuların ihtirasına bir dizgin vurmazsanız, bunlar yarından sonra vurgunculukla, rüşvetle, bu parayı halkı soyarak tekrar alacaklardır. Bu tedbirleri almazsanız, halkı cezalandırmış olacaksınız. Siz bu istikrazı yapmazdan evvel halkı soyanlar, istikrazdan sonra ondan ne intikamlar almazlar?! Bedbahtların kanından ve gözyaşlarından daha neler almazlar?! Denecek ki, işçinin, yiyecek içecek pahalılaşması yüzünden yevmiyesi artmıştır. Fakat bütün vatandaşlar işçi değildir. Ve bütün işçiler iş bulmamıştır. İş bulanların bazılarının sekiz-on çocukları vardır ki, bunlar hayatlarını kazanmaktan âcizdirler. Bu ihtilal şehrindeki evlerin üçüncü, dördüncü katında vurgunculuk ve parayı düşürme muameleleri yüzünden ekmek bulamayan ne kadar kara bahtlılar vardır. 18. asır utan! Kim inanabilirdi ki, harici düşmanlara karşı harp ilan eden Fransız vekilleri dahilin zalim düşmanlarına karşı zayıf kalacaklardır.

1 "Çalışan" anlamında. (Y.N.)
2 Cebri istikraz: Alınması bir kanunla mecbur kılınan tahvillerle devletin şahıslara borçlanması. (Y.N.)

Bir bakıma göre irtica yapmaya, yabancı devletlerin yıldırımlarını Fransa'ya yağdırmaya XVI. Louis'nin ihtiyacı yoktu. Çünkü vurgunculuk ve para oyunları cumhuriyet kanunlarının kurduğu binayı yıkmaya kâfi idi.

Diyorlar ki, bütün bunlara sebep muharebedir. Fakat XIV. Louis'nin zamanında da muharebe vardı, lakin para kaçırma oyunları yoktu. Muharebe bahanesi altında esnafın bir mumu, bir sabunu altı franga satmak hakkı var mıdır? Halktan birinin bir çift ayakkabıyı 50 liraya alması caiz midir?

Bu pahalılığa sebep kâğıt paranın çokluğudur diyorlar. Fakat halk bunun çok olduğunun hiç farkında değildir.

Assignat'lar[1] ticarette kıymetlerinden çok kaybediyor diyorlar. Fakat niçin bankacılar kasalarını bununla dolduruyorlar? Bunların kıymeti bu kadar düşmüşse niçin işçilerin yevmiyelerini indiriyorlar da artırmıyorlar?

Yabancılar alacaklarını altınla ödetiyorlarmış. Bu doğru değildir. Çünkü kâğıt parayı kabul ediyorlar. Eğer kabul etmeselerdi, piyasadaki madeni para harici ticaret muamelesi için şimdiye kadar yetişmezdi. Demek oluyor ki, bankacılar ve hava oyuncuları assignat'ları mahsus düşürüyorlar. Bunun da sebebi, eldeki altınlarını pahalı satmak ve bu muameleyi tekelleri altına almaktır. İşlerin nasıl yoluna gireceği bilinmiyor. Biz bunu vurguncular öğreteceğiz. Halk, hürriyet, eşitlik ve cumhuriyet istiyor; yahut ölüm. Vurguncular bütün bunları adaletin dostlarını açlıktan, susuzluktan, çıplaklıktan öldürmek ve onları eski idarenin kollarına atmak için yapıyorlar. Bu şartlar dahilinde küçük gelir sahipleri, emekliler bu para oyunlarına anayasayla nihayet verilmedikçe nasıl yaşayacaklardır?

Fransız milletinin vekilleri! Bize açlığı, çıplaklığı, ümitsizliği mi miras bırakmak istiyorsunuz? Kralcılar, ılımlılar, ticaret hürriyetini bahane ederek eşyayı ve mülkleri mi yesinler; bütün buğdayları, ormanları, bağları elde etsinler, hatta hayvanların derisini de mi yüzsünler? Halkın vekilleri! Vazifenizi böyle bitirmeyiniz."

Arkadaşlar! Hatip bu nutku üzerine Meclis'ten yuhalarla kovuldu. Vaktiyle fikrine iştirak eden arkadaşları tarafından inkâr olundu. Fakat aradan bir iki ay geçince Meclis bütün bu görüşleri birer birer kanunlar halinde kabul etti.

1 Assignat: Fransız Devrimi'nde, Ulusal Kurucu Meclis'in el konulan krallık ve kilise arazilerini teminat göstererek Aralık 1789'da çıkardığı yüzde 5 faizli tahvil. 1790 yılında faizi kaldırılarak kâğıt paraya dönüştürülmüş ve 1797'de dolaşımdan kaldırılmıştır. (Y.N.)

Jacques Roux ne bir komünist ne bir sosyalist ne de bir anarşistti. O, ferdiyetçiliği, eşitlikçiliği kabul etmekle beraber, demokrasinin bahşettiği hürriyetlerin kamunun zararına kullanılmamasını istiyordu.

Bunun için de devletin kanunlarıyla müdahalesini talep ediyor, demokrasinin kapsamı ve manası dahilinde iktisadi ve toplumsal işlere karışmasını istiyordu.

Fransa Akademisi üyelerinden Mignet'nin *Fransa İhtilali Tarihi*'nden[1] birkaç fıkrayı yine hep beraber okuyalım:

> "Siyasi yetkilerden sonra daha mühim bir tedbir almak icap ediyordu. Bu, muafiyetlerin, imtiyazların kaldırılmasıydı. 4 Ağustos akşamı Noailles Vikontu işareti verdi. Feodalite haklarının satın alınmasını, kulluğun kaldırılmasını teklif etti. Bu önerge bütün muafiyetleri, imtiyazları feda etmeyi başlattı.
>
> Soylular arasında bir bağış ve vatanperverlik rekabeti yerleşti. Hareket genelleşti. Birkaç saat içinde bütün suiistimallerin bitmesi karar altına alındı. Châtelet Dükü, aşarın satın alınmasını ve para vergisi haline dönüştürülmesini teklif etti. Chartres Piskoposu mutlak av hakkının, Virieu Kontu güvercinlik hakkının kaldırılmasını teklif ettiler.
>
> Soylular adaletinin, hâkimlik makamlarının satılmasının, vergilerden muafiyet veya eşitsizliğin, papazlara ve papalık makamına verilen vergilerin, fazla kâr hakkının, haksız emekliliklerin kaldırılması teklif edilerek kabul edildi. Şahısların fedakârlığından sonra sıra heyetlere, teşekküllere, şehirlere, eyaletlere geldi. Ustalıklar, loncalar, esnaf kâhyalıkları hakkı kaldırıldı. Dauphiné Mebusu Marquis de Blacons, eyaleti namına bir nutuk söyleyerek imtiyazlarından vazgeçtiğini resmen beyan eyledi. Diğer eyaletler Dauphiné'e uydular. Şehirler eyaletleri takip ettiler. Bugünün hatırasını ebedileştirmek için bir madalya basıldı."

İhtilal arifesinde vaziyet, yine Mignet'den:

> "Kralların geniş nüfuzlarına karşı hakiki engeller vardı. Tacidarlar, lettre de cachet'leriyle[2] fertlerde, el koyma yoluyla mülklerde, vergi yoluyla gelirlerde tasarruf edebilirlerdi. Gerçi bazı teşekküller imtiyazlarıyla bunlara karşı koyabilirlerdi. Fakat bu imtiyazlara nadiren

---

1 F. A. Mignet, *Histoire de la Révolution française depuis 1789 jusqu'en 1814*, 2 cilt, Paris, 1824. (Y.N.)

2 Lettre de cachet: Kralın, bir kişinin yargısız hapsedilmesine onay veren resmi mühürlü mektubu. (Y.N.)

riayet olunurdu. Parlamentonun bir vergiyi ret veya kabul hakkı vardı. Fakat kral onu kabule mecbur ederdi. Kendisini dinlemeyen üyeleri sürgün mektuplarıyla cezalandırırdı. Soylulara hiçbir şey yüklenemezdi. Papazlar ise halka yüklerlerdi. Bazı eyaletler vergi vermeye abone idiler, diğer bazıları da vergileri kendileri dağıtırlardı."

Anlıyoruz ki, inkılabı hazırlayan sebeplerle inkılap içinde alınan tedbirler siyasi olduğu kadar iktisadi ve toplumsaldır.

İngiliz tarihçisi ve filozofu Carlyle'den size nakledeceğim küçük bir parça bütün bu davamızı derli toplu ve canlı bir surette anlatmış olacaktır:

"İşte halk kitle halinde Meclise giriyor -Fransa Meclisi'ne-, skandal yaparak hitabeleri, günün müzakeresini kesiyor... Ne Maillard ne de ikinci reis onları susturabiliyor. Yalnız vaatler, fedakârlıklar müstesna. Hatta Mirabeau'nun kalın sesi bir iki dakikadan fazla onları teskin edemiyor; onu alkışlıyorlar, fakat 'Ekmek! Uzun nutuklar istemiyoruz, ekmek!' diye bağırıyorlar."[1]

Bu tabloda, ihtilali hazırlayan sebeplerden, inkılapta alınan tedbirlerden başka, halkın bütün bunları az gördüğünü, daha fazla istediğini, devletten neler umduğunu, demokrasiye neler yüklemek istediğini, bütün samimiyetiyle, bütün heyecanıyla görüyoruz.

Şüphe yok ki, demokrasi devleti, parasız ekmek dağıtan fırıncı dükkânı demek değildir. Fakat halkın bu saf dileklerinde devlet faaliyetinin yalnız siyasi sahada kalamayacağını, iktisatla meşgul olmanın demokrasinin belli başlı işlerinden biri olduğunu kolaylıkla anlayabiliriz.

Fikrim şudur ki, bütün bir ömür iktisadı, toplumsal yapısı kuvvetli olmayan fertlerin siyasi hâkimiyeti, hürriyeti de cılız olur. Zaruret içinde çırpınan bir camiaya "hürriyetin var, hâkimsin" demek, onu biraz da hayal ardında koşturarak üzmek demek olmaz mı? Şahsi hürriyeti temin ile yükümlü olan demokrat devlet, onun dayanağı olan toplumsal, iktisadi tedbirleri de almak mecburiyetindedir.

Demokrasi ihtilallerini hazırlayan etkenlere, bu inkılapları yapanların dileklerine nüfuz ettikçe görüyoruz ki, demokrasi esas itibariyle sadece bir hürriyet faaliyeti değildir. Gayeleri sade siyasi bir hâkimiyet, kuru bir hükümet davası değildir. Demokraside halkın siyasi hâkimiyeti bir esas olduğu kadar bir vasıtadır ki, gayesi, ferdin, ferdi hürriyetin, eşitliğin, ruhi yükselmenin gelişmesiyle beraber, iktisadi, toplumsal varlıkların da ilerlemesidir. Eğer demokrasi sadece

---

1 Thomas Carlyle, *The French Revolution*, 1837. Fransızcası: Th. Carlyle, *Histoire de la Révolution Française*, 3 cilt, Paris, 1865-1867. (Y.N.)

siyasi bir hareket olsaydı, mutlakıyet ile arasında geniş bir fark, yüksek bir üstünlük kabul edilemezdi. Zira mutlakıyette dahi halkın az da olsa biraz siyasi hâkimiyeti vardır. Şu halde, birinci ile ikinci arasındaki fark, mutlakıyette siyasi hâkimiyetin azlığı, demokraside çokluğundan ibaret kalmak lazım gelirdi.

Şüphe yok ki, hakikat bu değildir. Şüphe yok ki, insanlık bu basit farkı elde etmek için kanamadı. Siyasi, iktisadi, toplumsal hâkimiyeti ile yeni bir camia kurmak, yeni bir camia yaratmak için uğraştı. Demokrasi yalnız siyasi sahayla sınırlı tutulursa, yeni bir idare sistemi, yeni bir hükümet sistemi kurulabilir. Fakat kapsamı iktisada, toplumsal yapıya temas etmedikçe çağdaş cemiyetler yaratılamazdı. Tıpkı İngiliz İhtilali'nin yeni bir hükümet sistemi kurması, Fransız İnkılabı'nın da dünyaya esasları eskisinden bambaşka yeni bir cemiyet vermesi gibi.

Fransa'nın Gers Mebusu Joseph Barthélemy "Demokrasiyi Bismarck gibi ekmek ve yağ meselesi olarak anlamak ve vatandaşlara bu propagandayı yapmak, halkı siyasi haklarına karşı uyutmak için bir çareydi" diyor.[1] Fakat kendisine hakkıyla diyebiliriz ki, demokrasiyi sadece siyasi hürriyet, politikacılık sahasına dökmek, bunun bütün değerini dedikoduculuktan, bir post kavgacılığından ibaret saymak olurdu. Demokrasi ihtilallerinin büyük ölüleri çay gibi akıttıkları kanlarını bunun için mi döktüler? Buna evet diyebilmek için tarihin, ilmin ve tatbikatın bütün hakikatlerine göz yummak lazımdır. Fakat göz yumulan bir hakikatin kendisi gözlerini yumar, susar mı sanırız?..

Demokrasiyi sade siyasi bir faaliyet olarak anlamak, onu kayıtlı kabul etmek demek olur. Halbuki halk hâkimiyeti kayıtlı değildir, mutlaktır. Siyasi sahada mutlak, iktisadi sahada mutlak, toplumsal sahada mutlaktır. Demokrasiler yalnız bir kayıt ile kayıtlıdırlar. O da, mutlak hâkimiyetlerinden vazgeçmek hakkına sahip olmamalarıdır. Kendi hesabıma şunu da ilave etmeliyim ki, insanlığın gerilemeye değil, yalnız ilerlemeye hakkı vardır. Demokrasi ihtilallerinin verimleri hakkındaki bu tahlilden sonra biraz da teorileri dinlemek faydalı olacaktır.

Toulouse Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin âlim reisi Hauriou *Anayasa Hukuku*'nda[2] diyor ki:

> "Millet hâkimiyeti, doğrudan doğruya demokrasinin mahsulüdür. Bu, zenginliği halkın içine indiren iktisadi ilerlemelerin neticesidir. Terbiye ve âdetlerin gelişmesiyle de eşitlik fikirlerini yayar. Zaman gelir ki millet, hükümetinden daha kuvvetli olduğunu duyar. Kuvvetin bu değişikliği hâkimiyetin yerini değiştirmesiyle neticelenir. Hâkimiyet, kudret ve yetki mülkiyetidir. Bu, kimin adına hükü-

---

1 Joseph-Barthélemy, *Le problème de la compétence dans la démocratie*, Paris, 1918, s.19. (Y.N.)
2 Maurice Hauriou, *Précis de Droit constitutionnel*, 2. basım, Paris, 1929, s.144-145. (Y.N.)

met edildiğini bilmek meselesidir. Önce kral adına hükümet edilirdi. Hükümet yetkisi mülkiyetine kral sahipti. Demokrasiye göre millet namına hükümet edilecektir. Bunun manası, hükümet yetkisi mülkiyetini milletin elde ettiğidir.

Demokrasi, her şeyden evvel siyasi bir şekil olmasına rağmen -ki ismi de bunu ifade eder (halk yetkisi)- iktisadi ve toplumsal neticeleri lüzumlu kılar. Çünkü halk siyasi yetkiyi elinde tutunca her şey birbirine zincirlenir. Halk, siyasi yetkiyi en çok iktisadi kudreti elde etmek için kullanır; yani, eşyanın mülkiyeti için... Halk bunu çoktan beri eşitlik rengi altında istemektedir. Zira eğer milyonlarca insan fiilen hiçbir gün mülk sahibi olmamaya mahkûm iseler mülkiyet hürriyetinin manası da ne olabilir?

Eskiden demokrasilerin zirai ıslahat ihtiyacından araziyi çoğunluğun istifadesine koyması lüzumundan bahsedilebilirdi. İhtilalci Fransa feodalite haklarını kaldıran ve milli malları satarak halka dağıtan kanunlara sahip oldu. Medeni Kanun'un 831. maddesi icabınca mirasta eşitliği tesis etti. 815. maddesi icabınca malların taksim edilmemesini yasakladı. 1914 Muharebesi'nde olduğu gibi köylü sınıfını toprak sahibi yaptı. Çiftçi meselesi aşağı yukarı Fransa'da halledilmiş gibidir.

Fakat bugün işçi meselesi durmaktadır. Bu da işçinin sınai mülkiyete mazhar olmasıdır. Bugünün hakiki toplumsal meselesi budur."

Almanya'nın Heidelberg Üniversitesi'nin âlim ve dünyaca tanınmış büyük profesörü Jellinek *Çağdaş Devlet ve Hakkı*[1] kitabında şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Uzun zamanlar devletin gayesi, kuvvetini teyit, himayesini bahş ve hakkın temininden ibaret sayılmıştı. Fakat devleti hariç için savunma ve saldırı amaçlı bir cemiyet seviyesine indiren ve dahilde hukuki bir camia sayan bu görüş tarzının bugün ne siyasi hakikat sahasında ne de bu hakikatin tecellilerinde yeri kalmıştır.

Kuvvete sahip olmak ve haktan istifade ferdin yüksek hedeflerini değil, fakat ancak başka nimetlere sahip olmasına hizmet eden unsurları teşkil eder. Medeniyet devlete yeni sahalar açar ve ona daha yüksek hedefler arz ve temin eder.

Esasen kuvvet, himaye ve hak hedefleri bile devlet faaliyetinin, bu hedeflerin gerçekleşmesine yarayan vazifelerin haricine de yayılma-

---

1 Georg Jellinek, *Allgemeine Staatslehre/ Das Recht des modernen Stuates*, Berlin, 1900. Fransızcası: Georg Jellinek, *L'État moderne et son droit/ première et deuxième partie Théorie générale de l'État*, Paris, 1911-1913. (Y.N.)

sını gerektirmektedir. Her şeyden evvel devlet bu vazifelerin icrası için zaruri olan iktisadi vasıtaları teminle mükelleftir. Bu vasıtaların ehemmiyeti halkın iktisadi vaziyetiyle ölçülür. Bunun tabii neticesi de devletin iktisadi üretim ile dolaylı olarak alakadar bulunmasıdır. Devletin iktisadi sahadaki idari faaliyeti, bu faaliyetin mali ve askeri sebeplerden kaynaklandığını göstermektedir.

Bu faaliyet sahasında ordu ve adliye yanında nakliye vasıtalarını görmekteyiz.

Bunun içindir ki, ortaçağın başlangıcından beri devletin yollar ile meşgul olması, üzerine düşen bir vazife olarak kabul edilmişti. Halihazırda posta, telgraf, demiryolları gibi müesseseler devletin adli ve askeri menfaatlerine mühim hizmetler görmektedir.

Sonradan devletin soyut hedeflerinin daha iyi bir şekilde gerçekleşmesine yarayan birçok yeni müesseseler teşkil edilmiştir. Halkın maddi mevcudiyetinin iyileşmesine ve devam ettirilmesine yarayan sıhhi teşkilat neticede devlet kuvvetine hizmet etmektedir. Amele sınıflarını himayeye yönelik olan teşkilat için de aynı düşünce geçerlidir. Polis teşkilatı, geniş anlamında adli himayeye hizmet eder. Tarih bize birçok defalar göstermiştir ki ilmi seviyesi yüksek olan milletler milletlerarası rekabette geri kalmış milletlerin çok ilerisinde bulunurlar. Halen halkın manevi ve fikri ihtiyaçlarıyla meşgul olmak tabii görülmektedir ve hatta bu menfaatleri gözetmek hükümetin esas vazifelerinden birini teşkil eder. Harp sanatındaki ilerleme ve gelişmeler ilim ve fennin gelişmesiyle o derece alakadar ki, mevcudiyetinin devamını düşünen her devletin bu gelişmeye kayıtsız kalması imkânsızdır. İnsanlarla alakalı teşkilatın birbirleri arasındaki karşılıklı tesirler nazarı itibara alınacak olursa, pek tabii gördüğümüz münasebetler büsbütün başka bir mahiyet arz eder. Çünkü medeniyetin yüksek hedefleri kuvvet, himaye ve hak hedeflerini temine hizmet etmiş bulunuyorlar.

Devlet faaliyetinin soyut hedeflerinin ilerisine yayılması tarih bakımından başka sebeplerden kaynaklanmıştır. Hakikaten uzun zamanlar devletin yanı başında kendilerine has olan gayelerin gerçekleşmesiyle meşgul bulunan ve bunu harici vasıtalarla temine gayret eden bir kuvvet yaşamıştır. Kiliseyle olan mücadelesinde, devlet aslen kendine ait bulunmayan işlerle meşgul olmaya mecbur olmuştur. Ve bu işlerle meşgul olmaya başladığı sıralarda hiç tahayyül edemediği sınırları geçmiştir. Devletin bilhassa toplumsal yardım ve eğitim sahasındaki faaliyeti tam olarak ancak Reform dev-

rinden sonra başlar. Fakat devlet, faaliyetini yalnız bu sahayla sınırlamadı ve medeniyetin kendisine yüklediği hak ve vazifeleri de benimsedi. Devlet bunlarla doğrudan doğruya meşgul oldu, müşterek menfaatlere yarayan faaliyetlerin bazılarını da ferde yükledi.

Buraya kadar söz konusu ettiğimiz gayeleri özetlersek aşağıdaki neticeye varırız: Devletin vazifesi, mevcudiyetini devam ettirmek, kuvvetinin emniyet ve gelişmesini temin, hakkı tesis ve nihayet medeni gelişmeye yardım ve müsaade etmektir. Bu prensibin esasını şöylece izah edebiliriz: Halkın müşterek menfaatleriyle meşgul olan sistematik teşekküllerin vücut bulabilmesi, bu teşekküllerin en mühim hüküm ve nüfuz vasıtalarına sahip olan toplumsal kuvvet tarafından tesis edilmiş bulunmalarıyla mümkündür; bu kuvvet, devlettir.

Söz konusu ettiğimiz gayeler, yalnız devlete ait bulunan soyut gayeler, bir de alelade gayeler olmak üzere iki kısma ayrılır. Şu halde bu gayelerin gerektirdiği vazifelerin bir kısmı yalnız devlet tarafından yapılır, bir kısmı da devletle başkaları arasında bölünür. Devlet faaliyetinin derece ve şekli fertler arasındaki münasebetlerin cinsine göre veya faaliyet sahasının icaplarına göre tayin edilmiş ve sınırlanmıştır. Bu kaideye uygun olmayan ferdi teşebbüsler ikinci derecede kalır.

Halkın ve ferdin adım adım gelişmesini temin etmek devletin takiple mükellef bulunduğu yüksek bir prensiptir. Bu prensip üç muhtelif istikamette tatbik edilmelidir:

1) Camianın bir uzvu olan ferdin gelişmesinde,

2) Camianın şimdiki ve ilerideki üyelerinin toplamı olan halk kitlesi hakkında,

3) Ve nihayet her halk kitlesinin üyesi bulunduğu insanlık hakkında...

Dolayısıyla devlet, ferdi, milli ve insani olmak üzere üç kısım menfaatlerle meşgul olmaya mecburdur."

Demokrasiyi izah eden bu geniş kavrayışlı fikirlere bir şey ilave etmek istemem, zaten fikrim de budur. Bunlarda dileğim, bütün bunların tatbikatta gerçekleştiğini görmek, demokrasilerin bu yolda yürüyüşlerine şahit olmak bahtiyarlığına ermektir.

Tarih karşısında ve bu esaslar etrafında halihazırdaki tatbikat nasıldır? Demokrat devletlerin bu prensipler etrafındaki eğilimlerinin genişliği ve mevzuatının muhtevası nedir? Bu sorular önünde biraz durmak lazımdır. Avrupa'nın Almanya, İsviçre, Belçika, Fransa gibi hemen bütün demokrat devletlerindeki tezahürler, demokrasinin yalnız siyasi, ruhi, ferdiyetçi sahada kalmadığını, ikti-

sadi, toplumsal sahalara da yayıldığını göstermektedir. Bu memleketlerde devleti, demiryollarının, yolların, büyük vapur işletme işlerinin, bankaların, zirai, toplumsal, sıhhi teşebbüslerin, amele ve çiftçi vaziyetinin, -bir düsturla ifade edeyim- fertlerin serbest teşebbüsleriyle başarılamayacak, başarılsa bile camianın menfaatlerini tatmin edemeyecek birçok işlerin başında görüyoruz.

Hele halkı arazi sahibi kılmakta, ona kredi bulmakta Avrupa'nın birçok demokrat devletleri radikal tedbirler alarak meseleyi kökünden sökecek bir halde bulunuyorlar. Eğer Manchester iktisat mekteplerinin "laissez faire laissez passer" kaidesine dayalı bir demokrasiye sadakat lazım gelseydi, bütün bunları yapmamak ve herkesi ufukları bitmeyen mutlak hürriyet, mutlak ferdiyet denizlerinin içinde başıboş bırakmak icap ederdi.

Arkadaşlar! Manchester mektebi İngiltere'de bile kapılarını kapadı.

Halbuki hakikat bu değildir. Hakikat, hürriyet denizlerinde yüzmek bilmeyenler vardır ki, onlara yüzmeyi devlet öğretecektir. Bu denizlerde yüzmeye mecali, takati az olanlar vardır ki, onları devlet kollayacaktır. Bu denizlerde yalnız başlarına yüzecekler vardır ki, onları da demokrasinin kabul ettiği ferdi hürriyet haklarının faaliyeti derecesi nispetinde devlet koruyacaktır. Yine yapılması, fertlerin ve camianın yükselmesi için başarılması icap eden iktisadi hareketler vardır ki, bunları da devlet görecektir.

Devletin, hürriyet ve fertlerin mülkiyetini himayeden başka vazifesi yoktur teorisine karşı Alman âlimlerinden Lassalle [diyor ki:]

> "Eğer hepimiz eşit olarak kuvvetli, eşit olarak zeki, eşit olarak malumatlı, eşit olarak zengin olsaydık teori doğru olurdu. Fakat mademki bu eşitlik yoktur, devleti gece bekçisi rolüne indirmek, zayıfı kuvvetlinin keyfine bırakmak demektir.
> Hakikatte ise devletin gayesi büsbütün başkadır. İnsanlık tarihi tabiattan sefalet, cehalet, fukaralık, zayıflık gibi insanı kuşatan her nevi sıkıntılardan onu kurtarmak için yapılan uzun bir mücadeleden başka bir şey değildir. Yalnız başına fert bu mücadelede âciz kalır. Birleşme zaruridir, bu birleşmeyi devlet yaratır. Dolayısıyla devletin gayesi insanlığın talihini, yani insanlığın ehil olduğu bütün kültürü gerçekleştirmektir."

Birçok demokrat devletler anayasasında, başta Almanya'nın 1919 tarihli Weimar Cumhuriyet Anayasası'nda demokrat Alman devleti sisteminin iktisadi ve toplumsal işlere siyasi hâkimiyet kadar ehemmiyet verdiğini bariz bir surette görüyoruz. Bu anayasanın bazı maddelerindeki hükümleri sizlere aynen okumak isterim.

Alman devletinin anayasasından bazı maddeler:

6. maddenin 7. fıkrası amelenin hukuku, amele ve memurların sigorta ve himayesi ve işçilerin birleştirilmesi hakkında.

10. fıkrası "Reich" arazisinde mesleki temsilciler teşkili hakkında.

11. fıkrası eski muharipler ile ölen muhariplerin ailelerinin himayesi.

13. fıkrası tabii servetlerin ve iktisadi teşebbüslerin toplumsallaştırılması. Kolektif iktisat için iktisadi servetlerin vücuda getirilmesi, canlandırılması, taksimi ve fiyatlarının tayini.

15. fıkrası üretilen gıdaların tüketimi ve günlük ihtiyaçlardan olan maddelerin alınıp satılması hakkında vs. devletin kanunlar koyabileceğini kabul ediyor.

Aynı anayasa 9. maddesinin 1. fıkrasında halkın refah ve saadetinin temininin Alman devletinin vazifesi olduğunu bildiriyor.

Yine aynı anayasanın 151. maddesinde şu fıkraya tesadüf ediyoruz: "İktisadi hayat, teşkilata, adalet kaidelerine uygun olmalıdır. Ve bütün insanlığa layık mevcudiyet temin etmek maksadını içermelidir. Bu sınır dahilinde, şahsın iktisadi serbestliği temin edilmelidir."

155. maddenin ilk fıkrasında şunları görüyoruz: "Arazinin dağıtılması ve kullanımı, suiistimali önleyecek ve her Almana salim bir ikametgâh ve her Alman ailesine, bilhassa fertleri çok ailelerde ihtiyaçlarını karşılayacak yer ve işletilmesi gereken bir aile mülkü temin etmek maksadını taşıyacak surette devlet tarafından kontrol olunur. Arazi hakkında kaleme alınacak nizamnamelerde bilhassa eski muhariplerin hakları nazarı dikkate alınır."

Aynı kanunun 157. maddesinde: "Mesai, Alman memleketleri özel himayesi altına konulmuştur. Hükümet yeknesak bir amele hukuku ortaya koyar."

Bu anayasanın 162. maddesinde şu fıkraya tesadüf ediyoruz: "Alman memleketleri hükümeti, insaniyetin, amele sınıfının tamamına bir asgari genel sosyal hukuk teminine varan bir milletlerarası amele hukuk şartları nizamnamesi kaleme alınması lehinde müdahale eder."

Bu anayasa, çağdaş demokrat devletin nerelere dayanacağını göstermesi itibariyle baştan başa okunmaya layıktır. Biz burada bu kadarla yetineceğiz.

Jacques Roux'nun görüşü iki asır sonra Alman Anayasası'nda yerini buldu. Hakikatler böyledir; asırları delerek muzaffer olurlar. Sizlere Alman milliyetçilerinden Fichte'nin düşündüklerini söylemeliyim:

Fichte'ye göre devlet, bütün vatandaşların hürriyet ve mülkiyetini himaye ile yetinmemelidir; devletin gayesi, evvela herkese kendininkini vermek ve ona bir mülkiyet tesis etmektir. Ondan sonra himaye gelir. Devletin bu vazifesine yeterli olabilmesi için önce herkesin yaşayacak bir şeye sahip kılınması icap eder. Çünkü "insanlığın bütün faaliyetinin gayesi yaşamaktır. Tabiatın hayata kavuşturduğu her şey yaşayabilmek hususunda eşit hakka sahiptir".

Demokrat devletlerin başında bulunan mesul ve büyük adamların zaman zaman dinlediğiniz beyanatları da artık çağdaş demokratik devletlerin iktisadi endişelerini, milletin iktisada lazım gelen ehemmiyeti vermekte olduklarını göstermektedir. Türk Reisicumhuru Hazretleri, Birinci Millet Meclisi'nde dinlemek zevkine mazhar olduğum bir nutuklarında "Bu memleketin efendisi Türk köylüsüdür ve olacaktır" demişlerdi.[1] Amerika Reisicumhuru Hoover, geçenlerde *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinin yayımladığı nutkunda "Amerika'da evinde üşüyen bir kimse görmeyeceğim" diyordu. Bunları, demokrasinin yarınki başarısı namına sevinçle okudum ve dinledim.

Türk Cumhuriyeti Hükümeti Başvekili İsmet Paşa Hazretleri Büyük Meclis'imizin bu seneki toplanışında "Türk köylüsünü zengin etmek, onu arazi sahibi yapmak, hükümetimizin programının esas hatlarındandır" buyurdular. Ve bugüne kadar doğuda 90 bin dönüm arazi dağıtıldığını müjdelediler.[2]

Daha dün *L'Europe Nouvelle* mecmuasını okurken Fransa Maliye Bakanı'nın şu beyanatını gördüm: Bay Chéron diyor ki: "Fransız milleti eski zenginliğini kazanmıştır. Paris'i dünyanın para borsası haline koymak zamanı gelmiştir. Milli tasarrufumuz buna müsaittir."

Bütün bunlar çağdaş demokrat devletlerin, milletlerin hayatında nasıl bir iktisadi etken olmak mecburiyetinde kaldıklarını göstermektedirler. Bunların demokrat memleketlerin hepsinde lüzumu gibi henüz gerçekleşmemiş olmasıdır ki bugünkü demokrasinin ıstırap veren boşluklarını vücuda getiriyorlar. Bunun içindir ki milletlerin zaman zaman şahit olduğumuz sağa veya sola doğru kaçma hareketleri vuku buluyor.

Bunu durdurmak, demokrat devletin ferdiyetçiliği, siyasi hâkimiyeti kolladığı kadar, iktisadi, toplumsal sahalarda da radikal bir surette faaliyet göstermesiyle mümkündür fikrindeyim.

Demokrasinin bu düşündüğümüz manada gerçekleşmesi, yeni milliyetçiliğin dürüst ve samimi çehresiyle yarınki doğumu, yarınki şuurlu hâkimiyetidir. Yoksa demokrasinin tarihi mimarlarından Jean-Jacques Rousseau'nun eski Yunan demokrasisi hakkında dediği gibi, hürriyet "insanlığın esaretine dayanarak tutunan bir varlık"tan ileri geçemez.

Düşüncelerime nihayet verirken şunu da, Heidelberg Üniversitesi âlim profesörü Jellinek'le beraber, derhal ilave etmeliyim ki, devletin camia iktisatçılığı hiçbir vakit ferdin faaliyetini ihmal etmemeli, ona engel olmamalıdır. "Nihayet fert devletin esiri değildir..."

---

1 Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Mart 1922 tarihli "Meclis'in Üçüncü Yılını Açış Konuşması" için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.12, Kaynak Yayınları, İstanbul, Aralık 2003, s.276-294; "Türkiye'nin hakiki sahibi ve efendisi, hakiki üretici olan köylüdür" sözleri için bkz. s.279. (Y.N.)

2 Başvekil İsmet Paşa'nın Meclis'te 9 Kasım 1929 günlü konuşmasında yer alan ilgili sözleri için bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: 3, c.13, s.16. (Y.N.)

Aziz Türkiye'mize gelince, yepyeni, canlı, diri varlığıyla bütün bunları müşkülata düşmeden haklayabilir. Zaten haklamaktadır da; haklayacaktır da. İnsanlığın bu yolda bütün tecrübesi ona başarının en kısa yollarını hazırlamıştır. Düşüncelerimin bir kısmı bunlardır. Muhterem eleştiricilerimin görüşleri beni ikna ederse, olsa olsa benim demokrat ruhumun ıstırapları teskin edilmiş olur. Buna şimdiden teşekkür ederim.

Yakın İhtilaller*

- 1 -

Gördüklerimi, duyduklarımı, okuduklarımı kafam ellerimin içinde düşünüyorum... Bana geliyor ki dünyanın bugünkü devlet sistemlerini ifade eden rejim fazla yorgundur. Muhakkak ki demokrasi hastadır; ağır hastadır; bugünkü medeniyeti ve onun icaplarını kaldıramayacak kadar. Bunun yerine oturtulmak istenen komünizm, sosyalizm, faşizm üstünkörü tedbirlerdir.

* * *

Machiavelli'e kadar gitmeye lüzum yok; 19. asrın klasik siyaseti bile artık dünyanın talihinde rol yapamıyor. Metternich, Talleyrand, Bismarck tarzları, anlayışları çoktan toprak oldu; hatta Cihan Harbi'ni idare eden kafalar bile... 20. asır böyle bir avuç, bir tutam toprak üstünde dal budak salamaz; kurur. 19. asırdan zamanımıza kadar geçen müddet bir asır değil, bir devirdir. Aradaki hadiseler o kadar büyük, o kadar azametlidir; hele zihniyetlerdeki değişiklikler!..

Milletlerin anlaşmasını geniş görüşlü, açık bir politikayla bugünün icaplarına göre iktisadi, toplumsal sahalarda aramalıdır. Bu olmadıkça "Cemiyeti Akvam",[1] "Avrupa birliği", "Balkan birliği", "silahsızlanma" birer avutma ma-

* *Anadolu*, 6-9 Teşrinievvel (Ekim) 1931, No: 5123-5126.

1 Cemiyeti Akvam: Milletler Cemiyeti. (Y.N.)

nevrası olarak kalacaktır. İnsanlar için avunma da bir ihtiyaçtır. Fakat eğlence kabilinden... Tıpkı Wilson Prensipleri gibi!.. Şu kadar ki hayat avunma değildir; o yürüyor.

Fransız İhtilali'ne karşı taçlarını, tahakküm asalarını korumak isteyenler Mukaddes İttifak'ı[1] vücuda getirmişlerdi. Bunlar kendi kendilerini aldatmaktan başka ne yapabildiler?!

18. asrın "Fransa İhtilali" adını alan alevini söndürebildiler mi? Bizim bildiğimize göre hayır! O kadar ki kısa bir zaman geçmeden bu alev, ittifakı ve daha karşı koymak isteyen ne varsa hepsini yaladı, sildi süpürdü. Çünkü Mukaddes İttifak politikasındaki görüş, anlayış o vakitki yeni hayatın, yeni âlemin manasına uymuyordu; aykırı düşüyordu. Onun akışını durduramazdı; durduramadı da...

Bugünkü dünya politikası, bütün görünüşlerine rağmen milletlerin mukadderatına hâkim -Fransa, Amerika, İngiltere, Japonya, Hollanda gibi- birkaç kuvvetli devletin bir iki kuvvetli şahıs menfaatine oynadıkları oyundur; vaziyetlerini muhafaza etmek oyunudur. Halbuki ıstırap bu vaziyetin devamından ileri geliyor. Bugünün politikası vakit kazanma, zayıfları ezme oyunudur. Bundan feragat edilebilir mi? Milletleri haksız ve zalimane denebilecek bir surette istismardan vazgeçen bir siyaset yoluna girilebiliyor mu? Mesela Fransa, Suriye topraklarında Türkiye menfaatlerini tehditten, ona suikastlar tertibinden, şu bu memlekete göz dikmek, şu bu milleti küçük, hakir görmek, istediklerini yaptırmak davasından vazgeçebiliyor mu? İngiltere, Japonya falan falan memleketin sırtından geçinmek, geniş ülkeler içindeki insanları kendi hesaplarına çalıştırmak sevdasından vazgeçebiliyorlar mı? Hollanda gibi bir avuç insanlık bir devlet 45 milyon Cava'lıyı esir sürüleri gibi kullanmak hırsını bir tarafa bırakacak mı? Lafın kısası Cihan Harbi'nden sonra milletlerin menfaatleri bir yana bırakılarak, dar kafalı bir avuç politikacının keyfine, arzusuna göre silah kuvvetiyle imzalanan antlaşmaları Machiavelli'in değil, 20. asır aklının icaplarına göre bir kere daha gözden geçirebiliyor muyuz? İşin çetin düğümlerinden birisi budur.

20. asra "bu eserler üzerinde, bu görüşler etrafında yükseleceksin, açacaksın" demek, hakikatte "düşeceksin, kuruyacaksın" demekle birdir. İnsanlık düşmeyecek, düşürecek ve yenecektir. Bu bizce muhakkaktır; yakındır. "Aklın icaplarına uy, ona teslim ol" hitabına kulak asmayanlar ellerinden çok güvendikleri bıçakların alındığını her halde göreceklerdir.

*
* *

1 Kutsal İttifak: Tarihin çeşitli dönemlerinde Katolik Kilisesi'nin ruhani lideri papanın teşvikiyle Avrupa ülkeleri arasında kurulan ve çoğu Osmanlı Devleti'ne saldırmayı hedef alan ittifaklar. (Y.N.)

Bugünün büyük harici siyaseti yöneltildiği milletler kadar yöneltenlere de zarar vermektedir. Bu siyasetin ıstırabını yalnız istismar edilenler değil, istismar edenler de çekmektedir. O kadar ki bunlar her gün büyüyen yeni yeni tehlikeler karşısındadırlar. Fransa lehine en güzel antlaşmayı yaptığına inanan Clemenceau, İngiltere'ye büyük hizmetler gördüğüne şüphesi olmayan Lloyd George kendi memleketlerinde kendi milletlerinin eliyle nasıl yere vuruldularsa, demokrasinin bugünkü harici siyaseti de öyle mağlup edilecektir. Silahsızlanma propagandaları Fransa'nın Almanya'dan aldığı, almakta olduğu altın milyarları yakın harp masraflarına dağıttığı böyle bir sırada olsa olsa bir farmason fırıldağı olabilir!.. Konferansçıların şahıslarına bakılırsa hakikat de budur. Buna farmasonluğun cezbe halini yaşayanları inanabilirler!.. Tıpkı Trablusgarp'ın kaybından evvel dünya kardeşliğine inananlar gibi!..

***

Milletler, bu asrın iktisadi, milli zaruretlerine göre anlaşmak yolunu tutacaklardır. Demokrasiyi kurtarmak, ona yeni bir cereyan vermek, yaşayabilmek için buna mecburdurlar. Önce bu iş yapılacaktır. Kalın, sert kafalı, entrikacı politikacıların memleketlerinde ihtilalle yapılacaktır. Aksi halde hercümerç tehlikesi vardır; anarşi felaketi vardır. Milletler zafer yükünü bile taşıyamayacak bir hale gelmişlerdir. Çağdaş devletler hukukunun prensipleri bu yolda değişikliğe uğrayacaktır. Devletler hukuku üç beş kişinin görüşünü ifade eden halihazıra değil, siyasi camiaların iktisadi, milli haklarına göre yazılacaktır. Böyle bir anlaşmadan evvel şu bu propagandalara kapılan, silahını terk eden millet, tarihin farmasonluğun iğneli beşiğinde can veren ilk mazlum varlığı olacaktır. Bizce yakın ihtilal sebeplerinden birisi demokrasilerin harici siyaset sistemidir; onlarda tesirli olan unsurlardır, gayelerdir.

- 2 -

Bizce, klasik demokrasilerdeki dahili siyaset, bugünkü toplumsal ıstırapların, sarsıntıların diğer belli başlı sebeplerinden biridir. Bu siyaset, demokrasileri aşındıran, yıpratan, onun otoritesini zayıflatan bir yük oluyor. Bu yükün ağırlığını iktisadi, idari, toplumsal sahalarda duymamak mümkün değildir.

***

Genel servet dağıtımı "tabii kanunlar" adı verilen birtakım hayali prensiplere bırakılmıştır. Memleketlerin bütün varlıkları -insanlar da dahil olmak üzere- başıboş, serbest, kontrolsüzdür. Demokrasiler sokağa bir sigara atana

bile temizlik adına ceza kesiyorlar. Bütün bir insan kitlesinin, bütün bir memleket servetinin alabildiğine istismar edilmesine hâlâ bir çare gösteremediler. İki asırdır bunu düşünmeye bile vakit bulamadılar.

***

Genel servetin hakkın icaplarına daha uygun, bugünkünden daha adilane bir surette dağıtımında zaruret vardır. Bu, önümüzdeki yakın ihtilalin iktisat sahasındaki ilk büyük rolü ve verimi olacaktır. Tabii kanunlar, kuvvetlilerin kayıtsız şartsız bir tarzda zayıflara hâkim olmasını icap ettirir. Bu, tabiatın cibiliyetinde saklıdır. Onu bir dereceye kadar yola, ancak devletin eli koyabilir. Genel servetin bugünkünden daha insaflı dağıtımı, zekâ, çalışma, sermaye paylarının daha haklı dağıtılması, iktisadi faaliyette devlet müdahalesini talep etmektedir. Hayat, faaliyet ifade eden iktisadi hareketleri devlet başıboş, serbest bırakamaz. Bunu serbest bırakıvermek, Lassalle'in pek güzel dediği gibi, herkesi aynı seviyede, aynı liyakatte, aynı kudrette görmektir. Halbuki hakikat böyle değildir. Devlet, burada da haksızlığa meydan vermemekle mükelleftir. Manen, maddeten zayıf olanları kuvvetlilere ezdirtmeyecektir. Tıpkı toplumsal nizamı korumak için katili tepelemek, hırsızı cezalandırmak mecburiyetinde olduğu gibi... Herhangi birinin cebinden -belki de açlık güdüsüyle- on kuruş çalan bir yankesiciye üç ay ceza kesen, bunu adalet icabı sayan demokrasi kanunları, bütün bir insan camiasının, bir diyar servetinin üç beş kişinin keyfine, arzusuna göre kullanılmasına göz yumamazlar. Bugünkü halleriyle demokrat hükümetler, bu birkaç şahsın huzuru için bütün sefaletlere seyirci budala bir kavas[1] vazifesini görmektedir.

***

Her gün adetleri artan milyonlarca korkunç işsizler Avrupa'yı, hatta Amerika'yı sarsmaktadır. Telgraf haberlerine bakılırsa bunlar daha dün Glasgow'u yağma ettiler. İngiliz parlamentosuna, demokrasinin en eski kapısına kadar hücum ettiler; açlığa çare aradılar. Bu yetmiyormuş gibi İngiliz lirası, onu takiben Amerikan doları düşüyor. Bunların alım satım üzerine pek büyük tesirleri görülecektir. Bunlar dünya üretim ve tüketimine tesir edecek vahim hadiselerdir; bugünün derin yaralarına basılmış bir avuç tuzdur.

***

1 Kavas: Banka, konsolosluk, sefarethane gibi yerlerde kapıcılık, bekçilik eden kimse, güvenlik görevlisi. (Y.N.)

"Yükselme kapıları herkese açıktır. Herkes eşittir" deniyor. Hakikatte parası olanlar okuyup yükselebiliyorlar. Bu yüzden cemiyetin zayiatı büyüktür. Muazzam zekâlar heder olup gidiyor. Serbest demokrasilerde hastalara, sakatlara bakılamıyor; işçilerin felaketli günlerinde olsun vaziyetleri, çoluk çocukları himaye edilemiyorlar. Cemaati koruma tedbirleri toplumsal felaketin azameti karşısında bir çekimlik enfiye bile değil!..

Başta Fransa olmak üzere galiplerin harp tazminatı diye aldığı, almakta olduğu milyarlarca altınlar yeni harp hazırlıklarına sarf ediliyor; harp malullerine, sıhhate, toplumsal yardımlara, karşılıklı yardım sandıklarına değil. Geometrik bir artışla ilerleyen demokrasinin sefaleti karşısında komünizm, sosyalizm, faşizm gibi yeni cereyanlar, parlak, belirsiz vaatleriyle eski rejimin otoritesini kemirmektedirler.

Bütün bu vaziyet önünde demokrasinin yetkili adamları felaketi hâlâ fizyokratlarla, Manchester iktisat mektebiyle önlemeye çalışmakta inat ediyorlar. O kadar ki İngiliz sosyalist hükümetinin bile elleri böğründe kaldı!..

Demokrasinin harici siyaseti gibi iktisadi sistemi de eskidi. Kış çok şiddetli, fırtınalı. Çağdaş demokrasi bu eski, bu yırtık pırtık elbiseler içinde ısınamayacaktır. O kadar ki soğuğun şiddetinden zatürreeye tutulabilir.

Demokrasinin kendisi değil, sistemleri eskimiştir; bunları yenileştirmek mecburiyetindedir. Bizim gördüğümüz yakın ihtilal, demokrasiyi komünizme, faşizme teslim etmeyecektir. Onu, ne olduğunu biraz yukarıda söylediğimiz ve dün de yazdığımız gibi, bugünün zaruretlerine uygun yeni iktisadi, siyasi sistemlerle zırhlayacaktır. Komünizm bu zırha çarpacak, yeni demokrasiye uyacak, faşizm bu zırh üzerinde paralanacaktır.

- 3 -

Çağdaş demokrasilerin en derin yarası bizce bugüne hâkim iktisadi sistemlerdir. Bu nokta üzerinde biraz durmak isteriz. Demokrasiler yaşayabilmek için bu sistemleri tadile, radikal bir surette tadile razı olacaklardır. Bu rıza ihtilal karşısında olacaktır. Çünkü menfaatlerini eskiliğin devamında gören günün kuvvetli klikleri buna kendiliklerinden rey vermeyeceklerdir. Dünün hesabına gelen bugünkü sistemler, bugünün iktisadi, toplumsal, siyasi zaruretlerini ifade edemiyorlar. Bunların ne omuzları ne de sırtları bugünün ağırlığını kaldırabilecek kuvvettedir. İki asır evvelki kafaların o günün icaplarına göre düşündükleri sistemlerin bugünü kavrayabileceğine inanmak için önce bugünü dünden farksız olarak kabul etmek lazımdır. Buna yalnız riya ve ahmaklık inanabilir. Halihazırdaki vaziyetin daha ne kadar devam edeceğini günü gününe kestiremezsek de bunun yıkımını haber veren alametlerin belirmeye başladığını söyle-

yebiliriz. Kendi menfaatlerini de anlamayacak kadar hırslı ve inatçı olan serbest sermayenin kapıları ihtilalin eliyle şiddetle çalınmaktadır. Bu kapılar yoluyla açılmazsa kırılacaktır. O zaman komünizmin hercümercini gölgede bırakacak korkunç bir anarşi yol alacaktır. İnsanlığı, medeniyeti duman, ateş, kan alan harabeler içinde bırakacak kadar korkunç boğazlaşmalar olacaktır. Yapılacak iş bunlara meydan vermeden akıl yoluna girmektir. Demokrasilerin iktisat sistemleri bugünün hayat zaruretlerini önleyecek bir hale getirilecektir. Bu zaruretler sermayeye, zekâya, çalışmaya haklarını vermeyi icap ettiriyor. Bugün vaziyete yalnız sermeye hâkimdir. Zekâ ve çalışma hemen hemen sermayenin emrindedir; hatta milletler bile... Günümüz medeniyeti buna dayanamaz. Medeniyet, sermayeye hakkını ve çok faydalı mevkiini tanıyacak, ancak zekânın, çalışmanın da paylarını mutlaka alacaktır. Bu hem sermayenin selameti hem de çağdaş demokrasilerin komünizm, sosyalizm, faşizm cereyanlarına karşı koyabilmeleri için lazımdır. Yoksa bir vermeyeyim derken hepsini elden kaybetmek tehlikesi vardır. Bu yeni sistemi insanlar kendiliklerinden -hele bugünün serbest iktisat usulleriyle- tatbik edemezler. Bir hadde kadar işe devlet müdahale edecektir. 20. asrın iktisadi adalet zaruretleri bu müdahaleyi yaptıracaklardır.

***

Bize gelince; bir iki ufak hatıramı şuracığa dizmeden geçemeyeceğim. Günün birinde Bitlis dağlarından geçiyordum. Issız yolun dönemeç yerinde çömelmiş üç kişi gördüm. Yolkesiciler sandım. Hemen otomobilden atladım; nefes nefese onlara doğru baktım. Alındırmadılar[1] bile... Biraz daha yanlarına sokuldum. Yine aldıran olmadı!.. Gördüm ki yere bir taş koymuşlar, birisi taşın üzerine buğday taneleri döküyordu. Diğer ikisi ellerindeki küçük taşlarla, dökülen buğdayı eziyorlardı. Sonra parmaklarını tükürükleriyle ıslatarak un haline getirilmiş ezik buğdayı yalıyorlar; açlığın ıstıraplarını teskine çalışıyorlardı. Bu üç kişiden birisi yeni terhis edilmiş bir askercikti. Adını unuttum, bizim taraflara doğru geliyordu. Diğer ikisi o havalidendi. Para verdim, almadılar!

***

Bir kış sabahı chauffage'lı[2] otomobilde Adliye Vekâleti'ne gidiyordum. Fazla olarak sırtımda bir de kürk vardı. O günün *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinde şöyle bir fıkra okudum:

---

1 Alındırmak: İlgilenmek, aldırmak, oralı olmak. (Y.N.)
2 Chauffage (Fr.): Isıtıcı; kalorifer. (Y.N.)

"Dün sabah Adliye sarayının kapısında bir ceset bulunmuştur. Tahkikat neticesinde bunun ırgat olduğu ve uyuduğu yerde soğuktan donduğu anlaşılarak defnine izin verilmiştir."

Düşündüm... Sanki Türk işçisi demokrasinin adalet kapılarından birisine ölüsünü şikâyetname olarak sermişti!..

***

Şüphe yok ki bu iki siyah tablo yeni Türk demokrasisinin fırçasından çıkmış değildir; mazinin mirasıdır. Burası muhakkak... Fakat bu canlı mirası ortadan kaldırmak, hiç değilse yüzde 45'e indirmek bugünün borcudur. Çünkü mazi devam edip giderse yeni rejimin manası kalmaz.

Biz Batı demokrasilerinin uğrayacağı sarsıntıları pek az duyarak geçirebiliriz. Çünkü demokrasiyi henüz denecek kadar yeni kabul etmiş bir milletiz. Bunun ıstıraplarını karşıdan görüyoruz; sebeplerini anlıyoruz.

Bize düşen, henüz kurmakta olduğumuz genç demokrasimizden bu sebepleri kaldırıp atacak tedbirleri almaktır. Eski demokrasiler de böyle yapacak, fakat zorlukla... Çünkü onlardaki eski sistemler karttır... Ameliyat da o oranda zor olacaktır.

Yeni iktisat siyasetinde devlet, müdahalesini bir hadde kadar götürebilecektir. Esasen işin akla, akıldan da ziyade zamanın kanunlarına, hadise mantığına uyanı da budur. Bir bütün olan medeni camia, şu bu arzuya değil, vardığı medeni merhalelerin icaplarına tabidir. İktisadi hayatta devletin tam bir müdahalesi ferdi inkâra varır. Halbuki cemiyet kadar fert de vardır. Ferdi inkâr eden komünizm, sosyalizmin en zayıf yeri bizce budur. Buradan yıkılacaklardır. Yakın ihtilallerin kuracağı yeni demokrasiye teslim olacaklardır. Şu kadar ki bugünkü demokrasi de mutlak liberalizmin ferde lazım olanını bırakacak, emperyalist siyaseti bir yana koyarak milliyetleri tanıyacaktır. Faşizme gelince: Biz bunu başlı başına bir rejim değil, daimi bir sıkıyönetim olarak tanıyoruz. Milletlerin mukadderatı daimi sıkıyönetimle ne zamana kadar yürüyebilir? Bunu da akıl erbabının takdirine bırakırız.

\- 4 -

Çağdaş demokrasileri harici ve dahili siyasetlerinde yeni hayatın icaplarına uyduracak olan yakın ihtilaller karşısında komünizm de mukavemet edemeyecektir. Zaten bugün bile farklı çalışma ücretini kabul etmekle, mülkiyeti fiilen kaldıramamakla tatbikatta yarım kalan bu sistem yeni kurulacak demokrasilere iltihak edecektir.

***

Komünizmin en zayıf yeri maddi hayatta mutlak eşitliği kabul etmesidir. Karl Marx böyle mi düşündü? Böyle mi tavsiye etti? Bu yönüyle meşgul olmayacağız. Biz bugün tatbiki teklif olunan komünizmi inceleyeceğiz. Bu, mutlak eşitliği kabul ediyor; hem de kayıtsız ve şartsız... Bu prensibin maddi hayatta tatbiki, az çalışabilenle çok çalışanın, iyi iş çıkarmak kabiliyetinde olanla olmayanın, zeki ile ahmağın aynı payları alması demektir. Diğer bir zayıf tarafı da mülkiyet hakkı tanımamasıdır. Alman iktisat âlimlerinden Schmoller'in pek güzel dediği gibi, bu, insanlığa hâkim tabii ve ruhi kanunları hiç kale almamaktır; bunların dışında istenilen kararların alınabileceğini zannetmektir.

Hemen kaydedelim ki Rus köylüsü mülkiyet hakkından feragat etmemekte ısrar ve inat ediyor. Komünist İhtilali'ni yapan bu en mühim unsura da Rus hükümeti kafa tutamıyor. Ameleye gelince; eşit ücrete razı olmuyor. Komünistlerce köylüden de mühim olan bu varlığa bir şey yapılamıyor; yapılamayacaktır da. Stalin son beyanatlarından birinde bu hakikatleri birer birer itiraf ediyor. Hatta Lenin "Biz komünizmi henüz realize edemedik, oraya varmak için hazırlanıyoruz. İntikal devresindeyiz" demişti. Hâlâ o intikal devresi!.. Hatta daha geriye gelmek suretiyle. Komünizm, sosyalizm cezbesine tutulanlara "Ya bu nedir?" diye sorulsa, belki de bu defa "Gayeye daha hızlı atılmak için geriliyoruz" diyeceklerdir!..

***

İktisadi hayatta mutlak eşitliği kabul etmenin mümkün olduğu bir an farz edilse, büyük İtalyan âlimi Vilfredo Pareto'nun dediği gibi, bu, faaliyetin, dolayısıyla medeniyetin kurumasına varırdı. Çünkü insan için çalışma, ilerleme manasız bir şey olacaktı. Hayat için mücadele, ilerlemenin biricik ezeli kanunudur. Halbuki komünizm mücadeleyi kaldırmak istiyor.

Komünizmin babası Karl Marx'ın belli başlı tezlerinden biri de "sermayenin toplanması", "fazla kıymet"tir. Birincisini Bernstein, ikincisi de bizzat Karl Marx çürüttü. İlmi cephesi böyle çökmüş oluyor. Kısaca söylemeliyiz ki, komünizm, sosyalizm -maddi ve manevi- hangi yönden bakılırsa bakılsın insan işi değildir.

Teoride ve pratikte yürütülememiştir; bizce yürütülemeyecektir de. Yalnız Clemenceau ile hemfikir olarak kabul edebiliriz ki, komünizm derin uykulara dalan bugünkü eski liberal demokrasiyi kamçıladı. Onun karşısına kanlı bir tehlike halinde çıktı. Onu zamanın icaplarını kabul etmeye doğru götürüyor. Onu daha insaflı harekete sevk etmektedir.

Bu tehlikeyi ezmek, kendisini kurtarmak için de demokrasi yenileşmek, yeni sistemlerle donanmak mecburiyetindedir. Bu olacaktır. Çünkü çağdaş hayat böyle istiyor. Hayatın icapları karşısında arzuya göre idare kurulamaz. Bir taraf-

tan zoraki kurulsa bile diğer taraftan yıkılır; tıpkı komünizm gibi. Zoraki kurulamayacağı gibi zoraki yerinde de tutulamaz; yakın ihtilallerin yıkacağı şimdiki demokrasi gibi. Denecek ki "Halihazırdaki demokrasinin liberal iktisat prensiplerini ortaya atanlar büyük adamlardır". Bunda şüphemiz yok. Çinli Konfüçyüs de büyük adamdı. Fakat bugünü onun fikriyle yürütebilir miyiz? Pek tabii ki hayır!.. Tıpkı bunun gibi, bugünkü iktisat hayatını da iki asır evvelki insanların ve onların bugünkü talebelerinin fikirlerine uyduramayız. Bunlar zamanlarını yaşamışlar ve ölmüşlerdir. Esasen mutlak liberalizm dünyanın hiçbir yerinde kalmamıştır. Fakat bu da kâfi değildir. Demokrasiler ihtilalin eliyle bugünün iktisadi, toplumsal adaletini tatmin edeceklerdir.

***

Demokrasilerin bugünkü dahili siyasetin idare makinesine gelince; bunun da çok zayıf olduğunu söylemek isteriz. Hürriyet her sahada o kadar dejenere olmuştur ki, bu, adeta kuvvetlilerin, kötülerin zayıflara, namus erbabına, devlet otoritesine karşı kullandıkları korkunç bir silah halini almıştır. Bütün demokrasiler bundan şikâyetçidir.

Bir hatıracık nakledeyim:

Bir gün Toulouse Üniversitesi'nin âlim anayasa hukuku profesörü Hauriou'nun kitabında[1] şu manada bir fıkra gördüm: "Cihan Harbi'nde mesela matbuat hürriyeti o kadar suiistimal edildi ki, bu hürriyet düşman hesabına casusluk yaptı." Cezacı Garraud bundan daha ağır şeyler söylüyor.[2] Öyle ki, insan yazmaya, nakletmeye sıkılır. Yeni demokrasi nizamında hürriyet birkaç kişinin değil, herkesin malı olacaktır. Bugünkü hürriyetler yağmasının yalnız iktisadi değil, idari sahada da önüne geçilecektir.

***

Bugünkü demokrat devlet üstlendiği işleri zorlukla yapıyor. Herkes hakkından emin olamıyor. Hırsızlık, suiistimal, hatır gönül için iş görmek dünyanın belli başlı bir ıstırabıdır. İşler bir türlü yürütülemiyor. Kontrol, mesuliyet yok gibidir. Wilson bile Amerika hesabına şikâyetçidir. Günün birinde *Temps* gazetesinde şöyle bir haber okudum: "Davasını 15 senedir mahkemeden çıkaramayan falan adam ümitsizliğe düşerek intihar etmiştir." Hele bizde "İyi iş altı ayda çıkar" diye bir de atasözü vardır... Her yer böyle. Bütün bunlar şu veya bu adamın şahsen halledeceği şeyler değildir; yeni hayat huzurunda yürüyemeyen, artık

1 Maurice Hauriou, *Précis de Droit constitutionel*, Paris, 1923. (Y.N.)
2 René Garraud, *Précis de Droit criminel*, Paris, 1912. (Y.N.)

çok ihtiyarlamış bütün bir sistem meselesidir. Bunu yoluna koymak demokrasiler için hayati bir meseledir. Yoksa işi ihtilal halledecektir.

***

Ben yakın ihtilallerin vereceği gelecekteki demokrasi nizamını şu çerçeve içinde görüyorum:

1) Halk hâkimiyeti halkın olacaktır. Onun hakiki menfaatlerini temsil ve ifade edecektir. Bugünkü halk hâkimiyeti birkaç serbest sermayedarın ve bunların emrindeki fırkalarla hükümetlerin, gazetelerin idaresindedir.

2) Dahili siyasette başta iktisadi sistem değişecek, ferdin faaliyetini tanımakla beraber devlet sermayenin, zekânın, çalışmanın paylarını düzenlemekte müdahale edecek.

3) Sıhhi, toplumsal yardım, yardımlaşma çok takviye edilecek, zekâlar, varlıklar heder olmayacak, cemiyete faydalı kılınacak.

4) İdare çok tasfiye görecektir. Bilhassa işlerin basit ve seri bir tarzda halline çare bulunacaktır.

5) Komünizm, faşizm demokrasinin yeni nizamı önünden kalkacaktır.

İzmir, 5-8 Ekim 1931
Mahmut Esat

Matbuat Hürriyeti*

Dedikodular içinde hayli düşündüm. Edindiğim fikir: Bugünkü Matbuat Kanunu'nun bu memlekette hürriyeti yok eden bir Demokles kılıcı olmadığıdır. Şu birkaç hürriyet havarisi(!) yazdıklarını ara sıra gözden geçirseler, onları okusalar, okutsalar; buna kendileri de inanacaktır.

- Ne yazıyorlar ki?!

- Meclis dağılsın, tek dereceli seçim yapılsın, Matbuat Kanunu kaldırılsın. Hürriyet yok. Vergiler ağır. Demiryolu siyaseti buhrana sebep oldu. İcra Kanunu onu büsbütün şiddetlendirdi. Kontenjan[1] memleketi mahvediyor. Kooperatifler berbat. Yunanistan'a bakınız, ne güzel idaredir o. Venizelos Sırbistan'a gitti, tütünleri sattı. Bizim hükümetin bir şey yaptığı yok. İşler her gün daha fena... Hürriyet isteriz, hürriyet severiz.

- Bunları kim yazıyor?!

- *Hizmet* ve *Yeni Asır!*

- Hani ya hürriyet yoktu?!

- ?!

*
* *

Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinin matbuat tarihi göz önünde tutulunca, benim anlayabildiğim şudur: Muhaliflik de, iktidar yanlılığı da gazeteciliğin elinde zaman zaman bir geçim vasıtası olarak kullanıldı. Bu şart altında millet-

---

* *Anadolu*, 23 Teşrinievvel (Ekim) 1932, No: 5442.

1 Kontenjan: Herhangi bir malın alım satım ve dağıtımında ilgililerin payına düşen pay oranı; kota. (Y.N.)

ler gazetelere hürriyeti az çok esirgerlerse haksız sayılmazlar. Bu çok ağır hükmü verirken vicdanım pek rahat ve çok sakindir. Şüphesi olanlar ellerini vicdanlarına koysunlar ve düşünsünler; hakikati bulacaklar ve anlayacaklardır!

- Hürriyet mi istiyorsunuz?!

- Evet!

- O halde önce ona hürmet ediniz. Önce onu bir geçim, bir tecavüz, bir ihtiras vasıtası olmaktan çıkarınız. O vakit göreceksiniz ki, hürriyet size kendiliğinden gelecek ve sizin olacaktır! Meselenin düğümü budur.

***

Bununla beraber, bizce Matbuat Kanunu çağdaş hukuk ilmine göre fazla bir şeydir. Matbuat suçları için özel kanunlara, özel cezalara lüzum yoktur. Biz matbuat suçlarının genel kanunların hükümlerine tabi tutulması fikrindeyiz. Suç suçtur. Nihayet pek lazımlı görülüyorsa matbuata mahsus seri bir muhakeme usulü kabul edebiliriz. İşte o kadar.

Mahmut Esat

Not:

İzmit'in bağımsız mebusu Sırrı Beyefendi[1] benim burada yazdıklarımı üzerlerine almışlar! İstanbul'dan düşünceler beyan ediyorlar. Yazdıklarımdan bir noktasını geri alamam. Beni kendileri çok iyi tanırlar.

Sevgili İzmir'imizin muhterem muhaliflerine gelince, bir haftadır hayli şeyler yazmışlar, teşekkürler ederim. Bana yöneltilen bu yazılarda Türk milletinin, Türk memleketinin hayrını ifade eder ve bu itibarla münakaşaya değer esaslı bir nokta göremedim. Yalnız şahsımla fazlaca meşgul olmuşlar. Millet işleri içinde şahsımı müdafaaya vaktim yok. Bana bu meşgaleleri latife gibi geldi. Onun için cevaplarını "Taşlar" yazarına bıraktım!

Yalnız Tire'deki Dr. Mustafa Ali Bey'in samimi ve fikri bir iki makalesini okudum. Cevap verecektim. Derken güzide gençlerimizden Cemal Hakkı Bey'in[2] Kuşadası'ndan bir yazısı geldi. Yarınki *Anadolu*'da çıkacaktır. Doktor Bey bunu kâfi görmezlerse kendilerini memnun etmeye çalışırım.

M. E.

1 Hüseyin Sırrı Bellioğlu. (Y.N.)
2 Cemal Hakkı Selek. (Y.N.)

Dünya Nereye Gidiyor?
Bu Gidişin Arasında Biz Ne Olacağız?*

- 1 -

Geçenlerde Mahmut Esat Bey'le görüşüyorduk. Hasbıhalimiz dünyada yeni yeni canlanan rejimlere, fikirlere ve yazılan eserlere intikal etti. Benim yakından tanıdığım Mahmut Esat Bey demokrasinin en canlı taraftarlarından biridir. Bilhassa Teşkilatı Esasiye Kanunu müzakere edilirken "demokrasi" ruhunu müdafaada en ileri gitmiş bir şahsiyettir. Ağızlarda "Demokrasi iflas etmiştir" sözleri sık sık tekrar edilirken, birçok kalem sahipleri de dünya gidişinin bozukluğunu açıktan açığa bazı devletlerin demokrasi esaslarından uzaklaşmalarına atfediyorlar.

Söz arasında Mahmut Esat Bey'e bu karmakarışık fikirler ve karmakarışık dünya işlerinin nereye varacağını sordum. Görüşürken başka misafirler de geldi; münakaşamızı tamamlayamadık. Bilahare Mahmut Esat Bey'den münakaşamızı tamamlayan hususi bir mektup aldım. Mektup, okuyucularımızın da göreceği şekilde derin bir inceleme mahsulüdür. Kendilerinden yayımlanmasına müsaade buyurmalarını rica ettim. Kabul ettiler. Aynen yayımlıyoruz.

İsmail Hakkı[1]

---

* *Yeni Asır*, 6 Ağustos 1933, No: 8406; 7 Ağustos 1933, No: 8407; 8 Ağustos 1933, No: 8408; 9 Ağustos 1933, No: 8409; 10 Ağustos 1933, No: 8410; 11 Ağustos 1933, No: 8411; 13 Ağustos 1933, No: 8412; 14 Ağustos 1933, No: 8413; 15 Ağustos 1933, No: 8414; 16 Ağustos 1933, No: 8415; 17 Ağustos 1933, No: 8416; 18 Ağustos 1933, No: 8417; 21 Ağustos 1933, No: 8419; 24 Ağustos 1933, No: 8422; 25 Ağustos 1933, No: 8423; 27 Ağustos 1933, No: 8424.

1 Yeni Asır Gazetesi Sahibi ve Başyazarı İsmail Hakkı Ocakoğlu. (Y.N.)

Azizim İsmail Hakkı Bey,

Bir türlü geçiremediğim bronşit hâlâ devam ediyor. Bu gidişle geçeceği de yok galiba!.. Öksürüğüm o kadar şiddetli ki, kendimi Gaffarzade Oteli'nde bir odada hapsetmiş bulunuyorum. Ara sıra babam merhum da bu odada yatardı. Hastalığımı geçirmek için kurtuluşu sanki hapiste arıyorum. Buralarını geçelim.

Seninle karşı karşıya konuşurken yönelttiğin sorular kafamda soru işaretleri yarattı. Bu, bir taraftan iyi oldu. Çünkü daracık odamda bana düşünmek meşgalesini verdi. Çoğunlukla insanlar yorulmamak için düşüncelerden uzak kalmak çaresini ararlar. Halbuki beni en çok yoran şey düşüncesizliktir. Onun için kolay kolay hekimlere gitmem. Bilirim ki tavsiyelerinin başında "okuma, çok düşünme, kafanı yorma" gibi şeyler vardır!.. Ben yorulmamak, sıkılmamak için her halde düşünmeliyim. Ne kadar düşünür ve okursam o kadar rahat ederim. Çünkü kitaplar, düşünceler, zifiri karanlık gecelerin göğüslerini delen yıldırımlı şimşekler gibi meçhulleri aydınlatırlar. Benim en çok korktuğum şey meçhullerdir. Hakikatler malum olunca aleyhte olsalar bile ehemmiyeti yoktur. Zira tedbiri alınıp müdafaa imkânı elde edilmiş olur. Tedbirinin alınması ve müdafaası mümkün olmayan şey meçhuldür. Onun için meçhul, yenilmesi çok zor olan bir hasımdır. Sonra sen pek iyi bilirsin ki ben meşgalesizliğe hiç gelemem. Hiç olmazsa elimde bir çakıyla tahta yontarım.

Mevzudan fazla uzaklaşmakta olduğumun farkındayım. Kafamda soru işaretleri oluşturan hitaplarına bir yönden daha müteşekkirim: Bunlar beni düşündürdü; meşgul etti; hasta yattığım odamda hatırımı sormaya gelenlerin getirdikleri şeylerin en kıymetlisini teşkil etti.

***

Bana "Dünya nereye gidiyor? Biz ne olacağız?" diyordun. Sen yanımdan ayrıldıktan sonra bu güzel, güzelliği kadar tahlili güç ve çetin soruların beni çok düşündürdü. Hani bazı güzellikler vardır, çok yüksek, çok geniştirler; bunun için kolayca kavranamazlar. Sorduğun şeyler de bende o tesiri yaptı. Bu tarihi hadiselerden çıkarabildiğim şeyleri yazmaya çalışacağım. Bunlar doğru mu? Orasını bilmem. Ancak şurası muhakkak ki bunlar benim aklımı erdirebildiğim şeylerdir ve samimidirler. Daha iyi görenlere, daha iyi düşünenlere can feda... Hele bunları eleştireceklere şimdiden sonsuz hürmetler. Çünkü iyi eleştiriler, Fransa ediplerinden Lanson'un[1] dediği gibi, olsa olsa bizlerin daha iyi, daha hatasız, daha derin düşünmemizin etkeni olurlar.

Dünya nereye gidiyor? Biz ne olacağız?

1 Lanson, *Fransız Edebiyat Tarihi*, Giriş. [Fransızcası: Gustave Lanson, *Histoire de la littérature française*, 3. basım, Paris, 1895. -Y.N.]

Birinci sorunun etrafında üç beş seneden beri İngilizce, Almanca, Fransızca pek çok şeyler yazıldı. Yüzlerce yazar yüzlerce kitaplar yazdı ve anlattı. Seni temin ederim ki hemen hemen bunların hepsini okudum; hiç değilse yüzde 90'ını. Ne yazık ki kitaplarım yanımda değil. Zamanımızda o kadar kitap çıkıyor ve bunlar dikkate o kadar değer şeyler ki, bunları taşımak lazım gelse, insanı her gittiği yerde beş on sandık takip etmeli!.. Bu, seyahat değil, bilinen tabiriyle "ev taşımak" gibi bir şey olur. Şimdi ben hafızamdaki kırık dökük bilgilere, hatıralarıma kendi düşüncelerimi de ilave ederek sorularının cevaplarını vermeye çalışacağım.

Dünya nereye gidiyor? Ve biz ne olacağız?

Bence hâlâ yaşamakta olduğumuz 18., 19. asır medeniyeti yerini süratle 20. asrın iktisadi, toplumsal, siyasi icaplarına bırakmazsa büyük ve kanlı ihtilallere gidiyor. Bunda tanınmış İtalyalı yazar Guglielmo Ferrero ile bir fikirdeyim.[1] Ve bu çok yakındır.

Hükümetlerin baskısı ağır gelir de milletler ihtilali başaramazlarsa, o vakit yeni ve çok korkunç bir cihan harbine gidiyoruz demektir.[2] Bir harp ki medeniyetin altını üstüne getirecek kadar vahim neticeler verebilir. Bunun sonu tarihte asrımız medeniyetinden kapkara bir izdir. Bunda da General Ludendorff ile hemfikirim.[3]

Niçin ihtilal? Niçin harp? Bak sebebini anlatayım:

- 2 -

İsmail Hakkı Bey,

"Dünya ya büyük ihtilallerin başlangıcında yahut büyük bir harbin yakınındadır" diyorum. Neden? Bence mesele o kadar karmaşık değildir. Bir çocuk tasavvur et. Buna 10 yaşlarındayken bir kat elbise yapmışlar. Sonra aradan bir hayli zaman geçmiş, çocuk 20 yaşına gelmiş, alındıran[4] yok. Ona aynı elbiseyi giydirmeye çalışıyorlar. Tabii ne olur diyemezsin. Çünkü ne olacağı bellidir: Giydirilmeye çalışılan o elbise şark diye yırtılır! Delikanlı da elbisesiz bir serseri olur. Ve nihayet kendisine uygun bir giysi tedarikine çalışır. Giysiyi bulun-

---

1 Guglielmo Ferrero, *Eski Medeniyetin Yıkımı*. [Fransızcası: G. Ferrero, *La ruine de la civilisation antique*, Paris, 1921. -Y.N.]

2 Paul Louis, *Ya İhtilal ya Harp*. [Fransızcası: Paul Louis, *Tableau politique du monde, la révolution ou la guerre*, Paris, 1931. -Y.N.]

3 General Ludendorff, *Yeni Cihan Harbi*. [Erich Ludendorff'un dünya savaşıyla ilgili *Weltkrieg droht auf deutschem Boden* (Münih, 1930) adlı kitabı bulunmaktadır. Yine dünya savaşıyla ilgili olarak *Vu* dergisinde şu makalesi yayımlanmıştır: Général Ludendorff, "La Guerre Mondiale nous menace", *Vu: La Prochaine Guerre*, 11 Şubat 1931. -Y.N.]

4 Alındırmak: İlgilenmek, aldırmak, oralı olmak. (Y.N.)

caya kadar serseri vaziyetinden kurtulamaz. İstersen sana bir misal daha vereyim: Küçük bir tacir düşünelim. Bunun yalnız kendisiyle idare edilebilir bir dükkâncağızı vardır. Bu adam gittikçe kazanıyor. İşini genişletiyor. Bir çırak buluyor. Bu defa da çırağının yardımıyla muamelesini çeviriyor. Fakat günler geçtikçe adamın ticareti ilerliyor. Lafı uzatmayalım, milyoner oluyor. Büyük mağazaların, ticari müesseselerin sahibidir, temsilcisidir. Fakat adamcağız o kadar pinti yahut o kadar dar düşüncelidir ki, muazzam işlerini yine evvelki gibi bir kendisi bir de çırağıyla iki kişi idare etmek istiyor. Şimdi bana lütfen cevap verir misin? Bu adamın akıbeti nedir? Düşünmeye mahal yok, değil mi? Çünkü sorumun cevabı gayet basittir ve bellidir: Bu adam batacaktır. O çocuk kendine uygun elbiseyi bulamazsa çıplak bir serseri gibi dolaşa dolaşa bir gün zatürreeden ölecektir.

İşte aziz İsmail Hakkı Bey! Bana geliyor ki 20. asır medeniyetinin iktisadi, toplumsal icapları, 18., 19. asırların icaplarına kıyasla 20 yaşındaki delikanlının yahut da milyoner olmuş küçük tacirin vaziyetidir. Bunlar batmaktan ve ölmekten kurtulmak için nasıl ki yeni vaziyetlerine uygun tedbirleri almak mecburiyetinde iseler, 20. asır da öyle...

İsmail Hakkı Bey! 18. asırdan önceki asırlar ortaçağın sistemleriyle idare olunuyordu. 18. asrın yeni icapları -bunlar bilhassa iktisadidir, toplumsaldır- ortaçağın feodalite sistemlerini bir tarafa bırakarak kendisine uygun usulleri kabul etti. Bu usuller bilhassa en önce fizyokratlar tarafından ortaya atılan ve gitgide Adam Smith'ler,[1] Bastiat'lar,[2] Stuart Mill'ler[3] tarafından kati şekli verilen "liberallik" namı altında toplanırlar. Çünkü buharın keşfinden ve bilhassa imalathanelerde kullanımından, hele elektrikli devirlere girildikten sonra derebeylik iktisadiyatı zihniyetiyle yürümeye imkân yoktu. Lonca nizamlarına tahammül edilemezdi. İnsanlık ortaçağ esaretini buharla, elektrikle yaktı; yalnız iktisadi değil, aynı zamanda siyasi ve toplumsal esareti de.

Şimdi meselenin düğümü şudur: 18., 19. asırlar nasıl ki kendilerinden evvelki asırların prensipleriyle yürüyemediyse, 20. asrın da evvelki asırlara uymayan iktisadi, toplumsal, siyasi yapısı kendine has sistemler ister. Bu pek tabii, pek zaruridir. O kadar ki bu yapılmazsa 1789'daki Fransız İhtilali'ne rahmet okutacak yeni ihtilalleri göze aldırmak lazım gelecektir. Ve şüphe edilmesin ki zafer ihtilalcilerde kalacaktır. Çünkü bunlar yeni hayatın hükmünü istiyorlar.

---

1 Adam Smith, *Milletlerin Serveti*. [Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma), 1776. -Y.N.]

2 Bastiat, *Ahenkler*. [Frédéric Bastiat, *Harmonies économiques* (Ekonomik Uyumlar), Paris, 1855. -Y.N.]

3 Stuart Mill. [John Stuart Mill, *On Liberty*, London, 1859. Türkçesi: John Stuart Mill, *Hürriyet Üstüne*, çev. M. Osman Dostel, Liberte Yayınları, 2009. -Y.N.]

Zafer, keyiflerine göre gidenlerin değil, hayatın, tarihin seyrine uyanlarındır. Halli lazım gelen bir husus da bence şudur, önce bunun cevabı verilmelidir: 20. asrın iktisadi, toplumsal, siyasi yapısı 18., 19. asırlardakinin aynı mıdır? Buna -ispat edilmek şartıyla- "evet" denecek ise, zamanımızı geçen asırların anlayışlarıyla idarede bir sakınca yoktur; olabilir. Fakat "hayır" denecekse, şu halde asrımıza uygun yeni sistemi kabule mecburuz. Ben diyorum ki asrımızın geçen iki asırla hiçbir benzerliği yoktur; arada en ufak benzeyiş kalmamıştır. Müsaadenle bunu da anlayabildiğim kadar söylemeye çalışayım:

- 3 -

İsmail Hakkı Bey!

Asrımızla asrımızdan önceki iki asır arasında en ufak bir benzeyiş kalmamıştır; bilhassa iktisadi bakımdan...

20. asrın iki büyük ayırıcı vasfı vardır:

a) Sermayenin gittikçe belli ellerde toplanması,

b) Sermayenin emperyalistlerce zayıf milletlere karşı bir istismar aleti gibi kullanılması.

Bu iki ayırıcı vasfın verimi şunlardır: Devlet yok; sermaye ve sermayeci var. Başka bir tabirle devlet, sermaye ve sermayecinin emrinde bir ajandır; bir memurdur; bir icra vasıtasıdır. Sermaye ve sermayeci bütün zayıf milletlerin mukadderatına hâkimdir.

Belki "Nasıl?" diyeceksin? Bak İsmail Hakkı Bey, bu tezi sana kolayca anlatayım:

Anlatmaya başlarken önce esaslı bir noktayı işaret etmeliyim. Ben komünist değilim. Bununla beraber Karl Marx'ın[1] ve büyük komünist şeflerden Lenin'in[2] düşüncelerinde milliyetçilik ve demokrasinin noksanlarını tamamlamak için istifadeli birçok noktalar vardır. Hatta Clemenceau gibi Fransa'nın kurtarıcısı sayılan aşırı milliyetçi ve cumhuriyetçi bir adam "Kabul edebilirim ki, Marksizm, demokrasinin noksanlarını, aksayan yerlerini kuvvetle ortaya koydu" diyor.[3] Bu, çok doğru bir değerlendirmedir. Hem taassuba ne hacet! Biz milliyetçiler, biz demokratlar için en büyük kuvvet noksanımızı görmek olmalıdır. Sırası gelmişken

---

1 Karl Marks, *Sermaye*. [Karl Marks (G. Dövil), *Sermaye*, çev. Haydar Rifat, Şirketi Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1933. Fransızcası: Gabriel Deville, *Le capital, de Karl Marx : résumé et accompagné d'un aperçu sur le socialisme scientifique*, Paris, 1897. -Y.N.]

2 Lenin, *Emperyalizm ve Sermayenin Son Safhası*. [Fransızcası: Lénine, *L'Impérialisme dernière étape du Capitalisme*, Paris, 1925. Türkçesi: V. İ. Lenin, *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Cemal Süreya, Sol Yayınları, Ankara, 1969. -Y.N.]

3 Clemenceau, *Demokrasiler*. [*Sur la démocratie. Neuf conférences de Clemenceau*, Rapportées par Maurice Ségard, Paris, 1930. -Y.N.]

şunu da kaydetmeliyim: Noksanları görmeye en müsait sistem demokrasidir. Bu itibarla sistemlerin en kuvvetlisidir. Atalar sözüdür: "Kişi noksanın bilmek gibi irfan olmaz."[1] Demokrasi; faşizm, komünizm gibi mutaassıp değildir. O, lehine ve aleyhine olan bütün eleştirilere karşı toleranslıdır; bunları hoş görür; hasmın da olsa fikirlerden kendi çıkarına istifadeyi ihmal etmez. Zaten hayatta asıl hüner bu değil midir? Bence şüphesiz; bilhassa siyasi hayatta hiç şüphesiz.

Mevzudan fazla ayrılmayalım; sadede dönelim. K. Marx diyor ki: Sermaye gitgide belli ellerde toplanıyor. Mesela evvelce kumaşı dokuyan başka, satan başka, diken başka iken, gitgide yapan da, satan da, diken terzi de aynı müessese oluyor. Hatta daha ileri gidebiliriz. Kumaş için lazım olan hammaddeyi evvelce başkaları tedarik ederken, gitgide pamuk bile doğrudan doğruya fabrika hesabına dikiliyor. Yün bile fabrika hesabına açılan büyük çiftliklerde yetiştirilen koyunlardan elde ediliyor. Evvelce kumaşa lazım olan çeşitli boyaları, hususi müesseseler, fabrikalar hesabına yapıyordu. Şimdi buna lüzum yok. Fabrikanın hususi dairelerinde boya yapılıyor. Bu misal çok genişletilebilir. Fakat bu kadarı maksadı anlatmaya yeter sanırım. Şimdi bu misalden anlaşılan nedir? Seni bilmem. Fakat ben şunu anlıyorum: Evvelce kumaşçılık yüzünden geçinenler, efendi olarak geçinenler, pamukçular, koyuncular, boyacılar, terziler vs. esnaflar vardı. Sermaye büyük sanayicilerin elinde toplanmış ve bunları ortadan kaldırmıştır.

Bu yüzden efendi gibi geçinenler vardı. Ne oldular? Neredeler?! Umarım ki bunları bulmakta zorluk çekmeyeceksin: Bu küçük esnaf dükkânlarını kapadılar. Çünkü muazzam sanayiyle rekabet edemezlerdi. Hayatta iseler, işçi oldular; ölmüşlerse, çoluk çocukları amele oldular...

İsmail Hakkı Bey! Görülüyor ki sermayenin belli ellerde toplanması gün geçtikçe demokraside sefaleti artırıyor. Dünkü mal mülk sahipleri giderek amele haline geliyorlar. Büyük sermayenin tahakkümünden yakalarını kurtaramıyorlar. Bu hal 18. asırda bugünkü gibi mevcut değildi; 19. asırda artmaya başladı; 20. asırda zirvesine vardı. Bunun için iktisadi sistemi değiştirmek zarureti vardır. Demek ki insanlığı mesut etmek için yalnız siyasi hürriyet kâfi gelmiyor. Siyasi hürriyet olmazsa şüphe yok ki istibdat vardır. Bu, iğrenç, lanetli bir şeydir. Fakat sermaye tahakkümü, istibdadı daha az lanetli bir şey midir? Siyasi hürriyet olmayan yerde şüphe yok ki demokrasi olmaz. Fakat sermaye istibdadı olan yerlerde hakiki demokrasi var mıdır? Buna "evet" diyebilmek için demokrasiyi paranın emrinde bir varlık olarak kabul etmek lazımdır. Bu da siyasi istibdat kadar tahammülsüz bir şeydir; lanetlidir. Liberal iktisat sisteminin bu istipdada mâni olması şöyle dursun, onun gelişmesine hizmet ettiği meydandadır.

---

1 Bursevî Tâlib Muhammed Efendi'nin (ö. 1706) adeta atasözü gibi kullanılan mısraı: "Çeşm-i insâf gibi kâmile mîzân olmaz/ Kişi noksanın bilmek gibi irfân olmaz." (Y.N.)

Sefaleti artan insanlık buna ne zamana kadar dayanacak? Dayanacak mı? İşi nasıl yoluna koyacak? Mesele burada. Bu mesele süratle halledilirse selamet yolundayız; edilmezse ihtilal; bu da olmazsa harp. Fakat nasıl?

- 4 -

Mektubum biraz uzadı. Daha doğrusu mevzu uzun... Sorularının muhtevası bir selam kelam kartıyla halledilecek kadar basit değil. "Dünya nereye gidiyor? Ve biz ne olacağız?" diyorsun!.. Bu bir kitap, hem de ciddi ve sert bir kitap mevzuudur. Bununla beraber ben sorularının içinde düşünebildiklerimi bu uzunca mektuba sığdırmaya çalışacağım.

Sermayenin -Karl Marx'ın keşfi gibi- belli birkaç elde toplanması, dünkü mesut ocakları bugün söndürmüş bulunuyor. Dünün tüten bacaları bugün birer baykuş yatağıdır. Şimdi bunların sakinleri cihan sermayesini ellerinde toplayanların emrinde, keyfindedir. Fakat koskocaman bir insanlık, fakat her gün bilgisi, idraki artan, hissiyatı incelen bir insanlık birkaç sermayedarın arzu ve iradesine ne güne kadar baş eğebilir?

İnsanlık ilk ve ortaçağların tahakküm ve istibdadını 20. asrın zulmünü yaşamak için mi devirdi? İsmail Hakkı Bey! Sakın bana "Mahmut Esat, sosyalist mi oldun?" deme! Ben bugün her zamandan fazla bir Türk milliyetçisiyim. O kadar ki gönlüm 20. asır tarihinde şu cümleleri okumak istiyor: "İki memleket var: Birisi Rusya'dır; bu memleket kızıl komünisttir. İkincisi Türkiye'dir; bu memleket kıpkızıl milliyetçidir." Anlatabildim mi aziz İsmail Hakkı Bey, ne kadar ve nasıl bir milliyetçiyim?! Bundan başka ben demokrat doğdum, demokrat öleceğim.

Ancak kupkuru bir milliyetçilikten, sipsivri, dar kafalı bir demokratlıktan hiçbir vakit hoşlanmadım ve hoşlanmam.

Niçin demokratız? Niçin milliyetçiyiz? Her halde bize demokrat densin, yine her halde hükümetimize demokrat densin ve mutlaka uluorta bu nam altında bütün devlet cihazları faaliyette bulunsun diye demokrat değiliz sanırım. Bunda şüpheye mahal yok, değil mi? Öyleyse demokrasiyi zamanımızın icaplarına uydurmak, bu icaplara göre donatmak lazımdır. Onun noksanlarını dolduralım ki, komünizm, sosyalizm, faşizm cereyanları karşısında mukavemet kabiliyetini yükseltelim.

Demokrasi böyle yükselince, ben şüphe etmiyorum ki, zamanın ıstıraplarından doğan şu yukarıdaki moda sistemler onun önünde kayalar üstünde dağılan deniz dalgaları gibi eriyeceklerdir.

Çünkü bunlar, bu moda sistemler ancak ıstıraplarla yaşayabilirler. Istıraplar tedavi edilince bunların yerinde yel eser ve esecektir. Eğer insanlığın bir kısmı

moda sistem dediğim komünizmi, sosyalizmi, faşizmi kabul etmiş bulunuyorsa, bu, çekmekte olduğu acıları dinlendirecek bir sığınak ihtiyacındandır. Denize düşen yılana sarılır.

Biz niçin milliyetçiyiz? Nihayet Galya'nın fatihi Sezar da milliyetçi idi, değil mi? Büyük İskender de milliyetçi, değil mi? Ve nihayet Napolyon'un da milliyetçi olduğunda şüphe yoktu, değil mi? Fakat biz 20. asırda, hele yaşadığımız günlerde bunlar gibi milliyetçi olabilir miyiz?

Soruyu başka türlü ortaya koyayım: Milliyetçiliği bu adamlar gibi anlamak yeter mi? Ve doğru olur mu? Bunlar gibi milliyetçi olmak, kendi şan ve şöhretimiz için, damarlarımızda kanı duran asil ve necip ırkımızın kemikleri üstünde taht kurmak istemektir.

İskender'ler, Sezar'lar, Napolyon'lar bugünün mekteplerine göre idare ettikleri milletlerin bütün varlıklarını ihtirasları yolunda kullanan gaspçılardır.

İngiliz yazar Wells'in[1] dediği gibi, tarihin büyük simaları bugünün mantığına göre muhakeme edilince manaları ufak tefek şeylerdir. Biz -kabul etmeliyiz ki- bugünün mantığına göre düşünmek mecburiyetindeyiz. Zira dünün kafasıyla, dünün mantığıyla bugünün manasını bulamayız. Bugünün manasını bulamayınca da yaşama kabiliyetini kaybederiz.

Bir an düşünelim, tarihin, şahsiyetlerine büyük fasıllar ayırdığı şu Büyük İskender nedir ve kimdir? Tıpkı kolları arasına kıymetli bir vazo verilmiş bir çocuğa benziyor. Bir çocuk ki, ayağı küçücük bir taşa sürçünce yere düşüyor, vazo tuz gibi dağılıyor!.. Hakikaten İskender 30 yaşlarında gözlerini yumduğu gün koskocaman imparatorluğu tuz gibi dağılmadı mı? Onun generalleri bu imparatorluğu kuzu parçalayan kurtlar gibi taksim edip parçalamadılar mı?

Napolyon kimdir? Önce Fransız milletinin bahtını Moskova buzları üstünde donduran, sonra da bu donuk bahtı Waterloo'nun kıpkızıl ateşten cehenneminde kan halinde erittikten sonra Baltık denizlerinden Akdeniz'e kadar uzanan bir Fransız İmparatorluğu'nu Saint Helena adasıyla trampa eden adam değil midir? Arkasında ne bıraktı? Kan ağlayan bir Fransa, değil mi?

Sezar kimdir? Galya'nın fatihi? Roma'nın şanını dünyanın dört bir ucuna yayan bir deha... Fakat Brutus'un bıçağı altında can verdiği gündür ki Roma hür oldu, efendiliğine kavuştu.

İsmail Hakkı Bey! Şüphe yok ki biz böyle milliyetçilik anlamayız, anlamıyoruz. Biz ve aklı, şuuru yerinde bütün dünya aydınları, bizim gibi konuşan, bizim gibi duyan, bizim ıstırap duyduğumuz şeylerden mustarip olan, sevindiği-

1 Wells, *Cihan Tarihinin Ana Hatları*. [Herbert George Wells, *A Short History of the World*, New York, 1922. Fransızcası: H. G. Wells, *Esquisse de l'histoire universelle*, çev. Edouard Guyot, Paris, 1925. Türkçesi: H. G. Wells, *Cihan Tarihinin Umumi Hatları*, 5 cilt, TC Maarif Vekâleti, Devlet Matbaası, 1927-1928. -Y.N.]

miz şeylerden müşterek sevinç hisseden bir insan kitlesinin maddi ve manevi saadeti için milliyetçiyiz. Çok hassas ve ince Alman şairi Schiller de milliyetçiliği böyle anlar.

O halde ne yapmalı ki bu maddi ve manevi saadetini -en az ölçüde olsun- bütün milli camiaya temin etmeli? Zaten meselenin düğümü buradadır. Bence demokrasiyi zamanın icaplarına uydurmalıdır; bilhassa iktisadi sistemler itibariyle...

Hem bu pek mümkündür. Fakat dünya bunu yapacak mı? Orasını bilmem. Fakat yapmazsa ya ihtilali yahut harbi göze alacaktır. Hele ikincisi muhakkak ki bir yıkım olacaktır. Ben yakın bir dünya harbinden ziyade yakın ihtilaller görüyorum. Neden? Biraz daha söyleyeyim. Gerçi biraz uzatıyorum. Lakin maksadımı başka türlü anlatmaya kadir olamayacağım.

- 5 -

Kardeşim İsmail Hakkı Bey!

Meselemizin en can alıcı noktasına geliyoruz. Zaten sorularının cevabı olması lazım gelen en esaslı noktaya ilişmiş bulunuyoruz. "Dünya nereye gidiyor? Ve biz ne olacağız?"ı söyleyebilmek için çağdaş milliyetçiliğin, çağdaş demokrasinin nasıl anlaşılması, istenen semereleri verebilmesi için hangi sistemlerle ifade edilmesi icap ettiğini tespit lazımdı. Görüyoruz, anlıyoruz ki, demokrasi, milliyetçilik, bugünün ihtiyaçları karşısında bir kıymet ifade edemiyor. Hele maddi sahalarda çok zayıf, çok hastadır. O kadar ki milliyetçilik, İskender'ler, Sezar'lar, Napolyon'lar zamanında bir şahsın ihtiraslarını tatmin için bütün bir milletin canla başla feda edilmesi idiyse, bu kavram bugün daha makul bir şekil almış değildir.

"Nasıl" diyeceksin? Sezar, İskender geçeli binlerce seneler oldu. Biz hâlâ aynı yerde mi sayıyoruz? Bilmem; bunu katiyetle tespit edemeyeceğim. Fakat söyleyebileceğim bir şey varsa, o da şudur: Her halde insanlığın binlerce yıl evvelki vaziyetini çok aşmış değiliz. İskender'ler, Sezar'lar zamanında bütün bir millet canı, kanı pahasına bir şahsın hesabına çalışıyordu; bugün birkaç sermayecinin, sermayeyi temsil eden bir zümreciğin hesabına çalışıyor. İşin daha fenası şu ki, eski zamanlarda bir şahıs hesabına bir millet çalışıyordu, bir millet çile çekiyordu; şimdi sermayeci ve bürokrat bir zümre hesabına bütün insanlık kan kusuyor. Fakat rica ederim, demokrasi demek, milliyetçilik demek bu mudur?! Bütün bir insanlığın kan kusması mıdır? Şüphe yok ki hayır!.. İşte aziz İsmail Hakkı Bey, milliyetçiliği, demokrasiyi şu ıstırabından kurtarmak lazımdır! Yoksa tabii, toplumsal kanunlara en uygun düşen bu iki kavram, faşizm, komünizm, sosyalizm gibi moda sistemlerin çapulunda yok olur gider; hem de yok yere...

Başıboş sermayeciliğin ve onun gardiyanı olan bürokrasinin tahakkümü bugün öyle bir haldedir ki, bütün devlet cihazları bu iki varlık hesabına faaliyet halindedirler. Ne kadar ayıp bir şey, değil mi?! Dünya bir asırdan beri devam edip giden bu soytarılığa tahammül edemezse pek de haksız sayılmaz sanırım. Milliyetçiliği, demokrasiyi dahili idare ve emperyalizm namına istismar eden bu soytarılığa meydan veren sebep nedir?

Bence milliyetçilikle demokrasinin hâlâ 18. asrın başlangıcındaki iktisadi, idari sistemlere bağlı kalmakta inat etmesidir. Fakat İsmail Hakkı Bey! Dar kafalı insanların bu inadı, çok korkuyorum ki geçici bir zaman için demokrasiyi ve onun icaplarını birtakım maceracılar elinde bırakacaktır. Nitekim zamanımızda bunu bazı yabancı memleketlerde görmekteyiz.

18., hatta kısmen de 19. asır ortalarına kadar iktisadi sahalarda liberal sistem zararsız olabilirdi. Fakat sermayenin belli birkaç elde toplanmakta olduğu günlerimizde aynı sistemde ısrar etmek, milleti de, devleti de, hükümeti de birkaç sermayecinin iradesine tabi varlıklar yapmaktır. "Nasıl" diyeceksin? Bunu da aklımın erdiği kadar izaha çalışacağım.

Daha önce şu kadarını söyleyeyim ki, milletler bu hale dayanmayacaklar, yola girmeyenleri ihtilalle devireceklerdir. Demokrasiyi kurtarmak için süratle hayatın icaplarına ayak uydurmalıdır.

Dünya kıpkızıl komünist değil, kıpkızıl milliyetçi olacak; fakat bir şahsın, bir zümrenin hesabına değil, bütün bir milletin çıkarına... Dünya kıpkızıl faşist değil, kıpkızıl demokrat olacak; fakat bir parti için değil, bir camia için.

Gelecekte ordular; sermayeciler, şahıslar hesabına değil, milletlerin hakları uğruna dövüşeceklerdir.

- 6 -

"Biz ne olacağız" değil, fakat daha esaslı sorgu "Milletler ne olacaktır?" olmalıdır. Zira 20. asırda bir milletin mukadderatını diğerlerinden bağımsız olarak incelemeye imkân yok gibidir. Milletler tahakkümlere, bilhassa maddi tahakkümlere dayanamayacak bir hale gelmişlerdir.[1]

Milletlerin ne sermaye istibdadına ne şahıs istibdadına ne de manevi tahakküme tahammülleri vardır.

Herkes sanır ki insanların ve milletlerin en çok dayanacakları, en çok dalkavukluğunu yapacakları şey maddi tahakkümdür. Halbuki görünüşte mesele böyle olsa bile, hakikatte milletlerin en ziyade eşitsizliğine razı olmadıkları şey, maddiyetçiliktir. Yani tam Türkçesiyle para işleridir;[2] servet ü sâmân işleridir.

---

1 Karl Marx, *Felsefenin Sefaleti*. [Fransızcası: Karl Marx, *Misère de la philosophie. Réponse a la philosophie de la misère de M. Proudhon*, Paris, 1847. Türkçesi: Karl Marx, *Felsefenin Sefaleti*, çev. Ahmet Kardam, Sol Yayınları, Ankara, 1966. -Y.N.]

2 *Age.*

Sana işin apaçık yönünü söyleyeyim mi?! Amma bu yön bana, benim şahsi görüşüme göredir: İnsanlık manen birçok eşitsizliklere göz yumar da, maddi eşitsizlikleri affetmez. Mesela işin içine paraca, malca üstünlük karışmamak şartıyla, benim bilmem ne olmamı millet kabul eder de, dün fakir çocuğu iken bugün en yüksek mevkilerde beni cebi dolu görmek istemez!.. Buna tahammül edemez! Dayanamaz! Ne kadar tuhaf bir şey ki, bütün milletler çok şeylere tahammül ediyor, dün hiç iken bugün manen her şey olmanı kabul ediyor da, fakat dün züğürt iken bugün birdenbire zengin olmana göz yumamıyor!.. Hele bu zenginlik hükümete geçmek, hükümet nüfuzunu vasıta kılmak suretiyle olursa...

- 7 -

Başıboş sermaye yalnız şahıslara mı tahakküm ediyor? Hayır... Bundan başka kül halinde bütün bir insanlığın mukadderatı bugün başıboş sermayenin emrindedir. Bu da gayet sınırlı sayıda elde toplanmaktadır. Demek oluyor ki, bugün insanlığın siyasi, toplumsal, iktisadi mukadderatı birkaç yüz kalın zenginin elindedir. Bir milyar yedi yüz milyonu bulan bir insan kültesi birkaç yüz zenginin emrinde, keyfinde ne güne kadar kalabilir? İş bu kadar da değildir. Şahıslar, insanlık, hükümet, devlet hep bu başıboş sermayenin hesabına harekettedir. En büyük sosyalist şeflerden Engels diyor ki:

> "Bugünkü hükümetler, devletler zengin sınıf hesabına çalışkanları[1] istismar ettiren, onları esir kitleleri halinde çalıştıran eli silahlı birer kavastır.[2]
> Fakat bir gün gelecek, insanlık hakikati görecek, bugünkü devletin yerine emeğin hakkını veren, insanlığın istismarına müsaade etmeyen medeni devleti kuracaktır. O gün kapitalistler, emperyalistler devleti ortadan kalkacak, gelecek nesiller bugün müzelerde ortaçağa ait işkence aletlerini nasıl seyrediyorlarsa, bunu da öyle temaşa edeceklerdir."[3]

İsmail Hakkı Bey! Belki sen bana şimdi bir soru yöneltmek isteyeceksin: "Vaziyet Engels'in, K. Marx'ın tasvir ettiği kadar da berbat mıdır?" diyeceksin. Bunu bilmem; bu hususta kati bir şey söyleyebilecek vaziyette değilim. Bildiğim

---

1 "Çalışanları" anlamında. (Y.N.)

2 Kavas: Banka, konsolosluk, sefarethane gibi yerlerde kapıcılık, bekçilik eden kimse, güvenlik görevlisi. (Y.N.)

3 Engels, *Mülkiyet, Aile, Devlet*. [Fransızcası: Engels, *L'origine de la famille, de la propriété privée et de l'Etat*, Paris, 1891. Türkçesi: Friedrich Engels, *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara, 1967. -Y.N.]

ve söyleyebileceğim bir şey varsa, o da, insanlığın -sosyalistlerin dediği ve istedikleri derecede hakkına kavuşması şöyle dursun- en az haklarına olsun henüz kavuşmadığıdır.

Bence ihtilal buradan kopacaktır. Meseleyi biraz daha basitleştirelim, onu bir atalar sözüyle toplayalım: "Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar."

***

Zaman olmaz, gün geçmez ki bizim dostlar -hangi memleketli olurlarsa olsunlar; Avrupalı, Asyalı, Amerikalı- demokrasinin faziletlerini, yüksekliklerini, iyiliklerini saya saya bitiremezler. Onu herkese içirmeye çalışırlar. Ona herkesi inandırmak isterler... Ben kendi hesabıma şunu açıkça söylemeliyim ki, demokrasiye inanıyorum. Fakat o hastadır; tedavi edilmek ister. Yoksa bütün hakikatlere göz yumarak demokrasiyi muzaffer kılmak imkânı kalmamıştır. Bak niçin? Önce müsaadenle sana bir soru sorayım. Verilecek cevap bu "niçin"i de ifade etmiş olacaktır:

Demokrasi nedir? Milletin kitle halinde hâkimiyeti demektir, değil mi? Bu hâkimiyet yalnız siyasi sahayla sınırlıysa büyük bir mana ifade etmeyeceğini sen de kabul edersin sanırım.

Gerçi bu hâkimiyeti yalnız siyasi sahayla sınırlamak isteyenler yok değildir. Paris Hukuk Fakültesi'nin en namlı profesörlerinden Joseph Barthélemy bu garip iddiadadır.[1] Şu kadar ki bu görüşün ilmi büyük bir kıymeti yoktur. Halk hâkimiyeti yalnız siyasi kudretle izah olunarak, iktisadi, toplumsal hadiseler bundan hariç bırakıldığı gün hâkimiyet hem sınırlandırılmış hem de manasız kalmış olur. Nihayet siyaset ne içindir? Süs için mi?! Hükümet, devlet makineleri laf olsun diye mi faaliyettedir? Elbette bunun, bu faaliyetin bir manası olmak lazımdır. Bu nedir? Şüphe yok ki insanlığın maddi, manevi saadetidir.

Lakin bugünkü gerçek vaziyet bu mudur? Esasları hürriyet, eşitlik, adalet diye övündüğümüz demokrasi, kendi tabirimizle halk hâkimiyeti, şu üç prensibin ifade ettiği şeyleri bugün insanlığa temin etmiş bir halde midir?

Ben buna "evet" diyemem!.. Yine "sosyalist, komünist mi oldun?" dersen, hayır! Fakat özbeöz milliyetçi olarak, demokrat olarak sana diyorum ki, 20. asrın icaplarına henüz ayak uydurmuş olmadığından, demokrasi, kendi prensiplerinin zaruretlerini yalnız maddi değil, hatta siyasi, toplumsal cephelerden bile temin etmiş değildir! Asrımızın icaplarına göre lazım tedbirleri almamakta daha ne kadar inat ederse prensiplerinden o kadar uzaklaşıp gidecektir. Ya yok olacak, yerini geçici moda rejimler alacak yahut bir ihtilal inatçıları ortadan kaldı-

---

1 Joseph Bartélemy, *Hukuku Esasiye.* [Joseph Barthélemy-Paul Duez, *Traité de droit constitutionnel,* Paris, 1933. -Y.N.]

rarak demokrasiyi 20. asrın bilhassa iktisadi manasına göre tutunabilir bir hale getirecektir.

Bu mana nedir? Milleti, devleti, hükümeti üç beş sermayedar hesabına işler bir makine olmaktan çıkartarak halk hâkimiyetinin ifadesi yapmaktır.

Bu nasıl olacak?

Devletin bazı işlere iktisadi müdahalesiyle.

Devlet müdahalesinin sınırı ne olacak?

Benim bu hususta düşünüşlerim var.

- 8 -

Bana geliyor ki insanlığın bugünkü büyük derdi, sosyalistlerin iddiası gibi iktisadi sahada eşitlik kavgası değildir. Daha başka tabirle insanlığın bugünkü dileği iktisadi sahada eşitlik istemek değildir. Kabul ederim ki iş layık olduğu ölçüde hakkına mazhar edilmiyor. O kadar ki işçi, gündelik adı verilen parayla bir günde başardığı şeyin sekizde birini alamaz!.. Bu, demokrasinin bir türlü önüne geçemediği büyük haksızlıklardandır. Bir haksızlık ki halk hâkimiyetinin dindiremediği yürek yakıcı ağrılardandır... Bununla beraber işin bugünkü büyük derdi yine eşitlik kavgası değildir. İş istiyor ki, kendisinin yaratıcısı, insana layık denebilecek bir hayat yaşasın. İş istiyor ki istismar edilmesin, çalınmasın, ondan camia da faydalansın.

Bugün böyle değil mi?

Hayır, böyle değildir.

"Hürriyet var, adalet var, eşitlik var. İşçi çalışsın, çabalasın, kazansın, hakkını alsın, geçinsin" diyenlere denebilir ki, bu, 20 yaşında bir delikanlı ile 5 yaşında bir çocuğu başıboş bırakıp "Siz ikiniz eşitsiniz, hürsünüz" demek kabilinden bir şeydir. Bu iki varlık eşit olabilirler mi? Bu iki varlıktan ikisi de hürriyetten aynıyla istifade edebilirler mi? İşçi ile sermayedar da buna benzer bir vaziyettedirler. Belli işlerin gündelikleri sermayedarları arasında tespit edildikten sonra işçinin onu kabul etmesine, ona karşı grevlerle başarılı olmasına, grevlerle sermayeyi mağlup etmesine imkân var mıdır? Bir işçi ki kazancı onu ancak günü gününe idare ediyor, bir işçi ki günü gününe kazancıyla çoluk çocuğuna bakıyor, bu vaziyetteki bir adamın sermayedara baş tutarak, onun arzularına ayak direyerek muzaffer olması mümkün müdür? Buna "evet" diyebilmek için, çentik bir bıçakla topa, mitralyöze, mavzere, tanklara, tayyarelere meydan okumayı kabul etmek lazımdır. Grev, zamanımızda kalınlaşmış sermayeye karşı bir şey ifade etmez. Bu, tıpkı dretnotların zırhları üzerine sıkılan tabanca kurşunu kabilinden bir şeydir!.. Güzel bir Türkçe meselle denebilir ki, bu, tavşanın dağa küsmesi gibidir. Hani tavşan dağa küsmüş de dağın haberi bile olmamış!

Diyecekler ki "Grevler üretimi azaltır. Sermayedar buna razı olamaz. Çünkü kazancından kaybeder. Dolayısıyla mecburen amelenin hakkı olan gündeliği verir". Bu bir hayaldir. Sermayedarın o kadar çok stoku var ki, beş on günlük grev onu yıldırmaz. Halbuki işçinin iktisadı o kadar az ki, beş on günlük greve onun tahammülü yoktur, aç kalır? Zamanımızda ise üretim azlığından sermayedarın korkması şöyle dursun, bütün bir insanlığı bugün altında çiğneyen büyük buhranın sebeplerinden biri de üretim fazlalığıdır! Grev şöyle dursun, fakat üretim fazlalığı yüzünden dünyada 40 milyon işsiz vardır; iş bulamıyor!.. Bir bakıma göre amele patrona değil, patron ameleye grev yapmış bir haldedir!!

İsmail Hakkı Bey! Bilmem izah edebiliyor muyum? İşler ne kadar karmaşıktır, farkında mısın?.. Her gün artan genel sefalet, demokrasimizin hürriyet, adalet, eşitlik kavramlarını ne kadar gülünç bir hale koymaktadır, anlaşılıyor mu? Bana geliyor ki buhran bu sene daha fazla artacak, dünyanın müşkülatı çoğalacak, demokrasi esaslı sarsıntılar geçirecektir. Görünen köy kılavuz istemez. Devlet müdahalesi zarureti azıcık olsun duyuluyor mu?

- 9 -

Dünyanın içinde yuvarlanıp gitmekte olduğu vaziyete buhran diyorlar. Ben zannediyorum ki bu bir iktisat buhranı değil, yaşadığımız günlerin -bilhassa iktisadi- icaplarını tatmin edemeyen demokrasinin ıstırabıdır.

Bu buhran ne zamana kadar sürecek?

Demokrasinin ıstırapları sükûn buluncaya kadar!..

Bu ıstıraplar nereden geliyor?

Genel sefaletten.

Genel sefalet nedir?

Çalışkanların haklarını alamaması...

Bunlar neden haklarını alamıyorlar?

Sermayenin hâlâ 18. asır prensiplerine göre başıboş kalmasından...

Sermayenin başıboş kalması ne demek?

Fakirlerin, çok büyük zenginlerin elinde istenildiği gibi kullanılmasıdır.

Bundan ne çıkar?

İşin hakkının verilmemesi çıkar.

İşin, işçinin hakkı verilemeyince ne olur?

Genel sefalet!..

Görülüyor ki tedbir alınmadıkça, işe icap ettiği kadar devlet müdahalesi karışmadıkça genel sefaletin önüne geçilemeyecektir. Gitgide bu sefalet nihayet bir ihtilalle neticelenecektir. Büyük ihtilali önleyecek tek çare devletin zaruretler miktarınca işlere müdahalesidir. Bu müdahale memleketin toplumsal,

iktisadi vaziyetine göre farklar gösterebilir: Nispi vergiler konulması, üretim ve tüketimin düzenlenmesine müdahale, toplumsal yardımın genişletilmesi, sermayedarı ezmemek şartıyla işçi haklarının müdafaası vs. gibi...

Daha kısa bir cümleyle diyebiliriz ki, bugün demokrasinin yapacağı ilk hamle insanlığın büyük kitlesine insanlığa yaraşır maddi ve manevi bir yaşama teminidir.

Benim iki elim yağda ve balda bulanırken işçinin bağrına taş basarak boş midesinin ıstıraplarını dindirmeye çalışması demokrasinin şerefi sayılamaz. Benim çocuklarım yüksek tahsillerini bitirdikten sonra bir de Avrupa'larda okuma çaresini bulurken, halkın belki benimkilerden bin kat daha zeki evlatlarının ilk tahsili bile müşkülatla yapmaları bugünün toplumsal adalet kavramına uymaz. Benim çocuğum hasta olunca başında dört beş doktor pervane gibi çalışırken, bir işçinin yavrusunun hekim, küçük bir sıhhiye memuru şöyle dursun, bir ilaç bile bulamaması, hastane kapıları önünde sürünmesi bugünün milliyetçilik anlayışlarına da sığmaz.

Diyeceksin ki "Köylü de, işçi de çalışsın, zengin olsun". Kalın sermayedarın tahakkümü önünde bunun nasıl mümkün olmadığını sana uzun uzun söyledim! Onu tekrar etmeyeceğim. Yalnız şunu acele işaret etmeliyim ki, devlet icaplara göre işlere süratle karışmazsa, fakirlerin zengin olması şöyle dursun, büyük bir kısım zenginlerin de fakirleşmesi muhakkaktır.

O vakit sermaye bugünkünden daha sınırlı sayıda elde toplanacak, sefalet daha çok artacak, demokrasi bugünkünden daha az bir klik hesabına insanlığı istismar eden bir vasıta halini alacaktır.

- 10 -

İsmail Hakkı Bey! Pek iyi biliyorum ki, "İşin, işçinin, çalışkanların[1] hakkı gözetilmelidir" dediğim zaman bana kızanlar vardır. Bunlar diyorlar ki: "İşte, kanunlar var. Liberal demokrasinin icaplarına göre herkesin hakkını muhafaza ve müdafaa ediyorlar. Daha ne istiyorsun? Ticaret serbest değil mi? Çalışma serbest değil mi? Ziraat serbest değil mi? Kısaca, geniş manasıyla iktisadi sahalarda faaliyet serbest değil mi?"

Ben diyorum ki: "Evet efendim! Bütün bunlar serbesttir. Fakat buna rağmen benim istediğim şudur ki, bu serbestlik içinde işçi, üretici, genel manasıyla çalışkanlar soyguncular elinde kalmasın... Kurnazlar onların emeklerini çalmasınlar!.." Bunu söyleyen ve bunu isteyen yalnız ben değilim, bütün bir mustarip dünyadır. Devletler, hükümetler bu talebi, bu çok yerinde isteği yerine

1 "Çalışanların" anlamında. (Y.N.)

getirmedikçe hiçbir vakit halk devleti, halk hükümeti olamazlar; demokrasiyi, yani halk hâkimiyetini ifade edemezler; bir zümre, bir sınıf hükümeti olmaktan bir karış ileri gidemezler. Sana biraz yukarılarda dediğim gibi, bugünkü toplumsal, iktisadi, siyasi şartlar içinde mutlak serbestçilik prensiplerine bağlı kalan hükümetler kalın sermayenin icra vasıtası olmaktan ileri geçemezler. Bunlara demokrat değil, zenginler kavası[1] demek doğru ve dürüst bir görüştür. 20. asır, zenginler, zümreler hükümeti değil, millet, milliyet hükümeti istiyor.

Rica ederim Hakkı Bey?! Hayatta serbesti, hürriyet demek koskocaman bir insan kitlesinin bir zümre, hatta bir zümrecik hesabına istismarı mı demektir? Soyulması mı demektir? Bugün aradan tam 144 sene geçmesine rağmen kulaklarımda hâlâ Fransız İhtilali'nin bir sesi çınlamaktadır. Bu ses Madam Roland'ın hazin sesidir. Bu zavallı kadıncağız, biliyoruz ki, hürriyet için öldürüldü. Güzel boynunu giyotin bıçağının altına uzattığı zaman "Ah hürriyet! Senin adına ne cinayetler işleniyor?" diye bağırmıştı... 20. asırda da üreticilerin, işçilerin vaziyeti, hali, bana her vakit Madam Roland'ı hatırlatıyor. Bunlar, bu çalışkan insanlar neden hürriyet ve serbesti namına soyulsunlar? Demokrasi bu mudur?

Jean-Jacques Rousseau eski Yunanistan'dan bahsederken diyor ki: "Hürriyet, çoğunluğun esareti hesabına tutunabiliyor!.." Bundan çıkarılacak ders hakikati görüp, hürriyeti çoğunluğun malı yapmaktır. O vakit demokrasi tam manasını ifade eder. Yani halkın malı, halkın hâkimiyeti olur. Bence bunun tılsımı iktisadi sahada devletin rol almasıdır. Bir rol ki, genel manasıyla serveti bugünün toplumsal şartlarına göre çalışkanlara dünden daha adilce dağıtmaktır. Diyecekler ki: "Bu, mutlak serbestiye muhaliftir." Evet, şüphe yok. Fakat serbestiden maksat hakları çiğnetmek değildir. Bunu sen de kabul edersin, değil mi Hakkı Bey?

Sana tuhaf bir sorum var: Bir adamın benim cebimden para çalmak hürriyeti var mıdır? Cevap malum: "Bu nasıl olur?" diyeceksin. O halde sermayedarın bütün üreticileri ve işçileri istediği gibi, hem de alenen soymasına devlet neden gözünü yumsun? Yine diyebilirsin ki "Bunlar hür değiller mi? Mallarını satmasınlar. İşçiler de ucuz gündelikle işlemesinler". Doğru, fakat ihtiyaç bunlara mukavemet imkânını vermezse ne yapsınlar? Bir zayıfın bir kuvvetliye karşı koymasına imkân var mıdır? İmkân olmayınca devletin zayıfları himayesi zaruri olmaz mı? Bir bakıma göre devletin bu işlere karışması, yine hürriyetin kurtulması içindir.

Şunu derhal ilave etmeliyim ki, siyasi sahada hürriyetlerin sınırlanmasına hiçbir şekilde taraftar olamam ve olmadım.

1 Kavas: Banka, konsolosluk, sefarethane gibi yerlerde kapıcılık, bekçilik eden kimse, güvenlik görevlisi. (Y.N.)

İsmail Hakkı Bey! Mektubu çok uzattığımın farkındayım. Bu, mektup olmaktan çıktı; kitap olup geliyor. Fakat herkesi gazete sütunlarında kitap kadar uzun böyle bir mektubu okumaya davet etmenin nezakete pek de uygun düşmeyeceğini takdir ederim. Bilhassa bu uzun satırları yazarken yanımda kaynak olarak gösterebileceğim kitaplarım da yok. Ancak seni şu hususta temin ederim ki, buraya kadar söyleyip geldiğim şeyler öznel, şahsi düşüncelerim değildir. Bir iki senedir bu meselelere dair çıkan İngilizce, Almanca, Fransızca bütün eserleri aşağı yukarı okudum. Bunlara kendi muhakememi de ilave ettim; bu mektubu yazdım. Eğer Ankara'da bulunsaydım yahut kitaplarım yanımda olsaydı, buraya kadar yazdıklarımı sana satır satır kaynaklara dayandırabilirdim. Bunu ileriye bırakıyorum. Gazetende çıkan başlık altında bir kitabı bu sene yayımlamayı düşünüyorum. Bakalım hal ve zaman buna müsaade edecek mi?!

Gelelim mevzumuza. Onu mümkün olduğu kadar kısaltarak bir neticeye bağlayalım.

İhtilaller demokrasiyi yok etmek maksadıyla değil, onu 20. asrın iktisadi, toplumsal icaplarına koymak için olacaktır. Bu icaplar bir nevi şimendifer raylarına benzer. Demokrasi bunlar üzerinde yürüyecek, bunlar üzerinde yol alacaktır. Bunlarsız demokrasi, raylarından fırlamış, toprağa saplanmış lokomotife benzer ki paslanıp çürümeye mahkûmdur.

20. asrın iktisadi icapları işçinin, üreticinin hakkını üretim ve iş kıymetlerine göre vermektir.

Bu prensip zamanımız toplumsal adaletinin başında gelmeye değer. Bu prensip devletin iktisadi sahada rol almasıyla tecelli edebilir.

Bu yapılmadıkça, dünyayı cennete çevirseler, bu cennet üç beş kişinin olarak kalacak, büyük, muazzam bir insan kitlesi bunun içinde cehennem hayatı yaşayacaktır. Fakat prensip tatbik edilirse, komünizm, faşizm gibi moda sistemler dümen kırarak doğru, mantıki ve tabii yolu tutacaklardır. Bu yol asrımızın iktisadi icaplarına ayak uyduracak olan demokrasidir. Bir demokrasi ki ferdi inkâr etmez, fakat zayıfların da iktisadi faaliyette soyulmasına göz yummaz, hakları yerine kor, siyasi sahada, yani bilhassa fikir mücadelelerinde kanaatlere ve münakaşalara son derece hürmetkârdır, herkes bildiğini ve düşündüğünü samimiyetle söyler, işte bu demokrasi muzaffer olacaktır; geleceğe bu hükmedecektir. O gün zümreler hükümeti nihayet bulacak, millet devleti kurulacaktır.

Devletin iktisadi sahada benim düşündüğüm tarzda rol almasına işbaşındaki icra heyetleri, daha doğrusu bunların temsil etmekte oldukları sermayedar grupları razı olacaklar mı? Meselenin düğümü buradadır. Bence bu zarurete uygun hareket ederlerse kendi kârlarınadır; etmezlerse muhakkak zararlarınadır.

Çünkü o zaman ya fırsatçılardan birisi diktatörlüğe çıkacak yahut büyük bir ihtilal her şeyi allak bullak edecektir. Diktatörlük daimi olamayacağına göre, bu da yerini ihtilale bırakacaktır. Bu ihtilal ne yapacak?

- 12 -

"İhtilal ne yapacak?" diyordum... Bence önceleri bir karmakarışıklığa sebep olsa bile gitgide demokrasiyi zamanımızın iktisadi icaplarına uydurarak duracaktır. 20. asır demokrasisinde ayırıcı vasıf devletin çalışkanlar[1] hesabına müdahalesi olacaktır; iktisadi ve toplumsal sahalarda.

Çalışkanlardan maksadım yalnız üreticiler, yalnız işçiler değildir; aydınlar ve kabiliyetlilerdir. Devlet bunları camia faydasına himaye edecektir. Denge kuruluncaya kadar komünizm, faşizm, sosyalizm gibi bazı moda sistemler hüküm süreceklerdir. Fakat bunların hükmü geçici olacaktır. Zaman onları insanlığın arzu ettiği noktaya getirecektir. O güne kadar insanlık daha bir müddetçik diktatörlük sahneleri seyredecek!.. Ben bundan memnunum. Çünkü demokrasi, noksanlarını başka türlü göremeyecektir. Lafın kısası demokrasinin bugünkü ıstırabı, büyük acısı iktisadi, toplumsal meselelere cevap verememesidir. Bu cevabı devlet müdahalesi verebilir. Fakat bu müdahale ferdi, ferdin faaliyetini inkâra değil, bilakis onu geliştirmeye çalışmalıdır. Fert bir olgudur; inkâr edilemez. Camia da bir hadisedir; buna da yoktur denemez. Bu iki varlığın menfaatlerini birbirleriyle uzlaştırmak lazımdır. Çünkü ayrı yaşayamazlar.

***

Şimdi de bizi düşünelim. Biz vaziyetimizi ihtiyaçlarımıza ve dünyanın gidişine göre düzenlemeye mecburuz. Ayrı kalamayız. Sürüden ayrılanı kurt kapar. Biliyorum, bana derhal moda olmuş bir cevap verilecektir: "Memleketimizde bir üretici, bir işçi meselesi yoktur. Bu mesele Avrupa'nın sanayileşmiş memleketleri için söz konusu olabilir" denecektir. Hayır efendim!.. Bu mesele Avrupa memleketleri için ne kadar varit ise, bizim memleketimiz için de muhtelif noktalardan o kadar düşünülmeye değer. Bazılarına göre Karl Marx işçi meselesini yalnız sanayileşmiş memleketler hakkında ileri sürmüş imiş!.. Biz bugünkü vaziyeti Marksizm cephesinden incelememekle beraber, şunu kaydetmeliyiz ki, K. Marx yalnız sanayileşmiş memleketlerdeki üreticileri ve işçiyi düşünmüş değildir. Bu hususlarda geri kalmış olan yerlerdeki üreticileri ve işçiyi gözden uzak tutmamıştır. Hatta Marx, K. Kautsky tarafından yayımlanan basılmamış notla-

---

1 "Çalışanlar" anlamında. (Y.N.)

rında[1] bu gibi mahallerde üretici ve işçilerin sanayileşmiş yerlerdekilerden fazla baskı altında bulunduğunu söyler ki çok doğrudur. Zira sanayileşmiş memleketlerde işçi birlikleri, üreticiler birliği gibi birçok teşekküller çalışkanları başıboş sermayeye karşı az çok müdafaa ettiği halde, sanayileşmemiş mahallerde bunlar tamamıyla himayesizdirler; hem dahili hem de harici sermayecilerin tahakkümündedirler.

İsmail Hakkı Bey, bunu sana bizden bir misalle daha iyi anlatabileceğimi sanıyorum:

Herkes zanneder ki bizde köylü az çok arazi sahibidir. Sakın buna inanma. Gerçi dışarıdan bakınca köylünün beş on dönüm toprağı vardır; bir kulübeciği vardır; bir, hatta bazen iki çifti bulunur; çoluk çocuğuyla çalışır; fevkalade zamanlarda yanında bir de hizmetçisi bulunur.

"İyi işte ya!.. Daha ne istiyor?" diyeceksin!..

Bunu biliyorum. Fakat derhal haber vereyim ki aldanıyorsun. Bütün gördüğün toprak, sabanlar, çift hayvanları, kulübecik, hizmetçi, hatta çiftçinin çoluk çocuğuyla kendisi kendilerinin değildir; bizde tefeci adını taşıyan dünyanın en zalim sermayedarınındır. Çünkü çiftçinin nesi varsa bu zalime ipotektir. Kendisi çoluk çocuğuyla, hizmetçisiyle o zalimin hesabına çalışmaktadır. Nasıl ki Avrupa'da Büyük Fransız İhtilali'nden evvel "serf" denilen esir insanlar derebeyleri hesabına çalışıyorduysa, şimdi bizde adı "hür" olan üreticiler, işçiler de bir kısım vurguncu sermayecilerle gaddar tefeciler hesabına öyle çalışıyorlar.

İsmail Hakkı Bey! Eğer arazinin tapusu hâlâ köylünün üzerinde duruyorsa, bunun sebebi nedir, bilir misin? Tefecinin arazi vergisini yüklenmek külfetinden azade kalması içindir!.. Çünkü nasıl olsa arazi sahibi ve bunun çoluk çocuğu tefeci hesabına inleye inleye çalışmaktadır. Arazi vergisini de bunlar verip dururken soyguncu tefeci budala mıdır ki tapuyu üzerine alsın?!. Hem bunu istediği zaman alamaz mı ki?.. İşte hakikatin en acı tarafları. Türk işçisi de bundan bahtlı değildir. Ben işçi bilirim ki bahçe hendekleri arasında günlerce hasta yattıktan sonra gözlerini Allah'ına kapatabildi. Başının altında yastık yerine taş bile yoktu. Bir hayvan gibi topraklar içinde beleniyordu. Bir zenginin köpeği ölürken daha mesuttur. Ben Kordon amelesi bilirim ki, karısının doğuracağı sırada bir liracık bulmak için başvurmadık yer bırakmamıştı. Kadıncağızın, bu vatan anasının başına bir ebe bile getirmek hayli müşkül oldu. Bir zenginin kısrağı doğururken yanında baytar bulunuyor!!. Öyle zeki vatan yavruları bilirim ki, onlar devletin himayesine mazhar olsa yarının en büyük adamları sırasına geçerler; bu millet, bu memleket bunların elleri üstünde yükselir. Misal is-

---

1 Karl Marx, *Theorien über den Mehrwert*, Yayına Hazırlayan: Karl Kautsky, 3 cilt, Stuttgart, 1905-1910. Türkçesi: Karl Marx, *Artı-Değer Teorileri*, İngilizcesinden çeviren: Yurdakul Fincancı, 3 kitap (3. kitap henüz basılmadı), Sol Yayınları, Ankara, 1998. (Y.N.)

ter misin? Viyana'yı ikinci defa kuşatan Kara Mustafa Paşa Merzifon kazasının Marınca köyünden bir köylünün oğlu idi. Küçüklüğünde yalınayak köyün topraklarında belenen bu adam yetişince bütün bir Avrupa'yı topraklara katacak kadar bir kudret gösterdi. Kim bilir bugün köyünde zayıf kandili altında yeni Türk harflerini heceleyen yarının ne dâhi reisicumhurları var. Fakat bunları kim kollayacak?

Ve bütün bu işler yapılmadıkça demokrasi bir zümreciğin saadetinden başka neye yarar? Fakat yalnız seni beni mesut eden bir hürriyet hürriyet midir?

Bilmem derdimi anlatabiliyor muyum Hakkı Bey?!

İşte ben bütün bu sebeplerden dolayı Türkiye'de iktisadi, toplumsal sahalarda devletin tesirli müdahalesine taraftarım. Bu müdahalenin haddini, hududunu mükerreren söylediğim için tekrarlamayacağım.

Bizim neslin, daha doğrusu yeni rejimin teslim edip[1] halletmekle mükellef olduğu işler yalnız bundan ibaret de değildir. Biz ne bulduk? Hep harap edilmiş bir vatan, değil mi? Devlet müdahalesi olmadan bunun 18. asrın liberal iktisatçılığıyla düzeleceğine, 20. asır medeniyetinin çehresine uygun bir çehre arz edeceğine sen inanabilir misin? Bunlara cevap vereceğini umarım.

Yol isteriz, şimendifer isteriz, limanlar isteriz; Avrupa'nın sanayi sömürgesi olmaktan kurtulmak, hatta bir kısım Doğu'yu pazar yaparak mesut olmak için sanayi isteriz. Bütün bunlar devletin müdahalesi haricinde yapılabilir mi? Yapılabildi mi? Öyle bir zamandayız ki, İngiltere, Amerika gibi asrımızın en büyük sermayelerini taşıyan memleketler bile rakiplerine, dünya buhranına karşı tutunabilmek, durabilmek için devlet müdahalesine başvuruyorlar... Ya biz?!.

- 13 -

Biz dünya buhranının kargaşalıklarından, buhranın doğuracağı ihtilallerden korunmuş kalabiliriz. İktisadi, toplumsal vaziyetimiz buna, bu korunmuşluğa çok müsaittir. Şu şartla ki, vaziyetimizden istifadeyi bilmek ve çok radikal hareket etmek lazımdır. Tereddütlerle, -daha eski bir tabirle- idareimaslahatlarla, "Şimdiye kadar yapılan büyük işler kâfidir. Önce bunları kuvvetlendirelim de sonra dahasını yaparız" gibi ukalalıklarla, korkaklıklarla bu iş yürümez. Dünya ufuklarını karartmakta, 20. asır medeniyetinin üzerine süratle gelmekte olan fırtınanın önüne böyle düşüncelerle geçilemez. Kati olmak lazımdır; bu zaruridir. Zarar katiyette değil, tereddütte ve idareimaslahatçılıktadır.

Gözleri bir mızrak boyundan ilerisini göremeyenler, -daha Türkçe bir tabirle- akılları burunlarından ilerideki işleri kavrayamayanlar, sanki akıllılık icabı imiş

1 *Yeni Asır*'da "teslimedip" şeklinde. Doğrusu "teslimalıp" olmalı. (Y.N.)

gibi bize -şüphe etmiyorum ki- ağırbaşlılık tavsiyesinde bulunacaklardır. O pek tuhaf tavırlarıyla, o biraz da gülünç nasihatleriyle, duruş ve görünüşleriyle sanki ağırbaşlılık zarureti imiş gibi bazı şeyler mırıldanacaklardır. Bunlarla, bu gibilerle meşgul olmaya değmez. Bunların halleri olsa olsa yalnız gülmeye değer. Bunlar pek güldürücü olduklarının da farkında değillerdir. Zavallı ahmaklar!..

Bunlar yine derler ki "Efendim! Ahaliye bu kadar da yüz verilir mi? Sonra işler ne olur? Halimiz nereye varır? Mahmut Esat'ın yazdıkları tatbik edilirse karmakarışıklık olur. Bunlar ileride düşünülecek işlerdir. Yavaş yavaş!"

Biz de deriz ki: "Evet efendiler! Ahaliye yüz vermemeli!.. Çünkü çalışkanların sizin esirleriniz gibi yaşaması lazımdır, değil mi?! Hayır, hayır! Bu olmayacaktır. En Büyük Türk'ün başbuğluğu altında Türk milletinin başardığı büyük ihtilalin bütün icapları yerine getirilecektir. Bu icaplar yerine ne kadar çabuk getirilirse inkılap o kadar kuvvetlenir; memlekete, millete o kadar dal budak salar; o kadar köklü olur. Bu icaplar yerine getirilmekte ne kadar gecikilirse inkılap da o oranda zayıflar; o oranda cılız kalır. Anlaşıldı mı?!"

Fakat İsmail Hakkı Bey, seni temin ederim ki, o tuhaf halli insanlar benim kendilerine vermekte olduğum bu cevabı da anlayacak kabiliyette değillerdir. Onlar bu gibi şeylere "çocukluk"! der geçerler. Yine malum olan tuhaf ve gülünç tavır ve vaziyetleriyle ukalalıklarına devam ederler. Bunlar inkılabın her safhasında böyle yapmadılar mı?! Ve yine sonra inkılabı yapanlardan fazla yer kapmadılar mı?! Bunların ruhiyatı nedir, bilir misin? Şöyle rahatça kazanmak, başkalarının sırtından geçinmek, yüksekçe veya yüksek mevkiler yakalamak, sahte bir azametle, sahte bir baba vakarıyla halka gururla bakmaktır. Bu sahtekârlarla meşgul olmaya değmez... Bunların halini uzaktan seyrederek eğlenmelidir!.. Mevzudan ayrılmayalım.

Biz dünya buhranından ve bunu takip etmesi zaruri dünya ihtilallerinden neden sarsıntısız çıkabiliriz?

Çünkü bizdeki iktisadi, toplumsal sınıflar arasındaki menfaat tezatları henüz birbirine yakın denebilecek derecelerde şekillenmiş değildirler. Bunun manası şudur ki, menfaatleri birbirine zıt sınıflar ne kadar kuvvetli olurlarsa aralarında kavganın o kadar sert ve dolayısıyla ihtilalin o kadar kanlı olması tabiidir; Avrupa'da, Amerika'da böyle olacaktır. Bu kıtalara böyle bir akıbetten kurtulmak için tek çare kapitalist hükümetlerin kendiliklerinden zamanın zaruretlerine uymalarıdır. Bu zaruretlerin ne olduğunu bu mektupta belki yüz defa söyledim; tekrar etmeyeceğim. Türkiye'mizde kuvvetleri hemen hemen birbirine eşit denecek zıt menfaatli sınıflar yok gibidir. Fakat menfaatleri zıt sınıflar var. Ancak kuvvetçe birbirine eşit değillerdir. Bizde yeniliğe karşı, çalışkanların haklarına muhalif zorba tabaka çabuk mevkiini terk edebilir; çabuk yenilebilir. Her şey derhal yerli yerini bulur.

Bence bizde iktisadi bakımdan halkçılığa, çalışkanların hakkını almaya doğru ilk yürüyüş, müterakki[1] ve nispi vergilerle olacaktır... Wagner,[2] Schmoller[3] mektepleri daima hafızamızda yaşamalıdır. Şunu acele kaydetmeliyim ki, ben müterakki, nispi vergi derken belirli bir kazanç sahiplerinden yukarısını düşünürüm. Hayatını ayakkabı boyacılığıyla veya iki üç tavuk, beş on yumurta satmakla kazananlara yahut gündelikçilik yaparak kazandığı bir iki lirayla koskoca aileler besleyenlere kazanç vergisini anlamam.

- 14 -

İsmail Hakkı Bey, diyordum ki bugünkü demokratik hükümetler, milli hâkimiyetin değil, bir zümrenin, bir sermayeci kliğin ifadesidir. Bütün devlet makineleri, hükümet çarkları bu zümre, bu sermayeci klik hesabına dönüyor; bunlar hesabına çalışıyor. "Nasıl" mı diyeceksin?.. Bak nasıl?..

Bana bugün, bilhassa Avrupa ve Amerika'da bir tek hükümet gösterebilir misin ki sermayeci gruplara dayanmasın, yine bunlar sermayecilerin büyük menfaatlerine göre hareket etmesinler? Bu mümkün müdür? Rusya bir tarafa bırakılmak şartıyla bunun aksini tasavvur edebilir misin? Bütün kanunlar, nizamlar, talimatlar bundan başka ne ifade edebilirler? Biliyorum, diyeceksin ki "Ameleyi, çiftçiyi kollayan mevzuat da vardır".

Fakat çok rica ederim, bu mevzuat sermayecilerin zekâtı ve sadakası olmaktan fazla bir şey ifade edebilirler mi? Bir milletin en büyük, en asil kitlesi olan çiftçiler, işçiler hesabına istenecek ve yapılacak şey zekât ve sadaka mıdır?

İsmail Hakkı Bey!.. Mukadderatını söz konusu etmekte olduğum kitle dilenci kafilesi değildir. Bu, bütün bir milli varlığı manen ve maddeten yapan, yaratan kuvvettir. İş olmazsa ne olabilir? Bir zamanlar Saint-Simon'un düşündüğü gibi düşünelim, muhtelif mesleklere mensup insanları yok farz edelim: Mesela ekmekçi yok, buğday, arpa yetiştiren yok, diğer işleri yapan çiftçi yok, vapurları yürüten kaptan ve makinistçilerle ateşçiler yok, şimendifer ustaları yok, kumaş fabrikalarında çalışan ustabaşılar ve işçiler yok, top dökenlerle silah yapanlar yok, su taşıyanlar, çeşmeler vücuda getirenler, su yollarına su akıtanlar yok, yazanlar, okutanlar yok. Misalleri uzatmayalım. Fakat şimdi bir an düşün, böyle farazi bir yoklukta senin benim, bilhassa kendilerini her şey zanneden şu kalın sermayecilerin hali ne olacak? Aç, susuz, çıplak, cahil kalmak, değil mi? Böyle bir vaziyette vatanı kim müdafaa edecek? Milliyeti, milli şerefi, milli tarihi kim koruyacak? Bütün bunlar hep kimsesiz, hep öksüz kalacak, değil mi?!

---

1 Müterakki vergi: Artan oranlı vergi. (Y.N.)
2 Adolph Wagner. (Y.N.)
3 Gustav von Schmoller. (Y.N.)

O halde bizi aç, çıplak bırakmayanları, mukaddesattan saydığımız şeyleri kimsesiz ve öksüz komayanları nasıl, ne hakla ve ne sıfatla devlet ihmal edebilir? Eğer bütün bu büyük ve asil insanlar, yani işçiler ve çiftçiler bugüne kadar ihmal edilmiş kaldılarsa, bu, bence fikrisabit sahibi demokratların taassuplarından ileri gelmiştir. Bu demokratlar farkında değillerdi ki bindikleri dalı kesiyorlar. Hani tarikatların cezbesine tutulmuş bazı dervişler vardır; bunlar sonunda esmayı başlarına sıçratırlar;[1] bir de bakarlar ki ortada ne şeyh kalmış ne tarikat ne de kendileri!.. İşte ben de bu sabitfikirli, mutaassıp demokratları şu cezbeli dervişlere benzetiyorum. Bunlar 18. asrın demokrasi prensipleriyle 20. asır demokrasisini idareye çalışıyorlar; hem de her ne pahaya olursa olsun. Zavallı demokrasi çok korkuyorum ki günün birinde bunların safdilliğine kurban olsun!.. Fakat fazla telaşa lüzum yok. Her halde demokrasinin mukadderatı bir nevi yobaz softalara benzeyenlerin elinde kalmayacaktır.

Fakat demokrasinin bugünkü vaziyeti cidden endişe vericidir. Bu endişeyi bugünün halledemediği meseleleri sayarken demokrasinin en eski memleketi sayılan İngiltere'nin Lord Bryce'ı da ifade etmektedir.[2] Bu husus Clemenceau'nun da gözünden uzak kalmamıştır.[3] Aklı başında demokratların hepsi -Amerikalı, Avrupalı olsun, hepsi- endişe içindedirler.

Ben en büyük eksiği iktisadi cephede görüyorum. Bu eksik yine bence devletin müdahalesiyle doldurulacaktır. Fakat dikkatini tekrar çekerim, bununla her şeye müdahale anlamıyorum. Ferdi inkâra kadar varan bir devletçilik kastetmiyorum; işin, işçinin, bütün çalışkanların[4] ve zekânın hakkını yerine koyan bir devlet müdahalesi istiyorum. Demokrasinin selameti için bunu bütün dünyadan bekliyorum. İş, işçi, çalışkanlar ve zekâlar yırtık bir paçavra gibi yerlerde kalmamalıdır.

Mademki demokrasi millet hâkimiyeti demektir. O halde bu saydığım şeyler yerlerde kalamaz. Bunlar yerde kaldığı müddetçe demokrasi her gün kendi yüzüne tükürmüş olur.

***

Not: *Akın* gazetesini gördüm. Bana yapılmak istenilen tarizleri okudum. Bunlara verecek bir cevabım yoktur. Türk milleti iki tarafı da okuyor, hükmünü o verecektir. Yalnız şunu kaydetmeliyim ki, üyesi olduğum Cumhuriyet Halk

---

1 Esmayı üstüne sıçratmak: Davranışlarıyla belayı üstüne çekmek. (Y.N.)

2 Lord Bryce, *Asri Demokrasiler*. [James Bryce, *Modern Democracies*, 2 cilt, New York, 1921. Fransızcası: James Bryce, *Les démocraties modernes*, Paris, 1924. Türkçesi: Vikont James Bryce, *Asri Demokrasiler*, 4 cilt, çev. Hüseyin Cahit, İstanbul, 1924-1925. -Y.N.]

3 Clemenceau, *Demokrasiler*. [*Sur la démocratie: neuf conférences par G. Clemenceau*, Paris, 1930. -Y.N.]

4 "Çalışanların" anlamında. (Y.N.)

Fırkası'nın ne demek olduğunu ve onun prensiplerini ben *Akın* gazetesinin başmakale sütunundan[1] öğrenecek değilim!.. (Mahmut Esat)

- 15 -

Size diyordum ki, bugünün dünya hükümetleri büyük ve ezici bir çoğunlukla demokrasi şampiyonluğunu iddia etmekle beraber, hakikatte milleti, milliyeti değil, zümreleri, sermayeci klikleri temsil etmektedirler. Bunun içindir ki güzelim demokrasi ismi var cismi yok Anka halinden ileri geçemiyor. Görüşümü size bir misalle ispata çalışayım: Bugün ihtilalle işbaşına geçmemiş tek bir hükümet yoktur ki sermayeci grupların verdiği direktiften dışarı çıkabilsin! Bunların parmağının kalkmasıyla hükümetler işbaşında kalabiliyor; parmağın inmesiyle hükümetlerin yerinde yel esiyor! Bu parmak ne zaman kalkar ve ne zaman iner, bilir misin? Sermayecilerin, zümreciklerin menfaatlerine uygun veya muhalif hareket olunduğu vakit!

Şimdi rica ederim İsmail Hakkı Bey, insafla düşünelim. Bir memleket, bir milletin bütün büyük menfaatleri birkaç sermayecinin, birkaç küçücük zümrenin menfaatleri midir? Demokrasi, milliyet demek bunlar mı demektir?

Bir bakıma göre insana öyle geliyor ki bütün dünyanın mukadderatı beş on büyük sermaye müessesesinin elindedir. Sanki bunlar emirleri altına aldıkları hükümet kuvvetleriyle dünyayı büyük bir çiftlik, içindeki insan kitlelerini de ortaçağın serfleri halinde kullanmaktadırlar. Bu vaziyetin eski zamanlarda Mısır firavunlarının kamçıları altında inleye inleye, kıvrana kıvrana piramitleri yükselten kara bahtlı esir kafilelerinden farkı nedir? Bence iktisadi bakımdan pek azdır. O halde bu nokta halledilmedikçe 20. asır demokrasisini tam ve kâmil bir sistem, hatta ifade etmesi lazım gelen mana icabınca bunu nasıl olur da millet hâkimiyeti diye kabul edebiliriz?

Bana geliyor ki bütün bunlar halledilmedikçe devletler, hükümetler millet hâkimiyetine istinat edemeyecektir. Demokrasi maskesi altında zümre hükümetleri hüküm süreceklerdir. Muhtelif memleketlerdeki, devletlerdeki sermayeci zümrelerin birbirine zıt menfaatleri gitgide büyük harbi hazırlayacaktır. Şimdi dünya oraya doğru gidiyor. Ne yazık ki milletler bu zümreciklerin kârına çaylar gibi kan dökmeye hazırlanıyorlar. Silahsızlanma ve Londra İktisat Konferansları hep suya düştü. Cemiyeti Akvam[2] ise 20. asra bir komedya mevzuu oldu. Dünya alabildiğine silahlanıyor. Artık görünen köy kılavuz istemez, değil mi?

---

1 İstanbul'da 29 Mayıs 1933 ila 24 Eylül 1933 tarihleri arasında 119 sayı yayımlanan *Akın* gazetesinin başyazarı Ahmet Ağaoğlu idi. 10 Ağustos 1933 tarihinden sonraki başyazılar imzasız olarak yayımlanmıştır. (Y.N.)

2 Cemiyeti Akvam: Milletler Cemiyeti. (Y.N.)

İşin, işçinin ve bütün çalışkanlarla beraber zekânın da hakkı verildiği gün harbin ve ihtilallerin önüne geçilecektir. Çünkü o gün hükümet zümreciklerin, kliklerin değil, milletin olacaktır. O günden sonra zümreler hesabına değil, milletler çıkarına harp göze alınacaktır. Ordular millet hakları yolunda dövüşeceklerdir. Halbuki millet menfaatleri, zümre menfaatleri gibi hasis değildir. Bunlar anlaşma yolunu kolaylıkla bulabilirler. Bu takdirde harp kolay kolay patlak vermez. Milletler, milliyetler arzu edilen sükûn içinde yaşar ve yükselir.

Bence çağdaş Türkiye'nin yaşama şartları şöyle özetlenebilir:

1) Milliyetçilik,

2) Laik demokratlık,

3) İnkılapçılık,

4) Ve bütün bu prensiplerin manasını çağdaş aklın ve mantığın icaplarıyla uzlaştırabilmek için iktisadi sahada devlet müdahaleciliği.

Bu müdahaleciliğin sınırları nedir?

Türk milletinin ve vatanının zaruretleri ve pek yüce menfaatleridir. Fazlasına lüzum yok; zararlıdır.

- 16 -

İsmail Hakkı Bey! -Bu adam biraz eski olmakla beraber- Saint-Simon'dan mektubuma naklettiğim bir misali istersen memleketimize de tatbik edelim:

Farz et ki çiftçi yok, işçi yok, hoca yok, sanatkâr yok, doktor yok. Ortada sen ve ben ve bir de bütün insanlara yukarıdan bakan birkaç tefeci kılıklı sermayedar var! Fakat bu takdirde buğdayı kim yetiştirecek, onu kim öğütecek? Ekmeği kim yapacak? Suyu çeşmelere kim getirecek? Barındığımız evleri kim inşa edecek? Giydiğimiz elbiseleri kim dokuyacak? Kim dikecek? Koyunları ve bütün hayvanları kim güdecek? Bizi ve çocuklarımızı kim okutacak? Sıhhatimize kim bakacak? Bizi hastalıklardan kim koruyacak? Şimendiferler nasıl yürüyecek? Vapurlar nasıl işleyecek? Yollar nasıl yapılacak? Fabrikalardan nasıl duman tütecek?

Misalleri kısa keseyim ki sorular uzamasın. Yalnız kısaca şunu sorayım: Bütün bunlar olmazsa Türkiye'mizin maddi faaliyetini kim yürütecek?! Türkiye'mizi silahla kim müdafaa edecek? Onun büyük yoluna kim kanını dökecek? Her halde şu tefeci kılıklı birkaç sermayeci, sonra bin bir entrikayla zengin olan birkaç kimsecikler değil, değil mi? O halde yukarıda saydığım üretici unsurların hakkını insanlığa lazım olan en az yaşama hakları derecesinde yerine koymadıkça demokrasiyi lazım olan hadlere ulaştırmış olmayacağız. Demokrasi iktisadi sahada bu hadlere ulaşmadıkça siyasi sahada da geri kalacaktır. Çünkü sefalet içinde çırpınanlar hürriyetlerini zorlukla düşünebilirler. Çünkü bir demokrasi ki

onda alınteri ödenmemektedir, orada siyasi hürriyet bir tuzaktan başka bir şey değildir. Bu işi bizde de ancak devlet müdahalesi başarabilir ve başaracaktır. Her halde "millet", "milliyet" demek, "millet hâkimiyeti" demek üç beş kişinin idaresi, keyfi, hükmü demek değildir, değil mi?

Şimdi bana sen veya bu mektubumu lütfen okuyanlar haklı olarak diyebilirsiniz ki: "Demokrasinin noksanları vardır. Pek âlâ!.. Buna diyeceğimiz yok. Fakat faşistlik, komünistlik, sosyalistlik yahut da aşırı bir devletçilik bu noksanları telafi edebilir mi?"

Peşin olarak şimdiden söyleyeyim ki, ben bu sistemlerin hiçbirinin başarılı olacağına inananlardan değilim. Bunun niçinini izah çok uzun gider. Kısaca diyebilirim ki bu sistemlerin en sakat noktası siyasi hürriyetleri sınırlamasıdır. Hatta bunlardan bazıları sınırlamadan da ileri gidiyorlar; istibdada kadar varıyorlar. Gerçi iktisadi sahalarda halkı mesut etmeye çalışıyorlar. Bilhassa İtalyan faşistleri bunda hayli başarılı oldular.

Fakat unutmamak lazımdır ki, insan denilen mahluk yalnız mideden ibaret bir varlık değildir; onun manevi yönü de vardır; izzetinefsi vardır. Bu da en çok kollanılacak yönlerdendir. Halbuki saydığım sistemler bunu çok ihmal ediyorlar. Bana öyle geliyor ki, bu sistemler insanı beygir gibi yer içer ve kişner bir mahluk gibi görüyorlar. Kabul edersin ki, yalnız midesini düşünen, hürriyetin tadından dimağı ve damağı zevk almayan bir mevcudiyetin hayvandan farkı olamaz. Fakat insan demek böyle bir mevcudiyet demek değildir. Diyecekler ki "İşte, bazı memleketlerde bu pek güzel başarılı oluyor". Mesela faşistliğin hayranı olan muhterem Abdi Muhtar Beyefendi[1] de belki bu değerlendirmede bulunacaklardır!..

Evet, bugün birkaç yerde bu gibi moda rejimlere tesadüf ediyoruz. Fakat bunlar ne zamana kadar devam edeceklerdir? İşin şüpheli yeri burasıdır. İnsanlık mukadderatını şüphelere, tereddütlere değil, katiyetlere bağlamak istiyor. Siyasi hürriyetleri tanımayan bir rejim, bir nevi sıkıyönetimdir. Bir milletin, bir memleketin talihi daimi sıkıyönetimlere bırakılabilir mi? Tarih devamlı böyle yaşamış, böyle idare edilmiş bir millet, bir memleket kaydediyor mu? Şüphe yok ki hayır! O halde moda sistemlerin akıbetini şimdiden tahmin pek de müşkül bir iş değildir.

Yine bana geliyor ki, iktisadi sahalarda başarılı olan faşistlik günün birinde siyasi hürriyetleri tanımak hususunda müşkülat göstermeyecek, insan ruhiyatının mantığına uyacaktır. Onun bugünkü taassubu yeni rejimi tutundurmak içindir. Mussolini dünyanın en büyük şeflerinden birisidir. Bu zarureti anlamamasına imkân yoktur. Bence faşistlik siyasi hürriyeti inkâr edip gittikçe zaafa düşe-

1 Doktor Abdi Muhtar Bilginer. (Y.N.)

cektir. Bu zaaf günün birinde onun yıkımı olabilir. Dolayısıyla bizce bu hususta imrenmeye layık bir tarafı yoktur.

Rus komünistliği; o, K. Marx'ın ortaya koyduğu prensiplerden çok ayrıldı; çok sağladı. Tatbikat, hakikatleri en iyi gösteren bir mihenktir. K. Marx'ın dediklerinde[1] birçok hakikatler mevcut olmakla beraber, sakat ve tatbiki mümkün olmayan tarafların da bulunduğu anlaşıldı. Bundan bizim hesabımıza istifade edilmesi icap eden husus demokrasinin iktisadi sahadaki açıklarını kapamak için zaruretler miktarınca devletin müdahalesidir.

Mesele burada, demokrasinin yarası burada, 20. asrın derdi de, dermanı da buradadır.

İzmir, 31 Temmuz 1933
Mahmut Esat

Not: Mühim bir noktaya işaret etmeliyim: Bizde demokrasi denilince bunun iktisadi prensibinin de mutlaka liberal olması zaruri zannediliyor. Bir demokraside iktisadi prensipler her vakit değişebilir. Bu takdirde demokrasiden bir şey feda edilmiş olmaz. Nitekim İngiltere'de bazen sosyalistler, bazen himayeciler, bazen liberaller işbaşına gelir. Abdülhamid'in istibdadında iktisadi sistem liberaldi; fakat demokrasi yoktu, değil mi? Bu da gösterir ki, liberal iktisatçılık demokrasinin ayrılık kabul etmez bir esası değildir.

Belki denebilir ki: "Devlet müdahalesinin zararları yok mudur?" Fakat buna verilecek cevap şudur: Liberalliğin açtığı, açmakta olduğu yaralara biz ne diyelim?! İki iktisadi sistemi bütün halinde incelemek ve mukayese etmek lazımdır.

M. E.

---

1 Karl Marx, *Sermaye*. [Karl Marks (G. Dövil), *Sermaye*, çev. Haydar Rifat, Şirketi Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1933. Fransızcası: Gabriel Deville, *Le capital, de Karl Marx : résumé et accompagné d'un aperçu sur le socialisme scientifique*, Paris, 1897. -Y.N.]
Karl Marx, *Fransa'da Dahili Harp*. [Fransızcası: Karl Marx, *La Guerre civile en France*, Paris, 1871. Türkçesi: Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş*, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara, 1977. -Y.N.]

Karl Marx ve Türkler![*]

Geçenlerde Marx'ın *Kırım Savaşı,*[1] *Rus-Türk Savaşı*[2] adlı kitaplarını okudum.

Büyük adamın anlattıklarına bakılırsa Türkler ona çok sempatiktir. Marx çarları ve çarlar siyasasını yerlerin dibine geçiriyor. Türkleri haklı görüyor.

Marx'ın hakkımızda söylediği şeyler içinde en güzeli bence şudur: Bize yabancı olan bu adam 1854'te bugünü görüyordu. Bundan 81 yıl önce Marx şöyle düşünüyordu:

> "Bu gidişle Türkler Avrupa'da tutunamayacaklardır. Fakat ne yapılırsa yapılsın Türk devleti ortadan kaldırılamayacaktır.
> Türkler belki bir gün Anadolu içlerine kadar sürüleceklerdir. Fakat onlar, hakiki varlıklarını orada bulacaklar; orada yeniden güçlü, kuvvetli bir Türk devleti kurulacaktır."

Görüşteki uzunluğa, görüşteki aybata (heybete) ne dersiniz?

Marx'ın 81 yıl önce gördüğü Türk devleti kuruldu. Ve eli Avrupa'dadır.

Marx'ın gördüğü devlet onun anlayışından bir farkla kuruldu. Bu fark, yeni Türk devletiyle Avrupa'nın ve Batı medeniyetinin Büyük Asya sınırlarına kadar uzanmış, oralara kadar genişlemiş olmasıdır. Türkiye bugün Asya değil, Avrupa devletlerinden sayılıyor.

---

* *Tan,* 26 Temmuz 1935, No: 95-3398, s.1, 5.

1 Fransızcası: *Correspondance K. Marx-F. Engels, 4 : La guerre de Crimée, 1854 à 1856,* Paris, 1932. (Y.N.)

2 Fransızcası: Karl Marx, *La guerre russo-turque,* Paris, 1929. (Y.N.)

Marx yeni Türkiye hakkındaki görüşünü bundan 81 yıl önce ortaya koydu. 81 yıl sonra bu kadarcık bir rötuş, bu kadarcık küçük bir rötuş onun hesabına bir eksik, bir görüş eksiği sayılmaz!

Marx'ın görüşündeki kuvvet yeni Türkiye'nin genç gücünde yaşıyor!

*

Beş sene oluyor Marx'ı okuyorum. "Onu tam anladım" dersem kendi kendimi aldatmış olacağım. "Anlamaya çalışıyorum" demek daha doğru olacak gibi geliyor bana... Marx'ı bu kadar derin, bu kadar çetin buluyorum.

Bu beş senelik devamlı etütten önce ve sonra Marx felsefesi hakkında yazılmış birçok şeyler gözden geçirdim.

Fakat?

Bir şeyin hakikatine varmak için bu metot tehlikeli olabilir. Çünkü herkes Marx'ı bir türlü, bir başka türlü anlamaktadır; en yakın arkadaşları bile!

Şunu hemen söylemeliyim ki, Marx'ın anlayabildiğim yerlerini çok yüksek buldum; baş dönmeden erişilmesi zor denecek kadar yüksek!

Nitekim "değer ve iş" (sa'y ü kıymet), "değer artığı" (fazlai kıymet), "tarihi maddiyetçilik", "merkezleşme" konuları (mevzuları) bize bütün bir insanlık tarihinin kavramını (mefhumunu) anlatıyor; hele "sınıf kavgaları", hele bu konu!

Bana göre Marx'ın felsefesi bir mihenk taşına benziyor; tarih ona vuruldukça insanlığın bahtı görülüyor; insanlığın uzun ve derin asırlar içinde saklanan kara bahtı!..

Marx felsefesi karanlıklarda kalan gerçeklerin (şeniyetlerin) üstüne tutulmuş bir projektördür. Bunsuz tarihi anlamak ve görmek yolunu ben bulamadım.

*

Kapital, Marx'ın bu büyük izeri (eseri) bütün dillere çevrildi. Onu bizim dilimizde ne zaman okuyacağız? Ne zaman göreceğiz?

Bütün bunlar için Marx edebiyatının dilimize çevrilmesini istiyorum. Ve bu çevirme sağa veya sola doğru bulanık sularda balık avlamak isteyenlerin takkesini düşürecektir. Ortada hak ve gerçek egemen olacaktır.

*

Bizde Marx'tan söz açılınca hemen komünistlik hatıra gelir. Bu kadar telaşa hacet yok!

Marx'ın filozofluğu iktisatçı yönünden çok üstündür. Ve onun bilinmemesi kültür bakımından bir eksiktir; büyük bir eksik! Hele devletçi bir rejimde!..

*

Clemenceau gibi milliyetçi bir adam Marx hakkında şunları söyledi:

"Ben cumhuriyetçi ve demokrat doğdum; böyle öleceğim. Fakat, demokrasinin beslenmesi gereken zayıf yerlerini Marx'tan öğrendim."[1]

*

Marx komünisttir. O, modern komünizmin babasıdır.

Fakat onun, ateşten okları andıran ballı eleştirileri olmasaydı, benci (hodbin) liberal demokrasinin yerinden kıpranacağı yoktu. Belki hiç kıpranmayacak, olduğu yerde çürüyecek ve çökecekti.

Bu korkunç çöküntünün altında göyünlü (mustarip) insanlık bir daha, baştan başa bir daha ezilecek, bu eziliş tarihe yeniden bir dönüm noktası sayılacaktı.

Marx'ın birer alevden şamarı andıran eleştirileri olmasaydı, o, bu şamarlarını liberal demokrasinin kızarmayan suratına indirmeseydi, insanlık ve demokrasi kim bilir daha ne günlere kadar demagogların elinde, liberal kapitalistlerin uşakları elinde inim inim inleyecekti?

Kim bilir?!

Büyükada, Temmuz 1935
Mahmut Esat Bozkurt

1 *Sur la démocratie. Neuf conférences de Clemenceau,* Rapportées par Maurice Ségard, Paris, 1930. (Y.N.)

Sol Cereyanlar*

Eski tüze bakanımız[1] Mahmut Esat Bozkurt Perşembe'de Naci Sadullah'a[2] bir interview[3] vesilesi hazırladı. Fikir âlemimizde kuvvetli akisler yapacağı şüphesiz olan bu görüşmenin alaka uyandıran bir kısmını aynen yazıyoruz:

Mahmut Esat Bozkurt anlatıyor:

- Faruk Nafiz'i,[4] Yusuf Ziya'yı,[5] Orhan Seyfi'yi[6] lezzetle okurum. Fakat Nâzım Hikmet'i bunların hepsinden ileride bulurum. Hem sade yeniliği bakımından değil, dilinin pürüzsüz temizliği, samimiyetinin sınırsızlığı ve fikirlerinin kuvveti, temizliği bakımından!

- *Fikirlerinin temizliği ve kuvveti mi?*

- Tabii!

---

* *Akın,* 11 Ekim 1935, s.2. Ayrıca bkz. Zeki Arıkan, *İzmir Basınından Seçmeler (1923-1938)*, II. Cilt, III. Kitap, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2008, s.328.

1 Tüze bakanı: Adalet bakanı. (Y.N.)

2 Naci Sadullah Daniş. (Y.N.)

3 Interview (Fr.): Görüşme, mülakat. (Y.N.)

4 Faruk Nafiz Çamlıbel. (Y.N.)

5 Yusuf Ziya Ortaç. (Y.N.)

6 Orhan Seyfi Orhon. (Y.N.)

- Fakat Nâzım Hikmet'in fikri peygamberi, milliyeti inkâr eder ve siz koyu milliyetperversinizdir?

- Ben yer için, gök için, ağaç, su, taş ve toprak için milliyetçi değilim. Bence modern milliyetçilik Marksizmden faydalanmak zaruretindedir. Ve benim dilimi konuşanların, benimle aynı tarihe bağlı olanların, milli acıları ve sevinçleri benimle paylaşanların maddi-manevi refaha kavuşabilmeleri için bundan başka çare yoktur.

Aksi takdirde Sezar'ın, zalim Neron'un ve müstebit Abdülhamit'in milliyetçiliklerinden ileri gidemeyiz. Bunun bir parça daha gelişmişi ise ancak bizim Hamdullah Suphi'nin destancı milliyetçiliği olur.

- Şu halde modern milliyetçi demek ulusal komünist demektir!

- Hayır, ben sadece halkçı milletlerin Marx'ın fikirlerinden de istifade etmeleri lüzumundan bahsediyorum!

Eğer Nâzım Hikmet'e sorarsanız fikirlerimiz arasındaki ayrılık çok; fakat bana sorarsanız azdır!

Bence samimi fikirler -sağ da sol da olsalar- harıka layıktırlar.[1] Ne yapalım ki cemiyetin selameti sağa kaçan fikirleri besleyenlerin merhametsizce ezilmesini emrediyor. Fakat sol fikirlerin yok edilmeden, ezilmeden önlenmeleri uygundur.

Hatta ben ceza kanunlarının da bu görüşe uydurulmasına taraftarım. Çünkü tarihin felsefesi bize insanlığın her gün biraz daha sola gittiğini ve saadeti orada bulabileceğini gösteriyor. Tarihi karıştırırsanız insanlık yürüyüşünün bu anlamı ispat ettiğini göreceksiniz!

Nâzım Hikmet'e göre münakaşaya tahammülü olmayan, fakat Mahmut Esat'a göre uzun münakaşalara layık olan bu konuyu fazla uzatmadım...

Naci Sadullah

---

1 Cümle *Akın*'da bu şekildedir. (Y.N.)

Ölüm Padişahlara!*

Yer yer ihtilaller... Yer yer gövdeyi kan götürüyor!.. Bütün bir insanlık ayakta, birbirini boğazlıyor!

İspanya birkaç hafta içinde yüz bin evladını gömdü! O güzelim beldeler, peri efsaneleri yaşayan minik kasabacıklar insan cesetlerinden geçilmez oldu...

*

İspanya nereye gidiyor?!

Padişahlığa mı? Cumhuriyete mi? Komünizme mi? Faşizme mi? Hangisine?!

Bu gidişin tesirleri olacak mı?

Bu sorguların karşılığını bir bakış ve bir görüşte vermek kolay değil; hadiseler çok karışık, çok çetrefilli...

*

İspanya'da cumhuriyetçiler birbirinden çok farklı... Bunların milliyetçileri, demokratları, sosyalistleri, komünistleri vs. var.

Kralcılar ihmal edilecek durumda değil. Şefleri yeni vuruldu!..

Ordu zadegânla dolu. Ordu, bir millet değil, bir sınıf teşkilatı gibi bir şey!..

Yıkılan krallığın henüz dumanı tütüyor.

Zadegân eğilimleri malum!

İşbaşındaki cumhuriyetçileri komünistler, sosyalistler, hatta anarşistler tutuyorlar. Sağcı cumhuriyet sola dayanıyor.

---

* *Son Posta*, 20 Ağustos 1936, No: 2174, s.1-3.

Şu halde?!

Hükümet kazanırsa İspanya komünizme, en aşağı sosyalizme teslim olacak.

Kaybederse?!

İspanya'nın tahtına faşizmin musallat olması emrivaki sayılabilir.

Ne zamana kadar?

Burasını şimdiden kestirmek falcılık olur. Ancak şurası muhakkak ki, faşizm, diktatörlüğü, belki de krallığı getirecektir.

Bugünkü iç savaşın iç verimi ancak bunlar olabilir. Çünkü bugünkü boğuş, sağ ve sol boğazlaşmasıdır.

*

İspanya ihtilali bölgesel kalacak mı?

Ben bunu zannetmiyorum. Bunun siyasal ve sosyal tesirleri olacaktır.

Fransa'da işbaşında sosyalistler var. Sosyalist hükümetin bugüne kadar aldığı kararlar rejim değişikliği bakımından bir yana konacak şeyler değil. Bunlar radikal sayılacak kadar önemlidirler.

Fransa'nın sosyal bünyesinde bir değişiklik olduğunda şüphe yoktur. Ve bu değişiklik daha derinleşecektir.

İspanya'da faşizmin galebesi Fransa'ya tesir etmese bile, solların zaferi Fransız rejiminin süratle sola doğru gelişmesine tesir edecektir.

Bu kadar mı?

Bence hayır. Fransa ve İspanya'da solluğun galebesi, gelişmesi faşist ve kapitalist rejimlerce hoş görülmeyecektir. Ve görülmemiş olacak ki Alman ve İtalyan politikaları bugünkü İspanyol hareketine karşı yansız kalamıyorlar.

Avrupa'nın ihtiyar rejimi doğuda Rus, batıda Fransız ve İspanyol solcularının gün geçtikçe ateşten bir çember gibi daralan müthiş baskısı altında bunalmaktadır. Bu kadar da değil, İngiltere, Hollanda, İsviçre, bütün Avrupa ve Balkanlar için için yanıp tutuşmaktadır.

Liberal, -başka bir tabirle- serbest rekabet sisteminin ağırlığı artık dayanılmaz bir hale geldi galiba. Her yer kaynıyor; her yer vuruşuyor; her yer dövüşüyor. Komşumuz ve müttefikimiz Yunanistan kurtuluş için ancak diktatörlüğü bulabildi.

*

İspanya'da ve her yerde solların galebesi faşistlik için bir sarsıntı olacaktır. Sol zaferleri arttıkça sarsıntı da artacaktır. Sağlar ve sollar son atout'larını[1] atacak bir çağa girdiler. Avrupa bu bakımdan ikiye ayrılmak üzere... Olsa bile, sağın galebesi pek geçici bir şey olacaktır.

1 Atout (Fr.): Koz. (Y.N.)

İleri hareketleri saygıyla selamlamak Atatürk rejiminin evlatlarına bir borçtur.

Ben bu satırlar içinde insanlığın geleceği için kadın-erkek kanlarını akıtan ve asilere karşı koyan İspanyol ihtilalcilerini candan övüyorum.

Son zafer sollarındır.

*

Faşistlik eski dünyayı ufak tefek değişikliklerle yaşatmaya çalışıyor; tıpkı eski "Mukaddes İttifak"[1] gibi.

İnsanlığı bu suretle aldatmak imkânı var mıdır?

Bence hayır!.. Ve hiçbir vakit. İş olacağına varacak, insanoğlu insanlığa yaraşan yerini alacaktır. Bunun adına "modern ulusçuluk" diyebiliriz.

*

Sağların yenilmesi komünizmin zaferi mi olacak?

Hayır! Fakat yeni hayatın icaplarına uygun yeni bir adalet, bir hakkaniyet sisteminin kurulacağı muhakkaktır; ve bu, maddi, manevi bakımlardan... Her halde insanlık bu bakımlardan düne, bugüne oranla makul bir dirliğe ulaşacaktır.

*

Dünya nereye gidiyor?

Gittiği yer malum. Fakat her halde padişahlıklar yok olmalıdır.

Mahmut Esat Bozkurt

1 Kutsal İttifak: Tarihin çeşitli dönemlerinde Katolik Kilisesi'nin ruhani lideri papanın teşvikiyle Avrupa ülkeleri arasında kurulan ve çoğu Osmanlı Devleti'ne saldırmayı hedef alan ittifaklar. (Y.N.)

Max Beer'in
Sosyalismin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi Kitabının Türkçe Basımına Önsöz*

Türkiye Cumhurreisliği Hususi Kalemi'nden Zühtü Uray, Max Beer'in nefis eserini, *Sosyalismin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi*'ni[1] güzel Türkçemize çevirmiş bulunmaktadır.

Durmadan çalışan Zühtü Uray'ın ilmi alanda memleketimize hizmetlerin en büyüklerinden birini başarmakta olduğunda şüphe yoktur.

Bence, bizim bugün en büyük ve çok acele ihtiyaçlarımızın başında Batı eserlerini dilimize nakletmek ve bu yoldan milli kütüphanemizi zenginleştirmek gelir. Bu suretledir ki, Atatürk İnkılabı'nın esas prensibi olan vatanımızı ve milletimizi Batılaştırmak ödevini en doğru ve kısa yoldan başarabiliriz.

Sosyalismin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi, bizi nispeten yeni bir cereyanın ta esaslarına, başlangıç sebeplerine kadar götürecek ve bize bugünkü komünizm halindeki gelişme merhalesini gösterecektir. Bundan başka, -doğru veya eğri- 3.000 senedir insanlığın mukadderatında söz söyleyen bir mesleğin ne olduğunu, ne istediğini, en kısa ve aydınlık bir yoldan anlatacaktır.

Âlim, yazar ve profesör Pareto'nun Bay Hüseyin Cahit Yalçın tarafından dilimize çevrilen *Sosyalist Meslekleri*[2] pek ilmi bir eser olmakla beraber, herkesin bu

---

* Max Beer, *Sosyalismin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi*, çev. Zühtü Uray, Maarif Vekâleti, 1941, s.XV-XVI. Güncel basımı: Max Beer, *Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Genel Tarihi*, çev. Galip Üstün, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2012, s.15-17.

1 Almancası: Max Beer, *Allgemeine Geschichte des Sozialismus und der sozialen Kämpfe*, 5 cilt, Verlag für Sozialwissenschaft, Berlin, 1919-1923. (Y.N.)

2 Vilfredo Pareto, *Les Systèmes Socialistes*, 2 cilt, Paris, 1902-1903. Türkçesi: Vilfredo Pareto, *Sosyalist Meslekleri*, 2 cilt, çev. Hüseyin Cahit, Tanin Matbaası, İstanbul, 1923. (Y.N.)

mezhep hakkındaki ihtiyacını -yine çok ilmi olmasından dolayı- tatmin edemiyordu. Pareto'yu anlamak herkesin kârı değildir. Onu anlamak için sosyalistlikle ilgili hayli ekonomik malumata sahip olmak lazımdır.

Halbuki, pek nefis bir surette çevrilen ve çevirmeni tarafından kitabın ihtiva etmekte olduğu şahıslar ve meseleler hakkında izahat verilmek suretiyle de aydınlatılan bu eser, herkesçe kolaylıkla anlaşılabilecek bir mahiyet kazanmıştır.

Doğru veya eğri ve fakat bugün bütün devlet otoritelerini düşündürmekte olan sosyalistlik hareketlerine karşı memleketimizin yabancı kalması ve bu yüzden ne dediklerini, ne istediklerini bilmeyen, anlamayan bazı türedilerin sabotajlarına, bulanık suda balık avlamalarına meydan verilmesi hiç de doğru bir şey değildir.

Buna meydan vermemek, bu gibi hareketleri önlemek sosyalistlik adı verilen meslek hakkında bir fikir sahibi olmakla mümkündür.

Hemen her memlekette, hatta Yunanistan ve Bulgaristan gibi komşu memleketlerde bile birçok çevirileri ve şerhleri mevcut olan Karl Marx'ın *Kapital*'inin bizde anlaşılmaz bir iki broşüründen başka bir şey yoktur.

Nerede kaldı ki biz Anakanunumuzla devletçiliği kendimize mal etmiş bulunmaktayız. Bunun anlamı, devlet sosyalistliğini kendimize mal etmiş olmaklığımızdır. Şu halde kısmen olsun sosyalizmin ve sosyal mücadelelerin genel tarihi yeni Türk devlet prensiplerinin sebeplerini ve edebiyatını teşkil eder. Bu ihtiyacı, tercüme ettiği Max Beer'in güzel eseriyle karşılayan ve tatmin eden Zühtü Uray'ı tebrik etmeyi kendime bir borç saydım.

Fikrin en tehlikelisi gizli kalanıdır. Herhangi bir fikri açıkça ortaya koymak ve kritiklerini yapmak, -eğer muzır ise- onu önleyecek çarelerin başında, en başında gelir.

Bir fikri yenmek için alınacak tedbir, işkence değildir. Fikirler işkenceyle imha edilemezler. İmha için tek çare, herhangi bir fikrin karşısına daha kuvvetli fikirlerle çıkmaktır. Tarih böyle diyor.

Maarif Vekâleti'nin *Sosyalismin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi*'ni dilimize çevirtmesi, bu hakikatleri görüp bildiğinin en açık bir belgesidir.

Clemenceau *Dokuz Konferans*'ında[1] der ki:

> "Cumhuriyetçi ve demokrat doğdum ve öyle öleceğim. Fakat itiraf etmeliyim ki, demokrasinin haykıran ıstıraplarını Marx'ı okuduktan sonra duyabildim."

---

1 *Sur la démocratic. Ncuf conférences de Clemenceau,* Rapportées par Maurice Ségard, Paris, 1930. (Y.N.)

Clemenceau gibi milliyetçilikle mağrur ve müftehir bir adam böyle düşünmektedir. Ve demokrasiyi yaşatmak için çareleri az çok sosyalizmde bulmaktadır.

Zühtü Uray, çevirilerinde fevkalade başarılı olduğu gibi, çevrilecek kitapları seçmekte de cidden isabet etmektedir.

Sosyalismin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi'nin çevirisiyle milli kütüphanemiz kıymeti yüksek bir eser kazanmış oluyor.

Başarısını Zühtü Uray'a kutlarım.

Ankara, 10 Nisan 1941
Mahmut Esat Bozkurt

LİBERALİZM - DEVLETÇİLİK

Liberallik Masalı*

Büyük Öz Türk Gençliğine

- 1 -

Sahne iki asır evvelisi Fransa'da:

Doktor Quesnay:[1] Ne insanlar ne de hükümetleri kanun yapabilirler. İktisat âleminin tabii kanunu şudur: "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler!"

Boisguilbert:[2] Evet! Çok servet kazanmak için çok tesirlerde bulunmak değil, her türlü tesirleri kaldırmak lazımdır. Bu ise bir saniyelik iştir.

Mercier de La Rivière:[3] Mülkiyetin ve hürriyetin muhafazası, diğer bir kanunun yardımına hacet kalmaksızın en mükemmel intizamı temine kâfidir.

---

* *Anadolu*, 2, 4, 6, 9, 11 ve 13 Ekim 1932.
Mahmut Esat Bozkurt, makalesinin 11 Ekim 1932 tarihli kısmına "Serbestçiliğin Kanlı Tarihi" (5 numaralı bölüm), 9 ve 13 Ekim 1932 tarihli kısımlarınaysa "Liberalliğin Ölümü" (4 ve 6 numaralı bölümler) başlıklarını koymuş, sonuna şu notu eklemiştir: "Muhterem muhaliflerimin 'Liberallik Masalı' başlığından fazla sinirlendiklerini anladım. Kendilerini rahatsız etmemek için buna 'Liberallik Ölümü!' dedim." (Y.N.)

1 François Quesnay. (Y.N.)

2 Pierre Le Pesant de Boisguilbert. (Y.N.)

3 Pierre-Paul Le Mercier de La Rivière de Saint-Médard. (Y.N.)

du Pont de Nemours:[1] Halk hâkimiyeti manasızdır. Zira halk, hâkimiyet hakkını ancak mebusları vasıtasıyla kullanır. Halbuki mebusların menfaatiyle milletin menfaatleri arasında hiçbir münasebet yoktur. En doğru idare tarzı veraset usulüyle hükümdarlıktır. Hükümdar memleketin menfaatleriyle alakadardır. Zira onun, [memleketin] bütün ürettiklerinde hakkı vardır.

Peder Baudeau:[2] Milli irade kanun olamaz. Zira kanunlar tabiatta zaten mevcuttur. İnsan iradesi kanun yapamaz. Bu iğrenç bir manasızlıktır.

Mercier de La Rivière: Şahsi istibdat meşrudur. Zira bu, tabii bir nizamın, bir esasın meşru bir tahakkümüdür. Hükümdarın verdiği emirler hakikatlerin kumandasıdır. Müstebidin kanunları, apaçık gerçeklerin mukavemet mümkün olmayan bir kuvvetidir. Müstebidin vazifesi tabii nizama ters bir şey yapmamak, yaptırmamaktır.

Doktor Quesnay: Saltanatın nüfuzu her şeyin üstünde olmalıdır ki işler yolunda gidebilsin. Bir devlette mütekabil kuvvetler (kuvvetler ayrılığı) uğursuz bir fikirdir.

Zamanımızdan iki asır içerilere, 1758'e doğru sokuluyoruz. Orada şu yukarıdaki düşünceleri, iktisadi, siyasi düşünceleri buluyoruz. Bunlar fizyokrat şeflerinin fikirleridir. Liberallik esas varlığını bu görüşlerden alıyor. Zamanımızın yıldırımlı sürati altında sersemleşen liberallik, hâlâ bu prensipleri sürmeye çalışıyor. 20. asrın icaplarını iki asır evvelki gözlerle görmek davasındadır. İnadın endazesi olmaz a!..

Papa'ya sorulsa, en güzel devlet sistemi, şüphe yok ki, İsa'nın hükümetidir!.. 20. asrı havarilerle idare etmek ister. Şimdi gel, sen sen ol da Papa'ya meram anlat!..

İşin asıl yanık yeri şu ki, bizim liberaller, doğduğu yerlerde bile adı sanı unutulan bu sistemle memleketin bugünkü acılarını sarmak inadındadırlar. Bu kocakarı ilacı, yaraya tuz basmaktır.

Şurada bir lahza durmak lazımdır. Fizyokratlar prensiplerini yaymaya başladıkları zaman Fransa ne haldeydi? Avrupa'nın vaziyeti neydi? Henüz büyük ihtilal köz altında duran bir kıvılcımdı. Halk, esir sürüleri halinde kralların, senyörlerin, düklerin, kontların, baronların emrinde çalışıyordu. Bir karış yere bile sahip değildi. Bütün ürettikleri bu zümrenin emrinde bulunuyordu. Halkın canı, malı, hatta ırzı bunların bir metaıydı. Fransa, geniş bir çiftlik, içindekiler de çiftlik demirbaşlarıydı.

Bu kadar da değil, korporasyonlar (loncalar) ticaretin, sanayiin, ziraatın olgunlaşmasına, ilerlemesine aşılması imkânsız engeller halindeydi. Yetenekler, zekâlar, ustabaşıların tahakkümü altında sönüp gidiyordu. Mahsulattan yalnız şehirden şehire değil, mütegallibeler ve krallar hesabına köyden köye çeşit-

1 Pierre Samuel du Pont de Nemours. (Y.N.)
2 Nicolas Baudeau. (Y.N.)

li vergiler alınıyordu. Bir halde ki, Fransa nefessizlikten boğulma derekelerine düşmüş bulunuyordu.

Fizyokratlar, yukarıdaki düşünceleriyle bu engelleri devirerek ortalığa bir nefes aldırmak, işlere yol vermek istediler. Prensiplerini tabiat kanunları saydılar ve dünyanın her yerine tavsiye ettiler. İktisadi hürriyeti ilerlemenin biricik esası zannederken, millet hâkimiyetini, siyasi hürriyetini hiçe indiriyorlardı. Ve daha neleri unutuyorlardı!.. Onlar tıpkı Çin fağfurları[1] gibi bir müstebit idaresi istiyorlardı. Öyle bir müstebit ki, vazifesi, ferdin mutlak faaliyetini, iktisat sahasının mutlak serbestisini muhafaza etmekti!.. Böylelikle her şey yoluna girmiş oluyordu!..

Aradan çok geçmedi. Adam Smith adında İskoçyalı bir İngiliz ortaya atıldı. 1776'da *Milletlerin Serveti*[2] adlı bir eser yazdı. İktisadi esaslarda fizyokratlardan ilham alıyordu. Onların görüşlerinde düzeltmeler ve ilaveler yaptı. Jean-Baptiste Say de bu yeni davanın bayrağını yükseltmeye çalışıyordu. Artık fizyokrat fikirleri Fransa ve İngiltere'de hâkim olmaya başlamıştı. O kadar ki bunun birçok prensipleri İnsan Hakları Beyannamesi'ne de girdi. İki eli tabancalı Fransız İhtilali bu prensiplerin iktisadi kısmını tatbike koyuldu.

Büyük bir katiyetle her yer için müdafaa edilen, her yerde insanlara altın devirlerini yaşatacağı hayal olunan bu prensipler çok geçmeden ilk şamarları Malthus'ten,[3] Ricardo'dan[4] yemeye başladı. Hele Ricardo o pek meşhur "gelir teorisi"yle, kıymetin esasını emekte keşfeden derin görüşleriyle liberalliği daha doğarken hırpalıyordu. Saint-Simon demir yağmuru gibi yağdırdığı eleştirileri altında fizyokratların liberal sistemini, Adam Smith'in, Doktor Quesnay'nin sırtında lime lime dökülen köhne bir derviş hırkasına çeviriyordu!..

- 2 -

Sahne İngiltere'de ve Fransa'da 19. asrın ortalarında:

Stuart Mill: Üretim sahasında tabii kanunlar vardır. Fizyokratlar bunda haklıdır. Şu kadar ki servetin taksiminde insanların yaptığı, onların değiştirebileceği kanunlar da vardır. Rekabet ve mübadelede serbestlik lazımdır. Bir gün belki sosyalizm muvaffak olacaktır. Kooperatiflerle gündelikçiliğin, bugünkü miras usullerinin kaldırılması icap eder. Toprağın gelirinin sosyalize edilmesi lazımdır.

Bastiat:[5] İnsanların yapmadıkları işler karşılığında da bir şeyler aldıklarını bilirim. Ne yapayım? Dünya böyle haksızlıklarla doludur. Sermayeciler ve işçiler!

---

1 Fağfur: Eskiden Çin imparatorlarına verilen bir ad. (Y.N.)
2 Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma), 1776. (Y.N.)
3 Thomas Robert Malthus. (Y.N.)
4 David Ricardo. (Y.N.)
5 Frédéric Bastiat. (Y.N.)

Artık birbirinize düşmanlar gibi hasetle bakmaktan vazgeçiniz. Camia birbirine bağlı dayanışma halindeki topluluklardan başka bir şey değildir. İnsanın vaziyeti, kendi iradesinin yabancı kaldığı binlerce vakalar tarafından vücut bulur.

Dunoyer:[1] Halkın sefaleti, kendi kabahati, kendi eksikleridir; hiç değilse kendi basiretsizliğidir.

19. asrın ortalarına doğru, biri Fransız, diğeri İngiliz iki liberal mektep yukarıda özetlediğimiz prensiplerle meydana atıldı. Bunlar yere düşmek üzere bulunan fizyokratların bayrağını ele aldılar. Eski davayı müdafaaya koyuldular. Bu dava, fizyokratların "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler"i ile ferdi faaliyette hürriyet idi. Fransız mektebi Bastiat'nın kumandasında cehennemi bir inatla bu klasik prensiplerde ısrar ediyordu. İngiliz mektebi Stuart Mill'in reisliğinde eleştirileri, itirazları göz önünde tutuyor, fizyokrasiye zamanın manasına göre yeni bir çığır açmaya çalışıyordu.

İstibdadı meşru görmek, halk hâkimiyetini inkâr etmek, liberalliğin babası fizyokrasinin itibarını sıfıra indirmişti; onu paçavra haline koymuştu. İşin bu tarafı bırakıldı. Siyasi hürriyet, tıpkı iktisadi hürriyet gibi bir mutlakıyetle kabul olundu. Tez o kadar tadilat gördü ki, fizyokrasiyi yaşatacağız derken liberal namı altında Stuart Mill karmakarışık bir şeyler oldu; "ferdiyetçi sosyalist" oldu!.. Bastiat gibi inatçı bir Fransız bile haksızlıkları itirafa mecbur kaldı.

Şimdi bir damlacık düşünelim: Fizyokratlara göre tabiatta öyle iktisat kanunları vardı ki, değişmezlerdi. Devletin işi gücü fedakâr bir jandarma gayretiyle herkesi bunlara riayet ettirmekti. Devlet hiçbir şeye karışmamalıydı. İstibdat dahi tabiat kanunlarının icabıydı. Halk hâkimiyeti saçmaydı!..

Fakat bu dava ne kadar yürütülebildi?

Ortaya atıldığı gün hırpalandı. Hem de kimler tarafından, Bastiat ve Stuart Mill gibi ferdiyetçilerin, ferdi hürriyet âşıklarının kendileri tarafından.

Fizyokrasiyi, öz babasını, kıpramaya mecalsiz bir halde, ağır yaralı bir ceset gibi yere serdikten sonra, liberallik-serbestçilik başka bir tutumla yine onun esasları içinde kalmak istedi. Yani gününü geçirmiş fikir yıkıklıklarında hayat bulacağını umdu.

Burada neler söyledi?!

"Halkın sefaleti kendi günahıdır. Günahının cezasını çekmelidir. Haksızlıklar vardır. Fakat bunlar zaruridir. İktisat tarihine soygunculuk tarihi demek doğrudur. Fakat hayat böyledir. -Ve tıpkı farmasonluk gibi- iktisadi, siyasi sahalarda milliyetçiliğe lüzum yoktur. Vatanperverlikten sakınmak lazımdır" dedi...

1 Charles Dunoyer. (Y.N.)

Sahne 19. asrın son yarılarında Almanya'da, İngiltere'de:

Wilhelm Roscher: İktisat işleri milli hayatın diğer ilimleri, bilhassa hukuk tarihi, siyasi tarih, medeniyet tarihiyle sıkı bir münasebettedir.

Hildebrand:[1] İktisat ilmi soyut matematik kanunları halinde incelenemez. Her yer için değişmez iktisat esasları yoktur. İktisadın vazifesi milletlerin iktisadi inkılaplarını takip etmek, bugünkü iktisadi medeniyetin temellerini aramaktır. İktisadi hadiseler, insanlığın gelişme merhalelerinin ifadesidir; gelişme kanunları vardır.

Karl Knies: Milletlerin iktisadi inkılaplarında aynı kanunlar değil, ancak benzeyişler bulunabilir. İktisatta değişmez tabii kanunlar kabul etmek insanlığın hürriyetini, faaliyetini, ilerlemesini bağlamaktır. İktisat ilmi, bir milletin tarihi gelişme sebepleriyle izah olunabilir.

Ashley:[2] İnsanlık tarihi muntazam bir gelişmenin neticesidir. İnsanların hayatın iktisadi kısmını düşünüşleri de yine muntazam gelişmeler halinde yürümektedir.

Ingram:[3] Hayat gelişim ve değişim sahneleridir. Bir zamanda geçerli usul diğer bir zamanda pekâlâ uymayabilir.

Schmoller:[4] Bu fikirlere iştirak ediyorum. Bundan başka insan yalnız menfaat ruhuyla hareket etmez; ruhi tesirler altında da bulunur. İktisadı buna göre incelemeli.

***

Yukarıya sıraladığımız fikirler tarihi mektebin anlayışlarıdır. Bu mekteptir ki liberalliğin her yer için bir ve değişmez zannettiği prensiplerini insanlık tarihinin seyrindeki hakikatler ve medeniyetin gelişme kanunlarıyla çürüttü. Bir halde ki, bir asır ortalığı velveleye veren fizyokrat ve liberal mekteplerin esasları tarihçilerin aman vermeyen metot mihenklerine değince avuç içinde kalmış bir tutam, bir tomarcık kâğıt haline geliverdi. O gün bugün belini doğrultamadı. Hadiseler, gelişmeler karşısında her gün geriledi, yer kaybetti. Sahayı, hayatın icaplarına bıraktı. Başka bir tabirle, hayatın icapları altında çiğnendi ve hurdahaş oldu. Tıpkı insanlık tarihi cereyanlarının zıddına yürümek isteyenlerin akıbetine uğradı. Liberalliğin cezbesine tutulanlardan meşhur Dunoyer "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" prensibinde o kadar ileri gidiyordu ki, kaskatı bir yürekle "İnsanın uğradığı felaket kendi kusurudur. Devletin yardımına lüzum

1 Bruno Hildebrand. (Y.N.)
2 William Ashley. (Y.N.)
3 John Kells Ingram. (Y.N.)
4 Gustav von Schmoller. (Y.N.)

yoktur. O, cezasını çekmelidir!" diye bağırıyordu. Unutuyordu ki camialarda düşüşler kalkışlar yalnız fertle değil, fakat umumi hayatın icaplarıyla sıkı fıkı alakadardır. Siyasi, toplumsal hareketlerde insanları mutlak olarak serbest bırakmak, nasıl anarşiyle, kuvvetlinin zayıflara tahakkümüyle neticelenirse, iktisadi hayatta da dizginsiz bir liberalliğin aynı neticeyi vereceğinde şüphe edilemez.

Lassalle'ın[1] dediği gibi, mutlak bir hürriyet içinde herkesin muvaffak olabilmesi için herkesin birbirine eşit şartlarla doğduğuna, büyüdüğüne, yaşadığına inanmak lazımdır. Halbuki hayat böyle değildir; zayıflar vardır, kuvvetliler vardır. Öyle işler yapmak, öyle tedbirler almak zaruretleri hasıl olur ki, onlara devletin müdahalesi bir zaruret olur; hele 20. asrın dev adımlarıyla ilerleyen medeniyeti önünde.

Biz bir lahza bugünkü iktisadi vaziyetimizi göz önüne getirelim. Devlet işe karışmadıkça üreticilerimizin korkunç borçlar altında inlemelerinin önüne geçmek imkânı var mıdır? Liberaller gibi "İnsanın başına gelen kendi ahmaklığının neticesidir" diyerek eller kavuşuk bir halde facialar seyircisi mi kalmalıdır? Muhaliflerimizin görüşlerine bakılırsa liberal devletler bu gibi şeylere müdahale ediyorlarmış; elleri bağlı durmuyorlarmış. Eğer öyle ise, bu, liberallik prensiplerinden fedakârlık pahasına yapılmaktadır.

Çünkü devletin iktisat işlerine karışmasını liberalizm kabul edemez. Görülüyor ki, zamanımızda tek tük kalmış liberal devletler bile hayatın zaruretleri karşısında o meşhur değişmez prensiplerini bir tarafa koymak mecburiyetinde kalıyorlar!.. Bir halde ki, gitgide liberallik, ismi var cismi yok bir Anka kuşu olacak. Hatta oldu da!..

Muhaliflerimiz ikide bir bize Yunanistan'ı misal gösteriyorlar. Hiçbir milletin takip ettiği prensipleri hafifsemek hatırımdan geçmez. Ancak insaf etsinler de koca bir Türk milletine Yunanistan'ı örnek olarak tavsiyeden vazgeçsinler. Hiç olmazsa Fransa'yı, İtalya'yı, İngiltere'yi, Almanya'yı düşünsünler. Düşünemezler, çünkü buralarda liberalliğin pabucu çoktan dama atıldı. Nerede kaldı ki son Yunan seçimleri de liberalliğin lehine neticelenemedi.

- 4 -

Sahne 19. asrın başlangıcında ve ortalarında Fransa'da ve Almanya'da:

Sismondi:[2] İktisat ilmi, tarihin felsefesidir. İnsanın ve insanların incelenmesine dayanır. Bununla muhtelif zaman, muhtelif mekânlarda camiaların hallerini, akıbetlerini incelemek lazımdır. İnsanın ne olduğunu ve müesseselerin ona nasıl tesir eylediklerini iyice görmek için bazen bir meslek, bazen bir memleket,

1 Ferdinand Lassalle. (Y.N.)
2 Jean Charles Léonard Simonde de Sismondi. (Y.N.)

bazen bir zaman ile meşgul olmak icap eder. Liberallerin büyük hatası prensiplerini her şeyi, her yeri kapsar görmelerinde, onları birkaç genel esasa indirgemeye çalışmalarındadır. Liberallerin usulleri ve mevzuları sakattır. Fazla üretim ve mutlak bir rekabet vahim neticeler verir. Liberallik buhranlara ve fukaralığa sebep oluyor.

Friedrich List: Liberaller kozmopolit bir faraziye yaptılar. Bunlar daha şimdiden bütün insanların, muharebelerin kalktığı büyük bir cemaatte birleştiklerini farz ediyorlar. Şüphe yok, böyle bir faraziyede insanlık soyut fertlerden teşekkül edeceği için sadece fertlerin şahsi menfaatleridir ki hâkim olur. Liberaller mühim bir noktayı unutuyorlar: Her insan bir milletin parçasıdır. Ferdin saadeti, milletin siyasi kudretine son derece bağlıdır. Şüphesiz insanlığın genel uzlaşması, takibi ve bir gün gerçekleştirilmesi lazım soylu bir gayedir. Fakat bugün milletlerin menfaatleri birbirinden ayrı, kuvvetleri ise birbirine eşit değildir. Milletler birbiriyle eşit olmadıkça böyle kati birleşmeden fayda göremezler. Şayet birleşecek olurlarsa bu birlikten yalnız birisi istifade eder; diğerleri kuvvetliye hizmetçi olur!.. İktisat, milletlerin hususi vaziyetlerini ve menfaatlerini göz önünde tutan ve mübadelenin serbestliği suretiyle her milletin nasıl yükselebileceğini öğreten ilimdir.

Ne yapmalı?

1) Sanayii ilerletmek isteyen milletler,

2) İlerlemiş bir milletin rekabeti yüzünden geri kalmış milletler,

3) Doğmakta olan sanatlarını korumak isteyen milletler,

4) Ziraatı rekabet yüzünden zayıflayan milletler

himaye sistemini tatbik etmelidirler.

***

Görüyoruz ki, fizyokratların, onların ardı sıra liberallerin ortaya koydukları "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" prensibi, doğumuyla beraber muhaliflerinin ellerinde hırpalanmaya başladı. Devlete büyük bir itimatsızlık gösteren, ona sade bir jandarma vazifesini yükletmeyi kâfi gören liberallik bütün ehemmiyeti ferde veriyordu; onu başıboş bırakacak kadar ileri gidiyordu. Bütün hayatı, bütün milletlerin halini, iktisadi vaziyetlerini tekdüze sanıyordu. Koyduğu prensiplerin geçmişin fenalıklarını düzelteceğinde ve geleceği teminat altına alacağında şüphesi yoktu; imanı vardı. Sanıyordu ki bütün milletlerin hayatı, iktisadi gelişmeleri değişmez üç beş kozmopolit prensibin baskısı altındadır!.. Her şey bu üç beş esastan ibarettir!.. Fizyokratlık devletin iktisat işlerine müdahalesinden nefret ediyordu. Kendi öz kızı olan liberallik devletten o kadar tiksinmemekle beraber, bunu, bu müdahaleyi çok zaruri vaziyetlerde en aşağı

haddinde kabule mecbur olmuştu. Aradan uzun zaman geçmeden liberallik bile bu öz anasının vasiyetlerini az çok bir tarafa koymaya mecbur olmuştu.

Fizyokrasi devletin müdahalesinden nefret ediyordu. Niçin? Çünkü sütten ağzı yanmıştı; yoğurdu üflüyordu. Doğrusu şu ki, fizyokrasinin doğumunda Avrupa'da bugünün ilmi manasıyla bir devlet yoktu. Keyfi idare vardı. Dükler, kontlar, baronlar... Bir cümle ile kanlı bir feodalite ortalığı kasıp kavuruyordu. Millete ve milletin bütün ürettiklerine ve her şeyine, tacından kan sızan bir kralla işte bu teşkilat sahip bulunuyordu. Fizyokrasi ve liberallik ilk hamleleriyle, iktisadı bu kanlı ve hırsız tahakkümden kurtarmak istedi. Karl Marx ile bir düşünerek diyebiliriz ki, zaten herhangi bir sistem gibi iktisat sistemleri de çıktıkları zamanların icapları neticesidir. Bizce bu mesleğin en büyük hatası, sınırlı birkaç muhiti ifade ettiğinin farkına varmadan, o muhitlerin gereklerine göre koyduğu esaslara her zaman için, her milletin iktisadi mukadderatını bağlamak istemesidir. Bunda tepinerek ısrar etmesidir. Yalnız tarihi hareketlerin birer icabı olan iktisadi hadiseler değil, fakat yine aynı manaya gelen dinler bile her yer için tekdüze bir çehre arz edemiyorlar. Allah kavramında anlaşan insanlar onu tanımak, ona ibadet etmek akidelerinde ayrılıyorlar. Metafizik dinlerin koyduğu genel kaidelerde böyle ayrılıklar çıkarsa, bunlar bile birbirini ortadan kaldırırsa, varın siz iktisat işlerini düşününüz!..

Nitekim bu büyük yanlışlık Sismondi'nin gözünden kaçmadı. Hele Friedrich List'in demir çemberli kalburunun içinde döküldü gitti.

- Neden?

Çünkü her yer için, her zaman için, her millet için aynı prensipleri müdafaada inat ettiğinden, prensiplerini hayata değil, milletlerin gelişmelerine değil, durmayan, bir düziye ilerleyen hayat prensiplerine bağlamaktaki ısrarından döküldü ve kırıldı.

Sismondi anlattı ki liberalliğin usulleri de, mevzuu da sakattır. Hele serbest rekabet diye alkışlaya alkışlaya göklere çıkardığı şey, küçük iktisadi teşekkülleri büyük iktisadi teşebbüslerin kölesi yapıyor. Gitgide büyük medeniyet esirler hayatına dönüşüyor. Sefalet artıyor. Fazla üretim, buhranlara, amele kitlelerinin ıstıraplarına sebep oluyor.

Friedrich List gösterdi ki liberallik, sanayii, ziraatı, ticareti çok kuvvetlenmiş memleketler için hayırlı neticeler verebilir. Fakat gelişme, ilerleme halindeki milletlerin iktisadında çok fenalıklar yapar. O kadar ki bu doğum halindeki yerleri kuvvetlilerin esiri haline getirir. Devletin müdahalesi lazımdır.

- Serbestçilik ne yaptı?..
- Ya devletçilik ne yaptı?!

Bunları soranlar var; düşünenler de var!.. Her halde zihinleri kurcalayan sorgucuklar karşısındayız.

Bu memleket "serbestçilik" namı verilen liberalliği Tanzimat'tan ta Cumhuriyet'e kadar 80 seneden fazla bir zaman tanıdı ve denedi...

- Fakat serbestçiliğin verimi ne oldu?

Büyük Cihan Harbi'ne girerken Türkiye'miz siyasi olduğu kadar iktisadi bakımlara göre de yarı koloni, yarı sömürge haline gelmiş bulunuyordu... Hele öz Türkler, yalnız haricin değil, dahildeki "tebaai sadıkai şahane!"nin de hesabına çalışır esirler sürüsüne benziyorlardı...

Bu "tebaai sadıkai şahane!", Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Araplar, Arnavutlar vs. idi.

Memleketimizin Tanzimat'tan sonraki tarihini inceleyen Avrupalı tarihçilerden Driault aşağı yukarı diyor ki:

> "Tanzimat, başta softalar olduğu halde mutaassıpların düşmanlığıyla karşılaştı. Bunları tahrik eden hissiyatı bir tarafa koyalım. Fakat inkârı mümkün olmayan bir hakikat vardır ki, Tanzimat'ın siyasi, iktisadi sahalardaki liberalliğinden Türk olmayanlar kazanacak, öz Türkler zarar görecekti."[1]

- Niçin?!

Zira Türkiye başıboş, serbest bir surette Avrupa iktisadı rekabetine açılıyordu. Türkiye, dişlerinden zayıf milletlerin hakları sarkan, güçlü, kuvvetli Avrupa'nın ağzına atılıyordu. Tıpkı gözleri açık kurbanlar gibi... O vakitler, Türk imparatorluğuna, Türk milletine devamlı fena kasıtlar tertibiyle uğraşan Rum, Ermeni, Arap, Arnavut tebaa, memleketi canı, malı, kanı pahasına yaşatan öz Türklerle eşit oluyordu!.. Bu kadar da değil, bu hain tebaa memleketimizin içinde Batı sermayesinin, Batı istilasının soygunculuğuna yarayan bir ileri karakol gibi vazife görüyordu. Bunları Ruslar, Fransızlar, Avusturyalılar himaye ediyorlardı.

Tanzimat'tan, Meşrutiyet'e kadar öz Türkler ve onların öz vatanı bu siyasi, iktisadi serbestçilik içinde soyuldu ve parçalandı. Sırbistan, Bulgaristan, Romanya elden çıktı. Ruslar, Erzurum sınırlarına kadar koca bir vatan kıtasını ilhak ettiler. Rumeli'ye, Ermenistan'a hususi idareler tanındı. Memleketin serve-

---

1 Édouard Driault, *La question d'Orient: depuis ses origines jusqu'à nos jours*, Paris, 1912. Türkçesi: Édouard Driault, *Şark Mes'elesi (Bidâyet-i Zuhûrundan Zamânımıza Kadar)*, çev. Nafiz, İstanbul, 1328 (1912-1913). (Y.N.)

ti yabancı müesseselerin, Türk olmayanların elinde kaldı. Türk imparatorluğunun siyasetini idare sefaretlere, konsoloshanelere geçti.

Biz bu devir içinde liberallerin öz babası olan fizyokrasinin tatbikatını görüyoruz.

Meşrutiyet geldi. Mazinin aynı sistemi, serbest, liberal sistem namı altında siyasi, iktisadi sahalarda daha kuvvetli bir surette takip olundu.

- Bu ikinci devrin verimi ne oldu?!

Devlet gırtlağına kadar borca girdi. O kadar ki hâlâ içinden çıkılamıyor. Paralar bari öz Türklere yarar, onların memleketlerini imar eder işlere sarf edilseydi... Ne gezer!..

- Bu paralar nereye verildi, biliyor musunuz?!

Bunu söylemeye bile insan utanır... İmparatorluğun bütün facialarıyla beraber öz Türklerin sırtına yükletilen bu milyonlarca altın, bugünkü kâğıt para hesabıyla bu milyarlarca lira, memur aylıklarına, padişahların, Mekke'nin hain şeriflerinin, seyyitlerin, şehzadelerin patlayasıca kursaklarını doldurmaya!.. Amma beri tarafta Anadolu'nun asil köylüsü, tüccarı, sanatkârı aç çıplak sürünüyormuş... Bu, serbestçiliğin umurunda bile değil!.. Çünkü onun prensiplerinden biri de "Halkın sefaleti kendi kusurudur; cezasını çekmelidir" değil mi?! Fakat farkında değil ki, sefalete meydan veren, asıl kendisidir, özüdür, kendi faaliyeti, kendi hâkimiyetidir.

Tanzimat'ın eşit hukuklu hainleri, Meşrutiyet'i emellerini beslemeye daha müsait bir saha olarak buldular. Bu defa Gülhane Fermanı'na değil, Kanunu Esasi'ye dayanarak o kadar geniş ve dizginsiz bir serbestlik içinde çalıştılar ki, Meşrutiyet'in ilanından Cihan Harbi'nin bitimine kadar geçen 10-11 senelik bir zaman, canım Rumeli'nin 10-11 gün içinde elden çıkmasına yetti ve arttı. Sonra bütün bir Türklüğün kan kusarak iki milyon oğlunu kara topraklara gömmesine kâfi geldi. İmparatorluğun kaybolan dörtte üç parçası da üste caba.

Küstahlıklar o kadar ileri götürüldü ki, Türklüğün bütün mukaddesatına Rumların Adelfiyaları, Ermenilerin Taşnakları, Arnavutların Başkımcıları,[1] Çerkezlerin Tealicileri tarafından apaçık hakaret edildi. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Boşo adında bir Rum mebusu Meclis kürsüsüne çıktı ve "Benim Türklüğüm Osmanlı Bankası'nın Türklüğü kadar bir şeydir" diyebildi!.. O zamanın serbestçiliği bunları hep prensip icabı sayıyordu!..

- Siyasi hali böyle olan Meşrutiyet serbestçiliğinin iktisadi vaziyeti neydi?

O da siyasi hale tamamen uygun ve paralel gidiyordu. Gümrükler apaçık, iktisadi, adli kapitülasyonlar alabildiğine sürmekte; bir halde ki, yabancılar Türkler kadar kazanç vergisi vermezler, bir yabancı bir Türk'ü öldürürse kanı

---

1 Türklük aleyhtarı, Arnavutluk Başkım Kulübü. (Y.N.)

helal!.. Aralarındaki davalara Türk hâkimleri bakamaz. Konsoloshaneler birer mahkeme, bütün servet şu bildiğimiz "tebaai şahane!" elinde; işler de onlarda; trenlerde, ticarethanelerde, vapurlarda, bütün kazanç müesseselerinde onlar hâkim... Bunların hepsi onların elinde...

- Türkler nerede? Ne yapıyor?

Onlar, Yemen'de, Arnavutluk'ta, Bulgar, Rum komitecileri karşısında ölmek ve öldürmekle uğraşıyorlar. Serbestçilerin prensip gaflarını kanlarıyla silmekle meşguldürler. *İçtihat* mecmuasında çıkan bir İngiliz istatistiğine göre yalnız 20 senede Yemen'de iki milyon Türk çocuğu gömülmüştür!..

İktisat işlerinde Türk'ün elinde bir kırık sabanla insanlığa Âdem Peygamber zamanından kalma çobanlık bırakılmıştı...

Zamanın liberalliği, serbestçiliği buna ne diyordu? Daha mürekkebi kurumamış kitaplarıyla, nutuklarıyla ne diyordu?!

"Herkes eşittir. Herkes serbesttir. Devlet, iktisat işlerine karışmaz. Herkes çalışsın kazansın... Sürünenler varsa, bu, onların bahtıdır!.."

Bugünün devletçileri, başlarında Gazi Şef'leriyle, Türk vatanını, öz Türk milletini böyle siyasi, iktisadi bir vaziyet içinde buldular. Vatanı, dört bucağı düşman ayakları altında teslim aldılar. Ne yaptılar? Bunu yarınki yazılarımızda anlatmaya çalışacağız.

- 6 -

Liberallik, bizdeki adıyla serbestçilik, List'in himaye sisteminin, tarihi mektebin metotlarının, Sismondi'nin rekabet ve buhran teorilerinin önünde büklüm büklüm kıvrandığı, o değişmez prensipleri, zamanın, hadiselerin icapları önünde tıpkı üfürükle düşen iskambil kâğıtları gibi devrildiği sıralarda bize geliyor, bizim memlekete giriyordu.

Gülhane Fermanı, siyasi, iktisadi bakımlara göre bizde serbestçiliğin, kozmopolitliğin bir ilanı, bir yaftasıdır. İşin yanık tarafı şu ki, bu sistem doğduğu yerlerde ölürken, teneşir üstüne yatırılmış bir ceset gibi memleketimize sokuluyordu. Bunu Avrupalılar, Avrupa diplomasisi o günün Tanzimatçılarına ısrarla tavsiye etmişlerdi. Yalnız tavsiye olsa iyi, fakat elde silah, liberalliğin tatbikini istiyorlardı!.. Bir halde ki, Türkiye ancak bunu kabul etmekle ölümden kurtulabilecekti!..

- Avrupalılar neden ve niçin bu kadar ısrar ediyorlardı?

Ben şuna kaniim ki, Türk imparatorluğunun boynunu iktisadi esaret boyunduruğu altına koymak için... Aynı zamanda siyasi taksimi bir ayak evvel başarmak için...

- Nasıl?

Bayağı!.. Mesele çok basitti. O zamanlar Avrupa sanayii, sermayesi çok kuvvetli bir vaziyette bulunuyordu. Kendisine pazarlar, istismar edecek sömürgeler arıyordu. Liberal, serbestçi Türkiye onun bu arzularını yerine getirebilirdi. Avrupalılar fazla olarak bizde iktisadi kapitülasyonlara da sahip bulunuyorlardı. Mesela gümrüklere onların rızası olmadıkça hiçbir zam yapılamazdı. Yüzde 2'ye lütfen müsaade ediyorlardı. Meşrutiyet serbestçiliği de bunu çıkara çıkara yüzde 6'ya çıkarabilmişti!.. Tabii bu da Avrupalıların lütuf ve müsaadesiyle olmuştu. Fakat bu, zamanın övüne övüne bir türlü bitiremediği bir başarı sayılmıştı!.. Amma ardına kadar açık han kapısına benzeyen gümrüklerden Avrupa sanayi mamulleri harıl harıl memleketimizi istila ediyordu. Vatanın her köşesinde Türk iktisadının çökümleri görülüyordu. Tezgâhlar kapanıyor, tüccarlarımız yerlerini Avrupalıya yahut onun sermayesiyle Türkiye'mizde çalışan Rumlara, Ermenilere vs. terk ediyorlardı. Türkiye yarı sömürge halini aldı. O kadar ki bütün iktisada Avrupalılarla Türk olmayanlar hâkim oldu. Öz Türkler tıpkı kolonilerde çalışan esirler gibi sürüm sürüm sürünüyorlar, hep bunların hesabına çalışıyorlardı. Elimizde kala kala -fakat o da tam değil- kısmen hükümet memurluklarıyla askerlik kalmıştı. Sanki bu vatan Avrupalının ve içinde oturan Rum'un, Ermeni'nin vs. bir çiftliğiydi. Öz Türkler de o çiftliğin kavasları,[1] bekçileri ve bir nevi ortaçağ köleleriydi.

Bizim memleketimizde serbestçiliğin, liberal iktisatçılığın son zamanlara kadar verimi bu oldu. Bu sistemin böyle bir akıbeti doğurması pek tabiiydi. Çünkü dediğimiz gibi, Avrupa sanayii ve sermayesi çok güçlü kuvvetliydi. Biz 18. asırdan beri yeni iktisatta çok geri kalmıştık. O kadar ki bu sahada varlığımız bir mana ifade etmiyordu. Bu derece zayıf düşmüştük... Dev gibi Avrupa karşısında iyi tertip edilmiş bir himayeciliğe şiddetle ihtiyacımız vardı. Ancak bu suretle tutunur, bu suretle ilerleyebilirdik. Bunu yapamadıktan başka, üstelik bir de serbestçi olduk!.. İşin manasını anlamadan, memleketin vaziyetini incelemeden, liberal sistemleri kabul ediverdik. O kadar ki İtalya Başvekili Cavour [Camillo Benso] Paris Kongresi'nde bizi överken "Türkiye ticaret kanunları en liberal kanunlardır" diyordu. Hakikat de buydu. Denebilir ki, mecburen bu sistem tatbik edildi. Olabilir. Fakat mesele orada değil; mesele, şu serbestçi sistemin Türkiye'yi esirler ülkesi haline koymasındadır.

- Neden bu hale koydu?

Bu da anlaşılması çok kolay bir noktadır. Çünkü Türkiye iktisadı zayıftı, Avrupa kuvvetliydi. Kuvvetli, zayıfı ezdi. Az daha yok edecekti. Zayıfı kuvvetliye karşı korumanın yolu onu himayeciliktir; yoksa serbestçi sistem gibi, kuvvetli ile zayıfı eşit şartlar içinde karşı karşıya bırakmak değildir.

---

1 Kavas: Banka, konsolosluk, sefarethane gibi yerlerde kapıcılık, bekçilik eden kimse, güvenlik görevlisi. (Y.N.)

Tanzimat'ın başıboş siyasi liberalliğine, serbestçiliğine gelince; bu da çok vahim neticeler verdi. Bundan en çok, Türk olmayanlar istifade etti. Bu, koca Türk imparatorluğunun parçalanmasına belli başlı etkenler sırasında görülebilir.

- Neden?

Çünkü Türk olmayanlar Türklerle eşit haklara sahip oluyorlardı. Her türlü fena kasıtlarını yapabilmek için artık sahayı serbest buluyorlar, istedikleri gibi çalışabiliyorlardı. Bu iç düşmanlar, siyasi serbestçilik icabı en büyük devlet işlerinin başına geçiyorlar, hükümette nüfuzlu ve hâkim olabiliyorlardı. Bu, o kadar hazin oldu ki, Türklüğü, kendi hükümetini, kendi kuvvetini kullanarak yıkmaya çalışabildiler.

Bu hususu "Serbestçiliğin Kanlı Tarihi"[1] yazılarımızda fazlasıyla göstermeye çalıştık...

Mahmut Esat

1 Bkz. bu bölümde 5 numaralı yazı. (Y.N.)

Devletçilerin Hesapları*

Bugünün devletçileri işbaşına geçtikleri zaman 80 seneden fazla hüküm süren serbestçiliğin eliyle parçalana parçalana sonunda düşmana teslim edilmiş bir vatan buldular... Bir vatan ki orada düşman sesleri hâkimdi; orada düşman sözü geçiyordu. Avrupa, hasta adamın ölmüş olduğuna inanıyordu... O kadar ki onu, teneşir üstünde gassal[1] Halife'nin elleriyle yıkatıyor, kefenlendiriyor, mirasını taksime koyulmuş bulunuyordu. Böyle bir günde devletçiler göz kırpmadan işi ellerine aldılar; göz kırpmadan kavgaya duruştular.

- Kiminle?
- Yunanlılarla...
- Hayır!..
- Ya?!
- Bütün bir düşman dünyasıyla, -eski ifadesiyle- "yedi düvelle!"
- Kime güveniyorlardı?
- Türk milletine ve onun asil haklarına...
- Fakat Türk milleti ölmüştü!..
- Hayır!.. Asla!.. Onu ölü sananlar kendileri ölecekti!.. Mutlaka öleceklerdi!..

* * *

---

* *Anadolu*, 12 Teşrinievvel (Ekim) 1932, No: 5432.

1 Gassal: Ölü yıkayıcı. (Y.N.)

Cehennem ateşleri gibi vatanın dört bir yanı düşman ateşiyle yanıp tutuşuyordu. Türk milleti ayaklandı. Gazi Şef'in büyük reisliği altında ateşler üstüne yürüdü. Ateşi, ateşiyle yakacaktı. Dış düşmanlarla uğraşılırken, iç düşmanlarla da boğuşuldu. Günler geçti, geceleri delen bir güneş parladı. Onun ışıkları altında gördük ki Türklük ve onun vatanı kurtulmuştur.

- Bunu kim yaptı?

- Şüphe yok ki öz Türk milleti.

Fakat o işin idaresini bugünün devletçileriyle onların başındaki Büyük Adam'a bıraktı.

Amerikalı Simonds *Harp Sonrası Tarihi*'nde[1] şu değerlendirmeyi yapıyor:

> "Tarihte ilk defadır ki Batı, Türklerin önünde bu kadar utanç verici şekilde dize geldi. Batı'nın bu korkunç mağlubiyeti bütün esir sömürgelerde hürriyet, bağımsızlık hareketlerine meydan verdi. İngiliz İmparatorluğu sallanmaya başladı."

Bu bir "Ergenekon" çıkışıydı. O kadar ki Türk vatanının kurtuluşu yalnız Türklüğün değil, mazlum esir milletlerin de harekete gelmesine sebep oldu. Hareketler devam ediyor... Edecek ve günün birinde kazanacaktır... Haramın binası olmaz!..

Türk memleketi; Kars'ın, Ardahan'ın, Artvin'in, 93 Harbi'nde kaybolan bu anavatan parçalarının da ilavesiyle kurtuldu... Onu öldü zanneden kefen soyguncuları, şimdi onun ayakları altında çiğneniyordu!.. Fakat iş bitmemişti. Yeniden kurulan öz Türkler Türkiye'sini yepyeni, yaşamaya çelik gibi kabiliyetli bir memleket yapmak lazımdı.

Millet, hainliği sabit olmuş sefil ve sefih bir saraya artık mukadderatını bırakamazdı. Hem bunun manası da yoktu. Saltanat kaldırıldı. Sultanlar kovuldu. Onların yerini Türk'ün kendisi aldı. Türkler anadan doğma sorguçlu sultanlardır. Onlara sultan lazım değildir.

Hilafet asırlarca denenmiş bir bela idi... Hem de yalnız Türk'ün başında. Bu da ortadan kaldırıldı. En büyük ilerleme engeli yıkılmış oluyordu. Son anayasayla devlet laik hale kondu.

Bunları yapmak öz Türkler hesabına hayati zaruretlerdendi. Başka türlü Batı âlemiyle eşit haklarla, eşit vaziyete girilemezdi. Yıkılan şeyler birbiri ardı sıra dizilmiş dağlar gibi, eli yüzü öz Türk kanına boyanmış kanlı bir maziydi.

Memleket müdafaa ve iktisat bakımlarına göre sanki bir Habeşistan, sanki bir Afgan, sanki bir İran imiş gibi bir vaziyette bulunuyordu. Meşrutiyet bir

1 Frank H. Simonds, *Histoire de l'Europe d'après guerre/ de Versailles au lendemain de Locarno*, Paris, 1929. (Y.N.)

adım yol, bir kilometre demiryolu yapamamıştı. Hilafet, Türk köylüsünün parasıyla, kanıyla Hicaz yolunu yaptı. Anadan öksüz Anadolu her şeyden mahrum bulunuyordu. İşe başlandı. Bugün dokuz senelik bir zaman içinde Türk parasıyla, Türk zekâsıyla bütün imparatorluk devirlerinin başaramadığı tren yolları vücuda getirildi. Ne yazık ki buhran bastırdı. Yoksa şimdiye kadar memleketin her tarafı demir ağlarla örülmüş olacaktı. Türkiye bugün silahla alınamaz bir halde bulunuyor. Düşünebiliriz ki, Rus çarları Anadolu demiryollarını yaptırmamak için Abdülhamit'i ve Meşrutiyet'i silahla ürkütüyorlardı. Bundan başka, vatan yalnız vaktiyle demiryolları yapılmış yerler değildir. Sivas da, Erzurum da, Trabzon da, Malatya da, Van, Bitlis de bu vatanın öz parçaları, oralılar da bu vatanın öz evlatlarıdır. Vergi veriyorlar, icabında ölüyorlar. Onlar da bizim buraların kavuştuğu nimetlere mazhar olmak istiyorlar. Bu, onların hakkıdır. Ne hakla ve ne sıfatla buna hayır denebilir?!.

***

Eski devirlerle, Meşrutiyet'te askerlik; Türk oğlu için bir daha dönmemek şartıyla ana baba yurdundan ayrılmak demekti. Bir bakıma göre Türk oğlu 20 yaşına kadar evin misafiriydi. Sonra bilerek ölecekti; memleket, millet uğrunda değil, fakat kafasız bir idarenin "hikmeti hükümet" adını verdiği hezeyanları yolunda. Askerlik bir buçuk seneye indi. Hem de kendi evimizin içinde yapar gibi...

***

Bugün bağlar, bahçeler, tarlalar, çiftlikler, ticaret, sanayi, mal, mülk her şey öz Türklerin eline geçti. Trenlerin, vapurların ve bütün ticaret, sanayi ve kazanç müesseselerinin içinde çalışanlar öz Türklerdir. Devletçilerden evvel bunlardan bir tanesini buralarda görmek mümkün değildi. Hatta yabancı müesseseleri, bankaları biliyoruz ki yalnız çalışanları değil, büyük şefleri bile Türklerdir.

***

Dahili asayişe ne diyelim? İstibdat da dahil olmak üzere, Meşrutiyet'te çiftliğine, tarlasına, işinin başına tehlikeyi göze almadan kaç kişi gidebilirdi? Çiftlik sahipleri birer derebeyi gibi özel silahşorları olmaksızın yola çıkabilirler miydi? Uzağa gitmeye ne hacet. Meşrutiyet'te, en kuvvetli İzmir Valisi'nin oğlu İzmir'in içinde, Bornova'da dağa kaldırılmadı mı?

Harici siyasetimizin yüksek şeref ve vakarı, yüksek başarıları mazideki serbestçiliğin hangi gününde görüldü? Bir borç meselesinden dolayı Midilli'nin

Fransızlarca işgali, Türk bayrağının estiği günlerde Selanik rıhtımında silahlı gösteri yapan İtalyan alayı bu memleketin yüzüne indirilen ve hâlâ acısı duyulan şamarlar değil mi? Bir de bugünü, bugünleri düşünelim. Ben yakından biliyorum ki, Türk hâkiminin kararına müdahaleyi kabul etmeyen Cumhuriyet hükümeti Lotus davasında Fransa'yla harbi bile gözüne aldı. Nota bu yolda yazıldı. Milletin şerefini o kadar kıskandı. Nihayet iki taraf anlaşarak işi Lahey Mahkemesi'ne götürdüler. Sonu malum...

***

Karnı tok, sırtı pek, bütün bir dünyayı yenmiş demir gibi ayakta duran bugünkü Türk ordusunu 80 senelik serbestçi mazinin hangi gününde gördük? İyi bakınız! Ona baktıkça içinize ferah gelecek, bugünü de, yarını da emniyetle göreceksiniz.

***

Lozan Antlaşması'nı iyi okuyunuz, sonra düşününüz!.. Orada ne göreceksiniz, biliyor musunuz? Hukuken ve fiilen İngiltere'den, Fransa'dan, İtalya'dan farkı kalmamış bir Türk milleti ve bir Türk memleketi... Bu neyin yerine kondu? 80 senelik serbestçiliğin elinde ölü haline konmuş bir devletin yerine...

Türk olmayan bütün bir maziyi darmadağın eden Latin harflerinden, Medeni Kanun'dan, öz Türkçülük siyasetinden, fes yerine şapka koymaktan, borç için hapsin kaldırılmasından daha radikal ne gibi işler yapılabilirdi? Bütün bunların kıymetlerinde şüphesi olanlar bizi değil, Avrupa'da dünkü düşmanlarımız tarafından söylenen ve yazılan şeyleri dinlemeli ve okumalıdır. Bunlar onlara belki bizden fazla tesirli olurlar.

- Bunları kim yaptı?

- Şüphe yok ki Türk milleti!..

Fakat o büyük varlık, bütün bunların başarılmasını, başlarında Gazi Reisleri bulunan bugünkü devletçilere bıraktı. Ve ona yaptırdı...

İki sene evvel tekrar işbaşına geçmek isteyen serbestçiliğe bütün geçmişin faciaları düşünülerek meydan boş bırakılmadı. Türk milleti maziye dönemez, bugüne ve yarına hâkimdir.

Eksiklerimiz çoktur. Millet hesabına yapılacak, görülecek işlerimiz vardır. Hem de pek çok... Millet, iktisadi buhranın acıları içinde bunalıyor. Çaresine mutlaka bakmak lazımdır. Fakat bütün ıstıraplar karşısında yapılan şeyleri görmemek, onları inkâr edebilmek için, en aşağı vicdanı koparıp yerlere çalmak lazımdır.

Mahmut Esat

En Az Haklar!?.*

- 1 -

Geçen sene *Anadolu*'nun bu sütunlarında "Yakın İhtilaller" başlığı altında dört makale yazmıştık.[1] Biz bu yazılar içinde belirtmeye çalıştığımız ufak tefek düşüncelerimizde liberal iktisat sistemlerinin bugünkü medeniyeti kaldıramadığını, bütün hoşnutsuzlukların sebeplerini burada aramak lazım geldiğini ileri sürüyorduk. Son hadiseler görüşlerimizi boşa çıkarmadı. Hitler'in yarım ihtilalle Alman hükümetini ele geçirişi, serbest iktisadiyatın orada da yerini yeni bir sisteme, milli sosyalistliğe bırakmasıyla neticelendi.

Amerika, İngiltere bocalamaktadır; adım adım liberal iktisadiyattan uzaklaşıyorlar. Fransa sallanıyor. Yanı başımızdaki Yunanistan bile bir türlü eksenine giremiyor. Venizelos ikinci defadır ki hükümeti kaybetti. Giritli politikacının birbirini takip eden iki mağlubiyetini yalnız siyasi sebeplerde aramak az çok basit bir görüş olur. Yunanistan'ın bir türlü düzenine konamayan bugünkü iktisadiyatı bu mağlubiyetlerin belli başlı etkenidir.

Bütün Balkanlar ve bütün medeni bir dünya sarsıntı içindedir. Bizce bu, yeni hayat şartları içinde sendeleyen eski iktisat makinesinin çöküşüdür. Dünya yeni nizama doğru gidiyor.

Niçin?

---

* *Anadolu*, 23 Mart 1933, No: 5567; 24 Mart 1933, No: 5568.

1 Söz konusu makaleler için bkz. elinizdeki ciltte, s.37-46. (Y.N.)

Çünkü liberal nizam bugünkü hayat şartlarını önleyemeyecek kadar zayıf düşmüş, ihtiyarlamıştır. Bunu tabii görmek lazımdır. Zira 18. asır icaplarının vücut verdiği bir iktisat sistemi, iktisadi manası bambaşka çağdaş hayatı kaldıramaz ve yürütemezdi; tıpkı 200 sene evvelki hukuk prensipleriyle bugünün icapları ifade edilemeyeceği gibi. Hayat yürüyor, sistemler arkada kalıyor.

Maksadı bir misalle daha iyi izah edebiliriz: Liberal iktisat sisteminin kuruluşunda bir işçi meselesi yoktu; bugün vardır. Dün tekelleşmiş ve devlet cihazlarını bile emrine bağlı kılmış kalın ve büyük sermaye meselesi yoktu; bugün vardır. Dün sürü sürü insan kitlelerini istismar eden büyük ve muazzam sanayi teşkilatı yoktu; bugün vardır. Bugün hatta makineleşmiş bir çiftçi, hele bizde korkunç bir faizcilik meselesi de vardır. Liberallik bütün bu şekillenmiş varlıkları milletlerin toplumsal, iktisadi, siyasi nizamlarına uygun bir tarzda yürütmeye, onların icaplarına uydurmaya kadir değildir. Hayatının son günlerini yaşayan bu sistemin gücü bunları başarmaya kâfi değildir. Bu sebepledir ki, dünyayı yeni nizama doğru götürüyor. Kurulmaya başlayan bu nizam yerini alıncaya kadar buhran devam edecek, buhran sürdükçe yer yer ihtilaller görülecektir. Fakat bu hareketlerin ardındandır ki insanlık yeni sisteme kavuşacaktır.

***

Biz inanıyoruz ki medeni dünya ne komünizme ne de faşistliğe gidiyor. Çünkü bunlar da çağdaş medeniyetin ifadesi değildirler. Medeniyet sistemlerin değil, sistemler medeniyetin icaplarıdırlar. Komünizmi ilmi ve pratik açılardan sakat buluyoruz. Gelişen hadiseler de bunu gösteriyor. Lenin komünizmi ile Stalin komünizmi arasında dağlar kadar fark vardır; ikincisi o kadar sağa dönmüştür. Faşizme gelince, bunu da toplumsal, siyasi bakımlardan tarihin yürüyüşüne zıt buluyoruz. Siyasi hürriyetlerin askıya alınması bu yeni mesleğin belli başlı zaafı olacaktır.

Avrupa ve Amerika medeniyeti devletin iktisat işlerine süratle müdahalesine doğru gidiyor. Serbest iktisatçılığın yerine bu geçecektir. Biraz önce alabildiklerine şekillendiklerini tespit ettiğimiz iktisadi varlıklara bugünkü medeniyetin icaplarına göre çekidüzeni ancak bu yeni sistem verebilir. Bu, zarurettir. Zira bugün bu başıboş vaziyette ordularıyla, zabıtasıyla bütün kudretiyle devlet otoritesi şu saydığımız iktisadi teşekküllerin eline düşmüş, devlet toplumun bütününü kapsar olmaktan çıkartılarak bu teşekküllerin hizmetine alınmıştır. Yahut bunlar devletin yerini almışlardır. Devlet bunlardan geri kalan insan kitlelerine karşı kendisine düşen vazifeleri göremeyecek bir hale düşmüş, felce uğramıştır. Bizim anlayışımıza göre insanlık işte bu hale nihayet vermek istiyor.

***

Biz Türkler, Türkiye'miz bütün bu yakın ihtilallerden sarsıntısız çıkabilecek bir vaziyetteyiz, bir talihteyiz. Çünkü biz henüz etrafa dal budak salmış bir iktisat rejimini ve bunun kökleşmiş verimini değiştirecek, yıkacak bir halde değiliz. Onun için yeni iktisat medeniyetine kolaylıkla ayak uydurabiliriz. Bunun ilk şartı hiç olmazsa en az hakların tanınması ve verilmesidir. Bunu devlet yapacaktır; o yapabilir.

- 2 -

En az hakları devlet nasıl tanıyacak, nasıl yerine koyacak?

Bu soruların cevaplarını bazı misallerle verirsek maksadımız daha açık, daha iyi anlaşılacaktır.

Bakınız!.. Birinci misali kendimden vereyim: Benim çocuğum hastalanınca derhal hekim buluyorum. Hem bir tane değil, üç tane, hatta icabında dört tane!.. Fakat bir köylü yavrusu, bir işçi evladı hastalanırsa, hekim şöyle dursun, ona ilaç bulmak bile güç!.. Fakat bunlar hiç olmazsa ilaç bulabilmeli ve başlarında hekim değilse bile bir küçük sıhhiye memuru görmelidirler.

Geçen sene Selçuk'ta bir çiftçi yamağının bahçe hendekleri arasında hastalıktan kıvrandığını ve inlediğini görmüştüm. Ertesi günü köyün muhtarından o zavallının bulunduğu yerde öldüğünü öğrendim. Bir zenginin köpeği bile böyle ölmez; evde baytarın tedavisini görür. Bir amelenin kolu kırılınca işine nihayet veriliyor; o, çoluk çocuk ölünceye kadar sürünüyor; sürünmeye mahkûmdur. Fakat bir zenginin bacağı kırılırsa hemen tedavi olunuyor; olunmasa bile serveti ona her şeyi emrinde bulunduruyor. Unutmamak lazımdır ki, onun servetinin toplanışında bütün bir ömür kolu kırık sürünmeye mahkûm amelenin emeği vardır. Bu da -hiç olmazsa kolu kırıldığında- devlet sigortasının yardımını, himayesini bulabilmelidir.

Bir amele, bir köylü hanımı doğururken ne bir ebe ne de içecek bir kaşık sıcak çorba bulabiliyor; karanlık gecelerde belki bir ışık bile bulamıyor!.. Fakat bir zenginin karısı iki-üç doktorun, ebelerin nezaretinde bulunuyor. Bundan başka her türlü konfor içindedir. Hekimden geçtik, konfordan geçtik, fakat hiç olmazsa milletin bu öz kızları da imdatlarına koşan bir ebeyi olsun yanlarında bulmalı, midelerine sıcak bir şeyin indiğini duymalıdır.

Çiftçi ve çalışkanlar[1] korkunç faizler altında eziliyorlar. O kadar ki çiftçi de, tarlası da, çoluk çocuğu da, çifti çubuğu da bütün hayatlarında faizciler hesabına çalışıyorlar. Bütün kazançları boğaz tokluğudur!.. Ortaçağın esirleri de bundan bahtsız değildiler. Türk çiftçileri, Türk çalışkanları arasında öylelerini bili-

---

1 "Çalışanlar" anlamında. (Y.N.)

rim ki, hasta döşeklerinde can çekişirken faizci eliyle tarlalarından, bağlarından, mallarından atılmışlar, ah vah içinde son nefeslerini vermişlerdir. Devlet bu faciaların önüne geçecek tedbirleri mutlaka almalıdır ki Cumhuriyet'in feyizleri âlemden esirgenmemiş olsun...

Bir arkadaşıma yazılmış bir mektubu, misallerimi canlandırmak için olduğu gibi şuracığa nakilediyorum:

***

"Muhterem kardeşim: Yirmi gündür son derece hasta yatıyorum. Bir iki gündür hamdolsun iyi gibiyim. Bu müddet zarfında ne bir doktor ne de bir ilaç yüzü görmediğim gibi çektiğim sefalet ve açlık son dereceyi bulmuştur. Çocuklarım ancak ekmeği tuza banarak yiyebiliyorlar; bazen bunu da güçlükle bulabiliyoruz. Hastalığım dolayısıyla her şeyi istiyorsam da parasızlık dolayısıyla tedarik edemiyorum. Halimi sen kardeşimden başka bildirecek kimsem yok. İmdadıma yetişmenizi çok rica eder ve selamlarımı arz ederim kardeşim efendim."

Bu mektubun aslı bendedir. Muhatabı ile yazarını burada yazmaya hakkım yoktur. Onun için isimleri yayımlamadım. Mektup muhtevasının tasvir ettiği insan yalnız bizde mi? Hayır!.. Dünyanın her yerinde var. Fakat mesele bu değildir. Mesele, böyle binlerce ve belki on binlerce vaziyetin önüne geçecek toplumsal tedbirleri almaktadır; hastalığı zamanlarında çalışamayan, çocukları ekmekle tuzu zorlukla bulan böyle vatandaşları korumaktır; ve bu mümkündür.

Sokaklarda, şurda burda işsiz güçsüz dolaşan insanlara gün geçtikçe artan bir fazlalıkla rastlanıyor. Denecek ki bu, dünyanın her yerinde var. Evet, şüphe yok. Biz zaten genel bir tarzda vaziyeti ele alıyoruz. Diyoruz ki bu haller insanlığı ihtilallere götürüyor. Dünya ihtilali bu hallere bir nihayet vermek için yapılacaktır. Fırtınadan büyük zararlarla çıkmamak için tedbir alalım. Dünyanın fenalıkları bizde hoş olmayan işler için bir teselli tutamağı olmamalıdır.

Dünya buhranı bizi de sarsıyor; hem çok fena sarsıyor... Buhran kara gün gözcüleri için ortalığı soyup soğana çevirmek fırsatı oldu. Memleketin en çalışkan, en temiz, en kuvvetli unsurları bunların çapuluna uğradı; yangınlardan canlarını kurtaranlar gibi... Bu vaziyet karşısında devletin işe müdahalesi bir gereklitiktir. Dünkü, bugünkü kazançlar, aradaki farklar göz önünde tutulmalı, bilhassa borçlar ve borçlular için bir çare düşünülmelidir.

Çocuklarını okutamayan, bakamayan, besleyemeyen analar babalar az değildir. Devlet bunlara karşı eli bağlı duramaz. Yavruları beslemek, büyütmek, okutmak mecburiyetindedir. Şimdi şurda burda aç, çıplak, perişan sürünen bu vatan yavruları arasında kim bilir yarının ne kadar büyük adamları, zekâları sönüyor. Devlet bunları düşünecek ve çaresini bulacaktır.

İktisadi, toplumsal sahalara temas eden bu misalleri yüzlere çıkarabiliriz. Fakat bu kadarı bir fikir verebilir.

***

Devlet Türk işçilerinin, Türk köylülerinin, düşkün vatandaşların toplumsal, iktisadi hayatlarına çok yakından alakadar, çok şefkatli bir veli halinde faaliyete geçmelidir.

Yer, gök, su, ağaç, taş, toprak için değil, kanımızı taşıyan, Türk vatanı ve Türk milletinin varlığı önünde kadın-erkek kalbi bizler gibi vuran bir insan kitlesi için milliyetçiyiz. Bunun maddi, manevi varlığı -en az haklar içinde olsun- korunmadıkça manamızı ifade etmekte çok güçlük çekeriz; hele çağdaş devlet manasını!..

Bütün bunları 18. asrın liberal, serbest iktisat sistemi değil, 20. asrın müdahaleci devlet anlayışları başarabilir. Bütün bunlar kıpkızıl bir Türk milliyetçiliğinin ayrılık kabul etmez prensipleridir.

Başımızda bir alev gibi yükselen kızıl bayrağımız altında, dünya önünde böyle ilerleyeceğiz. Mutlaka ve her halde...

Mahmut Esat

Serbestçilik Trajedisi*

Bu başlıktan gocunulmamasını rica ederim. Serbest Fırka'dan bahsedecek değilim... Onun hakkında söylenecek şeyler söylenmiştir. Üst tarafını tarihe bırakalım.

Benim burada ilişmek istediğim taraf, iktisatta serbestçiliktir. Milletlerarası tabiriyle bu, iktisadi liberalizmdir.

Önce bir noktayı tespit etmeliyim: Bugün dünyanın hiçbir yerinde ilmin bize anlattığı "İktisadi liberalizm" kalmamıştır. Doğduğu yerlerde bile yerini yeni müdahale sistemlerine bırakmıştır. Amerika'da, İngiltere'de olduğu gibi... Roosevelt, Lloyd George bile müdahaleci oldular!

Geçenlerde Muzzey'in *Amerika Tarihi*'ni[1] okuyordum. Yazar nefis eserinde, Amerika'da "liberalizm" izlerinin silinmekte olduğunu söylüyor ve pek güzel ispat ediyor.

"Devlet, iktisat işlerine karışmaz" davası, fizyokratların, liberallerin "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" prensibi tarihe intikal etti. Gelecek nesiller bunu, rolünü yapmış bir mektebin esası diye değerlendireceklerdir. Bir zamanlar dünyanın nasıl enteresan bir kaideyle yürütüldüğünü öğrenmiş olacaklardır. İşte o kadar...

Bugün hakikat şudur ki, iktisadi serbestçilikten hayli ayrılmış olan 20. asır medeniyeti bu kadarını da kâfi görmüyor. Daha fazla ayrılmak zaruretini duyuyor ve ayrılıyor.

---

* *Anadolu*, 6 Teşrinievvel (Ekim) 1933, No: 5729.

1 David Saville Muzzey, *An American History*, Boston, 1911. Fransızcası: David Saville Muzzey, *Histoire des États-Unis d'Amérique*, Paris, 1921. (Y.N.)

Fakat işin bir tuhaf tarafı var: Dünyanın omuzundan çıkarıp atmakta olduğu bu eski elbisenin bizde az denmeyecek kadar müşterisi var!

Biz eskiler alıcısı değiliz! Fakat bu meslekte inatla sebat etmek isteyenlere sanatları kutlu olsun! Biz yaşamak istiyoruz. Yaşayacağız. Yaşamak için, yaşamanın bütün yeni şartlarıyla silahlanacağız.

Bu şartlar nedir? Nelerdir?

İktisadi sahalardaki hayati meselelerde liberalizmi bir tarafa koymaktır; hem de göz kırpmadan...

Hakikatler göz çıkaracak kadar katıdır; daha fazla düşünmelere, hele tereddütlere tahammülleri, takatleri yoktur.

Amerika gibi, İngiltere gibi, Fransa gibi, Almanya gibi, İtalya gibi, Hollanda gibi devletlere benzer sermaye memleketlerinde devletin iktisat işlerine karışması bir zaruret oldu. Henüz sermayesi oluşma halinde bulunan Türkiye'mizi varın düşünün artık...

Devletçiliğin suiistimalleri yok mu? Müdahalecilik zararlar vermiyor mu?

Önce ben söyleyeyim: Bu, hem suiistimale hem de zararlara meydan veriyor; hele başlangıcında...

Fakat serbestçiliğin açtığı, açmakta olduğu yaralar o kadar derin, o kadar dayanılmaz bir hal alıyor ve aldı ki, bütün bir insanlık inliyor.

Kâr-zarar iki sistemin mukayesesiyle anlaşılır. Mutlak iyi yoktur; nispetle iyi vardır. Biz bazı iktisadi sahalarda müdahaleciliği bu itibarladır ki serbestçiliğe tercih ediyoruz.

Son asırda iktisadi serbestçilik verimi, işçinin ve üreticinin birkaç sermayeciye esareti oldu. Son asırda mutlak iktisadi serbestçilik verimi, işçinin ve üreticinin birkaç sermayeci uşağına esareti oldu. Son asırda mutlak iktisadi serbestçilik verimi, birçok memleketleri ve orada milyonlarca insanları yarı sömürge yahut tam sömürge haline koymak oldu.

***

Ben komünist değilim; sosyalist değilim; mutlak devletçi değilim... Öz Türk milliyetçisiyim. Fakat memleketimizde birçok iktisadi sahalarda devlet müdahalesinin hayati bir zaruret olduğuna inanıyorum. Bunu Türk milliyetçiliği icaplarından sayıyorum.

Mutlak serbestçilik bir trajedidir ki adının tam zıddı olarak Türk işçinin, Türk üreticinin esaret firmasıdır; hem de riyakârca ileri sürülen aldatıcı, yaldızlı bir firma. Buna yaldızlı hap da diyebiliriz. Hap yutacak kalmadı.

***

Gözlerimizin önünde geçmekte olan bir trajedi var; bir serbestçilik trajedisi var. Bu, günün tam misalidir:

Yemiş Çarşısı'nda incir, üzüm alışverişi başıboş, alabildiğine ve bildiğine göre devam edip gidiyor... Ne karışan var ne soran ne de dinleyen... O kadar ki fizyokratlar, eski liberaller mezarlarından çıkıp bir görseler ruhları şad olacak! Koydukları iktisadi kaidenin en samimi, en sadık yeri Türkiye'dir diyecekler. Onu kutsayacaklar. Kendi memleketlerini lanetleyecekler!!

Fakat bu serbestçilik neye mal oluyor, biliyor muyuz?

500 bin incir, üzüm üreticisinin yarı açlığına. Onları doğumlarından ölümlerine, mezara kadar takip etmeye aday bir esarete... Bu borç esaretidir; esaretlerin en acısı!

Serbestçilik trajedisi devam ediyor. Fakat ben şimdiden tütüncülerimizi düşünüyorum. Kendilerini bekleyen akıbetten korkuyorum. Devlet müdahalesini istiyorum. Bu müdahaledir ki, tütüncülerle beraber milyonlara varacak Türk üreticiyi, Türk işçiyi soygundan kurtaracaktır. Kurtarırsa, o kurtarır.

Mahmut Esat

Not: Ben demokrat olarak doğdum, demokrat olarak öleceğim. Bu itibarla siyasi faaliyette mutlak hürriyet, serbestlik taraftarıyım. Benim müdahaleciliğim iktisadi sahalarla alakalıdır. Çünkü memleketimizin yüzde 90'ı işçidir, üreticidir. Onların hürriyeti ancak iktisadi sahalarda devlet müdahalesiyle elde edilebilir.

M. E.

Taptama Alanında Demokrasiler*

İsviçre'nin modern demokrasi sembollerinden biri olduğunu bilmeyen yoktur; bugünde bile. İsviçre son yıllar içinde anakanununda birçok değişiklikler yaptı. Bu değişiklikler devlete düşen ekonomsal işleri göstermektedir.

Bu ne demektir?

İsviçre'nin ekonomsal liberalliği bir yana bıraktığıdır. Fakat bu devletin demokrasiden ayrılmış olduğu ileri sürülebilir mi?..

Bence hiçbir vakit. Çünkü orada tam anlamıyla millet hâkimdir (ulus egemendir). Bu da demokrasinin gereğidir. Nitekim devlet ekonomi işlerine karıştığı halde, İsviçre demokratlığı kimseye vermiyor.

*

Bugünkü Hitler rejimini bir yana koyalım. Fakat 1919 Weimar Anayasası'na göre Almanya'nın en ileri bir ulus egemenliğini benimsemiş olduğunu kim reddedebilir?! Halbuki Weimar Anayasası'yla demokrat olan Almanya, ekonomsal, kamusal işlerde devlet müdahaleciliğini tam anlamıyla kabul etmiş bulunuyor.

*

Birleşik Amerika Devletleri'nin modern demokrasilerin belli başlılarından biri olduğunu herkes bilir. Acaba burada ekonomsal sistem nedir? İktisadi serbesti midir?

---

* *Tan*, 24 Mayıs 1935, No: 3335-32, s.1, 3.

Şunu tam Türkçe soralım: Birleşik Amerika Devletleri'nin ekonomsal alandaki sistemleri ekonomsal özgenlik midir?

Bunun karşılığını ben değil, Kolombiya Üniversitesi tarih profesörlerinden Muzzey'e verdirmeye çalışacağım. Bakınız ne diyor:

> "Amerika Devleti, her yıl üzerine yeni vazifeler (ödevler), yeni salahiyetler (yetkeler) almaktadır. Bundan bir nesil önce hükümet bir polis varlığından başka bir şey değildi; kamusal, ekonomsal bakımlardan hiçbir ödevi yoktu. Bu işlere karışamazdı. Bugün ekonomsal görümden bin bir işe karışıyor. Wilson gibi cumhurbaşkanları hükümeti halka yaklaştırdılar. Eski kamutaylar yılda bir toplanırlardı. Çıkardıkları kanunlar halk ve gazetelerce bilinmezdi bile. 1919 yılından sonra kamutaylar 33 ay içinde 28 ay toplu bulundu. Yüz milyon yurttaş karşısında çalıştı."[1]

Görülüyor ki, Birleşik Amerika Devletleri "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler!" prensibiyle anlatılan ekonomsal liberallikten çıkalı çok olmuş!..

Acaba Birleşik Amerikalılar demokrasiden ayrılmış olduklarını kabul ederler mi? Kabul şöyle dursun, demokratlığı kimseye vermezler. İş bu kadarla da kalmıyor. Muzzey ilave ediyor:

> "Biz zenginleştik, kuvvetlendik, birleştik. Fakat bizim gururumuzu yapan bu maddi saadet, güzellik, demokrasimiz için, millet hâkimiyeti için bir tehlikedir. Para kuvveti, milli iradenin söylevi olan kanunu boğmak üzeredir."[2]

Muzzey bütün bunları devlet müdahalesinin halledeceğini anlatıyor... Bunların başarılmasını da, eserinde "Demokrasinin Selameti" başlığı altında anlatmaya çalışıyor!

Ekonomsal liberalliğin, eski terimle "iktisadi serbestçiliğin" demokrasi için nasıl bir lazıme olmadığı anlaşılıyor mu?!

Bütün bunlardan sonra, son Cumhurbaşkanı Roosevelt'in müdahalecilikte ne kadar ileri gittiğini söylemeye lüzum var mı?..

Bence hayır! Çünkü iş kendiliğinden anlaşıldı. Düğüm çözüldü.

*

---

1 David Saville Muzzey, *An American History*, Boston, 1911. Fransızcası: David Saville Muzzey, *Histoire des États-Unis d'Amérique*, Paris, 1921. (Y.N.)

2 Muzzey, *age*. (Y.N.)

Biraz da İngiltere'ye bakabiliriz:

Yine herkes bilir ki demokraside ileri gittiği her vakit öne sürülen memleketlerden biri de İngiltere'dir. Acaba burada ekonomsal liberallik demokrasinin şartı sayılıyor mu?

Burada hükümet başkanı MacDonald'ın sosyalist olduğunu söylemek, sorgunun karşılığını kendiliğinden vermeye yeter. Yakında onun yerini alacağı söylenen Baldwin de ekonomsal alanda liberal değildir. Lloyd George gibi her bakımdan liberalliği kendisine prensip edinmiş devlet adamları bile bağıra çağıra bundan vazgeçtiklerini gazetelerle ilan edip duruyorlar.

Acaba İngiltere'de ulus egemenliği dediğimiz demokrasi yok mudur?!

*

Sözü biraz da Fransa'ya düşürelim:

Fizyokratların, sonra Bastiat gibi liberal ekonomicilerin yurdu olan bu memlekette bugün klasik anlamıyla bir liberallikten söz açılabilir mi?.. Burada devletin elini değdirmediği ekonomsal iş kaldı mı?!

Bütün bunlarla beraber, Fransa'da demokrasi yoktur denebilir mi? Denilse bile, bu deyişi kim dinler? Buna kim inanır? Bir deyişle, realiteler ortadan silinip süprülebilir mi?

*

Acunda, bütün modern demokrat memleketlerin hemen hiçbirinde klasik anlamıyla ekonomsal liberallik kalmadı. Fakat demokrasi gittikçe kuvvetleniyor; faşist İtalya bir yana konmak şartıyla...

*

Biraz da tarih:

Eski Yunanistan demokrasiyi doğuran bir ülkedir. Zaten demokrasi Yunanca iki sözün birleştirilmesiyle bir terim yapılmıştır: "Demos" halk, "kratos" da hâkimiyet, egemenliktir.

Fakat ulus egemenliğini tanımış olan eski Yunan, ekonomsal liberalliği bilmiyordu bile... Demek ki tarih bakımından da demokrasinin ekonomsal liberallikle münasebeti yoktur.

Yakın zamanlarda ekonomsal liberalliğin mutlakıyetlerle el ele verdiği görülmedi mi?

Rus Devrimi'nden önce çarlığın ekonomsal sistemi liberallik değil miydi?

1839 Tanzimatı Osmanlı İmparatorluğu'nda mutlakıyeti bıraktı. Fakat ekonomsal liberalliği kabul etti. Hatta Cavour [Camillo Benso], Paris Konferansı'nda kapitülasyonların kaldırılması isteğine karşı "Osmanlılar haklıdır. Ekonomsal alanda en liberal kanunları, sistemleri aldılar" diyordu.

*

Benim bütün bunlardan çıkardığım şudur:

Ekonomsal liberallik demokrasinin şartı değildir. Türk Devrimi de işi böyle görmüştür.[1] Bu görüş ilimle, Türk Devrimi'nin belgeleriyle, taptama alanındaki[2] demokrat milletlerin varlığıyla bellidir.

Ankara, 20 Mayıs 1935
Mahmut Esat Bozkurt

1 Mahmut Esat Bozkurt, 19 Mayıs 1935 günü kaleme aldığı ve *Tan* gazetesinin 21 Mayıs 1935 tarihli sayısında yayımlanan "Türk Demokrasisi ve Ekonomsal Sistemi" başlıklı yazısında Atatürk'ün "Demokrasi, esas itibariyle siyasidir. Ekonomsal değildir. Barthélemy bunu iyi görmüş, iyi anlamış" dediğini belirtmektedir. Bkz. Mahmut Esat Bozkurt, *Toplu Eserler III*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2015, s.597. (Y.N.)

2 Taptama alanında: Tatbikat sahasında, uygulamada. (Y.N.)

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
VE
MUHALEFET

Muhalefet İthamları*

Günün modası halinde kullanılan kelimelerden birisi de muhalefet oldu! Şu muhalif, bu muhalif, o muhalif... Ortada yandaş denebilecek bir iki kişiden başka kimse kalmayıp gider. İşin tuhaf noktası, muhalefetle itham olunanların kendilerini itham edenlere "Muhalif biz değil, sizsiniz!" demeleridir. Bu münazaraya göre hüküm vermek lazımsa denebilir ki, yandaşlık veya muhalefet şerefi hakkı bir iki kişiyle de sınırlı kalamayacak. Bu iddia, bir bakıma göre "herkes muhalif!.." diğer bir bakıma göre de "herkes yandaş!.." gibi safsatalara varacak. Esasen oldu da!.. Aylardan beri bitmez tükenmez, usandırıcı ve bıktırıcı dedikoduları sürükleyen bu ithamlar ve ithamlar arasında bir hüküm vermek icap ederse diyebiliriz ki, ortada esaslı ve ehemmiyetli bir surette bunları andırır bir şey yoktur. Birkaç kişinin vesvese ve vehmi vardır. -Kötü zandan nefret etmekle beraber- belki birkaç kişinin de herkesi bir vesileyle bir tarafa atarak bulanık sularda balık avlamak heves ve arzusu vardır.

Meseleyi bir nokta etrafında topladıktan sonra tahlil edelim. Bize göre muhalefet ve yandaşlık ölçüsünü, inkılabın düsturlarında, Halk Fırkası'nın umdelerinde aramak lazımdır. Şunun ve bunun hareket hattını bu esaslarla ölçtükten sonra hükmetmeli, numarasını ona göre kondurmalıdır. İşin başka türlüsü keyfi ve şahsi takdirlerden ileri geçemez. Bütün bunların ortalığı bulandırmaktan ve bazı temiz kalpli insanların zihinlerini bir müddetçik karıştırmaktan fazla bir kârı olamaz. Fakat biz inkılabın bu en hararetli, en feyizli ve ümitli günlerinde meydanı kısacık bir zaman için de olsa bulanık ve alacakaranlık halinde görmek istemeyiz. Aydınlık istiyoruz, aydınlık! Gerçi bazı çok hilebaz insanlar vardır; umdeler ve düsturlar etrafında niyetlerini ele vermezler; içlerinde su-

* *Sada-yı Hak*, 18 Temmuz 1924, No: 1387.

ikast ve volkanları saklarlar. Böyle şeyler olabilir. Bunları bulup delilleriyle yüzlerine karşı söylemek ve yere vurmak lazımdır. Yoksa incir çekirdeği doldurmayan hülyalarla, vesveselerle, entrikalarla ortalığı ateşe vermek, hakka, insafa, vatanperverliğe sığamaz. Bunlar milleti ve memleketi büyük zararlara sürükleyecek tehlikeli oyunlardır. Fakat iyice bilmek lazımdır ki, milletin âli menfaatlerini entrikalarına kurban vermeyi gözlerine kestirenler, bir gün gelir millete kurban olurlar. İhtilal tarihlerinin değişmeyen bu çok kuvvetli düsturundan elleri satırlı, kanlı tacidarlar bile yakalarını kurtaramadılar. Halbuki son günlerdeki yandaşlık-muhalefet ithamlarında iktidarda bulunan zevat ve bunların vaziyeti esas alınmaktadır. Bunlara taraftar olanlara yandaş, hepsinin değil hatta bir kısmının da olsa eleştiricilerine muhalif namı veriliyor! Bu çok manasız, çok münasebetsiz ve hele çok yanlış bir şeydir. Her ne pahasına olursa olsun herkesi iktidarın övücüsü kılmak ve aksine hareket edenlere muhalefet damgasını yapıştırmakta hünerlilik göstermek gülünç bir şeydir.

Bu, siyasi ilimlerle ve hukukla uzlaştırılamaz bir ucubedir ki olsa olsa entrikacılara has keşifler sırasına dizilebilir. Hükümet ve iktidardakiler her vakit eleştirilebilir ve kınanabilirler; bunlar istisnasız ama istisnasız, kim olursa olsunlar. Eleştiri ve kınama karşısında eleştiricilerini delilsiz ve sebepsiz muhaliflikle, gericilikle itham edenler zaaf ifade ederler. İnkılabın düsturları, Halk Fırkası'nın umdeleri hükümetin millet huzurunda kayıtsız ve şartsız bir kul itaatiyle tatbik etmek mecburiyetinde olduğu esaslardır. Bu esaslar dahilinde hükümetten iş beklemek Türk milletinin hakkıdır. Bu işler vücuda getirilmedikçe hükümet daima eleştirilecektir ve eleştirilmelidir de. Hükümet ve hükümete inkılaptan ve umdelerden ziyade bağlı olanlar kendilerini eleştirenlere yaptıkları işlerle cevap vermelidirler; yoksa muhalefet ithamlarıyla değil.

Hiçbir Türkiyeli inkılaba ve Halk Fırkası'nın umdelerine bağlı bulunmak için hükümetin övücüsü olmak mecburiyetinde değildir. İşin aksini anlamak, vatan, inkılap, fırka kavramlarını hükümeti teşkil edenlerin şahıslarında görmek olur ki, çağdaş devlet kavramında, Türk İhtilali'nin düsturlarında bunun manası feci ve siyah bir günahtır. Semaların evladı olduğunu iddia eden Çin'in zorba fağfurları böyle günahlarla süslenirlerdi.

Bazı inkılap ricalini sakat denecek derecelerde küçük düşürmek, henüz mürekkebi kurumayan Halk Fırkası'nın esaslarını derlemekte, ihtilalin düsturlarını tespitte emeği geçenleri bile muhalefetle ithama kadar gitmek tarihin ne acı bir cilvesidir. Fransa ihtilal tarihi de bu zehirli tecellilere şahit oldu; Robespierre'in Danton'u, Fransız Cumhuriyeti'nin bu en kuvvetli direğini prensip ihtilaflarından değil, fakat şahsi ihtiraslar sebebiyle kıracak kadar ileri gittiğini gördü. Fakat Fransızlar memleketi de elli sene geriledi. Robespierre neticede yalnız kaldı. Kendi eliyle gericiliğe başını ve cesedini teslim etti.

Türk tarihi ve Fransa ihtilal tarihi bize lazım olduğu kadar ibret ve tecrübe örnekleri vermiştir.

Umarız ki Türk İnkılabı bu hatalara düşmeyecek ve kendisini her vakit fırsatlayan irticanın ve yabancılar ihtirasının kucağına atmayacaktır.

Kötü yaratılışlı ve inkılap huzurunda sakat olanlar milletin iradesiyle vatan kapılarından dışarı atılmıştır. Daha varsa memleketin ve inkılabın selameti için bunları ortaya koymak ve aynı suretle haklarından gelmek icap eder. Fakat sırf vesvese ve vehim yüzünden şunu bunu itham altında bırakmamak, kimsenin izzetinefsini rencide etmemek lazımdır. Ortada söz konusu olan vatan ve inkılaptır; bunların yüksek menfaatleridir; keyfin ve hevesin takdiri değildir.

Biraz yukarıda diyorduk ki, hükümet ve ona inkılaptan fazla bağlı olanlar kendilerini eleştirenleri muhalefet ediyorsunuz diye değil, yaptığı işlerle susturmalıdır. Bunu yine tekrar ediyoruz; çünkü başka çıkar yol yoktur. Henüz Kuşadası'nda hayatta olan hocamın ilkmektep sıralarında ezberlettiği bir hakikati yâd edeceğim: "Eğri yol dolaşır yine caddeye çıkar."

Bilhassa halihazırdaki hükümetin, kendisini eleştirenlere gösterebileceği yapılmış ve yapmak üzere olduğu işler yok değildir. Belki bunlar çok değildir; daha yapılması lazım gelen pek çok şeyler vardır. O kadar çok ki, bunları bir tarih bile zor yüklenebilir. Fakat yapılmış olanlar bize göre pek de küçümsenecek derecelerde küçük şeyler değildir. Eleştirenlerin huzuruna bunları atarsa, hükümet, kamuoyunu daha makul bir tarzda tatmin etmiş olur. Eleştiriciler aşırı olabilirler, fakat o kadar. Bundan dolayı sakatlıkla, muhalefetle ve daha bilmem nelerle töhmet altında bırakılmamalıdırlar. Görüşünde, fikrinde herkes serbesttir. Fikir o mukaddesattandır ki Türkiye Cumhuriyeti'nde herkesin kefaleti altındadır; bilhassa inkılabın ve Fırka'nın esasları etrafındaki fikir münazaraları... Halk Cumhuriyeti namını verdiğimiz Türkiye Devleti'nde bunu, bu mukaddesatı hiçe saymak, gelecek hakkında herkesi tereddüde düşürebilir. Ve bunu yapanlardır ki inkılaptan ve Halk Fırkası esaslarından dönmüş olurlar. Yükselmesi lazım gelen, inkılap ve inkılabın esaslarıdır. Dimağlar, gözler, vicdanlar buraya yönelmelidir. Herkesin vaziyetine yalnız ve yalnız buradan hükmedilmelidir.

Herkesten hükümete ve hükümetin icraatına "iki büklüm bir inkıyad"[1] beklemek, kayıtsız ve şartsız alkışçılara "yandaş", eleştiricilere "muhalif" demek, yandaşlıkla muhalefeti dalkavukluk mihengiyle tartmak olur. Yıkılmış, çökmüş tarihlerin içinde dolaştım. Bunların mezar taşlarını okudum. Hepsinde "dalkavukluğun kurbanı!.." levhasını gördüm. Bunu Türk milletinden ve ona yeni ve çelik bir ruhu feyzeden Türk İnkılabı'ndan asla beklememelidir.

İzmir Mebusu
Mahmut Esat

---

1 Tevfik Fikret'in "Tarih-i Kadim" şiirinden. "İki büklüm bir şekilde ve büyük bir sabırla boyun eğmek" anlamında. (Y.N.)

Dahiliye İşleri*

İnkılabın lazım olduğu gibi elini ve kafasını değirmediği müesseselerimizden birisi de dahiliyemizdir.

İktisadi, siyasi, idari cephelerden bakılınca, bu teşkilatta inkılabı, inkılabın icaplarını değil, eski zamanların manzarasını sezeriz. Dahiliye teşkilatı sistemi, zihniyeti bugünün değil, dünündür.

Halbuki devlet idaresi, devlet teşkilatı bir bütündür. Onun bazı kısımlarının yenilikler arz etmekte olduğu bir sırada dahiliye gibi mühim bir parçasının eski halini muhafaza etmesi, hükümet faaliyetinin inkılap icaplarıyla hemahenk yürümesine imkân bırakmaz.

Eğer ortada bir ahenksizlik varsa, bunun bir kısım sebeplerini buralarda aramak, aldanmak olmaz!..

Kaydetmeliyiz ki bu ahenksizlik devlet işlerinin selametle yürümesine belli başlı bağlardan biridir.

Düşünmeliyiz ki bugünkü dahiliye teşkilatımız bir asra yakın bir zaman evvelki toplumsal, iktisadi, siyasi, idari vaziyete göre yapılmıştır. Halbuki bir asır evvelki Türkiye ile bugünkü arasında mukayese yapmak mümkün değildir. O gün bugün Türkiye'miz ne kadar büyük dönüşümlere maruz kalmıştır. Bütün bunlardan sonra bir de muazzam Türk İnkılabı'nın ortaya koyduğu icapları düşünelim... Bugünün zaruretleri senelerce evvelki bir sistemin, bir zihniyetin, bir lüzumun sırtına nasıl yükletilir?.. Yükletilirse o sistem bu yükü nasıl kaldırabi-

---

* *Halk Dostu*, 12 Kânunuevvel (Aralık) 1930, No: 9.

lir?.. Yüz sene evvelki iktisatla bugünkü, yüz sene evvelki zaruretle bugünküler nasıl izah olunabilir?..

İnkılap buraya elini ve kafasını değirmedikçe yüz sene evvelisiyle bugünü ifadeye çalışmış olacaktır. Hem kendisi yorulur hem de yorar. Bu yorgunluğun zararını memleket ve millet çeker.

Türk İnkılabı en büyük hamlesini prensiplerde tecelli ettirdi.

Teşkilatla ve bu teşkilatın düzenleyicisi zihniyetlerle, prensiplerin icap ettirdiği gibi meşgul olmadı veya olmaya vakit bulamadı. Bilhassa dahiliyede...

Bu teşkilat, bu zihniyet, yeni prensipleri sırtında taşıyamayacaktır, atacaktır. Bir an evvel yetişilmezse korkulur ki yenilik yerde kalır!..

Halihazırdaki vaziyete göre dahiliye teşkilatı istiyoruz. Biz memleketin bugünkü büyük ıstıraplarından birini burada görüyoruz.

Bu mesele etrafında söyleyeceklerimiz bir değil, bindir.

Bugünlük bu kadar.

"Halk Dostu"

Karabekir Paşa*

Hür Adam arkadaşımızda Karabekir Paşa bir sıra iktisat makaleleri yayımlamaya başladı. Bunlarda İzmir İktisat Kongresi'nden, orada ifade olunan dileklerden bahsediyor. Vaktiyle bugünkü buhranı haber vermiş olduğunu, tedbirler tavsiye ettiğini hatırlatıyor. İş işten geçtikten sonra hükümetçe şimdi girişilen çarelerin faydası olmayacağını iddia ediyor.

Acaba ne yapmalı? Yapacak bir şey yok diye elleri kavuşturup ağlamalı, başını saçını yolup inlemeli mi?..

Burasını henüz söylemedi. Onu bekliyoruz. Mutlak bir muhalefete karar vermiş olsa bile General'in ağzından bunu dinlemek faydasız sayılamaz. Tavsiyeleri yerinde olmasa bile bunları bilmek de bir şeydir; her halde zararlı değildir. Hiç değilse fikirlerinin değerlerini ölçmek imkânı elde edilmiş olurdu.

Allah selamet versin Fethi Bey[1] de birçok şeylerden bahsetmişti de yerine bir şeyler, amma bir şeycikler teklif edememişti. Liderin halka en cazip gelen şikâyetlerinden biri vergilerin ağırlığı olmuştu. Hemen işbaşına geçebilmek için az daha bunların da lağvını ilan edecekti.

Bereket versin Ahali Fırkası[2] üste para vermeyi de vaat etmedi. Bir aralık, bir gün bu fırkanın ağzı sulanır da böyle bir şeye yeltenir diye korkulmuştu!..

Şurası muhakkak ki bin eleştiri bir somut işten kolaydır; amma pek çok kolaydır.

* * *

---

* *Halk Dostu*, 25 Kânunuevvel (Aralık) 1930, No: 22, s.1.

1 Fethi Okyar. (Y.N.)

2 Ahali Cumhuriyet Fırkası. (Y.N.)

İzmir İktisat Kongresi fikrini ileri süren ve onu hazırlayan o zamanki İktisat Vekili Mahmut Esat Bey'di. Karabekir Paşa, Gazi Hazretlerinin tavsiyeleriyle reis seçildi; yani Büyük Şef'in hatırı için. Kongre'nin dilekleri bir kitap halinde çıkarıldı. Bir de Karabekir Paşa tarafından karalanan bir manifesto yayımlandı. Bugün ellerde dolaşan bu kitaba bir göz gezdirilirse muhtevasından birçoğunun hemen hemen tatbik edilmiş olduğu görülür.

Paşa'nın karaladığı beyannameye gelince, bunun tatbik edilecek bir yanı yoktu. Birtakım ahlaki kaideler ihtiva ediyordu. Mesela "Türk namusludur, Türk yalan söylemez, Türk çalışkandır, Türk aldanmaz, Türk dindardır" gibi. Bunlar o malum hakikatlerdir ki söylenmesine, tespite Türkün ihtiyacı yoktu. Paşa'nın hatırı olsun diye gülümsenerek seslenilmedi. Hatta o zaman bir arkadaşım "Bu lafların iktisatla münasebeti nedir?" diye sormuştu da cevap verememiştim! "O yönünü git Paşa'ya sor!" dedim. Bilmem gidip sordu mu!

Kongre'ye İran hudutlarından Meriç boylarına kadar kurtulmuş vatanın bütün iktisat zümreleri iştirak etmişti. General'in beyannamesine herkes "Kongre'nin ilahisi" diyordu. İnsaf edilsin, asrımızın bütün iktisat meselelerini ilahiyle karşılayanın görüşü kabul edilmezse, Türkün selim aklı bunu reddederse Paşa'nın şunu bunu eleştirmeye hakkı olur mu?!

***

Malumdur ki bugünkü iktisadi sıkıntı yalnız Türkiye'nin başını ağrıtmıyor. Dünya ıstırap içindedir. Bir bakıma göre buhranı nispetle en hafif geçiren milletlerden biri de biziz.

Gerçi kredi bulamıyoruz; ıstıraplarımız vardır. Bunda şüphe yok. Fakat dünya bizden birkaç kat fazla mustariptir. Orada korkunç iflaslar birbirini takip ediyor; milyarlar iflası... Açlar, çıplaklar çamurlar içinde yuvarlanıp gidiyor. Karabekir Paşa'nın günlerden beri tahliliyle meşgul olduğu o meşhur beyanname acaba bugünkü Türkiye'yi bu genel felaketin serpintilerinden koruyabilir miydi? Buna evet diyebilmek için 20. asır işlerinin ilahilerle halline inanmak lazımdır! Bu çok gülünç bir şey olur.

Biliyoruz ki herhangi bir memleketin iktisadi vaziyetini diğerlerinden bağımsız incelemek imkânı yoktur. Bu, dünya iktisadiyatıyla alakadardır. Düzelmesi ötekinin yola girmesine bağlıdır. Mesela, dünya buhranı izale edilmedikçe, İzmir, üzümlerini, incirlerini, Adana pamuklarını değer kıymetiyle satamaz. Dünya buhranı düzelinceye kadar bizde alınacak tedbir buhranın hararetini azaltmaya çalışmak olabilir. Bunu yapanlara "Yaptıklarınız boşunadır, iş işten geçti" demek, sıkıntılı bir vaziyet karşısında silaha sarılanlara "Memleketi teslim ediniz" demek gibi bir şey olur.

Bunu Karabekir Paşa'dan dinlemek cidden hazindir. Tespit ettik ki buhran dünya çapındadır. Türkiye iktisadiyatı ondan ayrı bir şey değildir.

"Hükümet tavsiyelerimi dinleseydi bunlar olmazdı" diyen General acaba aynı eleştiriyi dünyaya da yöneltmek isteyecek mi?!

Bugünlük bu kadar.

Halk Dostu

İnkılabın Istırapları*

Türk inkılabı mustariptir; icaplarının tamamlanamadığından...

"Yapılan şeyler az mıdır?" denecek. Hayır, çoktur. Fakat yapılanları beklemek,[1] lehimlemek lazımdır; eksiklikleri de tamamlamak... Bu işler henüz yapılmamıştır. Zaman zaman meydana gelen sarsıntıların sebebini burada görmek hiç de hatalı sayılamaz. İnkılabın ıstıraplarını bu sarsıntılarda aramak gerekir.

Yeni rejim, yalnız Osmanlı İmparatorluğu'nun değil, İslam tarihinin de tasfiyesi rolünü omuzladı. Bir halde ki, bunu en kısa yoldan ve en kısa zamanda yapmak şartlarıyla.

Demagojiye mahal yoktur. Vaziyeti olduğu gibi bilmek, açık söylemek lazımdır. İş bu kadar büyüktür. "Hikmet-i hükümet", "icabat-ı maslahat" gibi birtakım klişelerle inkılabın muazzam seyrini idare etmeyi ummak, bir çocuk saflığından ileri geçemez!.. Katiyetle yürümek, inkılabın icaplarını yerine koymak zarureti vardır.

Meşrutiyet, eskilikten kuvvet almak, ona yaranmak sevdasıyla şapka giyenlere dayak attı; "nakz-ı sıyam"[2] edenleri hapsettirdi. Böylelikle tutunacağını umdu. Hatta dün tutuklanan Nakşibendi tarikatından Kutb-ül-aktâb Esat Efendi'nin[3]

---

* *Halk Dostu*, 30 Kânunuevvel (Aralık) 1930, No: 27, s.1.

1 Beklemek: Tahkim etmek; sağlamlaştırmak; pekitmek. (Y.N.)

2 Nakz-ı sıyam: Oruç bozma. (Y.N.)

3 Erbilli Esat Efendi (1847-1931): Menemen Olayı'yla ilişkisi dolayısıyla yargılanıp idama mahkûm edildi. Yaşının ilerlemiş olması sebebiyle cezası ömür boyu hapse çevrildi. Oğlu Mehmet Ali Efendi'nin idamından kısa süre sonra 4 Mart 1931'de öldü. (Y.N.)

elini öpecek kadar düştü!.. Nihayet dervişlerin keşkülünde[1] bir peşkeş oldu. Bu, Türk İnkılabı için ibret alınacak tarihi vakalardandır.

Diyanet teşkilatı başıboştur; istikametsizdir; inkılaba göre faaliyette değildir; aksi haldedir. Medeni Kanun'a rağmen Evkaf teşkilatı keçe külâha dolanmış yeşil sarığıyla eskiliği bekliyor!.. Devlet teşkilatının büyük bir kısmı istibdadı olduğu gibi teslim almış olan Meşrutiyet'in mirasıdır. Bunları, eskiliklerden örnek alarak değil, yeniliklerin gereklerine göre kurup faaliyete koymak zarureti vardır. İnkılap, kuvvetini eskilikte değil, yenilikte bulmalıdır.

***

Gençliğe henüz mevkii verilmemiştir; organizasyonsuzdur; kendisini yetiştirecek müesseselerden mahrumdur; hele zihniyetlerden... Demek ki Cumhuriyet'in en büyük, en cevherli, en ateşli dayanağı dağınıktır. O kadar ateşli ki, bir "Kubilay"[2] tek başına bugün bir eskilikle,[3] 14 asırla dövüşmek azmini kendinde buldu. Eskilikte hâlâ imrenecek meziyetler görenler bu azametli levha önünde kızarsalar gerektir. Gençliğe yeri verilir, organizasyon altına alınırsa nelere kadir olacağını kolaylıkla keşfedebiliriz.

***

Türk işçisine layık olduğu ehemmiyet verilmelidir. O, inkılabı demir bir çember gibi sarmalıdır. Temiz Türk işçisi şu bu serserinin rejim aleyhine kullanabileceği bir unsur halinde bırakılmamalıdır.

İnkılap, Türk işçisini mazinin elinden tıpkı Mısır piramitlerini kırbaç altında kaldıran esirler halinde aldı. Yakın bir yarın içinde inkılabı yapan fırkanın onun da vaziyetini halledeceğinde, hakkını alacağında şüphemiz yoktur.

Türk İnkılabı kendisini düşünenlerin, kendisi için çalışanların malı olmalıdır.

Bunlar yapıldığı gün, genç Kubilay'ın kanlı başı Cumhuriyet'in yüzüne atılmaz. Çünkü Derviş Mehmet'ler yaşayamaz!..

Halk Dostu

1 Keşkül: Dilenci çanağı. (Y.N.)
2 Mustafa Fehmi Kubilay. (Y.N.)
3 *Halk Dostu*'nda "bugün bir eskilikle" şeklinde. Doğrusu "bütün bir eskilikle" olmalı. (Y.N.)

Muhalefetin Armağanları*

Meşrutiyet'te İttihadı Muhammedi,[1] Halâskârlar,[2] Hürriyet ve İtilaf[3] muhalefetleri türedi. Birincisi 31 Mart irticaını verdi; ikincisi orduyu bozdu; üçüncüsü de Balkanlar'ı teslim etti.

Bu memleketin en azılı düşmanları Türk milleti hesabına bundan daha fenasını yapamazlardı.

Mondros Mütarekesi'nin ertesi günü Hürriyet ve İtilaf'ın iskeleti, imparatorluğun cenazesini gassal[4] halifenin eliyle düşmanlara sattı.

İstiklal Muharebesi sırasında, İkinci Grup'un[5] Büyük Kurtuluş davasını yarıda bıraktırmasına çok bir şey kalmamıştı. Büyük müşkülatla önüne geçilebildi.

Cumhuriyet'te Terakkiperverler,[6] Serbestçiler[7] diye iki muhalif akım türedi. Birincisi Şeyh Sait irticaıyla Cumhuriyet tarihinin içinde kalın kanlı bir iz çizdi.

---

* *Anadolu*, 6 Ağustos 1931, No: 5072.

1 İttihadı Muhammedi Cemiyeti. Kurucuları Derviş Vahdeti ve Said Nursi. (Y.N.)

2 Halâskâranı Zabitan Grubu. 1910'da Arnavutluk isyanının bastırılması sırasında İttihat ve Terakki Fırkası'na muhalif subayların kurduğu grup. (Y.N.)

3 Hürriyet ve İtilaf Fırkası. II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Fırkası'na muhalif gruplarca 1911'de kurulan, muhafazakar nitelikleri ağır basan fırka. (Y.N.)

4 Gassal: Ölü yıkayıcı. (Y.N.)

5 Birinci Büyük Millet Meclisi'nde muhalif grup. Grubun önde gelenleri Çolak Selâhattin ve Hüseyin Avni Beylerdir. (Y.N.)

6 Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası. 17 Kasım 1924'te kurulmuştur. Kurucuları, Ali Fuat (Cebesoy), Kâzım Karabekir, Rauf (Orbay), Adnan (Adıvar) ve Refet (Bele) Beylerdir. (Y.N.)

7 Serbest Cumhuriyet Fırkası. 12 Ağustos 1930'da Fethi (Okyar) Bey'in başkanlığında kurulmuştur. (Y.N.)

Fethi Bey'in safdilliği yüzünden inkılap hatırı sayılır bir sarsıntı geçirdi. Nihayet bu parti, elindeki tabancayı Millet Kurtarıcısı'nın göğsüne dayamaya kadar vardırdı. Bereket versin, inkılabın ateşi onu eritmeye yetti. Böylelikle büyük inkılap sonsuza kadar taşıyacağı siyah örtüden yüzünü sıyırabildi.

Geçen yaz Serbest muhalefeti gördük. Bu da Menemen baskınını, sonra da çalakalem son Matbuat Kanunu'nu verdi.

* * *

Gelecek nesiller bugüne kadarki muhalefetleri, sırasıyla millet, vatan düşmanı, hürriyetin katili diye anarlarsa, acaba iftira etmiş olacaklar mı? Bizce hayır...

İsteyenler tarihin hükmünü beklesinler.

Bozkurt

Muhalefetlerin İçyüzü*

Patrona Halil ve arkadaşı Muslu, bir kaftan giymek, bir kaleye dizdar[1] olmak sevdasıyla yeniçeriyi ayaklandırdı, Lale Devri ile beraber Nedim edebiyatını yaktı. Bir gün bostancıbaşının[2] kılıcı altında paralanan haydut, bağırsaklarını ağzında buldu!

Kabakçı Mustafa arkadaşı Ebe Selim'le, sayfalarını henüz hayata açan bir yenileşme tarihini "Şeriat isterük!" nidalarıyla III. Selim'in kanında boğdu. Birkaç kese ulufe ve bir tımara sahip olmak istiyorlardı. Alemdar'ın[3] atının ayakları altında parçalandılar!

Derviş Vahdeti, bir gün Meşrutiyet'i İstanbul surları içinde esir aldı. Maksadı, halifeye, sultana yaranmak, post kapmak, ceplerini doldurmaktı. Onu bir gün Ayasofya önünde asılı buldular.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası, İngiliz casusu Fitzmaurice'in akıl hocalığı altında çalışa çalışa Balkanlar'ı İstanbul kapılarına kadar verdi. En sonunda vatan cinayetini Mahmut Şevket'in kanında gömmeyi gözüne kestirdi; bir elebaşılarını Beyazıt Meydanı'nda darağaçlarında sallanırken gördüler!

Terakkiperverler Fırkası, hükümeti elde etmek için millet hesabına bütün bir kazanılmış varlığı ateşe ve kana verecek kadar ileri vardı. Bir gün beyaz gömlekli ölülerini İzmir caddelerinde bıraktı!

---

* *Anadolu*, 7 Ağustos 1931, No: 5073.

1 Dizdar: İmparatorluk döneminde ikinci dereceden bir askeri görev olarak kale merkez kumandanına verilen unvan. (Y.N.)

2 Padişah saraylarının korunmasıyla ilgili başgörevli. (Y.N.)

3 Alemdar Mustafa Paşa. (Y.N.)

Serbest Fırka niçin ortaya atıldı? Ne yapmak istiyordu? Her neye mal olursa olsun hükümeti ele geçirmek, yer kapmak!.. Fethi Bey'in hırsı ve gururu yeni bir şey değildir. Menemen sokaklarında dökülen kan, tarihte bu fırkanın izi olarak kalacaktır.

***

Tarihin şu küçük tahlili, bizi memleket hesabına ne kadar acı bir hakikatle karşı karşıya getiriyor, değil mi? Muhalefet deyince ihanet, suikast, düşman hatıra gelirse, muhalifler kızacağı yerde biraz düşünseler her halde utanacaklardır.

Siyasi tarihimiz henüz bir idealist muhalefeti kaydedemedi. Her muhalefet bayrağı altında mürtecilerin, hırsızların, vatan hainlerinin, yabancı parasıyla yabancı dilekleri yürütmek isteyen satılmışların hükmü yürütülmek istendi. Aralarında kalan birkaç namuslu bile bu korkunç çoğunluğun içinde yandı gitti...

Bu memlekette iktidarın eleştirilecek yeri yok mudur? Her memlekette olduğu gibi vardır; ne fazla ne de eksik. Ne yazık ki muhalefetin niyeti bozuk. Muhalefetin davası millet davası değil, post kavgasıdır.

Bozkurt

İnkılap İçinde Muhalefet*

İhtilal yapmış, ihtilalin davasını yürütmekle uğraşan bir memlekette muhalefetin hayırlı işler göreceğine inanmıyoruz.

***

17. asırda İngiliz Cumhuriyeti'ne karşı yapılan muhalefet, önce Cromwell'i diktatör yaptı, en sonra krallık tahtına oturttu; hâlâ o oturuş!

Fransa İhtilali'nde Jakobenlerle Jirondenler birbirlerini giyotin altına sürükleyinceye kadar uğraştılar. Napolyon Bonapart geldi; güzelim cumhuriyetin üstüne leşe konan bir kartal gibi kondu. Dünyayı yangınlara veren bu kundakçı, Waterloo'da akan kanla boğuldu. Fransızlar yeniden cumhuriyete kavuşabilmek için yarım asır daha uğraştılar; Louis-Philippe'i kovdular. Bu defa, milliyetçilerle Blanquistlerin kavgası, İkinci Cumhuriyet'i de III. Napolyon'un kucağına attı. O vakte kadar tamamen cumhuriyetçi sanılan Fransa, imparatoru, kavgalı fesatlı cumhuriyete tercihte düşünmedi bile! Oylarını tamamen ona verdi. Bugünkü Üçüncü Cumhuriyet, Sedan mağlubiyetinin şerefsiz bir armağanıdır.

Türkiye'de muhalefetlerin verimlerini *Anadolu* gazetesi iki gün yazdı.[1] Bunları tekrarlamayacağız. Şu kadarcık bir şey söyleyelim ki bizim muhalefet yüzünden uğradığımız zararlar, İngiltere ve Fransa tarihlerinin bu memleketler hesabına tespit edebildiklerinden çok fazladır.

***

---

* *Anadolu*, 9 Ağustos 1931, No: 5074.

1 6-7 Ağustos 1931 tarihli "Muhalefetin Armağanları" ve "Muhalefetlerin İçyüzü" başlıklı yazılar için bkz. elinizdeki ciltte, s.129-132. (Y.N.)

Neden inkılap içinde muhalefet zararlı oluyor? Shakespeare'in tabirince işte mesele burada.

İnkılap, eskiliğin yeniliğe teslim olması, yerini onun hükümranlığına bırakması demektir. İnkılabın ayakları altında çiğnenip kalmış bir sürü menfaat enkazı vardır. Bunları kaybedenler yeni rejimin elleri böğründe kalmış amansız düşmanlarıdırlar. Yeni rejim ne kadar ileri gider, ne kadar radikal olursa kendisini kuşatacak hasımların o kadar sert ve çok olacağında şüphe edilmemelidir. Tezimizi tarihin aydınlığına koyalım:

Fransa İhtilali'nin düşmanları kimlerdi?

1) Avrupa hükümdarlarıydı. Çünkü ihtilalin kendi memleketlerine geçmesinden korkuyorlardı.

2) Fransa kralıydı. Çünkü inkılap, yetkilerini almış, onu hareketlerinde bağlamıştı.

3) Kral hanedanı ve tabileriydi. Çünkü kralın başı kesilmiş ve bunlar Fransa'nın selameti için hudut haricine çıkarılmışlardı, sürünüyorlardı.

4) Papazlardı. Çünkü elleri devlet işlerinden çektirilmiş, kilisenin fuzuli işgal ettiği arazi millet hesabına zapt edilmişti.

5) Soylulardı. Çünkü imtiyazları kaldırılmış, hazır lokmaları kesilmişti.

6) Yukarıdaki teşekküller yüzünden geçinen, çöplenen milyonca insandı. Çünkü yeni vaziyetten bunlar da etkileniyorlardı, geçimleri darlaşıyordu.

7) Hırsızlardı. Çünkü inkılap, aldıklarını kusturmaya başlamış, istikballerini yakıp kül etmişti vs.

İşte Jakobenlerle Jirondenler bu vaziyet içinde dövüştüler. Cumhuriyet'i önce Napolyon'a sonra da Louis-Philippe gibi soytarı bir tacidara teslim ettiler. Tarihe karşı maskara oldular!

Türk İnkılabı'nın düşmanları kimlerdir?

1) Yabancılardır. Çünkü kapitülasyonlar kaldırıldı. Siyasi, iktisadi menfaatlerinden oldular. Türkiye kuvvetleniyor ve gün geçtikçe bunlar emellerinin ölümünü görüyorlar.

2) Halife sultanlardır. Çünkü hilafet ve saltanat kaldırıldı. Bunlar, saraylarından, servetlerinden oldular.

3) Saltanat hanedanıdır. Çünkü memleketten dışarı çıkarıldılar, bütün vaziyet ve geleceklerini kaybettiler.

4) Şeriatçılardır. Çünkü din ve dünya işleri birbirinden ayrıldı, bunlar da geçimlerinden oldular.

5) Bir kısım hukukçulardır. Çünkü yeni kanunlar karşısında bilgileri sıfıra indi, kazançları azaldı. Yeniden çalışmaları lazım.

6) Yeni kanunlar yüzünden menfaatleri bozulan bir zümredir. Mesela tefeciler gibi, mesela eski mütegallibe,[1] mültezimler[2] gibi.

7) Yüzelliliklerdir.[3] Çünkü bir daha vatana dönemeyeceklerdir.

8) Türk olmayan, Türklüğü benimsemeyenlerdir. Çünkü inkılap bunlara yer vermemeye başladı, tehlikededirler.

9) Hırsızlardır. Çünkü aleyhlerine az çok bir mücadele başladı ve bu mücadelenin ilerlemesi tehlikesi karşısındadırlar.

10) Yeni harfler yüzünden okumasını, yazmasını kaybedenler, şapka taassuplarını tahrik edenlerdir.

11) Bütün bunlarla alakası olan milyonlarca insandır. Çünkü yeni vaziyet bunları da sıkmıştır. Eski rahatlığı, kolaylığı bulamıyorlar vs.

Bunlar ilk fırsatta taarruza hazırdırlar. İnkılabın zayıf noktasını kollamaktadırlar. Maksatları ayrı olsa bile bunlar muhalefet partilerinin tabii üyeleri, tabii yardımcılarıdır. Azıcık düşünelim:

Şeyh Sait irticaı, Çerkez Sami[4] suikastı Terakkiperverleri takip etmedi mi? Balkan devletlerinin ayaklanması Başkımcılardan,[5] Hürriyet ve İtilaf gürültülerinden, Halâskârlardan istifade etmedi mi?

Eli bayraklı mürteciler, dün bu vatana ihanet eden, bu memleketin şu bu devlete ilhakını dilekçelerle isteyenler Serbest Parti'nin içine karışıp inkılaba hücum etmediler mi? Hırsızlar, menfaat düşkünleri Serbest Fırka'yı kullanmak istemediler mi? Menemen baskını Serbest muhalefetten cesaret almadı mı?

***

İnkılap içinde muhalefet daima tehlikelidir. Bir nesil değişinceye kadar, yeni esaslara millet ve memleket ısınıncaya kadar tehlikelidir; tehlikeli olmuştur. Bununla beraber eleştirilere hararetle taraftarız. Bizim tehlike gördüğümüz taraf, organize edilmiş siyasi muhalefetlerdir, siyasi teşekküllerdir. İnkılabı yürütmeye çalışan partiye karşı koyan bir fırka ne kadar temiz maksatlı olursa olsun bu düşman kafilelerin ona iltihak edeceğinde bir an şüphe edilmemelidir. Zira bunlar varlıklarını işbaşındaki inkılapçıların devrilmesinde, mazinin iadesinde

---

1 Mütegallibe: Zorba takımı. (Y.N.)

2 Mültezim: Kesenekçi; eskiden devlete ait bir geliri götürü olarak üstüne alıp toplayan. (Y.N.)

3 Yüzellilikler: Lozan Antlaşması gereği olan genel affın dışında tutularak sınır dışı edilen, 1927 yılında vatandaşlıktan çıkarılan Kurtuluş Savaşı karşıtı 150 kişi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şaduman Halıcı, *Yüzellilikler*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998 (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). (Y.N.)

4 Çerkez Hacı Sami (Kuşçubaşı Sami). Suikast girişimiyle ilgili bkz. Şaduman Halıcı, "Atatürk'e Suikast Girişimi: Hacı Sami ve Çetesi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2013/Güz, c.XIII, Sayı: 27, s.105-121. (Y.N.)

5 Türklük aleyhtarı Arnavutluk Başkım Kulübü. (Y.N.)

bulabilirler. Bu, onlar için bir yaşama mücadelesidir. İki partinin birbirini hırpalamasından bunlar istifade eder, sonunda parsayı bunlar toplar. Bu parsanın yekûnu: İrtica, hırsızlık, hainlik, millet hesabına kazanılmış şeylerin yıkımıdır. İnanmayanlar yukarıdaki facia perdelerini seyretsinler ve düşünsünler.

Mahmut Esat

Demokraside Fırkalar*

- 1 -

Demokrasi fırkalar demekmiş!.. En aşağı iki fırka olmayan yerde cumhuriyetten, demokrasiden bahis açmak saçma olurmuş!.. Mademki bizde iki fırka yokmuş, o halde cumhuriyet de, demokrasi de yokmuş!.. Bu da Fethi Bey muhalefetinden kalma bir moda... Biraz eski de olsa, hâlâ geçiyor!..

***

Hasımlarımızın anlayış tarzlarına bakarak işi alfabesinden tutmaya mecburuz. Demokrasi, halk hâkimiyeti demektir. Bu hâkimiyet, hürriyet, eşitlik, adalet prensiplerine dayanır. Klasik demokrasinin devlete yüklediği esaslar, vazifeler bunlardır. İşin fırkayla, fırkalarla alakası yoktur. Halk hâkimiyeti, milletin oylarını hürriyet, eşitlik dahilinde kullanarak iradesini tecelli ettirmesidir; devlet ve hükümet işlerinin onun iradesince görülmesi, yürütülmesidir. Halk, iradesini isterse tek tek, isterse fırkalar halinde ortaya koyabilir. Tek başına yaparken "Hayır, fırka halinde yapacaksın" denemez. Halbuki demokrasinin bazı esasları vardır ki, bunlar dinlerin bazı şartlarına benzer; arzuya tabi değildirler. Demokrasiyi benimsemek için onları da mutlaka mal edinmek zarureti vardır. Mesela demokraside halk, hâkimiyetinden feragat edemez; eşitlikten vazgeçemez; hürriyeti bir yana bırakamaz. Tıpkı Müslüman olmak için İslamın şartının

* *Anadolu,* 11-12 Ağustos 1931, No: 5076-5077.

üçe indirilemeyeceği, altıya çıkarılamayacağı gibi; tıpkı Hıristiyan olmak için Kutsal Üçleme'yi kabul lüzumu gibi; tıpkı Yahudi olmak için Musa'nın peygamberliğini tasdik eylemek, -eğer doğru ise- kayışa ibadet etmek gibi!..

Demokraside fırka meselesi, nihayet dinlerdeki sevap işlemek gibi bir şeydir. Bunu, vaziyeti, kudreti müsait olanlar yapar. Yapamayanlar, dinden çıkmak şöyle dursun, günahkâr bile olmazlar. Vaziyetleri müsaade edinceye kadar, kudretleri yetinceye kadar...

Bir faraziye yapalım: Siyasi bir insan camiası tasavvur edelim ki orada fırkaya lüzum görülmüyor. Çünkü herkesin dileği birdir. Halk, iradesini tek tek, serbestçe ortaya koyuyor. Orada halkın, devlet ve hükümet işlerinde, kendi mukadderatında mutlak bir hâkimiyeti vardır. Hürriyete, adalete, eşitliğe hakkıyla riayet olunur. Böyle bir yerde demokrasi yoktur diyebilir miyiz? Halkı fırka teşkiline zorlayabilir miyiz? Asla!.. Aksi hareket demokrasiye muhalif olur; hürriyete aykırı düşer, tahakküme, istibdada varır.

Bir misal: İsviçre kantonları birer bağımsız devlettirler. Bunların bazılarında halk, hükümeti doğrudan doğruya kontrol ederler. Mebus filan yoktur. Fırkaları da yoktur. Burada demokrasi yok mudur? Halk hâkimiyeti yok mudur? Buna evet diyebilmek için demokrasinin beşiği olmuş bu memleket karşısında bariz bir hakikati inkâr etmek icap eder.

***

Bugünkü demokrasilerin fırkalardan evvel düzeltmeye muhtaç olduğu, tamamlamak mecburiyetinde bulunduğu şeyler vardır; hele bizimkinin, hele bizimkinin!.. Mesela demokrasilerde iki dereceli değil, tek dereceli seçim bile millet hâkimiyetinin az çok parçalanmasına sebep oluyor. Bu caiz değildir. Milletin oylarını doğrudan doğruya kullanması lazımdır.

Fakat tatbiki mümkün görülmüyor. Zaruretten dolayı ihmal olunuyor. Demokrasinin millet hâkimiyeti gibi bir iman şartı zaruretler karşısında terk olunursa, fırka teşkili gibi halkın arzusuna bırakılmış onuncu derecede bir iş, bir memleket tarihinin gösterdiği kati icaplar önünde tehir dahi edilemez mi?.. Zorla mı yaptırılır? Tehir edilince demokrasi ve cumhuriyet laf mı olur? Çok şey!

Bütün çağdaş anayasa hukuku yazarları, devlet adamları, yeni akımların demokrasiyi tehlikeye götürmekte olduğunu haber veriyorlar. Demokrasileri zaafa düşüren kırtasiyecilik, hatır gönül, hırsızlık, iktisadi meseleler gibi sebepler arasında fırkaların sebep oldukları karışıklıkları da kaydediyorlar. Şurası muhakkak ki, zamanımızda her yerde fırkalar demokrasi için bir kuvvet değil, belli başlı zaaf sebeplerinden olmaya başladılar. Artık halk, sırtından geçinen, ensesinde boza pişiren fırkalardan, muhalefetlerden bir şey anlamıyor; usandı, bık-

tı. Ya büsbütün sağa ya büsbütün sola kaçıyor; faşizm, komünizm gibi!.. Halk, laf, gürültü değil, iş istiyor. Bu, can çekişen demokrasiye bir ibret levhasıdır.

Fırkalar demokrasinin esas şartı mıdır, değil midir? Bizce meselenin mantık düğümü budur. Bunu çözebilirsek meseleyi halletmiş oluruz. Demokrasinin esas şartları ona denir ki herhangi bir suretle terkleri caiz olmaz! Mesela demokrasi idaresinde bir vatandaş "Ben hürriyet istemem, esir olacağım" diyemez; hür olmaya mecburdur. "Ben eşitlik istemem, diğer vatandaşlardan aşağı veya yüksek olacağım" diyemez; bir olmaya mecburdur. Bir millet, camia halinde "Ben hâkimiyetimden vazgeçtim, hükümet ne isterse yapsın" diyemez; hâkim olmak mecburiyetindedir.

Fakat anayasaya göre seyahat hürriyeti vardır diye bir vatandaş seyahate mecbur edilemeyeceği gibi, cemiyetler teşkili serbesttir diye de vatandaşlar fırka teşkiline zorlanamazlar. Çünkü bunlar arzuya bırakılmış şeylerdir. Halbuki demokrasinin esas şartları arzuya bağlı değil, mecburidir. Nitekim, bir fırka devletin emniyetini ihlal edecek, kamu düzenini bozacak bir hal alırsa hükümet onu dağıtabilir. Fakat "Milletin hâkimiyeti beni sıkıntıya düşürüyor, hürriyet, eşitlik saçma şeylerdir" diye bunları yasaklayamaz. Yasaklarsa, demokrasi yoktur. O zaman ihtilal samimi demokratların hakkı olur. Demek ki fırkalar demokrasinin esas şartları değildir.

Demokrasinin babası sayılan Jean-Jacques Rousseau *Toplumsal Sözleşme* adındaki eserinin hangi sayfasında en aşağı iki fırkanın varlığını demokrasiye esas olarak göstermiştir?..

- 2 -

Biz fırkaları demokrasilerin ana prensipleri sırasında saymıyoruz. Bununla beraber, fırkalar aleyhinde değiliz. Bizim söylemek istediğimiz şudur:

Kurtulan Türkiye inkılap içindedir; yepyeni bir demokrasi kurmakla, onu işlemekle meşguldür; düşmanları çoktur. *Anadolu* gazetesi tarihle ispat etti ki, muhalefet, inkılap halinde bulunan her yerde, hele bizde düşmanların ekmeğine yağ sürüyor. Önce inkılapçıları, sonra da rejimi zayıflatıyor. Bu işleri başarıncaya kadar muhalefete paydos diyoruz.

İnanmayanlara bir vakacığı daha hatırlatalım: Günün birinde Fethi Bey İzmir'imize çıkageldi. Bir nutukçuk söylemek istedi. Kalabalıktan kan ter içinde şaşırmış olacak ki, cümleleri karmakarışık telaffuza başlamış. Olur a!.. "Yeni harfleri istemiyoruz, Arap harfleri istiyoruz. Şapka istemiyoruz, fes istiyoruz" diye bağırmış çağırmış. Hemen her taraftan "Yaşa Fethi Bey" sedaları yükselmiş, şapkalar yerlere atılmış! Yırtılmış!.. Lanetler edilmiş! Bunun üzerine zavallı adam aklını başına toplamış; arkadaşı Nuri Bey'in[1] ağzına megafonu takmışlar,

1 Serbest Cumhuriyet Fırkası Umumi Kâtibi Nuri (Conker) Bey. (Y.N.)

bu defa da Nuri Bey alabildiğine "Maksat öyle değil, bizim için böyle diyorlar da biz kabul etmiyoruz" diye haykırmış.

Kafile bundan memnun olmamış, mırıldanmış, pek sevdiği Fethi Bey'den soğur gibi olmuş.

İngiliz tarihçisi Carlyle sağ olsaydı kim bilir bu sahne etrafında ne tahliller yapar, ne hükümler çıkarırdı!?

Bakınız! İnkılabın icapları bir kısım halka ne kadar sinebilmiş?

Bakınız! Serbest Fırka hangi saf kanaatlere dayanarak, hangi seviyeye hitap ederek inkılap yollarında yürümeye hazırlanmıştı?!

İşbaşına gelmek hırsı böyledir. İnsana yapacağını şaşırttığı da olur.

***

Fırkaları hırslar, arzular değil, billurlaşmış, yoğunlaşmış, katılaşmış toplumsal, iktisadi, siyasi menfaatler yaratır. Akla estiği gibi yahut şöyle bir can sıkıntısı dolayısıyla fırka kurulmaz. Aksi hal, tıpkı, demokraside herkes gazete, mecmua çıkarabilir diye, yalnız halkı soymak için, şu bu ticarethaneyi tehdit için, bir defaya mahsus olarak zaman zaman çıkarılan şantajcı kitapçıklar, gazetecikler kabilinden bir şey olur.

Umarız ki hasımlarımız "Bunlarsız demokrasi olmaz" diyemeyeceklerdir.

Hoş, biz fırkalar yasaklansın da demiyoruz. İspat ediyoruz ki inkılaplar fevkalade zamanlardır. Çöküş halinde bir mazi ile yükseliş halinde bir gelecek mücadele içindedir. Maziyi yıkmakla, bugünü ve geleceği kurmakla meşgul inkılapçılara karşı muhalefet, bilmeyerek, bazen de bilerek düşman unsurlara alet olur. Bizim ve yabancı tarihlerin yakın ve uzak tecrübeleri böyle söylüyor. Bundan millet ve memleket ödenmez zararlar görür. Yeni eseri tamamlayıncaya, yerleştirinceye kadar şuur ve sükûn içinde hep birlik, bir elden çalışmak lazımdır. Daha ileriye giderek diyeceğiz ki, yerinde olmak şartıyla böyle bir gerekçeye dayanan hükümet, yeni açılacak bir fırkaya müsaade etmese bile, demokrasiye muhalif harekette bulunmuş olacağını asla kabul etmeyiz. Tıpkı zamanın icabına göre bazı gazetelerin yayımlanmasına müsaade etmemesi, onları kapaması, seyahat serbestisini sınırlaması gibi... Nasıl ki bir gazeteyi kapamak, bir kitapçığın yayımlanmasına müsaade etmemek demokrasiye aykırı düşmezse, halin icabına göre bir fırkanın faaliyetine son vermek, hatta onu işe başlatmamak demokrasiye muhalif düşmez. Bunlar her yerde, her memlekette olan ve olmakta bulunan şeylerdir. Nihayet, demokraside fırka hakkının matbuat hakkından üstün olduğunu kimse iddia edemez. Şurası muhakkak ki milletlerin büyük menfaatleri her şeyin üstündedir. Türk demokrasisi, Türk İnkılabı zararı yüz defa, yüz milletçe de denenmiş şekillere kurban verilemez.

"Dürüst fırkalar, yerleşmiş, kökleşmiş demokrasileri iyi işleten iyi vasıtalardır."

Bunu anlarız. Ama inkılabını başarmakla meşgul bir memlekette her neye mal olursa olsun "fırka olmazsa demokrasi olmaz" davasını bütün varlığımızla reddederiz.

***

Ne de olsa fırkacılık bir ayrılık ifade eder. Bunda şüphe yoktur. Anlaşma ifade eden birlik demokraside niçin ayrılığa tercih edilmesin? Niçin ayrılık demokrasinin şiarı olsun da birlik nefret ettiği olsun? Niçin?!

Demokrasi neden gıdasını ayrılıktan alsın da birlikten almasın?!

İslam temel hukukunda modasını kaybetmeyen güzel bir prensip vardır. Bu hukuka göre ayrılık rahmettir, fakat birlik ondan da güzeldir.

Lafın kısası, demokrasi demek mutlaka fırka hayatı demek değildir; bu, birlik de olabilir.

Cumhuriyete gelince, bunun fırkalarla hiç münasebeti yoktur. Cumhuriyet, bir fırka meselesi değil, bir devlet şekli ve sistemi demektir.

Mahmut Esat

Birlik Bayrağı Altında*

Biz birlik istiyoruz. Tehlike olsun olmasın birlik istiyoruz. Birlik bayrağı altında tehlikelerin üstüne yürümek istiyoruz.

*
* *

Hangi tehlikeler demeyiniz. Bu tehlikeler bir hayaldir demeyiniz. Türk İnkılabı, Fransız İhtilali'nden daha müşkül, daha çetin şartlarla çevrilidir. Fransız İhtilali'nin haklamak mecburiyetinde kaldığı müşküller bizimkine nispetle hafifti. Fransa İhtilali, Batı'da Batı esaslarıyla Batı'yı yenileştirmek davasını müdafaa etti. Türk İnkılabı Doğu'yu, Batı'ya naklediyor. Bir âlemi diğer bir âlemin içine götürüyor. Doğu'yu Batı yapmak davasındadır. Davanın bir dünya eritecek kadar ateşli zamanlarını yaşıyoruz. Düşününüz ki Türklük yüz asra bakan, yüz asırla perçinlenmiş bir Doğu medeniyetinin içinden Batı'ya geçiyor... Bu, sarsıntısız olamaz. Bu geçiş dünya tarihinin mukadderatına yeni şeyler yazacak kadar vaatlidir.

Davamızın karşısına dikilen gözleri kanlı, elleri satırlı asırları düşününüz. Biz bunların bileklerini bükeceğiz. Yıkılması Türk milletinin yükselmesi hesabına lazım zihniyetleri, hırsından can çekişen paslı menfaat yığınlarını düşününüz. Biz böyle dağları aşacağız. Birlik bayrağı altında...

*
* *

---

* *Anadolu*, 13 Ağustos 1931, No: 5078.

Tehlikelerle çevrilmişiz... Yabancı tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Şeriatçılar tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Türk olmayanların, Türklüğü benimsemeyenlerin tehlikesi vardır, çalışıyorlar. İnkılabın alışkanlıklarından, menfaatlerinden oldurduğu pek çok insanlar vardır, çalışıyorlar. Hilafet, saltanat tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Yüzellilikler tehlikesi vardır, çalışıyorlar. Şurda burda muhalefeti geçim vasıtası yapmak, hırslarını muhalefetle doyurmak isteyenler vardır, çalışıyorlar. Hırsızlar, çapulcular tehlikesi vardır, çalışıyorlar.

Bütün bu tehlikeler birer korkunç çığdır ki, muhalefet-iktidar kavgaları arasında yerinden koparsa, iktidarı da muhalefeti de ezer. O vakit inkılabın içini dileklerimiz değil, baykuşlar öten kanlı bir mezaristan alır.

***

Bazı noksanlar olabilir. İdealist arzulara uymayan şeyler, yerinde olmayan bazı işler, bazı hareketler bulunabilir. Türk milleti hesabına paylaşamayacağımız hiçbir şey yoktur. Her şey milletindir. Eksikleri ayrılıkla değil, birbirimizi eleştire eleştire birlikle, elbirliğiyle yoluna koyabiliriz; hem de kolaylıkla... Mutlaka birleşeceğiz. Tıpkı bir zamanlar hasretlerini çeken sevgili kardeşler gibi sarmaş dolaş olarak birleşeceğiz. Mutlaka, mutlaka... Yandaş, muhalif tanımıyoruz bile. Biz tarihin kaydedebildiği en büyük bir davanın bayrağı altında toplanmış Türk ihtilalcileriyiz, o kadar.

***

Bir gün, ikilik önce cumhuriyetçi, cumhuriyetçilerin şefi Cromwell'i İngiltere'nin hamisi unvanıyla diktatörlüğe kadar çıkardı. Nihayet onun budala oğlu Richard Cromwell'in yerini krallar aldı; hâlâ o alış.

Aziz Danton Fransız İhtilali'nde böyle bir tehlikeyi herkesten evvel gördü. Bir taraftan Jirondenlere, diğer taraftan Jakobenlere koştu. Çığ geliyor diye haber verdi. Aldırış eden olmadı. Feryat etti. Ona kızdılar. O kadar ki muhaliflere zaaf gösteriyor diye başını kestiler! Danton haklıydı. İrtica geliyordu... Napolyon geliyordu... Arkalarından daha neler neler gelecekti! Düşmanlar onun biraz evvel birlikle kurtardığı Paris'e kadar gireceklerdi; girdiler. İnkılapçıların cesetleri, inkılaba değil, onun bu çeşitli düşmanlarına yumuşak birer parke taşı oldu.

***

Şimdi bir de bizim inkılabın yükünü düşününüz. Onun etrafını alan çığları düşününüz! Bütün bu yenilenme tarihimizi saran düşman kafilelerini, her ilerleme hamlesinde millet ve memleket halinde çektiklerimizi düşününüz. Patrona'ları, Kabakçı'ları, Derviş Vahdeti'leri, hain Halife Vahdettin'leri, Ferit

Paşa'ları, Terakkiperverleri, Menemen baskınlarını ve nihayet muhalefet yoluna kurban giden Rumeli'yi, onun hâlâ sızan kanını düşününüz.

***

Tehlike vardır. Bunu yok etmenin, çiğneyip geçmenin tek çaresi birliktir. Muhalif, yandaş demeyeceğiz, birleşeceğiz. Eğer birliğe davet etmesi Mahmut Esat hesabına bir günah ise, eğer bu günah ona bir gün Danton'a olduğu gibi canına mal olursa, kanını şimdiden size helal ediyor. Kanı, Türk milletinin birliğine lehim olsun.

Mahmut Esat

Not: *Hizmet* gazetesi "Demokraside Fırkalar"[1] makalemize cevap veriyor. Kibar bulduğumuz bu yazıları cevapsız bırakmayı nezakete aykırı gördük. Bu münasebetle dünkü değerlendirmelerimize bir iki hatıramızı daha ilave ediyoruz:

Bir gün Léon Duguit'nin *Anayasa Hukuku*'nu[2] okuyordum. Briand'ın nutkundan şu parçaları kitabına nakletmiş:

> "Parlamentolar, fırkalar yüzünden iş görmez bir hale geldiler. Ardı arkası kesilmeyen gürültülerle milletlerin işi yüzüstü kalıyor. Zamanımız parlamentoları dehşetli gürültüler çıkaran, içinde dışında yüzlerce insanlar dolaşan, koşuşan, çalışan fabrikalara benziyorlar. Akşam, paydos zamanı başarılan işi kontrol eden patron -millet- bunca faaliyete rağmen yarım endaze bez bile çıkmadığını görünce hakkıyla kızıyor, sıkılıyor."

***

Bir gün Clemenceau'nun demokrasiye dair yeni bir kitabını[3] okuyordum. Şu cümlelere tesadüf ettim:

> "Devamlı kavga, devamlı gürültü. Yandaş, muhalif hatipler birbiri ardınca söz alıyorlar. Öyle muhaliflere rastladım ki, gösteriş için dört gün aralıksız söz söylediler. Bunları dinlemedim bile, gördüm!"

***

1 Bkz. elinizdeki ciltte, s.137-141. (Y.N.)
2 Léon Duguit, *Traité de droit constitutionnel*, Paris, 1921. (Y.N.)
3 *Sur la démocratie. Neuf conférences de Clemenceau*, Rapportées par Maurice Ségard, Paris, 1930. (Y.N.)

Hürriyetin Çöküşü adlı diğer yeni bir eserde muhalefetin ve muhalif matbuatın hürriyeti yıpratmakta olduğu yana yakıla anlatılıyor.

İşte muhalefet hakkında en ergin bir demokrasinin iki büyük devlet adamıyla, yine mühim bir düşünürünün fikirleri.

***

İngiltere'nin eski Washington sefiri ve şimdi Oxford Üniversitesi profesörü Lord Bryce *Asri Demokrasiler*[1] adlı eserinde fırkaların demokrasiyi zayıflatmakta olduklarını ehemmiyetle kaydediyor. Bütün bunlardan sonra "Muhalefet demokrasinin esas şartıdır" demekte ısrar etmekte sebep ne?

***

Muhaliflerim emin olabilirler ki ben hayatımda kanaatsiz ne bir tez müdafaa ettim ne de bir iş yaptım. Kendimi fazla temize çıkarmaya lüzum görmem. Bu hususta beni -eğer varsa- hasımlarım da tanır. Ama milletimin iyiliği yolunda inandıklarımdan bütün dünya birleşse beni çeviremez. Bir şeye teslim olurum, o da samimiyettir.

M. E.

---

1 James Bryce, *Modern Democracies*, 2 cilt, New York, 1921. Fransızcası: James Bryce, *Les démocraties modernes*, Paris, 1924. Türkçesi: Vikont James Bryce, *Asri Demokrasiler*, 4 cilt, çev. Hüseyin Cahit, İstanbul, 1924-1925. (Y.N.)

Birlik Olacaktır*

Bir Türk bütün Türkler içindir.
Bütün Türkler bir Türk içindir.

Birlik olacaktır. Bunu Türk İnkılabı yolunda çarpan bütün Türk gönülleri istiyor; isteyecekler ve birleşeceklerdir. Bunları ayırmaya çalışanlar utanacaklardır. Muhalefeti piyasada geçer bir meta gibi kullanmak, o yüzden geçinmek isteyenler varsa bunlar telaşa düşebilirler. Çünkü böylelerin kazanması, yaşayabilmesi halkın birbirine girmesi, birbirine düşmesiyle mümkündür. Fakat ne de yapsalar, silahlarını birleşen fikirlere çekemeyeceklerdir; onları birliğe teslim edeceklerdir. O gün uzak değildir.

***

Birlik olacaktır. Çünkü inkılabın Gazi Şefi, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurucusu ve reisidir.

Gençlik, idealini o Büyük Adam'ın etrafında besleyecek, inkılabın destanlarını yaşayan büyük Fırka'yı bir emanet gibi nesilden nesile devredecektir. Tıpkı büyük zaferlerin yere düşmez bir bayrağı gibi...

Birlik, Fırka'nın saçakları altında kurulacak, düşünceler, dilekler hep orada buluşacak, orada konuşacak, orada anlaşacaktır. Yerinde olmayan şeyleri bu konuşmalar yerine koyacak, eksikleri bu anlaşmalar tamamlayacaktır.

---

* *Anadolu*, 19 Ağustos 1931, No: 5083.

Birlik olacaktır. Çünkü Türk milleti iyilikleri muhalefette değil, Gazi'nin yanında buldu, orada görüyor. Cumhuriyet Halk Fırkası ise Büyük Şef'in evidir. Orada toplanacağız, arzularımızı orada yaptıracağız; mademki Gazi Cumhuriyet Halk Fırkası'nın reisidir.

Muhalefet -bu bir hak olmakla beraber- siyasi görüşlerde ondan ayrılmak demektir. Türk milleti En Büyük Türk'ten ayrılamaz.

Birlik olacaktır. Çünkü Cumhuriyet Halk Fırkası şunun bunun değil, bütün milletin malıdır. Tapusuna sahip olduklarını zannedenler aldandıklarını görmekte gecikmezler. Orası öz Türk İnkılabı'nın bir mabedidir ki inkılaba bağlı olanlar birbirlerini orada bulacaklardır. Her şeyi orada yoluna koyacaklar, bozuk şeyleri orada düzelteceklerdir.

Birlik olacaktır. Türk ihtilalciliğinde şahıs yok ideal vardır; idealin muvaffakiyetleri vardır; Türklük vardır. Şahsi gücenmeler, kinler, menfaat endişeleri o küçüklüklerdir ki dönüp bakmaya bile değmezler. Her fedakârlığa değen şey, Türk milletinin yükselmesi davasıdır. Bütün gençlik inkılap fırkasının içinde toplanacaktır. Zaten bu Fırka ve bu Fırka'nın eserleri onundur, o yaşatacaktır. Aziz Türk gençliği, durma, git, inkılabın sana devredilecek eserleri yanında saflarını al...

***

Birlik olacaktır. Çünkü Türk işçileri haklarını ve memleketin selametini muhalefette değil, birlikte bulacaklardır. İşçi bunu anladı; diğer vilayetlerde olduğu gibi İzmir'de de Fırka'nın saçakları altında toplanmaya başladı.

Türk işçilerin hakları ve vaziyetleri Cumhuriyet Halk Fırkası'nın en mühim meşgaleleri sırasına girmiştir. 1931 Ankara Kongresi'nde verilen kararda "Milliyetçi Türk amelesi ve işçilerinin hayat ve haklarını ve menfaatlerini göz önünde tutacağız. Emek ile sermaye arasında ahenk tesisi ve bir iş kanunu ile ihtiyaca kâfi hükümlerin konulması Fırka'nın mühim işleri arasında görülür" deniyor.[1]

Gençler ve işçiler, şuur ve iş demektir. Bunlar hayatın esaslarıdır; inkılabın prensipleridir. İnkılap fırkası onlardan, onlar inkılap fırkasından ayrı kalamazlar.

***

1 CHP 3. Büyük Kongresi'nde 13-14 Mayıs 1931 toplantısında kabul edilen CHP Programı'nın ilgili maddesi için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.25, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2009, s.155. (Y.N.)

Bütün bir siyasi tarihimizle, tanınmış yabancı memleketlerin inkılap tarihleriyle biliyor ve inanıyoruz ki, muhalefet bütün iyi niyetlerle donanmış olsa bile yeni bir rejimi kurmakla meşgul milletlerde vahim neticelere varıyor. Yalnız inkılabı değil, milleti de, memleketi de batıracak kadar. Bunun için bütün Türk milleti siyasi dileklerini birlikle yürütecektir. Bu bir kurtuluş zaruretidir.

Ayrılıkla başarılamayan işlerin birlikle hallediliverdiğini tarih çok gördü. Çağdaş demokrasiler bir geçim vasıtası halini alan muhalefetten, muhalefet bozgunculuklarından yorgundurlar. O kadar ki ünlü İtalyalı tarihçi Guglielmo Ferrero ile hemfikir olarak diyeceğiz ki bu yüzden otorite ve prestijlerini günden güne kaybeden demokrasiler yeni akımlara teslim olmak tehlikesindedirler.

Birlik olacaktır. Türk demokrasisini kurtarmak için. Onu eski ve yeni akımlara hâkim kılmak için.

***

"Fırka'ya girenler orada sözlerini geçiremez" diyenler de varmış. Fırka işleri çoğunluğun oyuyla olur. Zaten demokrasi -hatta nispi seçim hakkı kabul olunan yerlerde bile- çoğunluğun hâkimiyeti demektir. Fikirlerine, fikirlerinin kuvvetine güvenenler çoğunluğu her vakit yürütebilirler; yürütmüşlerdir de. Tarih kuvvetli fikirlerin eseridir. Bunun aksini istemek diktatörlüktür. Fırka'da diktatörcüklere yer yok...

Birlik olacaktır. Türk milletini bir dilek ardında yürümekten kimse men edemeyecektir. Ayrı kalmak isteyenleri itham etmek hatırımızdan bile geçmez.

Bir ricamız var: Muhalefeti demokrasinin icaplarından sayarken birliği ona muhalif görmeyecek kadar insafa sahip olsunlar!

Mahmut Esat

Not: Bu yazılar bir Türk oğlunun öz Türklere hitabıdır. Bunların şu veya bu şahısla katiyen alakası yoktur.

Fırka Bilançoları*

İzmir'imizde, İstanbul'umuzda, şurda burda bir senedir söyleyen ve yazan muhalefetin dediklerine bakılacak, hele inanılacak olsaydı, Halk Fırkası'nı bir hainler teşkilatı diye kabul etmek lazım gelecekti! O kadar ki bu teşkilatın nasıl olup da hâlâ yaşayabildiğine, yaşamasına müsaade edildiğine hayret etmemek mümkün değil!

Muhaliflerimiz zaman zaman propagandalarına öyle şiddetli gidişler verdiler ki, bunlar Türk milletinin selim aklı gibi bir kayaya çarpıp dağılmasalardı, inkılabın yerini ateş ve kan selleri alırdı; tıpkı Fransız İhtilali'nin "Vandée"si gibi. En samimi, aydın insanların bile vakit vakit tereddüte düştükleri görüldü. Şimdi bir de kulağı, kafası, varlığı bütün bu dedikodularla doldurulmuş, işiyle gücüyle meşgul saf ve temiz vatandaşı düşünelim! Politikacılığın ihtiraslarından uzak kalmış gençliği düşünelim! Bunların hükümlerini düşünelim! Bilmem ki bütün bu yapılan şeylerden inkılap hesabına kazanç denebilecek elde ne kaldı? Bir iki muhalifin ve bir iki gazetecinin zengin olduğunu biliyoruz. Fakat asıl ortada dökülüp kalan şey, hâlâ izleri yaş duran bir tutam kin ve husumettir. Ne yazık! Bu günahların cevabını tarihe kim verecek?!

***

İnsan bütün bu politika kavgaları arasında başını elleri içine alıyor da, düşündüğü zaman görüyor ki hakikatler bulut altında kalmış bir güneş halinde gizlidir. Zaman bu bulutları sıyırıyor, güneş yeni baştan etrafı alacaktır.

---

* *Anadolu*, 20 Ağustos 1931, No: 5087.

Fırtınalar içinde, muhalif fikirler, değerlendirmeler içinde düşündüm; bu memleketin inkılap tarihinde muhalefetin ve iktidarın verimlerini düşündüm. Aksi propagandanın yoğun sislerine rağmen gözümde beliren bir tabloyu samimi Türk inkılapçılarına göstermek arzumu yenemedim. Tablo şudur:

İttihat ve Terakki elde silah Meşrutiyet'i ilan etti; Türkçülük şuurunu işledi. Bunun muhalifleri İttihadı Muhammedi 31 Mart irticaını verdi. Hürriyet ve İtilâf Rumeli'yi kaybetti.

***

Cumhuriyet Halk Fırkası vatanı kurtardı. Vatansız kalmak tehlikesi karşısındaydık; Lozan Antlaşması'nı imzaladı; kapitülasyonları kaldırdı. Artık Avrupa devletleri karşısında hakir değiliz; dünyanın en medeni milletleriyle eşit haklara sahibiz. Hilafeti, saltanatı kaldırdı; Cumhuriyet'i ilan etti. Bu, 13 asırlık bir tarihin gidişini değiştirmek demektir. Aşarı kaldırdı. Bu, çalışkan, asil Türk çiftçisini esirler halinde kullanan bir derebeylik sisteminin imhasıdır.

Eytam[1] ve Emlak Bankası'nı açtı. Sürünen yetimlerin haklarını kurtardı. Memleketin yanan yerleri şimdi bu bankanın parasıyla imar ediliyor. İş ve Ziraat Bankaları hiçbir vakit görülmemiş itibar kabul ediyorlar.

Balkan acılarını önleyecek bir filo vücuda getirdi. Türk ordusu dünyanın en kuvvetli ordularından birisi oldu. Askerlik üç seneden bir buçuk seneye indirildi. Bütün bir imparatorluğun yapabildiği demiryollarına on senede bir mislini daha ilave etti. Düşünebiliriz ki bugün medeni memleketler şöyle dursun, onların sömürgeleri bile demiryolsuz değildir.

Medeni Kanun'u yaptı. Türk kadınlığına seçilme hakkını verdi. Yeni Türk harflerini, şapkayı kabul etti. Memleketi ortaçağcı bir zihniyetle bağlayan tekkeleri, dervişliği, türbeleri kaldırdı. Batıl fikirlerin kaynaklarını kuruttu. Türklere efendilik makamlarını işgal ettirdi.

Daha on sene evvelsi bu vatanın bütün serveti Türk'ten başkalarının, bilhassa Rumların, Ermenilerin elindeydi; yerlerini bugün biz aldık. Onların bağında bahçesinde amelelikle geçinen binlerce vatandaş bugün mal mülk sahibidirler; daha da olacaklardır. Bütün engeller kaldırılmıştır. Düne kadar Hıristiyan mimarların yanında çıraklıkla geçinen kardeşlerimiz bugün sanatı öğrenmişlerdir. Yükselen yeni eserler Türk ustalarınındır. Trenlerimizde, vapurlarımızda her gün milliyetimizi küçük görenlerin yerini bugün baştan başa Türk gençlerinin almış olduğunu sevinçle görüyoruz.

Kabotaj, sahillerimizde işlemek hakkı bizim olmuştur. Türk gemiciliği yeniden doğuyor. Mavi beyaz, mor, beyaz, kırmızı bayrakların yerine şimdi

1 Eytam: Yetimler. (Y.N.)

Akdeniz'in sularına al bayrak renk veriyor. Türk kaptanlarının güzel kumanda sesleri duyuluyor.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın muhaliflerine gelince: Hürriyet ve İtilaf vatanın düşmanlarıyla uzlaştı. Başta hain bir halife olduğu halde Ferit Paşa memleketi düşmanlara teslim etti. Onlarla vatanı kurtarmak isteyenlerin aleyhine birleşti.

Terakkiperverler Şeyh Sait isyanını körüklediler. Bu, resmi belgelerle sabittir. İzmir'de inkılabın şefine silah çekecek kadar ileri gittiler. Bu da mahkeme kararıyla malumdur.

Serbest Fırka, namuslarından şüphe edilmeyecek kardeşlerin mevcudiyetine rağmen, memleketi hayli karıştırdı. İnkılap, anarşi sarsıntıları geçirdi. Menemen olayının meydana gelmesine isteyerek istemeyerek zemin hazırladı.

***

Bu tablonun kısaca manası şudur:

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Türk milliyetçiliğine dayanan siyaseti yeni, baştan başa yeni bir vatan yarattı. Bu vatanda iktisadi, toplumsal, siyasi hâkimiyet Türk'ündür; gittikçe yalnız Türk'ün olacaktır.

Eksiklerimiz yok mu? Vardır. Fakat düşünmeliyiz ki yapılan şeyler bir asrın kaldıramayacağı kadar yoğun ve ağırdır; bütün bir mazinin tasfiyesidir.

***

Ellerimiz vicdanımızda, muhaliflerimizle yan yana Türk milleti ve Türk tarihi huzurundayız.

Mahmut Esat

İnkılabın Eksikleri*

"İlim tabiatıyla cumhuriyetçidir."

Jean Jaurès

İnkılabın eksikleri vardır. Bir yana konması caiz olmayan bu boşlukları çabuk doldurmak zarureti vardır. Yoksa bunlar bir gün birer kanlı uçurum olabilirler; inkılabı içlerine gömecek kadar...

*
* *

Bazı dostlarımın düşüncelerinden çok istifade etmiş olmakla beraber, ben Türk İnkılabı'nı Batılılaşmak diye anlıyorum. Şimdiye kadar yapılan işler de bundan başka bir şey değildir. İnkılabımızın eksiklerini bu noktadan değerlendirmek isterim.

*
* *

Biz tarihin dönüm noktalarından sayılan bir günde iki büyük kavgayı kabul ettik; birisi dış, ikincisi iç düşmanlara karşı...

Bu iki kavga büyük başarılarla neticelendi. Bunda şüphe yok...

*
* *

---

* *Anadolu*, 26 Ağustos 1931, No: 5089, s.1.

Dış düşmanları mağlup ettikten ve memleketi bizim yaptıktan sonra silahlanmayı ihmal edemezdik. Güzel bir filoyla dünyanın en kuvvetli ordularından birini yaptık. Bu kadarla da kalmadık. Vücuda getirilen bu silahlı müessesenin etrafında büyük bir kıskançlıkla çalışıyoruz; çalışacağız da. Dişimizden tırnağımızdan artırarak... Buraya kadar iyi, çok iyi...

İç düşmanlar o kadar şiddetle, o kadar katiyetle mağlup edildiler ki, 14 asrın perçinlediği müessese yığınlarıyla beraber yıkıldılar. Bütün gayretleri heba oldu. Aziz bildikleri müesseselerin harabeleri altında ezildiler, çiğnendiler. Kalabilenleri, yıkılan mazinin enkazı, yükselmekte olan geleceğin ağırlığı altında can çekişiyorlar. Buraya kadar bu da güzel; çok güzel...

***

İşlerin, bir ayak evvel başarılmasını talep ettiği şeyler var ki mazinin yerini alan yeniliklerin tutanabilmesi için tamamlanması şarttır; esas şarttır. Bunlar yapılmadıkça geleceğe emniyetle bakamayız. Tıpkı kurtuluş zaferlerinden sonra geleceği daha kuvvetli ordularla karşılamak zaruretini yerine getirdiğimiz gibi. Yapılması lazım gelen şeyler, vücuda getirilen yenilikleri koruyacaklardır; düşmanın dönmesi, başarısı ihtimallerini kaldıracaklardır.

***

Her şey değişti. Bütün eskiliklerin yerini yenilikler, yeni müesseseler aldı. Bunlar gıdalarını eski zihniyetlerden, eski anlayışlardan alamazlar. Bunları eski kafalarla, eski düşünüşlerle beslemeye çalışmak, onları zehirlemekten başka bir şeye yaramaz. Türkçe bir tabirle buna "dibine kibrit suyu dökmek" derler.

Henüz tedbiri alınmayan şey, inkılabın eliyle kurulan yenilikleri besleyecek, bunlara dayanak olacak zihniyettir; yeniliklere uygun, yeni zihniyettir; yeni görüştür; yeni anlayıştır. Mademki Batılılaşıyoruz, Batı zihniyetini, Batı kafasını, Batı görüşünü de bize nakletmek lazımdır. Yeşil sarık üstünde silindir şapka tutunamaz. Bu yeni zihniyeti ilim verecektir. Düşünebiliriz ki henüz ansiklopedimiz bile yoktur. Bu işe henüz başlamış da değiliz!.. Nerede kaldı ki bunu vücuda getirmek için büyük bir müşkülat karşısında da değiliz.

Gelişmiş milletlerin ansiklopedileri hazır. Bize düşen, bazı ilavelerle bunları tercümedir. Lafı uzatmayalım: Biz büyük bir teşkilatla Batı'nın bütün klasik ve ana eserlerini dilimize süratle çevirmek zorundayız; Eski Yunan ve Roma eserlerini de...

Yarın inkılabı teslim alacak olan Türk gençliğinin ve bugünkü neslin kafasını bunlarla donatmak mutlak bir zarurettir.

***

Bürokrasi, bizdeki tabiriyle "kırtasiyecilik", demokrasinin katili olacaktır. Bizim gibi Batı da bundan şikâyetçidir; çok şikâyetçidir. Hükümet bürolarından bir iş çıkarmak müşkülden de fazla bir şeydir. Bunu yoluna koyacak usulleri bulmak mecburiyetindeyiz. Kabahat yalnız işbaşındakilerde değil, sistemlerdedir. İşlerimizin çabuk ve sade bir tarzda görülmesini istiyoruz. Bütün demokrasiler bunu istiyor. Kırtasiyecilik devleti yok denecek hale getirmektedir.

* * *

Her memlekette olduğu gibi bizde de hatır gönülle, tesir ve nüfuzla, her türlü suiistimallerle, rüşvet ve yiyicilikle şiddetle mücadele etmek vecibesi ihmal edilmemelidir. Lord Bryce'a göre bunlar demokrasilerin hâlâ çekidüzen verememediği rezaletlerdir.[1]

* * *

Gençlik ve işçiler inkılabın icaplarına göre alakayla organize edilmeli, bunlar Cumhuriyet'i müdafaaya hazır gönüllüler halinde yetiştirilmeli, kafaları, görüşleri ona göre donatılmalıdır. Bu yapılmamıştır.

* * *

İktisadi buhran vardır. Memleketimiz bundan mustariptir. Fakat bu, dünyanın vaziyetiyle, mukadderatıyla alakadar bir meseledir.

Bu hususta yapılacak şey buhran yükünü imkân elverdiği kadar hafifletmeye çalışmaktır. Vergiler etrafında alınan tedbirler, buğdaylarımızın, tütünlerimizin vaziyetinin düşünülmesi gibi hareketler hükümetin bu işe yabancı kalmadığını gösteriyor. Bankaların borçlulara fazla baskı yapmamak, hatta kredi açmak gibi güzel faaliyetleri kayda değer işlerdendir.

Bizce buhran üzerinde en hayırlı tesiri devlet bankası[2] yapacaktır. Faaliyete geçmesini bekliyoruz. Müessesenin açılmak üzere olduğu bugünlerde teşekkül fikrini ilk defa ortaya atan Saracoğlu Şükrü Bey'i hürmetle anmaktan derin bir haz duyuyoruz.

* * *

---

1 James Bryce, *Modern Democracies*, 2 cilt, New York, 1921. Fransızcası: James Bryce, *Les démocraties modernes*, Paris, 1924. Türkçesi: Vikont James Bryce, *Asri Demokrasiler*, 4 cilt, çev. Hüseyin Cahit, İstanbul, 1924-1925. (Y.N.)

2 3 Ekim 1931'de faaliyete geçen Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (Y.N.)

Bir bakımda görebildiğimiz bunlardır. Bütün bir tarihi yerinden oynatan büyük fırka için bunların yoluna konması bir gün meselesidir; yeter ki elbirliğiyle çalışalım...

Mahmut Esat

Muhaliflere Notlarım*

Biz "Yapılan işler milletin değildir" demedik. Bu bizim hatırımızdan bile geçmez. Her şey milletindir; her şeyi Türk milleti yapmıştır. Her şey öz Türklerindir. Millet, dileklerinin gerçekleştirilmesi işini Halk Fırkası'nın teşkilatına ve siyasetine emanet etti. Bu fırka da, milletin itimadıyla, onun elbirliğiyle vatanı kurtardı; inkılabı başardı. İşte bu kadar.

Hayalimizden geçmeyen şeyleri bize mal etmekte bir fayda yoktur.

***

Beni muhalefet, fikir, hareket düşmanlığıyla itham edenler de var. Eğer maksatları düşünmediğim şeyleri bana yükleyerek kavga çıkarmak, bunu kullanmaksa, alet olamam.

Ben demokrasiyi başıboşlar rejimi zannedip de muhalefeti ticaret vasıtası yapmanın aleyhindeyim.

Düşman olduğum muhalefet budur. Nerede kaldı ki şu sırada en samimi olsa da teşkilatlı muhalefetin bile aleyhindeyim; memleket, millet, inkılap için zararlı olduğu fikrindeyim. Tarihi çok yakın bir maziyi gösteriyorum. Tehlike vardır diyorum. Yeni misal isteyenler iki gün evvel gazetelerde çıkan ve "Fransa mandasındaki Suriye'de bulunan firariler düşük Halife ile birleşiyorlar, sınırlarımızı geçmeye hazırlanıyorlar" havadisini de okuyabilirler.

---

* *Anadolu*, 27 Ağustos 1931, No: 5090.

Ben düşmanların muhalefet-iktidar kavgalarından istifadelerine meydan vermeyelim, birleşelim diyorum. Gazi Hazretleri Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurucusu ve reisidir. Onun fırkasında toplanalım, memleket işlerini orada görelim diyorum. Ayrı kalmak isteyenlere ne diyebilirim ki?!

Bir İstanbul gazetesine göre İngiltere'de, Fransa'da fırkalar varmış, bizde neden olamazmış?.. İngiltere, Fransa bizim gibi yeni bir rejim kurmuş, 14 asrı bütün ananeleriyle beraber yıkmış büyük bir inkılabı dahili ve harici düşmanlara karşı müdafaa vaziyetinde midirler? Almanya'ya gelince, fırka gürültüleri neticesinde, Reisicumhur'un bir emirnamesiyle Almanlar bir müddet için anayasal haklarını kullanmaktan men edildiler. Biz de, muhalif fırka yapacağız diye her vakit olduğu gibi inkılabı bir daha tehlikeye düşürelim, memleketi daimi sıkıyönetimle mi yürütelim?! Yeni Matbuat Kanunu kâfi gelmiyor mu?! Şahsıma ait yazılara gelince, cevap vermeye değmez. Yalnız bilmek istediğim bir taraf var: Milletin istifade edeceği muhalefet bu mudur?!

* * *

Bazı arkadaşlarım "Biz bütün muhaliflerle birleşemeyiz, biz ancak inkılabı benimsemiş insanlarla anlaşabiliriz" diyorlar. Benim birleşelim dediğim kimseler de bunlardan başkaları değildir. Demek ki görüşlerimizde fark yok.

M. E.

Muhterem Muhaliflerime:

Muhaliflerimin süslü, biraz da latife çalan yazılarını lezzetle, memnuniyetle okuyorum. İstifade ediyorum. Masamın üstünde acele yazılması lazım gelen bir iki mevzuum var. Bundan dolayı "Kısa Cevaplarım" Perşembe günü çıkabilecektir. O güne kadar beni taltife devam edeceklerini umuyorum. Yazılmaya başlanmış makalelerim olmasaydı kendilerine hemen cevap vermeyi bir nezaket eseri sayardım. Perşembe'ye kadar beni hoş görmelerini rica ederim.

Mahmut Esat

Cumhuriyet Halk Fırkası ve Hasımları*

İhtilali yapan büyük partinin iki bariz vasfı vardır: Milliyetçidir, ılımlı devletçidir. Milliyetçi demek, bütün hakları Türklere tanır, Türkleri her şeyin üstünde görür demektir. Ilımlı devletçilik, müdahalecilikle izah edilebilir. Yani zaman gelir, işler olur ki ferdi teşebbüsler bunların başarılmasına kâfi gelmez, karışık iktisadi vaziyetler kendiliğinden düzelmez. Bunları düzeltmek, işleri haklamak için devletin müdahalesini istemek, devlet kuvvetini kullanmak bir zaruret olur; tıpkı şu buhranlı günlerde borçların taksitlendirilmesini istemekliğimiz gibi; Türkiye'mizin müdafaası, iktisadi ve toplumsal gelişmesi için demiryollarını devletin yapması ve yapmakta devam etmesi gibi... Çünkü bu iş, geciktirilmesi uygun olmayan milli, hayati meselelerimizdendir. Yine bazı işler vardır ki bunları fertler yapabilir. Ancak camiaya temin edecekleri menfaatler ferdin menfaatlerinin üstündedir. Bunlar da hükümetçe yapılırlar. İzmir yükleme ve boşaltma tekeli gibi değil!.. Fakat tütün tekeli gibi.

Yine bazı işler vardır ki ferdi teşebbüsler onu yapmaya kısmen yeter, kısmen yetmez. Devletin fertlerle birleşmesi, onlara yardım etmesi lazımdır; Alpullu, Uşak Şeker Fabrikalarına yapılan yardımlar gibi...

Çünkü büyük sanayiin bugünkü sermaye kuvvetimizle bizde yardımsız gelişmesine imkân yoktur. Bütün bunları devlet yapmasın demek, halk buhran içinde yansın, kavrulsun demektir; memleket müdafaasız kalsın, demiryolsuz, ilkçağ hayatı yaşasın demektir; sanayiimiz olmasın, varımızı yoğumuzu yabancı memleketlere verelim, ihtiyaçlarımızı onlardan tedarik edelim demektir. Bütün

* *Anadolu*, 18 Eylül 1932, No: 5411.

bunları dememek içindir ki Cumhuriyet Halk Fırkası ılımlı devletçidir. Bir cümleyle Cumhuriyet Halk Fırkası milletin hayati meselelerinde devletin müdahalesini, yardımlarını ister. Bununla beraber esas itibariyle Fırka, ferdin teşebbüslerini himaye eder. Asıl ehemmiyeti oraya verir.

***

Siyasi tarihimizde günler oldu ki Anadolu demiryollarını yaptırmamak için Rus çarları bizimle harbi bile göze aldılar. Abdülhamit idaresiyle Meşrutiyet'i pusturdular. Bugün Anadolu hatlarından başta Fransızlar kuşkulanıyorlar. Yine günler oldu ki gümrükleri artırmamak, sanayiimizin doğmasına mâni olmak ve mallarını tıpkı sömürgelere sürer gibi Türkiye'mize sokmak için Avrupa devletleri bizi kapitülasyon boyunduruğu altında inlettiler. Zaman zaman verdikleri ve hâlâ acısını çektiğimiz yüzde bin faizli paralarıyla bağımsızlığımızı satın almak istediler. Son yazdığı kitabında İtalya'nın eski Dışişleri Bakanı Kont Sforza dahi bu hakikati itiraf ediyor. Kitabın adı *Diktatörlükler ve Diktatörler*'dir.[1]

***

Görülüyor ki Cumhuriyet Halk Fırkası'nın insafsızca hücumlara uğrayan programı, Türk milletinin geçmişteki acılarından ders ve ibret alan, onlardan bu milleti ve gelecek nesilleri korumak isteyen prensiplerdir. Bu prensipleri olgular ve hadiseler doğurmuştur; keyifler ve şahsi arzular değil!

Bunlara ilmen hangi sistem muhalif olabilir? İktisadi kısmına sağdan liberaller, soldan sosyalistler. Milli kısmına Türk olmayanlarla beraber milliyet tanımayan beynelmilelciler.[2] Halbuki bizde işler böyle değildir. Mahmut Esat, fırkasının, son nefesini bile varlığına adadığı büyük ihtilal partisinin esaslarına dayanıyor, "Devlet bugünkü vaziyete müdahale etmeli, iş bulmalı, ticareti geliştirmeli, engelleri kaldırmalı, çiftçiliği kurtarmalı, milletin borçlarını taksitlendirmeli" diyor. Bunları millet kürsüsünde, fırkasında, *Anadolu* gazetesinde talep ediyor.

Ona liberaller ve gazeteleri hep bir ağızdan cevap veriyorlar: "Biz bunu senden evvel istedik!" Bu gibi düşüncelere sadece gülünür. Çünkü liberallik devletin iktisat işlerine karışmaması demektir. İşte o kadar.

Bizimkilere bakılırsa, bunlar hem liberal hem ılımlı devletçi!.. Hem de nasıl? Cumhuriyet Halk Fırkası'nın mensuplarından evvel o fırkanın programının tatbikini isteyecek kadar!.. "Papa'dan fazla Katolik" diye buna derler.

---

1 Carlo Sforza, *Dictateurs et dictatures de l'après-guerre*, Paris, 1931. (Y.N.)
2 Beynelmilelci: Enternasyonalist, uluslararasıcı. (Y.N.)

Aziz öz Türkler! Görünüz! Sizin öz fırkanızın hasımları prensiplerini nasıl anlıyorlar? Görünüz ve düşününüz!..

*
* *

Millete ait bir meseleyi en önce görmek, şüphe yok ki, bir şereftir. Haklı şerefleri kıskanacak cibiliyette insanlar değiliz. Bizce lazım olan milletin işlerinin yürümesidir; bunu isteyen kim olursa olsun... "Fakat o kimseden sonra herkes ağzını kapamalıdır"; işte bu biraz fazla... Bütün bunlarla beraber doğrudan doğruya devletçiliğe temas eden bir işi, mesela borçların taksitlendirilmesini liberallerin benimsemesi her halde zamanenin tuhaflıkları sırasına girebilecek bir değerdedir.

Ne bahtiyardır o liberaller ki devletçiliğe ait bir prensibin tatbikini yalnız Mahmut Esat'tan değil, Gazi'nin İktisat Vekilimize gönderdiği mektuba[1] bakılırsa ondan da evvel istemişler!

Eğer söylenilmek istenen bu ise, bir cesaret hamlesiyle bunu da söyleyebilirler. Hem dünyanın bu en hür Türk memleketinde korkacak ne var ki? Böyle bir hareket daha güzel, daha yakışıklı olmaz mı?!

*
* *

Az daha olsa liberallerimiz ılımlı devletçilik icaplarını Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programından evvel düşündüklerini de söyleyecekler. O halde mesele yok. Hep beraberiz demek! Ama bugünün lazımlı işlerini bizden önce onlar söylemişlermiş! Programımıza bizden daha sadık çıkmışlar! Pek âlâ! Bunda yarışa lüzum yok... Biz öncelik hakkı davasında değiliz. Bütün şerefler onların olsun.

Bize lazım olan Türk milletinin şerefi ve işleridir. Yalnız açık olmak lazımdır: Ya cumhuriyetçi liberal, ya cumhuriyetçi halkçı...

Çünkü biz cumhuriyetçi halkçı ve ılımlı devletçi olarak esaslarımız namına devletten borçların taksitlendirilmesini istiyoruz. Ticarete, ziraata musallat olan engellerin kaldırılmasını istiyoruz. İşçilerimize iş bulunmasını istiyoruz. Üreticilerimizin mahsullerinin para ettirilmesini istiyoruz. Bir cümleyle milletin acılarına nihayet verilmesini, onun zenginleştirilmesini istiyoruz. Bütün bu işlerden hükümeti mesul tutuyoruz.

- Ne sıfatla?!
- Milliyetçi ve devletçi sıfatıyla...

Fakat liberaller?!

Mahmut Esat

---

1 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in İktisat Vekili Mahmut Celâl (Bayar) Bey'e gönderdiği 12 Eylül 1932 tarihli söz konusu mektubu için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.25, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2009, s.409. (Y.N.)

Fırka Prensipleri ve Şahıslar*

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın prensipleri unutulup gider. Bunların yerini şahısların düşünceleri, şahısların görüşleri, şahısların icraatı alacak gibi!.. Ne yazık!..

Fakat bu olmayacaktır. İhtilali yapan büyük parti bugüne de, yarına da hâkim olacak, öz Türk milleti acılarını yakın bir günde onun göğsünde dinlendirecektir.

***

İki şey söylediniz mi, iki işi yolunda görmediniz mi, birtakım ukalalıklar karşınıza dikilirler, yüksekten atar tutarlar, kendilerine "zatı zamanlık"[1] süsü verirler, nasihat ederler!.. Tabii bu gibilerin acayip hallerine gülersiniz. O zaman da şurada burada görüşlerinizin sakat olduğundan bahsederler!.. Sinsi sinsi dedikodular yaparlar. Şuraya buraya vaziyeti anlatırlar, arz ederler. Sadakat göstereyim derken muhataplarını ahmak yerine koyduklarının farkına varmazlar!..

***

Bunlara göre, Cumhuriyet Halk Fırkası demek, kendi düşünüşleri, kendi anlayışları, günün uluorta ve arzularına uygun icraatı demektir!.. Bütün bunlara aykırı bir fikir yürüttünüz mü, vaziyetinize, kuvvetinize göre ya muhalif damgasını basarlar yahut da en aşağı hırslı, geçimsiz numarasını verirler!.. Keseleri o

---

* *Anadolu*, 26 Eylül 1932, No: 5418.

1 "Çağın gereklerine uyan kişi", "yönetici, idareci" anlamında. (Y.N.)

kadar geniş, o kadar boldur!.. Şaşarız o zavallılara ki ihtilali yapan büyük partiyi kendi içlerinin, kendi düşünüşlerinin bir icraatı sanırlar; bir geçim vasıtası bilirler.

***

Cumhuriyet Halk Fırkası bir geçim keşkülü[1] değildir. Cumhuriyet Halk Fırkası şunun bunun değil, prensiplerin, bu memleketin tarihinden, bu milletin varlığından akan, akıp sızan hakikatlerin dile gelmiş bir vicdanıdır. Bilmek lazımdır ki milletin vicdanı şaka götüren, hokkabazlıklara gülen bir hafiflik değildir. Cumhuriyet Halk Fırkası öz Türklerin asırlara karşı bir hıncı olan son büyük ihtilalin hâlâ yanan, tutuşan bir alevidir. Bu alevin altında hiçbir hakikat gizli kalamaz; kalmayacaktır da. Buna dostlar sevinçle inansın, münafıklarla düşmanlar korksunlar. Sevinç bizlere, korku onlara düşer.

Biz bu milletin, bu memleketin vaziyetini incelerken hadiselerden, acılardan ilham alıyoruz. Bunları Cumhuriyet Halk Fırkası'nın prensipleriyle muhakeme ediyoruz. Hükmümüzü onların icaplarına göre veriyoruz. Kimseyi, amma hiç kimseyi bunların üstünde tanımıyoruz. Büyük Adam en büyük eserini, Cumhuriyet'i başka türlü Türk gençliğine emanet edemezdi. Büyük Şef'le prensipler bir tarafa; çünkü onlar daima yüksek kalacaktır; bugün de, yarın da... Fakat üst tarafıyla ancak eşitlik kabul edebiliriz. Bu üst tarafın hareketlerini Fırka prensipleriyle ölçeriz. Halkçı Fırka'nın esaslarını tatbikatta tecelli ettirdikleri kadar onlarla beraberiz. Biz Fırkamızı birtakım türedilerin şahsi menfaatleriyle değil, şuurla anlamış insanlarız. Şunun bunun değil, fakat bilinmelidir ki, biz Gazi Şef'in işaretiyle yürüyen, ihtilalin prensiplerine canla başla bağlanmış öz Türk oğullarıyız. Anlaşıldı mı?!

***

Cumhuriyet Halk Fırkası'nı kendi keyiflerine göre bir izah maddesi sananlar, onu bir istibdat aleti gibi görenlerdir. Bunu böyle duymak için kör olmak, bütün bir Türk tarihini anlamamak lazımdır.

Bu gibiler kör doğmuşlardır. Mahşerde bile kör kalacaklardır. Cumhuriyet Halk Fırkası'nı şunun bunun malı sanmak yahut kendi mallarıymış gibi onda tasarrufa kalkışmak, onu üç beş kişinin istismar vasıtası kabul etmektir. Acırım bu gibilerin sonuna!.. Maziyi görseler, tarihi düşünseler biraz ibret alırlardı!..

***

---

1 Keşkül: Dilenci çanağı. (Y.N.)

Bütün bunlardan sonra kaydetmeliyiz ki acılarımız vardır. Millet hesabına görülecek işlerimiz çoktur. Fakat bugünkü halden memleketin ve ihtilalin düşmanları ve hasımları sevinmesinler. Onlarla davamız bitmemiştir. İnkârı mümkün olmayan bugünkü dertlerin dermanını bulacak büyük parti, prensipleriyle ve Şef'iyle dimdik ayaktadır. O kadar ki dünyanın en kuvvetli varlığına dayanıyor. Bu varlık öz Türk milletidir.

Mahmut Esat

İnönü'nün Etrafında Kaya Gibi*

Propaganda!.. Bunu eskiden beri işitiriz. Tüccar propagandası... Mallarını satmak için büyük ticarethanelerin çoklukla başvurdukları bir vasıta!

Propaganda!.. Falan politikacının propagandası yapılıyor. Halk gözünde yükseltmek, Meclis içinde itibarını artırıp işbaşına getirmek için...

Birincisine "reklam" denildiği de olurdu... Fakat ikincisine daima "propaganda" denir ve bu iş, bu alanı, bu alanları geçmezdi. Mesela "Efendim! Reklam bilmiyoruz, propagandadan anlamıyoruz!.." denildiği zaman akla bu gibi işler gelirdi.

Bugün, yukarıdaki anlamından daha geniş alanlara girdi. Eskisinden yüz kat, bin kat, bir milyon kat fazla bir yalancı karakterle faaliyete geçti.

Propaganda!.. Zamanımızın belli başlı savaş silahları arasında yer aldı. Yıkıyor, bozuyor ve yok ediyor. Savaş başlamazdan önce propaganda başlıyor. Savaş içinde devam ediyor. Savaş bitince yine söyleniyor. Bozmak için, felce uğratmak için ve nihayet yıkıp gömmek, yok etmek için boyuna uğraşıyor.

Eskiden "Nedir o? Reklam mı? Propaganda mı? Bırak şu yalanları" derlerdi.

Fakat bunlar son şekillerini aldıktan sonra maskelendiler. Hakikat gibi dinlenmeye başladılar. İşin asıl korkunç yanı da bu oldu; yalanın hakikatin yerini alması, onu örtbas etmesi oldu.

Fakat maske gitgide sıyrılıyor. Sıyrılan maskenin ardı sıra yalan da bütün iğrençliğiyle sırıtmaya başlıyor. Şimdi yalancının safları bile aldatması güçleşiyor.

---

* *Ulus*, 10 Birinci Kânun (Aralık) 1939, s.2.

Yavaş yavaş "Bırak şunu canım, falan yerin propagandası, filan ajansın uydurmaları!" denmeye başlandı.

Haftalardan beri ta kahve köşelerine kadar dedikodusu yapılan şeyleri memleketimizde bilmeyen, duymayan kalmadı; ve hemen ilave edelim, gülmeyen de!..

Atatürk rejiminden çıkılmış... İngilizlere, Fransızlara kapılmış adamlarmışız! Daha bilmem neler neler?!

Fakat, Atatürk rejiminin neresinden çıkılmış? İngilizlere, Fransızlara neden ve nasıl kapılmışız? Tabii buralara dair izahat yok. Sadece laf ve laf ve bir sürü yalan ve iftira... Fakat eğer yalan ve iftira başarılı bir silah olsaydı, dünyanın bahtının çoktan iftiracılar ve yalancılar elinde kalması lazım gelirdi! Fakat iş böyle değil...

Güzel bir atasözü vardır: "Yalancının mumu yatsıya kadar yanar." Ve ilave edebiliriz: Sonra yalancı karanlıklar içinde kalır; karanlıklar içinde yok olur gider.

Hem ne tuhaf! Bu adamlar Türk'ü Türk'ten fazla seviyor ve onu ondan fazla düşünüyorlarmış?

Atatürk rejiminin hiçbir yanından çıkılmış değildir; çıkılmayacaktır ve çıkılamaz. Çünkü bu rejim Türk ulusunun yaşama şartıdır. Bu rejimi geliştirerek daha ilerisine gitmek mümkün, fakat gerilemek asla!

Hükümetimizin takip ettiği dış politikaya gelince, bundaki isabet o kadar katidir ki, bu politikaya milli politika demek çok yerinde bir şey olur. Bundan, şöyle gelip geçici bir zaman politikası değil, büyük, hayati politikayı anlıyorum.

***

Dünyanın dörtte üçü bugün boğaz boğaza dövüşmektedir. Dünya kan ve ateş selleri içinde boğuşuyor. Bütün dilediğimiz, onun bu badireden bir ayak önce kurtulmasıdır.

Bize gelince, biz elde silah barışı bekliyoruz. Ve kimseden korkmuyoruz.

Propagandacılara bir tavsiyede bulunmayı çok faydalı buluyorum. Yaban yere kendilerini yormasınlar. Bu memlekette onları dinleyecek, dinledikten sonra inanacak tek bir adam yoktur. Belki sıkıntılı zamanlarımızda bizi güldürmeye vesile olurlar.

Türkiye önce bozguna verilen ve sonra yıkılan zavallı memleketlere benzemez.

Türkiye nedir?

Türkiye, tek parça kayadan yapılmış bir piramittir. Piramit, Türk milleti, ve bunun başı İnönü'dür. Türk milleti İnönü'nün çevresini kaya gibi sarmıştır. Atatürk'ün bu büyük eseri, kan ve yangın dalgaları içinde olanca heybet ve azametiyle yükselmektedir.

İnsanlığın bu karanlık geceleri içinde piramide vuracak gayzlar, hınçlar, kasırgalı gecelerde kayalara çarpan kudurgun dalgalar gibi parça parça olmaya ve sonra köpük gibi dağılmaya mahkûmdurlar.

Propagandacılar! Yalancılar! Bundan haberiniz olsun. Yükselen kayaya bakınız!

Ankara, 9 Aralık 1939
Mahmut Esat Bozkurt

Cumhuriyet Halk Partisi'ni Hazırlayan Olaylar*

- I -

Birinci Millet Meclisi toplanmazdan, Atatürk Anadolu topraklarına ayak basmazdan önce memleketimizin birçok yerlerinde çeşitli siyasal partiler kurulmuştu. Bunlar ve bunların çeşitli amaçları *Nutuk*'un 4-6. sayfalarında gösterilmiştir.[1]

Atatürk'ün teşebbüsüyle toplanan ve vatanda dilek ve amaç birliğini kuran Erzurum-Sivas Kongreleri ayağa kalkan Türk milletinin ilk siyasal programını yaptılar. Zaten büyük davanın başarılması için her şeyden önce böyle bir birlik zarureti vardı.

Bu kongreleri takip eden son Osmanlı Meclisi'nde artık parti diye siyasal bir teşekkül kalmadı. Bütün Meclis milliyetçi idi. Karşısındaki muhalefet siyasi bir parti değildi; sadece haindi. Bunların başında Vahdettin bulunuyordu. Bugünlerde Türkiye'de parti değil, iki cereyan vardı. Biri millet ve vatanseverler, diğeri de düşmana dayanan bir avuç hainlerdi.

- II -

1920 yılının 23 Nisan'ında Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da toplandığı vakit parti (fırka) diye bir teşekkül yoktu. Bütün kalpler hep bir çar-

---

* *Ulus*, 9 Eylül 1943 (CHP'nin kuruluşunun 20. yıldönümü dolayısıyla çıkarılan özel ek, s.1-2).

1 Atatürk, *Nutuk*. [Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, Türk Tayyare Cemiyeti, Ankara, 1927, s.4-6; Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.3-5; Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2015, s.32-35. -Y.N.]

pıyor, kafalar hep bir işliyordu. Tek amaç milleti, vatanı düştüğü büyük tehlikeden kurtarmaktı.

24 Nisan günü Atatürk Meclis önünde bir program-nutuk söyledi.[1] Bu çok önemli diskur iki bakımdan incelenebilir:

1) Genel durum,

2) Devlet ve hükümet şekilleri.

Atatürk dünyanın ve bunun içinde Türkiye'mizin genel durumunu gözden geçirdikten sonra kurulmakta olan yeni Türk devlet ve hükümetinin esaslarına, şekillerine geçmiş, bunların prensiplerini tespit etmiştir.

Atatürk o gün ne dediyse dedikleri gelişe gelişe bugünkü Türk devlet ve hükümet sistemine varlık verdiler.

- III -

Erzurum Kongresi'nin kararları dikkatle gözden geçirilince görülür ki, Erzurum'da olsun, Sivas'ta olsun yalnız ve sadece vatanı silahla kurtarmak bahis konusu olmamıştır. Fakat aynı zamanda milletin, vatanın asırlardır çürümüş, kokmuş müesseselerden kurtarılması da esaslı olarak düşünülmüştü. Mesela bu kongrenin kararları arasında "Kuvayi Milliye'yi etken ve milli iradeyi hâkim kılmak esastır" prensibi vardır.

Bundan ne anlaşılır?

Kayıtsız şartsız millet hâkimiyeti... Bu da padişahlığın kaldırılmasını, cumhurluğun kurulmasını ifade etmez mi? Zaten Atatürk bu hakikati bir gün bana söylemişti. Hatta daha önce Erzurum Kongresi'nin toplantı günlerinde Sayın Saylav[2] Bay Mazhar Müfit'e de açıkça ifade etmiştir. Atatürk'le Mazhar Müfit arasında geçen konuşma şuydu:

Mazhar Müfit: Paşam, nereye gidiyoruz? Vatan kurtulduktan sonra idare şeklimiz ne olacak?

Atatürk: Ne olmalı?

Mazhar Müfit: Cumhurluk mu?

Atatürk: Onda şüphe var mı?[3]

İşte bir taraftan vatanın kurtuluşuna çalışılırken, diğer yandan milletin arzusunu ifade eden kongrelerde doğmakta olan yeni Türkiye'nin devlet ve hükümet sistemleri de tespit ediliyordu. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ebedi Şef'i, Türk İhtilali'ni yapan büyük partinin bugünkü prensiplerini Türk milletinin tarihi ihtiyaçlarını göz önünde tutarak yavaş yavaş işliyor, örüyordu.

---

1 Mustafa Kemal Paşa'nın 24 Nisan 1920 günü Büyük Millet Meclisi'nde uzun nutkunun ardından okuduğu "hükümet teşkilatı hakkında teklif"i için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.8, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2002, s.72-75. (Y.N.)

2 Saylav: Milletvekili. (Y.N.)

3 Bay Mazhar Müfit'in bana yazdığı mektuptan.

Birinci Türkiye Millet Meclisi açıldıktan kısa bir süre sonra Meclis içinde çeşitli cereyanlar baş gösterdi: İstiklal Grubu, Komünist Partisi, Birinci, İkinci Müdafaai Hukuk grupları gibi... Asıl şiddetli kavgalar bu iki grup arasında ve bütün bir İstiklal savaşları boyunca sürdü.

Birinci Müdafaai Hukuk Grubu'nun şefi Atatürk idi. Çetinkaya[1] galiba reis vekili idi. Muhittin Baha Pars grup idare heyeti üyelerindendi. Ben grubun kâtibi idim. Grup şimdiki Maarif Vekilliği'nin o vakit mevcut olan konferans salonunda toplanırdı.

İkinci Grup'un şefleri Kara Vasıf, Çolak Selâhattin,[2] Celalettin Arif, hatipleri de Hüseyin Avni[3] idi. Birinci Teşkilatı Esasiye Kanunu, Başkumandanlık Kanunu, Vekillerin Vazife ve Salahiyeti Kanun Projesi müzakerelerinde kavgalar hayli had şekiller aldılar. Bunların hepsinde Birinci Grup kazandı.

Birinci Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun müzakeresine başlanırken İkinci Grup adına Celalettin Arif aşağı yukarı şunları söyledi:

> "Bu kanunu müzakere edemeyiz. Yetkilerimizin üstündedir. Bunu kabul etsek bile hüküm ifade etmez. Zira Kanunu Esasi icabınca ayandan geçmesi, padişahın tasdik etmesi lazımdır. Bu iki müessese ise burada yoktur."[4]

Önceleri, son Fransız Cumhurluğu'nun bir oy fazlasıyla kurulduğunu, bu bakımdan Millet Meclisi'nin her türlü kanunları çıkarmak hakkına sahip olduğunu söyleyen bu zat şimdi bu sözleriyle kendi kendini çürütüyordu.

Atatürk karşılık vermeyi bana emretti. Dedim ki:

> "Eğer Kanunu Esasi varsa, bu meclisin manası yoktur. Daha kısası, eğer Kanunu Esasi varsa, bu meclis yoktur. Çünkü Kanunu Esasi icabınca bizi padişahın davet etmesi ve ayanın da bizimle beraber toplanması lazımdır. Halbuki biz milletin iradesiyle toplandık. Celalettin Arif'in görüşünce bir suçlu gibi hemen dağılmamız lazımdır! Kendisi de beraber.

---

1 Ali Çetinkaya. (Y.N.)

2 Selâhattin Köseoğlu. (Y.N.)

3 Hüseyin Avni Ulaş. (Y.N.)

4 Celalettin Arif Bey'in söz konusu konuşması için bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 1, c.7, Hazırlayan: TBMM Zabıt Kalemi Müdürlüğü, Ankara, s.361-363 (24 Ocak 1921).
Celalettin Arif Bey'in bu konuşması ve Mahmut Esat Bey'in buna cevabı "Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun müzakeresine başlanırken" değil, Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabulünden (20 Ocak 1921) sonra, 24 Ocak 1921 günü "Celalettin Arif Bey'in Adliye Vekâleti ve Meclis İkinci Reisliğinden istifası üzerine" gerçekleşmiştir. (Y.N.)

Elimizdeki mazbataları dikkatle okursak, milletin bizi geniş yetkilerle seçmiş olduğunu hemen anlarız. Millet bize, bütün kanunları değiştirmeye, kurtuluşu temin için bütün tedbirleri almaya izin vermiştir. Bizi yalnız ikinci seçmenler seçmemiştir; bunlarla beraber idare meclisleri, belediye meclisleri, Müdafaai Hukuk heyetleri oylamaya iştirak etmişlerdir. Bu da, bu meclisin olağanüstülüğünü ifade eder."[1]

Bu ve buna benzer münakaşalardan sonra Birinci Teşkilatı Esasiye kabul edildi.[2]

İkinci Grup, Başkumandanlık Kanunu'nu güya demokrasi esaslarına muhalif buluyordu. Hatta daha ileri gidiyordu, bunun bir diktatörlük olacağını iddia ediyordu! Başkumandanlığın Meclis'te kalmasını, Atatürk'e "Başkumandan Vekilliği" verilmesini kabul ediyordu. Bu, mantıksız bir teklifti; reddedildi. Başkumandana, Meclis'e ait büyük yetkiler tanıyan kanun projesi kabul edildi.[3]

Başkumandanlık kanunu demokrasiye muhalif miydi?

Hükümdarlığı demokrasiye uygun bulan, onun haklarını bağıra çağıra müdafaa eden muhalefetin Başkumandanlık Kanunu'nu demokrasiye uygunsuz görmesi anlaşılır zırvalardan değildi. Modern demokrasilerin babası Jean-Jacques Rousseau, milletin, vatanın tehlikeye maruz kaldığı anlarda demokrasinin selameti için diktatörlüğü kabul eder.[4] Nerede kaldı ki Başkumandanlık Kanunu diktatörlük değildi. Muhalifler Rousseau'dan fazla demokrat kesilmişlerdi!

Yalnız şunu kaydetmeliyim ki, Birinci ve İkinci Grup arasında sayı farkı pek azdı. Hatta bazen vekil seçiminde kaybettiğimiz de olurdu. Bir defa şer'iye vekili seçiminde, bir defa da adliye vekili seçiminde İkinci Grup kazanmıştı. Bundan iki grup arasındaki sayı farkının ne kadar az olduğu kolaylıkla anlaşılır. Bununla beraber, milletin, memleketin hayatı meselelerinde hep Birinci Grup galebe çalmıştı.

Nitekim, Birinci Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabulüyle beraber Türk Cumhurluğu resmen kurulmuş, yalnız adı konmamıştı. Bu anakanunda şöyle bir madde vardı:

---

1 İzmir Mebusu Mahmut Esat Bey'in 24 Ocak 1921 günü Büyük Millet Meclisi'nde "Meclis'in niteliği hakkında"ki söz konusu konuşması için bkz. Mahmut Esat Bozkurt, *Toplu Eserler I*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2014, s.587. (Y.N.)

2 Meclis zabıtları. [*TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 1, c.7, Hazırlayan: TBMM Zabıt Kalemi Müdürlüğü, Ankara, s.321-334 (20 Ocak 1921) -Y.N.]

3 Mustafa Kemal Paşa'nın 5 Ağustos 1921 günü Büyük Millet Meclisi'nde Başkumandanlık Kanunu teklifi ve bu konudaki konuşmaları ve tartışmalar için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.11, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2003, s.273-282, 284. (Y.N.)

4 Jean-Jacques Rousseau, *Sosyal bağıt (İçtimai Mukavele)* [J. J. Rousseau, *Du Contrat Social ou Principes du droit politique*, Amsterdam, 1762 -Y.N.].

"Hâkimiyet kayıtsız ve şartsız milletindir. İdare usulü halkın bizzat ve fiilen mukadderatını idare etmesi esasına dayalıdır."

Bu madde de İkinci Grup'u fena halde korkuttu. Celalettin Arif'in işi önlemek için yaptığı bütün çalışmalar suya düştü ve madde olduğu gibi kabul edildi. Artık iç idaremizin şekli belirmişti. Görünen köy kılavuz istemezdi. Eser meydana gelmişti; iş, adını söylemeye kalmıştı.

Atatürk Ankara'da doğmakta olan yeni Türk Devleti hakkında şunları söylüyordu:

"Meclis'te yoğunlaşan milli iradeyi fiilen vatanın mukadderatına el koymuş tanımak esas umdedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir kuvvet mevcut değildir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi kanun yapma ve icra yetkilerini kendinde toplamıştır.
Meclis'ten seçilecek ve vekil kılınacak bir heyet hükümet işlerine bakar. Meclis reisi, bu heyetin de reisidir.
[...] bu esaslara dayalı olan bir hükümetin mahiyeti kolaylıkla anlaşılabilir. Böyle bir hükümet, milli hâkimiyet esasına dayalı halk hükümetidir; cumhuriyettir."[1]

- V -

Erzurum Kongresi'nde kabul olunan esaslar Sivas Kongresi'yle bütün milletin, bütün vatanın dilekleri olmuştu! Sonra bunlar Birinci Millet Meclisi'nde Müdafaai Hukuk Grubu'nun da programını teşkil ettiler. İkinci Millet Meclisi'nin seçiminden biraz önce, Atatürk millete hitaben bir seçim programı yayımladı.[2] Bu program aynı zamanda bir parti programıydı: Halk Fırkası programı.[3] Halk Fırkası'nın beyannamesi İkinci Meclis'in seçiminden biraz evvel resmen

1 Atatürk, *Nutuk*, s.277. [Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, Türk Tayyare Cemiyeti, Ankara, 1927, s.277; Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, c.2, s.5; Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2015, s.338.
Mustafa Kemal Paşa'nın 24 Nisan 1920 günü Büyük Millet Meclisi'nde okuduğu "hükümet teşkilatı hakkında teklif"i için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.8, s.72-75. -Y.N.]

2 8 Nisan 1923 tarihli olan ve "9 umde"den oluşan "seçim hakkında beyanname" için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.15, Kaynak Yayınları, İstanbul, Şubat 2005, s.278-280. (Y.N.)

3 "Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Halk Fırkası üyeleri tarafından müzakereyle tamamı 9 Eylül 339 [1923] tarihinde kabul olunan" Halk Fırkası Nizamnamesi için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.16, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2005, s.100-110.
Nizamnamenin başında yen alan "Genel Esaslar" bölümü parti programı niteliğindedir. (Y.N.)

hükümete bildirildi.[1] Bunu imzalayanlar, başta Atatürk olmak üzere 30 kişi kadardık. O günden itibaren Halk Fırkası kurulmuştu. Programının muhtevası, kuruluşu gününe kadar milletçe benimsenmiş ekonomik, sosyal, siyasal prensiplerle beraber, İzmir İktisat Kongresi'nde memleketin her köşesinden gelmiş olan binlerce delegenin kabul ettiği esaslardır. Bu suretle sırf milli iradeyi, sırf Türk milletinin arzularını ifade eden bir parti, varlığını bulmuş oluyor. İkinci Meclis seçiminde Türk milleti oyunu birlikte kendi partisinin adaylarına verdi.

- VI -

Halk Fırkası, İkinci Meclis'te karşısında Terakkiperver Fırka'yı[2] buldu. Kavgalar yine çetin oldu. Birincinin çok ileri dilekleri karşısında pek geride kalan ikinci fırka isteyerek istemeyerek kaytakların[3] (mürtecilerin) bir çeşit dayanağı oluyordu. Şeyh Sait isyanını müteakip hükümet bu fırkayı kapadı. Cumhurluğun ilanından sonradır ki, Halk Fırkası "Cumhuriyet Halk Partisi" adını aldı.[4]

Cumhuriyet Halk Partisi'nin bugünkü prensipleri Altı Ok'la ifade edilmektedir:

1) Cumhurculuk
2) Milliyetçilik
3) Halkçılık
4) Devletçilik
5) Laiklik
6) İnkılapçılık

Görülüyor ki, Cumhuriyet Halk Partisi'nin doğumu ve programı bir iki kişinin eseri değildir. Bir iki kişinin aklına esiverdiği gibi karalanıvermiş bir kâğıt parçası da değildir. Cumhuriyet Halk Partisi bütün bir Türk milletinin eseridir. Programı ise Türk milletinin yaşama şartlarıdır. Parti, vatanda Türk milleti gibi tektir. Ve tek kalmalıdır.

1 Mahmut Esat Bozkurt "İkinci Meclis'in seçiminden biraz evvel" diyerek tarihi yanlış hatırlıyor olmalı. İkinci Meclis 11 Ağustos 1923 günü görevine başlamıştır. Halk Fırkası'nın resmi izninin verilmesi hakkında Dahiliye Vekâleti'ne gönderilen yazı "Ekim 1923" tarihlidir. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.16, s.154. (Y.N.)

2 Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası. (Y.N.)

3 Kaytak: Gerici. (Y.N.)

4 Halk Fırkası'nın adı 10 Kasım 1924'te "Cumhuriyet Halk Fırkası" olmuş, 10 Nisan 1935'ten itibaren "Cumhuriyet Halk Partisi" adı kullanılmış ve bu ad 4. Büyük Kurultay'da 13 Mayıs 1935 günü kabul edilen "CHP Programı" ile resmileşmiştir. (Y.N.)

Tek parti sistemi demokrasi usulüne uygun mudur, değil midir?

Birçokları demokratik idarelerde muhtelif partilerin varlığını bir zaruret saymaktadırlar. Bu, çok yanlış bir fikirdir. Modern demokrasinin babası sayılan Jean-Jacques Rousseau hakiki demokrasiyi partisiz olarak görmektedir. Rousseau'ya göre partiler milletin hakiki iradesinin tecellisine engel olmaktadırlar. Şu halde bir partili sistem hakiki demokrasiye muhalif olmak şöyle dursun, ona en yakın olanıdır.

Türk demokrasi sistemi son Türk İhtilali'nin medeniyet dünyasına yepyeni bir armağanıdır. Partilerden, parti dedikodularından, parti ihtilaflarından otoritesini kaybeden, hasta düşen modern demokrasiler şifalarını onu taklitte bulacaklardır.

Almanların tanınmış tarihçilerinden Götze, yeni Türk devlet sistemini anlatırken diyor ki:

"Yeni Türk devlet sistemi bir piramide benzemektedir. Millet, bu piramidin kaidesini teşkil eder. Piramidin tepesi ise devlet şefidir. Bütün yetkilerini, bütün kuvvetini milletten alır..."

Görülüyor ki, Türk devlet sistemi, bazılarının anladığı veya anlatmak istediği gibi, bir diktatörlük değil, bir millet idaresidir; bir millet egemenliğidir.

Atatürk'ün ölümü sıralarında *Times* gazetesinde çıkan bir makalede: Eğer Avrupa devletleri Türk sistemini benimseyebilselerdi, bugün şahidi olduğumuz milletler arasındaki anarşiye meydan verilmiş olmazdı.

Times tek partili Türk devlet sistemini disipline dayanan demokratik bir idare olarak görüyordu.

Cumhuriyet Halk Partisi'ni hazırlayan en büyük, en hakiki olay Altı Ok'u yayında gerilmiş tutmaktır.

Oklar yayında, milletle beraber partisi ayaktadırlar.

Selçuk, 3 Eylül 1943
Mahmut Esat Bozkurt

Büyük Partinin Eksikleri*

- I -

Cumhuriyet Halk Partisi'nin önemli bir eksiği hakkında konuşmak istiyorum. Bir eksik ki, mutlaka bir ayak önce tamamlanması, bu boşluğun doldurulması lazımdır.

İhtilallerini yapmış yakın-uzak memleketlere göz atarsak böyle bir eksiğe rastlamayız.

Büyük komşumuz Rusya'ya bakıyorum. Komünist İhtilali hakkında o kadar şeyler yazılmış ki, bunlarla Rusya dolup taşmıştır. Bu taşkın yabancı memleketleri de basmıştır. Eski deyimle Çin ü Maçin'den tutunuz da, Kafdağları sakinlerine kadar "Komünistlik nedir? Komünist Partisi kimdir ve neler yapmıştır?" bu soruların karşılığını bilmeyen kalmamıştır. Vakayı herkesin anlayışına göre izah eden kitaplar basılmış ve dağıtılmıştır; en aydınından, fabrikalardaki ameleye, saban başındaki köylüye kadar.

Rusların bu yoldaki yayınları bir araya toplansa şüphe yok ki Beyazıt Kütüphanesi almaz.

- II -

Alman milli sosyalist ihtilali ve partisi hakkında yazılan şeyler de komünistlik için yazılanlardan az değildir. Nazi Partisi'nin tarihi, Nazilik prensipleri,

---

* *Yeni Sabah,* 18 İkinci Teşrin (Kasım) 1943, No: 1973, s.1.

Nazilik doktrinleri hakkında o kadar yazılmış ki, bunlar da bir araya toplanınca Sultan Ahmet Camii'ne sığmazlar; sokaklara taşarlar.

Şu bildiğimiz İtalya'da baş gösteren faşistliğe gelince, bunun hakkında neler yazılmadı. Faşist hak[1] sistemi, ekonomi sistemi, Mussolini'nin yaptıkları, faşist ihtilali, faşistlik programı, bütün bunlar yüzlerce ciltler doldururlar. Gerek Nazilerin, gerek faşistlerin yazdıkları ve yazdırdıkları bütün dillere çevrilmişlerdir.

- III -

Gelelim bize:

İhtilali yapan büyük Türk partinin başarıları bence bu üçünden de üstündür. Bunu inanarak söylüyorum. Ve bunun muhakemesini başka bir makaleme bırakıyorum.

Fakat, büyük partinin prensipleri ve başarıları, şefleri hakkında bu güne kadar ne yazıldı? Bunlara dair elimizde kaç eser var? Parti prensipleri ve başarıları hakkında Türk ihtiyarları, Türk gençleri ne biliyorlar?

Fakat ne yazıldı ki bilsinler? Ne anlatıldı ki bize söylesinler?

Bence hiç!.. İhtiyarından gencine kadar alacağımız cevap da pek tabii olarak bir hiç!

Ben Türk İhtilali'yle ilgili Türkçe yazılmış bir iki eserden başka bir şey görmedim ve okumadım. Yazanlar da yetkili kimseler değillerdir. Biri Yahudi vatandaşlardan Tekin Alp,[2] diğeri Edirne Mebusu rahmetli Mehmet Şeref,[3] üçüncüsü de *Taç Giyen Millet*[4] adlı kitabı çıkaran rahmetli Celal Nuri'dir.[5] Belki bunlar kadar yetkisiz daha birkaç kişi bu yolda yazmışlardır.

Hepsi bu!..

Ciltler tutan *Rus İhtilali Tarihi*'ni[6] Kalinin, Stalin, Molotov vs. gibi ihtilali yapan şefler yazmıştır.

Troçki'nin kendi yazdığı dört ciltlik *Rus İhtilali Tarihi*[7] başlı başına bir kıymettir. Lenin'e gelince, o durmadan yapmış ve yazmıştır.

Hitler'in *Doktrinim*, *Kavgam* adlı eserlerinden sonuncusu Türkçemize bile tercüme edilmiştir.[8]

---

1 Hak: Hukuk. (Y.N.)

2 Munis Tekinalp (Moiz Kohen, 1883-1961). Bkz. Tekin Alp, *Kemalizm*, İstanbul, 1936. (Y.N.)

3 Şeref Aykut, *Kamâlizm (CHP Programının İzahı)*, İstanbul, 1936. Güncel basımı için bkz. Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2008. (Y.N.)

4 Celal Nuri, *Taç Giyen Millet*, İstanbul, 1339 (1923). (Y.N.)

5 Celal Nuri İleri (1881-1938). (Y.N.)

6 Fransızcası: *Histoire de la Révolution russe*, Hazırlayanlar: Maxime Gorki, V. Molotov, K. Vorochilov, Serge Kirov, A. Jdanov et J. Staline, 2 cilt, Paris, 1937. (Y.N.)

7 Fransızcası: Léon Trotsky, *Histoire de la Révolution russe*, 4 cilt, Paris, 1933-1934. (Y.N.)

8 Bkz. Adolf Hitler, *Kavgam (Mein Kampf)*, 2 cilt, çev. Hüseyin Cahit Yalçın, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1940. (Y.N.)

Mussolini yıkılan faşistlik hakkında durmadan yazdı ve söyledi.

O kadar ki bugün ihtiyarından gencine kadar bütün Türkler komünistlik, Alman Naziliği, Mussolini faşistliği hakkında az çok bir şeyler bilirler. Fakat, kendi büyük ihtilalleri, kendi büyük partileri, partilerinin prensipleri, şeflerinin düşünceleri hakkında bir fikir sahibi değildirler. "Bir çiçekle bahar olmaz" atasözü milli edebiyatımızın güzel bir vecizesidir.

- IV -

Haşet Kitabevi'ne[1] uğrayınız. K. Marx'ın *Kapital*'inden tutunuz da, Stalin'in *Teorik ve Pratik Komünizm*'ine[2] kadar istediğiniz edebiyatı bulursunuz. Alman milli sosyalistliği, İtalyan faşistliği hakkında da böyle. Ben ve benim gibi meraklılar, bu yoldaki ihtiyaçlarımızı hep Haşet'ten temin ettik.

Fazla söze ne hacet. Bu üç ihtilali ilgilendiren edebiyattan bir kısmı -az da olsa- Türkçemize çevrilmiştir.

Fakat bizim ihtilalimiz hakkında kendi tarafımızdan yazılmış ne buluruz?

Hiç!

İşin hazin yönü şu ki, yabancı dillerde ihtilalimize dair 560 eser yazılmıştır. Ne yalan söyleyeyim, bu eserlerin bibliyografyasını gözden geçirdiğim vakit saçımın ucundan tırnağıma kadar kızardım. Yazmıyorsak, bari yazılanların işe yarayanlarını dilimize çevirsek.

Bana "Ne istiyorsun?" denemez. Böyle bir şey denebileceğini de ummam.

Ne istediğim şu karaladığım satırlardan anlaşılmıştır sanırım. Bunu açıkça bir kere daha tekrarlayabilirim:

İstediğim, "Büyük ihtilali Türk milletinin yardımıyla başaran büyük Türk parti şefleri, prensipleri, yaptıkları, kimdir ve nedir?" bunu dosta da, düşmana da bildirmeliyiz.

Dost bilsin ve inansın, düşman dilini tutsun; hiç olmazsa propagandası tesirsiz kalsın.

"Yap da söyleme" atasözü yerine "yap ve söyle"yi benimser isek şüphe yok ki kazanırız.

Mahmut Esat Bozkurt

1 Librairie Hachette Türkiye Şubesi. (Y.N.)

2 Fransızcası: Staline, *Le Léninisme théorique et pratique*, Paris, 1924. (Y.N.)

KEMALİZM

İDEOLOJİYE GENEL BAKIŞ

Kemalizm*

- 1 -

Tarih, 20. asrı anlatırken Kemalizm içinde hayli duracak ve çok şeyler söyleyecektir. Bana geliyor ki, 20. asır yalnız Türkiye için değil, fakat bütün dünya hesabına iktisadi, siyasi, toplumsal manasını az çok Kemalizm prensiplerinde arayacaktır.

Denebilir ki Kemalizm öz Türk tarihinin seyrinden ve icaplarından doğmuştur. Evet, zaten kuvveti de oradadır. Bununla beraber Türk tarihinin dünyayla irtibatı çok sıkıdır. Onun psikolojisi dünyayı anlatacak kadar geniştir. Bunun içindir ki Kemalist sistemi bocalayan dünyaya tutunabileceği destekler vermeye aday görür gibiyiz...

Kemalizmin muhtevası şu esaslara indirgenebilir: Siyasette Kemalizm milliyetçi, cumhuriyetçi, laik, parlamenter, barışçıdır. İktisadi Kemalizm ılımlı devletçidir. Bunun ifadesi şudur: Kemalizm esas itibariyle ferdiyetçidir. Fakat fert takatinin az geldiği işlerde cemiyeti ferde yardımcı kılar, ferdin haklayamayacağı yahut devletin haklaması icap eden büyük teşebbüsleri devlet gücüyle başa-

---

* *Anadolu*, 3-4 İkinci Teşrin (Kasım) 1932, No: 5452-5453.

rır. Bütün bu devlet anlayışına, bu devlet idaresi prensiplerine "ılımlı devletçilik", "müdahalecilik", yok "yarım liberallik" demek biraz hatalı olur. Bunun sadece ve tertemiz adı "Kemalizm"dir.

***

Dünya bugün ne arıyor? Ne istiyor? Nereye gidiyor? Önce bu noktanın tespiti lazımdır. Bu nokta ortaya çıkınca Türkiye'de öz Türk tarihinin icaplarından doğan Kemalizmin yalnız Türkiye'ye has bir sistem olarak kalmayacağı anlaşılacaktır.

Bana geliyor ki bugünkü dünyanın bugünkü büyük acısı siyaset ve iktisat sistemlerindedir. Liberal medeniyet çok ihtiyarlamıştır, çok yorgundur; dünyayı yürütemiyor. Zira bu medeniyet 18. asrın verimidir. 20. asır ile 18. asır arasındaki mesafe eski medeniyetlerle 19. asır hayatı kadar farklıdır; yaşama şartları o kadar değişmiştir. Karl Marx'ın o dâhiyane tahlillerinde görüldüğü gibi, 18. asrın iktisadi, hatta siyasi ve toplumsal şartlarına göre yuğrulmuş liberal sistemle 20. asrı ifade etmek mümkün değildir. 20. asrı liberal medeniyetin omuzlarında taşıtmak davası bir karasevdadır ki, bunun sonu tıpkı karasevdalıların akıbeti gibi ölümdür... Göklerden düşen dinler bile zamanla yerlerini vaktin icaplarına bırakırlarsa, varın siz artık 18. asır prensiplerinde değişmemezlik, ebedilik görenlerin ruhlarındaki darlığı ve ıstırabı düşünün!.. Hayat sistemler için değil, sistemler, programlar hayat içindir. Bunu anlamak lazımdır.

Bu görüşlerimde ve düşünüşlerimde ne kadar isabet vardır?

Tezimizi biraz da tatbikatla muhakeme edelim. Tatbikat gösteriyor ki, liberal medeniyet artık ismi var cismi yok bir Anka kuşu olmuştur. Misal mi istiyorlar: İngiltere sosyalistlerle himayecilerin elinde; Fransa radikal sosyalistlerde; İtalya faşistlerde; Almanya yakında Hitler'cilerde, fakat bugün bile liberallerde değil; Rusya komünistlerde.

Dünyanın mukadderatını düzenleyen büyük milletler liberalliği çoktan bıraktılar. 20. asra uymayan liberal medeniyet şimdi onun ayakları altında çiğneniyor.

Dünya komünizmde mi karar kılacak? Yoksa faşizmde mi?

Bana geliyor ki Kemalizmde; çünkü Kemalizm 20. asırdır.

Nasıl?

Bunu yarın göreceğiz.

\- 2 -

Komünizm geri gelecektir; zaten gerilemiştir de. Bu hükmü, tatbikatı ve gözlemlerimizi teyit eden komünist şeflerin eserlerinden çıkartıyoruz. Troçki geçen

sene bir kitap yayımladı; adı *Ve Şimdi Stalin Bürokrasisi ve Alman İhtilali*'dir.[1] Fransızcasını okudum. Çok âlimane ve vâkıfane yazılmıştır; üslubu çok ateşlidir. Bu eserde bugünkü Rusya'nın 1917 İhtilali prensiplerinden nasıl ve ne kadar ayrıldığı açıkça gösterilmektedir. Zaten bizzat Stalin tarafından yazılmış olan *Nazari ve Ameli Lenincilik*[2] kitabına hâkim zihniyetten de bunu anlamak müşkül değildir. Bizce komünizmin bir sakat yanı var ki, o çökecektir. Bu sakatlık ferdi teşebbüsü tanımamaktadır. Halbuki ferdi faaliyet hayattır. Yine bu sakatlık Wells'in dediği gibi komünist prensiplere göre devlet teşkilatı yapabilmektedir ki buna imkân yoktur.

20. asrın yaşama anlayışları, iktisadi mekanizması komünist prensiplerini hayli hırpalayacaktır; zaten hırpalamıştır da... Ancak şunu kabul edebiliriz ki, bu yıpratma mücadelesi içinde 20. asra hâkim olmak davasını güden 18. asrın liberal prensiplerinden çok şeyler dökülecektir; zaten dökülmüştür, dökülmektedir de...

Liberal sistemin bugüne göre en sakat yeri çok ferdiyetçi ve çok teorik eşitlikçi olmasıdır; camiaya çok az, hemen hemen hiç denecek derecede küçücük hakçıklar tanımasıdır. Liberal sistemin pek teorik mutlak eşitlikçiliği zayıfla kuvvetliyi hayat mücadelesinde başıboş bırakıvermesiyle neticelendi. Bu başıboşluk servet tahakkümüne, sermaye zorbalığına vardı. Bu, esaretlerin en dayanılmazıdır...

Komünizm fert için cemiyet hesabına mutlak bir feragat istiyor; Buda efsanesi gibi bir feragat... Camianın fertten fedakârlık, feragat istemek hakkıdır; fakat 20. asrın icapları kadar; 18. asrın bugünün iktisadi, siyasi, toplumsal adaletsizliğini yapan esaslarını değiştirecek kadar...

İnsanoğlunun huyu ıslah olunur. Fakat bu, fizik kanunların sınırlarını aşamaz. Komünizmin davası bunları da aşmak istiyor ki düşeceği yer burasıdır. Bütün bu düşünceler bir yana bırakılsa bile, 50. asrı 20. asırdan önlemeye kalkışmak, 5 yaşında bir çocuğa 40 yaşında bir adamın vazifesini yükletmeye benzer ki, bu, çocuğun ezilmesiyle nihayetlenir. Sistemleri zamanların, hadiselerin icapları yapar. Ve bunlar öldürür...

***

Faşizm: Mussolini'nin 20. asrın büyük adamlarından biri olduğunda şüphem yoktur. Eseri İtalya'yı anarşiden korumuş, ona yeni bir hayat, yeni bir kudret, yepyeni bir hız vermiştir. Bunlar şüphe götürmeyen hakikatlerdir. Faşistlerin

---

1 Fransızcası: Léon Trotsky, *La révolution allemande et la bureaucratie stalinienne*, Paris, 1932. (Y.N.)

2 Fransızcası: Staline, *Le Léninisme théorique et pratique*, Paris, 1924. (Y.N.)

"iş yasası" cidden mühim bir eserdir. İktisadi programları ana hatları itibariyle bizimkinin aynıdır. Bence faşizmin zayıf yeri iktisadi değil, siyasi cephesidir. İtalya'nın eski hariciye nazırı Kont Sforza'nın iki kitabını okudum. Birisi *Modern Avrupa'nın Yapıcıları*,[1] diğeri *Diktatörler ve Diktatörlükler*'dir.[2] Kont Sforza faşizme çok hücum ediyor. Hücumlarında fazla sinirli, biraz da tarafgirdir. Bununla beraber eleştirilerinin en kuvvetlisi faşizmin siyasi cephesine yöneltilenidir. Aynı değerlendirmeyi Paris Üniversitesi Anayasa Hukuku hocalarından Joseph Barthélemy'nin yeni çıkan *Çağdaş Demokrasinin Buhranı*[3] adlı kitabında da gördüm. Gerçi *Mussolini Devleti* isimli bir eserde liberal İtalya ile faşist İtalya arasında yapılmış iktisadi mukayeseleri ehemmiyetle okudum. İtalya'nın büyük şefinin kıymetli nutuklarını da alakayla takip ediyorum. Bunlara göre bugünkü İtalya'yı maddeten dünkünden mesut kabul etmek lazımdır. Fakat ben şuna kaniim ki, bir milletin bütün meselesi komünistlerin iddia ettiği gibi yalnız mide meselesi değildir; milletlerin manevi, moral yönleri de vardır.

20. asır insanı ilkçağ esiri değildir. O esirler içinde gırtlağına kadar tıka basa doyurulanlar, maddeten her şeye doygun kılınanlar bile "Ah hürriyet!" dediler. İnsan meselesini yalnız mide meselesi görmek, onu hayvanla bir tutmak olur ki hakikat bu değildir. Bunun için faşizm siyasi hürriyetler bahsinde günün birinde daha çok müsamahakâr davranmak mecburiyetinde kalacaktır. Faşist sistemin bence büyük zaaflarından birisi papaya, krala, orduya fazla dayanmasıdır; bu üç kuvvetin elbirliğiyle işbaşına geçmesidir. İtalya'da siyasi hürriyetlerin fazlaca sınırlanması sebeplerini az çok bunda görebiliriz. Halbuki bu kuvvetlerden ilk ikisi tarihin cereyanına muhaliftir. Tarihin yürüyüşü mukavemet edilmesi mümkün olmayan bir dalgadır ki önüne çıkanı mutlaka sürükler, mutlaka yok eder...

* * *

Kemalizm tutunacaktır. Çünkü iktisadi, siyasi, toplumsal prensipleri 20. asrın yeni düsturlarının ifadesidir. Kemalizm realisttir. Asrımızın en büyük derdi, sermaye ile iş kavgasının arasını bulmaktır. Bunu komünizm bulamadı ve geriledi. İyi ve samimi tatbik edilmek şartıyla barışı Kemalizm yapacaktır. Kemalizmin en kuvvetli bir yeri de maziye karşı müsamaha etmemesi, onu çiğneyerek ilerlemesidir. Hele milliyetçi, hürriyetçi, cumhuriyetçi, parlamenter ve laik oluşu devletçiliğin manevi yönünü tamamlamaktadır. Dünya Kemalizm prensiplerine doğru ilerliyor...

Mahmut Esat

1 Carlo Sforza, *Les bâtisseurs de l'Europe moderne*, Paris, 1931. (Y.N.)
2 Carlo Sforza, *Dictateurs et dictatures de l'après-guerre*, Paris, 1931. (Y.N.)
3 Joseph Barthélemy, *La crise de la démocratie contemporaine*, Paris, 1931. (Y.N.)

Not: Biz liberalizm, yani serbestçilikten bahsederken maksadımız bilhassa iktisadi liberalliktir. Yoksa ihtilallerin en aziz armağanı olan siyasi hürriyetlerin tamamen taraftarı, hatta koruyucusuyuz. Cumhuriyet Halk Fırkası programı da zaten bundan başka bir şey değildir.

M. E.

Kamâlizmin İdeolojisi*

- 1 -

Bu konuda (mevzuda) faydalı şeyler söylendi ve yazıldı. Şu var ki, Kamâlizmin ideolojisi ortaya konamadı. Çünkü Kamâlizm ne 18. asrın devlet felsefesiyle ne de Marksist metotlarla anlatılabilirdi. Hele şahsi anlamlarla hiçbir vakit anlatılamazdı!

Kamâlizm ancak kendi bakımlarından söylenebilir. Çünkü her sistemin önce kendi asıllarından etüt edilmesi gerektir. Yalnız bu yoldur ki hakikatlere ulaştırır, hakikatleri ortaya koyabilir.

İnsan vardır ki kendi görüşlerini çok beğenir. O erdeline (mütalaasına)[1] sunulan her bir hadiseyi dileğince göstermeye çalışır. Ben, bunu çok sakat bir metot buluyorum. Bununla, realitelerin ortaya konması imkânsızdır.

Bir insanın bilgileri çok yüksek, bazıları pek parlak olabilir. Anlamları geniş olabileceği gibi, düşük, dar da olabilir.

Halbuki herhangi bir sistemin ideolojisinin içyüzüyle gösterilebilmesi için, şahsi görüşlerin, şahsi kanaatlerin bir yana bırakılması gerektir.

Herhangi bir sistemin olduğu gibi görünmesi için onun dayandığı prensiplerin asıllarını bozmamak gerektir.

Düşünülmelidir ki, aranılan şey, şahsi anlamlar değil, sistemin kendi tutumu ve anlamıdır. Bunlar birbirine karıştırılmamalıdır.

---

* *Tan*, 27-28 Mayıs 1935, No: 35-3338 / 36-3339.

1 İrdel (mütalaa): İnceleme, etüt. (Y.N.)

Ben Kamâlizmi olduğu gibi anlatabilmek için kendi düşüncelerimi bir yana koyuyorum. Onu kendi prensipleri içinde anlatmak istiyorum. Bu, Kamâlizmin ideolojisi olacaktır; şunun bunun değil!..

Belgelerim (vesikalarım) şunlardır:

1) Türk Devrimi Şefi'nin direktif söylevleri.

2) Büyük Parti'nin[1] benimsediği prensipler.

3) Türk Cumurluğu'nun anakanunu (Teşkilatı Esasiye).

Atatürk her yerde, her vakit, her sözünde Türk ulusunun egemenliğini öne sürdü. Türk Devrimi yürüyüş ve ilerleyişinde bu prensibe dayandı. Ulus egemenliği devrimin başında yükselen bayrak oldu.

Hâkimiyet milletindir (Egemenlik ulusundur). Erzurum Kongresi bunu söyledi; Sivas buna dayandı. Birinci Kamutay[2] bunu anakanununa koydu; ikinci Kamutay, ikinci anakanuna geçirdi.

Bu, bugün başta gelen prensiplerdendir; başta gelen, baş prensiptir.

Egemenlik ulusundur. Dün Büyük Parti'nin karşısında duruyordu; bugün Kamutay'ın başında. Demek ki siyasal bakımdan Kamâlizm demokrattır.

Devrimi yapan Büyük Parti'nin özüğüne (nizamnamesine) göre ökonomsal[3] alanda devletçiyiz. Ve unutmayacağız ki Atatürk bu partinin önderidir. Demek ki Türk Devrimi'ne önderlik yapan Büyük Adam ökonomsal alanda devletçidir.

Türk Cumurluğu'nun anakanununa gelince, bu da devletçiliği yasak etmemiştir. Demek ki ökonomsal bakımdan Kamâlizm devletçidir; devletin ökonomsal işlere karışmasını ister.

Kamâlizm cumhuriyetçidir. Bu hakikat Erzurum, Sivas Kongrelerinde açığa vurulmadan anlatıldı. Devrim bütün yürüyüşünde hep buraya doğru yanaştı ve vardı.

Cumuriyetçilik demokrasinin belli başlı şartlarından biridir. Cumurluğu kabul etmemiş demokrasiler vardır. Fakat onların bu yanları eksik kalmıştır; egemenlik yanları... Bu tezimizi başka bir yazımızda izaha çalışacağız.

Demek ki Kamâlizmin cumurcu olması onun tam bir demokratlığına da kanıttır (delildir).

Her yerde dedim, yine diyorum ki, yeni Türk rejiminin esin (ilham) kaynakları Kamâlizmdir. Yeni rejimimizi ancak Kamâlizmin ideolojisiyle kavrayabiliriz.

Kamâlizmin diğer iki büyük prensibi de laiklik ve milliyetçiliktir.

Ben Kamâlizmi, modern ulusların yaşama şartlarına, modern tarihin yürüyüşüne en uygunu olarak buluyorum.

---

1 Cumhuriyet Halk Partisi. (Y.N.)
2 Kamutay: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)
3 Ökonomsal: İktisadi, ekonomik. (Y.N.)

Komünizm: O, insanlığın ötesinde yaşıyor!.. Bunu iki bin yıllık sosyalist tarihi de gösteriyor. Bu tarih birbiri ardınca düşen denemelerin bir verimidir. Zamanımızdaki son denemeler de hem siyasal hem ökonomsal bakımlardan hep ve yine o... yine o düşüşler!

Faşizme gelince: Bu da tıpkı ökonomsal liberallik gibi tarihin ve insanlığın ardında kalan kaytaklıklardandır (irticalardandır).

- 2 -

Yeni Türk rejimi 18., hele 19. asır devlet sistemleriyle anlatılamaz. Çünkü bu sistemler kendilerini serbestçilik modası içinde kaybetmiş gibidirler; ökonomsal, soysal,[1] siyasal vs. alanlarda...

20. asır buna demokrasi değil, deliler hürriyeti, özgenliği[2] diyor.

Böyle bağsız bir özgenliğin hele ökonomsal alanda tam anlamı şudur: "İnsanlar, boğuşunuz! Kuvvetliler, zayıfları sıkboğaz ediniz!"

Kamâlizm buna meydan vermiyor. O "Her şey ulus egemenliğinin, soysal faydaların uyumuna göre olacaktır" diyor.

*

Yeni Türk rejimi komünist prensiplerle de izah edilemez. Çünkü:

a) Komünizm enternasyonaldir, arsıulusaldır.[3]

b) Komünizm ökonomsal alanda insana faaliyet hakkı tanımaz. Onu inkâra kadar varır. İnsan bu sisteme göre ökonomsal bir alettir.

c) Komünizm yalnız soysal haklar tanır.

d) Komünizm sınıf kavgası kabul eder.

e) Komünizm diktatörlüğü benimser.

f) Kamâlizm arsıulusal değildir; milliyetçidir, ulusaldır.

g) Kamâlizm ökonomsal alanda ferde faaliyet hakları tanır. Gerekince bu hakları devlete de verir. Yahut fertle devleti ortak kılar. Bunun ölçüsü yaşama şartlarıdır.

Kamâlizmin kamuğa (cemiyete, camiaya) çok şeyler tanımakla beraber, ökonomsal alanda ferdi inkâr etmemesi bence onun belli başlı kuvvetlerinden biridir. Çünkü fert bir realitedir. Ona "Yoksun! Yalnız kamuğ vardır!" demek, hakikatleri tanımamak olur.

Realiteleri tanımayan sistemler yalnız kendi kendilerini aldatırlar!.. Bu bakımdan da Kamâlizm aldanmamıştır. Bence üstün gelmiştir.

---

1 Soysal: İçtimai, toplumsal, sosyal. (Y.N.)
2 Özgenlik: Serbesti, hürriyet. (Y.N.)
3 Arsıulusal: Milletlerarası, enternasyonal. (Y.N.)

Fert inkâr olunabilir mi? Ona işçenlik[1] alanı bütün bütün kapanabilir mi?!

Kamâlizm yalnız soysal haklara dayanmaz. Onun hak nazariyesi (teorisi) daha ziyade dayanışmacıdır. Bunun anlamı şudur: Fert kamuğ, kamuğ fert içindir... Bir hepimiz, hepimiz bir içindir...

Kamâlizm proletarya diktatörlüğü kabul etmez. O, diktatörlükler yerine ulus egemenliğini benimser.

Kamâlizmde eski deyimle "millet hâkimiyeti" vardır. Bütün millet hâkimdir; herhangi bir sınıf değil!.. Çünkü Kamâlizm sınıf kabul etmez. O yalnız işbölümünü benimser. Ona göre hayat bir işbölümüdür; işçenliktir. Orada herkesin rolü vardır... Şu şartla ki, insanın insan tarafından istismarını, işletilmesini kabul etmez. Kamâlizmin devletçiliği bunu, böyle bir hali her vakit önleyebilir.

Ökonomsal alanda tüzemince bir öleştirme (adilane bir paylaştırma) onun asıllarından[2] biridir.

Kamâlizm tarihi maddiyetçiliği hayatın biricik temeli görmez; her şeyi bununla izaha kalkışmaz. Tarihi maddiyetçiliğin ehemmiyetini gözden kaçırmamakla beraber, hayatın belli başlı asıllarından birinin de tinel (manevi), ahlaksal ilkelerle (unsurlarla) ifade edilmesi lüzumuna inanır.

Marksizmin bir de "temerküz kanunu" (Loi de concentration)[3] vardır. Biliyoruz ki, bunun anlamı büyük sermayenin küçükleri yuta yuta yok etmesidir; ve bu yoldan gizli bir kuvvet halinde devleti de, fertleri de kendine bağlaması, emri altına koyması, her ikisini de tutsak kılmasıdır.

Kamâlizm bunun önüne devlet müdahalesiyle geçebilir. Tıpkı insanın insan tarafından işletilmesinin, kullanılmasının önüne geçebileceği gibi.

*

Bazıları Kamâlizmi faşistlikle izaha çalıştılar. Bazıları da bunu Hitlerciliğe benzetmeye yeltendiler. Bu da imkânsızdır.

Önce faşistlik:

Bunun belli başlı görümü:

a) Salgıncılıktır (istilacılıktır).

b) Dinciliktir.

c) Diktatörlüktür.

Kamâlizm bunların hepsini reddeder.

Dini, diyaneti bir devlet işi değil, fertlerin vicdanlarıyla alakadar bir hadise olarak tanır. Ve bu halde kaldıkça onu korur.

---

1 İşçenlik: Faaliyet. (Y.N.)

2 Asıl: İlke, prensip. (Y.N.)

3 Temerküz kanunu (Fr. La loi de la concentration): Tekelleşme yasası. (Y.N.)

Kamâlizm salgıncılığı değil, erginliği (istiklali) bütün uluslara hak olarak kabul eder.

Faşizm demokrasiyi, millet hâkimiyetini açıkça reddeder. Kamâlizm ise ulus egemenliğini baş prensip olarak ileri sürer.

Kamâlizmin Alman ulusal sosyalistliğinden ayrıldığı mühim, önemli nokta, bunun büyük sanayii mutlaka devletleştirmek istemesindedir. Kamâlizm istismarı önleyerek büyük sanayi işçenliğini fertlere bırakabilir.

*

Şu halde, biz neyiz? Kimiz? Ve kime benzeriz?

Biz modern hayatın anlamıyız. Biz modern hayatın ilimleriyle anlatılabiliriz. Ve Atatürk'ün birinci Kamutay'da bizi anlamayanlara dediği gibi, biz bize benzeriz.[1]

Yarın Kamâlizmindir.

Mutlaka!

Ankara, 22 Mayıs 1935
Mahmut Esat Bozkurt

Not: Kamâlizmin büyük atılımlarından biri de bu sene 4. Kurultay'ın aldığı kararlar içinde göründü. Buna göre Kamâlizm evrim (tekamül) kabul etmiyor. O, hayatın icaplarına göre yalnız devrimcidir.[2] Bu suretle Kamâlizm, siyasal, ökonomsal, soysal[3] bakımlardan bir zincir, bir kaytaklık[4] bağı olan evrimciliği yere çaldı demektir. Bu, Kamâlizmin belli başlı bir kuvveti olacaktır. Tarihte evrimcilik, milletleri aldatmak isteyen kaytakların[5] elinde bir alet oldu. Kamâlizmin büyük prensiplerinden birinin salgıncılığı[6] kabul etmemesi olduğunu söylerken buraya bir noktacık iliştirmek pek faydalı olur.

---

1 Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Aralık 1921 tarihli söz konusu sözleri için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.12, Kaynak Yayınları, İstanbul, Aralık 2003, s.120-121. Ayrıca bkz. Mahmut Esat Bozkurt, *Toplu Eserler III*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2015, s.518. (Y.N.)

2 CHP 4. Büyük Kurultayı'nda 13 Mayıs 1935 günü kabul edilen CHP Programı'nın ilgili maddesi şudur:
"Devrimcilik:
E - Parti devlet yönetiminde, tedbir bulmak için derecel ve evrimsel prensiple kendini bağlı tutmaz. Ulusumuzun sayısız özverilerle başarmış olduğu devrimlerden doğan ve olgunlaşan prensiplere bağlı kalmak ve onları korumak Parti için esastır." Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.27, Kaynak Yayınları, İstanbul, Temmuz 2010, s.217. (Y.N.)

3 Soysal: İçtimai, toplumsal, sosyal. (Y.N.)

4 Kaytaklık: Gericilik, irtica. (Y.N.)

5 Kaytak: Gerici. (Y.N.)

6 Salgıncılık: İstilacılık. (Y.N.)

Kamâlizm salgıncı değildir. Fakat! Türk yurdundan bir parça, onun bir kayasından küçük bir çakmaktaşı koparmak isteyen yabancının karşısına kadın-erkek bütün bir Türklüğü çıkaracak, ortalığı kan ve ateşe verecek kadar da gözü pektir.

M. E. B.

Yeni Türk Rejimi ve Diktatörlük*

Kont Sforza bizi diktatörlükler sırasında etüt eder.

Fakat neden ve niçin?

Bu sorguların karşılığını vermez.

Biliriz ki diktatörlüğün bir tarifi, birtakım şartları vardır. Bunları, bu şartları bir arada toplamayan sisteme diktatörlük demek, şahsi görüş olmaktan ileri gidemez.

Kont Sforza şahsi görüşler içinde kalmıştır. Ortaya bir hakikat koyamamıştır.

Cambon[1] Amerika yolculuğunda vaktini boş geçirmemek için bir kitap yazmak istemiş!.. Düşünmüş taşınmış, kolay bir konu (mevzu) aramış... Bula bula diktatörlükleri bulmuş! Sanki etüdü en kolay konu bu imiş gibi!!..

Adamcağız bol keseden hovardalık yapmış. Sonra bir sıra devletlere, bunların kanunlarını, organizasyonlarını gözden geçirmeye lüzum görmeden diktatörlük demiş... İşin içinden böylelikle çıkıvermiş! Cambon'a göre yeni Türkiye de böyle; enginlerde hülyalara dalan adam için Türkiye bir diktatörlüktür!..

*

İşin asıl tuhaf yeri bu yabancı yazıcılar değildir. Bence işin asıl gülünç tarafı, içimizde bulunan birtakım insanların da bu yoldaki düşünmeleridir; onların Türkiye'de olup biten bütün işleri bu gözlükle görmeleridir; bu şahsi ölçüyle ölçmeleridir.

---

* *Tan*, 29 Mayıs 1935, No: 37-3340, s.1, 5.

1 Jules Cambon. (Y.N.)

Bütün bunlardan, bu haksız, anlamsız kıyınçlardan (suikastlardan) ötürü *Tan*'a düşündüklerimi yazmak istedim.

*

En klasik bilgilere göre "diktatörlük", bir zaman için ulusal egemenliğin durması, bunun verimi olan bütün kanunların askıya alınması, bir şahsın iradesinin ulusal iradenin yerine geçmesidir.

Bunu böylece bir köşeye iliştirdikten sonra bir de kendi kendimizi, kendi durumumuzu (vaziyetimizi) yoklayalım.

Acaba böyle bir halde miyiz?

Daha açık soruyorum: Acaba böyle bir hali andıran, böyle bir hale benzeyen yerimiz var mı?

Ulusal egemenliğin temsilcisi olan Kamutay kapatıldı mı? Saylav[1] seçimi kaldırıldı mı?

Kanunlar askıya alındı ve bütün bunların yerine bir şahsın istekleri mi kondu?

Bu sorgulara "evet" diyebilmek için önce realiteleri tanımamak gerektir. Bu realiteleri tanımamak için de herkesi kör, âlemi sersem sanmak lazımdır. Halbuki âlemi böyle sananlardır ki kör ve sersemlerin başında gelirler.

Kıvanca (memnuniyete) değen bir nokta varsa, o da iki yabancıya, birkaç da yerlimize karşı birçok yabancıların ve hemen bütün Türklerin hakikatleri görmüş olmalarıdır.

İtalya'nın eski başbakanlarından Nitti 1934'te *Demokrasi*[2] adlı iki ciltlik bir kitap bastırdı. Bunda yeni Türk rejimi değerli yazıcı tarafından heyecanla anılmaktadır.

Biraz da taptamaya (tatbikata) bakabiliriz. Hadiselerin lojiği[3] bize hakikatleri her şeyden doğru söyleyeceklerdir.

Yeni Türk rejiminde diktatörlükten söz açanlara soruyoruz:

Diktatör kim ve nerede?! Hangi yanımız ve işimiz diktatörlüğü andırıyor?

Kamutay mı? Kamutay'ın çıkardığı kanunlar mı?

Hükümetin Kamutay önündeki mesuliyeti mi?

Cumurbaşkanının dört senede bir seçimle işbaşına gelişi mi?

Gerekince onun bile mesul edilebilmesi mi?

Zorba bir saltanatla hain hilafetin ortadan kaldırılması, yerine ulusal egemenliğin şartlarından olan cumhuriyetin kurulması mı?

Askerliğin bir buçuk seneye indirilmesi mi?

Aşar denilen zulmün, belanın kaldırılması mı?

---

1 Saylav: Milletvekili. (Y.N.)

2 Francesco Saverio Nitti, *La democrazia*, 2 cilt, Paris, 1933. Fransızcası: Francesco Saverio Nitti, *La démocratie*, 2 cilt, Paris, 1933. (Y.N.)

3 Lojik (Fr. logique): Mantık. (Y.N.)

Koskoca Osmanlı İmparatorluğu'nu sömürge haline koyan kapitülasyonların yeni Türkiye'den kaldırılması, bugünkü Türkiye'nin hak[1] bakımından acunun[2] en büyük devletlerine eş olması mı?

Büyük Savaş sonunda yok edilmek istenen yurdun ve Türk ulusunun kurtuluşu mu? Ökonomsal[3] alandaki faaliyet mi? Fabrikaların açılması, hemen her şeyimizin yurtiçinde yapılması mı? Yurdun dört bir tarafının şimendifer yollarıyla örülmesi mi?

Vapurlarımızın denizlerde bayrağımızı dalgalandırmaları mı?

Bütün ökonomsal işlerin öz Türklerin eline geçmesi mi?

15 sene önce kapkara bir bilgisizlik içinde kalan büyük Türk ulusunun yeni alfabeyle okuryazar hale girmesi mi?

En ileri milletlerin en son nizamlarına, kanunlarına göre yurdun ve ulusun organize edilmesi mi? Bunların icaplarına göre yeni bir hayata girilmiş olması mı?

Kadınların saylav ve hâkim olması mı?

Türk bankalarının yabancı kredi müesseselerine galebesi mi?

Hangisi?

Yok olmuş bir hale düştükten sonra şimdi acunun saygıyla andığı dipdiri, güçlü kuvvetli, onurlu ve yepyeni bir Türkiye'nin 10 senede kendi kendini yaratması mı?

10-15 yılda başarılan bu işler saymakla biter şeyler mi?!

Bütün bunları kısaca anmak lazımsa, denebilir ki, Türkiye Feniks[4] gibi yandı ve küllerinden yeniden doğdu. 10 yılda ortaçağlardan çıktı. Zamanımız medeniyetinin sembollerinden biri oldu; ve bu her bakımdan...

Atatürk başta sallanan bir bayrak ve biz durmadan ilerliyoruz... Yarınlara doğru...

*

Biz neredeyiz?

Biz nereye gidiyoruz?

Ne yapıyoruz? Ne yapacağız?

Bütün bunları biliyoruz. Bilerek ilerliyoruz.

Diktatörlük(!) bize anlamı olmayan terimlerdendir.

---

1 Hak: Hukuk. (Y.N.)

2 Acun: Dünya; âlem. (Y.N.)

3 Ökonomsal: İktisadi, ekonomik. (Y.N.)

4 Feniks (Lat. phoenix): Eski Mısır kökenli efsanevi ateş kuşunun Batı mitolojisindeki karşılığı. Pers mitolojisinde "Simurg", "Anka", İslam sonrası Türk mitolojisinde "Zümrüdü Anka" veya "Simurg u Anka", daha önceleri de "Tuğrul" olarak geçen bu mit birçok milletin efsanelerinde karşılık bulmaktadır. (Y.N.)

Diktatörlük, hülyacılarına, ona baş eğenlere kutlu olsun! Fakat hayır! Onları da düştükleri hastalıktan kurtarmak lazım...

İnsanların ve ulusların hâkimliği (egemenliği) Türk Devrimi'nin hoşgörülük (müsamaha) kabul etmez prensiplerindendir. Yeryüzünde tutsak (esir) görmek istemiyoruz.

Ankara, 24 Mayıs 1935
Mahmut Esat Bozkurt

Kemalist Demokrasi*

Biz demokratız. Ve bu, bizim devlet sisteminin temel taşıdır. Atatürk her gün böyle söyledi. Ve İnönü, üniversitede, Türk gençliği önünde ısrarla tekrarladı.

Bu güzel hakikati büyük seçim günlerinde belirtmeyi çok zevkli bir ödev sayıyorum.

Kadın-erkek, al yazmalı, kasketli, poturlu köylüsünden tutunuz da melon şapkalı şehirlisine kadar bütün Türkler şefleriyle beraber sandık başlarına yığıldı.

Sarsılmaz bir inançla söylüyorum: Demokrasinin en güzeli, en doğrusu bizdedir... Ve bu, tatbikat bakımından olduğu kadar, ilim bakımından da böyledir.

Tatbikat görümünden Atatürk demokrasisinin 18 yıllık verimi ortadadır. Bu verim, bin yılın tasfiyesini 18 yıla sığdırmak olmuştur! Bu kadar da değil; tasfiyeden sonra Türk ulusunu modern millet haline koymak olmuştur!..

Demokrasilerin değerini ölçmekte mihenk verimleri ise, Atatürk demokrasisiyle boy gösterebilecek modern bir devlet sistemini ben bilmiyorum.

Dün bin yıl geride olan bir ulus, bugün bu sistemle 18 yılda bin yılı aşıyor ve bugünü yaşayanların bir kısmını da geçiyor... Heybete bakınız!

İlim görümünden hiçbir eksiğimiz yoktur. Sistemimiz tam bir demokrasidir. Türk Cumhuriyeti ulus egemenliğine dayanıyor. Yapılan bütün işler milletin iradesinin şekillenmiş birer formülü, birer ifadesidir. Ve bundan başka bir şey değildir.

---

* *Ulus*, 20 Mart 1939, s.1, 8.

Türk ulusu iradesinin tecellileridir ki bugünü yarattı... Yaşadığımız günler iki büyük şefin başkanlığı altında ulusal dileklerden doğdu.

Demokratik milletlerin siyasi teşkilleri bakımından imreneceğimiz, kıskanacağımız bir şey göremiyorum.

Vaktiyle onlardaki muhtelif partiler usulüne bizde ağızlarının suyu akanlar oldu. Belki bunlardan şurada burada hâlâ bulunanlar da vardır.

Bu gibiler demokrasiyi ancak muhtelif partilerle anlayabiliyorlar; böyle anlatabiliyorlar. Fakat bence bu, demokrasi değil, partizanlık ilmidir!

Yine bu zatların bu bilgilerini ilmin hangi kaynağından aldıkları bir türlü öğrenilememiştir. Ve zannederim öğrenilemeyecektir de!

-Başta eskilerden bir büyüğü olduğu halde- muhtelif partilerle idare edilen kardeş demokrasilerin çektiklerini biliyoruz. Ve bunları örnek almaktan çok uzakta bulunuyoruz... Yalnız, bizim örnek alınmamızı isteyen, hatta İngiliz yazarlarını görüyor ve biliyoruz.

Son zamanlarda bazı demokrasilerin kendilerini kurtarabilmek için partilere son vermek mecburiyeti karşısında kaldıkları da bilinen şeylerdendir.

Demokrasi, kendini partiler uğruna kurban veren bir müessese demek değildir.

Atatürk demokrasisi insanlar arasında sınıf, imtiyaz, fark tanımayan bir sistemdir. Ve bu sosyal olsun, ekonomik olsun, siyasal olsun her yönden böyledir.

Bu alanlarda eşitlik tanıyan bir demokraside muhtelif partilerin anlamı neyle ifade olunabilir?

Akılsızlıkla, mantıksızlıkla, değil mi? Yahut sadece entrikacılıkla, değil mi?

Biz bunların icaplarına uyamıyorsak mazur görsünler!..

Lafın kısası, Türk milleti bu dakikada yüzde 95'i ayaklanmış olarak mukadderatını tayin ediyor. Yarının sabahları buna göre açılacaktır. Bundan daha güzel bir tarzda millet hâkimiyeti nasıl ve ne surette kendini anlatabilir?

İmrenilen hangi demokraside millet egemenliğinin bundan daha büyük bir yolda tecellisine tarih şahit olabildi?

Türk demokrasisi yaşıyor... Ve yaşatıyor.

Atatürk! Senin eserlerini yaşıyor ve yaşatıyoruz.

Ankara, 19 Mart 1939
Mahmut Esat Bozkurt

MİLLİYETÇİLİK

"MİLLETÇİLİK"
YA DA
"ÖZ TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ"

Kızılelma*

Léon Cahun *Asya Tarihine Giriş*[1] adındaki nefis kitabında Buda mezhebinin Büyük Asya'daki Türkler arasında yayılmasının kadim ırktaşlarımızın demir karakterlerinde birtakım ahlaki ve manevi tesirler vücuda getirdiğini ve bunun tabii neticesi olmak üzere Türk cemiyetlerinin derin dönüşümlere maruz kaldıklarını söyler.

Vaktiyle Çinliler kendilerini tehdit eden Türk tehlikesini bu suretle savmışlardı. Hakikaten cihangirliği sanat edinen Türkler Budist olunca işi dervişliğe döküyor, hep ahiretle meşgul oluyor, dünün fatihleri şimdi miskinleşiyor, kan-

* *Anadolu'da Yeni Gün*, 20 Teşrinievvel 1336 (20 Ekim 1920), No: 442-62.
Kızılelma: Türk mitolojisinde Türkler ve de özellikle Oğuz Türkleri için üzerinde düşünüldükçe uzaklaşan ancak uzaklaştığı oranda cazibesi artan ülküler veya düşlerdir. Türk devletleri için bir hedefin ve amacın simgesidir. Kızılelma, Türkler tarafından değişik şekillerde tasvir edilmiş, bazen bir belde, bazen bir taht, bazen de dünya hâkimiyetini temsil eden som altından yapılma kızıl renkli bir küre olmuştur. Bazen fethedilmesi gereken illeri ifade eder; çoğu kez ise bütün Türklerin tek bayrak altında toplandığı devletin simgesidir. (Y.N.)

1 Léon Cahun, *Introduction à l'histoire de l'Asie: Turcs et Mongols des origines à 1405*, Paris, 1896. (Y.N.)

ları uyuşuyordu. Lafın kısası, bu kara afet Büyük Asya Türklerini hırpalamış, cemiyetlerini çil yavrusu gibi dağıtmış, kudretsiz, takatsiz düşürmüştü. Çünkü bu tasfiye görmemiş bir taklit idi; tehlikeli tesirlerini -uzun asırlardan sonra- Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde bile yaptı.

* * *

Bir asır var ki kara talihli vatanımız zayıf bünyesiyle, solgun teniyle, siyasi suikastlardan başka batıdan esen büyük inkılap yelleri önünde, muhtelif toplumsal cereyanlar karşısında bulunuyor. Taklitçilik yüzünden Fransa İhtilali'nin Tanzimat-ı Hayriye kisvesinde memleketimizi uğrattığı zararlar her halde vaktiyle Buda mezhebinin Asya Türklerinin milli ahlakına açtığı manevi yaralardan daha az derin değildi. Evet, taklitçilik yüzünden bizler kadar felakete uğramış bir ikinci millet gösterilemez sanırım.

Medeniyet, ihtilal, inkılap, programlar gibi toplumsal hadiselerin manaları herhangi bir kavmin zihniyetiyle, ihtiyaç ve muhitiyle ifade olunabileceğine göre, bunu harfi harfine taklit, yine o kavmin bir müessesesini kabul demek olur. Müesseseler, medeniyet, milli teşkilatları birbirinden ayıran sıfatlardır. Dolayısıyla herhangi bir milleti diğer bir milletin yutması pratiğinin, bu ikincisinin kültürünün bütününü teşkil eden müesseselerini birinciye kabul ettirmesine bağlı olduğu en basit hakikatlerdendir. Yutma pratiği, hazmedilmek istenilen kavmin müesseselerinin gösterebileceği zaaf veya kudrete göre bazen başarıyla, bazen de hüsranla neticelenebilir. Mesela Arap kültürü Mısır Çerkezleri gibi Afrika'da, Suriye'de muhtelif ırkları yuttuğu halde, yüksek bir medeniyete, büyük bir tarihe, inkârı mümkün olmayan bir varlığa sahip olan Türk milletini yutamamış, Sami ve Turani olan bu iki medeniyet asırlarca dövüşmüştür.

Her rüzgâra baş tutmaya çalışan zavallı yurdumuz bugün kuzeyden esen müthiş bir boranın karşısında bulunuyor: Bolşeviklik. Bunu siyasi, iktisadi, biraz da toplumsal bakımlardan almak mecburiyetindeyiz. Fakat ne suretle ve nasıl bir gaye ile? Kanaatimce memleketimizin ihtiyaçlarına göre bir şahsiyet vererek özümlemekle ve milli bir gaye ile... Fakat bunu her vakit söyleyenler var, biz de söylüyoruz. Biraz daha izah edelim: Yukarıda açıkladığım sebeplerden dolayı komünizmin Ruslarda tecelli eden şeklini, yani milli Rus komünizmini, tam tabiriyle Bolşevikliği bazılarımızın istediği gibi aynen kabul etmenin ilmen, fennen tamamen aleyhindeyim. Çağdaşlaşmak... Bu bir ihtiyaçtır. Bunun için hatta icap ederse komünizmin daha ilerisinde bir sosyalist mesleği varsa onu da kabul edelim; fakat o veya bu milletin kendisine göre düzenlediğini almayalım.

Buna esasen imkân da yoktur. Çünkü Türkiye Rusya değil; çünkü Türkler Rus değil... Nitekim Ruslar da Karl Marx'ın prensiplerini hem de genele ait olan fel-

sefi prensiplerini bile değiştirmeye mecbur oldular; nerede kaldı ki Rusya'nın muhit, ihtiyaç ve insanlarına göre biçilen Bolşevikliği biz bizde tatbik edebilelim... Din hususunda bile Almanlar aynı tehlikeyi görmüşler ve Luther Protestan mezhebini yaymakla, İncil-i Şerif esasları baki kalmak şartıyla, bunu Almanlığın hazmedebileceği bir hale getirmişlerdi. Bugün Luther'in memleketinde din milli varlığın hizmetindedir. Devletimizin ilk devrelerinde İslam şeriatının inceliklerini pek iyi kavrayan hükümet ricali bu yönü ihmal etmemişlerdi. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Hazretlerinin mübarek mesleklerinin akideleri Osmanlı saltanatının kuruluşundan evvel ortaya konulmuş, fakat yazık ki bilahare yayılmasına gayret edilmemişti. Bektaşilik muazzam şeriatımızın milli bir surette hazmı idi. Özetle, Türkiye'de mesut bir iştirak[1] idaresi görmek isteyenler, itikadımca yine komünizm esaslarına arka vermek şartıyla Türk iştirakini meydana getirmeye çalışırlarsa, işin olacağına bakmış olurlar.

* * *

19. asırda İtalyalı Mazzini[2] İnsan Hakları Beyannamesi'nin milliyet bendini genişleterek ortaya sürdüğü milliyet prensipleriyle Grotius'un kurduğu klasik devletler hukuku esaslarını yıkıyordu. Tabii hukuka en uygun bir fikir olması dolayısıyla hakka uygunluğunda şüphe olmayan bu beliğ[3] teori, âlemlerin nizamını bozan bir bid'at[4] olarak tanındı. Gariptir ki, milliyet prensiplerini âlemin nizamını muhafaza için reddedenler, bu nizamı tabiat değil, mevzuat üzerine bina etmek istemişlerdi. Bununla birlikte prensipler reddolunmakla beraber bütün tabii kanunlar gibi fiiliyat sahasında tesirini icradan geri durmadı. Yavaş yavaş milletler bu çizilen hat üzerinde yürümeye, milliyet esaslarına dayalı devletler kurulmaya başladı. Uydurma ilimler tabii hakikatlere mevkilerini terk ediyorlardı. Bilge edip "[...]"nun[5] "tabiattan asla sapmamalıdır" manzumesindeki nefaset ve isabet bir kere daha doğrulanmış oldu.

Aynı asırda Marx iştirak prensiplerini yayımlıyordu; kabulü iktisadi bir zaruret idi. -İlerlemiş veya ilerlememiş- hiçbir cemiyet tasavvur olunamaz ki iştirak orada bir hak olmasın. Yalnız olsa olsa bunun tatbik sahasının genişliği ve kapsamı değişebilir. Mademki bir patron var, bir amele var, bir kazanç var, o halde iştirak de var. Fakat gariptir ki şu son felsefe birinci teorinin dolayısıyla gıdası olduğu halde bu yön kâfi derecede kavranmamış ve sosyalizmin hangi şubesinden bahsolunursa olunsun, çoğunlukla bir kozmopolitlik, insaniyetçilik

---

1 İştirak: Ortaklık. İştirakçilik (iştirakiyye): Komünizm. (Y.N.)
2 Giuseppe Mazzini. (Y.N.)
3 Beliğ: Yeterli, tam ve açık; fasih. (Y.N.)
4 Bid'at: Sonradan meydana çıkan şey; yenilik. (Y.N.)
5 Bir sözcük okunamadı. Okunamayan sözcük şudur: نك "بووآو" (Y.N.)

anlaşılmış, fakat daha doğrusu, yani adeta sosyalizmin milliyet düşmanı olduğu zannedilmiştir. Evet, sosyalizm emperyalist milliyetçiliğin aleyhtarıdır; fakat esasen bizzat milliyetçilik de emperyalizmin lehtarı değildir. Milliyet prensiplerinin bir kavim için ortaya konulmadığını ve bütün milletleri kapsadığını hatırlatmaya bilmem hacet var mıdır? Gerçi Marx felsefesini yazarken bütün dünyayı düşündü; fakat "milliyet yoktur" demedi ve diyemezdi de. Dese, tabii bir hadiseyi, bir varlığı inkâr etmiş olurdu. Dolayısıyla Almanyalı filozofun çizdiği hatları takip etmek şartıyladır ki milliyet devri açılacak, milletler mesut olacaktır. Yoksa komünizm bütün dünyanın tek bir millet olması demek değildir. Muhitin, tabiatın, zihniyetin, hayati şartların, tarihi sebeplerin birbirine uymaması zaruri ve kati ise, çeşitli milletlerin ve milliyetlerin kabulü de mecburidir.

Gözümde Türkiye komünizmi, Türk milletinin saadetine, bunun takviyesine hizmet eden bir alettir. Milli iştirak yarının Türk birliğine giden bir caddedir, bir seyirdir; Kızılelma yoludur.

Düşünceme göre Mazzini en doğru cemiyeti teşkil etti, Marx bunun faaliyetini, hayatını tanzim etti.

Türk iştiraki Türk ülküsüne köprü olmalıdır. Bunu Ruslar da böyle anladı; böyle çalışıyorlar; hatta biraz daha ileri gidiyorlar?!

İştirak bugünün bir ihtiyacıdır. Bu ihtiyacın cemiyetin hayati şartlarına göre yarın değişime uğramayacağına kimse garanti veremez. Bu bir programdır, değişime uğrayabilir; milliyet ise değişmezdir; değiştiği gün ölüm günüdür. İştirak faydalı olabilmek için mutlak ve mutlak millileşmelidir. Türklükte değişmeyen bir gaye, milli bir zihniyet daima bulunmalı ve sonra bütün programlar buna tabi olmalı, bunun saadetine hizmet etmelidir. Şu yön iyice takdir edilmelidir ki, asrımızın iktisadi manası hayat için mücadele ve rekabettir; bu, fertten ferde değil, kitleden kitleye. İnsan hukuk tabiriyle "medeniy-yüt-tab'"[1] ise ve bu cemiyet halinde yaşamasını gerektiriyorsa, bunun için kendisi gibi aynı dili konuşan, aynı âdetlerin, aynı muhitin tesirinde yaşayanlarla tercihen çalışması milletçiliğin iktisadi ifadesidir; daha kati ve geniş olan toplumsal sebepler yine başka.

Komünizm bir gaye değil, Türklük için bir vasıtadır. Gaye Türk birliğidir, Kızılelmadır. Bunu emperyalizme yoranlar, beni en az anlamış olanlardır. Millet birliği insanların en tabii, en aziz hakkıdır; buna Bolşevikler de muhalif değil, bilakis belli başlı taraftardırlar. Başka türlü olmak ihtimali esasen mevcut değildir. Bazılarının nedense zannetmek istedikleri gibi Türkçülük İslam aleyhtarlığı da değildir. Çünkü Türk için ve bütün İslam milletleri için bunda hayır ve fayda vardır; bu bir asri zaruret, ilmi mecburiyettir, hikmettir. Türk birliği İslamiyetin büyük bir kısmını teşkil eden bir kitlenin birliği demek olduğuna

---

1 Medeniy-yüt-tab: Yaratılışı itibariyle beraberce toplulukla yaşamaya mecbur olan kimse. (Y.N.)

göre İslam birliği siyasetçilerinin memnuniyetle karşılamaları gereken bir teşebbüstür. Böylelikle ülkülerine doğru ilk adım atılmış oluyor. Bu bir hayal ise İslam birliği haydi haydi serap olur.[1]

Biz Türk birliğiyle taç ve tacidar birliği düşünmüyoruz. Şimdiye kadar Batı'da vücut bulan ve emperyalizme varan siyasi, milli birliklerin tamamen zıddı olmak üzere, toplumsal, kültürel Türk birliğini temenni ediyoruz. Bütün Türk dünyası için edebiyat, dil, tarih, terbiye ve iştirak sistemlerinin birliği Türk Kızılelmasını erdirmelidir. İtalyalı Mazzini'nin 20. asırda değiştirilmiş prensibi bu şekilde belirecektir. Bu karanlık geceleri Altun dağlarından saçacağı ışıklarla yırtacak güneşi bekliyoruz. Tarih, hayat bir tekerlektir.

İzmir Mebusu
Mahmut Esat

1 Birçok kimseler bu vaziyetimizde Türk birliği davasının [bir sözcük okunamadı -Y.N] bir hayal olduğunu söylüyorlar; "Evvela kendimizi kurtaralım" diyorlar. Fakat unutuyorlar ki bütün milletler -hatta siyasi- birliklerini en perişan zamanlarında düşündüler ve başarılı oldular. Hele Yunanlılar, daha Atina'larında Türk bayrağı dalgalanırken İzmir'i, İstanbul'u düşünüyorlardı. Sırplar, Romanyalılar hep böyle... Alman birliğini Napolyon memleketlerini çiğnerken hazırladılar. İtalyanlar İtalyan birliğini Avusturya, Fransa istilasında tanzim ettiler. Nerede kaldı ki bu hususta vasıtalarla en kuvvetlisi olan kültürel Türk birliği mümkün olmasın. Bu bir ilimdir, mutlak ve mutlak muzaffer olacaktır. Türk birliğini inkâr, hadise ve hakikati tanımamak olur; mademki yeryüzünde bir Türk milleti vardır ve mademki anane, tarih ve kültürü müşterektir. Türk cihanı tek bir vücuda benzer; neresinden kuvvet alırsa alsın, vücudun bütün uzuvları ondan istifade edecektir. Dolayısıyla Osmanlı Türklüğü, Azerbaycan Türklüğü için çalışıyorum demek ilimde manası ve yeri olmayan bir laftır. Bu, bütün Türk dünyasına aittir.

Türk Birliği*

Türk Dünyasına
Gaprinski[1] Merhumun Ruhuna

Lozan Türk Kongresi'ne bu yıl teklif ettiğimiz program:

1) Türk dünyasında dil birliği.

2) Türk dünyasında tarih birliği.

Dil birliği için Ankara'da veya Avrupa'nın herhangi bir memleketinde Türkistan'dan, Rusya'dan, Çin'den, Türkiye'den lisan âlimlerini davet ederek bir kongre yapmak, milli gramer ve sentaksa dair kararlar alarak esaslar tespit etmek ve bunu ücretsiz olarak Türk âlemine alakadar mercilere dağıtmak.

Yine aynı şekilde bir kongre toplamak ve Türklerin tarih âlimlerinden meydana gelecek bu toplantıda birleştirilmiş bir Türk tarihi, bir de Türk medeniyeti tarihi yazmak için program tertip etmek.

***

Faaliyet hayatının üçüncü yılına başlayan "Türk Kongresi" bugün İsviçre'de Lozan şehrinde açılıyor. Bugün orada toplananlar 70 milyonluk bir Müslüman Türk dünyasını düşüneceklerdir. Mütevazı çatının saçakları altında büyük bir samimiyetle çarpan Türk kalpleri bu kardeş dünyanın felaketlerini birbirine nakledecek, onun iktisadi, toplumsal, siyasi yapısında kurtuluş yollarını arayacaktır.

---

* *Anadolu'da Yeni Gün,* 17 Mayıs 1337 (1921), No: 611-231.

1 İsmail Gaspıralı. (Y.N.)

19. asır âleme milliyet hareketlerini getirdi. Fransız Büyük İnkılabı'nın billurlaşmış akidelerinden biri de her milletin hür ve bağımsız yaşamak hakkının kabulü olmuştu. İhtilal orduları yürüyüp geçtikleri memleketlere, insanların hür millet halinde yaşamak hakkını ilan ediyorlardı; bayraklarında, silahlarında, kasketlerinde, dillerinde hep hürriyet ve millet naklediyorlardı...

İtalyan milliyetperverlerinden Mazzini meşhur milliyet prensiplerini yayımlayarak âleme yeni bir nizam, yeni bir hukuk yazdı; geleceğin en doğru ve tabii devletini tarif ve teşkil etti. Mazzini "Genç İtalya" adını verdiği gizli cemiyetle aynı dili söyleyen, aynı ideale, aynı tarihe sahip olan, aynı kanı taşıyan insanların hür ve bağımsız bir siyasi cemiyet halinde yaşamak haklarını hayatının sonuna kadar büyük bir iman ve kanaatle müdafaa etti. Sürdüler, hapsettiler; o daima aynı fikrin yolcusu olarak kaldı. Fakat bugünkü İtalyan birliği kendisini Mazzini'nin fikirlerinden yarattı. Kont Cavour'lar, Garibaldi'ler, Mazzini'nin bütün dünya için çizdiği programın sadık hizmetçileri olarak çalıştılar.

Almanlar da çok çalıştılar. Başta Prusya Kralı Friedrich, Moltke ve Bismarck gibi büyük siyasi ve askeri dâhiler bulunduğu halde Fichte, Goethe, Schiller gibi büyük şairler de Cermen ırklarının birliği esaslarını kurdular. Bugünkü Alman birliği vücut buldu.

*

Milliyetçilik gayreti, aynı dili söyleyen, aynı idealin, aynı tarihin sahibi olan herhangi bir camia için zaruri ve mecburidir. Bu, irade ve tercihin haricinde bir cereyandır ki önüne geçmek mümkün değildir. Türkçülüğü coğrafi hudutlarla sınırlamak çok yanlış bir görüştür. "Ben Anadolu, Kırım veya Kazan Türklüğü için çalışırım" demek yahut "Ben Osmanlı Türkçülüğü bilirim" tarzında iddia yürütmek, sosyolojide millet kavramının ifade ettiği manayla anlaşılması mümkün olmayan çok garip bir fikirdir. Çünkü, dilde, idealde, tarihte bir olan camia bir millettir, bir vücuttur, bir duygudur, bir kalp ve bir dimağdır. Onun sınırları dağlar taşlar, nehirler, göller değil, söylediği dilin nihayet bulduğu ülkeler, taşıdığı idealin bittiği illerdir.

Böyle bir milli camianın içinde hiçbir hareket tasavvur olunamaz ki camiayı teşkil eden ve kan kardeşi denilen fertlerin tümüne tesir etmiş olmasın; Osmanlı Türkleri diyarında lisanda edebi bir hareket mutlak Azerbaycan, Türkistan edebiyatına tesir edeceği gibi. Evet, mümkün müdür ki bir Türk şairi yalnız Anadolu için yazdığını iddia ettiği eserinin bizim siyasi camiamız haricinde kalan diğer Türk kardeşlerimiz tarafından okunmasına mâni olsun ve bu kitap Türk dilinde yapacağı tesiri yalnız Anadolu'da yapsın vs.?! Hayır! Hayır! Milli camia o vücut, o duygudur ki, Altun dağlarında laleli, sümbüllü yamaçlarda yaşayan ırkımın herhangi bir ferdini bir balarısı incitse bile ben burada onu tarihin, dilin, idealin ve daha birçok ilahi ve manevi kuvvetlerin tesirinde duyar ve ağlarım.

Bizde çok gariptir ki bazıları Türkçülüğü İslamiyete de aykırı gördüler?!!

Bunlar unuttular ki Türkçülük hareketi, İslam milletleri içinde en büyük ve en kalabalık olan kısmı kültürel olarak birleştirmekti. Bu, İslamiyette ikilik yapmak şöyle dursun, belki onların tasavvur ettikleri İslam birliğine giden kısa bir yoldu. Yeter ki İslam camiasına dahil olan diğer milletler de bu yolda çalışsınlar, yükselsinler.

İslam camiasının en büyük kısmını teşkil eden Türk milletinin birliğine çalışmak zannedildiği gibi değildir. Dil, tarih, ideal, bu maddi mevcudiyetler ve bunların hak ettiği maddi, manevi genel menfaatler, iktisadi bağlar birer hayal ise milliyetçilik de bir hayaldir.

Evet, yalnız bir milletin birliği hayal ise, muhtelif ırkları bir arada toplamak isteyen siyasi İslam birliği de haydi haydi olmayacak bir hayal, bir serap olur. Hakikat ise bu merkezde değildir.

Batı'da Hıristiyanlığın en ziyade düştüğü devirler milliyetçiliğin bugünkü manasıyla kavranmadığı zamanlara tesadüf eder.

Hıristiyanlığın bugünkü görünen şaşaa ve kudreti de şüphe var mıdır ki o dine mensup milletlerin ayrı ayrı yükselmiş olmalarının bir neticesi olmasın? İslama mensup milletlerin yükseldikleri günlerde İslamiyet bugünkü elim ve feci vaziyette değil, ümit taşıyan yeşil kanatlarını türlü türlü diller söyleyen çeşitli ırklardan meydana gelen mesut bir camianın üstüne germiş bulunuyordu. İşte Türk birliği bu ıssız ve karanlık gecelerin sarp yollarında o gayeyi arayan bir harekettir.

Aklı, aklıselimi her şeyin evvelinde gören İslam dini, mümkün müdür ki milliyet gibi maddeten inkârı mümkün olmayan ve manasını tarihten, menfaatlerden, dilden vs. kudretlerden alan bir mevcudiyeti tanımasın?! Şüphe yok ki hayır.

*

Şu hususu ilave edelim ki, biz Türk birliğiyle siyasi birlik düşünmüyoruz; bundan tarih ve dil birliği anlıyoruz; kültür birliği istiyoruz. Emperyalizme varan ve Türk milleti hesabına bir şahıs veya sınıf saltanatı yaşamaya en müsait bulunan siyasi birliği düşünmek bile istemeyiz. Biz buna ilkçağ milliyetçiliği diyoruz. Türk tarihi şimdiye kadar her yerde olduğu gibi bir şahıs veya bir sınıf hâkimiyeti olarak tecelli etti. Bugün Türk dünyasının artık böyle bir boyunduruktan kurtulmasını, camia hayatı devir ve tarihinin başlamasını temenni ederiz. Türk birliği, dil ve tarih birliğidir.

Ben bugün uzak olmayan bir gelecekte "Büyük Türk Halkı Kurultayı"nın kubbesinde göklere doğru yükselen al sancağı muhtelif Türk kabile ve oymaklarının gök, yeşil, kırmızı, sarı, mavi renkli bayraklarıyla çevrilmiş görüyorum. Bu, Altun dağlarından doğacak güneşini hasretle beklediğimiz Türk konfederasyonudur.

İzmir Mebusu

Mahmut Esat

Çağdaş Milliyetçilik*

Ankara, 9 (AA) - Adliye Vekili Mahmut Esat Bey dün akşam Türk Ocakları Kültür Heyeti şerefine verdiği ziyafette şu nutku irat etmiştir:

Muhterem efendilerim!

Vatanımda Türkçülüğün ilk müjdecilerinden bazılarının ve yine hepinizin arasında bulunmaktan kaynaklanan sevinç ve heyecanlarımı ifade edemem. Yüzüme bakınız, bunu anlayacaksınız... Milli şuurun fikriyat sahasında gelişmesi yolunda dehrin bin bir cefasına göğüs vererek dönmeyen, yürüyen bu muhterem zevata ve güzide heyetinize naçiz davetimi kabulünüzden dolayı hararetle, sabırsızlıkla teşekkürlerimi iblağ ve takdime müsaadenizi rica ederim.

İlk müjdeciler, siz, saçlarınızı milli şuurun ilerlemesi ve gelişmesi yolunda ağarttınız. Biz de gözlerimizi yine aynı mücadele yolunda kapayacağız. Milliyetini duymayan, sevmeyen, acaba cihanda ne duyar, ne sever?.. Bilmem ki bu güzel toplanma vesilesiyle Mahmut Esat adında bir ırktaşınız size çağdaş milletçilikten ne duyup, ne anladığını söyleyebilir mi? Müsaade eder misiniz? Diyorlar ki milliyetçilik fetihçiliktir, maceracılıktır. Bence hayır! Biliriz ki, insanın kendine, kendi vaziyetine hususi bir itina atfetmesi asrımız hukuk düsturlarınca devletin teminatı altına alınmış, karşı gelinmez muazzez haklardandır. Yine biliriz ki, aile hukukunun masuniyeti çağdaş medeniyetin temellerindendir. Fertlerin aile haline dönüşmesinden ve nihayet ailenin büyük bir şekil ve ölçekte tecellisinden başka bir şey olmayan milliyetçilik de çağdaş milletlerara-

* *Türk Yurdu*, Kânunusani (Ocak) 1928, Sayı: 195-1, s.57-59; *Anadolu*, 11 Kânunusani (Ocak) 1928.

sı hukukça aynı şekilde kabul edilmesi lazım gelen temiz bir varlık, asil bir davadır. Tabiat, tarih ve çağdaş hukukiyat kanunlarının açık bir ifadesi olan milliyetçilik, asrımız medeniyetinin bu derece kuvvetli bir verisini kendine dayanak yapınca, onun fetihçilikle, maceracılıkla vasıflandırılması bariz bir haksızlık olmaz mı? Bana gelir ki, bu haklı cereyandan telaş edenlerdendir ki, fetihçilik yollarını açık bırakmak istediklerinden hakkıyla şüphe olunabilir ve korkulur. Çünkü hakkı istemek değil, onu tanımamaktır ki fetihçilikle ithama değer.

Türk milliyetçiliği bir fikir cereyanı, bir kültür birliğidir. Fikir ve kültürlerin sınırları yoktur. Milliyetçilik düsturunun infaz ve tahakkuku için cebir ve zor kullanılması lüzumsuzdur. Zira milliyetçilik kan birliğine dayalı olduğu kadar, ondan ziyade fikir cereyanı, bir kültür birliğidir. Tarih ve hadiseler fikirlerin cebir ve zora, silahlara değil, silahların, cebir ve zorun bir gün er geç kültür ve fikirlere teslim olduklarını yazıyor ve söylüyorlar. Türk milliyetçiliğinin ideali dünya mıntıkaları değil, birbirinin sevgisiyle titreşen gönül iklimleridir. Tarihin en alınmaz mağrur kalelerini yerle yeksan kılan cebir ve zor, silahlar, biliriz ki, gönülleri kırarlar, fakat alamazlar ve nihayet kırılırlar, parça parça dökülürler. Türk milliyetçiliği bir sevgi etrafında cıvıldayan, dertleşen ve titreşen gönülleri istiyor. Bugün insanlık tarihinde hangi mukaddes bir dava bu kadar asil bir simayla görünmüştür? Hangi insani bir talebin elleri, etekleri kandan, kan lekelerinden bu kadar temiz, bu kadar uzak kalmıştır?

Türk milliyetçiliğinde devlet kavramı laik, halkçı cumhuriyetle ifade olunabilir. Bu devletin mukadderatında hâkim ve düzenleyici etken yalnız ve yalnız fikirlerdir. Burada şahsi cebir ve tahakkümlerin rolü yoktur.

Tahakküm ve cebrin yeri hapishanelerdir, giyotinlerdir, darağaçlarıdır. Çağdaş medeniyette nüfuz ve silah kullanımı devletin hakkıdır. Devlete ait olan bu hukuku fertlerin kullanmasına yer veren veya müsamaha eden milletler, bir gün bunların ellerindeki silahı ya kendilerinin veyahut da vatanlarının göğsüne sıkarlar ve böyle bir kanlı faciayla tarihin seyrindeki rollerine nihayet verirler.

Türk milliyetçiliği ne dinciliktir ne de dinsizliktir; laikliktir. Irktaşın vicdanı bir kutsiyettir ki onun harimine[1] hiçbir el değemez. Din siyasetidir ki Türk milletinin çöküş sebebi olmuştur. Şahidim tarih ve hadiselerdir. Irktaş istediği kanaatle hareket eder. Esasen din, Allah ile fert arasında bir kavuşma yoludur. Herkes ilahını kendi idrak ve manasına göre arar bulur. Mezhep ihtilaflarının Türk milleti için ne vahim, ne yürek yakıcı akıbetler doğurduğu meçhulümüz değildir. Daima hasis menfaatlere vasıta olan bu kara tehlikeyle mücadele Türk Ocaklarının belli başlı bir sahası olmalıdır. Mezhep ve kıta Türklüğü, yani Şii, Sünni Türk; Rumeli, Anadolu ve bilmem daha nere Türklüğü yoktur; vicdan, kültür ve fikir Türklüğü vardır.

---

1 Harim: Biri için kutsal olan şey; başkalarının girmesi ve bilmesi yasak olan, bir kimse için çok özel olan şey. (Y.N.)

Bence Türk milliyetçiliği, devleti, iktisadi, toplumsal, siyasi sahalarda halkçı ve cumhuri olarak kabul eder. Millettaşlar arasındaki refahta orantılar temini başarılı olmak isteyen Türk milliyetçiliğinin esas umdesi olarak kaydedilmeye değer fikrindeyim.

Cumhuriyet sistemine gelince, bunu dürüst milliyetçiliğin hukuki ifadesinden başka bir şekilde anlamaya akli ve mantıki imkân yoktur kanaatindeyim. Cumhuriyetin Latincesi[1] "ammenin malı" demektir. Milliyet bu kavramda da içkindir. Diyebilirim ki, laik, halkçı cumhuriyet sistemiyle samimi bir surette donanmış olmayan devletler tam ve kapsamlı manasıyla milliyetçiliği ifade edemezler. Gözümde böyle siyasi teşkiller Sezar zihniyetiyle kavranan ilkçağ milliyetçiliğinden ileri geçemezler.

Türk milliyetçiliği başarılı olmak için mutlaka tereddütsüz ve korkusuz, Batı'nın çağdaş medeniyetini süratle benimsemek mecburiyetindedir. Geçen üç-dört sene içinde bu aşk yolunda yapılan hamleler, geçen 13 asrı, bütün batılaları yıkıp tarumar edecek kadar kuvvetlidir. Yenileşme yolunda atılan adımlar ne kadar kati olursa olsun, küçük noksanlar bunları her vakit eksik bırakarak tehlikeye atacak kadar tesirli olabilirler. Bu görüşümü tamamlarken kendisine mensup olmakla yegâne şeref duyduğum ırkımın bir gün güzel dilini Latin harfleriyle ifade ettiğini görmeyi hararetle dilediğimi söylemeden edemem.

Milliyet cereyanlarındaki şuur ve kararlar mazinin, bugünün, geleceğin hakikat alevlerinden nur olarak doğan hareketler, hadiselerdir. Menşe ve kaynaklarını bir iki cümle evvel işaret etmeye çalıştığım çağdaş milliyet hareketlerinin şahsi emellere baş eğmesine, birtakım meçhul gizli niyetlere vasıta olmasına imkân yoktur. Çünkü milliyetçilik cereyanları fikir ve mefkûre hareketleridir. Bu hareketlerin şahsi emellere vasıta olabileceğini mümkün görenler, tarihin, bugünün, tarihten ve bugünden daha çok kuvvetli olan geleceğin nasıl heybetli hakikatlerle yüklü, taşkın olarak gelmekte olduğunu göremeyen âmâlardır. Çağdaş milliyet hareketi bir aşk, bir ideal, bir ilim akınıdır. Onun kitabı ancak vatanlar, yalnız milletler, camialar olabilir. Milliyetçiliği şahsi maksatlarına vasıta kılmayı umanlar bu varlığı Kleopatra devirlerindeki zihniyetle kavramaktan ileri geçemeyenlerdir.

Milli şairimiz Mehmet Emin Bey *Türk Sazı*'nda[2] diyor ki:

Milliyetler, asırlardan kopup gelen sellerdir.
Önlerine ne çıkarsa yıkar, söker, devirir.

Yukarıda işaret ettiğim âmâlar bir gün tufanları andıran bu seller altında boğulurken hakikati anlayacaklar, fakat hakikatle bir olmaya vakit bulmadan yok

1 Latincesi: Res publica. (Y.N.)
2 Mehmet Emin (Yurdakul), *Türk Sazı*, İstanbul, 1914. (Y.N.)

olup gideceklerdir. Bu, onların alınyazısıdır. Milliyetçilik emekçilerinin tacdarı fikirlerdir. Fikirler yalnız kendilerini benimseyerek tatbikatta tecelli ettirenleri öncü tanırlar. İnsanlık tarihinin fikir yolunda öncü diye tanıdığı şahsiyetler o kadar az ve nihayet bunlar büyük Türk şairi Fuzuli'nin Mecnun'u ile Leyla'sının birbirine karışıp bir olmaları gibi mefkûreden ayrılması o kadar müşkül kimselerdir ki, ben Türk tarihinde buna Gazi Mustafa Kemal'i misal verebilirim. Ona bakınız, yüzünde ve eserlerinde Türk milletinin emellerini görürsünüz; Türk milletine bakınız, onda Büyük Lider'i teşhis edersiniz. İşte öncü...

1) Tarih birliği,

2) Dil, lehçe birliği,

3) Kültür birliği.

İşte Türk milletinin hayatiyatı.

Diyorlar ki Türk milliyetçiliği şovenizmdir. Hayır, eğer şovenist olsaydık Batı'yı ve güzelliği bu kadar can atarak alır mıydık? Bilmem ki hayatta şovenist olmamak için yedi ceddini inkâr mı lazımdır? İtiraf ederim ki, buna liyakatim yoktur.

Muhterem efendilerim!

Milliyetler bir ellerinde tarihi ve bir ellerinde gelecek asırları tutan ve yapan hâkimlerdir. Diğer toplumsal, siyasi, iktisadi meslek ve sistemlerin bugüne kadar bu ana hadise etrafında nihayet uydu olmaktan ileri geçemedikleri de ayrıca kayda değer müspet bir hakikat, bir gerçekliktir.

Öz Türkler Hâkimiyeti*

Öz Türkler iktisadi, toplumsal, siyasi sahalarda hâkim oluncaya kadar inkılabın ıstırap çekeceğinde şüphe edilmemelidir. Mutlak Türk hâkimiyeti bu vatanın üstünde bir kartal kanadı gibi gerilmelidir. Bütün bir tarih içinde Batı Türklerinin çektiği büyük acılardan birisi de böyle bir hâkimiyetin eksikliği olmuştur fikrindeyiz. Dost da düşman da bilmelidir ki, kimsenin gözü tutmadığı bir süprüntücü, öz Türk ise, bu memlekette o ırktan olmayanların üstündedir. Irkımızdan olanın yırtık çarığı yabancı taçların üstündedir.

* * *

Tanzimat büyüklüğüyle beraber Türkü hâkim kılamadığı için tutunamadı; çöktü... Son günlerinde Meşrutiyet bu hakikati görür gibi, tutar gibi oldu; bütün müşküllere rağmen diri hisler aşıladı... Cumhuriyet bu sahadan da ileri geçti; siyasi, iktisadi rolü öz Türklerin eline geçirmekte hayli başarılı oldu. Hele zemini tamamıyla hazırladı...

Fakat iş bitmiş değildir. İnkılap henüz bu büyük işin başındadır. Milli dava için hazırladığı besbelli olan zemini sahiplerine süratle işgal ettirmesi lazımdır. Hareket gecikirse bir gün bu yerler ağyar[1] eline düşebilir!.. Bu yolda bazı alametlerin belirmekte olduğunu kaydedebiliriz.

---

* *Halk Dostu,* 31 Kânunuevvel (Aralık) 1930, No: 28.

1 Ağyar: Başkaları; yabancılar; düşmanlar. (Y.N.)

Hâkimiyet öz Türklerin elinden çıktıkça Osmanlı İmparatorluğu çöktü. Çöküş günleri, bu hâkimiyetin tamamen yabancı unsura geçmesidir denebilir.

***

Bu memlekette her iş öz Türkündür. Bu memleketin her şeyi Türkündür; iş onundur, çiftçilik onundur, ticaret onundur, sanayi onundur, bütün varlıklar onundur; onun olacaktır. Türkiye'nin mukadderatında öz Türkün düşünceleri ve yalnız onun menfaatleri düzenleyici olacaktır.

Türklüğü samimiyetle benimsemiş, kültürünü kabul etmiş, kendisine mal edinmiş olanları kendimizden sayarız. Yalnız nüfus tezkeresi bize yetmez. Çünkü Osmanlı Meclisi'nde Mebus Boşo Efendi'nin de böyle bir tezkeresi vardı. Bu vesika onun -hem de Meclis kürsüsünde- "Benim Türklüğüm Osmanlı Bankası kadardır!" demesine mâni olamadı. Halbuki Rus çarlarının tabiiyetnamesini, İran şahının buna benzer pasaportunu taşıyan insan kitleleri biz Türküz dediler; diyorlar; o imanla ölüyorlar. Bizce öz Türklüğün ilk şartı bu duygudur.

***

Bugün "Türküm, Türküz" diyenlerden bazılarının halinde, tavırlarında bir yalancı şaklabanlığı sezmekte, bu sözlerine inanmamakta haksız değiliz.

Yine bugün Türkün bütün hakkına konmak davasını güden ve konan bu tür insanların memleketimizin felaketli yıllarındaki faaliyetlerini hâlâ unutmadıksa kindarlık töhmeti altına alınmayacağımızı umarız.

Türkiye öz Türklerindir. Burada Türk hâkimdir.

Halk Dostu

Türk Hâkimiyeti*

Büyük Türk Gençliğine

\- 1 -

Benim İslamdan sonraki Türk tarihinden anladıklarıma göre:

Türkler İslamiyeti kabul edince Arap medeniyetiyle temasa başladılar. İlk zamanlarını yakınlaşma, araştırma ve keşifle geçirdiler. Saraylarda, Arap aileleri içinde hayli kaldılar. Vaziyeti güzelce kavrayınca faaliyete koyuldular. Çok geçmeden Abbasiler hilafeti etrafında yeni ve büyük Selçuk saltanatlarını kurdular. Türk sistemlerine göre kurulan bu devletler uzun zamanlar Türk rengini muhafaza ettiler.

Selçuklar, dini devlet işlerine karıştırmaktan her vakit sakınmışlardır. Zaman oldu ki Bağdat'taki Abbasi halifeler Bağdat şehrinin bile işlerine karışmaktan men edildiler. Orayı hakanın "İlgazi" adında bir fevkalade komiseri idare ediyordu. Arap halifenin vazifesi Türklerin başarılarına, zaferlerine duadan ibaretti; bir biçim papalık!.. Bu sıfatını muhafaza ettikçe hürmet gördü; tecavüz edince tepelendi.

Türk devletleri tam laik idiler. İstedikleri zaman hilafeti alabilirlerdi. Mesela Alpaslan için bu bir mesele değildi. Hele Büyük Timurlenk için su içmekten de kolaydı. Osmanlı hanedanından I. Selim'e kadar buna heves eden olmadı. Hatta

* *Anadolu*, 23 Ağustos 1931, No: 5086; 24 Ağustos 1931, No: 5087; 25 Ağustos 1931, No: 5088; 27 Ağustos 1931, No: 5090; 2 Eylül 1931, No: 5095; 3 Eylül 1931, No: 5096; 4 Eylül 1931, No: 5097.

ilk devirlerde dinin şahısların dünya işleriyle alakalı hükümlerini bile benimseyemiyorlardı.

Bir gün Melikşah'ın kızını[1] Halife[2] istemiş. Melikşah da "Araplar nikâhla dört kadını bir arada toplayabiliyorlar; bundan başka istedikleri kadar da cariye alıyorlar; bu şartlar içinde ben kızımı Halife'ye veremem" demiş, teklifi reddetmiş! Nihayet Halife Türk prensesten başkasıyla evlenmeyeceğine söz vermiş de arzusu yerine gelebilmiş! Bu, Türk medeniyetinin bir üstünlüğüdür.

Müslümanlıkta kadınların devlet reisi iddiası kabul edilmez. Halbuki İslam Türk devletlerinde bu sık sık görülmüştür; Şiraz'da "Âbiş Hatun", Şam'da "İnanç Hatun"lar gibi.

Farabi gibi yalnız bir asrın değil, orta ve son devirlerin felsefe ve fikirlerine hâkim bir Türk dâhisi, ölünceye kadar uzun yenli milli Türk kıyafetini değiştirmemiştir. Kendisine takdim edilen pek şatafatlı Arap elbiselerini başkalarına hediye ederdi.

* * *

Selçuk saltanatlarının sonlarına ve hilafetin Osmanlı hanedanına intikaline kadar Türk âleminde İslam dini devlet muamelelerine karışamamıştır. Şahsın ve ailenin dünya işlerine de çok tesir edememiştir... Yalnız manevi sahaya nüfuz edebilmiş, orada kalmış, orayı geçememiştir. Esasen bir din için makul olan sınır da buydu ve budur.

Milli denebilecek muazzam İslam Türk devletleri bu devirlerde yaşadı. İç Asya'daki eski büyük Türk imparatorluklarının siyasi, idari teşkilatı bunlara örnek olmuştu. Bütün Haçlı dalgalarının çarpa çarpa paralandığı kayalar öz Türk rengini taşıyan bu devletlerdi. Kılıç Arslan'ın kuşandığı kılıcın payına düşen Haçlı kafası bir milyondan fazlaydı. Yalnız İznik önünde Kılıç Arslan'ın karısı yüz bin Haçlı öldürdü.

Bu kanlı savaşlarda Türkler bugünkü devletler hukukunca geçerli bazı harp kaidelerine riayet ediyorlardı. Haçlılar silahlı-silahsız, kadın-erkek, hasta ve sağlam önlerine geçeni kestikleri halde, Türkler kadınlara, kızlara, rahibelere, hastalara ilişmiyorlardı; bunları düşmanlarına iade ediyorlardı.

Haçlıları Kudüs kapılarına kadar koşturan, oraya tıkadıktan sonra son nefesinde denize dökülmeleri rolünü Selahattin Eyyubi'ye bırakan, öz Türk oğlu Nurettin[3] idi.

---

1 Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Melikşah'ın kızı Mehmelek Hatun. (Y.N.)
2 27. Abbasi halifesi Muktadi Biemrillah. (Y.N.)
3 Nurettin Mahmut Zengi (Nurettin eş-Şehid). (Y.N.)

Bütün bir Türk dünyasının haçlılarla uğraştığı bu sıralarda Mısır'daki Fatımi halife[1] Türklere karşı istilacı Hıristiyanlarla ittifak yapıyordu.[2]

İslamın halifesi olmak davasını güden koca Arap, bir Türk karısı kadar erkeklik gösteremiyordu. Tıpkı Cihan Harbi'nde Peygamber oğullarından Mekke Şerifi'nin[3] bize karşı İngilizlerle birleşmeye can atması, birleşmesi gibi!..

Bir gün İngiliz casusu Lawrence'in hatıratını okuyordum; Arabistan hakkında şu fıkrayı gördüm ve utandım:

Lawrence "Buralarda Türkler aleyhine tahrikatta bulunmak için teşkilat yapmaya, para sarf etmeye lüzum bile yok... Bura ahalisi ihanet etmek için birbirlerine rekabet ediyorlar!" diyor!..

Türklüğe Türkten başkasından hayır umanlar varsa, bu vakalar kulaklarına küpe olsun! Yalnız şurası muhakkak ki, Türkler olmasaydı, İslam dünyası, İslam medeniyeti Haçlı'nın kan ve ateş dalgaları içinde boğulacaktı. Bunda şüphesi olanlar bugün bile Türk camiasından ayrılmış olan İslam milletlerinin hallerini göz önüne getirirlerse hakikatleri kavramakta güçlük çekmeyeceklerdir.

***

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk zamanlarında teşkilat, idare, Selçuk sistemlerinden başka bir şey değildi. Hele Hacı Bektaş'ın duasıyla açılan yeniçeri ocağı pürüzsüz bir Türkleştirme makinesiydi. Bu makine o kadar kuvvetle Türkleştiriyordu ki, Türklük hesabına Viyana kapılarına kadar dayananların içinde Türkleşen "devşirme"ler mühim bir çoğunluk teşkil ediyorlardı. Organize edilmek şartıyla Türk kültürünün neler neler yapabileceğini buradan anlamak zor bir şey değildir. Türk kültürünü zayıf, mukavemetsiz zannetmek, büyük bir varlıktan anlamamaktır; 10 bin senelik bir medeniyeti duyamamaktır.

- 2 -

İstanbul'un alınışı, hilafetin Kayıhanlılara intikali Türk tarihinde büyük dönüm noktalarıdır.

Vicomte de La Jonquière *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*'nde[4] "Fatih İstanbul'u aldı; İstanbul da Türkleri aldı" diyor.

---

1 14. ve son Fatımi halifesi Âzıd (ö. 1171). (Y.N.)

2 Joseph de Guignes, *Histoire générale des Huns, des Turcs, des Mogols, et des autres Tartares occidentaux, &c...*, Paris, 1757. Türkçesi: Joseph de Guignes, *Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Tarih-i Umumisi*, 8 cilt, çev. Hüseyin Cahit, Tanin Matbaası, İstanbul, 1923-1925. (Y.N.)

3 Mekke Şerifi Hüseyin bin Ali. (Y.N.)

4 Le Vte A. de La Jonquière, *Histoire de l'Empire ottoman/* depuis *les origines jusqu'au traité de Berlin*, Paris, 1881. (Y.N.)

Memleketimizde uzun seneler yaşamış olan bu tarihçinin incelemesine göre, Fatih, İstanbul'a girerken, eski Türk kahramanlarının âdetlerine uyarak, kılıcını beline urganla bağlamış... Ortaçağı kapatan, yeniçağı açan Büyük Adam bu kadar sade, bu kadar milliyetçi imiş...

İstanbul'a girdikten sonra Bizans saraylarının uyuşturucu âdetleri, Bizans'ın yumuşak, cazip hayatı Fatih'leri fethetmeye başlamış... Sırmalı kuşaklar, haremler, hadımlar vs. eski Türk yasasının yerini aldıkça almış, günün birinde Türk devlet ricalinin Bizanslılardan farkı yalnız isimlerde kalmış!..

***

Hilafetin bize geçişi Türk camiasında seri değişikliklere sebep oldu; milli devlet siyasetinin istikametini değiştirdi. Türklük, bütün bir Hıristiyanlık dünyasına karşı İslam davasının eli kılıçlı avukatlığını kabul etmiş oluyordu. Doğu ile Batı tarihin meçhul geleceklerine kadar bir daha barışmamak üzere dövüşecekti.

Hilafetten sonra din, devletin faaliyetini yapan bir motor olmakla kalmadı, Türklerin toplumsal hayatında da eskisinden çok fazla tesirli olmaya başladı. Şahsi haklar, aile hukuku hep bununla ifade olundu. Zaten Selçukilere nüfuz etmiş olan Acem edebiyatına Arap lisanı ve edebiyatı eklenmeye başlamıştı. Türk dili, dünyanın bu en güzel dili şimdi Acem, Arap kelimelerinin, gramer ve sentaks kaidelerinin yağmur gibi hücumlarına maruz kalıyordu.

Fuzuli'ler, Baki'ler, Ruhi-i Bağdadi'ler ve nihayet Nedim'ler, bu şiir dehaları, o ince, o yüksek Türk hislerini Arap, Acem kelimeleriyle, Arap, Acem usulleriyle süsleyebiliyorlar, onlarla süslüyorlardı.

***

Müslüman dininin devlet işlerine müdahalesi yetmiyormuş gibi şahıs ve aile hukukunu da düzenlemeye başlaması Türk varlığının yerini Arap medeniyetinin alması demekti. Çünkü İslamiyet -ibadetlerle, maneviyatla alakalı kısımları bir tarafa konulmak şartıyla- Arap zihniyetinden, Arap medeniyetinden başka bir şeyle ifade olunamaz.

Dili zaafa düşen, toplumsal hayatını yabancı âdetler düzenleyen, hatta devlet siyasetine yabancı ideali hâkim olan bir millette milli varlığın gitgide söneceği muhakkaktır. Tarihin mezarlığında bu çeşit milletler az değildir. Bunun içindir ki, ben, Osmanlı İmparatorluğu'nun en azametli devirlerini, bir milletin millet halinde haşmetli çöküşü gibi görürüm. Bu, tıpkı güneşin büyük denizlerdeki batışına benzer; bu güzelliklerde ne de olsa bir kayboluş hüznü, kederi vardır.

Sanki talih Türk milletini şenlikler içinde çökertiyordu. Zaman oldu ki Naima gibi tarihçilerin kitaplarında "etraki bî-idrak"[1] fıkraları yazılabildi. Zaman oldu ki "Türküm" demek ayıp sayıldı! Öz Türk oğulları başka bir millete mensup görünmekle sevinecek hale getirildiler!..

İslamiyet, Müslümanlığı kabul edenler arasında bir fark gözetmiyordu. Bu güzel, bu çok insani bir fikirdir. Ancak Müslümanlık bütün medeniyetleri inkâr eden böyle bir sistemle insanlığı tek bir zihniyet altına almak istiyordu. Milliyetçiliğe uygun değildir. Bunun Türk tarihi üzerinde, bilhassa Osmanlı tarihinde çok tesirleri görüldü.

İslamda ayrılık gayrılık yok davası idarenin başına Türklerden başkalarını geçirdi; yalnız ırkan değil -bu bence ikinci derecede bir meseledir-, zihniyetçe, kafaca, görüşçe, duyuşça, kültürce başkalarını geçirdi. Devlet siyaseti Türk menfaatlerine değil, İslam anlayışlarına göre bir çığır takibine başladı. Türk edebiyatı, Türk dili, Türk hâkimiyeti, Türk varlığı küçük görüldü. Neticede her şeyi yapan Türk olduğu halde, her şeye konan ondan başkası oldu.

* * *

Tanzimat bütün bunlara bir çare aradı. Din farkını kaldırmak yolunu tuttu. İslamlıktan daha geniş bir sahada kardeşlik ilan ediyordu. İslamın çeşitli milletleriyle kardeş olmak derdi yetmiyormuş gibi, bu defa Hıristiyanlarla, Yahudilerle de hemen hemen kan birliği davası güdülecek hale gelinmişti! O kadar ki Tanzimat'ın bir devamı olan Meşrutiyet'te papazlar, müftüler, hocalar, hahamlar bir arada halkın içinde "uhuvvet"[2] ilanında birbirine rekabet ediyorlardı. Bütün bunlar Türklükten ziyade Türk olmayanlara bir hizmetti. Tanzimat'a ve Meşrutiyet'e göre artık devlet idaresinde "gâvur, kâfir" kalmıyordu. Bunlar din farkı olmaksızın eşit haklara sahip "tebaa-i şahane"[3] oluyordu. Bu, radikal bir hareketti; o zamanın siyasi icaplarındandı. Bununla beraber, milli bünyesi sarsılmış olan öz Türklere bir deva değildi.

* * *

Fransız İhtilali milletleri varlıklarından haberdar etmişti; milletlerin bağımsızlığını, hürriyetini bir prensip olarak ortaya koymuştu. Milliyetçilik bir iman halinde yayılıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nu teşkil eden bütün ırklar bu cereyandan istifadeyi unutmuyorlardı. Rumlar, Bulgarlar, Sırplar, Romenler, Ermeniler, hatta Araplar, Arnavutlar hep çalışıyorlardı; ayrılık için çalışıyorlar-

1 "İdraksiz Türkler" anlamında. (Y.N.)
2 Uhuvvet: Kardeşlik. (Y.N.)
3 Tebaa-i şahane: Padişahın tebaası. (Y.N.)

dı. Biz Türkler "sancağı şerif" altında "Bütün Müslümanlar kardeştir; Müslüman olmayanlarla aramızda hiçbir fark yoktur" gibi birtakım manasız akidelerle bütün bu şiddetli cereyanlara karşı durmaya çalışıyorduk.

19. ve 20. asırların siyasi icapları şer'i esaslarla önlenmeye uğraşılıyordu. Halbuki asrın silahlarını kullanmak lazımdı; o da Türk milliyetçiliğiydi.

Şeriat siyaseti bir millet davası olamazdı. Bu, hilafeti bir geçim meselesi yapan hanedanın tutamağı olabilirdi; nitekim öyle oldu. Fakat nasıl? Bütün bir Türk unsurunun omuzlarına dayanarak; onun ezilmesi pahasına...

\- 3 -

İslam siyaseti "İslam birliği"ni hedef yapmıştı. Eski zamanlar için bu belki bir politika olabilirdi. Fakat milyonlarca ve milyonlarca Müslümanlığın mukadderatı Anadolu Türklerinin omuzlarına yükletiliyordu. Hicaz'a şimendiferi sokabilmek sevdası Sivas'a tercih edilmişti. Hem de nasıl? Parasını vermek yetmiyormuş gibi çöl vahşilerinin hücumları Türk kanında boğuluyordu.

Yemen, Arnavutluk Türk gençliğine mezar oluyordu. İmparatorluk içindeki Müslümanlar arasında birlik sağlayamayan saltanat, bütün dünya Müslümanlarını birleştirmek gibi ahmakça bir siyasetin alemdarlığından vazgeçmiyordu!.. Bu, geniş Müslüman sömürgelerine sahip olan İngiltere, Fransa, Rusya gibi devletleri aleyhimize çeviriyordu.

Zannediliyor yahut zannedilmek isteniyordu ki, bütün Müslümanlık halifenin emrindedir; sancağı şerif çıkarılıverirse bütün Müslümanlık halifenin etrafında toplanacak, şeyhülislamın bir fetvasıyla bize düşman milletlere Müslümanlar isyan edecekti!..

Cihan Harbi böyle bir itikadın ne kadar yanlış, ne kadar sakat olduğunu yüzümüze indirdiği şamarla anlattı. Çanakkale'de, Suriye'de, Irak'ta elimizdeki sancağı şerife -hem de düşman ordularının ön saflarından- ilk kurşunları atanlar İngiliz hizmetine parayla alınmış Müslümanlar oldu! Suriye'den geri çekilirken İngilizlerden ziyade yerli Müslüman Arapların kurşunlarıyladır ki öz Türk kanı aktı. O vakit biz bize kaldık. Kurşun ve gülle yağmurları altında bütün bir mazinin Türk'ü, Türklüğü unutan, başkalarından [medet] uman politikasının sakatlığını gördük ve düşündük...

***

Meşrutiyet'te hep kardeşiz diye barbar bağıranlar Türkün mezarını kazıyorlardı. Arnavutlar Başkımcıların[1] propagandası altında ayrılmaya hazırlanıyorlar-

1 Türklük aleyhtarı, Arnavutluk Başkım Kulübü. (Y.N.)

dı. Ermeniler "Büyük Ermenistan"ı hazırlıyorlardı. Rumlar Balkanlar'ı, İzmir'i, İstanbul'u almayı düşünüyorlardı. Araplar Fransız himayesinde Türklüğe suikastlar hazırlıyorlardı.

Dünyada milliyetlerini ihmal yüzünden öz Türkler kadar felaketlere uğramış bir millet bilmiyorum!..

***

Yemen, ismi verilmese bile bir sömürge gibi kullanılacaktı; tıpkı İngilizlerin Hindistan'ı idaresindeki iktisadi mana gibi. Yemen'in gelirleri hiç olmazsa Türklerle meskûn yerlerdeki hastaneleri, mektepleri yapacaktı. Bütün bir Yemen bir Türk askerinin burnunun kanamasına bile değmezdi.

Oradaki idareyi, inzibatı ve Türklüğe irtibatı Yemen'in milisleri temin edebilirdi. Türkün parasıyla Arabistan demiryolları değil, Arabistan'ın gelirleriyle Anadolu'nun şimendiferleri yapılacaktı. Türk orada "İslam birliği" için değil, gelirlerini kaybetmek tehlikesi anında müdafaada bulunacaktı. Ne yazık ki her şey aksine yapıldı. Her şey öz Türklüğün zararına yürütüldü.

- 4 -

İslam siyaseti, dünya ve ahret işlerini kıskıvrak eline aldı. O kadar ki Türk milletine, çağdaş hayatın icaplarına göre çeki düzen verebilmek için fetvahanenin müsaadesini almak lazım geliyordu. Fetvahane çoğunlukla yenilik düşmanı cahillerin elindeydi. Yenilikler bunların işine gelmezdi. Yeniliklere yalnız taassupları değil, mideleri, keseleri de müsait değildi.

Türk milletini çağdaş hayatın icaplarına göre yetiştirmek bunların geçimine mâni olacaktı. Çünkü bilgileri para etmeyecekti; mevkilerini kaybedeceklerdi. Bunun içindir ki herhangi bir yenileşme hareketini bu yobaz softalar küfürle itham ederler, kâfirlik sayarlardı; "Din elden gidiyor" diye şımarık yeniçerileri ayaklandırırlardı; ortalığı ateşe, kana verirlerdi. Softalar ve bunları takip eden yeniçeri isyanları, hiç değilse Türk milletinin 100 sene geri kalmasına sebep oldu. Biz geri kalırken, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler bol bol ve rahat rahat ilerliyorlardı.

Son zamanlarda yeniçeriler, cerrar[1] hocaların belleri kuburlu,[2] elleri kamalı savunucuları oldular. Bu her iki teşekkül yeniliğe düşmandılar. Çünkü Nizam-ı Cedid'in tesisi yeniçerileri ekmeklerinden olduracaktı. Bunun için mollalar, yeniçeriler yeniliklerin tabii düşmanları oldular.

---

1 Cerrar: Zorla para alan; para toplamaya çıkan kimse; dilenci. (Y.N.)

2 Kubur: Eskiden kullanılan bir tür tabanca; dolma tabanca; çakmaklı tabanca. (Y.N.)

Yeniçeri ocağının lağvından sonra, şeriatı kendilerine geçim vasıtası yapanlar silahlarını kaybetmiş oluyorlardı. Fakat yine şeriatçılık zihniyeti ortalığa hâkim bir vaziyette bulunuyordu. Devlet politikasının mihveri yine İslamiyet idi... Yenilikler zorlukla da olsa parça parça vücuda getiriliyordu. Fakat bunlara dayanak olacak zihniyet hazırlanmıyordu. Daha tehlikelisi, yenilikler şeriatla uzlaştırılmaya çalışılıyor, bunlar şeriata dayandırılıyordu. Halbuki bunların birbiriyle uzlaşması imkânı yoktu. Yenilikleri tutundurabilmek için dini dünya işlerinden ayırmak, genel zihniyeti yenileşme icaplarına göre hazırlamak lazımdı. Bu yapılmadığı, yapılamadığı için zaman zaman yenileşme hareketleri büyük vartalar geçirdi.

Kabul etmeliyiz ki, bugün bile, inkılabın vücuda getirdiği eserlere göre bir zihniyete, genel bir fikre varılamamıştır. Bizim inkılabın en zayıf yeri burasıdır. Yapılan işlerin gereği olan zihniyete süratle varmak mecburiyetindeyiz. Geç kalıyoruz. Bu yeni zihniyet, bütün yeniliklerin imanı olacaktır. İmansız hiçbir şey olamaz, bir şey tutunamaz. Türk İnkılabı'nı eski zihniyet üzerine oturtmaya çalışmak, yeşil sarık üstüne silindir şapkayı yakıştırmaya özenmek kabilinden bir şey olur. Buna imkân yoktur. Yeni hareketler yepyeni zihniyetler ister. Yeni işler yeni imanla yürür. İslamiyet, imanındaki kuvvetledir ki akla hayret veren kısa bir zaman içinde İran, İspanya taçlarını avcunun içine alıverdi. Bir taraftan Türkistan sınırlarına, diğer taraftan Puvatya önlerine kadar vardı. Unutmayalım ki, bunun kendine mahsus bir teşkilatı vardı. Mollası, medresesi, vaizi hep onu telkin ediyordu. Ölüyü bile imam yıkıyordu.

Türk İnkılabı kendine has böyle bir iman, böyle yüksek bir zihniyete muhtaçtır; bir zihniyet ki inkılap yolunda, onun eserleri yolunda ölümü bile -vaktiyle Müslümanlık yolunda ölenler gibi- bir saadet bilecek... İnkılabı gençliğe ve halka bu kadar sindirmek, ona bu kadar mal etmek lazımdır.

***

İslam politikası Türklüğü bu hale düşürürken, başkalarının hesabına çalıştırırken, Tanzimat'ın, Meşrutiyet'in eşit kardeşler ilan ettiği Rumlar, Ermeniler, hatta Yahudiler öz Türklerin maneviyatını kırmak için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı. Hiç unutmam, İstanbul Hukuk Fakültesi'nin son sınıflarında idim. Trablus muharebeleri oluyordu. Bir gün İtalyanlar Çanakkale'yi zorlayıp İstanbul'a girmek istediler. Denizden bir hücum yaptılar. Mağlup oldular ve kaçtılar. Sınıf arkadaşım bir Rumla konuşuyordum. "Gördün mü İtalyanları nasıl kaçırdık" dedim. Meşrutiyet'in kardeş ilan ettiği bu Rum, başarımızı bir türlü hazmedememiş olacak ki, bana "İstemediler de İstanbul'a girmediler. İsteseler girerlerdi" diye maneviyat kırıcı birçok şeyler söylemişti.

Türklüğü zayıf, elinden bir şey gelmez göstermek, onu hakir bir vaziyette teşhir etmek, memleketimize gelen giden yabancılara Türklerin vahşiliğine, kabiliyetsizliğine dair propaganda yapmak bunların belli başlı meşgaleleri idi. Hâlâ da böyledir.

Hukuk Fakültesi'ndeki dört senelik tahsil hayatım Araplarla, Rumlarla, Ermenilerle, Arnavutlarla, Çerkezlerle, bazen de Yahudiciklerle kavgayla geçti desem mübalağa etmiş olmam. Birçok Türkler benim vaziyetimdeydi. Mesele biz değildik; bu yabancı unsurların Türklüğe karşı daha mektep sıralarında almış oldukları vaziyetti. Ne yazık ki devletin siyaseti bu vatanın öz sahipleri Türklerle bu öz düşmanları bir sayacak kadar gafil bulunuyordu; hepsine aynı hakları tanıyordu; hatta bunlara Türkten fazla ehemmiyet veriyordu. Meşrutiyet'in meşhur sadrazamı Hakkı Paşa, Arnavutluk dağlarında çay gibi Türk kanı akıtan Malisörler[1] için "Osmanlı İmparatorluğu tacının en kıymetli pırlantasıdır" demişti! Bu da güya bir siyasetti!..

Halbuki Arnavutlar Avusturya tahrikleri ve parasıyla imparatorluğu yangınlara vermeye çalışıyorlardı. Öz Türkler bu yangınları söndürmeye memur gözü bağlı kurbanlardı.

*
* *

Bir taraftan İslam politikasının milliyet hislerini öldürücü tesirleri, diğer taraftan Tanzimat ve Meşrutiyet'le yüz bulan gayrimüslimlerin Türklük aleyhindeki maneviyat kırıcı propagandaları, birçok Türk gençlerini başka medeniyete mensubiyetle iftihar ettirecek hale getirmişti. Hele Arap'a mensup olmak bir şerefti!.. Birçok öz Türk oğlu Türkler, isimlerinin yanına bir de "Es-Seyyid" gibi unvan takarak "Seyyid" olmaya çalışıyorlardı!.. Bilmiyorlardı ki Türk olmak dünyanın en şerefli bir payesi idi.

- 5 -

İslam politikası, Tanzimat, Meşrutiyet siyaseti Türk milletini, milli Türk duygularını çok hırpaladı, çok sarstı. Türk hâkimiyetini adı var kendi yok bir Anka kuşu yaptı. Hakikatte iktisadiyat tamamıyla Türk olmayanların eline geçmişti. Toplumsal ilerlemelere onlar mazhar oluyorlardı, geleceklerini hazırlıyorlardı. Türkler bu memleketin sahibi değilmiş gibi bir hal arz etmeye başladılar. Sanki ortaçağın ücretli askerleri gibi bir şeydiler. Sanki bu vatanda Türk olmayanların menfaatlerini korumakla mükellef aylıklı zabıta memurları idiler. Bu memleketi

1 Malisörler: Osmanlılar döneminde Arnavutluk'ta yaşayan Katolik Arnavutlara verilen ad. Arnavutça "mal" dağ, "malisör" de dağlı demektir. (Y.N.)

Türkler muhafaza ederdi; bu memleket için Türkler ölürdü; ama memleketin nimetlerinden Türk olmayanlar istifade ederdi.

Günün birinde Türkiye tarihin en büyük tehlikesine düşünce, vatanın her tarafını düşman sarınca, bu Türk olmayan kardeşlerden(!) neler çektiğimizi hep biliriz. Bunları unutmayalım; unutmayacağız da. Çerkez Ethem, Arnavut bilmem ne Yunanlıların tarafına geçmekte hiçbir mahzur görmediler. Fakat Türk Demirci, Türk Yörük Ali bunu yapmadılar; yapmak akıllarından bile geçmedi. Çerkez Ethem Çerkezleriyle, Arnavutlarıyla düşman tarafına geçerken, kumandasındaki Türkler ona silah çevirerek ayrıldılar; Türk ordusuna katıldılar.

Türkün en kötüsü Türk olmayanın en iyisinden iyidir. Bu misali Türk olmayanlarla Türkler arasındaki farkı belirtmek için verdim.

İzmir'in Kordon boylarında Türkleri parçalayanlar, Türk olmayanlar ve hadiseden bir gün evveline kadar kardeş sayılanlardı. Türk Miralay Fethi Bey[1] düşman süngüleriyle delik deşik olduğu halde "Zito Venizelos!" diye bağırmadı. Ölümü böyle bir zillete tercih etti. İntikamını milletine bıraktı. Gözlerini Allah'a çevirdi ve kapadı.

* * *

İşin bir de tuhaf tarafı var. Eskiden Osmanlı tebaasını teşkil eden bütün ırklar, Arap, Kürt, Arnavut, Çerkez, Rum, Bulgar, Ermeni, Yahudi vs. kendi milliyetlerini iftiharla ilan etmekte hiçbir mahzur görmezlerdi; hatta milli kulüpleri vardı. Ama biz Türkler "Türküz" dersek günah ve kabahat sayılırdı!.. Türk Ocakları Balkan Muharebesi'nden sonra açılabildi; senelerce Türk olmayanların hakaretine uğradı!.. Aziz Türk gençliği, düşün!.. Senin öz memleketinde, senin öz milletini hakir görecek kadar küstahlıklar ileri götürülmüştü. Ne hükümet! Ne siyaset! Düşün!.. Türk denince en geri, en vahşi, en sevimsiz bir millet hissi telkin olunurdu!.. Her şeyimiz, her varlığımız inkâr olunurdu. Türk olmayanlar yalnız yabancılara değil, bizim yüzümüze karşı da böyle söylerlerdi. O kadar ki Osmanlı Meclisi Mebusanı'nda "Boşo" adında bir Rum mebusu "Benim Türklüğüm Osmanlı Bankası'nın Türklüğü kadar bir şeydir!" diye bağırmıştı... Bunlar yalnız bizi inkâr etmiyorlar, bizi hakir görmüyorlardı; tarihin bütün büyük hakikatlerini yalancılıkla, şarlatanlıkla saklamaya, unutturmaya çalışıyorlardı. Çünkü biz, belki 100 milletin tacı üstünde hâkimiyet süren biz Türkler bu ülkeleri yalnız kılıç kuvvetiyle almış değildik. Oralarda yalnız kılıç kuvvetiyle tutunmuyorduk. Türklerin kılıç kullanma bilgisine bir de büyük medeniyetleri, büyük zekâ ve dehaları ekleniyordu. Bizim girdiğimiz yerlerde kurduğumuz idareler, o yerlerin eski hâkimleri gibi ölüm değil, hayat saçıyordu. Birçok millet-

1 Süleyman Fethi Bey. (Y.N.)

ler bizi istilaya davet ediyorlardı. Heyetler göndererek memleketlerini himayemize, işgalimize almaklığımızı rica ediyorlardı. İstanbul önlerine, Viyana kapılarına 200 binden, 300 binden fazla askerle varan bir millet ancak medeni olabilir. Bugün bile 100 bin kişilik orduların uzaklara sevki bir ilim meselesidir; nerede kaldı ki bundan asırlarca evvel yollar yokken, nakil vasıtaları yokken ilim meselesi olmasın!..

En medeni memleketlerden sayılan Macaristan tam iki asır bir Türk vilayeti halinde idare edildi. Bakalım İngilizler Hint'i, Mısır'ı, Fransızlar Fas'ı o kadar uzun zaman ellerinde tutabilecekler mi?! Şimdiden devamlı isyanlara şahit oluyoruz. Türkler olmasaydı İslamiyet siyaseten yaşayamazdı; medeniyet itibariyle de gelişemez, çok zayıf kalırdı. Unutmamalı ki, İslam felsefesini, hukukunu, hatta Arap lisanını işleyen, büyük Türk âlimleridir. Farabi'ler, İbni Sina'lar, Teftazani'ler, Molla Hüsrev'ler, Pezdevi'ler vs. bu kısa tahlil içinde sayabileceğimiz Türklerdir. Türk medeniyet tarihi zamanımızdan 10 bin sene evveline kadar kök salan bir varlıktır ki, Mısır, Yunan, Roma medeniyetleri onun torunları gibi bir şeydir. Biz Türkler geçmiş 100 asra iftiharla bakmak hakkına sahip bir ırkın 20. asrı yaşayan evlatlarıyız.

***

Zaman zaman din cahil mollaların elinde o kadar pes, o kadar sefil bir geçim vasıtası oldu ki, halife sultanların en rezilane emellerinin desteklenmesine alet oldu. Birtakım devlet erkânı dini siper yaparak milleti soydular. Riyakâr ulemanın elinde din ağzından kan sızan bir zulüm satırına döndü. Hain halife Vahdettin şeyhülislam Dürrizade adındaki sefihe bir fetva verdirdi. Bununla, Türk vatanını düşmanlardan kurtarmaya çalışan mücahitlerin katli şeriat namına talep ediliyordu!..

İşte dinin dünya işlerine karışması onun bu kadar kötü kullanılmasına sebep oluyordu. Şeriat Türklüğün ve Türk vatanının aleyhine, düşmanların lehine kullanılıyordu. Bu fetvaları İngiliz, Yunan tayyareleri mücahit saflarının içine atıyorlardı. Onları şaşırtmaya, birbirine düşürmeye çalışıyorlardı.

Aziz Türk genci!.. Düşün bir kere!.. Din kimlerin elinde nelere vasıta yapılıyordu?.. Hain halifelerin keyfine, düşmanların faydasına, fakat memleketle beraber öz Türk milletini batırmak için kullanılıyordu...

***

İnkılap, Türklüğü, Türk memleketini bu halde buldu. İşi esasından tutmak lazımdı. Fenalıkları kökünden söküp koparmak lazımdı. Yarım iş yapılamazdı. Yarım işler her vakit fenadır. Bunu Tanzimat'la, Meşrutiyet'le her milletten

iyi biliyorduk. Bütün bir tarihin en kanlı şahitliğiyle sabit olmuştu ki, şeriatın dünya işlerine karışması, Tanzimat ve Meşrutiyet siyasetleri öz Türklerin milli menfaatlerine aykırıydı.

- 6 -

Dini dünya işlerinden ayırmak, Türkün yaşaması, dirilmesi, canlanması için kati bir zaruretti; bu yapıldı. Bir-iki kanlı irtica hareketi olacaktı; oldu. Bunları, Türk vatanını, Türklüğü müdafaa eder gibi göze almak lazımdı; alındı ve haklarından gelindi.

Din cerrar softaların elinde bir geçim vasıtası olmaktan kurtarıldı; tahtların en yükseği olan vicdanların içine oturtuldu. Artık Türk milleti mukadderatını çağdaş hayatın icaplarına göre düzenleyebilirdi; mâniler kaldırılmıştı. Dinin dünya işlerinden ayrılması onun kaldırılması demek değildir; onu Allah ile insan arasında bir buluşma vasıtası yapmaktır; bu sınırlardan dışarı çıkarmamaktır. Bu sınırlardan dışarı çıkan dinler, tarihin bütün seyrinde, elleri satırlı reislerin ellerinde birer zulüm vasıtası oldular. Muazzam Roma İmparatorluğu'nu dinin dünya işlerine karışması yıktı.

Ortaçağda Batı'yı zulüm, Batı ile Doğu'yu kan içinde bırakan etken dinin dünya işlerine karışması idi. Milli cevelanlarına dünya dar gelen Türk milletini dinin dünya işlerine karışması bağladı.

Bunun sebebi gayet açık, gayet sadedir: Dinlerin hükümleri, esasları değişmez. Halbuki dünya işleri her gün, her an değişir. Yel değirmeni gibi dönen ve değişen hayatı asla değişmeyen din kaidelerine bağlamak nasıl mümkün olur?! Buna mümkün demek için hayatı da durdurmak lazımdır. Bir milletin hayatı, hareketi durunca onun ilerlemesi, yükselmesi de durur.

Diğer bir sebep de şudur: Dinin esaslarını herkes bir anlamaz. Bir milletin cahili, orta tahsillisi, âlimi vardır. Dinin dünya islerine karıştığı yerlerde devlet reisleri "Din şöyle söylüyor, böyle emrediyor" diye saf halkı avlar. Allah namına her türlü rezaleti yapar. Millete tahakküm eder. Etrafına bir alay da dilenci, karaktersiz âlimleri toplar. Kendi arzusuna göre dine mana verdirir. Onlara "Halife yeryüzünde Allah'ın gölgesidir" dedirtecek kadar ileri gider. İşte bu, din namına zulüm olur. Bizde böyle oldu. Hiç unutmam. Bir gün *Mecma'ul Âdâb*[1] adında şer'i bir kitap okuyordum. Eserde "Halife zalim olsa bile ona itaat vaciptir. İsyan edenler Allah'ın arzusuna isyan etmiş olurlar" deniliyordu ve bu saçma fikir ayetle, hadisle ispat edilmeye çalışılıyordu! Roma'da da böyle oldu. Papalar cennet anahtarlarını satacak kadar maskaralıklar yaptılar!.. Bütün bunlar tari-

1 Sofizade Hasan Hulusi, *Mecma'ul Âdâb*, 1304 (1888-1889). (Y.N.)

hin denediği o hakikatlerdir ki, aksine hareket bu faciaların devam edip gitmesinden başka bir şeye yaramaz.

İnkılap, bu acı tecrübeleri bir yana bırakamazdı. Türk milletinin geçmişi, bugünü, geleceği bunların unutulmamasını emrediyordu; unutulmadı da. İnkılap bir hamle yaptı. Dini manevi sahaya, hakiki sahasına koydu. Bunu yapabilmek için hilafeti kaldırmak lazımdı. Bin bir hainliği görülen bu müesseseyi saltanatla beraber kapattı; yerine laik Türk Cumhuriyeti'ni açtı.

* * *

Laik cumhuriyet demek, Türk milletinin dünya işleri hiçbir kayıtla bağlı olmaksızın, onun, ama yalnız onun dünya menfaatlerine göre işleyen hükümet sistemi demektir. Şurası muhakkaktır ki, laik olmaksızın bizim için milli bir siyaset takip etmek imkânı yoktur. Laik hükümet yapabilmek için mutlaka milliyetçi, Türk milliyetçisi olmak mecburiyetindeyiz. "Niçin" diyeceksiniz. Sebebi şudur: İslam siyaseti, İslamın dünya anlayışları Türk olmayan, kısmen de zamana göre değişim kabul etmeyen birtakım prensiplerdir, dindir. Bunun için bu politikayla ne milliyetçi olabiliriz ne de laik.

20. asırda laik olmayan, hiç olmazsa kanunlarını laik hale koymayan bir devlet, medeni camiaya eşit haklarla, eşit muamelelerle dahil olamaz; böyle bir hak iddia edemez. Bugün eşit muameleye mazhar olmak isteyen bir devlet, medeni konsere[1] dahil devletlerin prensiplerini aynen kabul mecburiyetindedir. Bunu kabul etmez, hele dünya işlerini din hükümleriyle yürütmeye kalkışırsa, bunu yabancılara tatbik hakkını iddia edemez. Yabancılar böyle memlekette kendi kanunlarının hükümlerine tabi olurlar; tıpkı bizdeki eski kapitülasyon idaresi gibi. Zaten vaktiyle bizde kapitülasyon isteyen yabancılar iki sebep ileri sürüyorlardı: "Sizde adliye idari müdahale altındadır. Siz din hükümleri tatbik ediyorsunuz. Bu, vicdan hürriyetine tecavüzdür. Asrımızda kimsenin vicdan işlerine karışılamaz. Siz ise vicdanlara adliye vasıtasıyla, hükümle nüfuz ediyorsunuz. Müsaade edemeyiz!" diyorlardı. Görülüyor ki bu itibarla da dini dünya işlerinden ayırmak lazımdı. Avrupalı bir devlet olmak, medenilerin gördüğü muameleyi görebilmek için bu bir zaruretti. Hem milli hem de dahili, harici vaziyetimizi kurtarmak için buna kati lüzum vardı. Bugün bu lüzum yerine getirilmiştir.

* * *

1 Concert (Fr.): Birlik. (Y.N.)

Dini de, Türk milliyetçiliğini de bir tarafa bırakırsak, o zaman kozmopolit oluruz. Eski bir tabirle "Milletim nev'-i beşerdir, vatanım rû-yi zemîn"[1] diyenlere benzeriz. Bunun manası vatansız, milliyetsiz olmaktır. Benim gözümde böyle bir insan Fransızların "Serseri Yahudi"sine[2] benzer. Bunlar mason prensipleridir. Masonluk dinlerden de fena, çok fena bir milliyet düşmanıdır; milletleri istismar etmek, soymak isteyen, soyan bir azınlığın faaliyetidir. Türk milleti bir gün gelecek, afet halini almak eğiliminde olan bu işi de kökünden elbette sökecektir.

\- 7 -

Dini dünya işlerinden ayıran ihtilal şüphe yok ki Tanzimat, Meşrutiyet zihniyetlerini de yıkacaktı. Rum Rum, Ermeni Ermeni, Yahudi Yahudi, Kürt Kürt, Arap Arap kalarak öz Türklerle kardeş olamazdı. Bunun nasıl mümkün olmadığını öznel fikirlerle değil, hadiselerle göstermeye çalıştık. Artık yapılacak şey Türk milliyetçiliğini ve onun icaplarını kabul etmekti; kabul edildi. Bu asırda ilerlemenin, yaşamanın birinci şartı bence milliyetçi olmaktır. Biz de böyle olacağız. Yaşamak için, yükselmek için buna mecburuz. Türkten başkasını Türk kadar sevmeyeceğiz. Onu Türk kadar düşünmeyeceğiz. Milliyetçi siyaset ona derler ki, kimsenin gözü tutmayan bir Türk, hayatı, menfaati, icabında bütün bir devlet siyasetini faaliyete getirir. Biz böyle olacağız. O kadar ki Türk şairi Nedim'in dediği gibi, öz Türkün en ufak menfaatine "yekpâre Acem mülkü fedâdır".[3]

***

1 Şinasi'nin "Milletim insanlıktır, vatanım dünya" anlamına gelen ve Victor Hugo'nun *Les Burgraves* (1843; Derebeyler) adlı piyesinin girişinin sonundaki "Avoir pour patrie le monde et pour nation l'humanité" cümlesinin bir nevi tercümesi olan dizesi. (Y.N.)

2 Lanetli Yahudi, Hıristiyanlıkta Hz. İsa çarmıha giderken onu aşağıladığı için lanetlenerek dünyanın sonuna değin yaşamaya mahkûm edilen efsanevi kişidir. Ortaçağda İngiltere'de Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum* adlı vakayinamesinde 1228'de İngiltere'yi ziyaret eden bir Ermeni başpiskoposun anlattıklarına dayanarak, Pontius Pilatus'un kapıcısı olduğunu ve çarmıha götürülürken daha hızlı yürümesi için Hz. İsa'ya vurduğunu söyleyen Cartaphilus'un öyküsünü aktarır. Hz. İsa'nın Cartaphilus'a "Ben gidiyorum, ama sen ben dönünceye değin bekleyeceksin" dediği söylenir. Öykünün İtalya'daki benzerinde ise Hz. İsa'ya vuran Giovanni Buttadeo'dur (Buttadeo: "Tanrı'ya Vuran").

1602'de Almanya'da *Kurze Beschreibung und Erzâhlung von einem Juden mit Namen Ahasverus* (Ahasverus Adlı Bir Yahudi ile İlgili Olarak Anlatılanlar) adlı bir kitapçık yayımlanır.

Lanetli Yahudi efsanesi çeşitli oyun, şiir, roman ve görsel sanatlara da konu olur. Eugène Sue'nün *Le Juif errant* (Paris, 1884) adlı romantik romanı bu konuyu işleyen en ünlü edebiyat yapıtlarından olmakla birlikte, Cizvitlere karşı yazılmıştır ve efsanenin ilk biçimiyle pek ilgisi yoktur. Türkçesi: Eugène Sue, *Serseri Yahudi*, çev. M. Tevfik, Ceride-i Askeriye Matbaası, 1301 (1885-1886). (Y.N.)

3 Nedim'in "İstanbul'u vasıf zımnında Damat İbrahim Paşa'ya" kasidesinden: "Bu şehr-i Sıtanbûl ki bî-misl-ü behâdır/ Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır." (Y.N.)

Osmanlı İmparatorluğu yerini "Osmanlı Cumhuriyeti"ne değil, "Türk Cumhuriyeti"ne bıraktı. Teşkilatı Esasiye'ye göre "Osmanlı" yok, "Türk" vardır; "Memaliki Osmaniye" yok, "Türkiye" vardır, Türklük vardır.

Açık olmalıyız; açık söylemeliyiz; bu işlerde açık ve tereddütsüz yürümeliyiz. Bizim için tereddüt devirleri çoktan geçmiştir. Bu yerlerde öz Türk haklarına sahip olmak isteyenler öz Türk olmalıdır. Türklüğü kabul etmez, onu küçük görür, ona ihanet eder, sonra da Türk'e tanınan haklardan, hatta onlardan fazlasını ister; bu olmaz. Buna "Yağma yok!" derler. Türk haklarından istifade edebilmek için Türklüğü benimsemek, Türk kültürünü kabul etmek, Türklüğü duymak, Türk menfaatlerini kendi menfaati yapmak, ona hürmet etmek, "Türküm" demek, Türklüğü kültürüyle, hissiyle kabul etmek lazımdır. Bunları samimiyetle benimseyenleri, yapanları Türk sayarız; kim olursa olsun.

***

Hâlâ tatlı hayalini yaşamakta olduğum bir hatıramı şuracığa kaydetmeliyim: Bir gün Karaağaç[1] ile Akşehir arasındaki dağlardan geçiyordum. Çok yüksek olan bu dağların tepesine çıktığım zaman "Buraya ne derler?" diye sordum; "Sultan Dağları" dediler. Orada bulunan bir Yörüke "Gel de şunlara 'Millet Dağları' diyelim" dedim. "Daha güzel" dedi...

Gurup zamanı idi. Dağlar İzmir istikametine doğru ta ufka kadar birbiri ardınca uzanıp gidiyordu. Sanki Türk vatanı yelesini dikmiş, gözleri kızarık bir aslan gibi ayaklanmış duruyordu. "İşte Türk milletinin ifadesi" dedim, "Biz Türk Mehmetçiğin şerefini, onun yarattığı bir tarihi bilmem kimin yapacağı bir heykelle zor ifade ederiz. Bütün bu dağları ayağa kaldırıp söyletmek lazım. O zaman belki biraz bir şeyler anlatmış olabiliriz!.."

Dağların en yüksek yerlerini seyrediyorduk. Orada bir kayanın üstünde iki Yörük yavrusu oturuyordu. Biri kız, diğeri oğlandı. Akşam yıldızı henüz doğmuştu. Biz biraz uzaktan baktığımız için yıldızı bu iki Türk yavrusunun başlarına yapışmış gibi görüyorduk. Yanımda Trabzon Mebusu -şimdi İnkılap Liseleri[2] Müdürü- Nebizade Hamdi[3] ve Kütahya Mebusu Fırka müfettişlerinden İsmail Hakkı[4] Beyefendiler vardı...

"Bakınız" dedim, "Türk milletini sultanlarla idare etmek ne kadar manasız ve haksız bir şey; hilkat onun başına kendi eliyle yıldızlı bir taç kondurmuş!"

1 Isparta'nın Şarkikaraağaç ilçesi. (Y.N.)
2 Uşak ve İstanbul'da birer şubesi olan "İnkılap Liseleri" Trabzon Mebusu Nebizade Hamdi Bey tarafından 1931 yılında hizmete açıldı. Dilde Türkçeleştirme faaliyeti kapsamında daha sonra Uşak'taki okulun adı "Ülkü", İstanbul'dakinin "Yüce Ülkü" olarak değişti. (Y.N.)
3 Ahmet Hamdi Ülkümen. (Y.N.)
4 İsmail Hakkı Muşkara. (Y.N.)

Nebizade Hamdi Bey'in sevincinden gözleri yaşarıyordu; elinde bir kâğıt, üzerine hislerini çizmeye çalışıyordu. Duygularım o kadar derindi ki, ne yazabildim ne de bir şey söyleyebildim. Heybetli manzaraların ağırlığı altında ezildiğimi hissediyordum. Biz bir milletiz ki bizi anlatmaya yalnız tarih yetmez. Dağlar lisana gelmeli ve bütün bir dünya bugünüyle ve mazisiyle bizi nakletmelidir. Türk işte böyle bir varlıktır.

***

Güzel bir tesadüf; İzmir'de başladığım yazılarımı Selçuk dağlarının eteklerinde bitiriyorum. Efes harabelerinin taşları üstündeyim. Karşımda bulutlara baş değiren Selçuklular kalesi yükseliyor. Bütün bir yabancılar medeniyetinin üstüne kurulmuş, etrafına haklı bir gururla bakıyor. İnkılabın hazırladığı yarınki Türk medeniyeti, Türk varlığı dünya içinde böyle yükselecek, onun yükseldiği yerlerde bugünkü yabancı medeniyetler Efes gibi eski şeylerden sayılacak! Büyük Türk genci!.. Tarih bu büyük rolü sana bırakıyor... Bunu sen yapacaksın. Yapabilirsin de...

İzmir-Selçuk, 30-31 Ağustos / 2 Eylül 1931
Mahmut Esat

Öz Türklerin Hakları*

-1-

Bütün bir Türk tarihinin en canlı meselelerinden biri karşısındayız: Öz Türklerin hakları... İşin acı yeri, bu hakların, tanınması şöyle dursun, son zamanlara kadar bahsi bile abes sayılırdı. "Türküm!" demenin bayağılık sayıldığı devirlerde böyle bir şeyin, istenmesi değil, konuşma mevzuu olması bile çok müşküldü. Vakit oldu ki Türklüğü saklamak, eski Osmanlı muaşeretinde edep icaplarından sayıldı. Araplığın şerafetiyle,[1] Çerkezliğin zinetleriyle, Arnavutluğun kahramanlıklarıyla iftihar etmek ve bütün bunlardan gurur duymak bir moda halini aldı. O kadar ki aksine hareket bela getirirdi. "Es-Seyyid" unvanını adın yanı başında mühürlere kazıtmak, Türklüğünü unutturmak için belli başlı çarelerdendi. Böylelikle sözde, Peygamber'e bağlanılıyor, asalet payeleri ediniliyordu!..

Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi tarihleri söz Türklere intikal edince onları "etraki bî-idrak"[2] diye vasıflandırmaktan utanmıyorlardı.

17-18 yaşlarında idim. Bir sabah Hukuk Fakültesi'ne derse gidiyordum. Mektebe gitmek istemeyen yavrusunu kulağından çekerek sürükleyen öz Türk anası, onu çimdikleye çimdikleye "Kalın kafalı Türk, haylaz Türk" diye tahkir ediyordu. Bu manzarayı yürek acılarıyla hâlâ hatırlarım.

---

* *Anadolu*, 19-20 Eylül 1932, No: 5412-5413.

1 Şerafet: Şereflilik; soyluluk; Hz. Hasan vasıtasıyla Hz. Muhammed'in soyundan gelme, şeriflik. (Y.N.)

2 "İdraksiz Türkler" anlamında. (Y.N.)

Türklükten o kadar uzaklaşılıyordu ki, bir aralık saray Arapçayı Türk dilinin yerine resmi lisan olarak geçirmeye kalkıştı!.. Bunu Sultan Abdülhamit düşünüyordu. Öz Türklerin bütün serveti, canı, malı, Türk olmayanların dirliği halini almıştı. Bir bakıma göre Türkler kendi öz memleketlerinde sarayla yabancılar hesabına çalışıyorlardı; onlar hesabına ölüyorlardı. Tıpkı Roma'nın kara bahtlı esirleri gibi vergiyi Türk veriyordu, Arnavutluk'tan Yemen içlerine kadar Asya'yı, Avrupa'yı, Afrika'yı o bekliyordu. Bu yetmiyormuş gibi 19. asır içinde bir dönüm yere bile sahip olmayan milyonlarca Türk derebeylerin topraklarında çalışıyordu. Hem bunları hem de sarayı doyurmak ve sonra vatanı korumak, işte bu yersiz yurtsuz memleket sahiplerinin borcu idi!.. Saray ve devlet Çerkezin, Arnavutun, Arabın elinde bulunuyordu. O zamanın tabirince bu "necip kavimler"(!) vergiden de, askerlikten de muaftı. Müslüman olmayan tebaaya gelince, her halde Türkten daha çok mesuttu. 20. asır ortalarına kadar süren bu hayat ortaçağdaki feodalite sisteminin büyük ölçeklisiydi. İster maddi, ister manevi, hangi bakımdan incelenirse incelensin, galip ve muzaffer bir millet hesabına tarihte bu kadar bahtsızlığa güç rastlanır. Belki eşi yoktur. Türkler, koca bir fatihler kavmi ta zamanımıza kadar böyle bir cendere içinde inledi...

Geçenlerde Gustave Le Bon'un 30 sene kadar evvel yazılmış bir kitabını, *Arap Medeniyeti*'ni[1] karıştırıyordum. Orada şöyle bir cümle gördüm:

"Türkler, fakat öz Türkler, şüphe yok ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun en asil, en çalışkan, en zeki, en cesur, en namuslu ve dürüst unsurudur. Bu kadar yüksek meziyetlerle donanmış bir kavmin nasıl olup da pes, idraksiz, hırsız bir hükümetin idaresi altında yaşadığına akıl erdirmek cidden müşküldür."

Bunları okudum ve düşündüm: Geçen devirleri, memleketimizdeki o günkü Türklük anlayışlarını, Türklerin hayatını, zavallı tarihçilerimizi düşündüm. Sonra bir yabancının bizi anlayışını ve nüfuzlu görüşünü düşündüm... Şimdi, nasıl düştüğümüzü ve sonra nasıl kalktığımızı anlar gibiyim.

Bugün bizim için kurtuluş yolu belirmiştir. Hem de tereddüde mahal bırakmayacak kadar: Her şeyden önce ve her şeyden üstün öz Türkler!..

- 2 -

Meşrutiyet, Türklüğü tam manasıyla, manevi ve maddi manasıyla mustarip bir halde teslim aldı. Bu devir siyasetinin ana hatları Tanzimat ve Mithat Paşa Kanunu Esasisi zihniyetiyle, ruhiyatıyla izah olunabilir. Onun için Türk unsuru

1 Gustave Le Bon, *La Civilisation des Arabes*, Paris, 1884. (Y.N.)

hakkı olan mümtaz mevkii alamadı; eski hayatını yaşamakta devam etti. Balkan Muharebesi ki tarihin bir hezeyanıdır; işte ondan sonra Meşrutiyet milli bir yol tutmaya başlar gibi oldu. Fakat bu hareket moral, manevi sahada kaldı; iktisadi, siyasi cepheyle temasa gelemedi. Türk Ocakları, Ocaklılar Türk'e kendini ve benliğini anlatmaya çalıştılar. Mücadele çok çetin oldu. Fakat bugünkü vaziyet üzerinde tesirli oldu. Bunu kabul etmek gerektir. Gün geçtikçe milli duygular yükseliyor, kuvvetleniyordu. Cihan Harbi bize bir kere daha ispat etti ki, bu memleket hesabına Türkten başka güvenilecek varlık yoktur. Hilafet ve şeyhülislamlık, o hayali kuvvetine, İslam âlemindeki o farazi tesirlerine rağmen bizzat Türk olmayan Müslümanlar tarafından mağlup edildi!.. Harbin en kızgın bir gününde halifeye isyan eden, Mekke Şerifi Hüseyin idi. Bu adam Peygamber sülalesindendi!.. Bağdat, Basra çöllerinde, Şam geri çekilişinde Mehmetçiğe Müslümanlar kurşun atıyordu!.. Düşman tarafına geçmekte birbirleriyle rekabet ediyorlardı!.. Casuslukta da öyle...

Fransızların batı cephesi Cezayirli, Tunuslu İslamlarla takviye ediliyordu!.. İslamcılık politikasının bu millete, bu memlekete neye mal olduğunu anlamak artık güç bir şey değildir; hele Türk'ü ihmal siyasetinin!..

İtalya'nın eski hariciye nazırı Kont Sforza son yazdığı güzel eserinde yeni Türkiye'nin belli başlı başarı sırrını hilafet ve İslam politikasının bir tarafa bırakılmasında, doğru dürüst laik, milli bir siyaset takip edilmesinde buluyor. Çok doğru ve çok kuvvetli bir görüştür.

***

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın bariz vasıflarından biri de milliyetçi olmasıdır. Türkiye'de milliyetçilik prensibini programına en önce bu fırka koydu.[1] Bu radikal kararı bu parti alabildi. Şimdi kararın semerelerini elde etmek, onu bütün manasıyla tecelli ettirmek lazımdır. Laiklik, cumhuriyetçilik ancak Türk milliyetçiliğiyle kendisini ifade edebilir; yaşaması buna bağlıdır. Milliyetçi olmaksızın laik cumhuriyetçi olmaya imkân yoktur. Çünkü İslam siyaseti laik cumhuriyetle değil, yalnız hilafetle, irticayla izah olunabilir; bu ise Türk milletinin yaşama prensiplerine aykırıdır. Tarih böyle söylüyor. Herkesi kardeş sayan beynelmilelciliğe,[2] mesela farmasonluğa gelince, o da bunun kadar, belki daha korkunç bir tehlikedir.

---

1 CHP 3. Büyük Kongresi'nde 13-14 Mayıs 1931 toplantısında kabul edilen CHP Programı'nın ilgili maddeleri için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.25, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2009, s.153.
CHP 4. Büyük Kurultayı'nda 13 Mayıs 1935 günü kabul edilen CHP Programı'nın ilgili maddeleri için bkz. elinizdeki ciltte, s.255; ayrıca bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.27, Kaynak Yayınları, İstanbul, Temmuz 2010, s.215-216. (Y.N.)

2 Beynelmilelcilik: Uluslararasıcılık; enternasyonalizm. (Y.N.)

Farmasonluğu bilhassa Türk olmayanların ısrarla istemelerini çok tabii görmelidir. Zira milliyetçilik onların işlerine gelmez. Onlar bu kalabalık Türk camiası içinde kendilerini, kendi menfaatlerini ancak Türk milliyetçiliğine zıt esaslarda bulabilirler. Çünkü Türk milliyetçiliğini kabul ettikleri gün kendilerini inkâr etmiş olacaklardır. Bizdeki farmason idare meclisi içinde bir tane Türk yoktur. Bunun kimisi Arap, kimisi Arnavut, kimisi Yahudi, kimisi Ermenidir!.. İşte memleketimizdeki farmason teşkilatının en büyük heyeti!..

- "Canım ne sakıncası var. Bütün insanlar kardeş değil mi?" denecek...

- Hayır efendim, değil. Benim kardeşlerim yalnız Türklerdir. Anlaşıldı mı?

Demek ki, milliyetçilik ile laik cumhuriyetçilik birbirini ekleyen, tamamlayan bir varlıktır.

***

Laik Türk Cumhuriyeti'nde en büyük kuvvet, dünün de, bugünün de, yarının da dayandığı ve dayanacağı en büyük varlık Türk unsurudur. Ve bu, memlekette her şeyden üstün tutulmalıdır. Onun dahildeki ve hariçteki menfaatleri her şeyden önce düşünülmelidir.

***

Kısaca hesap edersek göreceğiz ki, Türkiye'nin yüzde 95'i öz Türklerdir. Bunun yüzde 90'ı üreticidir. Bu bir vaziyettir ki memleketimizin bugünü ve geleceği için en büyük teminattır. Üreticisi en çok, en çalışkan, en namuslu topraklardan birinde yaşamakta olduğumuzda şüphe edilmemelidir. Yine tereddüde mahal yoktur ki bu üreticiler kendilerinden, vatanlarından ziyade yabancılar hesabına istismar olunmaktadır. İşin yanık tarafı burasıdır.

Moral sahada olduğu kadar milli siyasetin icapları henüz maddi sahalara dökülmüş değildir. Zaten meselenin zorlu tarafı da burasıdır. Bununla beraber geçmişle aynı halde değiliz. Türk Ocakları cereyanlarıyla gelişmeye başlayan milliyetçiliğin manevi sahası Gazi Reis'in son büyük hamleleriyle olgunlaşmaya doğru yükselmektedir. Yeni Türk harfleri, Türk tarihi, Türk dili etrafındaki çalışmaların büyük semereleri çok yakında görülecektir. Yeni edebiyatımız yabancı kaidelerden, kelimelerden, Arap, Acem tesir ve duygularından günden güne bariz ve seri farklarla kurtuluyor. Bütün bunların ilk telkini mekteplerde olacaktır. Hocalıkların kıpkızıl Türk milliyetçilerine teslimi mutlak gereklidir. Muallimlerimiz komünist, farmason, hilafetçi, İslam politikacısı olamaz. Bunların aksi öz Türklerin haklarına tecavüz olur.

***

Bütün devlet makineleri tam manasıyla milliyetçi zihniyetiyle donanmış kimselerin eline verilmelidir. Türke Türkten başkası emredemez; onu Türkten başkası idare edemez.

Bunda yapılacak müsamahalar gün gelir kendilerini çok pahalıya mal ederler. Mazi bunun en can yakıcı misalleriyle doludur.

***

Bir gün bizde *İlm-i Servet*[1] namıyla ilk iktisadi eseri yazan Ohannes Sakız Efendi'ye "Artık Türkiye kurtuldu" demişler. "Neden?" diye sormuş. "Kanunu Esasi ilan edildi" demişler. "Çok iyi. Fakat ne zaman sarayların yanında fabrikalar tüterse o zaman kurtulur" demiş.

İktisadi sahada "Türk üreticiye doğru!" bir prensip olarak kabul edilmelidir. Bu prensip milliyetçi Türk Devleti'nin büyük politikasıdır. İlk hamlede üreticiyi borçlardan, tefecilerin elinden kurtarmak çareleri bulunmalıdır. Onun her şeyi para etmelidir.

Bir Türkiye istiyoruz ki orada duyulan sesler Türk'ü, konuşulan mevzular Türk'ü, kazançlar Türk'ü, saadetler Türk'ü, renkler, duygular ve her şey Türk'ü anlatsın...

***

Harpten Sonra Avrupa Tarihi'ni[2] yazan Amerikalı yazar milletimiz hakkında şu cümleleri kullanıyor:

"Avrupalılar ilk defadır ki Türklerin önünde bu kadar utanılacak bir halde dize geldiler."

Aziz okuyucularım, bu hadise ne zaman oldu, biliyor musunuz? Bizi öldü sandıkları bir günde, İstiklal Muharebelerinde. Bu asrın yeni hayat sistemleriyle silahlanmış dipdiri bir Türk milletinin bundan sonra nelere kadir olabileceğini artık siz düşününüz!..

O zaman yalnız Türkiye değil, bütün bir insanlık tarihi yeni şeyler yazacak, insanlık yeni hakikatler duyacaktır. Ve bu yakındır.

Mahmut Esat

---

1 Sakızlı Ohannes, *Mebadi-i İlm-i Servet-i Milel*, Mihran Matbaası, İstanbul, 1297 (1881-1882). (Y.N.)

2 Frank H. Simonds, *Histoire de l'Europe d'après guerre/ de Versailles au lendemain de Locarno*, Paris, 1929. (Y.N.)

Teşekkür: Yazılarımdan dolayı telgraflar ve mektuplar alıyorum. Bunlarda gösterilen teveccühler beni çok mütehassis ediyor. Çok teşekkürler ederim. Zaten hayatımda bütün sevinci maddiyatta değil, maneviyatta duyabildim. Öz Türk kardeşlerimin iltifatları benim için belli başlı bir ilham kaynağı olmaktadır.

Mahmut Esat

Muhterem Muhaliflerime: Muhaliflerimin süslü, biraz da latife çalan yazılarını lezzetle, memnuniyetle okuyorum; istifade ediyorum. Masamın üstünde acele yazılması lazım gelen bir-iki mevzuum var. Bundan dolayı "Kısa Cevaplarım" Perşembe günü çıkabilecektir. O güne kadar beni taltife devam edeceklerini umuyorum. Yazılmaya başlanmış makalelerim olmasaydı kendilerine hemen cevap vermeyi bir nezaket eseri sayardım. Perşembe'ye kadar beni hoş görmelerini rica ederim.

Mahmut Esat

Herkes "Öz Türküm!" Diyecek*

Gazi dedi ki:

"Diyarıbekir, Malatya, Trakya, Makedonya, Mardin halkı hep bir ırkın evlatları, hep aynı cevherlerin damarlarıdır."[1]

Bu yüksek görüş ve anlatıştan sonra, Türkiye'de, öz Türkler memleketinde öz Türklükten bahse dayanamayanlar hâlâ inatlarında ısrar edecekler mi? Mademki Türkiye, hatta onun dışında kalan bazı büyük kıtalar bile baştan başa Türk ırkıdır, böyle bir yerde öz Türklükten bahis neden üvey ve öz evlatlık meselesini çıkarsın?!

Demek ki insanlar var ve bunlar Türkiye'yi Gazi'nin gördüğü gibi görmüyorlar. Bunun için Mahmut Esat'ın öz Türkler davasından kocunuyorlar.[2]

Diyecekler ki:

- Mademki Türkiye hep öz Türkler yatağıdır, o halde boyuna onlardan söz açmaya, onların haklarını bağırmaya neden lüzum görülüyor?

---

* *Anadolu,* 7 Birinci Teşrin (Ekim) 1932, No: 5428, s.1-2.

1 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Diyarbekir Halkevi Musiki Şefi Celal (Güzelses) Bey'e 8 Eylül 1932 tarihli hitabesinde geçen sözleri şudur:
"Diyarbekirli, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı hep bir ırkın evlatları, hep aynı cevherin damarlarıdır." Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri,* c.25, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2009, s.405. (Y.N.)

2 Kocunmak: Gocunmak. (Y.N.)

Deriz ki:

- Mademki Türkiye baştan başa öz Türktür, orada neden hep öz Türklerden bahsedilmesin? Ve yalnız onların hakları bağrılmasın? İnsanın kendini kendi yerinden daha fazla korumaya haklı görüleceği bir mahal var mıdır?

Diyecekler ki:

- Yahudi, Çerkez, Arap, Arnavut, Rum ne olacak?

Deriz ki:

- Böyle bir şey tanımak istemiyoruz, tanımıyoruz. Bu öz Türk topraklarında, öz Türk kanından yaratılmış bu memlekette, hatta dışında böyle bir dava ardında koşanlar varsa, onlar öz Türk değildirler.

Diyecekler ki:

- Bu nasıl olur?

Deriz ki:

- Bayağı!.. Hem öz Türklüğün haklarından çimlenmek hem de Çerkezlik, Arnavutluk, Araplık, Yahudilik, Rumluk davasını gütmek olmaz. Kanun karşısında "Türküm", kanun arkasında "Çerkezim", "Yahudiyim", "Rumum" demek olmaz. Nerede kaldı ki Türkiye ahalisi hep bir ırktır. Irkını inkâr edene orada yer yoktur. Böyleleri gitsinler hangi ırktan iseler onun arasına katılsınlar.

Diyecekler ki:

- "Öz Türküz" diyorlar. Öz Türkçe konuşuyorlar! Öz Türk tarihini benimsemişlerdir. Hep Türklüğü duyuyorlar. Hep onu düşünüyorlar. Hep ve her şeyde onu görüyorlar. Türklükle iftihar ediyorlar. Türklükle gurur duyuyorlar. Türk kültürüne bağlıdırlar. Türkün acıları onların da acısı, Türkün sevinçleri onların da sevincidir. Kendilerini ancak öz Türklükte bulabiliyorlar.

Bergama'da dediğimiz gibi yine deriz ki:

- O halde bizdendirler; kardeştirler; öz Türktürler. Tuttukları doğru yol onlara kutlu olsun. Görelim ve inanalım...

***

Diyecekler ki:

- Lozan Antlaşması azınlık hakları tanımıştır. Sen nasıl olur da "herkes öz Türktür" dersin?!

Deriz ki:

- Azınlık hakları tarihin yanlış anlaşılmasından ileri gelmiş bir hatadır; bir sapmadır. Azınlıklar öz Türklüğü kabul edince bunlardan vazgeçiyorlar demektir. Tıpkı Medeni Kanun çıkınca hususi aile haklarından vazgeçtikleri gibi, öz Türklerin aile kanunlarını kabul ettikleri gibi, bu da onların elindedir.

Azınlık haklarından vazgeçmek demek, öz Türkün haklarına mazhar olmak demektir. Bu, azınlık haklarından fazladır. "Azı bırakın, çoğu alın" diyoruz.

Diyecekler ki:

- Azınlıkların bugünkü vaziyetinde öz Türklüğe uygunsuz ne var?

Deriz ki:

- Mekteplerinde Yahudice, Rumca okuyorlar. Yahudice, Rumca, Ermenice konuşuyorlar. Yahudice de değil, İspanyolca okuyup konuşuyorlar. Aramızda bir nevi İspanyol azınlığı vardır. Bunlar benî-İsraili[1] yaşıyorlar. Rumlar Bizans'ı terennüm ediyorlar. Ermeniler bilmem neyi! Bu okuyuşları, bu konuşuşları, bu duyuşları bırakmalı. Türkçe konuşmalı, Türkçe okumalı, Türkçe duymalı.

Diyecekler ki:

- Canım, Lozan Antlaşması'nı inkâr mı ediyorsunuz? Siyaset nezaketini unutuyor musun?

Deriz ki:

- Hayır! Antlaşma'yı unutmuyorum. Yoluyla değişmeyen antlaşma var mıdır? Azınlıklar isterlerse orada yazılı şeylerden vazgeçebilirler. Neden vazgeçmiyorlar?

Diyecekler ki:

- Haklarıdır da ondan!..

Deriz ki:

- Öz Türk değiller mi?

Diyecekler ki:

- Evet.

Deriz ki:

- O halde hususi haklar, hususi vaziyetler neden istiyorlar?

- !..

Deriz ki:

- Sen öz Türksün, öz Türk camiasında azınlık hakkı ister misin?

- Hayır, böyle bir şeyi kendime hakaret sayarım!..

- Azınlıklar neden saymıyorlar?!

- !..

Israrla diyecekler ki:

- Siyasi nezaketi unutuyor musun?

- Bunu düşündüğüm bile yok!

- Ya ne düşünüyorsun?

- Yalnız milletimin bugününü ve yarınını... Öz Türkler yurdunda azınlıkların manasızlığını, hâlâ "Çerkezim", "Rumum", "Ermeniyim", "Arabım",

1 Benî-İsrail: İsrailoğulları. (Y.N.)

"Arnavudum" diyenlerin küstahlığını, öz Türklükten kuşkulananların halini; hele Gazi "Türkiyeliler bir ırkın evladıdır" dedikten sonra...

Diyecekler ki:

- Canım, bunlar kendilerinin ne olduğunu söylemesinler mi?

Deriz ki:

- Hayır efendim.
- Ne desinler?
- Hepsi birer birer "öz Türküm!" desinler.
- Ya demezlerse?!
- Öz Türk değildirler.
- Hem "öz Türküm" demesinler hem de öz Türk sayılsınlar.
- Hayır efendim!.. Olamaz!.. Yağma yok...

***

Biz bir Türkiye anlıyoruz ki, orada renkler, duygular, sesler, dağlar taşlar hep Türklüğü, öz Türklüğü anlatsın; hep onu söylesin...

Mahmut Esat

Not: Yabancılara gelince; onlar aziz misafirlerimizdir. Bizdeki misafirlik hakları her medeni memlekette olduğu gibidir.

M. E.

Kızıl Milliyetçilik*

Bugünkü İtalya'nın büyük yaratıcılarından Cavour, sebep olsun olmasın, her yerde, her fırsatta İtalyan birliğinden bahseder dururmuş... Bir gün ona dostlarından biri demiş ki:

- Efendimiz, bu işi yerli yersiz boyuna ileri sürüyorlar. Lakin bunun faydası ne olabilir ki?!

Cavour cevap vermiş:

- Evet azizim! İtalyan birliğini yerli yersiz her yerde söylemek lazımdır. O kadar ki söyleye söyleye bu emrivaki olacaktır. Dost da, düşman da bundan başka bir şey düşünmeyecek... Herkes İtalyan birliğini şimdiden olmuş bitmiş bilecek... İtalyan birliği fiilen gerçekleştiği gün tabii görülecek...

* * *

Belki Mahmut Esat için de "İllallah şu senin milliyetçiliğinden!.. Bu işi düşünecek yalnız sen mi kaldın?!.. Senden başka kimse kalmadı mı?. Sen de kim oluyorsun?! Biz zaten milliyetçi değil miyiz?" diyecekler bulunabilir. Bulunabilir değil, esasen vardır da...

Peşin olarak şunu söylemek isterim ki, ben, kendimde kimseden üstün bir haslet gören adam değilim... Ben Türk Cumhuriyeti'nde öz Türk oğlu, bir Türk vatandaşım... Sıfatım, vaziyetim, yetkim bu. Bu vatanda herhangi bir vatandaştan, hatta kendilerini dev aynasında gören bazı ahmak ruhlu insanların gözle-

---

* *Anadolu,* 8 Mart 1933, No: 5554.

rinin tutmadığı en kimsesiz, en fakir, bu kış gününde belki de yalınayak, yırtık pırtık elbiseli ve çocuklarının nafakasını düşünen bir Türk vatandaştan ne fazlayım ne de eksik... İşte ben buyum... Türk demokrasisinde bu, en büyük sıfat, en büyük kudrettir. Bu sıfatladır ki "Milletim, milliyetim!" diye bağırıyorum... Yine bu yetkiyledir ki "Bu öz Türk topraklarında her şey, her şeref, her hak ve her varlık öz Türkündür. Yalnız onun olacaktır. Cumhuriyeti de, ihtilali de yaşatmak, yükseltmek için kıpkızıl milliyetçi olacağız..." diyorum. Bu davayı müdafaa etmekte, bu vatanda, Gazi Şef bir tarafa, fakat geri kalanların hiçbirinden hiçbir suretle gerilik kabul edemem; fakat ancak eşitlik...

* * *

Vaziyeti bu suretle tespitten sonra Türk milliyetçiliği içinde bir iki görüşümü, düşüncemi daha söylemek istiyorum.

Ben şuna inanıyorum ki, asrımız her asırdan fazla kavga asrıdır. Tarih bu kadar mücadeleli günleri safhalarının hiçbirinde yaşamadı. Türk milleti bu yaşama kavgalarını karşılayabilmek için bence mutlaka milliyetçi, hem de kıpkızıl milliyetçi olacaktır.

Düşünebiliriz ki beynelmilel[1] cereyanlara rağmen iki milyara yaklaşan insanlığın bu asırdaki esir miktarının çokluğunu tarih hiçbir devrinde kaydetmedi. 1933 senesinin perdesi, esir insanlığın zincir şakırtılarıyla, mazlum milletlerin iniltileriyle açıldı; hem de silahları azaltma ve insaniyetçiliği[2] elden bırakmayan(!) farmasonluk şantajlarına, yaygaralarına rağmen... Bu yaygaralar birer palyaço şaklabanlığından başka bir şey değildir.

Milletler dayanışık milli kitleler halinde dişlerinden tırnaklarına kadar silahlanıyorlar; geleceği karşılamaya böyle hazırlanıyorlar. Biz de böyle yapacağız; böyle hazırlanacağız. Hem de kıpkızıl milliyetçi olarak... Şuurla, bilgiyle, bu vatanda her şeyi, her varlığı, her şerefi öz Türk'e mal ederek... Bu hazırlık Türk vatanının en büyük kuvveti olacaktır. Bir halde ki, bütün cihan karşısında yekpare kızıl bir kaya gibi duracağız. Üstümüze düşen her düşman dalgası bu kızıl kayanın rengine bulanarak parça parça dağılacak, yok olacaktır. Bu kaya yarının yepyeni medeniyet hazırlıklarının dinleneceği, hamlelerini yaparken soluk alacağı bir yayla olacaktır. Biz bütün bunları yapmaya ve başarmaya aday bir milletiz. İnanmayanlar tarihimizi ve halimizi düşünsünler... Bunları düşünemeyenler, göremeyenler zaten düşünemeyecekler ve kör kalacaklardır.

* * *

---

1 Beynelmilel: Enternasyonal, uluslararası. (Y.N.)
2 İnsaniyetçilik: Hümanizm. (Y.N.)

Tekrar edeyim: Gönül istiyor ki tarih Rusya'yı kızıl komünist diye yazarken, Türkiye'yi de kıpkızıl milliyetçi diye anlatsın... Kızıl Türk milliyetçiliği önde kızıl bayrağıyla geceleri yakan, yarını şimdiden gösteren, aydınlatan bir alevdir. Büyük Türklük yalnız siyasi değil, fakat bilhassa toplumsal, iktisadi manasıyla kendini bu alevin altında bulacak, bu alevin altında görecektir.

Belki kızıl renkten hoşlanmayanlar bulunabilir. Kızıl renk, tıpkı bir ateş gibi karanlıkları yakan, sabahlar getiren Türk'ün milli rengidir. Bundan yalnız yarasa gözleri mustarip olur. Geceler yarasaların olsun... Şairin[1] dediği gibi, biz sabah istiyoruz.

Gözlerimi bu fani dünyaya yumarken "kıpkızıl Türk milliyetçiliği" feryadı benim ağzımdan düşmeyecektir. O büyük gün tahakkuk etmemiş olsa bile ben onu görmüş gibi öleceğim. Yarın o kadar kati ve yakındır.

Dünyada en büyük bahtsızlık Türk olmamaktır.

Mahmut Esat

1 Nâzım Hikmet olabilir. Bkz. Mahmut Esat Bozkurt, *Toplu Eserler III*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2015, s.564. (Y.N.)

Ulusçuluk Prensipleri[1] ve İş Hakkı[*]

- 1 -

İskender ulusçu idi. Babası Filip[2] ve o, Makedonyalıyı acuna[3] egemen kılmak istediler. Batı ve doğu illeri baştan başa İskender'in kılıcına baş eğdi. Makedonya bayrağı bir uçtan bir uca yanan acunun duman savuran yıkıklıkları üstünde esti ve yükseldi... Tarih buna "Makedonya'nın ulusal egemenliği" dedi. Ozanlar bu salgın (istila) adına o gün bugün destanlar söylediler... ve yazdılar. Bizim Abdülhak Hamit bile *Eşber*'ini bu serüven (macera) uğruna anlattı!

Wells diyor ki:

> "İskender Makedonya'yı kılıç gücüyle acunlara egemen kıldı. Fakat 30-31 yaşlarında gözlerini hayata kapayınca kurduğu evrensel imparatorluk tıpkı ayağı sürçen bir çocuğun elinde parça parça dağılan değerli bir vazo gibi paralandı; generallerine arpalık oldu!"

Bence İskender, imparatorluğu elinde bir şarap dolusu (kadeh) gibi tutuyordu. Ve durmadan onu damla damla tadıyordu!.. Bir gün, süzülmüş gözlerini uvmaya[4] çalıştı. Dolusuyla beraber düştü. Ve bir daha kalkamadı. Galip Dede'nin dediği gibi:

---

* *Tan*, 19-20 Haziran 1935, No: 58-3362 / 59-3362.
1 Ulusçuluk prensipleri: Milliyetçilik prensipleri.
2 Makedonya Kralı II. Filip. (Y.N.)
3 Acun: Dünya, âlem. (Y.N.)
4 Uvmak: Ovuşturmak. (Y.N.)

"Sâgar gibi pâre pâre düştü."[1]

Bence büyük imparatorluğun alınyazısı Türk ozanının bu şiirinde sembolize edilebilir!..

*

"Dara"[2] ulusçu idi; gökleri İranlı orduların mızrakları üstünde tutacak kadar gözü pek, davalı ve gururlu bir ulusçu!..

Ancak... İskender'in önünde yüz geri edince, gerisinde uzun yıllar için çiğnenmiş bir yurt, yenilmiş, inletilmiş bir ulus bıraktı.

*

Jül Sezar ulusçu idi. Galya'yı aldı. Acunu yendi! Roma'yı ona egemen kıldı!..

Voltaire diyor ki:

"Bir gün Brutus bağırdı:
'Evet, Roma acunlara, uluslara egemen... Fakat ne çıkar? O Tiber Çayı kıyılarında bir tutsaktır (esirdir). Roma Sezar'ın tutsağıdır.'
Sonra şu sesleri duydu:
'Brutus!.. Brutus!.. Sen uyuyorsun... Roma demirlere vuruludur!!.'"[3]

*

Emeviler ulusçu idi. Arap ulusunun ökeliği (dehası) koskoca bir imparatorluk içinde acunun en büyük soysallıklarından (medeniyetlerinden) birini yaratırken, Yezîd,[4] Arap ulusunun acılarını "Habâbe"sinin dizlerinde, birbiri ardınca eline sunulan şarap dolularında boğuyor, unutuyordu!..[5]

Arap kumandanları Atlas Denizi önünde durdular ve Tanrı'ya bağırdılar:

"Yol ver bize! Adını denizlerin öbür yakasına götüreceğiz!.." dediler.

At üstünde, elde kılıç bağıran Arap kumandanlar Arap ulusu adına acuna söylev veriyorlardı!..

*

1 Şimdi gam-ı intizâra düşdüm
Bülbül gibi nev-bahâra düşdüm
Çün nârı geçip kenâra düşdüm
Sâgar gibi pâre pâre düşdüm
Mey-nûş-i itâb-ı yâr idim ben

Bkz. Şeyh Gâlib, *Hüsn ü Aşk*, Haz. Muhammet Nur Doğan, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, s.114. (Y.N.)

2 I. Darius. (Y.N.)

3 Voltaire, *La mort de César*, 1736. (Y.N.)

4 Emevi Halifesi Yezîd bir Abdülmelik (II. Yezîd, ö. 724). (Y.N.)

5 İçkiye ve eğlenceye düşkünlüğüyle tanınan Emevi Halifesi II. Yezîd, vaktini daha çok Habâbe ve Sellâme adındaki cariyelerinin söylediği şarkılar eşliğinde içki meclislerinde oyun ve eğlenceyle geçirmiştir. (Y.N.)

Cengiz ulusçu idi. Şu kadar ki kaan gözlerini yumarken kurduğu büyük imparatorluk da son nefeslerini veriyordu.

*

Timurlenk ulusçu idi. Zamanında Türk-Tatar ünü dünyayı tuttu. Bütün Asya, yasalarına baş eğer oldu.

Ancak... Koca hakan son nefesini verdiği gün, yarattığı imparatorluğu uçsuz buçsuz bir sin (mezar) halinde bıraktı. Sanki bu sinin duvarları milyonlarca insanın kemikleri, taşı da Timur'un başı idi!..

*

XIV. Louis ulusçu idi. Fransız ulusu kendi adına elde edilen yenleri (zaferleri) kaldıramadı; günün birinde büyük kralın torunu XVI. Louis'nin kafasını kopardı; ulusal egemenliğini kurtardı.

*

Wells diyor ki:

Napolyon Korsikalı idi. Evet... Şu kadar ki bence Napolyon aklı sıra Fransız ulusçusu idi.

Önce Fransız ulusunun heyecanını Moskova buzlarında dondurdu. Böylelikle anesthésie[1] ettiği ulusun kanını, ona duyurmadan, son damlasına kadar Waterloo'da akıttı.

Bu işlerin sonu ne oldu?

Bu işlerin sonu: Baltık denizlerinden Akdeniz'e kadar uzanan bir ülkeyi, Fransa'yı "Büyük İmparator" adı verilen adamın Saint Helena adasının kayalıklarıyla trampası!

Büyük veya küçük imparator(!..) bir İngiliz tutsağı olarak Saint Helena kayalıklarında gözlerini kapadı. O, gözlerini, arkasında yıllarca ve yıllarca yaralarıyla inleyen bir ulus bırakarak kapadı.

*

Osmanoğulları... Yıldırım'larla, Fatih'lerle, Yavuz'larla bütün bu sayılanların hiçbirinden ulusçuluk bakımından geri kalmazlar; belki bunlara üstündürler de...

Ancak işlerin sonu en oldu?

Son halife Vahdettin'in Türk ökeliğiyle yaratılan büyük bir soysallığı, bir ulusu, bir yurdu tarihin bile parmak ısırdığı eşsiz bir hainlikle düşmanlara teslimi!..

*

---

1 Anesthésie (Fr.): Uyuşturmak. (Y.N.)

Tarih diyor ki: Eski anlamıyla ulusçuluk (milletçilik) göğsümde yer yer sinler, yer yer iniltiler, yer yer yaralar, dağlar bıraktı. Ve hâlâ kanıyorum!..

- 2 -

Ulusçuluğu ve demokrasiyi goygoycu ezgilerle (nağmelerle) anlatılır, dinletilir sananların ideallerini 20. asır insanlığına kabul ettirmeleri imkânsızdır. Bu ötüler (teraneler) yalnız beyinsizleri avutabilir.

İnsanlığın bir şahsın yeni (zaferi), bir kümeciğin (zümrenin) kazancı için malını, canını vereceği günler çoktan geçti; geçiyor!..

Yenler, kazançlar, bütün bunlar ulus içindir.

Yenler de, kazançlar da ulusal iş, ulusal işçiler içindir.

İşçi kimdir? İş nedir?

Ulusal, soysal (içtimai)[1] işleri başaran çalışkanlar[2] işçidir; bunların başardıkları da iştir.

Bunlar işlerinin değerine göre paylarına konacaklardır. Sömürmek, istismar etmek yok, yağma yok... İş hakkı var. İşlemeyen aç kalacaktır. Kim olursa olsun...

Atalar sözüdür: "İşleyen yer!"

Bence modern ulusçuluk, ulusal iş ve işçilerin hakkıyla, paylarıyla ölçülebilir.

Yaşadığımız yıllarda iş hakkını tanımayan bir devlet sistemi ulusçu değildir ve olamaz.

Çünkü yer, gök, ağaç, su, taş, toprak için değil, -eğer anlayabildimse- Kamâlizm, bir dili söyleyen, bir tarihe bağlı olan, bir kültürü yaşayan ve yaşatan, kara günleri [hepsine] kara, ak günleri de hepsine birden ak olan bir ulusun, Türk ulusunun maddi, tinel (manevi) bahtiyarlığı için ulusçudur. Ve bu, işçinin ve iş payının ekonomsal bakımlardan hakça bir öleştirimini (tevziini)[3] lüzumlu kılar.

Bunun için ekonomsal işlere devletin karışması mutlaka lazımdır.

Ama bazıları "Demokrasi bu kadar ileri gidemez" diyeceklermiş!.. Onlar, Bizans'ın son günlerinde Hıristiyanlığın üç esasında anlaşamayan, boyuna kavga çıkaran papazlar gibi bağıra çağıradursunlar... Hak ilerliyor ve yeniyor!

Herkes soysal hayattaki değeri ölçüsünde işinin hakkını, payını almaya başladı. Ve alacaktır. Başka türlü olmaz.

Başka türlüsü modern ulusçuluk değil, ulusçu ezgilerle (nağmelerle) atılımlar (hamleler) yapan soygunculuktur. Demokrasi, ulus egemenliği soygunculuk değildir.

---

1 Soysal (içtimai): Toplumsal, sosyal. (Y.N.)
2 "Çalışanlar" anlamında. (Y.N.)
3 Öleştirme (tevzi): Üleştirme, paylaştırma. (Y.N.)

Kamâlizm, elindeki iş hakkı prensibiyle soygunculuğu, demokrasiyi yüzünde maske yapan soygunculuğu pusudan çıkarmış veya çıkarmak üzere bulunmuştur.

Kamâlizm ekonomsal işlerde devletçi olduğuna göre, iş hakkına, işçinin durumuna yabancı kalamazdı; kalması da imkânsızdır.

Atatürk'ün birinci Kamutay[1] önündeki iki söylevi bunu gösterir:

Birincisinde "Bu memleketin efendisi, ona hizmet edenlerdir";[2] ikincisinde "Bu memleketin efendisi Türk köylüsüdür" dedi.[3] Bu söylevler sürekli alkışlarla benimsendi.

Büyük Parti'nin töresi (nizamnamesi) işe ve işçiye önemli (mühim) yer ayırıyor.

Hükümet Başkanı İsmet İnönü'nün bu yolda güzel söylevleri vardır.

Borç için hapsin kalkması, tefecilik kanunu,[4] çiftçi borçlarının 15 senede ödenmesi, toprak ve işçi kanunları projeleri hep bu yüzden etüt edilmesi gereken izerlerdir (eserlerdir).

Bu prensibin gitgide verimlerini artıracağında şüphe yoktur.

Ben şuna inanıyorum: Genel anlamıyla (umumi mefhumuyla) iş maddi ve tinel (manevi), moral bakımlardan hakkına kavuştukça, kamuğ (cemiyet) yükselecek, kuvvetlenecek, bahtiyar olacaktır. İşin egemenliği, demokrasinin yeni, üstünlüğü olacaktır.

Ulusçuluk ve demokrasi, elde asa ve keşkül,[5] omuzda kaplan postu, boynuzla liberallik havalarını üfleye üfleye sokak köşelerinde safları avlamak değildir.

İşe payını vermeyen siyasal kurumlar (siyasi teşekküller) zamanımız anlamıyla birer soyguncu çetesinden başka bir şey olamazlar.

Kamâlizmin prensipleri Türk devletini böyle çirkin bir durumdan (vaziyetten) koruyabilir.

Engels diyor ki:

> "Bir gün gelecek, işe payını vermeyen ekonomsal liberal devletler, hani şu ekonomsal liberalliğiyle gurur duyan siyasal kurumlar müzelerde işkence aletleri sırasına konacaklardır. Yarının insanları,

---

1 Kamutay: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)

2 Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Millet Meclisi'nde 1 Aralık 1921 tarihli konuşması için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.12, Kaynak Yayınları, İstanbul, Aralık 2003, s.114-140; "Millete efendilik yoktur, hizmet etmek vardır. Bu millete hizmet eden, onun efendisi olur" sözleri için bkz. s.124. (Y.N.)

3 Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Mart 1922 tarihli "Meclis'in Üçüncü Yılını Açış Konuşması" için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.12, s.276-294; "Türkiye'nin hakiki sahibi ve efendisi, hakiki üretici olan köylüdür" sözleri için bkz. s.279. (Y.N.)

4 1933 yılında kabul edilen Ödünç Para Verme İşleri Kanunu. (Y.N.)

5 Keşkül: Dilenci çanağı. (Y.N.)

bunları tıpkı bir balta, bir satır, engizisyonun kol bacak kıran bir tekerleği, göz çıkaran bir çivisi gibi seyredeceklerdir."[1]

Ben komünist değilim. Siyasal inançlarım (kanaatlerim) Kamâlist prensiplerdir. Türk doğdum, Türk ulusçusu olarak öleceğim. Fakat tarihin yürüyüşünde işe değer payını vermeyen devletin sonu Engels'in dediği gibi olacaktır.

Kamâlizm yene yene ilerliyor. Ve biz durmadan yürüyoruz. Geri kalmak isteyenleri de sürükleyen bir hızla yürüyoruz!..

Ankara, 8 Haziran 1935
Mahmut Esat Bozkurt

---

1 Engels, *L'origine de la famille, de la propriété privée et de l'Etat*, Paris, 1891. Türkçesi: Friedrich Engels, *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara, 1967. (Y.N.)

Türklük Davası*

Yüksek Türk yazıcılarından Peyami Safa'nın 5 Haziran tarihli *Tasvir-i Efkâr*'da çıkan güzel yazısını ancak 12 Haziran'da okuyabildim. Ve doğrusu çok faydalandım.

Sayın yazıcımız diyor ki:

> "Türklüğün en büyük davası Türklük davasıdır. Buna kafa tutanların cinsini, cibiliyetini, kanını ve fikirlerinin dibini yoklayınız; orada Türklüğe yabancı bir ideoloji yumurtası, başka bir tarih hatırası, kapatılmış gizli bir cemiyet locasının yaşayan ruhundan ilhamlar veya Türk polisinin siciline geçmiş propagandalar bulacaksınız. Bu propaganda dün köküne kibrit suyu bir sürü avangard mecmuası halinde batıp çıkıyordu. Şimdi de zehirlediği birkaç zavallı gencin yenilik maskesini suratına takmış, resim sergileri halinde hortluyor. Fakat boşuna! Türkün şaşmaz dikkati bu haşeratın üstündedir. Ve flit tulumbasının[1] harekete geçeceği gün uzak değildir."

Peyami Safa'yı bu güzel düşünce ve görüşünden dolayı candan tebrik etmek her Türk için bir borçtur.

* * *

---

* *Anadolu*, 14 Haziran 1942, No: 8912, s.1-2.

1 Flit tulumbası: Sinek ve sivrisinek gibi uçan zararlı böceklere karşı hazırlanan sıvı ilacı zerrecikler halinde püskürtmeye yarayan alet. (Y.N.)

İşleri iyi gören yabancılar bile Atatürk hareketinin en kuvvetli yanının Türk milliyetçiliği olduğunda müttefiktirler.

Eski İtalya hariciye nazırı Kont Sforza *Modern Avrupa'nın Yapıcıları*[1] adındaki eserinde bu gerçeği belirtmekte o kadar ileri gider ki, son Türk İhtilali'ni, onun bütün büyük verimlerini bir yana bırakır ve yalnız Türk milliyetçiliğini gösterir, "Türk milletini yaşatacak, yükseltecek olan budur" der.

Şu satırları karalarken, adını hatırlayamadığım, fakat memurluk vazifesini bildiğim, Malta vali muavini bir İngiliz[2] de son ihtilalimize tahsis ettiği güzel kitabında[3] şöyle diyor:

> "Son Türk İhtilali'nde yaratılan bütün büyük işlerin temeli Türk milliyetçiliğidir. Bütün eski zihniyetleri kökünden söküp atan bu olmuş ve bunların yerine dipdiri, yepyeni bir Türk duygusu koymuştur. Türkler benliklerini duydukça, bu duygu genişleyip yayıldıkça modern medeniyetin yeni bir unsuru olarak yükselecekler, ilerleyeceklerdir."

Son çıkan *Fransız Ansiklopedisi*'nin[4] Türkiye bahsinde şöyle bir cümleye rastlıyoruz:

> "Yeni Türkiye şimdiden birçok Avrupa devletlerine üstündür."

* * *

Peyami Safa'nın olduğu gibi yukarıya koyduğumuz yazılarında bahse konu olan şahıslar, teşekküller işte bu duyguyu, son ihtilalimizin en büyük verimi olan bu yüksek duyguyu yıkmaya çalışanlardır. Bunlar Türk değildirler. Türk kanına susamış pespayelerdir; hiç değilse satılmışlardır.

Bunlardan biri, utanmadan bir gün bana "Canım efendim, Türk devleti, Fransa devleti, Alman devleti, bilmem ne devleti ne demektir? Milliyet ve devlet insanlığa zararlı şeylerdir. İnsanlık bir devlet halinde toplanmalı... O da komünistliktir" demişti; diyebilmek küstahlığını göstermişti!..

Komünist Rusya'nın bugün Rusya için, Rus milleti için nasıl dövüşmekte olduğu meydandadır.

---

1 Carlo Sforza, *Les bâtisseurs de l'Europe moderne*, Paris, 1931. (Y.N.)

2 1930-1938 yılları arasında Malta Vali Yardımcısı olan İngiliz Sömürge İdaresi'nde görevli Sir Harry Charles Luke (1884-1969) aynı zamanda onlarca kitap yazmıştır. (Y.N.)

3 Sir Harry Charles Luke, *The Making of Modern Turkey: from Byzantium to Angora*, Londra, 1936. (Y.N.)

4 *Encyclopédie Française*. (Y.N.)

Bir diğeri de "Türklük, Yahudilik, İngilizlik vesaire yok, insanlık var; hepimiz insanız, kardeşiz. Bütçelerimize ayırdığımız harp masraflarına son vermeliyiz" diyordu.

Hem de ne zaman?

Dünyanın dişinden tırnağına kadar silahlandığı bir zamanda!..

Bu ikinci kısım propagandayı bir gün hayretle Tilkilik[1] semtindeki közlemeci Mehmet Ağa'dan dinlemiştim!..

Bakınız! İbretle görünüz!.. Bunlar propagandalarını nerelere kadar yürütmektedirler.

Bu gibileri yakaladıkları yerde yüzlerine tükürerek hakaretle kovmak, zabıtaya haber vermek, Türke, hele Türk gençliğine borçların en büyüğüdür.

Dost da, düşman da mutlaka şunu bilmelidir: Bu memlekette, Türkiye denilen topraklarda, yalnız Türk duygusu, yalnız ve sadece Türk ulusu egemendir, hâkimdir. Bu duygu ve bu ulus, egemen, hâkim olacaktır. Fakat kuru bir hâkimiyet, bir egemenlik değil, ilim, iktisat ve siyaset bakımlarından da egemen olacaktır.

Bu bakımlardan milliyetini kaybetmiş bir kamun, bir cemiyet ölmüş demektir. Buna imrenenlere bu hal kutlu olsun. Ama biz yaşıyoruz, yaşayacağız ve yaşatacağız.

Hatırıma gelmişken bir hatıramı daha şuracığa kaydedeyim.

Yine bir gün, bundan belki de 25 yıl önce, İsviçre'de tahsilde bulunurken bir dostum bana "Canım, Türklük de bu kadar iftihar edilir şey midir?" demişti.

Yalnız kozmopolit bir terbiye görmüş, şimdi Hakk'ın rahmetine kavuşmuş olan bu dostumun sorusunu buraya yazdığım şu sırada diyebilirim ki:

Türk milliyeti, dünyada iftihar edilecek bütün milliyetlerin hiçbirinden aşağı değildir. Bence ve hiç şüphesiz bunların da üstündedir.

Ben Türk olmasaydım, kendimi dünyanın en bahtsız adamı sayardım.

*

Sayın Peyami Safa'nın, yukarıya koyduğum yazılarının baş taraflarında şu cümleleri de görüyoruz:

> "Milliyetçilik meselesinin titrek çocuk ellerinden gitgide erbabının eline geçtiğini gösteren hızlı ve hayırlı gelişme belirtileri önündeyiz. ... her yazısıyla milli davaya heyecandan ziyade ilim haysiyeti getiriyor."

Aziz dostumdan milli davaya ilk ön ayak olanları bu kadar küçültmemesini çok isterdim. Bu davanın meşalesi titrek eller üstünde başladıysa, buna sebep

1 İzmir'in Tilkilik semti. (Y.N.)

ellerin zaafı değil, davanın büyüklüğü ve o orandaki ağırlığıydı. Titrek eller üstünde dahi davayı yere düşürmediler. Bugün onu ilim teslim aldıysa, onlardan aldı demektir. Şu halde bunu yine bu titrek ellere borçluyuz.

Her şeyin başlangıcı zordur. Büyük başlangıçlar, yalnız elleri değil, insanı da baştan başa titretir, çökertir ve göçertirler.

Ne mutlu büyük davalar uğrunda çöküp göçenlere.

Heyecan, inandan gelir. Ve yaratır.

İlim de yaşatır.

Mesela şimdi, Peyami Safa'nın "ayakkabı boyacısı çocuk"un uğradığı o hazin hali tasvir eden yazısını hissidir diye bir yana atabilir miyiz?

Asla!

Şu halde bize düşen, milli Türk davasının dünkü ve bugünkü meşalesini yükseltenlere, yükseklerde tutanlara sonsuz saygılarla borçlu kalmaktır.

İzmir, 13 Haziran 1942
Mahmut Esat Bozkurt

Milliyetçilerin Cevabı!*

Bu yazımda bir iki meseleyi ele alıp kısa kısa cevaplar vereceğim:

1) Koyu Türkçülere ve Türk ırkçılarına "Alman taklitçisi" diyenlere dair.

Bizim milliyetçiliğimiz neden Alman taklitçiliği olsun? Türk milliyetçiliği Türk milliyetçiliğidir. "Taklitçi" diyenleri bir türlü anlayamadım gitti. Bir kere, Almanların rasizmiyle[1] bizim ırkçılığımız arasında dağlar kadar fark vardır. Bu fark bile bizi birbirimizden ayırmaya yeter artar. Türk ırkçılığını ve milliyetçiliğini aşağıda izah ettim. Bu, tamamıyla kendi görüşümüzdür.

Biz, bizi korumak ve ilerletmek istiyoruz. Dilimizle, kültürümüzle ve her şeyimizle dünyanın en yüksek milleti olmak davasındayız.

Bununla beraber Alman olsun, İngiliz olsun vs. milletler bir noktada birleşirler ki o da mensup oldukları milletlerin her milletten önce gelmesidir.

"Beyaz"a birkaç kişi "beyaz" dese niçin taklitçi sayılsınlar?

2) Milliyetçilikle ırkçılık uzlaştırılabilir mi?

Kanı ve anadili Türkçe olan, kendini Türklükte ve Türk tarihinde bulan, Türkün acılarını kendi acısı, saadetini kendi saadeti sayan, Türkle gülen, Türkle ağlayan ve kültürü Türk olan Türktür.

Milliyetçilikle ırkçılık bu yönden birbirlerinden ayrı şeyler değildirler.

---

* *Gökbörü*, 1 Ocak 1943, Sayı: 4, s.12, 14.

1 Rasizm (Fr. racisme): Irkçılık. (Y.N.)

Burada, bir duyuş ve bir görüşü söylemekten kendimi alamayacağım:

Bizim Osmanlı tarihinin en derin yaralarından biri -belki de birincisi- Türkün mukadderatını Türkten başkalarının eline bırakmak olmuştur. Bundan çok sakınmak lazımdır.

Milli işlerimizde Türkten başkasına inanmamalıyız! Türkün en kötüsü Türk olmayanın en iyisinden iyidir.

3) Dünya enternasyonalizme mi, milliyetçiliğe doğru mu gidiyor?

Dünya enternasyonalizme gitmiyor; gidemez. Tabii kanunlara aykırıdır. Fakat klasik anlamıyla milliyetçilik iflas etmiş denebilir. "Klasik anlamıyla milliyetçilik"ten maksadım başıboş kapitalist milliyetçiliktir ki, sadece ferdi menfaatlerin tatminini düşünmek ve "milliyetçiyim!" demekten ibarettir. Böyle bir davanın ardı sıra koşmak, bugün sadece gülünç bir hareket olur.

Çalışanlara paylarını vermek modern milliyetçi devletin en başta gelen ödevi olmalıdır.

İş, bir milletin maddi ve moral bakımlardan en yüksek bir tarzda benliğinin iradesidir. Bu benlik en müsait şartlar dahilinde haklarına sahip olmalıdır. Geniş anlamıyla işin ve işçinin hakkı gözetilmeyen bir yerde milliyetçilik de yoktur. İşin hakkı ve payı çalındığı yerde "milli varlık" istismar ediliyor demektir.

Biraz önce diyordum ki "çalışanlara paylarını vermek, modern milliyetçi devletin en başta gelen ödevi olmalıdır". Bununla beni Marksist zannetmeyiniz. Şöyle bir misalle maksadımı daha iyi anlatmış olacağımı zannediyorum: Bir köylü hanımı doğururken başında bir ebe bile bulamıyor. Halbuki bir tefeci bayanı doğururken başucunda doktorlar, ebeler, hastabakıcılar emrindedirler. Bunu kıskanmıyoruz. Allah versin! Fakat köylü hanımın emrinde de hiç olmazsa bir ebe bulunsun... Hasta köylüyü bakacak hiç olmazsa bir küçük sıhhiye memuru ve bir ecza kutusu bulunsun... Zaten devletçiyiz... Bu dilekler, devletçilik sisteminin icaplarından başka bir şey değildir.

Klasik anlamla milliyetçiliğe ben "Sezar" yahut sadece "destan milliyetçiliği" diyorum!..

Halbuki işçiyi (işçiden burada maksat, farksız ve sınıfsız her "çalışan" Türktür), onun yükselişini temin etmek, hakiki milliyetçiliktir. Çünkü milletin uzuvlarının yükselmesiyle millet ve ırk yükselir...

Biz, fertlerin ve işçinin yükselişini milletimizin yükselişi için istediğimizdendir ki Marksist-enternasyonalist değil, tam nasyonalistiz.[1] Çünkü gayemiz bu sayede milletimizi en üstün kılabilmektir. İşte bundandır ki milliyetçilik enternasyonalizme galip gelecektir.

---

1 Nasyonalist (Fr. nationaliste): Milliyetçi. (Y.N.)

4) Irkların değerce birbirleriyle eşit olup olmadıkları meselesi.

Irklar eşit değildirler. Yüksekleri vardır. Bu da, eserleriyle, karakter ve morallerinin verimleriyle ölçülür. Mesela Türk milletinin tarihiyle hangi milletin tarihi boy ölçüşebilir? Ben, Türk olmasaydım, kendimi dünyanın en bahtsız adamı sayardım.

***

5) Savaş hakkında.

Savaş, iddia ettikleri kadar korkunç, manasız ve lüzumsuz bir şey midir?

Hayır. Savaş, insanlık için bir zarurettir; zaruret olarak kalacaktır. Milletlerin hayat ve haklarını korumak için bir vasıta olarak kullanmak lazımdır. Hayati bir hak bulunmadıkça savaş bir tecavüz silahı olmamalıdır.

Ne denirse densin... Bence, insanın en çok yükseldiği an, ölümle karşı karşıya geldiği andır. İnsan bu an içinde ne kadar yükselirse, "insanım!" demek hakkı o oranda artar. Ve ne kadar alçalırsa, insanlıktan o oranda uzaklaşmış, bir et parçası haline düşmüş olur. Demek ki savaş, insanı insan yapan müesseselerden biridir.

Dikkat ediniz: Hayvanların en cesuru aslan bile tüfek karşısında kaçar. İnsan ise ülkü uğrunda ölüm üzerine bandolarını çala çala yürür. Bu sanatın icrasına Türk tarihinde bol bol rastlanır. Demek ki TÜRK EN ÜSTÜN İNSANDIR.

Mahmut Esat Bozkurt

İki Bando Sesi*

Otelde, odamdayım... Elimde bir kitap var. Bu, *Balkan Devletleri Tarihi*'dir.[1] Eser, son Romanya ihtilalinde öldürülmüş Rumen başvekili âlim profesör Nicolae Iorga'nındır.

Kitap çok enteresandır. Büyük atalarımızın Balkanlar'a 500 yıl hâkim oluşlarının sebeplerini anlatıyor... Atalarımızın Balkanlar'da çeşitli ırklar üzerinde 500 yıl hüküm sürüşlerinin hikmetini anlatıyor.

Türk idaresi, bazı yabancı serseri yazıcıların yahut hakikatleri romanlaştırmak hastalığına tutulmuş olanların sandıkları veya sandırmak istedikleri gibi sadece kılıç gücüne dayanmıyor. Profesör Iorga gerçeği bütün incelikleriyle, etrafıyla ortaya koyuyor. Ve bu 500 yıl süren idarenin kılıca yaslandığı kadar -fakat bundan da fazla- akla, mantığa, ilme sırt verdiğini bütün delilleriyle, belgeleriyle gösteriyor.

Iorga'ya göre, Türkler Balkanlar'ı fethettikleri zaman ilk iş olarak iktisadi, toplumsal ıslahat yaptılar. Ortadan kaldırıp da yok ettikleri krallıkların, çürümüş, kokmuş feodalite, zulüm sisteminin yerine mükemmel bir demokrasi müessesesi kurdular.

Herkese mal tasarrufunda, devlet mevkilerine gelmekte iktidar ve liyakata göre eşitlik tanıdılar. Profesör Başvekil'in güzel bir cümlesini buracığa tercüme edersem söylediklerimi en açık bir yolda okurlarıma anlatmış olurum. Iorga Türk idaresi için diyor ki:

---

* *Anadolu*, 24 Şubat 1943, No: 9132, s.1-2.

1 N. Iorga, *Histoire des états balkaniques jusqu'à 1924*, Paris, 1925. (Y.N.)

> "Türk devletinde yaşayan Hıristiyanların durumu, bazı propagandacıların küçük eserlerinde iddia ettikleri gibi miydi? Yani Hıristiyan tebaa 500 yıl boyunca soyulmuş soğana çevrilmiş, dinlerini inkâra zorlanmış, 500 yıl boyunca zulüm görmüşlerdi de, bundan dolayı mı ihtilal çıkartarak kurtuluşlarını istemişlerdi?..
> Böyle bir iddiaya kati olarak 'Hayır!' karşılığı verilmelidir.
> Eğer böyle olsaydı, imrene değer büyük teşkilatıyla, Orta ve Batı Avrupa'nın her devletine üstün olan idare sistemiyle Türk devleti Balkanlar'a 500 yıl hâkim olamazdı.
> Türk devletindeki geniş demokrasi, orada yaşayan her kabiliyet, zekâ, enerji sahibi insana, sokağın çamurları, tozları içinden çıkarak vezirlerin saltanat atlarına kadar yükselmeye hak tanıyordu."

Nihayet Iorga uzun tahlili içinde der ki:

> "Türkler, fethettikleri yerlerde ortaçağ sistemlerini yıkıyorlardı. Herkese, her sınıf halka iktisadi, toplumsal adalet dağıtan bir idare kuruyorlardı. İşte 500 yıl süren o azametli hâkimiyetin anlamı."

Ne kadar doğru bir görüş...

O büyük Türk devletlerini sadece kılıcın sırtı kaldırabilir miydi?

Neden Çakırcalı Efe bir devlet kuramadı?!

Eğer devlet anlamı sadece silah gücü olsaydı, Çakırcalı'ların, Köroğlu'ların çoktan birer devlet kurmaları lazım gelirdi, değil mi?!

Iorga'nın biraz yukarıya iliştirdiğim satırları, savaş meydanlarında bütün heybetiyle çala çala savaşçıları heyecan içinde sürükleyen bando mızıkalar gibi beni de sürükleyip götürüyordu.

Bir yabancı ağzından ve daha düne kadar bir Türk vilayeti sayılan Romanyalı âlim bir profesörün dilinden bu hakikatleri duymak, böyle bir şahitlik dinlemek bir Türk oğlu için elbette heyecan verici bir zevktir.

*

Tam bu sırada ikinci bir bando sesi gelmeye başladı. Pencereye koştum... Baktım:

Alınları yüksekte, yiğit adımlarla ilerleyen Türk askerleri geliyorlardı.

Geldiler!..

Kışla önünde bayrağımızı çekeceklerdi. Zabitin keskin sesi duyuldu. Bu ses sanki Türk tarihinin derinlerinden geliyordu. Sanki değil, muhakkak öyle. Bu ses zabitin belindeki kılıç kadar, belki ondan da keskindi. Asker selama durdu. Ve mızıka İstiklal Marşı'nı çalmaya başladı.

Kışta, baharda, yazda, hatta dalgalı denizler üstünde bile her dem taze al bir lale gibi esen bayrağımız şimdi ağır ağır kışlanın üzerinde yükseliyordu.

Kadın-erkek herkes, hepimiz, tramvaylar, arabalar, her şey olduğumuz yerde durduk, yükselen bayrağımızı selamlıyorduk. O an içindeki duygularım şunlardı:

"Al bayrağı soldurma Tanrım. Bu bayrak solarsa yalnız Türk milleti değil, insanlık da solar... Çünkü Türksüz insanlık öksüz kalır... Bütün yeni çağlara yol açan bu bayrak solmasın Tanrım..."

Yanımda duran arkadaşım Yarbay Bedri de, gözleri dolu:

"Tanrım bu bayrağı başka ellere düşürme, çünkü Türk elinden başkasına yaraşmaz" diye söyleniyordu.

Bu sırada bir de ne göreyim? Önümüzde yaşlı başlı bir hamal durmuş, sırtında yüz kilodan fazla yüküyle iki büklüm olmuş, bayrağı selamlamaya çalışıyordu. Hayır! Bayrağı selamlıyordu. Sona kadar iki büklüm selamladı. Ve sonra inleye inleye yürümeye başladı. Belki bu bir gazi idi.

*

Iorga'nın Türkler hakkında bando mızıkayı andıran satırlarıyla Türk hamalının bandomuz önündeki asil tutumu bana bir kere daha tarihimizin büyük manasını anlatıyordu.

Türk milleti yaşayacak ve yaşatacaktır.

İzmir, 20 Şubat 1943
Mahmut Esat Bozkurt

Türklük Davamız*

Birkaç gün önce Millet Meclisi'nde bir soruya muhatap olan Hariciye Vekilimiz,[1] Türklüğümüzün sınırlarını bir kere daha çizmek zorunda kaldı. "Bir kere daha" diyorum, çünkü Büyük Parti Türklük prensibimizi Atatürk'ün sağlığında tespit etmişti. Prensip şudur:

> "Millet; dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği sosyal ve siyasal bir bütündür."
>
> "Parti, ilerleme ve gelişme yolunda ve milletlerarası temas ve münasebetlerde bütün çağdaş milletlerle yan yana ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber, Türk toplumunun yukarıda izah olunan manada hususi karakterlerini ve başlı başına bağımsız hüviyetini korumayı esas sayar."[2]

Cumhuriyet Halk Partisi'nin milliyetçilik prensibi bu kadar açık, bu kadar kavrayışlıdır.

Milli Şef ise bu prensibi birçok beyanlarıyla, birçok defalar izah ettiler. "En büyük harikamız, en yüksek şerefimiz Türk olmaktır" yolundaki vecizelerini bu yolda anabiliriz.

---

* *Yeni Sabah*, 10 Temmuz 1943, No: 1844, s.1, 3.

1 Numan Menemencioğlu. (Y.N.)

2 CHP 4. Büyük Kurultayı'nda 13 Mayıs 1935 günü kabul edilen CHP Programı'nın ilgili maddeleri için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.27, Kaynak Yayınları, İstanbul, Temmuz 2010, s.215-216. (Y.N.)

Başvekilimiz Saracoğlu'na gelince, o da gerek Meclis'te, gerek son Kurultay'da bir yolunu bularak bu konuya dönmek lüzumunu duymuş ve "Türküz, Türkçüyüz ve her gün biraz daha Türkçü olacağız" gibi güzel sözler söylemiştir.[1]

Bu kadar da değil... Türk milliyetçiliği prensibi anakanunumuzun ikinci maddesinde yer almış, "Türkiye devleti milliyetçidir" prensibi benimsenmiştir.

Bütün bunlardan sonra, Menemencioğlu'nun son beyanatı prensibi tekrarlamaktan başka bir şey olmadığına göre, herhangi bir zor karşısında bulunduğunu sezmemek imkânsızdır.

Çünkü Türk olduğumuzu, Türk milliyetçileri olduğumuzu, devletimizin en büyük vasfının Türklük olduğunu bilmeyen yoktur. Bu böyle iken Hariciye Vekilimizin son sözlerinin anlamı bundan başka ne olabilir?

Olsa olsa soruyu karşılıksız bırakmamak!..

Fakat bir kitap çıkabilir, bir makale yazılır; bunlarda Türkçülük yapılır. Diğer bir kitap çıkartılır, bir makale yazılır; bunda da sosyalistlik yapılır. Daha başka bir kitap veya makalede Nazilik, faşistlik, lafın kısası çeşitli meslekler müdafaa olunabilirler. Bunların her çıkışında hükümetin milliyetçiliğimizin sınırlarını çizmek zorunda kalması, doğrusu başa çıkılır şeylerden değildir.

Mesela yarın da ben çıksam, alabildiğine demokrasi müdafaası yapsam, bunun da sınırları izah zorunda kalınacak mı?

Çünkü bu da bir parti ve anakanun prensibidir.

Bu da bir kürsü meselesi olacak mı?!

Bunun için gerek soru sahibinin ve gerek beyanatta bulunan Hariciye Vekilimizin bir kitap yüzünden çektikleri sıkıntıya, verdikleri emeğe ben kendi hesabıma üzüldüm.

***

Biz, demokrat bir devlet ve bir hükümet sistemini kendimize mal etmiş bulunuyoruz. Hatta bundan da fazla bir şey... Türk, o cibiliyeti itibariyle demokrattır.

Söz, yazı, kanun çerçevesi içinde serbesttir. Bizde her şey söylenebilir; her şey yazılabilir; yeter ki, söyleyen, yazan, icabında kanun huzurunda hesap verebilsin. Gelemediğimiz bir şey varsa, hesapsızlıktır.

Herhangi bir vatandaşın milliyetçiliği, Parti'nin kabul ettiği milliyetçilikten ileri veya geri olabilir. Nitekim böylelerine de tanık oluyoruz. Fakat bundan, Parti veya Hükümet neden mesul tutulsun?

Diğer bir vatandaş komünistlik veya Nazilik yahut faşistlikten dem vurabilir. Bunları görüyoruz. Fakat bunun Parti veya Hükümet politikasını ilgilendirecek yönü neresidir? İşte anlamadığım noktalar!

---

1 Başvekil Şükrü Saracoğlu'nun 5 Ağustos 1942 günü Meclis'te verdiği uzun beyanatı içinde yer alan "Türküz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız" sözleri için bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, c.27, s.24. (Y.N.)

Bizim memlekette bütün bunlar yazılır ve söylenebilir. Nitekim yazılıp söylenmekte ve okunmaktadırlar. Kitabevlerinin vitrinlerine bakınız; komünistliğe, sosyalistliğe, Naziliğe, demokrasiye dair tümen tümen kitaplar görürsünüz.

Mesela ben K. Marx'ın *Kapital*'ini vs. eserlerini, A. Hitler'in *Kavgam*, *Mezhebim*, *Hareket* adındaki kitaplarını, farmasonluk yazılarını ya Ankara'da yahut İstanbul'da hep Haşet'ten[1] aldım; hâlâ satılıyorlar. Nâzım Hikmet'in ateş saçan komünist şiirlerini, mesela *Kafatası*'nı, *Gece Gelen Telgraf*'ını bizim kitapçılarda buldum; hâlâ da satılıyorlar. Eğer milliyetçilikte ileri gidiliyor diye hükümete soru sormak, hükümet de bunu izah etmek zorunda ise, ihtilali yapan Büyük Parti'nin programıyla, hükümetin politikasıyla ve nihayet anakanunumuzla, kanunlarımızla taban tabana zıt olan bu yazılar için neden susuyoruz?

Fakat hükümet ne yapsın? Bunları hep sustursun mu? O halde yazı hürriyeti nerede kalır?!

Nihayet birinin komünistlikten, Nazilikten, bilmem mahkemelerde yerli yersiz farmasonluktan bahsetmesine ses çıkarılmıyor da, mesela yarın benim "Ben Türküm, milletim, milliyetim Türktür. Varım yoğum ona feda olsun" demekliğim neden fırtınalar koparıyor?!

Ve neden bu öz Türkler memleketinde, Türklüğü müdafaa edenlere "yabancılara satılmış" denebiliyor? Aynı töhmet, töhmetlendirenlerin kendilerine çevrilemez mi? Milliyetten bahsedenlere karşı bu kadar telaşa hacet ne?! Ve milliyet hilafı yazılara karşı sükût ne?! Hatta, teşvik ve takdir ne?! Neden bunlara karşı bir şey yazılmıyor?

İşte Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilk üyelerinden biri sıfatıyla tekrar ediyorum ve tekrar etmekle en büyük vicdan hazzını duyuyorum: Türküm ve yalnız Türklük için yaşıyorum. O kadar ki Türk olmasaydım, kendimi dünyanın en bahtsız adamı sayardım...

Milliyetimle övünmek, onu her milliyetten üstün tutmak benim tabii bir hakkımdır. Başka milletler de kendilerinkiyle övünebilirler; zaten övünüyorlar da... Bu da onların hakkıdır. Benimki bana, onlarınki de varsın kendilerine kutlu olsun.

***

Bence sayın soru sahibinin hükümetten soracağı şu olmalıydı:

"İleri milliyetçilik yapanların yabancı devlet hesabına çalıştıkları söyleniyor. Doğru mudur? 'Evet' ise, kanuna niçin teslim edilmediler? 'Hayır' ise teşekkür."

---

1 Eskiden İstanbul Tünel'de bulunan, Ankara ve İzmir'de de şubeleri olan Haşet Kitabevi (Librairie Hachette Türkiye Şubesi). (Y.N.)

Bundan başka [bu] türlü bir soruya Hariciye Vekili'nce verilecek karşılık şu olabilirdi:

"Bizde söz ve yazı kanun dairesinde serbesttir."

Lafın kısası, bu yeni şeylerle uğraşmak Parti'ye ve Cumhuriyet müddeiimumuliğine[1] düşer. Parti programı dışına çıkan, Partili ise, tüzeye[2] göre muamele görür. Kanunlara aykırı hareket edilmiş ise, Cumhuriyet müddeiumumiliği aykırı hareket edenin yakasına yapışır. Bu kadar.

Şu kanaatimi bir kere daha tekrarlayayım ki, Türk İhtilali'nin en büyük verimi yukarıya kaydettiğimiz Parti prensibidir; Türk milliyetçiliğidir.

Dirimiz de, ölümüz de Türkündür.

Ankara, 9 Temmuz 1943
Mahmut Esat Bozkurt

1 Cumhuriyet müddeiimumuliği: Cumhuriyet savcılığı. (Y.N.)
2 Tüze: Tüzük. (Y.N.)

Topyekûn Türkçülük*

Şu "topyekûn" klişesini biraz da Türklüğümüz, Türkçülüğümüz için kullanırsak yersiz bir şey yapmış olmayacağımızı sanıyorum.

"Topyekûn savaş", "topyekûn iktisat", topyekûn bilmem ne demek, bu yolda yazmak son yılların modası halini aldı. Güzel; fakat biraz da topyekûn Türkçülük... Şu kadar ki bu, moda değil, her gün, her an temcit pilavı gibi anılması gereken bir amentü olmalıdır.

- I -

Kont Cavour ikide bir, yerli yersiz İtalyan birliğinden söz açarmış. Bu birliğin neler vaat ettiğini, bu birliğin neler yapacağını, geleceğinin azametini anlata anlata bir türlü bitiremezmiş. Boyuna onan bahsedermiş. Her güzel şeyi ona benzetirmiş. Mesela sofrasına güzel bir yemek konsa "Ooo!.. İtalyan birliği kadar güzel" dermiş!..

Bir gün dostlarından biri "Ekselans!" demiş, "Bu bahis artık kabak tadı vermeye başladı! Ne olur, bu büyük işi yerinde konuşsanız da yabana gitmese ve herkes tatlı tatlı, heyecanla dinlese!.."

Kont Cavour karşılık vermiş ve demiş ki:

---

* *Yeni Sabah*, 23 Birinci Kânun (Aralık) 1943, No: 2005, s.1, 5; *Anadolu*, 26 Birinci Kânun (Aralık) 1943, No: 9463; *Adliye Dergisi/ Mahmut Esat Bozkurt Nüshası*, Ankara, 1944, s.43-47. (Mahmut Esat Bozkurt'un ölümünün ardından yayımlanmıştır. -Y.N.)

"Hayır aziz dostum! Yerli yersiz her münasebetle bu birlikten bahsetmeliyiz ki, o daha gerçekleşmeden, olmuş bilinsin. 'Olur mu olmaz mı?' soruları hatırlara gelmesin. Ve ona mutlaka olacaktır, hatta olmuştur diye inanılsın!"

İsterim ki, bizde de topyekûn Türkçülük bir inan olsun; mutlaka bir inan haline gelsin.

Frenkçe bir atasözü vardır: "Söyle, iz bırakır" derler. Bizim bir atasözümüz de "Birine kırk gün deli denirse delirir" der. Bunun gibi, bence, birine kırk gün iyidir denirse, iyi olmasa bile her halde iyiliğe yüz tutar. Biz de durmadan, yerli yersiz topyekûn Türkçülükten bahsetmeliyiz ki, bu olsun, olmuş bilinsin, başka türlü düşünülmesin.

- II -

Topyekûn Türkçülükten ne anlıyorum?

Bunu izah etmeliyim. Bu izah belki bazı dostlarımın hoşlarına gitmeyecektir. Bana şoven, mutaassıp Türk filan diyeceklerdir. Bu deyişlerin ehemmiyeti yoktur. Onlar ne derlerse desinler. Hepimiz işimize bakalım...

Biz yürüyoruz. Onlar da yürür gibidirler... Bir gün gelecek, günün kendisi kimin haklı olduğunu ve kimin yaya kaldığını gösterecektir.

- III -

Topyekûn Türkçülükten ne anlıyorum?

Anladığım şudur: Türk ve Türklük her şeyden üstündür. Kuzey Türklerinden rahmetli şair Abdullah Tukayef'in dediği gibi:

"Milletimi, milliyetimi dünyalara değişmem."

Bütün cihan bir yana, milletim, milliyetim bir yana... Ve bence milletim, milliyetim bundan da ağır basar; hiç değilse eşit... O kadar ki bana bütün dünyayı verseler ve karşılığı olarak bir Türk gencinin burnunun kanamasını isteseler, rızamı vermem. Bence bütün bir dünya bir Türkün burnunun kanamasına değmez.

İnsanlığı çok severim; lakin Türklüğü daha çok... İnsanlığı duyarım; lakin Türklüğü daha fazla...

Almanların ihtilalci büyük şairi Schiller, milleti, milliyeti şöyle anlatıyordu:

> "Bana, Fransızdan, İngilizden, Amerikalıdan, Rustan, lafın kısası Alman olmayanlardan bahsedildiği vakit, Almandan duyduğumu bunların hiçbirinden duymam!.."

Ne kadar doğru, ne kadar ince bir görüş!

Milletini, milliyetini duyan bir Türk, Schiller'in anladığından başka nasıl anlayabilir?

Bizim Abdülhak Hamit *Tezer*'inde[1] şöyle diyor:

Kalbine girmemişse hissi vatan,
Anı sen kale alma bari utan!
Kız, köpekler bile vatanperver,
Vatanı sevmeyen acep ne sever?

Şüphe yoktur ki böylesi hiçbir şey sevemez ve hiçbir şey duyamaz; hatta kendini bile... Bu gibisi, bir insan, bir adam değil, zayıf bir hayvandır.

Abdülhak Hamit'imiz burada "milliyet" kelimesini kullanmıyorsa da, şiirin yazıldığı zamanlarda "vatan" kelimesi içinde "milliyet" de kastedilirdi; "vatan" kelimesi "milliyet"i de kavrardı.

Bana denmesin ki "Sen ne yapıyorsun? Büyük filozoflarıyla, şairleriyle, medeniyetiyle eski Yunanistan'ı, Roma'yı unutuyor musun? Racine'leriyle, Corneille'leriyle vesairesiyle Fransızları hiçe mi sayıyorsun?.. Goethe'leriyle, Schiller'leriyle, Mozart ve Wagner'leriyle Almanya'yı, bütün medeni dünyayı bir yana mı atıyorsun?"

Hayır ve asla!..

Fakat ne yalan söyleyeyim, ıssız dağlar başında koyunlarını otlatan çarıklı, kepenekli Türk çobanın üflediği kavalın yükselttiği yanık Türk havaları, bana Mozart'tan, Chopin'den de üstün geliyor; duygularımı berikilerle kıyaslanmayacak derecede okşuyor, gıcıklıyor.

Türk her şeyden üstündür.

Başka milletlerle ilgili, başka milletlerin malı olan güzelliklere, büyüklüklere, iyi şeylere boykotaj[2] açtığımız sanılmamalıdır. Biz Türkler o milletiz ki, güzelliklerin, iyiliklerin, büyüklüklerin tapıcısıyız. Bunlar kimin, hangi milletin olursa olsun alır, kendimizin yaparız. Bizim beğenilen yerlerimizi taklit eden milletleri de sevinçle karşılarız. Bu, yaşamanın, yaşatmanın şartlarındandır.

- IV -

Her şey Türk içindir.

Bana denmesin ki "Türk olmayanı düşünmez misin?" Düşünürüm; amma Türk'ü daha çok, daha pek çok... Önce Türk, sonra insanlık, sonra başkaları...

---

1 Abdülhak Hamit, *Tezer yahut Melik Abdürrahmani's-salis*, Mihran Matbaası, İstanbul, 1880. (Y.N.)

2 Boykotaj (Fr. boycottage): Boykot etme. (Y.N.)

Önce Türk'ü düşünmek, insanlığı düşünebilmek için esastır. Çünkü kendisini düşünmeyen, kendisini toplamayan bir adam başkasını nasıl düşünebilir?! Yalnız, Türklük şahıstan da öncedir. Çünkü o Türkün şahsını da düşünür. Başka milletlerden bunu beklememelidir.

Türkün en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir. Bunun içindir ki, Türk ilinde, Türkler içinde her şey Türk içindir ve onun için olacaktır; nasıl ki diğer medeni milletlerde de prensip budur.

"Her şey Türk içindir" dediğim zaman ne anlıyorum? Bunu da açıkça ifade etmeliyim:

Biliyorum ki, dostlarım bu anlayışıma da muhalif kalacaklardır. Sağ olsunlar da, dövüşe meydan versinler. Ne çıkar?! Olsa olsa bu dövüşten Türklük kazanır. Kazanması dilenen varlık da zaten o değil midir?

Lafı uzatmayalım. "Her şey Türklük içindir"den anladığımı söyleyeyim:

Mesela "Sanat sanat içindir" diyorlar. Bence hayır. Sanat Türklük içindir. Tablolarımız, şiirlerimiz, romanlarımız, binalarımız, yazılarımız, musikimiz... lafın kısası bütün güzel sanatlarımız Türk'ü söyleyecek, onu ifade edeceklerdir. Kültür bakımından böyle...

Devlet idaresi, devlet işleri mutlaka Türkün elinde olmalıdır.

İktisadi bakımdan bu topraklarda zengin olmak, mesut olmak, her şeye ve her şeye sahip olmak... efendiler, beyler gibi yaşamak yalnız ve sadece Türkün hakkıdır. En güzel mal Türk malıdır; yalnız o satılır; bu topraklarda geçer akçe odur.

Yabancılar sayın misafirlerimizdirler. Bizde, memleketlerinde tanıdıkları hak kadar hak sahibidirler.

Türkten gözüküp de Türkün kuyusunu kazanların kuyuları çoktan kazılmıştır. Ve orası kendilerini beklemektedir. Bu memlekette Türk kadar hak sahibi olabilmenin tek yolu samimi Türk olmaktır. Başka çare yoktur. Bunu dost da, düşman da böyle bilmelidir.

Aşmakta olduğumuz, aşacağımız yollar çok dikenli, çakıllıdır. Ayaklarımız, bağırlarımız kanayacak, fakat bir gün yol aşılmış olacaktır.

Ülkü güneşi doğmaktadır.

İzmir Mebusu ve eski Adliye Vekili
Mahmut Esat Bozkurt

Şiirler

Bugünün Gençlerine*

Yer bulmasın gönlünde ne ihtiras, ne haset
Sen bütün varlığınla yurdumuzun malısın.
Sen bir insan değilsin; ne kemiksin, ne de et,
Tunçtan bir heykel gibi ebedi kalmalısın.

*

Istırap çek, inleme... ses çıkarmadan aşın!
Bir damlacık aksa da, bir acizdir, gözyaşın:
Yarı yolda ölse de en yürekten yoldaşın
Tek başına dileğe doğru at salmalısın.

*

Ezilmekten çekinme... Gerilemekten sakın!
İradenle olmalı, bütün uzaklar yakın.
Dolu dizgin yaparken gayene doğru akın,
Ateşe atılmalı, denize dolmalısın.

*

Ölümlerden sakınma, meyus olmaktan utan;
Bir kere düşün nedir seni dünyada tutan?
Mefkûresinden başka her varlığı unutan
Kahramanlar gibi sen, ebedi kalmalısın...

Boz Kurt

* *Ergenekon*, Yıl 1, Sayı 1, 10 Kasım 1938, s.7.

Türklerin Türküsü*

Dilek yolunda ölmek Türklere olmaz tasa
Türke boyun eğdirir yalnız türeyle yasa;
Yedi ordu birleşip karşımızda parlasa
Onu kanla söndürüp parçalarız, yeneriz.

*

Biz Tufanı yarattık uyku uyurken Batı,
Nuh doğmadan kişnedi ordularımızın atı.
Sorsan diyecek, gök denilen şu çatı:
Türk gücü bir yıldırım, Türk bilgisi bir deniz.

*

Delinse yer, çökse gök; yansa, kül olsa dört yan
Yüce dileğe doğru yine yürürüz yayan.
Yıldırımdan, tipiden, kasırgadan yılmayız,
Ölümlerle eğlenen tunç yürekli Türkleriz...

Boz Kurt

---

* *Ergenekon*, Yıl 1, Sayı 2, 10 Aralık 1938, s.19.

ULUSAL DİLİN YAYGINLAŞTIRILMASI

İBADET DİLİNİN TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ

İhtilal Heyecanları*

İzmir gençliği iki şeyin düşmanıdır: Saltanat ve hilafetin, Arap'ça ibadetin.

Gençliğin "Cumhuriyet Yalısı" adını verdiği mülga[1] "Reşadiye"deki[2] tezahürat bu duyguların en güzel bir ifadesi oldu. Bu candan hareket inkılabı bütün icaplarıyla bekleyen genç, ateşli, dipdiri bir neslin varlığını haber veriyor. Bu öz Türk nesli Cumhuriyet'i bütün ömrünce ayakta bekleyebilecek bir kudrettedir. O, bunu yılmadan, tereddüte düşmeden gösterdi. Saltanat, hilafet hatıralarını yaşatan en ufak izleri bile görmeye dayanamadı. Onları ayaklarının altında çatır çatır paraladı. Bu demir ayaklar altındadır ki dünün yerlere serilen batılaları bir daha dirilmemek üzere her gün çiğnenecek, her gün yok edilecektir.

İzmir gençliğinin mülga "Reşadiye"de saltanat ve hilafet izlerini parça parça etmesi, camilerde Türk'çe ibadet istemesi, Türk ihtilal tarihine çizilmiş bir izdir ki, yakın bir yarın onun önünde hürmetle duracak, onu hürmetle anacaktır. O gece, gençliğin ta can evinden kopup yükselen Cumhuriyet marşları yarının yüreğinde inkılap aşkının akisleri olarak kalacaktır.

---

* *Anadolu*, 16 Şubat 1933, No: 5538, s.1-2.

1 Mülga: İlga olunmuş; yürürlükten kaldırılmış; fesholunmuş; hükümsüz bırakılmış. (Y.N.)

2 İzmir'in Güzelyalı semtinin eski adı. (Y.N.)

İzmir'in öz Türk gençliği camilerde Türk'çe ibadet istiyor. Bu, çok asil bir dilektir. Bu, Bursa irticaının[1] yüzüne savrulmuş demirden bir yumruktur. Bu yumruğu vurmak herkesten önce Türk gençliğinin vazifesi ve hakkı idi. Onu, İzmir gençliği yaptı. Bursa'nın ikiyüzlü gericileri ezanın Türk'çe olmasına tahammül edemiyorlardı. İzmir gençliği ezanın Türk'çe olmasını da az görüyor; ibadetin bile anadilimizle olmasını istiyor. Bu, çok yerinde bir arzudur. Bir Türk anlamadığı yabancı bir dille Allah'a kalbini açamaz. Önce anlamak, sonra inanmak İslam dininin ilk esasıdır. Koyun kaval dinler gibi dinlemek ve sonra yine öyle dinletmek Allah'ın huzurunda safsatacılığa kalkışmak olur. Gençlik safsatanın değil, akıl ve şuurun icaplarını istiyor. Kur'an'ı Arap'ça olarak yanlış yunluş okurken ne söylediklerini, Allah'ın ne dediğini anlamayan cahil softaların bu tuhaf ibadet tarzında kutsiyet görmeleri, fertle Allah arasına girerek cerrarlık[2] menfaatle-

---

1 1933 yılı Şubat ayı başında Bursa'da gerçekleşen irtica hadisesini ve bu hadise üzerine Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in "Bursa Nutku" olarak bilinen tarihi konuşmasını Rıza Ruşen Yücer şu şekilde aktarmaktadır:

"Bursa'da Ulucami'de namaz kılan yüz kadar insan, aralarında konuşmuşlar; neden İstanbul'da ezan Arapça okunurken Bursa'da Türkçe okunuyor diye dedikodu yaptıktan sonra, işi Evkaf Müdürü'nden sormaya karar vermişler. Evkaf Müdürü, Vali'ye gidin, demiş. Cemaat, topluca vilayete gidiyorlar. Fakat Vali öğle yemeğinde. Hükümet konağının mermer merdivenlerine çömelip bekleşiyorlar!..
Mesele polise, tümene, jandarmaya aksediyor. Tertibat alınıyor; bu arada Ankara'ya da 'Bursa'da irtica var!..' diye telgraf çekiliyor. Atatürk, otomobille İzmir'e gitmektedir. Haberi yolda alıyor. Yaptığı ve inandığı inkılapların öz mal sahibi sıfatıyla, tehlikede gördüğü eseri için hemen Bursa'ya koşuyor. İşi bizzat inceliyor; kararını Anadolu Ajansı'na kısa bir tebliğ ile bildiriyor: 'Bu, din meselesi değil, dil meselesidir!..'
O akşam, Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada on üç, on dört kişi var. O günkü hadiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak üzere bu on dört kişiden birisi:
- 'Efendim' diye söze başladı. 'Bursa gençliği bu hadiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güveninden ötürü...'
Devam edemedi. Atatürk bir işaretle sözünü kesti:
- 'Bursa gençliği de ne demek?' diye biraz sert sordu. 'Memlekette parça parça, yer yer gençlik yoktur, sadece ve toplu olarak Türk gençliği vardır!..'
Sonra, Türk gençliğinden ne anladığını şöyle tarif etti:" (Bkz. Rıza Ruşen Yücer, *Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hâtıra*, Şaka Basımevi, İstanbul, 1947, s.5-6; *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.26, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2009, s.118-119. Gazi Mustafa Kemal'in bu konuda Anadolu Ajansı'na verdiği 6 Şubat 1933 tarihli tebliği için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.26, s.120.)

Yusuf Ziya (Ortaç) Bey 8 Şubat 1933 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde "Günün Akisleri" köşesinde bu hadise hakkında şunları yazmaktadır:

"Yirmi iki gündür adımlarının izleriyle yurdu bir altın haleye saran Gazi Afyon tepelerini aydınlatırken, Bursa ovasına küçük bir irtica gölgesi çöktü. Bir anda, O'nun, bir tepeden bir ovaya karanlıkları yırtan bir yıldırım hızıyla düştüğünü gördük!
Yurdun içindeki ve dışındaki yarasaların, bu canlı ışık fırtınasından nasıl ürperdiklerini düşünmek, Bursa hadisesinden duyduğumuz üzüntünün tesellisidir!" (Bkz. *Cumhuriyet*, 8 Şubat 1933, Numara: 3146, s.3; *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.26, s.118.) (Y.N.)

2 Cerrar: Zorla para alan; para toplamaya çıkan kimse; dilenci. (Y.N.)

rini korumak istemelerinden başka bir şey değildir. Gençlik Allah'la kendi arasında vasıta görmek istemiyor. Buna kim mâni olabilir?.. Ve ne hakla mâni olunur? Türk gençliği Allah'la doğrudan doğruya ve kendi öz diliyle münasebete girişmek istiyor. Allah'a söylediğini ve Allah'a söyleyeceğini bilmek, anlamak arzu ediyor. Öz Türk'çeyi Allah'ın evine koymak, orada da onu hâkim kılmak istiyor. Bu, onun hakkıdır. Bu hakkın yerine getirileceği gün elbette ki yakındır.

***

İhtilalin çocukları öz dileklerini ifade ederken birtakım basit usullere riayet etmemiş olabilirler. Bütün bir irticai harekete karşı koymak isteyenlerin asil heyecanları böyle şeylerin üstünden taşarak geçer; işin asıl güzelliği de bundadır. Unutmamak lazımdır ki bütün usuller ve her şey büyük Türk İhtilali'nin ortaya attığı prensipler içindir. Bu prensiplere düşman izleri, düşman hareketleri yerlerin dibine geçirirken, şu bu usule aykırı vaziyetler olabilir. Fakat bunlar düşünülmez bile... Hedef, Gazi Şef'in, o En Büyük Türk'ün gençliğe emanet ettiği Cumhuriyet'in kem gözlerden, kem izlerden, kötü kasıtlardan esirgenmesidir. Gençlik bu vazifesini yaparken usulen mesul olabilirmiş! Olabilir. Fakat mesuliyetin en güzeli, en tatlısı, inkılap yolunda katlanılanıdır; bu mesuliyet ölüm olsa bile... Keşke mebusluk dokunulmazlığım olmasaydı da ben de bugünün şerefli mesulleri arasında bulunsaydım.

Bursa'da bir kafile gerici, kanunları, nizamları, usulleri, hatta Türk milletinin şerefini saymadan, bir eşkıya çetesi halinde hükümeti basmaya cesaret ederken, saltanatın, hilafetin, irticaın yüzüne tükürmek isteyen yiğit gençliğin bir iki basit usulü mü düşünmesi lazımdı? Eğer ufak tefek usuller düşünülseydi, dün Meşrutiyet'i, bugün de Cumhuriyet'i yaşayamazdık. Gençliğin inkılap heyecanlarını formaliteler bağladığı gün, saati çalınca bütün bir rejim bağlı kalmak tehlikesine düşer. Heyecanları daima beslemek, yelesi dimdik dikilmiş bir aslan gibi onu saldırmaya hazır bulundurmak lazımdır.

Gençliğin hareketi usule muhalif görülüyor. Belki... Fakat şu işin şeklinden geçelim de bir de onun içyüzüne bakalım. İzmir'de semtlerden birinin adı eski bir sultanla ifade olunuyordu; yani o semte "Reşadiye" deniliyordu. Gençlik buna "Cumhuriyet Yalısı" dedi. Tabelasını yazdı ve yerine taktı. Şimdi bu tabela indirilecek, onun yerine Cumhuriyet hükümetinin eliyle "Reşadiye" levhası asılabilecek mi?.. Yani Cumhuriyet hatırasının yerini sultan ve saltanat hatırası mı alacak? Bunu duymak, buna inanmak bile istemiyorum. Kimse de inanmaz. Şu halde yapılan iş, rejim işidir; onun ifadesidir. Bu bir formalite değil, bir esas meselesidir. Esası bir tarafa bırakıp formalite mi düşünelim?.. Deniyor ki, başka yerlerde saltanatı hatırlatan isimler yok mu?.. Maalesef var. Fakat onların varlı-

ğı "Reşadiye"nin de kalmasını değil, belki hepsinin birden yok edilmesini icap ettirir. Formalitelere yalnız esasların menfaatlerine uygun düştüğü zaman riayet edilebilir.

***

Şuracığa bir iki kelimecik daha ilave etmek istiyorum. Pazar günü akşamının güzel tezahüratını birkaç saat sonra teessüre değer bir hadise takip etmiş... Bu, muhterem Cumhuriyet Müddeiumumisi[1] Beyefendi ile gençlerden Muammer Bey[2] arasında geçen bir hakaret vakasıdır. Bundan dolayı Muammer Bey tutuklanmış. Biz Muammer Bey'i yakından tanırız. Genç yaşından beri memleket, Cumhuriyet uğrunda çalışmıştır. İstiklal muharebelerinde bulunmuş fedakâr vatandaşlardandır. Cumhuriyet müddeiumumisine hakaret onun hatırından bile geçmez. Biz ortada bir yanlış anlama olduğuna kaniiz. Maksatlar yanlış anlatılmış olabilir.

Pazar akşamı "Cumhuriyet Yalısı"nda tezahür eden güzel ve asil hisli gençlerden biri de Muammer Bey'di. O, bugün hapisanededir. Benim kalbim de onun yanı başında hapistedir. Son söz Cumhuriyet kanunlarınındır.

Mahmut Esat

Not: "İhtilal" kelimesini "inkılap" manasında kullanıyorum. Zaten "inkılap" tabiri yanlıştır. "İnkılap" bir şeklin diğer şekle girmesi demektir. Fransızcadaki "Révolution" kelimesinin bizdeki karşılığı "ihtilal"dir. İhtilal, bir varlığın yerine başka bir varlık koymaktır. Türk İhtilali saltanatın yerine Cumhuriyet'i koydu.

M. E.

---

1 Cumhuriyet müddeiumumisi: Cumhuriyet savcısı. (Y.N.)
2 Göztepe Kulüp Reisi Muammer (Akar) Bey. (Y.N.)

Türk Gençliği İleri!..*

Öz Türk gençliği bir varlık, tek bir cisimdir. Bunun içindir ki İzmir gençliğinin ihtilal aşkından, idealinden sıçrayan kıvılcım İstanbul'u, oradan da Bursa'yı tutuşturdu. Bu kıvılcım tek bir vücutta yanan, tutuşan bir ateşti; Türk gençliğinin öz teninde... Ondan bu kadar çabuk etrafı sardı. Yarın, bu vatanın herhangi bir yerinden yükselecek yeni bir ideal alevi yine bütün bir Türk gençliğinin elinde yarınları aydınlatan bir meşale olacaktır.

Hayat harekettir...

İnkılap yolunda hareket halinde bulunan öz Türk gençliği! Arkanda dünyalara sığmaz bir tarih, önünde ufuklar almaz bir yarın vardır. Sen bütün bunların hâkimisin... Kadın-erkek bütün bunlara sen hükmedeceksin!.. Tanrı seni kem gözlerden, kötü kasıtlardan korusun!

***

İzmir gençliği Cumhuriyet'e uygun düşmeyen, büyük Türk İhtilali'nin prensiplerine zıt bütün izlerin silinmesini, yok edilmesini istedi; onları ayaklarının altında paramparça etti. İzmir gençliği yalnız ezanın değil, ibadetin de Türk'çe olmasını istedi. Bunu Türk ihtilal tarihinde en önce İzmir gençliği istiyor. O İzmir gençliği ki, Türk gençliğinin vücudunda bir parçadır. Demek ki anadilinin Allah'ın evinde de hâkim olmasını bütün Türk gençliği istiyor. Yarın yakındır.

---

* *Anadolu*, 3 Mart 1933, No: 5550, s.1-2.

İstanbul gençliği öz Türk dilini hakir görenlere karşı harekete geçti. Onların varını yoğunu başlarına indirdi. Bu işle meşgul olmayanlara ihtarlarda bulundu. İstanbul gençliği öz Türk'lüğün mutlak hâkimiyetini istiyor... Yerden göğe kadar haklıdır. Milliyetçilik yüksek ihtilalimizin yalnız prensibi değil, bayrağıdır.

Bursa gençliği tek bir kalp vuruşuyla bütün bunları istedi ve tekrarladı...

Bu hareketler karşısında bizim bazı azizlerin şimdi ne düşünmekte olduklarını merak ediyorum!.. Acaba hâlâ "usul, formalite" diye(!) dirilik ifade eden bu canlı, yiğit tezahürlere karşı dudak mı buruyorlar?! Kim bilir? Belki de!.. Ukalalığa endaze olmaz a!..

Fakat büyük Türk gençliği!.. Sen tuttuğun yoldan ayrılma... Sen inkılabı bu yol içinde yükseltecek, sen yarınına şimdi içinde demir adımlarla yürümekte olduğun yol içinde kavuşacaksın.

İnkılabın esaslarını korumayan usullere, formalitelere bağlı kalmak ancak zaafın, ancak aczin işidir. Bunları âcizler düşünebilir. Sen öz Türklüğü, ihtilali, Cumhuriyet'i zaafla değil, demir bilek, demir karakter, demir iradeyle koruyacaksın...

Öz Türklük için tek yaşama şartı, kıpkızıl milliyetçilik de, ihtilalin ortaya koyduğu prensipleri, esasları -can pahasına da olsa- korumaktadır. Öz Türk genci! Bunları koruma davasında seni hiçbir mesuliyet ürkütmeyecektir. İcap ederse, bunlara karşı bütün dünya ateş kesilse, sen onu kanınla söndüreceksin ve söndürebilirsin?..

Gazi Şef'in sana bıraktığı büyük emanet böyle yaşayacak, böyle yaşatacak, icabında bütün bir düşman âlemini böyle öldürecektir.

Gönül istiyor ki bugünkü Rusya nasıl kızıl komünist ise, tarihin yazacağı bugünkü ve yarınki Türkiye'nin adı da kızıl milliyetçi olsun.

Büyük Türk genci! Sen yürürken inkılap prensiplerine uymayan her şeyi, hatta izleri bile yok edeceksin. Milliyetçiliğe, öz Türklüğe düşman her varlığı yıkacak, her sesi susturacaksın. Kavgalarında kullanacağın en keskin silah, fikir, zekâ, idrak olmalıdır.

Seni takip edecek nesiller Cumhuriyet'e ve onu yaratan inkılaba zıt maziden, uzaklarda tozlar halinde dağılıp giden ince ve siyah bir izden başka bir şey görmemelidir. Sen bunu yapabilirsin, çünkü Türksün...

***

20. asrın milletlerarası cereyanlarına inanma! Farmasonluk, komünistlik, hilafetçilik, genç Hıristiyanlık propagandaları hem inkılabına hem de milliyetine düşmandır. Yaşamak için bu cereyanlarla daima mücadele halinde kalacaksın. Seni ve inkılabını yalnız kıpkızıl milliyetçilik koruyabilir. Ordularınla di-

şinden tırnağına kadar silahlanacaksın. Silahları azaltma propagandaları birer masaldır.

Milliyetini ve ihtilalinin prensiplerini kabul edenler, benimseyenler de senin öz kardeşlerin ve öz vatandaşlarındır.

Alevden bayrağın, yollarının ışığıdır.

Mahmut Esat

Not: "İhtilal"i "inkılap" manasında kullanıyorum. Çünkü "inkılap" Fransızcadaki "Révolution" kelimesinin karşılığı değildir; bu kelimenin karşılığı "ihtilal"dir. İstibdatta bu kelime kullanılamadığından "Révolution"a inkılap denmiş olsa gerek.

M. E.

Türk'çe İbadet*

"Türk'çe ezan"dan sonra "Türk'çe sala" verilmeye başlandı. Bu, çok yerinde bir iş, çok isabetli bir görüş, bir karardır.

Fakat ne yazık ki henüz pürüzsüz bir Türk'çe ibadete şahit olamıyoruz. Pürüzsüz bir Türk'çe ibadetin manevi zevklerini henüz tatmış değiliz. Bununla beraber, günün uzak olmadığına inanıyoruz.

* * *

Türk milleti İslamiyeti kabulü günlerinden bu ana kadar 13 asırdır kendi öz anadiliyle Allah'ına anlayarak bilerek içini açamadı. Onunla doğrudan doğruya temasa gelemedi. Bütün dualarını, bütün ibadetlerini kendine yabancı bir dille, anlamadığı, bilmediği Arap diliyle yaptı.

Neden?

Çünkü sarıklı yobazlarla birtakım yalancı dindarların engellemeleriyle karşılaştı.

Neden?

Çünkü "din"in "dal"ını bilmeyen[1] bu cahil yalancılar Türk milletini din namına istismar etmek, onu soymak isterler de ondan!..

Nasıl?

---

* *Anadolu*, 20 Mart 1933, No: 5564, s.1-2.

1 "Dinin 'd'sini bilmeyen" anlamında. Dal: Arap alfabesinde onuncu harf. (Y.N.)

Bakınız nasıl?! Türk milleti yabancı bir dille, yani Arap'çayla kendisine din telkin edildikçe, şüphe yok ki onu anlamayacaktır. Kendisine ne biçim söylenirse, ne tarzda anlatılırsa öyle kabul edecek ve anlatanlara ekseriya layık olmadıkları payeleri vererek onları besleyecektir. Bu gibiler patlayasıca kursaklarını doldurmak için Türk milletinin dinini anlamamasını bir geçim vasıtası olarak candan isterler. Milletin, dinini anlamak teşebbüslerinin önüne "gâvurluktur, kâfirliktir" gibi yaygaralarla geçmekten, bu yolda çalışan idealistlerle elleri bıçaklı katiller halinde uğraşmaktan çekinmezler. Esasen Kur'an'ı ve dini kendileri de anlamazlar; cahildirler. Bütün bir Türk yenilik tarihi bu cahil yobazlarla sahte dindarların eşkıya baskınlarını andıran tecavüzleriyle doludur.

Fakat bunlarla amansız mücadelelere girişmek Cumhuriyet neslinin milli, vatani borçlarındandır; ta ki Türk milleti yobazların, sahtekârların haraçgüzarlığından kurtulsun, dinini, diyanetini kendi anadiliyle anlasın, bilsin. Millet üfürükçülerin, sihirbazların oyuncağı olmak istemiyor.

Hiçbir din, anlamadan, bilmeden samimiyetle, vicdanla benimsenemez. Onu önce anlamak, bilmek lazımdır. İslam dini de zaten bunu emrediyor. Öyle ayetler var ki, bunlara göre İslamiyeti kabul eden her milletin ibadetini kendi anadiliyle yapması farzdır denebilir. Bu ayetlerden biri hatırımdadır. Allah diyor ki:

> "Biz Kur'an'ı Arap'ça gönderdik, ta ki Araplar emirlerimizi anlasınlar. Başka bir dille göndermiş olsaydık, o vakit bize 'Ne yapalım? Kur'an anadilimizle gönderilmedi. Anlayamıyoruz, onun için bu dini kabul etmiyoruz' derler ve mazeret beyan ederlerdi. Bu mazerete mahal kalmasın diye onlara Arap'ça hitap ettik."[1]

Arapların başka dili anlaması mümkün olmayınca, Türklerin Arap'çayı anlamaları mümkün olur mu? Mümkün olmayınca, ne hakla bu millete koyun kaval dinler gibi asırlarca anadilinden başka bir dille din telkininde ısrar olunuyor?!

Cumhuriyet hokkabazlıklara müsamaha edemez.

***

Dini, bir dilenci keşkülü[2] gibi kullanan yalnız bizim bazı cahil yobazlar, ikiyüzlü dindarlar olmadı. Hıristiyanlıkta da, Musevilikte de böyle din bezirgânları görüldü. Hele Katolik papazları cennetin anahtarlarını satacak, parayla günah

---

1 İlgili ayetler için bkz. Yusuf Suresi, ayet 2; Ra'd Suresi, ayet 37; Fussılet Suresi, ayet 44. Bkz. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993, s.234, 253, 480. (Y.N.)

2 Keşkül: Dilenci çanağı. (Y.N.)

çıkaracak kadar ileri vardılar. Milletleri bundan kurtarmanın tek çaresi, onlara mensup oldukları dinleri kendi anadilleriyle anlatmak, bildirmektir.

Türk milleti için Kur'an'ı Türkçe okumak, camilerde bütün ibadeti, duaları Türkçe yapmak, yalnız dini bilip anlamak noktasından değil, fakat milli bakıma göre de bir zarurettir. Din Arap'ça telkin edildikçe Türk milliyetçiliği için daima bir zaaf olacaktır. Bunu halletmek lazımdır. Alman milliyetçiliğine en büyük hizmet edenlerden biri de Luther olmuştur. Çünkü İncil'i Almanca okutmuştur.

Güzelyalı'da (Reşadiye'de) İzmir gençliği, saltanat, hilafet izlerini hâlâ yaşatan levhaları ayakları altında parçaladığı gece, Türk ihtilal tarihinde Türkçe ibadet dileğini en önce ileri sürmek şerefini de kazandı. Benim, o büyük dileğin bir gün, hem de yakın bir günde yerine getirileceğinde şüphem yoktur. O tezahüratı hafiflikle karşılamış olanlar varsa hakikatin saati çaldığında elbette mahcup olacaklardır. Bu mahcubiyet onlara mukadderdir. Biz, Allah'ın evinde de anadilimizin hâkim olduğunu görmek ve duymak istiyoruz. Türkiye'de her yere öz Türk'çe hâkim olacaktır. Hayır diyenler mağlubiyetlerini görmekte geç kalmayacaklardır.

Mahmut Esat

YASA DİLİNİN TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ

Kanunlarımızı Türkçeleştirme*

Milli Şef İnönü'nün yeniden hızlandırdığı Türk dili davasını hak[1] ve kanunlarımız bakımından da ele almayı yersiz bulmuyorum. Ve sanıyorum ki işe bu yönden önem vermek, davayı kestirme yollardan biriyle yürütmek ve bitirmek olacaktır.

***

Modern memleketlerin hemen hepsinde kanunlar elden geldiği kadar o memleket halkının çoğunluğunca konuşulan dille yazılır. Çünkü kimse "Ben kanunu bilmiyordum!", "Ben kanunu anlayamamıştım!" diye hâkime kendini özürlü gösteremez; "Herkes kanunu bilir sayılır". Dağın çobanıyla şehrin aydını kanunu anlamakta hâkim önünde birdirler. Bu, hak bilgisinde bir prensiptir. Bunun için kanunu herkesin anlayacağı bir tarzda yazmak, kanun yapana düşen borçların başında gelir. Bu borcu ödemenin tek yolu ise büyük çoğunluğun söylediği dili kullanmaktır.

Üslup bakımından en güzel kanun, herkesin anlayacağı açık bir dille, en kısa bir yolda yazılmış olanıdır. Çünkü çoğunluk, açık dili anlar ve kısayı kolaylıkla kavrar.

---

* *Ulus*, 16 İkinci Teşrin (Kasım) 1941, s.2.

1 Hak: Hukuk. (Y.N.)

Eski Romalıların "XII Tablo"[1] adını verdikleri hak esasları fakültelerde ileri sürmekte olduğumuz davanın misali olarak gösterilir.

Fransız Büyük İhtilali'nin en yüksek verimi olan "İnsan Hakları Beyannamesi", bugünkü "İsviçre Medeni Kanunu" yine tezimizin en canlı örnekleridirler. Eski Roma halkının, bugünkü Fransızların ve bugünkü İsviçrelilerin çoğunluğu bu eserleri anladılar ve anlıyorlar.

"İnsan Hakları Beyannamesi" köy kulübelerinin duvarlarına kadar asılmıştı! Neden?

Bu sorunun karşılığı içindedir: Çünkü büyük çoğunluğun konuştuğu dile en yakın bir yolda yazılmışlardı.

*
* *

Bizim kanunları anlamak için Hukuk Fakültesi'ni bitirmek lazımdır. Fakat bu da yetmez. Bitirdikten sonra ömrün bir bölümünü lügat kitapları içinde geçirmek gerekir.

Neden?

Bunun da karşılığı içindedir: Çünkü Türk kanunları Türkçe yazılmamışlardır.

Bunun için bu kanunları halk anlamadı; yetişmekte olan nesil ise hiç anlamayacaktır. Bunun için, kanunlarımız da Divan Edebiyatı kadar Türk milletine yabancı kalmıştır. Çünkü her ikisi de Türkçe olmayan bir dille yazılmışlardır. Ve bu hal Türkçenin gittikçe zayıflamasına sebep olmuştur.

Benim zamanımda İstanbul Hukuk Fakültesi dört yıl idi. Bunun ikisi muhakkak ki hocaların Türkçe olmayan ve bin bir manaya gelen kelimeleri öğretmeleriyle geçerdi. O zamanın deyimiyle "idadiyi" bitirmiş bir genç dört yıllık hak tahsilinin yarısını kelime anlamaya harcarsa, varın siz alt yanın halini bir düşünün!..

Bu kadar da değil, fakülteyi bitirdikten sonra da, yine lügat kitapları arasında kalmak zoru vardı.

Kanun baştan başa halk çoğunluğunun diliyle yazılabilir mi? Yazılsa bile halk kanun hükümlerini anlayabilir mi?

Bu soruların karşılığını vermeliyim.

Yalnız halk değil, fakat fakülte bitirmiş olanlar bile, ne kadar sade yazılırsa yazılsın, bir kanunu anlamakta bir değildirler. Ve bu pek tabiidir. Çünkü herkesin anlayışı bir değildir ve olamaz. Yine pek tabiidir ki, kanun ne kadar Türkçe olursa olsun, halk onu, hak bilgisini, sanatını bilenler kadar anlayamaz. Fakat

1 12 Levha Kanunları (Lat. Lex Duodecim Tabularum): Roma hukukunun gelişiminde, yazılı olmayan hususların yazılı biçimde hukuki kurallar haline getirilmesi devrine ait hukuk kaynağı. (Y.N.)

bu böyledir diye kanunlarımızı elden geldiği kadar sade bir Türkçeyle yazmaktan neden kaçınmalı? Vaktiyle İncil'i Hıristiyan milletlerin dillerine, Kur'an'ı Türkçeye tercüme ettirmek istemeyenler gibi, kanunları anlamak işini de bir iki cercinin[1] elinde soygunculuğa alet mi yapmalı?

Ne de olsa çoğunlukça söylenen dilde yazılan kanunu, halk, şüphe yok ki, diline aykırı bir yolda yazılanlardan bin kere daha iyi anlar! Kârın en büyüğü de budur. Ve yine hiç değilse aydınlarımız yaban yere lügat kitapları içinde ömür öldürmekten kurtulmuş olurlar. Böylelikle hak ve kanun fikri halkımıza, yurdumuza bugüne uymayacak kadar yayılmış, işlemiş, sinmiş olur.

Hem biz Türküz, niçin ve neden Türkçeden başka bir dille, bir üslupla kanun yazalım?!

Dilimiz dillerin en zenginidir; hem kelime hem de terimler bakımından. Yazılarımızda, şiirlerimizde, bilgi alanında, kanunlarda ve her şeyde, Türkler vatanında yalnız Türkçe şakımalıdır.

Türk birliğine ancak ve yalnız bu yoldan gidilir.

Türk diline ihanet, Türklüğe hainlik olur.

Tanrı geçmiştekileri hoş görsün.

* * *

"Herkes kanunu bilir sayılır"ı prensip olarak ortaya koyduktan sonra, halka -hem de Türkler vatanında- Türkçeden başka dille söyleyen kanun yapanın, böyle bir prensibe dayanmaya ne hakkı vardır?

Sizi biraz düşündürmek ve biraz güldürmek için o pek meşhur ve hâlâ dermansız bilginlerince hasreti çekilen Mecelle'den bazı misaller vereyim:

"Dem'ı hazaka" ne demek, biliyor musunuz?

Bağışladığınız bir şeyden dönmek isterseniz "Dem'ı hazaka" bulunmamalıdır. Fakat bunun manasını anlayalım.

Haydar Molla'nın[2] şerhini[3] açıyoruz. Şu yolda bir izah görüyoruz:

> "Fukahâ, hibeden rücû'a mevânî-i seb'ayı dem'ı hazaka harfleriyle cemetmişlerdir.[4] İmdi 'dal' ziyâdeye, 'mim' vâhib ve mevhûb-ün

---

1 Cerci (cerrar): Zorla para alan; para toplamaya çıkan kimse; dilenci. (Y.N.)

2 Mecelle Şârihi Küçük Ali Haydar (Arsebük) Efendi (1853-1935). (Y.N.)

3 Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-hükkâm Şerhu Mecelleti'l-Ahkâm*, 4 cilt, İstanbul, 1330 (1914-1915). (Y.N.)

4 Anlamı: "Fıkıh âlimleri hibeden dönebilmek imkânını kaldıran yedi hali dem'ı hazaka harfleri altında toplamışlardır."
Dem'ı hazaka: Arap alfabesinin "dal", "mim", "ayn", "ha", "za", "kaf", "he" harflerinden oluşur. "Dal" "ziyâde"ye, "mim" "mevt"e, "ayn" "ivâz"a, "ha" "hurûc"a, "za" "zevciyyet"e, "kaf" "karâbet"e, "he" "helâk"e işaret eder. (Y.N.)

lehten birinin mevtine, 'ayn' ivâza, 'ha' mâl-i mevhubun mevhûb-ün leh yedinden hurûcuna, 'kaf' karâbete, 'za' zevciyyete, 'he' helâke işârettir. Bu mevânî-i seb'a bahr-i kâmilde bulunan ebyât-ı atiye-i arabiyye ile cemedilmiştir."

Fakat alt tarafı hep Arapçadır. Okuyamadım, bırakıyorum!

Şimdi bu şerhin okuyabildiğim kadarını bir de ben şerh edeyim ki maksat anlaşılsın:

"Bir bağışlamadan, eski terimiyle 'hibe'den dönebilmek imkânını kaldıran yedi hal vardır. Bu haller tahakkuk ederse bağışlamadan dönülemez demektir. Bunlar Mecelle'nin maddelerinde gösterilmiştir."

Bir de "Tevâ"[1] vardır. Bu da nedir, biliyor musunuz?

Bu bir haldir ki, galiba vukuunda şüf'a hakkı[2] kaybolur.

Fakat işin tuhafı şu ki, bu kelimeyi lügat kitaplarında dahi bulmak mümkün değildir!

Ben bu kelimeyi eski Arap harfleriyle ilk gördüğüm zaman "tüy" diye okumuş ve kendimce manasını şu yolda vermiştim: "Bu, olsa olsa 'tüymek'tir; yani bir kimsenin hakkının tüymesi, elden kaçırılmasıdır" demiştim!

Hâlâ mahkemelerimizce eski üsluba göre yazılan ilamları anlamak oldukça zor bir iştir. Birçok defalar mahkeme kararını dinleyenlerin, karar okunup bittikten sonra -bir şey anlamadıklarından olacak- "Amin!" dediklerine şahit oldum. Yalnız şahit olmadım; doğrusunu söylemeliyim ki duaya ben de ortak oldum!..

***

Ne yapmalı?

Yapılacak şey pek sadedir: Kanunları Türkçe yazmalıdır. Yalnız kaide bakımından değil, kelimeleriyle, terimleriyle, her şeyiyle Türkçe yazmalıdır.

Buna imkân var mıdır?

Her halde, eski ve şimdiki yazılış tarzlarından çok daha fazlasıyla.

Gelecek yazılarımızda bunu göstermeye çalışacağız.

Mahmut Esat Bozkurt

---

1 Tevâ: Havale edilen borcu, havale edilen kişinin ödememesi durumu. (Y.N.)

2 Şüf'a hakkı: Satılık bir mala ortak veya komşu olanın, aynı parayla satın almak üzere başkalarına tercih olunması hakkı. (Y.N.)

Türk Kanunlarında Dil İşi*

Diyorlar ki: "Bir kanunu tam Türkçe yazmak, bir kanunun hükümlerini tam Türkçe söylemek, tam Türkçe anlatmak imkânı yoktur."

Diyoruz ki: "Bir kanunu tam Türkçe yazmak, bir kanunun hükümlerini tam Türkçe söylemek, tam Türkçe anlatmak imkânı vardır. Ve bu, hiç değilse diğer dillerde olduğundan aşağı değildir. Mesela bugün Fransızların kanunları ne kadar Fransızca, İtalyanların ne kadar İtalyanca, İsviçrelilerin ne kadar Almanca ise, bizimkiler de bunlar kadar Türkçe olabilirler."

Bize diyebilirler ki: "Bu saydığınız milletlerin kanunları tam anlamıyla halk diliyle yazılmış mıdır?"

Deriz ki: "İşin düğümü, halk dili yahut yüksek kimseler dili değildir; fakat herhangi bir kanunun tatbik edileceği milletin diliyle yazılmasıdır. Saydığımız ve saymadığımız medeni milletlerin kanunları kendi dilleriyledir. Halbuki Türk kanunları Türkçe değildirler."

Dün çıkan, hatta bugün proje halinde bulunan kanunlarımız bile az çok eskilerden farklı olmakla beraber, yine Türkçe yazılmamışlardır. Bunlar Osmanlıcadırlar.

Osmanlıca Türkçe değil mi?

Hayır!

Nedir?

Kelimelerinin yüzde 70'i Arapça, yüzde 20'si Farsça, yüzde 10'u da belki Türkçedir! Fakat bu haliyle de onu ne Arap ne Fars anlar; Türk ise asla anlamaz.

---

* *Ulus*, 4 Birinci Kânun (Aralık) 1941, s.2, 6.

Şu halde bu dil kimin içindir?

Bu sorunun karşılığı pek sadedir: Osmanlıca saray ve medrese içindir. Türk milleti Osmanlıcayı tarihinin yürüyüşünde hiç söylemedi ve anlamadı.

Sadece terkipleri, izafetleri, -daha kısa ve açık söyleyelim- gramer ve sentaks kaidelerini Türkçeleştirmekle Osmanlıca Türkçe olamaz. Zaten bu, vaktiyle denenmişti. Şimdi yapılacak iş, bu esası tutmakla beraber, kelimeleri de elden geldiği kadar -hatta elden geldiğinden de üstün- Türkçe kullanmaktır. Çıkar yol budur. Türkçeye ve tam Türklüğe götürecek yol budur.

***

Kanunlarımız Türkçe yazılabilirler mi? Kanunlarımızın hükümleri Türkçe söylenebilirler mi?

Bu soruların karşılığı şudur: Bir Türk dili var mıdır? Vardır. Dillerin en güzelidir ve en zenginlerinden biridir. Şu halde mesele kalmamıştır. Kanunlarımız hem Türkçe yazılır ve hem de söylenirler. Ve bence şimdiki yazılışlarından kat kat daha güzel...

Zaten tarih ve tecrübe bunu göstermiyor mu? Yüz sene önce yazılmış kanunlarımızın üslubuyla bundan elli yıl öncekiler ve nihayet Cumhurluk zamanındakiler arasında ne büyük, ne derin farklar vardır. Bununla beraber Cumhurluk kanunlarımıza da Türkçe denemeyeceğini biraz önce kaydetmiştik. Fakat şu üç kısa süre arasındaki büyük farklar, Türk dilinin yabancı kaideler, yabancı kelimeler baskısından nasıl bir kolaylıkla kurtulabileceğini gösteren en canlı tanıklardır. Fakat bu yolda en zor, en geç yürüyen, hak[1] ve kanunlarımız olmuştur. Şiir ve nesirdeki ilerleme bunlarla kıyaslanamaz.

Osmanlı Şiirleri Tarihi'ni[2] yazan İngiliz âlim edibi Gibb'e göre yüz yıl içinde şiir ve nesirde dil bakımından yaptığımız ilerlemeyi hiçbir millet yapmamıştır.

Bunun sebebi nedir?

Hiç şüphe yok ki Türk dilinin yüksek kudreti.

Hak ve kanunlarımızda neden bu ilerlemeyi gösteremedik? Bence hak sanatıyla ilgili eski âlimlerimizin eskiliğe fazla bağlı kalmalarından.

Fakat edip ve şairlerimiz lazımı kadar radikal yürüdüler mi? Hayır!.. Yürümüş olsalardı, bugün tam Türkçeye bütün güzellikleriyle kavuşmuş olurduk. Fransızlarda asırlarca önce yetişen Ronsard'ı, İngilizlerde çıkan Shakespeare'i bizim edebiyat tarihimiz nedense hâlâ veremedi. Türk Ronsard'larını, Türk Shakespeare'lerini bekliyoruz. Türk Dante'lerini istiyoruz. Fakat muhakkak ki bu bekleme ve istek çok sürmeyecektir.

1 Hak: Hukuk. (Y.N.)
2 E.J. Wilkinson Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, c.I-VI, Londra, 1900-1909. (Y.N.)

Milli Şef, geçen dil bayramındaki bildiriğinde[1] bu bekleyişin çok sürmemesi yolunu kısaca gösterdi.

Dedi ki: "Bu işi başarmak için şahsi zevklerimizden biraz fedakârlık etmeliyiz."[2]

Gelecek yazılarımızda kanunlarımızın son yüz yıl içindeki üslup kıyaslamasını yapmaya uğraşacağız.

1 Bildiriğ: Tebliğ; beyanname. (Y.N.)

2 Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün dil bayramı dolayısıyla yayımladığı 26 Eylül 1941 tarihli mesajda söz konusu cümle şöyledir:
"Millî dili arıtmanın bu kadar uzun ve yavaş sürmesi, aydınların kendi zevklerinde çok kıskanç olmalarından ve herkesin kendi ölçüsünü en üstün tutmasındandır." Bkz. *Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Millî Eğitim Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri*, Ankara, 1946, s.51-52. (Y.N.)

Tanzimat ve Islahat Fermanlarında Üslup ve Türk Dili*

Bu yazılarımda yüz yıl içindeki hak[1] üslubumuzla kanunlarımızda Türk dili bakımından bir kıyaslama yapmak istiyorum. Bu etüt bize Türkçemizin hak ve kanunlarımız görümünden nasıl bir durumda bulunduğunu haber verecek ve yeni atılışlar yolunu gösterecektir sanırım.

Bir asır önceki hak ve kanun dilimiz:

> "İşbu kavânîn-i şer'iyye mücerred dîn ü devlet ve mülk ü milleti ihyâ için vaz' olunacak olduğundan cânib-i hümâyûnumuzdan hilâfına hareket vukû bulmayacağına ahd ü mîsâk olunup, Hırka-i Şerîfe Odası'nda, cemî-i ulemâ ve vükelâ hazır oldukları halde, kasem billâh dahi olunarak, ulemâ ve vükelâ dahi tahlîf olunacağından ana göre ulemâ ve vüzerâdan ve-l-hâsıl her kim olur ise olsun kavânîn-i şer'iyyeye muhâlif hareket edenlerin kabahat-i sâbitelerine göre te'dîbât-ı lâyıkalarının hiç rütbeye ve hatıra ve gönüle bakılmayarak icrâsı zımnında mahsûsen ceza kanûnnâmesi dahi tanzîm ettirilsin ve cümle me'mûrînin el-hâletü hâzihi mikdar-ı vâfî ma'aşları olarak şâyed henüz olmayanları var ise anlar dahi tanzîm olunacağından, şer'an menfûr olup harâbiyyet-i mülkün sebeb-i a'zamı olan rüşvet mâdde-i kerîhesinin fî-mâba'd adem-i vukuu vs."

---

* *Ulus*, 17 Birinci Kânun (Aralık) 1941, s.2, 5.

1 Hak: Hukuk. (Y.N.)

Tırnak içindeki satırları "Gülhane Hatt-ı Hümayunu" adı verilen Tanzimat Fermanı'ndan aldım. Fakat dikkat edilirse hemen görülür ki yüz yıl önceki Osmanlıca bugün anlaşılmayacak kadar yabancılaşmıştır. Anlayabilenler bile canları sıkılmadan, esnemeden bugün bu fermanı okuyamazlar.

Yukarıya koyduğumuz parçayı bir de bugünkü Türkçeyle yazalım; Padişah Abdülmecit diyor ki:

> "Bu şeriat kanunları yalnız din, devlet, memleket[1] ve milleti yaşatmak için yapılmış olduklarından, tarafımdan da sayılacaklarına söz verdim (ant içtim). Peygamber'in hırka odasında[2] bütün âlimler ve vekiller hazır oldukları halde Tanrı adına da ant alacağım. Âlimler ve vekiller dahi ant içeceklerdir. Ana göre âlimlerden ve vezirlerden her kim olursa olsun, bunlardan şeriat kanunlarına uygunsuz hareket edenlerin ispat edilecek suçlarına göre hiçbir rütbeye, hatıra ve gönüle bakılmayarak hakladıkları cezayı çekmeleri için ceza kanunu hazırlansın. Bütün memurların bugünkü aylıkları kendilerine yetecek kadardır. Aralarında aylığı az olanlar varsa onlara da dirliklerine yetecek kadar verilecektir. Şu halde şeriatça iğrenç olan ve memleketi harap eden sebeplerin en büyüğü olan rüşvetin ortadan kalkması vs."

Sevgili okurlarım, inanınız ki yukarıki cümleleri Türkçe yazmak değil, daha doğrusu Türkçeye çevirmek için çektiğim zorluk, Fransızcayı, İtalyancayı Türkçemize tercüme etmek için katlandığım sıkıntıdan kat kat üstün oldu. Bununla beraber bu işi tam bir başarıyla yapmış olduğuma inanım yoktur.

Yine düşününüz ki Tanzimat Fermanı taşralara gönderildi; oralarda da okundu. Halk yapılan işleri anlasın, bilsin diye! Fakat kim anladı, kim bildi?! Müftüler dua ettiler, halk da "Amin!" dedi...

Tercümeyi yapmamış olsaydım, bugünkü genç okurlarımın yüz yıl önceki vatandaşlarımdan farkları olmayacaktı! Hatta Arapçaya vâkıf olmayan yahut tahsili kıt olan aziz ihtiyar dostlarımın bile...

Lafı uzatmayayım, Tanzimat'tan 17 yıl sonra, 1856 yılında çıkan Islahat Fermanı'ndan da bir parçayı buraya geçirelim; yine Abdülmecit diyor ki:

> "Malûm ola ki yed-i müeyyed-i mülûkâneme vedia-i Cenab-ı Bârî olan kâffe-i sunûf-ı tebaa-i şâhânemin her cihetle tamami-i husûl-i saâdet-i hâli akdem-i efkâr-ı hayriyet disar-ı pâdişâhânem olarak cülûs-i meymenet men'ûs-ı hümâyûnum gününden beri bu bâbda

1 O vakitler memlekete "mülk" denirdi. Ve bu, padişahın mülkü idi!

2 Hırka-i Şerif Hz. Muhammed'in hırkasıdır ve bunun bir odası vardır. Büyük antlar oralarda alınırdı.

zuhûra gelen himem-i mahsûsa-i şâhânemin hamdolsun pek çok semere-i nâfiası meşhûd olup, mülk ü milletimizin, (...) umûm tebaa-i şâhânemizin mesâî-i cemîle-i hamiyyetkârâneleri ve müttefik-i hâss-ı bâhir-ül ihlâsımız olan düvel-i mufahhamanın himmet ve muâvenet-i hayırhahâneleri eseri olmak üzere devlet-i âliyemizin bu kerre bi-inâyetihi teâlâ hâricen hukuk-ı seniyyesini bir kat daha teekküd eylediğine ve bu cihetle şu asır devlet-i âliyemiz için bir zamân-ı hayriyyet-i iktirânın mebdei olacağından..."

Dikkat edilirse bağlama ulaçlarından başka Türkçeye rastlanmayan şu meşhur Islahat Fermanı da Gülhane Hatt-ı Hümayunu'ndan sonra yazılmış olmakla beraber, dil bakımından bir karış ileri gidememiş, gerilemiştir.

Bu parçanın tercümesi:

"Bilinsin ki, sağlam elime Tanrı'nın emaneti olan bütün tebaamın her yönden tam iyiliğinin elde edilmesi hayır güden padişahlık fikirlerimin en başında geldiğinden, uğurlu tahta çıkışım gününden beri bu yoldaki emeklerimin pek çok faydalı verimleri görüldü. Memleket ve milletimizin, (...) bütün tebaamızın yurtseverlikleri ve güzel çalışmaları ve doğru, garazsız bağlaşlarımızın (müttefiklerimizin) candan yardım ve çalışmaları verimi olarak devletimiz bu kere Tanrı'nın da kollamasıyla yüksek haklarımız bir kat daha sağlamlaştı. Ve bu yönden şu asır devletimiz için hayırlı bir zamanın başlangıcı olacağından vs."

İşte aziz okurlarım! Başımızı gözümüzü yararak bin bir zorlukla şifre açar gibi açtığımız Islahat Fermanı'nın bu parçacığının anlamı bundan başka bir şey değildir. Bir şartla; eğer ben de tercüme hatası yapmadımsa! Her halde anlamda büyük bir yanlışlık yoktur sanıyorum.

Bu kadar sade bir şeyi Arapça, Farsça kelimelerin içine boğmakta sebep nedir?

"Hak üslubu, kanun üslubu Türkçe olamaz da ondan" diyenlerimiz bugün bile az değildir. Benim bir iki saat içinde yaptığım tercümenin nesi var ki? Her halde biraz daha özensem Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı üsluplarından daha bin kat güzelini güzel Türkçeyle söylemek ve anlatmak elbette elde edilirdi.

Hem mesele "daha güzel" meselesi değildir; Türkçe söylemek, Türkçe anlatmak meselesidir... Söylediğimiz, anladığımız, anlattığımız dil ise bize göre dillerin en üstünü, en güzelidir.

Mesela biri çıkıyor, bana diyor ki: "Osmanlıca Türkçeden daha çok güzeldir. Hak ve kanun bu güzellik içinde daha iyi anlatılır!" Tutalım ki böyle olsun.

Fakat bundan ne çıkar? Osmanlıcayı Türk milleti anlamadıktan sonra bundan ne çıkar?!

Hem Osmanlıca diye bir dil var mıdır? Bence Osmanlıca bir çeşit Esperanto'dur[1] ki anlayanları, saray, medrese kaçkınlarıyla bunların ardı sıra yürüyen bir avuççuk insancıklardır.

Namık Kemal, Ebüzziya'ya Magosa'dan yazdığı bir mektupta aşağı yukarı diyordu ki:

> "Türkçemiz sadeliği içinde o kadar güzeldir ki, eski üslup bu sadelik yanında pek uydurma ve can sıkıcı bir şey oluyor. Ben burada aruzla değil, parmak hesabıyla Türkçe bir piyes yazmaya çalışıyorum."[2]

Kıyaslamalara gelecek yazılarımda devam edeceğim.

Mahmut Esat Bozkurt

---

1 Esperanto: İsrail asıllı Rus hekimi Lejzer Zamenhof tarafından 26 Temmuz 1887'de ortaya atılan ve 16 kurala dayanan uluslararası yapma dil. (Y.N.)

2 Ebüzziya Tevfik, *Nümûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye* [İstanbul, 1308 (1892-1893) -Y.N.].

Mecelle Üslubu ve Türk Dili*

Üslubu, dermansız ilgililerinin dillerine destan olan, hani şu bildiğimiz Mecelle'den sizlere bazı parçalar çıkartarak içyüzünü ortaya koymaya çalışacağım.

Mecelle tutkunları, yıllar ve yıllarca Türk yaşayışına uymak kabiliyetini göstermeyen, gösteremeyen bu kanunu, yalnız hükümleri bakımından değil, üslubu yönünden de ağızlarını sulandıra sulandıra anlatırlar, yükseltmeye çalışırlar. Bu bön tutkunlar hâlâ tek tük görülmektedirler.

Ortaya koyacağımız Mecelle maddeleri, birer kanun maddesi değil, fakat birer bilmece gibidir. İnanınız ki bu bilmeceleri tutkunlarının hepsi tam anlamış değildirler.

Bakınız Mecelle'nin 1. maddesi ne diyor?

"İlm-i fıkh, mesâil-i şer'iyye-i ameliyeyi bilmektir."

Diğer bir maddede:

"Şekk ile yakin zâil olmaz."

Daha birkaç madde:

"Sıfat-ı ârızada asl olan ademdir."

"Alâ hilâfil kıyas sabit olan şey, sâire makisun aleyh olamaz."[1]

"Def-i mefâsid celb-i menâfi'den evlâdır."

---

* *Ulus*, 19 Birinci Kânun (Aralık) 1941, s.2, 4.

1 Anlamı: Bir konunun hükmü kıyasa aykırı olarak sabit olmuşsa, bu hüküm ona benzer konuların kıyas edilmesi için "asl", yani "makisun aleyh" olamaz. Kıyasa aykırı olarak sabit olan nass, kendi konusuyla sınırlı tutulur. (Y.N.)

"Ehven-i şerreyn ihtiyâr olunur."

"Nâsın isti'mâli bir hüccettir ki, anınla amel vâcib olur."[1]

"Örf ile ta'yîn nass ile ta'yîn gibidir."

"Âdeten mümteni' olan şey hakikaten mümteni' gibidir."

"Mutlak ıtlakı üzere cârî olur. Eğer nassen yâhûd delâleten takyîd delîli bulunmazsa."[2]

"Cevâz-ı şer'î zamâna münâfî olur."[3]

"Bir şeyde sebeb-i temellükün tebeddülü ol şeyin tebeddülü makamına kaimdir."[4]

Yüz maddeden ibaret ve "Kavâid-i Külliyye" (genel esaslar) adı verilen bu bölüm içinde daha öyleleri vardır ki bunları anlamak için hukuk bitirmek de yetmez. Ömrün sonuna kadar her gün bir anlam çıkartarak kafa patlatmak lazımdır.

Yine düşünmek lazımdır ki halk kanunu bilmek zorundadır. Hâkim önünde bir aydınla bir çoban arasında bu bakımdan fark yoktur. İkisi [de] kanunu bilir sayılırlar. Apaydın Türkçe yazılmış bir kanunda bile buna imkân yokken şu Mecelle üslubuyla bu esas nasıl gerçekleştirilebilir?!

Yukarıya kaydettiğim maddeleri okurlarımdan acaba kaç kişi anladı? Hatta eğer kendilerine gülmek konusu olmadıysa, bunları kaç kişi esnemeden, sıkıntı duymadan okuyabildi?!

Bakınız Türkçemizi bir yana koymak bizi nerelere, hangi durumlara sürükledi. Ve büyük Türk çoğunluğunu hak[5] ve kanun duygularından ne kadar uzakta bıraktı.

Kabahat kimin?

Osmanlıcanın, kökünden yıkılası Osmanlıcanındır.

Türk ulusunun kalkınması işi başında bütün izleriyle en küçük noktalarına kadar Osmanlı sisteminin yok edilmesi gelir.

Başka milletlerin hak ilimlerinde bile kaideler yok mu? Vardır. Ve bunlara Fransızcada adage[6] denir. Fakat bu atasözleri tamamıyla Fransızcadır; hem de halkın Fransızcası. Eğer bunlar başka bir milletten alınmış ise, mesela Roma'dan mal edilmiş ise Latince yazılırlar ve karşılarında Fransızcaya çevirmeleri vardır.

***

1 Anlamı: İnsanların uygulaması bir delildir ki, onunla iş görmek gerekir. (Y.N.)

2 Anlamı: Herhangi bir kayıtla kayıtlanmamış olan mutlak bir ifade, kendisinden anlaşılan geniş anlamı çerçevesinde değerlendirilir. (Y.N.)

3 Anlamı: Şeriatın cevaz verdiği hususta tazminat söz konusu olmaz. (Y.N.)

4 Anlamı: Bir şeyde edinme sebebinin değişmesi, o şeyin değişmesi yerine geçer. (Y.N.)

5 Hak: Hukuk. (Y.N.)

6 Adage (Fr.): (Atasözü niteliğinde) eski söz; büyük sözü. (Y.N.)

Sanılmasın ki yukarıya geçirdiğimiz halk bilmeceleri önemli şeylerdir. Tutkunlarına büyük ve derin anlamlar söyleyen bu bilmeceler hem hükümleri hem de anlamları bakımından çok sade şeylerdir.

Size birkaçını tercüme edeyim:

"İlm-i fıkh, mesâil-i şer'iyye-i ameliyeyi bilmektir" = "Hak ilmi, tatbik edilen şeriat hükümlerini bilmektir".

"Şekk ile yakin zâil olmaz" = "Şüphe ile hak kaybolmaz" demek olur...

"Sıfat-ı ârızada asl olan ademdir"[1] = "İğreti yokluktur".

"Def-i mefâsid celb-i menâfi'den evlâdır" = "Fesadı savmak faydalanmaktan üstündür".

"Ehven-i şerreyn ihtiyâr olunur" = "Kötünün hafifine katlanılır".

"Örf ile ta'yîn nass ile ta'yîn gibidir" = "Türe, kanun gibi, Kur'an gibidir".

"Âdeten mümteni' olan şey hakikaten mümteni' gibidir" = "Türenin benimsemediği şeyi gerçek de benimsemez".

Biraz daha dikkat edilirse sade Türkçeyle bütün bu prensipleri Osmanlıcadan on kat, yüz kat daha güzel yazmak imkânı vardır. Ve bu meydandadır sanırım.

***

Bir hatıra:

Atatürk, şu yazdığımız kaideler içinde "Ehven-i şerreyn ihtiyâr olunur" (kötünün hafifine katlanılır) maddesinden hiç hoşlanmazdı. Yalnız üslubu bakımından değil, anlamını da iğrenç bulurdu... "Bu, miskinliktir" derdi.

"Ne yapmalı?" sorusuna "Kötünün en büyüğüne ve en ufağına karşı koymalıdır" karşılığını verirdi... Zaten onun duyguları hep böyle yüksekti.

***

Üslubu bakımından tam Osmanlıca olan Mecelle, kabul ederim ki, Tanzimat ve Islahat Fermanlarından biraz daha Türkçeleşmiştir. Fakat bu o kadar az ki, hiçe de sayılsa yersiz olmaz.

Üslubu bakımından böyle olan bu eser, yeri gelmişken söylemeliyim ki, hükümleri, anlamı yönünden de bir şey sanılmamalıdır. Tutkunlarının hâlâ kaybına yanıp yakıldıkları bu izer[2] en geri birtakım esaslara dayanmaktadır. Bundan dolayıdır ki Türkün yaşayışında bir anlamı olmamıştır; tatbik edilememiştir. Bin bu kadar maddeden ancak 200 kadarı -o da çarpık çurpuk- tatbik edilebiliyordu.

---

1 Anlamı: Sonradan oluşan vasıflarda asıl olan o halin yokluğudur. (Y.N.)

2 İzer: Eser. (Y.N.)

Size Mecelle'nin "şüf'a"[1] bahsinden bir pandomima:

Şüf'a demek "komşuluk hakkı" demektir. Bu güzel Türkçenin yerine "şüf'a" gibi çirkin yabancı kelimenin konmasına ne dersiniz?!

Şimdi işin asıl yanık yanına bakınız. Mesela eviniz bitişiği bir ev var; satılıyor. Siz, o eve en çok değer veren kadar değeri verirseniz, satan, evi size vermek zorundadır. Fakat siz satış sırasında orada bulunmayabilirsiniz. Bu halde ne olacak?

Mecelle'ye göre satış haberi size varınca derhal talepte bulunmanız lazımdır. Yoksa hakkınızı kaybedersiniz.

Mesela sinemadasınız yahut tiyatroda bulunuyorsunuz veya Halkevi'nde operadasınız. Herkesin içinde ayağa kalkacak ve sesiniz çıktığı kadar "Ben satılmakta olan evi isterim!" diye bağıracaksınız. Ama sizi delidir diye hastaneye götürürler, o başka; hakkınızı kaybetmemenin yolu budur!

İşte aziz okurlarım! Mecelle'nin üslubu kadar hükümleri de bunlardır. Tutkunlarına kutlu olsun...

Mahmut Esat Bozkurt

1 Şüf'a hakkı: Satılık bir mala ortak veya komşu olanın, aynı parayla satın almak üzere başkalarına tercih olunması hakkı. (Y.N.)

Eski ve Yeni Ceza Kanunlarında Türkçe*

Eski ceza kanunumuz 1276 (M. 1860) yılında çıktı; değişe değişe 1342'de (M. 1926) yerini Türk Ceza Kanunu'na bıraktı. Saltanat ve bir iki yıl da Cumhurluk çağlarını yaşadı; 66 yıl ömür sürdü.

Bu kanundan üslup örnekleri:

"Birinci fasıl: Ale-l-umûm cürm ve cezâların merâtib ve derecâtile bazı usûl-i umûmiyye."

Bu cümlenin anlamı: "Birinci bölüm: Bütün suçların ve cezaların bölümleriyle genel usuller." Başlığın aslındaki "merâtib ve derecât" kelimeleri birbirinin anlamından başka bir şey değildirler. Ve bunlardaki anlam da cezaların üleçidir (taksimidir). Şu halde lafı bir yana bırakıp maksadı doğrudan doğruya "bölüm" kelimesiyle anlatmak elbette birinciye üstündür.

Osmanlıcada neden böyle yazılıyor?

Bu sorunun karşılığı pek sadedir: Çünkü Osmanlıca bir bakımdan şişirmeler dilidir de ondan!

Eski ceza kanununun 3. maddesi: "Cinâyet, mücâzât-ı terhîbiyyeyi istilzâm eden ef'âldir. Mücâzât-ı terhîbiyye katl ve maa-t-teşhîr müebbeden ya da muvakkaten küreğe konmak ve kal'a-bend olmak mâddeleriyle nefy-i ebed ve müebbeden rütbe ve me'mûriyyetten mahrûmiyyet ve hukuk-i medeniyyeden ıskat mâddeleridir."

---

* *Ulus*, 28 Birinci Kânun (Aralık) 1941, s.2, 5.

Bu maddenin Türkçesi:

(Pardon! "Bu madde Türkçe değil mi?" diyenler bulunabilir. Sorunun karşılığını okurlarımın sağduyusuna, vicdanlarına bırakıyorum. Fakat ben de susamayacağım, soruyu ileri sürenlere şunu söyleyeceğim: İnsaf etmez misiniz! Şu üçüncü maddede "-dir", "konmak", "-den"den başka Türkçe ne vardır? Bu kadar cümleler içinde üç kelimecik koca yazıyı Türkçe yapmaya kâfi midir? Kâfi ise, neden Fransızca yahut Almanca veya İngilizce cümlelerin sonuna bir "-dir", ortasına bir "-den" konarak onları da Türkçe yapmak imkânı olmasın? "Ama bu bir komedi olur" diyeceksiniz? Şüphe yok; zaten Osmanlıca da bir komediden başka nedir ki?!.

Ne yazık ki biz farkına varmadan asırlarca bu komediyi oynamış ve güzel dilimizi komedyaların zevki içinde unutmuşuz.

Asıl önemli nokta şurasıdır:

Yukarıki koca koca cümle içinde bütün Türkçe "-dir", "-den" ve "konmak" olunca, ne hakla biz bir Türke "Bu kanunu bilmekle borçlusun; 'Bilmiyorum' diyemezsin" diyebiliriz. Türk ne yapsın? Bir öğretmen bularak Arapça mı öğrensin?! Yine o Türk bize "Devlet dili Türkçedir. Siz ne hakla bana Arapça söylüyorsunuz?" derse ne karşılık verebiliriz?! Hiç, değil mi?)

Gelelim şu maddenin tercümesine: "Kıya, ağır cezalı bir suçtur. Ağır ceza; ölüm, gösterme, sonsuz yahut iğreti olarak küreğe konmak, kalede kalmak, sonsuz sürgün denen sonsuz olarak erece ve memurluktan yoksunlukla medeni hakları kaybetmektir."

Bu tercümede "kıya" (cinayet), "gösterme" (teşhir), "erece" (rütbe), gibi üç tane yeni kelime belki ilkönce eski aydınlarca yadırganacaktır. Olabilir. Fakat yeni aydınlar ve çoğunluk bunları hemen benimseyecektir. Nerede kaldı ki halk bunları kullanmaktadır. Ve bu kelimelerdeki canlılık, güzellik, karşılıkları olan Arapçada yoktur. Şimdi, şu güzel Türkçe dururken, Arapça ve Farsçayı neden kullanalım? Bu dilleri Türklere yaymak, Türklere anadillerini unutturmak için mi? Ne de yapılsa buna imkân yoktur. Bin yıllık tecrübe meydandadır.

İhtiyar-genç aydın dostlarıma tavsiyem şudur: Geçmişi de, kendimizi de günahlarımızdan korumak, geleceğe bu günahları yüklememek için anadilimizle konuşalım; anadilimizle yazalım. Kanunlarımızı da, şiirlerimizi de, dualarımızı da anadilimizle söyleyelim... ve yapalım... Türkçeyle her şeyi, en güç şeyleri söylemek, yazmak imkânı vardır. Ve çok kolaydır. Türkçe her dilden üstündür.

* * *

Yeni ceza kanunumuzdan bir örnek:

1. madde: "Kanunun sarahaten cezalandırmadığı fiil için kimseye ceza verilemez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılamaz. Kanunun cezalandırdığı fiiller cürüm veya kabahattir."

Yeni ceza kanunumuz çıkalı 15 yıl oluyor; 16'sına girmek üzeredir. İtiraf etmeliyim ve çok sevinmeliyiz ki, bugünkü hareket önünde üslubu eskimiştir. Eski ceza kanunu üslubundan bilhassa gramer ve sentaks bakımından çok ileri olmakla beraber, yeni ceza kanunumuz bugün yazılsaydı bu madde şöyle yazılabilirdi:

"Kanunun açıkça cezalandırmadığı bir iş için kimseye ceza verilemez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılamaz. Kanunun cezalandırdığı işler, suç veya kabahattir."

Yeni ceza kanunumuz küçük bir dil taramasından geçerse üslup bakımından bugünü de yarını da anlatmaya yetecek bir durumdadır.

Ne olduğunu henüz bilmemekle beraber, yeni hazırlanmakta olan ceza kanunumuz, çok umarız ki, yalnız bugünü değil, yarını da kavrayacak Türk dili ve Türk üslubuyla yazılsın. Bu nokta yeni eserin başlıca bir gösterimi olsun.

Mahmut Esat Bozkurt

Not: Yukarıda eski ceza kanunumuzdan tanık olarak gösterdiğimiz 3. maddede bir "terhîbiyye" kelimesi geçmektedir. Bu kelime Osmanlıcada "korkutma, korkutucu" anlamına kullanılmaktadır. Halbuki bunun aslı Arapçada "reheb"dir; tef'il babındandır. Halbuki bu babdan "terhîb" asla gelmez. Osmanlıca, belagati galatlar içinde yapıyor! "Terhîbiyye" de galatın galatıdır.

M. E. B.

Türkçe Karşısında
Teşkilatı Esasiye ve Bazı Terimler*

- 1 -

Eski kanunlarımızın üslubunu az çok gözden geçirmiş bulunuyoruz.

Fakat acaba yeniler ne halde?

Bana öyle geliyor ki bunlar da yakalarını *Nergisî*[1] ve *Şefiknâme*[2] üslubundan kurtaramamışlardır. Tanzimat, Islahat Fermanlarıyla Mecelle, hatta 93 [1876] Kanunu Esasisi bu yönden özürlü görülseler bile, Cumhurluk Teşkilatı Esasiyesini hoş görmeye imkân yoktur. Çünkü Tanzimat'tan 84 yıl sonra yazılmıştır; Türkçülüğün ve Türkçenin alıp yürüdüğü bir çağda yazılmıştır.

Bunun belli başlı sebebini ben, hak[3] sanatıyla ilgili olanlarımızın eskiliklere fazla bağlılıklarında buluyorum.

Bir kere kanunun adı çok, pek çok kötüdür. "Teşkilatı Esasiye" ne demek? Osmanlıcayı bilenler bile ilk bakımda bu terimden bir teşkilat varmış da onun esaslarını gösteren bir kanun anlarlar.

Yalnız hak bilgisiyle ilgili olanlardır ki bundan anakanun anlamını çıkarırlar.

"Teşkilatı Esasiye" terimi şu bakımdan da yanlıştır ki bu kanunun konusu sadece devletin esas teşkilatı değildir; Türklerin genel haklarıdır. Şu halde biz bu kanun karşısında devlet teşkilatıyla değil, Türklerin haklarıyla da karşı karşıya bulunuyoruz. Nerede kaldı ki kelimeleri, gramer ve sentaksı Arapça olan bu

* *Ulus*, 31 Birinci Kânun (Aralık) 1941; 1 İkinci Kânun (Ocak) 1942.

1 Osmanlı sanatlı nesrinin ünlü temsilcisi Nergisî'nin (ö. 1635) ünlü eseri *Hamse-i Nergisî*. (Y.N.)

2 Osmanlı vakanüvisi ve şair Şefik Mehmet Efendi'nin (ö. 1715) *Şefiknâme* adlı eseri. (Y.N.)

3 Hak: Hukuk. (Y.N.)

tamlama pek kötüdür. Bunu birkaç aydın, birkaç hakçı[1] ile saylavlar[2] anlar; milyonlara bir şey söylemez; hatta milyonlar bu adı söyleyemezler bile!..

Bu kanuna verilecek en güzel ad "yasa"dır. "Yasamak" fiilinden gelir. Bu fiil Türkçede "yoluna koymak", "kanun yapmak" anlamlarındadır. Fransızcası "légiférer"dir ki "yasa" tam anlamıyla "Teşkilatı Esasiye"den murat ettiğimiz şeydir.

* * *

Eski Türklerde "anakanun" yahut eski deyimle "kanunu esasi"ye "yasa" denirdi. Yasa, hükümete, milleti, devleti ne yolda idare edeceğini gösterirdi.

Hükümet yasa hükümlerine uygun hareket etmek zorundaydı. Hakan dahi yasa dışına çıkamazdı. Çünkü böylelikle en büyük günahı işlemiş olurdu...

İbni Batuta seyahatnamesinde[3] anlattığına göre, kadın-erkek Türkler yılda bir kere "kurultay"da toplanırlardı. Hakan gelir, devlet işlerine dair saylavlara hesap verirdi. Hesap yasaya uygun ise kabul olunurdu; değilse, sert kritiklerden sonra iş oylamaya konurdu. Hakan çoğunluğu alamazsa yerini bırakmak zorunda kalırdı. Hakanın yasaya saygısızlığı fazla ise çoluk çocuğu devlet işlerinden uzaklaştırılırdı. Tarmaşirin Han[4] adındaki hakan İslam âdetlerini yasaya üstün tuttuğundan tahttan indirilmişti!

Kâtip Çelebi *Cihannüma*'sında "Türklerde günah demek yasaya saygısızlıktır" diyor ve İbni Batuta'yı gerçelendiriyor.[5]

"Kanunu Esâsi", "Teşkilatı Esasiye" terimleri yerine Türkler bin yıl, belki daha fazla bir zamandır "yasa" terimini kullanmışlardır. Bu gerçek meydanda dururken Arapça tamlamalı kelimelerle terim yapmak zorunu neden yüklenelim?!

Neden bu kadar zengin bir geçmişi, İngiliz ana hakları tarihinden daha zengin bir geçmişi, bir geçmişimizi tarih bize haber verip dururken, biz bunu bir yana bırakıp bahsimizi Arapta, Acemde arayalım? Neden?! Bu dillerin tutkunları bize bunun karşılığını verebilir mi? Anlaşılıyor ki, bazılarının sandıkları gibi "yasa" ceza kanunu demek değildir; kanunu esasi, teşkilatı esasiye demektir. "Yasa"yı bunlar yerine kullanırsak, hem modern haklar bakımından zenginliğimizi göstermiş hem de öz Türkçe bir terim kazanmış ve kullanmış oluruz.

---

1 Hakçı: Hukukçu. (Y.N.)

2 Saylav: Milletvekili. (Y.N.)

3 Özgün adı: *Rıhletü İbn Battûta/ Tuhfetü'n-Nuzzâr fi Garâibi'l-Emsâr ve Acâibi'l-Esfar.* Güncel basımı için bkz. Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, 2 cilt, çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004. (Y.N.)

4 1331-1334 yılları arasında hüküm süren Çağatay Hanı Alaaddin Tarmaşirin. (Y.N.)

5 Gerçelendirmek: Doğrulamak. (Y.N.)

Bence "yasa" "teşkilatı esasiye"nin özel adı olmalıdır; yalnız ona has olarak kullanılmalıdır. "Ana yasa" demek de lazım değildir; "yasa" yetmeli ve anlamı ifade etmelidir. Diğer kanunlara sadece "kanun" denilmelidir.

"Kanun" zaten Arapça değildir; Süryanice "ölçü" anlamınadır; belki de Türkçedir. Ve şüphe yok ki Türkçeleşmiştir. "Yasa", "teşkilatı esasiye"nin o kadar özel adı olmalıdır ki, yabancı dille söylemek lazım gelse bile tercüme edilmemeli, olduğu gibi söylenmelidir.

Mesela Ruslar nasıl "vekil", "nazır" yerine "komiser" terimini kullanıyorlar ve bunu diğer dillere tercüme etmeksizin olduğu gibi ifade ediyorlarsa, "yasa" da öyle olmalı. Lafın kısası, "yasa" denildiği vakit herkes ve her millet Türk teşkilatı esasiyesini anlamalıdır.

"Yasa" terimi bin yıllık bir hak zenginliğini ve zengin Türklüğü şakıtmalıdır.

- 2 -

Teşkilatı Esasiyemizdeki terimlerin hepsinin Türkçe karşılığı vardır. Ve yazılış tarzı da tam Türkçe olabilir; şimdikinden daha güzel, daha sevimli ve daha ahenkli olmak şartıyla... Şu halde Cumhurluk çağında bu kanun Osmanlıca kalmamalıdır ve kalamaz.

Teşkilatı Esasiye (yasa) kimin için yazıldı? Kime söylüyor? Ve kimlere söyleyecek? Bugüne, yarına ve daha yarınlar içindeki Türklere... Fakat onun üslubunu bugün Türkler anlamıyor; yarın hiç anlamayacaktır. Gerçek şudur ki bu biçim üslup ve kelimeler hiç anlaşılmadığı gün Türklüğe kurtulmuş gözüyle bakabiliriz. Fakat Türkün bir kitaba ihtiyacı vardır. "Yasa" onun devlet kitabıdır. Bunun Türk diliyle yazılması ve ona söylemesi lazımdır.

Teşkilatı Esasiye (yasa) Türkçe yazılabilir mi? Bunun karşılığını biraz önce verdik. Şimdi bir deneme yapalım...

Teşkilatı Esasiye'den bir parça:

> "Beşinci fasıl: Türklerin hukuku âmmesi
> 68. Madde: Her Türk hür doğar, hür yaşar.
> Hürriyet, başkasına muzır olmayacak her türlü tasarrufatta bulunmaktır.
> Hukuku tabiiyeden olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hududu hürriyetidir. Bu hudut ancak kanun marifetiyle tesbit ve tâyin edilir."

Tam Türkçesi:
"Beşinci bölüm: Türklerin kamusal hakları.
[Her] Türk hür doğar, hür yaşar.

Hürriyet, başkasına zarar vermeyecek her şeyi yapmaktır.

Tabii hak olan hürriyetin herkes için sınırı başkalarının hürriyet sınırıdır. Bu sınırı ancak kanun çizer."

Hangisi güzel?!

Daha pek çok misaller verilebilir; fakat uzun olacak. Bununla beraber bir maddeyi daha gözden geçirmek faydasız olmayacaktır:

> "38. Madde: Reisicumhur intihabı akabinde ve meclis huzurunda şu suretle yemin eder:
> 'Reisicumhur sıfatiyle Cumhuriyetin kanunlarına ve hâkimiyeti milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle sarfı mesai, Türk Devletine teveccüh edecek her tehlikeyi kemali şiddetle men, Türkiye'nin şan ve şerefini vikaye ve ilâya ve deruhte ettiğim vazifenin icabatına hasrünefs etmekten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm.'"

Türkçesi:

"38. Madde: Cumhur Başkanı seçimi ardınca Kamutay önünde ant içer. Ant şudur:

"Cumhur Başkanı kaldıkça, Türk Cumhurluğu'nun kanunlarına, ulus egemenliğine saygı göstereceğime ve bunları koruyacağıma, Türk ulusunun iyiliğine bütün varlığımla çalışacağıma, Türk Devletine çevrilen her tehlikenin önüne şiddetle geçeceğime, Türkiye'nin ününü, şerefini koruyarak yükselteceğime ve üzerime aldığım ödevin gereğine bağlı kalacağıma namusumla ant alırım."

Bunların hangisi güzel ve ahenkli? Türkçe olanında, şüphe var mı?

***

Teşkilatı Esasiye'den birkaç terim:

"Millet Meclisi" = "Kamutay"

Bu da yalnız Millet Meclisi'nin özel adı olmalıdır; "Kurultay" Parti'nin dört yılda bir toplanan büyük kongresine özel ad olduğu gibi. "Kamutay" tutunur mu tutunmaz mı? Bunu düşmemeli bile. Tutmak meselesi şahsi zevktir; alışıklıktır. Söylene söylene tutunur. "Millet Meclisi" terimi anadan doğarken öğrenilmedi ya! "Genelkurmay" "Erkânıharbiyei Umumiye" yerine nasıl tutunduysa "Kamutay" da öylece tutunur; hatta daha çabuk. Yeter ki Türkçe olsun. "Kurultay" nasıl tutundu?

"Mebus" = "Saylav"

Bu terim o kadar çabuk tutundu ki halk hâlâ kullanıyor. Zaten Türk milleti bir türlü "mebus" diyemedi; "mepus" dedi, "mapus" dedi, "manus" dedi, fa-

kat "mebus" diyemedi. Aldığım mektupların yüzde 90'ında "saylav" yazılıdır. "Saylav"daki ahenk ve dirlik nerede, "mebus"taki cılızlık nerede!

"Divanı Muhasebat" = "Sağıştay"

"Sağış" kelimesi edebiyatımıza kadar girmiştir. Mesela Kanuni Süleyman:

Olsa kumlar sağışınca ömrüne hadd ü adet
Gelmeye bu şîşe-i çarh içre bir sâat gibi.[1]

Burada "sağış" kelimesi "sayı" yerine kullanılmıştır. Galip Dede dahi *Hüsn ü Aşk*'ında "sağış"ı "sayı" yerinde kullanır. *Mızraklı İlmihal*'de[2] şöyle bir fıkra hatırlıyorum: "Geçmişteki peygamberlerin sağışını ancak Tanrı Teâlâ bilir." Burada "sağış" tam "hesap" anlamına gelir. Edebiyatımızca bu kadar benimsenmiş Türkçe bir kelimeyi neden kullanmayalım?

"Divanı Muhasebat"ı kim anlar? Beş-on aydınla orada işi olanlar, bir de mebuslar. Fakat Türk milleti yalnız bunlar mıdır?

"Şûrâyı Devlet" = "Danıştay"

Türkçesi ne kadar güzel, ne kadar anlamlı ve ne kadar ahenkli... "Danış"ın "danışmak"tan olduğu hemen anlaşılıyor. Zaten "şûrâyı devlet" dediğimiz müessese de "danışma" yeri değil mi?

"Mahkemei Temyiz" = "Yargutay"

"Temyiz" kelimesini Türkler bir türlü söyleyemediler. Buna her vakit "temiz" dediler. Hele tamlamalı olarak hiç kullanılmadı. "Yargutay" gibi çelikten Türkçe bir terim dururken "mahkemei temyiz"i kullanmak bir günah değil de nedir?

Teşkilatı Esasiye Kanunumuz baştan başa, terimleriyle, kelime ve cümleleriyle çok ahenkli bir Türkçeyle yazılabilir. Durmadan işe başlamak lazımdır. Semitik[3] kokan üsluptan kurtulmak, ondan bir daha dönüp bakmamak üzere kurtulmak gerektir.

Öz Türkçenin çabuk tutunmasına, yayılmasına, biri moral diğer ikisi maddi iki müessese hızla yardım edebilirler.

Moral müessese, Türk olmak, Türk gönlü, Türk duygusuna sahip olmaktır.

---

1 Anlamı: "Ömrün, kumların sayısınca uzun olsa da, feleğin bu şişesi (dünya) içinde bir saatmiş gibi geçer."
"Şîşe-i saat" Osmanlıcada "kum saati" anlamına gelmektedir. Şiirde "şîşe-i çarh" (feleğin şişesi) sözüyle dünya bir kum saatine benzetiliyor. (Y.N.)

2 Mızraklı İlmihal: Osmanlı ilmihal geleneğinin ilk örnekleri arasında yer alan anonim eser. (Y.N.)

3 Semitik (Fr. sémitique): Sami kökünden olan. (Y.N.)

Maddi müesseseler, ordu ve Halkevleridir. Mesela buralarda haftada bir iki konferansla Teşkilatı Esasiye kısaca anlatılırsa, hem anlamı halka yayılmış olur, halk az çok haklarını öğrenir hem de yeni terimler ve Türkçe yerleştirilmiş olur. Türkçenin yerleşmekte güçlük çekeceği kısım aydın geçinen bir avuç insancıklardır. Fakat bunlar da yola geleceklerdir.

Mahmut Esat Bozkurt

Türk Dili İçin...*

Birinci ve ikinci dil kurultaylarından ben kendi hesabıma çok istifade ettim; çok şeyler öğrendim; öğrendiklerimle övündüm.

Türkçe çok zengindir; en zengin bir dildir; dillerin en güzelidir; dillerin en eskisidir.

Anladım ve inandım ki, cennet, belagat dilleri diye anılan Arapça ve Acemce, Türkçemizden çok şeyler almış.

Türkçeyi milletlerin en medenisi söylemiş; medeniyetlere baba olan bir millet. Bu, Türk milletidir. Çünkü büyük dilleri ancak büyük, medeni kavimler söyleyebilir.

Bir kavmin medeniyetinin en somut ölçüsü anadilidir; dildir.

Gerçi *Muhâkemet-ül-Lûgateyn*'de Ali Şîr Nevaî, *Kamûs-i Türkî*'de Şemseddin Sami Türkçenin Acemceden, Arapçadan zengin olduğunu iddia ediyorlar. Bunları biliyordum; lakin kurultaylar kadar etraflı, geniş ve derin manasıyla değil...

Bütün anladığım bir noktada toplanıyor: Benliği bulmak çaresi, öz Türkçeyi yazmak ve konuşmaktadır; kurtuluş yolu öz Türkçededir.

Arnt[1] "Dil bir milletin yarısıdır" diyordu. Ben bunu eksik bulmaya başladım. Dil bir milletin hepsi ve her şeyidir.

*

---

* *Halkın Sesi*, 30 Ağustos 1934, No: 2258; 1 Eylül 1934, No: 2259.

1 Ernst Maritz Arndt. (Y.N.)

Şu değerlendirmelerden sonra bütün bir maziyi düşünüyorum, geçmiş mücadeleleri, çabaları düşünüyorum. Bunların bazılarına acıyorum, bazılarına kızıyorum, yine bazılarını candan alkışlıyorum.

Divan edebiyatı Türk dilini az kaldı öldürecekti. Fakat burada yanlış bir anlayışın önüne geçmek isterim. O da şudur:

Bu büyük günahı, dil öldürme günahını yalnız Batı Türklerine yükletmek doğru olmaz. Bütün Türk edebiyatı bu kara günahla karadır.

Baki Osmanlıcayı yarattı. Fakat Ali Şîr Nevaî ondan daha açık Türkçe yazmadı.

Dil günahı milli bir günahtır. Ne Doğu ne de Batı Türklerine mal edilebilir. O kadar ağırdır. Bunu silmek için milli bir hamle lazımdır.

Türklüğün doğusu da, batısı da, güneyi de, kuzeyi de bunda, bu hamlede birleşecektir; tıpkı *Türk Tarihinin Ana Hatları*'nda[1] olduğu gibi... Her iki dava bir aile, bir ocak işidir.

* * *

Şinasi mektebi edebiyatımızda yeni bir çığır açtı. Ona yeni bir zihniyet vermeye çalıştı. Edebiyatımızı Doğu'dan Batı'ya götürmek istedi. Elimizde canlı vesikalar vardır. Bunlar Şinasi'nin Racine'den, Lamartine'den, La Fontaine'den, Gilbert'den, Fénelon'dan manzum tercümeleridir.

Edebiyatı Cedide tezin yalnız bu tarafını eline aldı. Şinasi mektebinin yalnız Batıcılık yönünü candan müdafaa etti... Fakat öz Türk diline Divan edebiyatının vurduğu dağı[2] saramadı. Şinasi mektebi kadar olsun dil temizliğine hizmet edemedi. Dağ sızlamakta devam etti...

Gerçi zihniyet, anlayış hayliden hayliye değişti. Fakat ne çıkar! Dil yine o dil olarak kaldı; Baki'den bir adım değil, bir karış ileri gidemedi.

Değişen zihniyete gelince, bu da Türk değildi. Türk'ü duymadı; Türk'ü anlatmadı; Frenk'i söyledi; hatta Baki üslubundan daha az bir Türkçeyle!

Divan edebiyatı Arapça, Acemce kelimelerle, Arapça, Acemce gramer ve sentaks kaideleriyle Fars hislerini nakledlyordu.

---

1 *Türk Tarihinin Ana Hatları*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930. Sadık Perinçek tarafından sadeleştirilmiş güncel basımı için bkz. *Türk Tarihinin Ana Hatları/ Kemalist Yönetimin Resmî Tarih Tezi*, 2. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 1996.
Türk Tarihinin Ana Hatları, Kemalist Devrim'in önderleri ve seçkin tarihçiler tarafından incelenmek üzere 1930 yılında Türk Ocağı "Türk Tarihi Heyeti" tarafından hazırlanmış ve 100 adet basılmıştı. Daha sonra Türk Tarih Kurumu'nun Kemalist Devrim döneminde yayımladığı kitaplar ve dört ciltlik lise *Tarih* kitapları bu temel metne dayandı. Bu kitap, daha sonra yapılan tarih çalışmaları ve yayımlanan tarih kitapları için de kılavuz işlevi gördü.
1931-1941 yılları arasında liselerde okutulan tarih kitaplarının sadeleştirilmiş güncel basımı için bkz. *Tarih/ Kemalist Eğitimin Tarih Dersleri (1931-1941)*, 4 cilt, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000-2001. (Y.N.)

2 Dağ: Yanık yarası; dağlamak suretiyle vurulan damga. (Y.N.)

Edebiyatı Cedide, Baki'den daha mutaassıp bir tarzda Arap, Acem kaideleriyle Frenk'i söyledi. Şinasi mektebi hiç olmazsa nesirde büyük sadelik kabul etmişti. Edebiyatı Cedide bu kazançları da kaybetti; *Aşk-ı Memnu,*[1] *Rübâb-ı Şikeste*[2] gibi.

Dil bakımından Edebiyatı Cedidenin Divan edebiyatından farkı yoktur; his farkı vardır. Divan şarkı söylüyordu; o, divan diliyle, divan kaideleriyle Frenkçe duyuyordu.

Şinasi nesirde hayli sadelikler göstermiş olmakla beraber, divanında, şiirlerinde dil ve kaide bakımından Türkleşmedi. Onun divanını anlamak bana Baki'yi kavramaktan daha zor gelir.

Demek ki bu üç mektep içinde iki bakımdan sakatlık içindeydik:

***

Dil, kelimeleriyle, grameriyle, sentaksıyla, edebiyatıyla Türkçe değildi. Edebiyat, duygularıyla, levhalarıyla, renkleriyle pek az yerliydi.

Sanki başka bir dille, başka duygularla, başka bir millet anlatılıyor, başka bir kavim duyuluyordu; Türk milleti değil!!.

Divan edebiyatında yine az çok bir şeyler var: Orada Baki'nin meşhur "Mersiye"sini, Fuzuli'nin saltanata hücumunu okuyabiliyoruz. Nedim'in İstanbul'la övünen milli tablolarını lezzetle seyre koyulabiliyoruz. Hele pek eski divanlarda Türkçeyi, Türk sezişlerini görüyoruz. Mesela:

Yunus Emre:

Ben yürürüm yane yane
Aşk boyadı beni kane
Ne âkılem ne divane
Gel gör beni aşk neyledi

Gurbet ilinde yürürüm
Dostu düşümde görürüm
Uyanır melûl olurum
Gel gör beni aşk neyledi

---

1 Halid Ziya (Uşaklıgil), *Aşk-ı Memnu*, İkbal Kütüphanesi, 1341 (1925). İlk olarak Şubat 1899-16 Mayıs 1900 tarihleri arasında *Servet-i Fünûn* dergisinde (sayı 413-479) tefrika edilmiştir. (Y.N.)

2 Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste*, Ahmed İhsan ve Şürekası, İstanbul, 1315 (1889-1900). (Y.N.)

Benzim sarı, gözlerim yaş
Bağrım yare, ciğerim taş
Halim bilen dertli kardaş
Gel gör beni aşk neyledi

Ben Yunusu biçareyim
Aşk elinden avareyim.
Baştan ayağa yareyim
Gel gör beni aşk neyledi

Gâh eserim yeller gibi
Gâh tozarım yollar gibi
Gâh çağlarım sular gibi
Gel gör beni aşk neyledi

Hacı Bayram da:

Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm

diyorlar.

Sonra Süleyman Çelebi'nin Türk duygularıyla, Türk görüşleriyle ve hemen hemen Türk diliyle, Türk kaideleriyle yazdığı *Mevlid*'ini hâlâ ağlaya ağlaya okuyoruz.

Fakat büyük Namık Kemal'i bir tarafa korsak, Şinasi'de bizi düşündürebilecek ne buluruz? Hatta Şinasi divanı öz dil bakımından, milli duygular bakımından ne kıymet ifade edebilir?!

Bence hiç!.. O kadar ki Baki'yi de, Nef'i'yi de Şinasi'den daha Türkçe bulurum. Racine'in *Esther*'ini Şinasi'nin tercümesinden daha iyi anlıyorum. Düşününüz ki ben Türküm... Şinasi'nin kullandığı dil, bana Fransızcadan zor geliyor!

Neden!!

Çünkü o divanında Türkçe söylemedi!

Arapça mı? Hayır!

Acemce mi! O da hayır!..

Ya nece söyledi?!

Karmakarışık bir şey...

Bu nedir?

Osmanlıca diyorlar!

"Kemal Bey[1] Türkçe mi yazdı?" diyeceksiniz. Hayır! Fakat öz dile doğru çok yaklaştı; bilhassa gramer ve sentaks bakımlarından.

O, Türk gibi duydu; Türk gibi seslendi; Türk gibi yaşadı; bir Türk gibi öldü.

Kemal'in duygularına da, yaşayışına da, ölüşüne de, hatta gömüldüğü topraklara da gıpta ediyorum.

Ne güzel yaşayış, ne güzel duyuş, ne güzel ölüş ve ne güzel gömülüş.

Kemal Bey edebiyatının verimi 1908 İhtilali oldu. Kemal Bey bir milleti baştan başa ayağa kaldıran, tahtları deviren edebiyatı yarattı.

Şinasi düşünmüş olabilir, fakat yapamadı. Yeni merhaleyi, bugüne doğru atılan adımı, onun mektebinin iki büyük adamı başardı: Şiirde Kemal, nesirde Ebüzziya. Ebüzziya Türk dilinin sadeleşmesine ilk ve büyük hizmeti yapan adamdır.

Edebiyatı Cedide -bazı mensupları istisna edilirse- dil bakımından bir irticadır; duygu bakımından Batı fantezisidir. Her iki bakımdan da milli değildir.

Eski Adliye Vekili
Mahmut Esat

1 Namık Kemal. (Y.N.)

Yaşasın İzmir Gençliği![*]

İzmir gençleri saltanat ve hilafet hatıralarını yaşatan en küçük izlerin bile yok edilmesini istediler. Vapur iskelesinde ve tramvaylardaki "Reşadiye" levhalarını indirdiler; yerine "Cumhuriyet Yalısı" tabelasını koydular.

İşe polis müdahale elti. Karakola götürülen gençler bununla yetinmeyeceklerini, camilerde Allah'a öz Türk'çeyle hitap etmeyen hocaları kapı dışarı atacaklarını bildirdiler. Hatta Vali Paşa[1] Hazretleriyle Belediye Reisliği'ne[2] bu tarzda birer mektup gönderdiler. Gençler ifade verirken karakolun önünde ve içinde toplanan arkadaşları Cumhuriyet Marşı'nı söylediler.

İşte inkılabın ruhundan fışkıran, ak çağlayanlar gibi taşan bir hareket ki, onu, Gazi Şef'in Cumhuriyet'i emanet ettiği genç Türk nesli ifade etti.

İzmir'in öz Türk gençliğine çok yaraşan bu asil hareketi hürmetle selamlarım. Yaşasın İzmir gençliği!

Mahmut Esat

---

* *Anadolu*, 14 Şubat 1933, No: 5536.

1 Kâzım Dirik. (Y.N.)

2 İzmir'in o dönemdeki belediye başkanı Dr. Behçet Uz'dur. (Y.N.)

Bir Türk Gencinin Mektubu*

İzmirli bir genç bana şu mektubu yazıyor:

İzmir, 16 Şubat 1933

Muhterem İzmir Mebusu Mahmut Esat Beyefendi'ye açık mektup!

Muhterem Efendim,

Türk milleti, Gazi'nin rehberliğiyle bundan yıllarca evvel Cumhuriyet'i kurdu ve başındaki hilafet ve saltanat denen kâbusu kendi ülkesinden kovdu.

Yakında bu aziz varlığın 10. yıldönümünü yaşamakla göğsümüz kabaracaktır. Bu sevimli varlığın üzerinden bu kadar yıl geçtiği halde hâlâ saltanat terekesinin mevcudiyetine asil Türk gençliğinin tahammül edemeyeceği pek aşikârdır.

Buna rağmen memleketimizin şurasında burasında hâlâ o köhne saltanatı hatırlatan semt ve mahalle isimlerinin mevcudiyeti bir an göz ardı edilse bile, İzmir'in en işlek bir semtinde bulunan yabancı sermayeli bir bankanın kapısında asılı ve harfiyen o devrilmiş saltanatı hatırlatan bir levha Cumhuriyet'i candan benimseyen, seven gençliğin bakışlarını tırmalamaktadır.

Gerçi bu bankanın vaktiyle bir imtiyazla kurulmuş ve bütün dünyaca "Bank Ottoman"[1] diye tanınmış bir anonim şirketi olması gibi bir mahzuru vardır. Fakat tahammülü kalmayan gençliğin gözleri önünden bu yazıyı silmenin bir çaresi yok mudur?

---

* *Anadolu,* 22 Şubat 1933, No: 5542, s.1, 3.

1 Banque ottomane: Osmanlı Bankası. (Y.N.)

Merkezi hükümet ile bankanın merkezi arasında vaki olacak bir temas neticesinde bir genel kurul kararı alınmasının temini suretiyle veya siz vekillerimizin yasama yetkilerinden istifade gibi yahut benim bulamadığım ve düşünemediğim daha başka suretlerle buna imkân yok mudur?

Bunların ve düşündüğünüz başka yönler varsa milletin huzurunda gençliğe izahı ile bizi tatmin etmenizi lütfunuzdan istirham eder ve bu gayenin de teminine çalışacağınıza -ki ondan şüphemiz yoktur- gençliğin önünde bir daha söz vermenizi, Gazi'nin bize emaneti olan Cumhuriyet'i canı gibi koruyan bu inkılap gençliğinin bir ferdi ve bir ilk seçmen sıfatıyla sizden dilerim. Nihayetsiz hürmetler Efendim.

Raif Nejdet
İzmir, Değirmendağı

Yüksek hisli gencin yana yakıla yazdığı mektubu lezzetle, zevkle okudum. İzmir gençliğinin mülga[1] "Reşadiye"deki asil tezahüratı bütün Türk gençliğinin duygularını ifade etti. Gazi Şef'in ona emanet ettiği Cumhuriyet rejimine karşı ne kadar hassas olduğunu, büyük emaneti nasıl bir samimiyetle kabul etmiş olduğunu gösterdi. Bu güzel mektup bana *Fransız İhtilali Siyasi Tarihi*'nin[2] yazarı Aulard'dan bir parçayı hatırlattı. Bu âlim tarihçi diyor ki:

> "Napolyon en sonra Cumhuriyet ismini sildi. Bu son iz de ortadan kalkınca imparatorluk kurulmuş oluyordu. O güne kadar Cumhuriyet ismi az çok manasını ifade ediyordu. Birçok haksızlıklara, keyfi muamelelere karşı halkın elinde bir kalkan oluyordu. Cumhuriyete aykırı hareketler için bir silah olarak kullanılıyordu. Bu isim de kaldırılınca Cumhuriyet tamamen yok edilmiş oldu!.. Ve Fransa Napolyon istibdadına boyun eğdi..."

"İş isimlerde değil, şekillerde değil, esaslardadır" diyen bazı insanlar vardır. Aulard'ın yukarıya naklettiğim değerlendirmesini bilhassa onlar okumalı ve düşünmelidirler!..

Bazı insanlar vardır ki gençlik hareketlerinden mutlaka hoşlanmazlar. Bunlar ya kıskançtırlar yahut da gençlikle aralarında düşünüş, görüş farkları vardır. Bu iki rahatsızlığın tedavisine imkân yoktur. Bu böyle olacak, böyle gidecek, fakat er geç genç ve diri fikirler galebe çalacaktır.

---

1 Mülga: İlga olunmuş; yürürlükten kaldırılmış; fesholunmuş; hükümsüz bırakılmış. (Y.N.)

2 Alphonse Aulard, *Histoire politique de la Révolution française/ Origines et développement de la démocratie et de la République (1789-1804)*, Paris, 1901. (Y.N.)

Gençler ideal yolundaki kavgalarını yaparlarken bunları düşünmeyecekler, bu sakat düşünüşlerin, dedikoduların daima üzerinde kalacaklardır. Geri düşüncelerin, geri görüşlerin yok olacağı günler elbette ki yakındır.

***

Aulard'ın yukarıya naklettiğim değerlendirmesi "isim" meselesinin ihmal edilecek basit bir şey olmadığını, koskocaman bir ihtilal tarihinde oynadığı rolü göstermesi itibariyle pek mühimdir. Yeniliklerin iyice tutunabilmesi için, bunlara zıt eskiliklerin yalnız cisimleriyle değil, isimleriyle beraber yok edilmesi, ayaklar altında çiğnenmesi son derece zaruridir. Yenilik yaratılırken onun hasmı olan mazinin hatırlardan çıkarılması başarı sırlarındandır. Mülga "Reşadiye" tezahüratı yalnız bu noktadan değil, İzmir gençliğinin yeni rejime karşı samimi duygularını ifade etmesi itibariyle de büyük kıymete sahiptir. Bir İzmir gençliği ki, eskiliğin ismini bile duymaya tahammülü yoktur. Böyle bir varlığın, yeniliği, Cumhuriyet'i kendine nasıl mal ettiğini, nasıl sarsılmaz bir imanla benimsediğini anlamak zor bir şey değildir.

İşin yüksek değeri buradadır. Bunun yanında usul noksanlarını görmeye değil, düşünmeye bile vaktimiz yoktur. Yüksek kıymette yazılmış bir esere nasılsa pul yapıştırmayı unutmak onun hakiki kıymetinden bir şey kaybettiremeyeceği gibi, eseri vücuda getirirken samimi heyecanlarından bu küçük formaliteyi düşünememiş olan da değerine toz kondurmuş olmaz. Amma pul noksanından iki misli yahut üç misli para vermesi lazım gelirmiş! Vücut bulmuş büyük eser karşısında bundan ne çıkar ki?..

Mesela bütün bir sanat tarihinde en büyük dâhilerden sayılan "Şefkat"[1] heykeli sahibi Michelangelo eserini yontarken o zamanın heykeltraşlarınca riayeti lazım bazı formaliteleri görmemiş olsaydı, eseri küçülür müydü?! Ne gezer, değil mi?

***

Şuracığa bir hatıramı daha kaydetmeliyim: Günün birinde Ernest Lavisse'in *Umumi Tarih*'ini[2] karıştırıyordum. Gözüme Endülüs faciaları ilişti. Alakayla okudum. İspanyollar Endülüs Müslümanlarını Hıristiyan yapmak için önce Arap usulü ziynetleri yasaklamışlar. Sonra Arap mimarisinde ev yapanları cezalandırmışlar. Sonra Arap'ça mektup yazmak yasak edilmiş ve en başta ve bilhas-

---

1 Pietà. Michelangelo'nun bu heykelinin fotoğrafı için bkz. Mahmut Esat Bozkurt, *Toplu Eserler III*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2015, s.649.(Y.N.)

2 Ernest Lavisse-Alfred Rambaud, *Histoire générale du IV siècle á nos jours*, 12 cilt, Paris, 1892-1901. Türkçesi: Lavisse-Rambaud, *Tarih-i Umumi*, çev. Ali Reşat-Necib Asım-Yusuf Behçet-Ali Muzaffer, Matbaai Amire, İstanbul, 1926. (Y.N.)

sa Arap isimleri yasak sayılmış, Müslümanlar çocuklarına İslam ismi verememişler ve gitgide Hıristiyanlaşmışlar. Bugün İspanya'da milliyetini bilen tek bir Müslüman yoktur!..

Yine günün birinde Corci Zeydan'ın *Medeniyet-i İslamiye Tarihi*'ni[1] okuyordum. Türkistan'a giren Arapların ilk işlerinden birinin Türk isimlerini değiştirerek Türklere Arap isimleri vermek olduğunu gördüm. Türkleri Araplaştırmak için tuttukları yollardan biri de bu olmuş.

Görülüyor mu? Bu teşebbüslerin hepsi de birer şekil, birer isim meselesidir. Fakat tarihin mukadderatını değiştirmiş, milyonlarca Müslümanı Hıristiyan yapmış, milyonlarca Türk'e Arap kültürünün nüfuzunda tesirli olmuştur. Bunu, gençliği şekilperestlikle, formalitelere riayetsizlikle töhmet altına almak isteyenler isterlerse okusunlar ve yine isterlerse biraz düşünsünler. Çok değil, fakat biraz!

Demek ki İzmir gençleri maziye ait isimleri değiştirirken onu unutturuyorlar ve yeniliği, Cumhuriyet'i kendi ismiyle tahkim etmiş oluyorlar.

* * *

Mektubunu yukarıya naklettiğimiz İzmirli genç, sorgularında çok haklıdır; iliştiği hususların halli lazımdır. Bu, ihtilali yapan büyük fırkanın ve onun hükümetinin düşüneceği belli başlı işler arasındadır. Fakat o güne kadar gençliğin bu yoldaki asil duygularını ifadeden hiçbir vakit geri durmamalıdır. İnkılap ve onun icapları olan yenilikler Türk gençliğinin elleri üstünde yükselecek, inkılaba zıt mazi onun ayakları altında çiğnenecektir.

Mahmut Esat

Not: Haber aldığıma göre Osmanlı Bankası'nın da ismi değişmek üzeredir.

Mahmut Esat

1 Corci Zeydan, *Medeniyet-i İslamiye Tarihi*, 5 cilt, çev. Zeki Meğamiz, İstanbul, 1327-1329 (1911-1913). (Y.N.)

Gizli Kastlar...

Azınlıklar Hakkında*

Türk İhtilali din yobazlarıyla kati kavgalarını açmış bulunuyor... Elbette ki galebe onundur. Ancak ihtilalin gözlerinden uzak kalmaması lazım gelen gizli kapaklı başka kastlar vardır ki, onun bunlarla da mücadelesi, mürtecilere olan hareketinden daha az sert olamaz. Olmayacaktır da... Er geç bunu göreceğiz. Yarınlar yakındır.

İhtilal, yobazlarla mücadeleyi, dini cerrarların elinde bir geçim, bir dilencilik aleti olmaktan kurtarmak, memleketi bu çeşit istismar felaketlerinden korumak için gözüne almış bulunuyor. Bu memleket, bu millet için yobazlarla uğraşmak kadar lazımlı bir hareket daha vardır. Bu hareket Türk milliyeti birliğine engel olanlara yöneltilmelidir. Türk milliyeti birliği belli başlı iki esasa dayanır: Dil birliği, kültür birliği...

Şüphe yok ki hâlâ memleketimizin bazı kısımlarında yaşayan Yahudiler, Ermeniler, Rumlar Türk kanunlarına göre bizim vatandaşlarımızdırlar. Fakat vatandaşlar arasındaki kültür ve dil ayrılığının acılarını bizim tarihimiz, bizim milletimiz, bizim memleketimiz kadar çekmiş siyasi teşekküller çok değildir. Koskocaman Osmanlı İmparatorluğu'nun günün birinde, hem de ne yazık ki öz Türk ırkının başında tuz gibi dağılmasına sebeplerin en mühimi vatandaşlar arasındaki bu dil, bu kültür ayrılığı oldu. Bu kanlı tecrübeye şahit olan bugünkü nesil geçen facianın tekerrürüne katlanamaz.

Buna katlanmaya zaten hakkı da yoktur. Çünkü bu vatan, bugünkü Türk camiası yalnız bugünkü neslin değil, yarınki, öbür günkü ve bütün yarınlardaki

---

* *Anadolu*, 7 Mart 1933, No: 5553, s.1-2.

nesillerindir. Bugünkü varlık, bugünkü nesle bir vediadır, bir emanettir. İhtilale düşen vazife bu emaneti bugünkünden daha kuvvetli, daha sağlam olarak yarına teslimdir.

***

Fakat vaziyet nedir? Bunu kısaca gözden geçirelim: Türk Yahudi vatandaşların ibadetleri İbranicedir. Haydi buna bir şey demeyelim. Fakat dilleri İspanyolca, kültürleri ise İbranice ve İspanyolcadır. Türk Hıristiyanlara, mesela, Rum, Ermeni vatandaşlara gelince, bunlar da Rumcayı, Ermeniceyi konuşuyorlar; ibadetleri, ayinleri de Latince veya konuştukları lisan üzeredir. Haydi bu dini tarafa da karışmayalım. Fakat dilleri ve kültürleri Türkçe değildir; yabancıdır. Bu şartlar altında bu camiacıkların samimi olarak Türk milliyetini benimsemelerine aklen, mantıken, hissen, hele ilmen imkân var mıdır? Bu şartlar altında bu camiacıkların Türklüğü duymaları, o yolda bir öz Türkün gözüne kestirebileceği fedakârlıkları yüklenebilmeleri mümkün müdür? Buna "evet" diyebilmek için aklı ve ilmi bir tarafa koymak lazımdır.

Bizim akıl icapları haricinde kalanlarla konuşacağımız yoktur. Böylelerin fikirlerini delilere ve ahmaklara bırakmak lazımdır.

***

Fakat belki bizim bazı azizler bu mesele karşısında Lozan Antlaşması'ndaki azınlık hukukunu ileri süreceklerdir. Ve bana "Ya buna ne dersin?!" diyeceklerdir.

Bunun kestirme cevabı şudur: "Anlamak istiyorum; öz Türk memleketinde yaşayan, Türk haklarından istifade eden Yahudiler, Rumlar, Ermeniler azınlık haklarında ısrarlı mıdırlar?.."

Verilecek cevap "Evet" ise, o halde mesele yoktur; Yahudiler, Ermeniler, Rumlar "antlaşma vatandaşı"dırlar, tarih, kültür kardeşi olmak istemiyorlar demektir. Şu halde yapacak iş, günü gelinceye kadar bunlara hangi gözle bakacağımız, hangi gözle bakmaklığımız lazım geleceği yönünde kalır.

"Hangi gözle?" Öyle mi? Benim buna bir Türk milliyetçisi sıfatıyla verebileceğim cevap şudur:

Türk milliyeti birliğinde ikilik, üçlük yaşatmak isteyen gizli kastçılar gözüyle... Yani ben onları gizli kastçı sayıyorum.

***

Bana öyle geliyor ki bu sorulara, bu münakaşalara lüzum yoktur. Medeni Kanun tatbikata girdiği zaman şu yukarıda isimleri geçen camiacıklar kendi

rızalarıyla Lozan Antlaşması'nın azınlıklara tanıdığı "aile hukuku ve şahsi hükümler" denilen haklarından vazgeçmişlerdi. Bugün bizimle beraber aynı hükümlere tabidirler.

Mekteplerinde de, aralarında da tamamen ve mutlak surette Türk kültürünü, Türk dilini hâkim kılmalarına mâni nedir? Hiç, değil mi?! O halde niçin duruyorlar? Niçin tereddüt ediyorlar? Laik Türk Cumhuriyeti'nde herkes istediği dinde kalabilir. Burada vicdan hürriyeti her memleketten fazla ve mutlaktır. Bununla meşgul değiliz. Fakat azınlıkları biz, bizden yapmak istiyoruz. Onları öz Türklüğün bir uzvu olarak görmek istiyoruz. Bunun ilk şartı Türk dilini söylemeleri, Türk kültürünü bir öz Türk gibi benimsemeleridir. Samimi iseler bunu yapabilirler. Menfaatleri bundadır.

Gizli kastlar Türk İhtilali'nin gözlerinden uzak kalamaz.

Yobazlara ne kadar amansız isek Türk'ün yarınını elinde hançerle bekleyen gizli kastlara ondan fazla düşmanız. Bu bizim için bir yaşama borcudur.

Mahmut Esat

Not: Azınlıklara mensup vatandaşlarımızdan bu hususta bir görüş dinlemeyi çok arzu ederdim.

M. E.

Azınlıklar İşi*

- 1 -

Günün birinde Ankara'dan İstanbul'a geliyorum. Tren lokantasındayım. Üniversitedeki dersimi düşünüyorum. Yanıma dişçi Sami Günisberg[1] geldi. Şuradan buradan konuşuyoruz. Söz gazetelere intikal etti.

Musa Dağı[2] adıyla bir adam[3] bir kitap yazmış. Fakat ben bu kitabı okumadım. Türklüğü çekiştiriyormuş. Olur a dedim, zaman zaman Türklüğün aleyhinde uluyanlar az değil; bu da "Musa Dağı"ndan ulusun!..

Fakat iş burada değil; Türk gazetelerinden bazıları Yahudiler şöyle yazıyor, böyle yapıyor diye tutturmuşlar... Halbuki Sami Günisberg iyice biliyormuş ki yazan Musevi değilmiş! Kitap da yakılmış!..

Günisberg'in asıl üzüldüğü yer şudur: Fırsat, ganimet yapılıyor, Museviler aleyhinde "Yahudiler! Yahudiler!" diye propagandalara yol veriliyormuş... Bu, Günisberg'e göre çok haksız... Ve yine ona göre mademki hepimiz Türküz, şu halde Yahudileri ayrı gayrı görmek doğru ve samimi değildir...

* * *

---

* *Son Posta*, 16-17 Şubat 1936, No: 1991-1992.

1 Sami (Samuel) M. Günzberg. (Y.N.)

2 Franz Werfel, *Die vierzig Tage des Musa Dagh*, Viyana-Berlin-Leipzig, 1933. Türkçesi: Franz Werfel, *Musa Dağ'da 40 Gün*, Belge Yayınları, çev. Saliha Nazlı Kaya, İstanbul, 1997. (Y.N.)

3 Franz Werfel. (Y.N.)

Yine günün birinde İstanbul'dan Ankara'ya gidiyorum. Kompartımanımda Hukuk Fakültesi'nde vereceğim dersleri ve Kamutay'daki[1] ödevimi düşünüyorum. Yanıma üniversitemizin eski Roma Hukuku Profesörü Mişon Ventura geldi. Şuradan buradan konuşuyoruz. Söz "Roma hukuku lazım mı, değil mi?" diye açıldı. Avrupa'da bu konu etrafındaki ilmi cereyanlar konuşuldu. Nihayet döne dolaşa bahis azınlıklar işine intikal etti. Sayın Profesör Ventura da ufak tefek kakınçlarda (serzenişlerde) bulundu.

***

Düşündüm; Sami Günisberg'e şunları söyledim:

- "Anlattıklarından çok üzüldüm. Fakat bence asıl üzülmeye değen yer bu değil, bugünkü durumdur. Fakat önce şunu anlamak istiyorum: Siz Türk müsünüz?!"

O hemen karşılık verdi:

- "Şüphe mi var? Türküm ve Türküz!"

Ben:

- "Fakat bu neyle belli?! Adınızın 'Günisberg', dilinizin İspanyolca olmasıyla mı? Hep bir arada bulunduğunuzda ve zaruret duymadıkça Türkçeyi konuşmamanızla mı?!"

Gülümser gibi oldu. Bunlar da yavaş yavaş düzelecek demek ister gibi oldu.

Ben "Fakat sıkıldığınız şeyler de yavaş yavaş düzelecek ve bunlar düzelince mesele de kalmayacaktır. Yani Türkçe anadiliniz, 'Günisberg' yerine mesela 'Cengiz' aile adınız olunca ortada mesele kalmayacaktır" dedim. Yine gülümser gibi oldu.

Ben "Gülmeyiniz, düşününüz! Davanızı kazanmak için samimiyet şarttır..." dedim.

Evet... Şimdi ben yine düşünüyorum.

Aşağı yukarı iki ay önce Sami Günisberg ile konuştuklarımdan bir kelimesini bile geri almıyorum.

Gerçi günün birinde Sami Günisberg'in adı "Sami Dişçi", anadili de Türkçe olursa, ne gazetelerin bahsettiği yazılarına ne de şunun bunun işe alınmadığına üzülecektir; meseleleri ayrı bir ulusçuluk bakımından değil, Türklük ve hak[2] bakımlarından muhakeme edecektir. Ve tıpkı bir Türk gibi...

Şimdi yine düşünüyorum ve kendi kendime soruyorum: Kaç Yahudi yurttaş evinde Türkçe konuşuyor? Ve bunlardan kaçının aile adı Türkçedir?!!

***

---

1 Kamutay: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)

2 Hak: Hukuk. (Y.N.)

Mişon Ventura'ya şunları söyledim:

- "Memleketimizin birçok gençlerini okuttun... Zaman zaman, elinden geldiği kadar bu memlekete hizmete çalıştın. Ben seni severim. Bu bakımlardan saygıya değersin. Fakat açık konuşalım. Türklük iki türlü ileri sürülebilir: Bunun birisi kültür, vicdan Türklüğüdür; diğeri kanun, nizam Türklüğüdür.

Bunu azıcık anlatayım: Meşrutiyet'te bir gün Osmanlı Mebusan Meclisi kürsüsünden 'Boşo' adında bir Rum mebus şöyle bağırmıştı: 'Benim Türklüğüm Osmanlı Bankası'nın Türklüğü kadardır!'

Bunu söyleyen adam Osmanlı Mebusan Meclisi'nde yer almak ve Türklerin haklarından istifade etmek yetkisine sahip bulunuyordu. Fakat Türk sıfatıyla değil; o vaktin tabirince 'tebaai şahane'den olarak.

Fakat bugün 'tebaai şahane' yok; Teşkilatı Esasiyemiz yalnız 'Türk' kabul ediyor.

Boşo, Türk haklarından Türk olarak değil, kanun icabınca istifade ediyordu. Ben bu gibilerine 'kanun Türkü' diyorum."

Mişon Ventura seslenmedi. Sadece başını salladı.

Fakat...

"Cevap ver!.. Zaruret olmadıkça Türkçe konuşmadığın, adın Mişon Ventura olduğu halde Türk üniversitesinde senelerce profesörlük ettiğin halde kakınçlara sebep ne?!." dedim.

Bana, öz Türklerle Yahudiler arasında hissen olsun bir fark gözetildiğini, onlara öz Türkler gibi inanılmadığını ima etmek istedi.

Kendi hesabıma, böyle bir fark gözetilmesini çok yerinde bulduğumu hatıralarımla kendisine anlattım. Bunlardan biri şudur:

İki üç sene önce İzmir'de, Göztepe'de, durak yerinde tramvay bekliyordum. Yanı başımda genç Yahudi erkeklerle kızlar sokak ortasında kahkahalarla konuşuyorlar. Tabii İspanyolca konuşuyorlar. Ve yine tabii bir şey anlamıyorum. Fakat... Sık sık geçen Türkçe kelimelerden Türkçeyle alay edildiğini sezmekte zorluk çekmiyorum.

Türk gençleri duvarlara yaftalar yapıştırmış: "Vatandaş Türkçe konuş!" Bunu birbirlerine Yahudi şivesiyle söylüyorlar. Ama ne şive?! İnsan kendini Barselona'da yahut Filistin'de sanacak!..

Alay bu kadarla kalmıyor. Türkçe kelimeler Yahudi şivesiyle, sanki herhangi bir tiyatro sahnesinde Musevi rolü yapan bir paskal[1] konuşur halini alıyor.

Bir aralık içlerinden birisi öz Yahudiceyle bir şeyler mırıldandı ve sustular. Bereket versin tramvay da gelmişti. Bu acıklı sahnenin daha fazla şahidi olmaktan kurtuldum.

---

1 Paskal: Ortaoyununda güldürücü erkek oyuncu. (Y.N.)

Ventura ile bu konuşmamızı Kamutay başkan vekillerinden Bay Fikret[1] de köşeden dinliyordu.

Sayın Profesör bir şeyler söylemedi. Yalnız üzülmüş bir halde gülümsedi.

***

Vapurdayım... Ada'dan[2] İstanbul'a iniyorum. Güvertede dolaşıyorum. Bastonumu elimden düşürdüm. 12-13 yaşlarında bir mektepli yardım etti... Ve bana bastonumu verdi. Gösterdiği nezakete teşekkür ettim. Fakat kasketinin renginden, şeridinden bir şey anlayamadım. Hangi okula gittiğini sordum. Oldukça güzel bir Türkçeyle "Zapyon" dedi. Rum mektebi... Ve neler okuduğunu anlattı!..

- 2 -

Yahudilerde anadil Rumca yahut Ermenice; aile isimleri yine öyle!..

Rumlarla Ermenilerde anadil Rumca yahut Ermenice; aile isimleri yine öyle!..

Kültür, yarı İspanyol, yari İbrani... Yahut Bizans...

Yazılar bambaşka...

Renklerin, duyguların Türklükle ilgisi hak vere...

Vaziyeti biraz daha canlandıralım: Karşınıza bir adam çıkıyor. Size düzgün bir Almancayla "Adım Hanze, aile adım Hopler" dedikten sonra Cermen medeniyetinin büyüklüğünden, edebiyatının, musikisinin letafetinden bahsediyor. Ve siz ona Türklükten dem vurdukça ağzını açıp esniyor. Bu kadar da değil; üstelik bıyıkaltı gülüyor!.. Fakat... Menfaati söz konusu olunca "Ben Türküm!" diyor.

Buna inanır mısınız? Yoksa güler misiniz?

Ya bizimkilerin bundan farkı ne?!

*

Ne yapmalı?

Türk olmalı...

Nasıl?!

Bence bunun ilk çaresi okulların birleştirilmesidir.

Fakat... Ne tarzda birleşecekler?

Hepsinin ders programları bir olacak... Hepsinin kitapları bir olacak... Ve hepsi bir dilde yazılmış, bir duygu, bir kültür taşıyan şeyler bilecekler ve okuya-

---

1 Tevfik Fikret Sılay. (Y.N.)

2 Büyükada. (Y.N.)

caklardır. Bütün bunlara Türk kültürü, Türk dili denir. Bu yolda yetişenlere de Türk denir.

Türk! Dünyanın bu en güzel, en şerefli adını taşıyabilmenin tılsımını bulmak görülüyor ki sanıldığı kadar güç değildir.

Bu tılsım okul sıralarındadır. Yuva orasıdır. Kızılelmaya varabilmek için yeni soy orada kanatlanacak, oradan uçacaktır... Yere düşmeyen, yere düşürülemeyen kartallar gibi... Ve... Bütün dünyanın üstünde!..

*

Biliyorum, birtakım ukala bana Lozan Antlaşması'nın azınlıklarla ilgili hükümlerinden söz açacaklardır.

Bunu unutan yok!.. Yalnız bunu değil, herhangi bir taahhüdünü unutmamak Türklüğün hasletidir.

Fakat bu mesele ne zaman ileri sürülür, bilir misiniz?

Türkler tarafından azınlık zorla Lozan'ın tanıdığı haklardan vazgeçirilmek istenirse...

Yeni Türk rejiminin zorlukla işi yok. O, gönülden gelen birlik dileklerine kapılarını açar. Tıpkı Medeni Kanun çıktığı zaman azınlıkların Lozan Antlaşması'yla kendilerine tanıttığımız dini imtiyazlarından vazgeçmeleri, bugünkü durumu benimsemiş olmaları gibi...

Onların okul işlerinde de böyle bir arzu göstermelerine bir engel yoktur.

Ya istemiyorlarsa?!

Bunu düşünmüyorum bile... Buna inanmak istemem bile.

Mutlaka istemiyorlar denecekse veya denebilirse?

O halde ahitlerin, kanunların tanıdığı haklar onlara bol bol yetmelidir.

Türklükleri Osmanlı Bankası'nın Türklüğünden ileri geçmeyenler, o bankanın bu topraklardaki haklarından fazla ne isteyebilirler ki?

Moral bakımdan dahi öz Türk haklarını mı?

Öyle ise yine moral bakımdan öz Türklüğü kabul etmelidirler.

Herkes diyanetinde hürdür. Fakat... Türklükte bir.

Büyükada, 15 Şubat 1936
Mahmut Esat Bozkurt

MASONLUK VE MASONLAR

Masonluk Meselesi Hakkında Beyanat*

Muhterem Avukat Nahit Hilmi Beyefendi'nin[1] masonluk hakkında bana hitaben *Hizmet* gazetesinde çıkan kıymetli görüşlerini dün okuyabildim. Çok istifade ettim. Fakat bütün bunlar masonluk hakkındaki düşünüşlerimden bir şey değiştirmemişlerdir. Fikirlerimde sabitim. Ne masonlar beni ne de ben bazı masonları ikna edebileceğim. Bu mukadderdir. Beni bu görüşleri beyana sevk eden, muhterem mason avukatın nezaketi, kibarlığıdır. Yoksa masonluğun kendisi değildir. Çünkü masonluğun ne olduğunu, nasıl kullanıldığını bilirim ve bunun hakkındaki kararımı çoktan vermişimdir.

Bazılarının "Masonluğu bilmiyorsun, cahilisin" gibi hitaplarına karşılık vermekte mazurum. Hatta muhterem Nahit Hilmi Beyefendi'nin "Yabancı lisanları biliyorsunuz, bu dillerde çıkan kitapları okusaydınız masonluk aleyhinde bulunmazdınız" tarzındaki fikirleriyle de meşgul olmayacağım. Çünkü bu bahis, sen falan kitabı okumadın, ben falan kitabı okudum gibi henüz mektep bitirmiş insanların gençlik övünmelerine benzer gibi bir şey oluyor. Nerede kaldı ki masonluğun yüksek derecelerinden birini işgal ettiğini öğrendiğim muhterem avukata okuduğum şeylerle ders verir gibi bir vaziyet almayı da ergin bir münazara usulüne uygun bulmam.

---

* *Hürriyet*, 7-8 Ekim 1931; *Anadolu*, 8, 11 Ekim 1931.

1 Nahit Hilmi Özeren. (Y.N.)

Nahit Hilmi Beyefendi yobaz hocalarla Cizvit papazlarının masonluk aleyhtarı olduklarını ileri sürüyor. Beni onlarla bir safta masonlara aleyhtar görmekte eza duyuyor.

Muhterem avukatın bu tarzdaki yanlış muhakemesinden ben de çok eza duymaktayım. Fakat her ikimiz de bir şeyle teselli bulabiliriz: Yobaz hocalarla Cizvitler mason aleyhtarı Mahmut Esat'ın lehinde değildirler. Onu ellerinden gelse bir kaşık suda boğacaklardır. Demek ki Cizvitlerle, yobazlarla aramda bir ittifak yoktur. Bunların masonluk husumetleri başka, benim aleyhtarlığım büsbütün başkadır.

Masonluğun şiddetli aleyhtarı Mahmut Esat, davasını kazanmak için yobazlarla Cizvitlere el uzatmaya tenezzül etmez. Her iki teşekkülün de hasmıyım. Çünkü her ikisini de Türk milliyetçiliğine karşı zararlı ve çok tehlikeli görüyorum. Örgüt haline gelen mezheplerin her ne şekilde olursa olsun dünya işlerine karışmalarının düşmanıyım. Masonluk bir mezheptir.

Nahit Hilmi Beyefendi masonluğu Türk milliyetçiliğine zararlı değil, onun hizmetinde gibi gösteriyor. Bu yazıda "Üstad-ı A'zam" gibi belirsiz isimler verilen, kim olduğunu bilmediğim gizli bir zatın son nutkunu delil olarak ileri sürüyor. Bu nutku vaktiyle okumuştum. Bu defa da *Hizmet* gazetesinde çıkan kısmını dikkatle gözden geçirdim.

Bu nutuk dahi, zatıâlinize hemen söylemeliyim ki, kanaatlerimde bir değişiklik vücuda getirmedi. Bilakis onları kuvvetlendirdi. Çünkü "Üstad-ı A'zam" adını taşıyan o gizli zat, istemeyerek, fakat tashihe uğrattığı bu nutkunda bile beynelmileliyetçiliğin[1] (internationalité'nin) masonluğun hedefi olduğunu ısrarla beyan ediyor.

Mahmut Esat Beyefendi, bu sırada 15 Eylül 1931 tarihli Hizmet gazetesini açarak Nahit Hilmi Bey tarafından nakledilen nutkun şu parçalarını okumuştu:

"İdealimizin -yani masonluğun- genişleyerek, sınırlarımızı aşarak dünya çapında kolektif (müşterek) bir ideal halinde tecelli edebilmesi için milletlerarası münasebetlerimizin devam ettirilmesine ve geliştirilmesine çalışmaktan haz ve zevk duyarız. Fakat itiraf edilmelidir ki insanlar, milletler arasındaki sıkı sınırı ortadan kaldıracak kadar henüz gelişmiş değildirler."

Bir başka parçayı aynen okudu:

"Dünya çapında bir kardeşlik, yani bütün dünya insanlarının birbirini kardeş kabul edivermeleri esasının realize oluvermesi bugün çok uzak bir idealdir.

1 Beynelmileliyetçilik: Enternasyonalizm, uluslararasıcılık. (Y.N.)

Dolayısıyla fazilet ve insanlık telkinlerine evvela kendi memleketlerimizde, kendi sınırlarımız dahilinde başlamak lazımdır."

Mahmut Esat Bey tuhaf bir vaziyetle omuzlarını kaldırdıktan sonra şu suretle sözlerine devam ettiler:

"Rica ederim Reşat Bey,[1] bu satırları okuduğunuz zaman ne anlıyorsunuz? Benim anladığım şudur" *dediler ve bana elinden hiç düşürmediği 11 kuruşluk sigaralarından bir tanesini dahi vererek beyanatlarına devam eylediler:*

Masonluğu bütün dünyaya bir anda kabul ettimek mümkün olmadığı için bizim masonlar bunu evvela bize getirecekler, evvela bizi mason, yani bütün dünyayla kardeş yapacaklar, sonra da sınırlarını aşarak dünya masonlarıyla el ele herkese anlatmaya çalışacaklar! Çok güzel, çok cazip bir hayal!.. Amma, yakıcı, kül edici, tehlikeli bir hayal!.. Zaten masonluğu ellerinde nüfuz, istila, tahakküm, soygunculuk vasıtası yapan emperyalistlerin istediği de bundan başka bir şey değildir. İstila altında kalan kara bahtlı memleketlerdeki mason localarının faaliyetlerine bakılırsa bu hakikati muhterem Nahit Hilmi Beyefendi'nin de üzüntüyle, hüzünle göreceğine inanmak isterim.

"Üstad-ı A'zam" denilen gizli zatın bize anlattığına bakılırsa, masonluğun hedefi ve ideali beynelmilel[2] kardeşliktir; milliyetçilik değildir. Milliyetçiliğe aleyhtardır; hatta düşmandır. Çünkü milliyetçilik onun idealine taban tabana zıt bir varlıktır.

Nahit Hilmi Beyefendi masonluktaki "beynelmilel" (international) tabirini iştirak usulleriyle yorumlamaya çalışmışlar. Bu çıkmaz bir yoldur; çok zayıf bir dayanaktır.

Hani Reşat Bey, bu anlamlandırma, bu yorum bizim bazı yobaz cahil hocaların Kur'an-ı Kerim'i daha fazla yükseltebileceklerini sanarak mesela "tuyur" kelimesinin "t" harfindeki zamimeyi yorumlayarak bugünkü "tayyare" manasını çıkarmaları gibi tuhaf bir şey oluyor. Muhterem avukatın masonluğu böyle bir yoldan müdafaaya çalışmasına gönlüm razı olamaz. "International"in bir tek manası vardır; o da beynelmileldir; milliyetçiliğin aksidir.

Bu sırada Mahmut Esat Beyefendi'nin yanında oturmakta olan hemşerilerinden çiftçi bir Kuşadalı durup durduğu yerde bahse karıştı. Mahmut Esat Bey'in kendisine uzattığı o 11'lik cigarayı tellendirdi:

---

1 Hürriyet Gazetesi Başyazarı Mahmut Reşat Bey. (Y.N.)
2 Beynelmilel: Enternasyonal, uluslararası. (Y.N.)

"Dedile dedile emme... Kulak asma. Bu işler de senin dediğin gibi" dedi. Kuşadalının bu orijinal hükmü hepimizi güldürmüş, Mahmut Esat Bey de hafifçe tebessüm etmekten kendisini alamamıştı. Tekrar söze devamla dediler ki:

"Masonluk milliyetçiliktir" demek "Hıristiyanlık Müslümanlıktır, Müslümanlık aynı zamanda Hıristiyanlıktır" demek gibi acayip bir şey oluyor!.. Değil mi?..

Daha açık konuşalım: Masonluğa her millet girebilir mi? Mason olarak hepsinin hedefi, akidesi bir mi? Mesela bir Fransız, bir Japon, bir Yunanlı buraya gelince bizimkilerin arasına karışmak hakkına sahip mi? Bir Yahudi, bir Rum, bir Ermeni bizimkilerle bir locada toplanıyor mu? Masonluğun mukadderatına bizimkiler kadar hâkim mi? Evet. O halde Fransızın, Japonun, Yunanlının, sonra mekteplerinde hâlâ Rum, Yahudi, Ermeni kültürüyle yetiştirilen, Türkçeyi değil, hâlâ kendi dillerini söyleyen, söyletmekte inat eden, böyle yetiştirilen insanların bizimle bir çatı altında anlaşmalarına, bizden olmalarına imkân var mı? Milliyetlerini muhafaza için Lozan Antlaşması'na bile azınlık hakkını koyduran bu adamların kardeşliğine masonluk bizi nasıl inandırabilir? Bu mezhebin milliyetçilik denecek neresi kalıyor?

* * *

Anlamak istediğim yönlerden birisi de şudur: Biliyoruz ki ırk, milliyet farkı olmaksızın masonluğa herkes girebilir. Orada herkes usulü dairesinde masonluğun mukadderatına hâkim olabilecek mertebelere çıkabilir. Demek ki bir Rum, bir Yahudi, bir Ermeni de böyle bir teşekkülün başına şef olarak geçebilecek ve Türk masonluğunu idare edecek!.. Hatta ne bileyim bir Fransız bile, bir Yunanlı bile... Bütün bunlara göz yumacağız, "masonluk milliyetçiliktir" diyeceğiz, öyle mi? Bu nasıl olur? Ve buna kim inanır?! Her halde ben değil... Yakın uzak tarihimiz hiç değil!..

Benim şahıslarla hiçbir meselem yoktur. Masonlar arasında çok sevgili arkadaşlarım vardır. Bunlara hürmetim vardır. Benim hücumlarım şahıslara değil, doğrudan doğruya masonluğun prensiplerinedir. Bu çok insani olduğu iddia edilen prensiplerle dünya ve insanlık istismar ediliyor. Mesela düşününüz ki İngilizlerin meşhur casusu Lawrence bile masondur. Başlarında Ağa Han[1] bulunan mason locaları İngilizlik namına Hindistan'ı baştan başa doldurmuş kardeşlik teraneleri içinde 320 milyonluk bir insan kitlesinin boynunda esaret zincirinin sürüklenmesine sebep oluyor.

---

1 III. Ağa Han (1877-1957). (Y.N.)

Rica ederim, Casus Lawrence, Ağa Han, daha bilmem kimler buraya gelebilseler localara kardeş diye girmek hakkına sahiptirler. Bunun da adına milliyetçilik mi diyeceğiz? Buna milliyetçilik değil, insanlık bile demezler. Benim bütün endişelerim, aziz vatanın masonluğu kabul eden öz ve güzide evlatlarının haberleri olmadan, başka yerlerde olduğu gibi masonluğun memleketimiz ve milletimiz aleyhine kullanılmasıdır; kullanılıyor da...

Masonluk tatbikatta bu neticeleri veriyor. Teorik cepheden de bakılsa, milliyetçiliği, milliyetçilik duygularını öldürmek davasındadır. Çünkü "beynelmilel"ciliğe varabilmek için ilk yıkılacak, yıkılması lazım gelen engel budur, değil mi?

Müsaadenizle size bir acı hatıramı nakledeyim: İsmini alenen söylemeyeceğim bir jandarma yüzbaşısı şu değerlendirmede bulunuyordu: "Bir harp olursa, ben karşımdaki masonlara silah çekmem. Eğer icap ederse silahı onlara değil, kendi bağrıma sıkarım." Masonluğun tahribatını görüyor musunuz?

Mahmut Esat Bey'in simasında çok ciddi bir dalga dolaştı. Sıkıntısından 11 kuruşluk cigaralarından birini yakmış, düşünmeye başlamıştı. Sanki bu sükût, muhterem muhatabımın ruhuna sinmiş büyük bir ıstırabın açık bir ifadesi oluyordu. Nihayet tekrar beyanatlarına devam ettiler:

Bir de benim anlamadığım bir nokta var. Masonluk bir teşekkül olduğuna göre nasıl oluyor da gizli duruyor? Ne olursa olsun gizli teşekküller kanunen yasaktır. Gerçi "Türk Yükselme Cemiyeti"[1] diye hükümete -o da pek yeni olmak üzere- bir beyanname verilmiş ve bu teşekkülün vaziyeti kanuna uydurulmak istenmiştir. Bundan evveline kadar gizli olması hoş mu görülecek? Milletin kanunları herkes, her teşekkül için bir değil midir?

Bir de "masonluğun" adına ne hakla "Türk Yükselme Cemiyeti" denerek hakikat gizleniyor? 31 Mart hadisesinde asılan Derviş Vahdeti kurduğu "İttihadı Muhammedi Cemiyeti"ne "Laik Türk Cemiyeti" deseydi hakikat değişecek miydi? Beynelmilelci[2] olan masonluk nasıl olur da "Türk Yükselme Cemiyeti" firması arkasında saklanıyor? Buna kim inanır?

Masonluk insanlık için çalışıyormuş, iyilik ediyormuş bahsine gelince: Acaba bu iyiliklerin memleketimizle alakalı kısımlarının neler olduğunu öğrenebilir miyiz? Benim bildiğim, bazı masonların masonluğu ileri sürerek kendi ceplerini -hem de Türk milleti zararına- doldurmaya çalıştıkları ve doldurduklarıdır.

1 Doğrusu "Türk Yükseltme Cemiyeti". (Y.N.)
2 Beynelmilelci: Enternasyonalist, uluslararasıcı. (Y.N.)

Bunların zaman zaman hükümeti bile etkilemek istedikleri, hükümeti kendi çıkarlarına alet etmek istedikleri görülmüştür. Mesela Yavuz işinde rüşvet meselesinden[1] mahkûm eski mason "Üstad-ı A'zam" Fikret Bey'i[2] hatırlayabiliriz. Bilmem daha sayalım mı? Buna lüzum var mı?

Nazarı dikkatimi çeken yönlerden biri de, Türkiye'ye Protestan ve genç Hıristiyanlık propagandası için gelen misyonerlerin mason olmalarıdır. Elbette günün birinde Türk milleti ve onun hükümeti bunların hesabını soracaktır. Her halde yanlarına kâr kalmayacaktır.

Muhterem muhaliflerim ve bilhassa muhterem Nahit Hilmi Beyefendi diyebilirler ki bu işlerle masonluk prensiplerinin alakası yoktur; bunlar şahıslarla alakalı şeylerdir. Eğer davamıza böyle bir mantık, bir muhakeme cereyanı verirsek işin içinden çıkmak zor olur. Dünyada hemen her mezhep, her din iyi gaye hedefleyerek yayılmıştır. Fakat tarih onu muhakeme ederken tatbikatta verdiği neticelerle hükmeder.

İslam dini, Hıristiyan dini için de böyle denebilir. Birinin zaman zaman yobazlar, cerrarlar,[3] ikiyüzlüler, diğerinin cennet anahtarlarını satan papazlar elinde kalması yüzünden din namına işlenen fecilikleri, rezaletleri bilmem ki belirtmeye gerek var mıdır? Tarih bunları yaza yaza bitiremez. Hükmünü verirken "dinlerin dünya işlerine karışmaması, yalnız vicdan malı olarak kalması lazımdır" diyor. Nerede kaldı ki masonluk bir vicdan meselesi de değildir. Türkiye'de siyaset yapıyor, memleketi ikiye ayırıyor. Türk gençliğini şuursuz hülyalar içinde bırakıyor. Tehlike var!

Büyük Türk gençliği, mefkûresini masonlukta bulamaz. O, idealini 10 bin yıllık Türk tarihi kokan bu topraklarda, bütün bir medeniyete 10 bin yıl üzerinden bakan milletinin bağrında bulabilir. Her şeyden evvel Türküz, her şeyden sonra yine Türküz. Onun için yaşarız, onun için ölürüz.

Mahmut Esat Beyefendi artık son sözünü söylemiş ve Türkiye'de Türklükten başka dava olamayacağını tekrar ederek izahatına son vermiştir.

Müsveddeleri toplayarak matbaaya koşarken arkamdan seslenip "Bir cigara daha alınız" dediler. İki gün devam eden bu beyanatı Hürriyet'e vermek zahmetinde bulunduklarından dolayı kendilerine teşekkür ettim.

Mahmut Reşat

---

1 Yavuz zırhlısının onarımı için açılan ihaleye fesat karıştırmak ve rüşvet almaya teşebbüs iddiasıyla 1928'de Yüce Divan'da yargılanan Bahriye Vekili İhsan (Eryavuz) ve Bilecik Mebusu Fikret (Onuralp) Beyler mahkûm olmuşlardır. (Y.N.)

2 Fikret Takıyettin Onuralp. (Y.N.)

3 Cerrar: Dilenci; zorla para alan (kimse); arkasından sürükleyen. (Y.N.)

Masonluğun Aforozu*

Masonluğu fazla telaş almış... Sanki kıyamet kopuyor. Fazla üzdüm galiba!.. Buna çok üzüldüm. Fakat ne yapabilirim ki?! Bir gün Türk milleti ağlayacağına, varsın bütün bir dünya masonluğu üzülsün... Hatta bundan Türk olmayan bütün bir dünya üzülse vazifemde bile olmaz. Milletim sağ olsun!.. Mücadele devam edecektir. Hakikatler birer birer meydana çıkacaktır. Bunlar balçıkla sıvanamaz. Türküz ve bütün bir masonlukla tek başımıza uğraşacak kadar kuvveti kendimizde buluyoruz. Korkumuz yoktur.

İşi bulandırmaya lüzum yok: Tıpkı Kur'an'daki "tuyur" kelimesinden bazı yobaz hocaların "tayyare" manasını çıkarması gibi, "Milletim nev'-i beşerdir, vatanım rû-yi zemîn"[1] diyen prensipleriyle masonluğu milliyetçi bir teşekkül göstermek doğru değildir. Buna kimse inanmaz. İnandırmaya çalışanlar bir gün yorulacaklar ve düşeceklerdir; o gün, Türk milletinin uykuda olmadığını anlayacaklardır. Masonluk beynelmileliyetçi[2] bir mezheptir; hem de "Sâni'-i A'zam" denilen allahlarının himayesinde Türkü, Rumu, Ermeniyi, Yahudiyi, Fransızı, İngilizi milliyet ve din farkı olmaksızın kardeş tanıyan, kardeş yapmaya çalışan kapkara mutaassıp bir mezheptir. Türk milleti ve Türk memleketi bu yolda ipliğini boyamak isteyenlerin -hem de birkaç Türk olmayanın- istismar vasıtası olamaz. Masonluk budur. İnatla inkâr edenler, çok değil, ellerindeki iki ciltlik *Larousse* lügatiyle *Ansiklopedi*'nin[3] muhtevasını, bellerine -milletin değil, ken-

* *Anadolu*, 13 Teşrinievvel (Ekim) 1931, No: 5129.

1 Şinasi'nin "Milletim insanlıktır, vatanım dünya" anlamına gelen ve Victor Hugo'nun *Les Burgraves* (1843; Derebeyler) adlı piyesinin girişinin sonundaki "Avoir pour patrie le monde et pour nation l'humanité" cümlesinin bir nevi tercümesi olan dizesi. (Y.N.)

2 Enternasyonalist. (Y.N.)

3 *Encyclopédie Française*. (Y.N.)

di kendilerine- taktıkları kılıç kadar yüreklerinde cesaret varsa, bize tercüme etsinler. Fazlasına zaten lüzum kalmaz.

Bugün masonluk, tatbikatta dünya politikacılarının, bilhassa Siyonist Yahudilerin elinde bir atlatma, bir istila, bir soygunculuk vasıtası olmaktadır. Türk olmayan bazı kimseler masonluğu bizim henüz yaralarını kurutmaya çalışan memleketimizde de böyle kullanmak istiyorlar; kullanmaya çalışıyorlar. Bütün bu hakikatleri inatla inkâr edenler, büyük mağlubiyetin acılarını perişan milletinin varlığında ve kendi nefsinde tatmış olan General Ludendorff'un son çıkan *Yeni Cihan Harbi*[1] adındaki kitabını okuyabilirler.

Hakikatleri bulandırmaya lüzum yok. Buna çalışanlar beyhude yorulacaklardır. Çünkü bir gün gelecek, hakikat onları mağlup edecektir. İğneli beşik hakikatten bir damla kan alamayacaktır. Bizim -*Hürriyet* gazetesinde de açıkça söylediğimiz gibi- şahıslarla hiçbir davamız yoktur. Bunlardan Türk olanların hepsine sevgimiz ve hürmetimiz vardır. Hele masonluk ağlarının içine düşen temiz ve öz Türk gençleri bizim ciğerimizden koparılıp alınmış sevgililerdir. Onların ayrılık gamını çektiğimiz yetmiyormuş gibi, bir de bu sevgilileri ithama takatimiz yoktur. Bunlara milliyetsiz demedik. Böyle bir şeyi düşünmek bile istemeyiz. Biz masonluğa, bu iğneli beşik tuzağına hücum etmekle tehlikeli bir yolun içinde saflıkla yürüyenlere büyük ve milli felaketi haber vermeye çalışıyoruz. Tekrar ediyoruz: Biz masonluk prensipleriyle bunların neticelerinin düşmanıyız.

Mason şefleri ve bazı çömezleri benim masonluk aleyhinde söylediklerimin hiç ehemmiyeti olmadığını söylüyorlar. Bu çok doğrudur. Mahmut Esat'ın görüşlerinin Türkiye'de, dünyanın bu en güzel, hür memleketinde, gözün tuttuğu veya tutmadığı herhangi bir vatandaşınkinden farkı ve fazlalığı olamaz. Bununla iftihar ederim. Çünkü böyle bir memleketin oğluyum... O halde bütün bu mason heyecanlarına, gürültülerine neden lüzum görülüyor?

Sükûnetle cevap vermek lazımdır. Böyle yaraşır, değil mi? Fakat bunu yapamadılar. Zaten yapamazlar da. Varsınlar şahsımla da uğraşsınlar, sövsünler... Türk milleti görüyor; hakikatin nerede olduğunu biliyor. Bize lazım olan da budur.

Bir hakikatin tekrarından zevk alıyoruz ve inanıyoruz ki Türk gençliği idealini masonlukta bulamaz. O, 10 bin yıllık bir tarihin evladıdır. O tıpkı bir zafer kartalı gibi bu tarihin üstünden bugünkü medeniyetin içine girmeye ve orada yükselmeye adaydır.

İzmir, 12 Ekim 1931
Mahmut Esat

---

1 Erich Ludendorff'un masonlukla ilgili *Vernichtung der Freimaurerei durch Enthüllung ihrer Geheimnisse* (Münih, 1927) ve dünya savaşıyla ilgili *Weltkrieg droht auf deutschem Boden* (Münih, 1930) adlı kitapları bulunmaktadır. Yine dünya savaşıyla ilgili olarak *Vu* dergisinde şu makalesi yayımlanmıştır: Général Ludendorff, "La Guerre Mondiale nous menace", *Vu: La Prochaine Guerre*, 11 Şubat 1931. (Y.N.)

Cumhuriyet Gazetesinin Haberini Tekzip*

Ankara'da bulunmakta olan eski Adliye Vekili İzmir Mebusu Mahmut Esat Bey'den dün şu telgrafı aldık:

Anadolu Gazetesine, İzmir

Ankara, 17 - Hiçbir gün hiçbir yerde farmasonluğa girmeye talip olmadım. *Cumhuriyet* gazetesinin yayını doğru değildir. Farmasonların yeni yayınlarını takip ediyorum. Cevap vereceğim. Hakikat gizli kalmayacaktır. Farmasonluk teslim olacaktır. Telgrafımın yayımlanmasını rica ederim.

Mahmut Esat

***

İzmir'deki mason üstatlarından ismini vermek istemeyen bir zat dün matbaamıza telefon ederek bize aynen şunları söyledi:

- Mahmut Esat Bey'in İzmir'de mason olmak için Güneş mahfeline müracaat ettiğini bir gazetede okudum. Mahmut Esat Bey masonluğa alınması için burada ne müracaatta bulunmuş ne de masonlarla bu mesele hakkında konuşmuştur. Keyfiyeti bu suretle açıklamaya lüzum gördüm. Yazmanızı rica ederim.

* *Anadolu,* 18 Teşrinievvel (Ekim) 1931, No: 5133, s.1.

Masonlara Cevap*

Eski Adliye Vekili, mebusumuz Mahmut Esat Bey Ankara'da bulunmaktadır. İzmir'den hareketinden bir gün evvel gazetemizde "Masonluğun Aforozu" unvanlı bir başmakale yayımlamıştı.[1] Hareketi günü sabahı da Hürriyet'e yine masonluk hakkında beyanatta bulunmuştu. Fakat Hürriyet bazı sebepler dolayısıyla birkaç gün yayımlanamadığı için Mahmut Esat Bey'in beyanatı da yayımlanamamıştı. Masonluk münakaşası evvela gazetemizde başlamış olması itibariyle okuyucularımızı olup bitenlerden haberdar etmek maksadıyla Mahmut Esat Bey'in bu beyanatını aynen biz yayımlıyoruz:

Masonluk ayaklanmış bir halde... İstanbul ve İzmir masonları, başmason önde, hepsi heyecan ve telaşta. Fakat bütün bu gürültüler hakikati değiştiremeyecektir.

*

Operatör Kemal Bey'in[2] beyanatını okudum. O, bana cevap vermiyor; aklına geleni söylüyor; yeriyor ve arkamdan konuşuyor! Fakat bu yol onu ve masonluğu selamete çıkaramaz. Ben cevap bekliyorum. Halbuki masonluk bana sövüyor. Tekrar ediyorum, sorularım şunlardır:

1) Masonluğun hedefi, gayesi, insanlık, beynelmilelcilik değil mi? Bu dava milliyetçiliğin nasıl dostu olabilir? Nasıl olur da buna milliyetçilik denir? Bu iki tez nasıl birleşebilir? Masonluk "Sâni'-i A'zam" dediği allahının himayesinde

---

* *Anadolu*, 18-20 Ekim 1931, No: 5133-5135.

1 Söz konusu makale için bkz. elinizdeki ciltte, s.323-324. (Y.N.)

2 Türkiye Maşrık-ı A'zamı Mim Kemal Öke. (Y.N.)

Yahudiyi, İngilizi, Ermeniyi, Türkü, Fransızı, Müslümanı, Rumu vs. kardeş saymakta ve bunlarla beraber çalışmaktadır. Bu teze nasıl Türk milliyetçiliği diyebiliriz? Bu iki zıt hakikat ortada dururken kırk dereden su getirerek işi örtbas etmeye imkân var mı? Yoksa Türk milletinin sağduyusu hiçe mi sayılıyor? Buraya cevap isterim. Bana sövmek kolay... Fakat önce bunlara cevap versinler.

2) Masonluk emperyalist ve büyük sermayeli milletlerin elinde bir istila ve bir soygunculuk vasıtası oluyor. Milliyet duygularını uyuşturup öldürmek için kullanılıyor. Siyonist Yahudilerin intikam aletidir. Bunları misallerle, olgularla söyledik.[1] Bu da sessizlikle karşılık gördü. Cevap bekliyoruz.

*

Anadolu ve *Hürriyet* gazetelerinde biz masonluğu daha birçok noktalardan itham ettik. Mesela askerlerimize de masonluk propagandası yapıldığını söyledik. Bir jandarma yüzbaşısının memleket ve millet için tehlikeli fikirlerini haber verdik. Uzağa gitmeye ne hacet, Operatör Kemal Bey -ki bugün masonbaşıdır- bundan birkaç sene evvel orduya mensup bir kaymakamdı.[2] Acaba masonluk propagandasını orduda yapmadı mı? Buna kim razı olur? Bütün bunlara sövmekle değil, makul cevaplarla karşılık istiyoruz.

*

İngiliz memuru Casus Lawrence, İngiliz adamı Ağa Han[3] ve istiklal muharebeleri sırasında bu memleketin en büyük adamına suikast için Ankara'ya gelen ve asılan Hintli Mustafa Sagir birer masondular. Bunları arasına alan masonluğa Türk milliyetçiliği mi diyeceğiz? Yüzelliliklerin içinde de masonlar var. Bunlar da -bizim Operatör'ün ifadesini kullanarak söylüyorum- "masonluk camiası" efradıdır. Türk milliyetçiliğini bunlarla beraber mi yapacağız?..

*

Bizdeki mason şefleri masonluğa "milliyetçiliktir" diyorlar!!. Bunu yeni duydum. Yeni bir icat karşısındayız. Yahudiyi, Müslümanı, Türkü, Arabı, Acemi, Amerikalıyı, İsviçreliyi, Almanı kardeş ve bir sayan ve onlara Türk kadar inanan ve onları Türk kadar seven sakat esasları bir tarafa bıraksınlar, yalnız Türklüğü düşünen Türk milliyetçisi olarak ortaya çıksınlar, anlaşalım.

Bunu yapamazlar. Çünkü masondurlar, beynelmileliyetçidirler. Çünkü masonluk Türk milliyetçiliği değildir. İstenildiği kadar masonluk milliyetçiliktir denilsin; boştur. Bu, tıpkı "Hıristiyanlık Müslümanlıktır" demek gibi gülünç bir şeydir. Saklanmaya lüzum yok.

---

1 *Anadolu,* 8, 11 Ekim, No: 5125-5127; *Hürriyet,* 7-8 Ekim, No: 293-294. [Bkz. elinizdeki ciltte, s.317-322 -Y.N.]

2 Kaymakam: Eskiden bugünkü yarbaya denk düşen askeri rütbe. (Y.N.)

3 III. Ağa Han (1877-1957). (Y.N.)

Bu asırda zaten bu mümkün değildir. Klasik kitaplar bile -*Ansiklopedi,*[1] iki ciltlik *Larousse-* herkese kâfi malumat veriyor. Bizdeki masonbaşıların iddiası gibi, içinde kırk dil söylenen, başka başka kırk gaye takip edilen, Babil Kulesi'ne benzeyen teşekküle, yani masonluğa "milliyetçiliktir" denemez. Buna çocuklar bile gülerler. Bunlara cevap istiyoruz; sövüşme değil.

Yok, bizdeki masonlar "biz milliyetçiyiz" dediklerine göre, masonluk perdesi arkasında milliyetçilik yapmak istiyorlar ve birbirlerini atlatmaya çalışıyorlarsa, bunu da açıkça bilelim ve bu işlere bir atlatma oyunudur diyelim geçelim!..

Eğer bizimkilere göre masonluktan murat Türkü yükseltmek ise, eğer dedikleri gibi bu milliyetçilik ise, bu gayelere samimiyetle giden Halk Fırkası'na katılsınlar; bir ikilik gibi karşımızda durmasınlar yahut muhalif siyasi fırka olarak açıkça çalışsınlar. Türk Ocakları hakiki milliyetçi oldukları halde ikilik olmasın diye yerlerini Fırka'ya bıraktılar. Masonluk neden hâlâ ayrı bir teşekkül olarak duruyor? Tekkeler çok doğru ve çok isabetli olarak kapatıldı. Sâni'-i A'zam propagandasını yapan mason tekkesinin imtiyazı nedir ki hâlâ duruyor?

*

Mason şefine "Türkiye Maşrık-ı A'zamı" namını vermek de gülünçtür. Türkiye'nin en büyük adamı başmason mudur? Masonlar Türk milletinin rızası olmaksızın bu namı ona nasıl veriyorlar? Bunlar çocukça, gülünç şeylerdir. Ben böyle kendi kendine gelin güvey olup da birtakım unvanlar takınanların zihniyetini anlamam. Onun olsa olsa kendisine "başmason" demek hakkı olabilir. Türkiye üzerinde tasarruf iddia edebilecek isimler taşımaya milletin rızası olmadıkça kimsenin hakkı ve yetkisi yoktur.

***

Hakikaten tuhaf oluyor. Kendi kendilerine bellerine birtakım kılıçlar takınarak kimisi "üstad-ı a'zam", kimisi "maşrık-ı a'zam" diye ortaya çıkıyorlar. Hem kılıç büyüklüğündeki bıçaklar da yasak silahlardandır. Bunu kanuna muhalif olarak ne hakla taşıyorlar?

Süs için diyeceksiniz. Kanunla latife olmaz. Mesela başyazarınız Reşat Bey[2] kendini durup durduğu yerde müşir, ferik, liva ilan edebilir mi? İşte bu da o türden bir şeydir.

*

Başmasonun, Operatör Kemal Bey'in beyanatına bakılırsa, masonluk beni tanır ve bilirmiş. Pekâlâ, bundan ne çıkar? Ne demek istiyor? Şahsımla mı uğraşmak sevdasındadır. Bundan korkacak cibiliyette bir adam değilim. Söyleyeceği

1 *Encyclopédie Française.* (Y.N.)
2 Hürriyet Gazetesi Başyazarı Mahmut Reşat Bey. (Y.N.)

varsa açık söylesin. Milletimden başka kimseye verecek hesabım yoktur. Allah'a bir kuru can borcum var. İşte o kadar.

Masonbaşı Kemal Bey "Mahmut Esat'ı biz tanırız" diyor; sonra bu fikrine bir şey ilave etmiyor. Eğer bildiklerini alenen söyleyemezse kendisini dürüst bir adam olarak tanımamakta haklı olurum. Ben Operatör Kemal Bey'le bütün hayatımda ancak iki-üç defa, o da ayakta, gayet kısa bir zaman görüştüm. Yalnız bir defa -hatırımda kaldığına göre Aydın şimendiferinde- bir saat kadar dereden tepeden konuştum. Mason olduğunu bile bilmiyordum; geçen sene öğrendim.

Ne söylemek istiyorsa açık söylesin. Yermeye ve arkadan konuşmaya tenezzül etmesin. Bir rivayete göre benim mason düşmanı olmaklığım, güya mason locasına müracaat etmişim de kabul edilmemişim, ondan ileri geliyormuş. Böyle bir şey aklımdan bile geçmedi. Mason olmayı düşünmek şöyle dursun, onu öğrendiğim günden beri milletimin büyük menfaatleri namına masonluğa düşman oldum ve tek başıma olsa da ona düşman kalacağım. Bakınız ben ne kadar açık söylüyorum; masonluk da bunun yarısı kadar açık olsa ya...

*

Muhterem Servet Yesari Beyefendi[1] "Masonluk gizli bir teşekkül değildir" diyor. Masonluk düne kadar gizliydi. Milletin kanununa bunun hesabı verilmeyecek midir? Bugün de gizlidir. Adı hükümete "Türk Yükselme Cemiyeti"[2] olarak verilmiştir. *Hürriyet* gazetesine geçenki beyanatımda[3] da söylediğim üzere, bu isim altında masonluğun asıl mahiyeti saklanmak istenmiştir. Tıpkı Yahudi Bene Berit[4] Cemiyeti'nin kendisine "milliyetçi Türk fırkası" demesi gibi!!. Böyle şey olur mu? Masonluğa "milliyetçiliktir" diyenler evvela bunun prensipleri hakkında ortaya attığımız sorulara cevap versinler. Bizdeki masonluğun yaptığı gibi, bir cemiyetin hakiki mahiyetini saklamayacak[5] isimlerle hükümete müracaatı dahi kanunen mesuliyeti icap ettirir. Muhterem Servet Yesari Beyefendi'nin masonluk hakkındaki fikirlerine gelince; bunlar iyi niyetle, fakat uluorta söylenmiş şeylerdir. Kendisinden bir ricamız var: *Anadolu* gazetesinde, *Hürriyet* gazetesinde günlerden beri çıkan sorularımıza cevap versinler. O vakit hem kendileri yorulmaz hem bizi yormazlar hem de kamuoyunu.

Servet Yesari Beyefendi en milliyetçi olan İngiliz milletinin bile mason olduğunu söylüyor. Çok doğru. Çünkü İngiliz milleti -geçenki beyanatımda da ısrarla söylediğim üzere- masonluğu istilacılığa bir vasıta olarak kullanıyor. Onu istismar ediyor. İngiliz masonluğu ile kardeş olan Türk masonluğu nasıl bir tehli-

---

1 Türkiye Maşrık-ı A'zamı'nın Üstâd-ı A'zamı (1924-1926 ve 1929-1930); Türkiye Yüksek Şûrası'nın Âmir-i Hâkim-i A'zamı (1931-1933) Mehmet Servet Yesari Bey (d. 1872-ö. 1943). (Y.N.)

2 Doğrusu "Türk Yükseltme Cemiyeti". (Y.N.)

3 *Hürriyet*, 7-8 Ekim, No: 293-294. [Bkz. elinizdeki ciltte, s.317-322. -Y.N.]

4 B'nai B'rith (İttifak Evlatları): Dünya çapında Yahudi örgütlerini koordine eden, Yahudi sorunları ve menfaatleriyle ilgili uluslararası ilişkiler kuran en eski Yahudi organizasyonu. (Y.N.)

5 *Anadolu*'da "saklamayacak" şeklinde. Doğrusu "saklayacak" olmalı. (Y.N.)

ke karşısında bulunduğunu bununla pek iyi anlayabilir sanırım. Hem anlamadığım bir yön daha var: Türk zabıtası her cemiyete yapabileceği gibi niçin mason localarını sıkı bir kontrol altında bulundurmuyor?

*

Başmason, nutkunda beynelmilelciliğin, yani Türk olanı da olmayanı da kardeş saymanın masonluğun gayesi olduğunu bağıra bağıra söylerken ve ayrı bir "masonluk camiası"ndan sesi çıktığı kadar bahsederken masonluğun milliyetçilik olduğunu kime kabul ettirebilir? Milliyetçilik kendi milletini düşünmek, yalnız onu yaşamaktır. Bunun ikisi nasıl birbirinin aynı olabilir? Cevap isteriz, cevap; sövme ve sövüşme değil.

*

Başmasona ve masonluğa göre vekil olarak üstlendiğim vazifeleri yerine getirmekte acz göstermişim. Ben yedi sene fasılasız Türk milletinin adliye vekilliğini yaptım. Bir buçuk sene de İktisat Vekâleti'nde çalıştım. Başmason ve masonluk kim oluyor ki hakkımda hüküm veriyor. Ben bir şey yapmış olmak iddiasında değilim ve bir şey de yapmadım. Fakat bu yolda karar verecek olan, Rumu, Ermeniyi, Fransızı, Arabı, Acemi, Yahudiyi kendisinden sayan masonluk değil, Türk milletidir. Başmasonun bu görüşüne şahsımı müdafaa için değil, milletimin hukukuna vaki korkusuzca tecavüze karşılık vermek için cevap veriyorum. Benim şahsımın ehemmiyeti yok.

Sorularıma cevap versinler.

***

Bir gazeteye göre, Ceza Kanunu'nun müzakeresi sırasında güya "Elimden gelse masonları asarım" demişim. Bunlar doğru değildir. Yalnız Lozan Antlaşması'nın müzakeresi sırasında Türk olmayan, fakat Türkiyeli bir büyük rütbeli ve nüfuzlu mason tanırım ki bu memlekette kapitülasyonların kalması için propaganda yapmıştır. Bunun gibilere hakikaten yetkim olsa cezalarını çektirmekte bir an bile tereddüt etmem. Bir tanesi için değil, hatta bin tanesi için bile tereddüt etmem.

*

Ben, masonluğun prensiplerine de, tatbikatına da, tecellilerine de Türk olarak düşmanım. Prensipleri, biraz evvel ileri sürdüğüm sebeplerden dolayı kapkara bir düşmanlıkla, bir taassupla milliyet düşmanlığıdır. Tatbikatı ve tecellileri, yine biraz evvel verdiğim misallerden, *Anadolu* gazetesinde yayımladığım makaleden[1] anlaşıldığı üzere, bundan fenadır. Kapkara mutaassıp prensiplere

---

1 "Masonluğun Aforozu" başlıklı söz konusu makale için bkz. elinizdeki ciltte, s.323-324. (Y.N.)

karşı mutaassıp bir milliyetçi olarak yürümekle iftihar ederim. Bu mücadelede bir gün takatim kalmazsa elbet beni takip edecekler bulunacaktır.

*

Beni şahıslara hücum etmekle itham etmek istiyorlar. "Masonluğa girmiş olan Türk gençleri milliyetsiz değildir" diyorlar. Ben hiçbir yazımda ve beyanatımda böyle bir şey iddia etmedim. Böyle bir şeyi ağzıma bile almadım. Masonluğun maksadını anlıyorum. Fakat beni Türk gençliğinden ve Türklükten hiçbir gün ayrı düşüremeyecek. İstediği kadar iftirada bulunsun ve yalan söylesin. Zaten oraya girmiş olan Türklerin masonluktan ayrılma günü uzak değildir. Yeter ki sorduğum sorulara masonluk açık cevap verebilsin. Verebilir mi? O kadar veremezler ki masonluğa mensup gazeteler beyanatımı bile milletten saklamaktadırlar. Onu tahrif ediyorlar.

*

Hürriyet gazetesinde "M.C." imzalı bir yazı gördüm. Masonluğu müdafaa etmek isteyen bu zatın kanaatinin zayıflığına bakınız ki imzasını bile saklamış. Düşündüm; bu imza ne olabilir dedim. Olsa olsa "mason cemiyeti"dir dedim. İmzasız yazılara cevap vermek âdetim olmamakla beraber, eğer bunu yazan hakikaten mason cemiyeti ise şu kadarcık bir şey söylemek isterim:

Bu yazılara göre benim aleyhtarlarım varmış. Bunu da yeni öğrendim. Olabilir ya, insanız; dostumuz da, düşmanımız da bulunabilir. Amma ben kimseye düşman ve aleyhtar değilim. Memleketimin ve milletimin dostuyum. Onun menfaatlerini müdafaa ederken bazılarını gücendirmiş olabilirim. Fakat bunların masonlar arasında olduğunu bilmiyorum. Bilakis orada şahsı çok sevgili arkadaşlarım vardır. Ben masonluğa prensipleri, tatbikatı ve tecellileri itibariyle düşmanım. Buna dair cevap bekliyorum.

*

Özetle, masonluk, tatbikatta Siyonist Yahudilerin bir tuzağı ve aletidir. Milletlerin kanını bu iğneli beşikten akıtmak ve emmek istiyorlar. Türk milleti bu tuzağa düşürülemeyecektir. Büyük mağlubiyetin acılarını milletinde ve kendi nefsinde tatmış olan General Ludendorff'un son çıkan *Yeni Cihan Harbi*[1] adındaki eserini şüphesi olanlar okuyabilirler.

Söylenecek daha çok şeyler var. Sorularımın cevabını almadan şimdilik bu kadarla yetiniyorum.

---

1 Erich Ludendorff'un masonlukla ilgili *Vernichtung der Freimaurerei durch Enthüllung ihrer Geheimnisse* (Münih, 1927) ve dünya savaşıyla ilgili *Weltkrieg droht auf deutschem Boden* (Münih, 1930) adlı kitapları bulunmaktadır. Yine dünya savaşıyla ilgili olarak *Vu* dergisinde şu makalesi yayımlanmıştır: Général Ludendorff, "La Guerre Mondiale nous menace", *Vu: La Prochaine Guerre*, 11 Şubat 1931. (Y.N.)

Farmasonlar Dinleyiniz!..*

Mahmut Esat Bey masonluğa hücum için yazdığı makaleleri Vakit'e göndereceğini bildirdi. Bugün birincisini koyduğumuz bu makalenin bundan sonrakilerini de koyacağız. Bu meselede tarafsız olduğumuz için kendisine verilecek kıymetli cevaplar da sütunlarımızda yer bulacaktır.

Ben söylemiyorum. İki klasik kitap, *Ansiklopedi*[1] ve *Larousse* diyor ki:

Farmasonlar birbirini kardeş tanırlar. Hangi millete mensup olurlarsa olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar birbirine karşılıklı yardımla mükelleftirler.

Farmasonluğa kabul bazı merasime tabidir. Oraya dahil olanlar bu cemiyetin hiçbir sırrını vermemeye yemin ederler.

Bazı âlimler masonluğun kökenini Mısır ve eski Yunanistan'a kadar çıkarırlar. Bunu Hazreti Süleyman zamanında Kudüs'teki mabedin inşaası tarihine kadar götürenler de vardır. Masonluğun kurucusu olarak bu mabedin mimarı "Hiram"ı tanırlar. "Hiram" masonluğun ilk büyük üstadıdır. Fakat daha esaslı bir muhakemeyle daha büyük bir çoğunluk masonluğun başlangıcını 8. asırda Avrupa'da seyahat eden ve gotik kiliseleri yapan mimarlar cemiyetinde bulur.

Bu cemiyet zamanla ilk mahiyetini kaybetti. Oraya mimariye yabancı birçok adamlar alındı. Bununla beraber, inşa sanatının isim ve aletleri farmasonluğun alameti olarak yerinde bırakıldı. Uzun zaman gizli tutulan farmasonluğun işaretleri, merasimi yavaş yavaş ifşa olundu. Maziye ait hatıralardan olmak üzere

* *Vakit*, 19, 22, 24 Ekim 1931; *Anadolu*, 22, 29, 30 Ekim 1931, No: 5137, 5143, 5144.

1 *Encyclopédie Française*. (Y.N.)

masonlar eski işaret ve alametleri muhafaza ediyorlar; önlük, marangoz gönyesi, pergel gibi...

Mason cemiyetleri sırf karşılıklı yardım, insaniyet dostluğu gibi esaslara dayalı siyasi bir teşekküldür.

1772'de "Fransa'nın büyük maşrıkı", 1801'de "İskoçya mason tarikatı" tesis edildi. Bu iki tarikat Fransa'da hâkimdir. "İngiliz mason tarikatı" ile beraber âleme en ziyade bunlar yayılmışlardır. "Loca ve atölye" namı verilen yerler, masonların toplantı mahalleridir. Reise "muhterem, hazret" denir. Masonluk "33" derece veya rütbedir. Bunlar çıraklar, arkadaşlar, üstatlardır. Fransız masonlarının toplantısına "konvan" [Fr. convent] derler...

***

Farmasonluk hakkındaki düşüncelerimizi, görüşlerimizi teyit edici pek çok kitaplar gösterebilirdik. Bunların tarafsızlıklarından şüpheye düşülür diye korktuk. Türk milletine bu mezhep etrafında tam ve doğru bir hüküm arz edebilmek için muhtelif kitapları bir yana bıraktık. Hakikati, meseleyle alakası olmayan iki büyük tarafsız eserden aldık. Hele *Ansiklopedi*[1] yarı resmi denilebilecek mahiyettedir.

- I -

Şimdi bu iki klasik eserin farmasonluk hakkında verdiği malumatı tezimizle mukayese ederek gözden geçirelim:

Biz "Farmasonluk beynelmileldir,[2] milliyetçi değildir" demiştik. Yukarıya naklettiğimiz prensiplere göre farmasonlar hangi milletten olurlarsa olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, birbirlerine yardımla mükelleftirler. Demek ki masonlukta milliyet ve yer yoktur; milliyet ve yer farkları olmaksızın kardeşlik vardır.

Bundan açıkça anlaşılan şudur: Bir Türk ve Yunanlı masonla bunların yanında mason olmayan bir Türk tasavvur edelim; farmasonluk esaslarına göre, Türk mason, mason olmayan Türkten evvel, mason olan Yunanlıya yardıma borçludur!.. Her nerede bulunursa bulunsun; Çin'de, Maçin'de, muharebede, kavgada vs. gibi!.. Yeter ki bunlar tuhaf tuhaf mason işaretleriyle birbirlerini tanısınlar!.. İşareti veren düdüğü çalar!.. Kendi milletinden olmayanları yalnız masondur diye kendi milletinin fertlerine tercih eden farmasonluğa nasıl oluyor da milliyetçi bir teşekküldür denebiliyor?

---

1 *Encyclopédie Française.* (Y.N.)

2 Beynelmilel: Enternasyonal. (Y.N.)

Biz milliyetçiliği her şeyden evvel kendi milletini, vakit kalırsa başkalarını düşünmek diye anlarız.

Samimi, açık konuşalım; ben kendi hesabıma, mesela bütün bir dünya Yahudiliği açlıktan ölse, kırılsa, sonra bunun yanı başında da bir Türk aynı halde bulunsa, kanımı taşıyanın yardımına koşmakta gözümü bile kırpmam. Bir tek Türk'ü bütün dünya Yahudiliğinden, hatta dünyadan bile üstün tutarım!.. Önde Türk, hatta bir tek Türk, sonra beşeriyet, sonra insaniyet!.. Bu türlü düşünceyi, bu türlü hükmü milliyetçilik icabı sayarım. Açlıktan kırılan Yahudilik için de olsa olsa acırım. İşte bu kadar!..

Halbuki masonlar -Başmason Operatör Kemal Bey'in[1] tabirini kullanacağım- "farmasonluk camiası"nı her şeyden, herkesten, hatta mensup olduğu milletten de önce görmek ve tercih etmekle vazifedardırlar.

Bunu ben söylemiyorum, en tarafsız kitaplar anlatıyor. Farmasonlar kendilerini ayrı görüyorlar, ayrı sayıyorlar. Farmason Reisi Kemal Bey'in "masonluk camiası" demesi de bunu açıklıkla ifade eder. İnsan samimiyetle, kanaatle "farmason" olunca, böyle düşünmek pek tabiidir. Bazı farmasonlarımız "Hayır, biz milliyetçiyiz" diyorlar. Bu iddia doğru olabilir. O halde mason değildirler. Hem perhiz hem turşu olmaz. İnsan hem milliyetçi hem mason olamaz. Tıpkı hem Hıristiyan hem Yahudi hem Müslüman olmayacağı gibi... Her vakit söylüyorum, tekrar edeyim: "Farmasonluk milliyetçiliktir" demek, bazı yobaz softaların Kur'an'daki "tuyur" kelimesinden "tayyare" manasını çıkarmaya çalışmaları gibi bir safsatadır.

* * *

Masonlar Reisi'nin geçen seneki nutkunda bu husus kaçamaklı cümlelerle teyit edilmiştir. Bu nutkun özeti farmasonluğun beynelmilelcilik olduğudur. Yalnız bu gayeye erişebilmek için evvela milletleri bu hedefe doğru erdirmenin lüzumu ileri sürülüyordu. Yani her farmason cemiyeti evvela bulunduğu yeri mason yapacaktır. Bu beyanat yukarıya kaydettiğimiz prensiplere muhalif değil, mutabıktır. Demek ki farmasonluk beynelmileldir. Bunlara cevap istiyoruz; sövmek değil.

- II -

Biz "Masonluk beynelmileldir, milliyetçi değildir" diyoruz; bir hakikat söylüyoruz. Masonluk hep bir ağızdan -ama kaçamaklı yollardan- "Hayır, masonluk milliyetçidir" diyor; ağız dolusu sövüyor. Bu sövüşler karşılık görmeyecektir.

1 Türkiye Maşrık-ı A'zamı Mim Kemal Öke. (Y.N.)

Çünkü kendiliğinden sövenlerin üstüne dökülecektir; zaten dökülmektedir de!.. Bunları geçelim. Davamıza dönelim. Masonluk beynelmileldir, siyasidir. Türk milleti, Türk memleketi için zararlı ve tehlikelidir. Çünkü beynelmilelcilik milliyeti tanımaz. Türk milletinin yaşaması, yükselmesi, milliyetçilikle mümkündür. Dünya bu yolda yürüyor, bu yolda hazırlanıyor... Farmasonluk bunu kemiriyor. Prensipleriyle milli hisleri, milli duyguları yıpratıyor.

Mesela mason bir Türk, mason olmayan Türkten evvel, mason olan Fransıza yahut mason olan Yahudiye sevgi, destek, yardım gösterecektir. Farmasonluğu samimiyetle kabul eden, bunu yapacaktır; yapmakla mükelleftir. Farmasonlar "Türkiye'de böyle değildir, bunun aksidir" diyor.

O halde açık olsunlar. "Farmasonuz" diye kıyametleri koparmasınlar. O birtakım garip merasimi -yalancı kılıçları, bağrışmaları, teneke çalmaları, gözbağcılıkları, tuhaf tuhaf işaretleri- bir tarafa bıraksınlar. Cemiyetlerinin adına "Türk Yardım Derneği" desinler. Dünya farmasonluğuyla irtibatlarını tamamen kessinler. İtalyanı, Fransızı, Rusu, Yahudiyi, Arabı, Çerkezi, İngilizi, Türkü kardeş diye localarda, atölyelerde toplamaktan vazgeçsinler.

Cevap istiyoruz; sövmek değil!

- III -

"Masonluk bir mezheptir, siyasi bir teşekküldür" demiştik. "Hayır!" diyorlar. Hakikatin ışığı bir "Hayır!"la sönecek, bir "Hayır!"la ortadan kalkacak olsaydı, batıl, bütün bir hayatın hâkimi olurdu. Lakin iş o kadar kolay değil...

"Farmasonluk siyasi değildir, çünkü siyasetle uğraşmıyor" diyenlere "Prensipleriniz nedir, yaptıklarınız nedir" diye sorabilir miyiz? Milliyeti bir tarafa bırakarak insanlara milletlerinden, milliyetlerinden evvel masonluğa ve masonlara yardım, destek, sevgi vaaz eden, hatta vatan sınırları tanımayan bir mezhep siyasi değildir de ya nedir?! Milletlerin mukadderatında bu kadar büyük davalı bir teşekkül siyaset olmazsa, ne siyaset olur? Buna, böyle bir teşekküle herhangi bir hükümet "siyasi değildir" diyebilir mi? Bu, akla, mantığa sığar şeylerden midir?!

Düşünelim, böyle bir teşkilatta Briand'lar, Talat Paşa'lar, Ağa Han'lar, İngiliz kralları, dünyanın birçok siyaset erleri, hatta memleketimizin en büyük adamına suikast teşebbüsünde bulunan ta asılmış Mustafa Sagir'lere, Afganistan'ı ateşe veren Casus Lawrence'lere kadar çeşitli insanlar dahil olacak da, farmasonluğun adı yine ve yalnız insani kalacak, öyle mi?

Bu kadar muhtelif ve bu vaziyetteki insanlardan meydana gelen bir cemiyet hakikaten insani olsa bile işi yine siyasete dökecektir; döküyor da. Bunda şüphe edilmemelidir. İnsanlığı politika entrikalarına alet etmekte mana yoktur; bu bir

zulümdür. Nerede kaldı ki farmasonluk siyaset yapmak için kurulmuştur. Bunu biz değil, en tarafsız iki kitap söylüyor.

***

Küçük bir vaka anlatayım: Meşrutiyet'te "Fitzmaurice"[1] adında İstanbul'da bir İngiliz vardı. Bu adam sefaretlerden birinde baştercümandı, farmasondu; Osmanlı Meclisi Mebusan'ında Talat Paşa'dan da fazla nüfuz sahibiydi; koridorlara hâkimdi. Vaktin şeyhülislamı olan zavallı Musa Kâzım Hoca'yı da farmason yapmışlardı. Bir gün bu Fitzmaurice, mebuslardan Mecdi Efendi'yi[2] bulur, ona "Sizin şeyhülislam farmasondur. İnanmazsan, işte mason işaretlerini öğretiyorum; git kendisine bunları yap; sana ne olduğunu söylesin" der.

Mebus Efendi, Musa Kâzım Hoca'ya gider; işaretleri verir. Zavallı şeyhülislam sevinir, karşısındakini de mason zanneder, hemen boynuna sarılır, öper, öper... Derken bu iki hoca arasında bir arbede başlar. İş tükürüşmeye kadar varır. Kavga bu kadarla kalmaz, Meclis'e akseder. Hadise önce Osmanlı Mebusanı'nı sonra da bu vatanı sarsan meşhur "İkinci Hizip" muhalefetine sebep olmuştur. Farmasonluğun Türk milletini ikiye bölmek için yine bir İngiliz masonunca nasıl bir siyaset aleti olarak kullanıldığı anlaşıldı mı?! Şurası muhakkak ki 1908 İhtilali'ni yapan İttihat ve Terakki'yi yıkan etkenlerden biri de farmasonluk olmuştur.

***

Farmasonluğun faaliyeti yalnız sivil halk arasında kalmıyor. Bu teşkilatın gençlerimizi içine alması yetmiyormuş gibi, orduya, jandarmaya kadar propagandasını uzattığı görülüyor!.. Bin bir vaatle askerin arasında dolaşıyorlar!.. Pek çoklarına teklifler yapıldığını biliyoruz.

"Farmason locaları" ne hakla askerlerimizi aralarına davet ediyorlar? Hangi yetkiyle ordu etrafında farmasonluk propagandası yapıyorlar? Ordu, donanma, milliyetçilikten başka bir şey düşünebilir mi? Bu günahın hesabı nasıl verilecektir? Bunlara sövmek değil, milleti ikna edebilecek cevaplar isteriz.

***

Hatırıma gelmişken bir hadise daha anlatayım:

Meşhur Papaz Frew[3] masondu. Bu adam, İstanbul'da hain halifelerin saraylarına kadar girer, orada masonluğu Türk milleti aleyhinde bir siyaset aleti olarak

---

1 Gerald Fitzmaurice (d. 1865-ö. 1939). (Y.N.)
2 Karesi Mebusu Hafız Abdülaziz Mecdi (Tolun) Efendi. (Y.N.)
3 Robert Frew. (Y.N.)

kullanırmış. Günün birinde bizdeki farmason locasına gitmiş, "Hepimiz kardeşiz, ayrılık gayrılık yok. İngiliz Kralı Hazretleri İngiltere'deki farmasonların başıdır. Hepimiz onun riyaseti altında çalışalım" demiş. Sonra "İngiliz Muhipler Cemiyeti" teşkil edilerek Papaz'ın gösterdiği yolda yürünmüştür. Farmasonluğun siyasete nasıl alet edildiği anlaşılıyor mu? Umarız ki Papaz Frew'nun mütareke senelerinde memleketimizdeki mesaisine "insanidir, siyasi değildir" denmeyecektir!..

***

Bir vaka daha: Bizde farmasonluk her yerde olduğu gibi her gün siyasete karışmış, politikacılık yapmıştır; istibdatta Abdülhamit'le geçinmiştir. Sarayın içinde bile farmason vardı. Meşrutiyet'te hem Abdülhamit'le hem Halife Reşat'la hem de İttihat ve Terakki'yle anlaşmıştı. Sonra hain Sultan Vahdettin'e dalkavukluk etmiştir. Feylesof Rıza Tevfik[1] o hıyanet günlerinde Türkiye farmasonluğunun şefi olmuş, localar adeta Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın şubeleri halini almıştır.

Şu manzaraya göre farmasonluk teşkilatının yarınki vaziyetinden Cumhuriyet ne dereceye kadar emin olabilir?

Farmasonluk milli bir kültür, bir görüş, bir duygu değildir!! Masonluğun cezbesine kapılanlar "Hayır! Milliyetçidir" diyorlar!.. Kitaba, tatbikata mı, yoksa dedikodulara mı inanalım?!! Hangisine?!

Bugün dünyaya yaymak istenilen farmasonluğun prensipleri İskoçya'da, İngiltere'de, Fransa'da doğmuş, orada işlenmiştir. Bizdeki farmasonluğun esasları da bunlara dayanıyor. Bunlarla irtibat halindedir. Türk milleti, Türk milliyetçiliği İskoçya, İngiltere, Fransa farmason tarikatları mıdır? Benliğini bu tarikatlardan mı öğrenecektir? Bunlarla mı beslenecek, bunlarla mı yükselecektir? Türkün gerisinde 10 bin yıllık bir tarih vardır. Bu tarih, insanlığa büyük medeniyetler vermiştir. Farmasonluk gibi şeyler onun yanında çok küçük varlıklardır.

***

"Milliyetçiyiz" diyen farmasonluk camiasına bir tablo yapalım ve bunu hep beraber izleyelim: Farmasonluk localarına Türk, Yahudi, Arap, Rum, İtalyan, Fransız her millet girebilir. Orada milliyet varlığı, vatan sınırı kalmaz. Bunun adına mason camiası diyorlar. Bunu masonlar başı Operatör M. Kemal Bey'in beyanatıyla da öğrendik. Bu mezhebin prensipleri icabınca locaya dahil olanlar hariçte kalanlardan evvel birbirine destek, yardım ve sevgi ile mükelleftirler. Kırk dil söylenen, kırk düşünce ve mefkûre yaşatan bu Babil Kulesi'nde, mason olmayan her Türkten, hâlâ Siyonistlik davasında bulunan mason Yahudi'ye yardım şart olduğuna göre bunun ve bu kanaatin neresi milliyetçidir?

1 Rıza Tevfik Bölükbaşı. (Y.N.)

Görülüyor ki farmasonluk prensipleri milliyet tanımıyor; tanıyamaz da. Tanıdığı gün kendi manası kalmaz; prensipleri altüst olur. Çünkü o beynelmilel-dir; yaşayabilmek için milletlere düşman kalması lazımdır.

Bütün bu hakikatler karşısında farmasonluk milliyetçiliği elden bırakmamak istiyor. İki karpuz bir koltuğa sığmaz. Biz milliyetçiliği Türk için düşünmek, Türk için yaşamak anlarız. Her şey ondan sonra...

***

Siyasi vaziyeti kitaplarla, tatbikatla anlaşılan böyle bir teşekkülün adına herhangi bir hayır müessesesi imiş gibi "Türk Yükselme Cemiyeti"[1] demek, onun gizli mahiyetini ve kanun huzurundaki çehresini değiştiremez!..

***

Bir noktayı ehemmiyetle işaret etmeliyim ki biz milliyetçiler insanlığın düşmanı değiliz. İnsan dostluğunu, farmasonluğun yaptığı gibi milliyetleri inkârla, gizli gizli çalışmakla, hatta tatbikatta şahısların, bazı emperyalistlerin, suikastçıların emellerine alet edilen bu tarikatla anlamıyoruz. Biz insanlığın dostuyuz. Biliriz ki bir millet diğerlerinden bağımsız değerlendirilemez, yalnız yaşayamaz; hele 20. asırda...

Farmasonlukla aramızdaki fark şudur ki, biz önce milletimizi, sonra milletleri düşünürüz.

Teşkilatın Gizli Mahiyeti ve Kısa Tarihi

Biz farmasonluğun beynelmilel ve siyasi telkinlerle her yerde olduğu gibi bizde de -bilhassa Türkten başkaları tarafından- iktisadi, siyasi, şahsi entrikalara vasıta edilişinde milletimiz için tehlike ve felaket görüyoruz. Günün birinde -hatta bu teşekkülün mensuplarınca da farkına varılmaksızın- inkılabın ve vatanın düşmanlarınca bir şer aleti olarak kullanılmasından korkuyoruz. Nitekim mütareke senelerinde bu yolda kullanıldığını gördük.

- IV -

Farmasonluk gizli bir teşekküldür. Gizli ve sır kalmak onun din şartlarındandır. Tescil muamelesi farmasonluğu gizli mahiyetinden kurtaramaz. Çünkü ne olduğunu, ne yapmak istediğini, ne yapmakta bulunduğunu, programının içini, dışını hükümete bildiremez. Bildirmemiştir de... Herhangi bir cemiyet kendi-

1 Doğrusu "Türk Yükseltme Cemiyeti". (Y.N.)

sine uluorta bir isim verivermekle, onun kayıt muamelesi olmuş bitmiş, kanun hükmü yerine gelmiş sayılmaz. Mesela Yahudi "Bene Berit[1] Cemiyeti" kendisini "Teâlî-i İslam Grubu" diye tescil ettirse, doğruyu gizlediğinden hakkında kanuni takibat lazım geleceğinde şüphe yoktur.

Biliyoruz ki farmasonluk milliyet ve vatan sınırları tanımayan bir teşekküldür. Böyle olduğu halde kendisini "Türk Yükselme Cemiyeti" namıyla kaydettirmesi, sade milli, insani bir hayır müessesesi gibi göstermesi hakikatlere uygun değildir.

Herhangi bir ismi verivermekle herhangi bir teşekkülü kanun huzurunda meşru kılmak mümkün olsaydı, o vakit bir "suikast cemiyeti"nin adına "vatanı kurtarma fırkası" demek de kâfi gelirdi. Halbuki iş böyle değildir. Lazım olan yön, sözün öze uymasıdır; yani ismin faaliyete, prensiplere mutabık bulunmasıdır. Herkes bilir ki farmasonluk "Türk Yükselme Cemiyeti" değildir. Çünkü bu teşekkülün prensipleri milliyetçiliğe düşmandır. Herkes bilir ki farmasonluk sırf insani değildir. Çünkü siyasidir ve gizlidir. Demek oluyor ki farmasonluğa "Türk Yükselme Cemiyeti" firmasını vermek onun içyüzünü bir kat daha saklamaktır. Bu bir.

*
* *

Vaziyeti diğer bir yönden daha değerlendirelim:

Bir varsayımda bulunalım ve bir an için farmasonluğu kendisini tescil ettirdiği gibi "Türk Yükselme Cemiyeti" diye kabul edelim. Ona sırf insani, milli bir hayır müessesesidir gözüyle bakalım. Bunun böyle olduğu muhakkak olsa bile, fiiliyatla tatbikatın bu farz olunan hale, hükümete verilen beyannameye uygun olmadığını, hatta bunlarla taban tabana zıt bulunduğunu anlamakta güçlük çekilmeyecektir. Bir ve iki numaralı yazılarımızda açıklıkla ispat ettik ki masonluk teşkilatı insanlığı sırf kendi camiasında gören bencil bir tarikattır; sırf insani değildir, siyasidir. Bugün de politikacılık yapıyor. Hem tehlikeli bir surette yapmaktadır! Bunu ispat edebiliriz. Bundan başka milliyetçi değildir! Merasim kelimeleri bile İbranicedir!.. Beynelmileldir. Nitekim Türkiye' Başfarmasonu Operatör M. Kemal Bey'in pek güzel dediği gibi, Yahudi, İngiliz, Arap, Yunanlı, Türk, Acem vs.'den meydana gelen bir "farmasonluk camiası" vardır. Bu, kendisini insanlığın kalan kısmından ayrı görüyor. Ancak içine girenleri hangi milletten olursa olsun kendisinden sayıyor. Yeni bir camia kurmaya uğraşıyor. Bu siyasetini memleketin her tarafında sivil ve asker bütün müesseseler arasında yürütmeye çalışıyor.

---

1 B'nai B'rith (İttifak Evlatları): Dünya çapında Yahudi örgütlerini koordine eden, Yahudi sorunları ve menfaatleriyle ilgili uluslararası ilişkiler kuran en eski Yahudi organizasyonu. (Y.N.)

Bu manzara, bu faaliyet hükümete verilen beyannameye ve farmasonluğun masonlarca herkese inandırılmak istenen insanilik, milliyetçilik prensiplerine muhaliftir.

Bu hale göre de farmason teşkilatı hakkında kanuni takibat lazımdır. Takibat, farmasonluk "Siyasi değilim, milliyetçiyim, insaniyim" dediği ve kendisini böyle tescil ettirdiği halde aksini yapmakta bulunduğundan, bir de farmasonluk esasen siyasi ve beynelmilel bir teşekkül olduğu halde hükümete karşı çehresini "Türk Yükselme Cemiyeti" maskesiyle örtmeye çalıştığından dolayı lazımdır fikrindeyiz. Bu iki...

- V -

Farmasonluğun ortaçağda kilisenin Yahudiliğe yönelttiği zulümle mücadele için vücuda getirilmiş gizli bir müessese olduğunu da muhakkak surette kabul edebiliriz. Bundan başka o devirlerde Yahudiler Hıristiyan camiası içinde yüz bulamıyorlardı. İtibarları yoktu. Her yerde hakarete maruz kalıyorlardı. İnsandan bile sayılmıyorlardı. Bu vaziyetin önüne geçebilmek için nüfuz sahibi Hıristiyanları da aralarına almaya başladılar. Bu suretle mevkilerini korumak, yükseltmek istiyorlardı. Bu teşekküle kilisenin gazabına uğrayan Protestanlarla kralların tahakkümüne isyan eden ihtilalciler de katıldılar.

Yahudiler bu teşebbüslerinde o kadar başarılı oldular ki başlarına bela olan papazları da içlerine aldılar!.. Ta İngiliz krallarını bile başmason yaptılar. Maksatlarına erdiler. Bizdeki masonlar "Masonluk cumhuriyetçidir" diye bağıradursun, halbuki İngiltere'de başlarında kralı taşımaktadırlar. Bu tahlile göre de farmasonluk ihtilalci ve gizli bir cemiyettir, siyasidir, beynelmileldir. Bir bakışa göre bunun esası Yahudiliğin menfaatlerine hizmettir.

Türkiye'mizde kilisenin Yahudiliğe, Protestanlığa zulüm yapmasına imkân yoktur. Zaten buna bütün bir tarihimizin seyrinde müsamaha edilmemiştir. Bizim din ve dünya işleri birbirinden ayrıdır. Yahudilerin camiden de korkmalarına mahal yoktur. Memleketimiz krallık, padişahlık değil, cumhuriyettir.

Şu halde bu teşekkülün manası ve hikmeti nedir? Mantık buna hiç diyecektir... Fakat işin gizli bir yönü var. Varlığının sebebini kaybetmesine rağmen farmasonluğun bugün devam ettirilmesinde bir sır vardır; o da, milletler, memleketler, halklar zararına şunun bunun şahsi entrika aleti olarak kullanılmasıdır!.. Kullanılıyor da...

Bana "Unutma ki yobazlar da, papazlar da farmasonluğun aleyhindedir. Sen de onlarla beraber mi oluyorsun? Mustafa Sagir'leri, onların kozunu mu müdafaa ediyorsun?" diyorlar. Hayır! Ben bir Türk oğlu sıfatıyla gücümün yettiği kadar milletimin ve memleketimin kozunu müdafaaya çalışıyorum. Asrımızda rolü şantajcılığa varan bir müessesenin mahiyetini göstermek istiyorum. Bana "Yobazlarla beraber oluyorsun" diyenlere müsaadeleriyle hatırlatayım ki müdafaa ettikleri farmasonluk saflarında Papaz Frew'lar, Mustafa Sagir'ler, Feylesof Rıza Tevfik'ler, Casus Lawrence'ler vardır. Ne birincileri ne de bu ikincileri müdafaa edelim. İşi dalaverelere döken bir müessese karşısında hakikatleri görelim ve söyleyelim. Memlekette "Yapılacak başka iş kalmadı mı?" diyenler de var. Varsa ve görüyorlarsa onu da kendileri söylesinler.

***

Sevgili Aka Gündüz'ün yazılarını lezzetle okudum. Belki onun *Türk Kalbi*[1] bugünkü mücadelemi hazırlayan, bana kuvvet veren etkenlerden birisi olmuştur.

Gün geçtikçe *Türk Kalbi* kapsamlı manasıyla, manzarasıyla gözümün önünde ve duygularımın içinde titriyor ve beni yürütüyor. Aziz Aka Gündüz'ün farmason olmadığını bilirim. Farmason diye saydığı büyük isimlerin bir kısmı da bu tarikattan değildir. Geri kalanların sicillerine ise ne ben sahibim ve ne de kendisi sahiptir. Namık Kemal'in vesairenin farmason olması, Sabri Hoca'nın[2] olmaması bu mezhebi mutlaka yüksek gösterecek, dışarıda kalanları veya aleyhtar olanları mutlaka hoca kafalı yapacaksa, bunu kabulde mazuruz. O vakit biz de bilmukabele bu memleketin en büyük kurtarıcısı Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nin, sonra İsmet Paşa'nın, Müşir Fevzi Paşa'nın farmason safları arasında bulunmadıklarını, farmason olmadıklarını ileri sürmekte haksız görülmeyiz sanırım.

Farmasonluğa hücum etmekle eğer biz hocalıkla itham edileceksek, dünyanın en sol adamları Lenin'lerin farmason düşmanı olduğunu söylersek manasız ve mantıksız bir mukabelede bulunmuş olacağımızı zannetmem. Şahısları bırakalım, prensiplere ve fiiliyata bakalım.

***

Farmasonların iddialarına ve avaz avaz bağrışmalarına bakılırsa, dünyada her şeyi, her iyiliği onlar yapmış, hatta son çıkan bir yazıya göre inkılapta ve

1 Aka Gündüz, *Türk Kalbi*, İstanbul, 1327 (1911-1912). (Y.N.)

2 Yüzelliliklerden eski şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi. Bkz. Şaduman Halıcı, *Yüzellilikler*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998 (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). (Y.N.)

istiklal muharebelerimizde en büyük hizmetleri onlar görmüş!.. Bunu ne hakla iddia edebiliyorlar? Millet, vatan kurtarma davasının ta Başkumandanından büyük zaferine kadar kaç farmason gösterilebilir? Bu, yerde yatan binlerce şehitlere, yaşayan yüz binlerce gazilere hürmetsizlik olur. Buna kimsenin hakkı ve yetkisi yoktur.

***

Biz insanlığı masonluğun şantajcılığa varan dar çerçevesinden görmeyi mustarip insanlığın mukadderatına hakaret sayarız. İnsanlığa hizmet, yalnız farmasonluk camiasına, hatta bu camia içinde birkaç şahsa yardım demek değildir. Bütün bir insaniyetin ıstıraplarını düşünmek, ona çare aramak lazımdır.

Mahmut Esat

Farmasonluğa: Son ve Kısa Cevaplarım*

Memleketin öz ve samimi evlatları gözleri bağlı kurbanlar gibi farmason localarına giriyorlar... Sanki iğneli beşik içmek istediği kanın bu genç kurbanlarına acıyor da onların gözlerini bağlıyor!..

Farmasonluk, eleştirilerime, sorularıma, gösterilerle, her ağızdan -ta Başmason Operatör M. Kemal Bey'den[1] tutunuz da, çıraklarına kadar- tezatlar içinde, karmakarışık çıkan bağırışmalarla, sövmelerle cevap vermeye çalışıyor. Bu, tıpkı localara kabul merasiminde koparılan yapmacık gürültülere, patırtılara benziyor... Fakat buna pabuç bırakacak yok!..

Ben sesimi farmason locasından değil, öz Türk milletinin içinden yükseltiyorum. Milletin kalbinden kopan bu sesi bu hakikatler memleketinde dünya bir araya gelse yine susturamaz. Türkiye'de yalnız akıl ve mantık hâkim olabilir; olacaktır da. İnanmayanlarla günün birinde yine konuşacağız!..

- I -

Ben "Farmasonluk siyasidir; başka türlü olamaz" diyorum. Bunu en itibarlı belgelerle, kitaplarla, bu tarikatın prensipleriyle ispat ediyorum. Sonra tatbikata geçiyorum; farmasonluk siyasetinin dünyadaki ve memleketimizdeki verimlerini, kapkara maksatlarını anlatıyorum... Farmasonluğun mütarekenin o ihanet günlerinde, İngiliz Papazı Frew'ların, Casus Lawrence'lerin, Mustafa

---

* *Anadolu*, 25-28 Teşrinievvel (Ekim) 1931, No: 5139-5142.

1 Türkiye Maşrık-ı A'zamı Mim Kemal Öke. (Y.N.)

Sagir'lerin eski başmasonlardan hain Feylesof Rıza Tevfik'lerin elinde Türklük aleyhinde nasıl bir şer aleti olduğunu göze batan, inkârı mümkün olmayan hadiselerle, vakalarla gösteriyorum. Masonluk tarikatının cezbesine kapılanlar bunlara bir şey demiyorlar. Yalnız sövüyorlar, sövmeyi cevap yerine tutuyorlar!..

Küçük Bir Not

Papaz Frew vatanımızın düşman ayakları altında kaldığı mütarekenin o kara günlerinde sarayı millet ve memleket aleyhinde idare eden bir farmasondu. Biliyoruz ki yer ve milliyet farkına bakılmaksızın masonlar birbirini kardeş sayarlar. Bu prensiplerden istifade eden Frew bir aralık bizdeki farmason locasına hâkim oldu!.. Türkiye masonlarına "Hep kardeşiz, İngiltere kralları da masondur. Aramızda fark yok, onun himayesine girelim" teklifinde bulundu... Sonra "İngiliz Muhipleri Cemiyeti" bu papazın gayretiyle kuruldu. Bu cemiyet tarihin en büyük milletini, Türk milletini İngiltere himayesine koymak için çalıştı... Fakat günü gelince milletin ayakları altında çiğnendi ve ezildi... Hintli Mustafa Sagir farmasondu. Bu adam Hintliler Türklere yardım edecek diye Ankara'ya geldi. Bunu farmason Casus Lawrence idare ediyordu. Gazi Hazretleri'ne suikast edeceği anlaşıldı ve asıldı!.. Hain Feylesof Rıza Tevfik de başmason iken Talat Paşa'ları locadan düşürtmüş, Türkiye masonluğunu düşmanlar lehine meylettirmeye çalışmıştı!.. Şimdi heyecanla düşünebiliriz ki Papaz Frew ve Casus Lawrence gibileri mason olduklarına göre, bizdeki localarla irtibat ve kardeşlik halinde bulunan yabancı farmason teşkilatından sevgi ve yardım görmek hakkına sahiptirler!.. Farmasonluk tarikatı ve bu tarikatın prensipleri bunu emrediyor. Bereket versin ki bu hainler milli sınırlarımız dahiline giremezler.

- II -

Bana "Farmasonluğa hocalar da düşmandır. Mürteciler de düşmandır. Sen de onlarla berabersin. Birçok büyük adamlar, vatanperverler masondur. Fakat hain Sabri Hoca'lar mason değildir" diyorlar. Demek ki ben Mahmut Esat farmasonluk aleyhinde olunca localarca mürteci sayılıyorum, öyle mi?!

Pekâlâ!.. Bunu da söylesinler. Fakat bununla "Farmasonluk dışında kalanlar mürtecidir, küçüktür" mü denilmek isteniyor? Burasını iyi anlayamadım... Böyle olmasa gerek... Eğer böyle ise bu bir tecavüzdür. Çünkü bu milletin en büyük kurtarıcısı Gazi Mustafa Kemal Hazretleri, sonra İsmet Paşa'lar, Müşir Fevzi Paşa'lar mason değildirler. O halde?!

- III -

Ben "Farmasonların prensiplerine, tatbikatına düşmanım. Düşmanlığımın şahıslarla, hele öz Türk gençleriyle münasebeti yoktur. Onlara sevgim ve hürmetim vardır" diyorum. Yine onlar hep bir ağızdan "Sen gençleri milliyetsizlikle, ihanetle itham ediyorsun, onların hepsi senden geri milliyetçi değildir" diyorlar. Buna suları bulandırıp rahatça balık avlamak derler. Fakat sular o kadar açık ki ayna gibidir; bulandıramayacaklardır. Bizi birbirimizden ayıramayacaklardır.

Türk gençliğinin milliyetçiliğinden asla şüphem yok; olamaz da. O, mason locasına girse bile öz malı olan 10 bin yıllık tarihiyle bir gün locanın altını üstüne getirecektir. Zaten loca Türk tarihinin ağırlığını kaldıramaz; onun altında ezilmeye mahkûmdur.

Benim bütün telaşım bazı öz Türklerin dahil olduğu farmasonluğun düşmanlarca ve samimilerin haberi olmaksızın bu memleketin, bu milletin aleyhinde bir entrika tuzağı olmasındadır; olmuştur da...

Farmasonluğun milliyet, vatan sınırları tanımayan gizli, siyasi bir cemiyet olduğunu ben söylemiyorum; en tarafsız iki kitap anlatıyor: *Larousse* ve *Ansiklopedi.*[1] Fazla değil, cezbeli farmasonlar yüzlerce kitaplar arasında sadece bunları şöyle bir gözden geçirseler hakikati anlayacaklar ve bana sövmek külfetinden kurtulacaklar. Onlar bütün bunlara kulak asmıyorlar; sövüyorlar, sövüyorlar... Sövmekte devam ededursunlar. Biz hakikatleri izleyelim.

- IV -

Ben "Farmasonluk siyasidir, gizlidir; farmasonluk siyaseti Türk milletinin büyük menfaatlerine uygun değildir, bunlara düşmandır" diyorum; bunu pratikle, teoriyle ispat ediyorum. Cevap vermiyorlar. Cevap yerine bakınız neler neler söylüyorlar:

"Mahmut Esat Bey, senin beş yüz köpeğin varmış, bunlarla farmasonlara hücum edecekmişsin, olabilir. Fakat it ürür kervan yürür!" diyorlar. Beni tanıyanlar çok iyi bilirler ki ben kabalıktan tiksinir bir adamım. Latife halinde de bu gibi değerlendirmelerden hoşlanmam. Rivayet doğru değildir. Bir de farz edelim ki hususi ve samimi bir yerde böyle bir şey söylemiş olayım, bundan ne çıkar?.. Abdülhamit zamanlarında bir insanın ne söylediğini, ne yaptığını, nerelerde ve kimlerle konuştuğunu takip eden ve araştıranlar vardı. Bunlara hafiye denirdi!.. Umarım ki zamanımızdaki farmasonluk onun yerini almaya hevesli değildir!.. Ben şununla böyle, bununla şöyle görüşmüş olabilirim. Hususi görüşmeleri takibe kimsenin hakkı yoktur. Devlet zabıtası bile buna bir hadde ka-

1 *Encyclopédie Française.* (Y.N.)

dar yetkilidir. İlk yazılarındaki kibarlığı iftiharla gözlemlediğimiz bir avukatın, hep beraber halline çalıştığımız bu ilim meselesini bir köpekler işi kabul etmesine ve bunu yazabilmesine çok hayret ettik!.. Bununla, bu gibi münakaşalarla ne kazanılabilir ki? Hakikatler yürüyor... Bunlara cevap istiyoruz. Yoksa böyle hikâyelerle masonluğu nasılsa kabul etmiş bazı samimi insanların hislerini tahrik asil bir hareket sayılamaz.

- V -

Farmasonluk, zamanımızda her yerde ve bilhassa Türkiye'de bir entrika aleti oldu; olmaktadır da. Farmasonlukla pek az sayıda insan ipliklerini boyamaktadır. Farmasonluk üç beş entrikacının eliyle milletlerin, memleketlerin sırtında döndürülen bir iplik çıkrığı oldu. O kadar ki bu tarikatın tuzağına düşenler bile entrikacılara köprü oluyorlar, diyorum. Bunu madde göstererek tespit ettim. Bir alay hadiseler, vakalar şahit gösteriyorum. Ne cevap veriyorlar, biliyor musunuz: "Mahmut Esat Bey, senin farmasonluğa hücumlarının hiç ehemmiyeti yoktur. İstediğin kadar onu eleştir, istediğin kadar söyle, sen de kim oluyorsun?" diyorlar.

Kim olduğumu söyleyeyim: Ben, İzmirli Mahmut Esat'ım! Türkiye'de herhangi bir Türk oğluyum. Kordon'da hayatı alnının teriyle kazanan Türk işçisinin, yazın kızgın güneşi altında bu memleketin yiyeceğini, içeceğini hazırlayan aziz Türk çiftçisinin haklarına sahip bir Türküm... İşte bu kadar. Bu sıfatla farmasonluğa hücum ediyorum. Bu demokratlar memleketinde sade bir vatandaş olmaktan daha büyük bir kuvvet var mıdır? Başka ne istiyorlar?! Sıfatım da, varlığım da bundan ibarettir. Yoksa ilmi bir münakaşaya girişebilmek, bu memlekette söz sahibi olmak için farmasonların "maşrık-ı a'zam"ı, "üstad-ı a'zam"ı gibi yapmacık rütbe sahibi mi olmak lazım? Fakat bu rütbeler sade ve öz Türk vatandaşlığı yanında çok küçük şeylerdir; amma pek çok küçük!.. Mademki benim söylemekliğimin ehemmiyeti yoktur, o halde ortadaki telaş neden? Ta başfarmason Operatör M. Kemal Bey'den çıraklara kadar bu bağrışmalar neden? Bu sövmeler neden?! Sakin olsalar a!.. Olamıyorlar. Çünkü ortaya dökülmüş hakikatler var. Bunlar cevap bekliyorlar. Cevap veremeyince işin içinden sövmekle çıkmaya çalışılıyor. Teşekkür olunur ki sövmelerin hakikatleri örtbas edeceği bir memlekette değiliz; aziz Türkiye'deyiz.

- VI -

Farmasonluk aleyhtarı olduğum için bazı farmasonlar beni yobaz hocalarla yan yana görüyor. Bu görüşe ne denebilir ki? Fakat kendileri hem bazı hocalarla

hem de Papaz Frew'larla beraberdirler. Hem yobazla hem papazla hem hahamla kol kola!.. Dünyanın en sol adamı Lenin farmason hasmıydı. Acaba o da mürteci kafalı mıdır?!

Nihayet laik Türk Cumhuriyeti'nin başında sarık taşımaya müsaade ettiği Türk hocasının Türk Cumhuriyeti'ne sadakatini, bu memlekete ve bu millete bağlılığını, farmasonluğun kardeş saydığı Türk olmayan farmasonlardan çok yüksek bulur, çok yüksek görürüm. Hele farmason Papaz Frew veya Fransa hahamı farmason bilmem kiminle onu mukayese etmeyi düşünmem bile. Aksi sabit olmadıkça, bir hocanın laik cumhuriyetçiliğini, Türk milliyetçiliğini, vatanperverliğini kendiminkinden, herhangi bir Türk vatandaşınkinden aşağı göremem. Buna hakkımız da yoktur.

- VII -

Ben "Farmasonluk siyasidir, gizlidir, Türklük aleyhindedir" diyorum; belge gösteriyorum; hadiseler anlatıyorum. Bana cevap verecekleri, "Hayır, dediğin doğru değildir, çünkü hakikat şudur budur" diyecekleri yerde, "Sen Adliye Vekili iken niçin tahkikat yapmadın?" diyorlar.

Ben bugün bir tekke gibi kapatılması lüzumuna kani olduğum farmasonluk tarikatını Adliye Vekili iken takip etmemekle vazifemi yerine getirmedim.

Fakat benim bu farz olunan ihmalim, siyasi, gizli, milliyet aleyhtarı farmasonluk teşekkülünün memleketimizde kanunlar hilafına devam edip gitmesini mi icap ettirir? Benim yapmamaklığımla beyaz kara, kara beyaz olur mu?!

Halbuki geçenlerde beyanatta bulunan farmasonbaşı Operatör M. Kemal Bey benim Adliye Vekili iken Heyeti Vekile'de farmasonluk aleyhinde tekliflerde bulunduğumu söyledi. Kabinede görüşülen şeyler sırdır. Bunları ifşa edenleri kanun takip eder. Fakat başfarmason bunu ilandan korkmadı. Mesele burada değil, yalnız Operatör M. Kemal Bey'in dediği doğru ise, arkadaşının görüşüyle kendi ihbarları arasında tezat var demektir. Hangisine inanalım?

Başmasonun beyanatında gözden kaçmaması lazım gelen bir yön var. O da devlet, millet sırlarının farmason localarına kadar nakledilmesidir. Farmasonluğun bunları oraya nakledebilecek kadar casusluk vasıtalarına sahip olmasıdır. Hangi localara kadar biliyor musunuz? Orada İngiliz, Rum, Arap, Acem, Ermeni, Çerkez, Fransız vs. kardeş sayılır ve bir arada bir aile gibi toplanılır?! Bakınız devlet sırları nerelerde dolaşıyor? Tehlikeye inanmayanlar bu küçük levha önünde düşünebilirler.

- VIII -

Ben "Masonluk bu memleket, bu millet için tehlikelidir, felakettir" diyorum; bunu vakalarla tayin ediyorum. Farmasonlar "Bu vakalar doğru değildir. Çünkü..." diye karşılık verecekleri yerde "Mahmut Esat Bey, sen farmasonluğa talip oldun, İzmir'de Güneş locasına müracaat ettin; kabul edilmedin de onun için bize düşman oldun; intikam almak istiyorsun" diyorlar.

Şahsım için kin beslemek, şahsımın intikamını almak -beni tanıyanlar bilir ki- hayatta en çok nefret ettiğim bir şeydir. Milletimin haklarına, varlığına tecavüze gelince; bunu asla affedemem. Her Türk gibi... Tatbikatla ispat ediyorum ki masonluk Türk milletinin haklarına tecavüze vasıta oluyor. Onun için mücadele ediyorum. Farmasonluğa girmek için talepte bulunduğuma gelince, hiçbir gün, hiçbir yerde böyle bir arzu göstermedim. Nitekim bu rivayetin asılsız olduğunu İzmir mason teşkilatı da ilan etti. Meğer İzmir'de "Güneş Kulübü" varmış. Bu ismi de yeni duydum ve bu tuhaf isme güldüm. Farmasonluğun hülyaları, azameti, eski İran şahlarının mübalağalarını da geçiyor.

Bütün bunlar şahsiyattır. İlmi olduğu iddia edilen bu teşkilatın mensuplarına böyle şeyler yaraşmaz. Benim bir hocam vardı; bana "Eğri yol dolaşır yine caddeye çıkar" derdi. Ortalığı bulandırmak için ileri sürülen bu gülünç söylenti iki gün yaşayamadı; iki gün ayakta duramadı; masonluğun yine kendi eliyle devrildi. Meydanda kalan, hakikatlerdir. Uydurma şeylerle hakikatler yok edilecek olsaydı, dünya karanlıklarda kalırdı. Millet karşısında cevap bekliyoruz. Yalan, dava kazandırmaz.

- IX -

"Farmasonluk siyasidir, beynelmileldir" diyorum; bunu delillerle gösteriyorum. "Askerler arasında, sivil devlet teşkilatı içinde bunun propagandasını ne hakla, ne yetkiyle yapıyorsunuz? Nasıl oluyor da 'üstad-ı a'zam' namı verilen başmason yarbay olabiliyor? Bu günahın hesabını nerede ve nasıl vereceksiniz?" diyorum. Buna hiç cevap vermiyorlar. Alabildiğine sövüyorlar. İnsaniyetten bahsediyorlar!.. "İnsanlığı bir arada toplamak istiyoruz" diyorlar!.. Asker insaniyetten evvel milliyetçi bir varlıktır. Başka bir şey düşünmez; düşünemez de... Nerede kaldı ki farmasonluk insaniyetçi değil, yalnız kendini, kendi camiasını düşünen bencil bir tarikattır; ortaçağda Avrupalı Yahudilerin bir müessesesidir.

Hükümetin asker arasında farmasonluk propagandasını yasakladığını kuvvetle tahmin ediyorum. Buna rağmen farmasonluk propagandadan vazgeçmiyor. Bu, kanunlara tecavüzdür. Hükümetin bu yasağı karşısında artık "Farmasonluk siyasi değildir" denebilir mi? Eğer sadece bir hayır cemiyeti ise,

hükümet asker arasında farmason propagandasını neden yasaklamıştır?.. Fakat bütün bu görüşlere cevapla değil, sövülmekle, birtakım aslı olmayan şeylerin bize izafe edilmesiyle karşılık görüyoruz.

- X -

Ben "Farmasonluk milliyetçi değildir, milliyetçiliğe hasımdır, düşmandır" diyorum; nasıl düşman olduğunu, bu düşmanlığı nasıl, hangi yollardan tatbik ettiğini delillerle, tahlillerle anlatıyorum. Bana sövüp sayarak cevap verenler "Sen mutaassıp milliyetçisin, biz de milliyetçiyiz, senden zerre kadar gerilik kabul etmeyiz" diyorlar.

Bunların iddiasına bakılırsa, hem milliyetçi hem de farmasondurlar!.. Bu tuhaf dava bize bir Acem şairinin şu mısraını hatırlattı: "Azizim, insan hem köse hem de palabıyık olmaz. Ya köse yahut palabıyık olur!.." Biliyoruz, herkes biliyor, hatta farmasonlar da biliyorlar ki bu tarikat milliyet ve yer tanımaz. Eğer bizdekiler dedikleri gibi milliyetçiyseler, o halde farmason değildirler; farmason iseler, o halde milliyetçi değildirler. İnsan hem Müslüman hem Yahudi hem Hıristiyan olamaz. Kendi kendilerine yeni bir farmasonluk icat edemezler. Böyle yeni bir davaları varsa onu da bilelim. O vakit bunun adına farmasonluk demekte, farmasonluğu müdafaada mana kalmaz. Vaziyeti kendi cephesinden değerlendiririz.

- XI -

Farmasonluk insaniyetçi imiş, ben insanlık düşmanı imişim!.. Farmasonluğun milliyet düşmanı olduğu muhakkaktır. Fakat insaniyetçi olduğuna gelince, bunda da çok şüphemiz var. Hatta şüpheden de fazla bir kanaatle söyleyebiliriz ki farmasonluğun prensipleri de, tatbikatı da insaniyetçi değildir. Bu mezhep, prensipleri itibariyle bütün iyilikleri, bütün yardımları kendi mensuplarının tekeline alan bencil bir teşekküldür. Düşünebiliriz ki insanlıktan dem vuran farmasonlar, bütün bir dünya ıstırabından kırılıyor olsa, önce kendilerinin muhtaç ve mustarip farmason kardeşlerine yardımla mükelleftirler. Hatta bir Türk farmasonu, mesela daha dün Çanakkale'de Türk kanına giren bir yabancı farmasonu kendi öz milletine mensup has Türk kardeşine tercihe mecburdur. Yani bu prensipler icabınca Türk farmason, has Türk kardeşine değil, bundan evvel Türk olmayan fakat farmason olan biraderine yardım edecektir!.. İnsaniyet bu mu? Milliyetçilik bu mu? Biz milliyetçiyiz. Fakat insanlığı, onun manasını farmasonluktan çok iyi anlarız. Biz insanlığı ortaçağ Yahudiliğinin bu teşkilatından değil, cihana medeniyet duygularını salan öz Türk milletinin 10 bin yıllık tarihinden öğrendik.

İnsaniyet lafını ağzından düşürmeyen farmasonluk şu bağrı yanık Türk memleketine bugüne kadar ne gibi insani yardımlarda bulunmuştur acaba?!

- XII -

Farmasonlara göre, farmasonluk çağdaşlık imiş, ilerleme imiş, insaniyeti yükseltmek imiş. Bundan yalnız benim gibi mutaassıplar, yobaz hocalar hoşlanmazmış!.. İddianın bu derecesi cidden çok gülünç oluyor. Biliyoruz ki farmasonluğun esasını ta Süleyman Peygamber zamanında Kudüs'te inşa olunan mabedin tarihine kadar çıkaranlar var.

Cinlere, perilere inanıldığı, hurafelerin hâkim olduğu böyle bir devirde "Mimar Hiram" adında bir adamın kurduğu böyle bir tarikat zamanımızın icaplarına ne dereceye kadar uyabilir? Bunun takdirini akıl sahiplerine bırakırız. 20. asır insanlığı hâlâ 3.000 sene evvelki Mimar Hiram'ın insaniyet anlayışlarıyla yürümek ihtiyacını duyuyorsa, vah onun kara bahtına!..

Eğer günümüz medeniyeti hâlâ Mimar Hiram'ın kafasıyla yürüyecek kadar kendini zayıf buluyorsa, o halde bu mimarın fikirlerinden daha çok yeni olan Hıristiyanlığı, İslamlığı dünya işlerinden ayırmak için ihtilale, inkılaba ne lüzum vardı?!

- XIII -

Farmasonlara göre farmasonluk laik imiş, cumhuriyetçi imiş!.. Hayır! Hakikat ve tatbikat böyle değildir. Önce bir noktaya ehemmiyetle işaret etmeli, bir vahim çelişkiyi ortaya koymalıyız. Farmasonlar "Farmasonluk siyasi değildir" diyorlar. Halbuki diğer taraftan da "Farmasonluk sulhperverdir, harp istemez; laiktir, dini devlet işlerine karıştırmaz; cumhuriyetçidir, krallıklara düşmandır" iddiasını elden bırakmıyorlar. Bu söyledikleri şeyler baştan başa siyasetten başka nedir? Bir hayır, bir insaniyet cemiyeti bunlarla meşgul olabilir mi? Tabii olamaz. Mesela "Hilal-i Ahmer"[1] gibi, "Himaye-i Etfal"[2] gibi, "Himaye-i Hayvanat Cemiyeti"[3] gibi. O halde cevap isteriz.

Farmasonluğun laik ve cumhuriyetçi olmasına gelince; bu, tatbikatla taban tabana zıttır. Bugün cumhuriyetçiyim diyen farmasonluk İngiliz krallarını başfarmason olarak başında tutuyor!.. Dün Abdülhamit'le, Meşrutiyet'te Sultan Reşat'la, İttihat ve Terakki'yle, Vahidettin'le, İtilaf ve Hürriyet'le bir hoş geçindi!.. Şimdi de Cumhuriyet'le geçinmek istiyor. Hem de herkesten fazla, hatta Cumhuriyet'i kurandan fazla cumhuriyetçi görünüyor!.. Her devrin notası, makamı üzere şarkı

1 Kızılay. (Y.N.)
2 Çocuk Esirgeme Kurumu. (Y.N.)
3 Hayvanları Koruma Cemiyeti. (Y.N.)

söyleyen böyle bir teşkilata yeni Türk rejimi ne dereceye kadar inanabilir? Ne dereceye kadar inanmalıdır? Bunun hükmünü akıl sahipleri versinler.

- XIV -

Meğer haberimiz yokmuş. Türk İnkılabı'nda en büyük rolü farmasonluk yapmış!.. Bunu da yeni okudum, yeni öğrendim. İnsan düşünüyor da sahiplenmenin bu derecesine gülmek mi, yoksa haksızlığın bu kadarına kızmak mı lazım geleceğini kestiremiyor. Ben kendi hesabıma güldüm; kızmayı da başkalarına bıraktım. Türk İnkılabı'nı, Türk istiklal muharebelerini masonluğa mal etmek, bu memleketin topraklarında yatan belki de henüz kanları kurumamış olan binlerce öz Türk şehidine hakaret olur; hâlâ aramızda dolaşan yüz binlerce Türk gazilerine hürmetsizlik olur. Bu milli dava kimsenin değildir; milletindir ve onun başında yürüyen Büyük Türk'ündür. Ne millet ne de Gazi Mustafa Kemal farmasondur.

- XV -

Farmasonlar bana "Yahudiler, Rumlar, Ermeniler, özetle öz Türk olmayanlar kanun huzurunda eşit oldukları halde sen onları ne hakla eşit görmüyorsun, bunlara ne hakla itimat etmiyorsun" diyorlar. Farmasonluğun öz Türklerle eşit gördüğü yalnız bunlar olsa neyse, fakat bu memleketle alakası olmayanları da aralarına alıyorlar; hatta İngiliz Papazı Frew, Casus Lawrence'leri bile. Fakat ne yapsınlar ki farmasonluğun prensipleri bunu emretmektedir!.. Hem farmasonluk eşitlik kabul eden bir cemiyet de değildir. O yalnız kendi mensuplarına yardım emreder. Evvela can sonra canan; işte masonluğun esas tezi!.. Amma canlar Türk olmasa dahi onlara yardım Türkten evvel farzdır!.. Eşitlik bu mu?! Milliyetçilik bu mu? Yahudiler, Rumlar, Ermeniler şüphe yok ki kanun huzurunda bizimle eşittirler; olabilirler. Bununla her şey olmuş bitmiş değildir. Ben açık söylemeyi çok severim: Yahudi Yahudilik takip ettikçe, Yahudice konuştukça, Rum Rumluğu takip ettikçe, Rumca konuştukça, hatta Arnavut bile bu sevdadan vazgeçmedikçe, Yahudiler, Ermeniler, Rumlar mekteplerinde harıl harıl milli kültürleriyle yetiştikçe, onları öz Türk kardeş saymazsam, umarım ki kendileri de beni mazur görürler. Çünkü ayrılık isteyen kendileridir. Azınlık hukuku diye bağıran bu zümrelere şüpheyle bakmak benim Türklük hakkımdır. Hele yakın bir maziyi, onun acılarını hâlâ unutmadımsa pek de haksız değilim sanırım!.. Dinlerine karışmam; fakat benim Yahudileri, Rumları, Ermenileri öz Türk sayabilmekliğim için, bunların Türklüğü, Türk tarihini, Türk kültürünü benimsemeleri lazımdır. Bunun ilk şartı Türkçe konuşmaya başlamak, çocuklarını Türk mekteplerinde yetiştirmektir.

- XVI -

Ben "Farmasonluk milliyetçilik değildir; bunun kökenlerine, tarihine, tatbikatına bakılınca bu hakikat kendiliğinden anlaşılır" diyorum. Farmasonlar "Hayır, milliyetçidir", bazıları da "Milliyetçiliğe muhalif değildir" diyorlar. Bunun mümkün olmadığını birçok defalar söyledik. Bir kere daha, fakat başka bir bakımla ispat edelim. Bu tarikatın Süleyman Peygamber zamanına kadar çıkarılan, bazen de 8. asra kadar getirilen tarihini bir tarafa bırakalım. Hoş, bu kökenlerine göre farmasonluk milliyetçilik değildir. Fakat bu kadar eski bir tarihe girmek, bu tarikatın milliyetçi olmadığını anlamak için pek de lazım değildir. Biz farmasonluğu 18., 19. asırlarda İskoçya'da, İngiltere'de, Fransa'da olgunlaşmış ve gelişmiş bir halde buluyoruz. İskoçya, Fransa, İngiltere tarikatları bugün dünya farmasonluğunun esasını teşkil ediyorlar. Bizdeki farmasonluğun prensipleri de işte bunlardır. Şimdi "Farmasonluk milliyetçiliktir" diyenlere "İnsaf ediniz, biz milliyetimizi İskoçya, Fransa, İngiltere tarikatlarında mı bulacağız?" dersek -sövmek hariç olmak üzere- bize ne cevap verilecektir?!

Gelelim "Farmasonluk milliyetçiliğe muhalif değildir" diyenlerin tezlerine: Bu iddianın cevabını defalarla verdik ve dedik ki bu tarikat Türkü değil, Türklüğü değil, hangi milletten olursa olsun, nerede bulunursa bulunsun, önce kendisine mensup olanları düşünür, onları himaye eder. Bu, farmasonluk dininin esası, şartı olduğuna göre, bunun milliyetçiliğe uygun tarafı neresidir?.. Tekrar ediyorum: Ben Türk farmasonları milliyetsizlikle, milliyet aleyhtarı olmakla itham etmiyorum. Böyle bir damga vurmaya ne hakkım var ne de yetkim... Ben sadece farmasonluğun mahiyetini söylüyorum. Onun icaplarını anlatmaya çalışıyorum. Bu tarikatın şartlarını samimiyetle kabul ve tatbik edenler, milliyet, hatta vatan kavramlarını bir tarafa bırakmak mecburiyetindedirler. Bizdeki farmasonlar "Hayır, biz böyle değiliz" diyorlar. O halde farmason değildirler. Daha güzel ya!.. Bu takdirde locaya devama da lüzum yok. Yeni biçim farmasonluk icadından vazgeçerek hemen ayrılmalıdırlar. Bir Hintli şair diyor ki: "Bir insanın gövdesinde iki kalp olmaz."

- XVII -

Farmasonluk insanlığın 20-30 asır sonrasını düşünüyormuş! Yani 2.000-3.000 sene sonraki gelişmiş insanlığa bir cemiyet hazırlıyormuş!.. Ben işleri dar görüyormuşum; anlamıyormuşum. Pekâlâ... Davası bu kadar geniş olan bu tarikatın bugün emperyalistlerin, Siyonist Yahudilerin, bazı karanlık maksatlı sermayecilerin, hatta casusların ellerinde nasıl bir alet, bir tuzak olduğunu bilmeyen kalmamıştır. Bunları *Anadolu*'da, *Vakit* gazetesinde hadiselerle, vakalarla

gösterdik. Farmasonluğun, düştüğü bu acı, bu ıstıraplı vaziyet içinde bu kadar hülyalı bir dava peşinde koştuğunu görünce hatırımıza Türkçe bir atasözü geldi: "Kendi yemenisini bağlayamayan gelin, hotozunu yapamaz." Türk şairi Ziya Paşa da diyor ki: "Müneccim gökte yıldız ararken, ayağının dibindeki kuyuyu görmemiş ve oraya düşmüş!.."[1]

İlk tarihi manasına göre farmasonluk Yahudileri kilisenin zulmünden kurtarmak için vücuda getirilmiş bir müessesedir. Bugünkü ilmi manasına göre farmason namı verilen tarikat, mensuplarına yardımla mükelleftir. Tatbikatta ise ne olduğu malumdur! 20-30 asır sonraki insanlık böyle olacaksa vah onun haline!..

- XVIII -

"Farmasonluk milliyetçiliktir" veya "milliyetçiliğe muhalif değildir" diyenlere küçük bir şey daha hatırlatalım: Farmasonluk merasiminde kullanılan bazı mühim lafızlar eski Yahudicedir; İbrani kelimelerdir. Bunlarla merasim yapılır.

- XIX -

Farmasonluk gizlidir; gizli bir cemiyettir. Bunu 24 Ekim 1931 tarihli *Vakit* gazetesinde uzun delillerle ispat ettik.[2] Tekrarına lüzum yoktur. Bunun adına "Türk Yükselme Cemiyeti"[3] demek, onu bir kat daha gizlemektir. Bizim fikrimizce Türk kanunları bunu müsamaha ile göremez. Güzel olan, açık olur. Gizlilik, çirkinlik alametidir.

- XX -

Diyorlar ki: "Sen farmasonluğa çatmakla Halk Fırkası'na çatıyorsun. Çünkü onun üyelerinin yüzde 90'ı farmasondur!.." Bunu yeni öğrendim. Halk Fırkası'nda farmason tarikatından insan bulunabilir. Fakat yüzde 90!.. Bu mübalağadan da fazla bir şey... Bu ihbarın nasıl bir maksat içerdiğini anlamak müşkül değildir!.. Fakat samimi, çok samimi söylemeliyim ki bunlar çıkar yollar değildir. Böyle şeylerle Halk Fırkası'nı zaafa uğratamazlar.

Düşünebiliriz ki farmasonluğun en ziyade yayıldığı yer, İstanbul ve İzmir mıntıkalarıdır. Halk Fırkası'nın bütün teşkilatı bundan ibaret değildir. Bütün

1 Ziya Paşa'nın "Terkib-i Bend"inin söz konusu dizeleri şu şekildedir: "Yıldız arayıp gökte, nice turfa müneccim/ Gaflet ile görmez kuyuyu reh-güzerinde" (Y.N.)

2 "Farmasonlar Dinleyiniz!.." başlıklı söz konusu makale için bkz. elinizdeki ciltte, s.332-342. (Y.N.)

3 Doğrusu "Türk Yükseltme Cemiyeti". (Y.N.)

Türkiye'dedir. Milyonca üyesi olan Halk Fırkası'nın içinde 300, 500, 2.000 mason bulunması, bu teşkilatın yüzde 90'ının mason olması demek değildir. Vaktiyle Halk Fırkası'nın içinde Bektaşi, Kadiriler, Mevleviler, Nakşibendiler vesaire de vardı. Fakat bunların mevcudiyeti o tarikatların aleyhtarı olmamıza ve onların Büyük Şef'in işaretiyle kapatılmasına mâni olmadı. O kadar ki -gizli farmasonluk müstesna olmak üzere- tarikatların hepsi kapatıldı ve mensuplarıyla evvelce olduğu gibi bugün de hep beraber bir yolda, inkılap yolunda yan yana çalışıyoruz. Biz öz Türk farmasonların değil, -tekrar ediyoruz- farmasonluğun aleyhindeyiz.

Bizim bildiğimize göre, son muhalefetin başında yürüyenler farmasonlardı. Mesela eski Serbest Fırka lideri Fethi Bey farmasondur. Yanında çalışan erkânın büyük çoğunluğu da farmasondur. Halbuki Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Büyük Reisi Gazi Hazretleri, Umumi Reis Vekili İsmet Paşa Hazretleri, Kâtibi Umumi Recep Beyefendi farmason değillerdir. Görülüyor ki Serbest Fırka erkânını farmasonlar, Halk Fırkası ricalini de farmason olmayanlar teşkil ediyor.

Lafın kısası, farmasonluk ne insanlığı ne milliyetçiliği düşünen bir varlık değildir; siyasidir ve gizlidir. Ucu beynelmilel olan, yabancı memleketlere dayanan, oralarla irtibat halinde bulunan bu teşekkül, Türk milleti, Türk Cumhuriyeti için bir gün bir tehlike olabilir. Nitekim zaman zaman olmuştur da...

Bugün farmasonluk cihan siyasetinde bir entrika aletidir. Milletlerin mukadderatında bir dolaptır. Dolabı çevirenler memleketimiz haricindedirler. Bizim samimi kardeşlerimiz farkına varmaksızın buna vasıta olmak tehlikesi karşısındadırlar. Yüreğimizi yakan yer burasıdır.

Bir Arap şairin şu güzel mısraı düşünülmesi lazım gelen büyük bir hakikat taşıyor:

"Her canlı varlık bir şey avlamak ister."

Aradaki fark ağlardadır. Bence farmasonluk da bu ağlardan biridir.

Mahmut Esat

Farmasonluk Dağılmalıdır!..*

- 1 -

- Neden?

- Çünkü gizlidir. Bu itibarla Cemiyetler Kanunu'na muhaliftir. Çünkü siyasidir, beynelmilelcidir; vatan, milliyet tanımaz. Bu itibarla Türk milletinin, Türk devletinin milliyetçi siyasetine zıttır, ona hasımdır. Çünkü diyanidir. Kendine mahsus acayip itikatları olan yabancı ve yıkıcı bir tarikattır. Dinlerin aleyhindedir. Yalnız Yahudiliği oldukça hoş görür. Merasimleri kısmen eski Yahudicedir. Bu itibarla da Tarikatlar Kanunu icabınca ilgası lazımdır.

Biz birbiri ardı sıra yukarıya dizdiğimiz iddialarımızı birer birer ispat edeceğiz. Umarız ki o zaman farmasonluğun cezbesine kapılanlara artık söz düşmeyecektir; hemen Türk kanunlarının emrine itaatle dağılacaklardır. Hepimiz biliriz ki Türk kanunu, Türk milletinin iradesi demektir. Bu iradenin icapları, bir gün her halde yerine gelecek ve getirilecektir. İnanmayanlar kendilerini bekleyen yarını göreceklerdir.

Diyoruz ki: "Farmasonluk gizlidir."

Diyorlar ki: "Hayır, hükümete tescil ettirilmiştir. Gizli değildir."

Diyoruz ki: "Herhangi bir cemiyet hükümete tescil ettirilmiş olmakla mutlaka gizlilikten kurtulmaz. Eğer kurtulsaydı 'suikastçı cemiyetleri' bile kendilerine birtakım düzme güzel isimler verirler, kaydolunurlar, mesuliyetten kurtulabilirlerdi. Fakat yağma yok!.."

---

* *Anadolu*, 24-28 Teşrinievvel (Ekim) 1932, No: 5443-5447.

Hem farmasonluk kendi ismiyle kendini hükümete haber vereli ne kadar oldu? Her halde sekiz-dokuz aydan fazla değil!.. Ondan evvelki mesuliyeti kimin sırtı kaldıracak? Bunu da bir tarafa bırakalım!.. Fakat bugünkü mesuliyeti kimin sırtına yükleteceğiz?! Çünkü gizlilik hâlâ devam ediyor. Bu yüzden Türk kanunlarına muhalefet hâlâ devam edip gidiyor.

İşte belgesi!.. Farmasonluğa girilirken aşağıdaki yemini etmek mecburidir:

> "Bana verilecek farmasonluk sırlarını hakiki bir masondan başkasına ve usul ve kaidelerine uygun olarak teşekkül etmiş bir yerden başka yerde ifşa etmeyeceğime, kardeşlerimi seveceğime, yardımlarına koşacağıma, ihtiyaçları zamanında kendilerine yardım edeceğime, onların ve masonluğun müdafaası için icap ederse hayatımı feda eyleyeceğime, Türkiye maşrık-ı a'zamının anayasasına ve genel nizamlarına ve beni sinesine kabul eden şu muhterem yerin özel nizamlarına riayet edeceğime Sâni'-i A'zam'ın ve şu muhterem mason cemiyetinin huzurunda kendi arzu ve irademle resmen ve tam bir saflık ve samimiyetle yemin eder ve vaadimden dönmekten, yeminimi bozmaktan ise ölmeyi tercih edeceğimi beyan eylerim."

Bu vesikayı biz icat etmedik. Bunu bize masonluğun büyük rütbesine sahip bir zat verdi!.. Belge içeriğinde şüpheye mahal bırakmamak için *Anadolu* gazetesi bu belgenin aslını fotoğrafa çekti, aynen bugünkü nüshaya koydu. Umarız ki artık işin su götürür yeri, yanı kalmamıştır.

Şimdi bu yemin belgesi üzerinde biz de ufacık bir tahlil yapmak istiyoruz. Lakin kızmak ve sövüşmek yok!.. Çünkü kızmak bir şey kazandırmaz. "Keskin sirke küpüne zarar" derler, doğrudur. Sövmeye gelince, bundan hiçbir şey çıkmaz. Eğer sövmek bir hakikati yok veya var edebilseydi, dünyaya ve hakikatlere apaşlığın[1] hâkim olması lazım gelirdi. Bu ise mümkün değildir.

Aslen, aynen yazdığımız şu "masonluğa kabul yemini"ne dikkatle biz göz atalım. Orada ne görüyoruz?..

1) Farmasonluk sırlarını hakiki bir masondan başkasına açmamak...

2) Masonların ve masonluğun müdafaası için hayat feda etmek...

3) Masonların birbirini sevmesi, birbirine yardım etmesi...

4) Türkiye maşrık-ı a'zamının anayasasına ve nizamlarına riayet eylemek...

5) Yeminden ve vaatten dönmektense ölümü tercih etmek...

İşte bunları ve bu gibi şeyleri görüyoruz.

"Farmason Cemiyeti" diye bir cemiyet belki hükümete tescil ettirilmiştir. Fakat bunun sırları tescil ettirildi mi?! Demek ki bu cemiyet hükümeti iğfal edi-

---

1 Apaşlık: Kabadayılık, külhanbeyilik, haytalık. (Y.N.)

yor, aldatıyor. Çünkü cemiyetin üyesi bulunan farmasonlar sırları hakiki bir masondan başkasına bildirmeyeceklerine dair en ağır yeminleri etmişlerdir. Hatta bundan fazlası da var; farmasonluğun herhangi bir derecesindeki "birader" aşağı derecede bulunan diğer "birader"e kendi derecesinin sırrını ifşa edemez.

Bakınız 9. dereceye geçerken nasıl yemin ediliyor:

> "Seçilmiş üstat yüksek derecesi sırlarını ne bir hariciye ve ne de aşağı derecede bulunan masonlara ifşa etmeyeceğim. Ve yemin ederim ki taahhütlerimi sadıkane yerine getireceğim. Yeminimi bozmak felaketine uğrarsam bizzat feda edilmeye, bütün masonluğun nefret ve tiksinmesine maruz kalmaya razı olacağım.
> Sâni'-i A'zam-ı Kâinat huzurunda ve bu yüce meclis karşısında, dünyanın en yüksek kuvveti eşiğinde bir mason ve namuskâr insan sıfatıyla yemin ederim..."

Bu yemin farmasonluğun merasim rehberinin 26. ve 27. sayfalarında yazılıdır. 1339 [1923] tarihinde İstanbul'da Tasovakalopolo Matbaası'nda basılmıştır. Yemindeki "harici" tabiriyle bizler, yani farmason olmayanlar kastedilmektedir. "Birader" ise farmasonluğa dahil olanlardır; hangi milletten olursa olsun...

Bu kadar sırları olan, hatta üyelerinin birbirine söyleyemeyeceği kadar sırları olan ve böylelikle içyüzü hükümete de meçhul kalan bir cemiyet, millet ve memleket için nasıl ve ne suretle emniyet telkin edebilir? Bu sırlar nelerdir? Bunları kanun bilmek ister, anlamak ister... Fakat farmasonluk sırları bildirmemekte, gizlemekte o kadar inattır ki inadını hayatıyla bile ödemeyi göze almıştır.

- Acaba neden?

Bu sorunun cevabını farmasonluğun 15. derecesine ait rehberde biraz buluyoruz. Orada farmason hatibi diyor ki:

> "... Lakin bütün ihtiyatlara rağmen daha aşağı derecelerdeki masonlar lüzumundan ziyade çoğaldılar. Bunun neticesinde sırları yayılarak umumun hürmetini kaybettiler vs."

Farmason hatibinin şu beyanatı çok dikkat çekicidir. Çünkü mason sırları meydana çıkınca umumun hürmeti kaybedilmiş... Neden?!..

Demek ki hürmeti ve itimadı kaybettirecek şeyler varmış!.. Bunu ben değil, farmasonluk hatibi itiraf ediyor...

Farmasonluğun nasıl bir gizli cemiyet olduğu anlaşıldı mı? Türk kanunlarına nasıl aykırı düşmekte olduğu görülüyor mu?

"Farmasonluğa girme yemini" üzerinde biraz daha durmak istiyoruz. Bu mezhebe girerken adayın ettiği yemin içeriğinde, masonluğun ve masonların müdafaası uğrunda hayat fedası da vardır. Bunu dün *Anadolu*'da fotoğrafıyla çıkan belgede gördük, okuduk...

Şimdi düşünüyoruz. Yarın mesela devlet farmasonluğu zararlı görür ve ilgasına kalkarsa, tıpkı Mevleviliği, Rufailiği, Bektaşiliği, Nakşibendiliği kapadığı gibi şu farmasonluk tarikatını da yasak ederse ne olacak?! O zaman farmasonluğun yeminli mensupları, cezbelileri ne yapacaklar? Elde silah karşı mı koyacaklar?.. Yeminlerine bakılırsa buna inanmak lazımdır. Fakat teşekkür olunur ki hasmın demir bileğini bile kırmaya kadir bir Türk milleti vardır; öz Türklük vardır ve onun emrinde bir hükümet vardır.

Dahası var; nasılsa farmason tarikatına karışmış bir devlet memuru, bir zabıta âmiri, bir vali, bir müsteşar farmasonluk aleyhine verilmiş emirleri infaz etmeyecek midir?.. Yemine bakılırsa böyle bir emre farmason memurun riayet etmemesi lazımdır. Bu kadar da değil, böyle bir emri verene karşı tarikatını müdafaa etmesi icap eder!.. Buna devlet içinde devlet denir!.. Vaziyetin tehlikesi görülüyor mu?!

"Farmasonluğa girme yemini"nin sonu şu cümlelerle bitiyor:

"Yeminimden ve vaatlerimden dönmektense ölmeyi tercih ederim!.."

Bir yemin formülü içinde iki defa farmasonluk yolunda ölmek taahhüt olunuyor!.. Fakat ne oluyoruz? Bu kadar ağır yeminlere neden lüzum görülüyor? Bu kadar ölmek, öldürmek vaatlerine, taahhütlerine sebep ne?! Hani ya farmasonluk sadece insani bir cemiyetti? Sadece bir yardım müessesesi idi?! "Hilal-i Ahmer" de insani bir teşekküldür. Oraya kaydolunan üyelere niçin böyle yeminler teklif edilmiyor?! Bunun sebebi basittir. Farmasonluğun başka davaları vardır. O, insani değil, siyasi ve kendine mahsus dini anlayışları, gayeleri olan bir varlıktır. Bu noktaları bu makalemi takip edecek yazılarımda birer birer göreceğiz.

Farmasonların her derece yemini birbirinden ağırdır. Bunların hepsinde farmasonluk yolunda ölmek ve öldürmek vardır. Nedir bu hal? Türkiye vur vurana memleketi mi?

Hadi rahat durunuz efendiler!.. Boş yere yeminlere lüzum yok... Ortada bir devlet ve bir hükümet var; kanun var. İcap ederse hepimizi, sizi de o haklar. Türkiye tabanca, bıçak değil, kanun memleketidir.

Farmasonların birbirini sevmesi ve birbirine yardım etmesi meselesine gelince; biliyoruz ki farmasonluk milliyet tanımaz. Farmasonlar hangi milletten olurlarsa olsunlar -Yunanlı, Türk, İngiliz, Arap, Rus- birbirine kardeştirler. Bu farmason biraderler birbirlerini nerede bulurlarsa bulsunlar sevişmekle ve yar-

dımlaşmakla mükelleftirler. Pekâlâ, fakat bir muharebede milletleri, devletleri birbirine muharip farmasonlar karşı karşıya gelirlerse ne olacak?! Yalnız bu kadar da değil, farmasonluk muharebeye de düşmandır. Bakınız farmasonluğun en büyük reislerinden biri olan Endres[1] ne diyor:

> "Her muharebe çapuldur, yağmadır. Harbi destekleyecek bir mason prensibi yoktur. Meğerki barbarlara karşı açılmış bir harp ola. Barbarlar kimlerdir? Hunlar, Moğollar, Türkler vs.
> Farz edelim ki Asyalılar Avrupa'dan evvel kendini kuvvetlendiriyor. Ve herhangi bir sebepten dolayı milyonlarca Asyalı Avrupa'ya karşı yürüyecek. Böyle bir tehlike karşısında sulhçuluk yapmak deliliktir. Yahut Mussolini'ye karşı harp edilebilir. Fenaları yok etmek, imha etmek lazımdır."[2]

Farmason başlarından olan Endres'in şu görüşlerini ibretle, dikkatle okumak ve düşünmek lazımdır. İnsanlığı çok sevdiğini yaygara halinde yayan farmasonluğa göre Avrupa'nın selameti Asya'nın daima geri kalmasındadır; daima esir hayatı yaşamasındadır. Çünkü o kuvvetlenirse, o ilerlerse Avrupa medeniyeti için tehlike vardır. Bundan dolayı Asyalılarda ilerleme, yükselme hareketi görülünce onları öldürmek sevaptır. İnsan bunları okuyunca utanıyor ve tepesinden tırnaklarına kadar kızardığını duyuyor. Vay gidi insaniyetçi farmasonluk vay!..

Farmasonların birbirinin kardeşi olduklarına, her nerede buluşsalar birbirine yardımla bağlı bulunduklarına, harbi de asla kabul etmediklerine bakılırsa, muharebe meydanında silahları teslim edeceklerine inanmak lazım gelecek!.. Bereket versin ki herkes farmason değil. Bereket versin ki farmasonluğa bu derece sadakati göze alanlar çoklukta değil!..

Fakat ne olursa olsun, şu bizdeki farmasonluk ne hakla, ne cesaretle ordu ve zabıta kuvvetlerinin yanına kadar sokuluyor? Orada faaliyette bulunabiliyor? Bunu bilmek isteriz.

Yeminleri icabı ne milletten olurlarsa olsunlar farmasonlar birbirini seveceklerdir. Sevgilerimizi başkalarına dökeceğimize, sevgilerimizden başkalarına paylar ayıracağımıza, onu kendi öz milletimize, öz Türklerimize versek, yardımları hep ve yalnız ona yapsak daha iyi olmaz mı? Türk olmayan bir farmasonu niçin farmason olmayan bir öz Türkten fazla sevelim? Farmasonluğun milli sevgiyi nasıl dağıttığı, nasıl zayıflattığı, onu nasıl kemirdiği, ikiliği nasıl doğurduğu görülüyor mu?

---

1 Franz Carl Endres. (Y.N.)
2 Franz Carl Endres, *Das Geheimnis des Freimaurers*, Stuttgart, 1927. Fransızcası: F. C. Endres, *Le secret du Franc-Maçon*, çev. Henri Jean Bolle, Paris, 1930. (Y.N.)

"Yemin"de unvanı geçen "Türkiye maşrık-ı a'zamı" kim oluyor? Ona bu rütbeyi kim vermiş? Beline taktığı kılıcı kim kuşatmış? Bilmiyor mu ki büyük bıçaklar taşımak Ceza Kanunu'nca yasaktır; kılıç ordunundur... Hele "Maşrık-ı a'zam anayasası ve nizamları" ne demektir?! Yoksa hükümet içinde hükümet mi kurmak isteniyor?! Türkiye'nin bir anayasası vardır; adına "Teşkilatı Esasiye" denir. Bunu millet yapar. Nizamları ise devlet yapar. Farmasonluk kim oluyor ki kanunlar ve nizamlar yapmak hakkını kendisinde buluyor?.. Türk milletinin bütün bir düşman dünyasını, sonra da saltanatı, hilafeti ve bütün bir mazinin batılalarını çiğneyerek, yıkarak elde ettiği hâkimiyetine farmasonluk kim oluyor ki ortaklık davası güdüyor?

"Efendim bunlar isimden ibarettir; şekilden ibarettir" diyenlere deriz ki:

- Yetkisiz isim ve sıfat kullanmak da Türk kanunlarına göre suçtur; cezası vardır. Kanunlar açıktır. Ayıptır böyle şeyler!..

İşin asıl tuhaf yeri neresi, bilir misiniz?! Şu kanun ve nizamlar denilen şeylerin hakiki mahiyeti nedir, bilir misiniz?..

İngilizlerin İskoçya farmason tarikatından tercüme edilmiş birtakım kaidecikler!..

- 3 -

Farmasonluk mutlaka dağılmalıdır. Aziz okuyucularım bugünkü belgeleri ve hadiseleri okuduktan sonra bu gizli teşkilatın bir ayak evvel dağılması lüzumuna kanaat getireceklerdir.

Farmasonluk milliyetçiliğin düşmanıdır; milliyet tanımaz. Ona göre farmasonluğu kabul eden herkes "birader"dir; hangi milliyetten olursa olsun... Masonluk dinlerin de hasmıdır. Yalnız Yahudiliğe müsamaha eder.

Farmasonluğun en büyük başlarından sayılan Endres diyor ki:

> "Yeryüzüne yayılmış, iyi, asil, birbirine imdat ve yardım etmeyi seven insanlar arasında ittifak vücuda getirmek farmasonluğun yüce gayesidir. Bu gaye milliyetçiliğe açık olarak muhaliftir, zıttır; milliyetçilikle uzlaştırılamaz. Tam manasıyla söylemek lazımsa, farmasonluk beynelmileldir. Farmasonum diyen kimse beynelmilelciyim demiş olur. Başka türlü masonluk olmaz. Farmasonluğun vazifesi birbirine uymayan milli prensipleri kaldırmaktır. Sınırların öbür tarafında, yani vatan sınırlarının dışında kardeşler oturuyor. Milliyet yok, insaniyet var. Gayeye varıncaya kadar uğraşmak lazımdır."[1]

---

1 Franz Carl Endres, *age.* (Y.N.)

Biliyoruz ki 20. asrın manası milliyetçiliktir. Milliyetçilik zamanımızın yaşama şartıdır. Tarihte insanlığın en çok istismar edildiği devir 20. asırdır. Zamanımızın sahte insaniyetçileri geçmiş günlerin eli keşküllü[1] goygoycularına benzerler. Tıpkı onlar gibi katar katar insaniyet ilahileri söyleyerek dolaşırlar. Fakat sakın inanmayınız. Çünkü maksatları insanlığı kullanmaktır; kendi menfaatleri uğrunda insanlığı işletmektir; insanlığın sırtından, alınterinden, kanından, canından geçinmektir. Beynelmilelciliğin en çok ileri sürüldüğü şu zamanlarda azıcık düşünelim: Tarih hangi devrinde bugünkü kadar esirler, esir milletler iniltisi dinledi?! İki milyara yaklaşan âdemoğlunun yarısından fazlası boynunda esaret zincirini taşıyor!..

Yaşadığımız şu günlere bakınız!.. Dikkatle, düşünerek bakınız!.. Göreceksiniz ki hür milletler, bağımsız kavimler, milliyetlerini anlamış, milliyetçiliği en ileri götürmüş olanlardır. Bir de esir kavimlere bakınız!.. Göreceksiniz ki onların milliyet duygusu zayıftır, ölüdür.

Bu öz Türkler vatanı, aziz Türkiye'miz her yerden ve her günden fazla milliyetçi olmak mecburiyetindedir. Biz bir vatan istiyoruz ki orada yalnız öz Türklük düşünülür; orada yalnız öz Türklük kokar. Bu koku Ergenekon'lardan gelir... Biz bir vatan istiyoruz ki orada her şey, her renk ve her duygu öz Türklükten nişan verir, öz Türklüğü anlatır.

Farmasonluğun bize anlattığı beynelmilelcilik samimi de olsa, milliyetçiliğin hasmı olmak itibariyle memleketimiz ve milletimiz için bir tehlike, bir afettir. Bir Türk genci düşününüz ki ona boyuna beynelmilelcilik terbiyesi veriliyor; milliyet aleyhtarlığı telkin olunuyor. Bu genç ancak demir azimli milliyetçilerin ellerinde yükselecek olan öz Türk milletine nasıl hizmet edebilir? Gençler bilirim ki bunlar farmasonluğun tesiri altında kalıyorlar; milliyetçiliğin Türkiye için zararlı olacağı kanaatini ısrarla yaşatıyorlar. Farmasonluğun milli varlıkları nasıl yıkmakta olduğu görülüyor mu? Bu, Türkiye'ye karşı işlenmiş, işlenegelmiş öyle bir suçtur ki bunu dünya masonluğunun bile sırtı kaldıramaz.

Biliyorum, bana bazı farmasonlar "Bizim milliyet duygularımız seninkinden hiçbir vakit aşağı değildir" diyecekler. Ben kimseden şüphe etmek istemem. Kimseyi de kendimden aşağı görmem. Zaten buna hakkım da yoktur. Ortada söz konusu olan, şahıslar değil, prensiplerdir. Ben prensiplerin tehlikesini göstermeye çalışıyorum. Yer yer açtığı yaraları ortaya koyuyorum. Şahıslarla alıp vereceğim yoktur.

Meseleyi diğer bir yönden de değerlendirebiliriz. Farmasonluğun ileri sürdüğü şu beynelmilelcilik, şu insaniyetçilik ne dereceye kadar samimidir? Biz bunun samimiyetine de inanmıyoruz. İşte farmasonluğa ait resmi bir belge:

---

1 Keşkül: Dilenci çanağı. (Y.N.)

Aşağıya nakletmekte olduğumuz satırları, masonluğun 9. dereceye ait rehberinden aynen alıyoruz. Bir yanlışlık varsa bunu da İzmir'deki masonluk lütfen düzeltsin... 9. dereceye terfi eden masona üstat diyor ki:

> "Biraderlerimize vaat ediyoruz ki masonluk fikrine uygun olarak vuku bulan teşebbüslerinin hiçbirinde onları terk etmeyeceğiz... Ancak bir masonik ve insani menfaat için faaliyette bulundukları zaman onlara pazumuzla, nüfuzumuzla, paramızla, mesaimizle yardıma borçluyuz. Kendilerine haricen bir memuriyet düştüğü halde onları desteklemeyi, fena yola saparlarsa kendilerini ikaz etmeyi taahhüt ederiz."

Görülüyor mu, hep insanlıktan, insaniyetten dem vuran farmasonluk neler yapmayı taahhüt ediyor?! Farmasonluk fikirlerinin yayılması için farmasonlara pazusuyla, parasıyla, nüfuzuyla yardım etmek... Burada insanın sinirine dokunan kelimeler "para", "pazu" ve "nüfuz"dur. Bunlar ne demektir? Bunlarla ne kastolunuyor? Ne yapılmak isteniyor? Bu genç, dinç inkılap memleketinde parayla, nüfuzla, pazuyla iş mi görülmek isteniyor?! Parayı, nüfuzu, pazuyu kime karşı kullanacaklar?! "Hayır ve iyilik cemiyeti" namı verilmek istenen şu gizli teşkilatın dayandığı kuvvetler görülüyor mu?.. Bunlar nedir? "Para, pazu, nüfuz..." Vah vah!.. İnkılap Türkiye'sine yalnız bir şey hâkimdir... O şey fikirlerin kuvvetidir. Burası zorbalık yatağı değildir.

Farmason üstadının aynen yukarıya yazdığımız beyanatı arasında mühim bir kayıt daha var; üzerinde durulmaya değer. Kendi kendine "üstat" namını alan bu zat 9. dereceye dahil olan farmasona diyor ki: "Haricen bir memuriyet düşerse sizi destekleyeceğiz." Fakat soruyoruz: Ne hakla? Ne hakla devlet memuriyetlerine girecekler farmason diye desteklenecek? Üstat kim oluyor ki böyle vaatlerde bulunuyor? Farmason olmayanlar ne yapacak? Kapı dışarı mı?! İnsaniyet bu mu?! Hakşinaslık bu mu? Birbirini kayırmak mı?! "İnsaniyet insaniyet" diye bağıran farmasonluk neler arkasında koşuyor, anlaşıldı mı?!

Farmasonluk beynelmileldir. Başka türlü olamaz. O, milliyet fikirlerine düşmandır. Bunun bir de yakın misalini verelim; hem de hadiselerden alarak: Geçen sene Türkiye farmasonları arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Bir kısmı Türk farmasonluğu yapmak istedi. "Farmasonluk beynelmileldir, Türk masonluğu olmaz" diye müsaade edilmedi!..

Not:

Benim yazılarımın şahıslarla hiçbir münasebeti yoktur. Hiç kimsenin vatanperverliğinden, milliyetperverliğinden şüphem yoktur. Esasen böyle bir şüpheye hakkım da olamaz. Ben farmasonluk prensiplerinin ilim bakımından millet ve memleket için nasıl bir tehlike olduğunu göstermeye çalışıyorum. İşte o kadar.

Hizmet gazetesi "Vekillerden, mebuslardan, devlet memurlarından mason vardır" diyor. Ben böyle bir şey bilmiyorum. *Hizmet* hangi yetkiyle böyle bir haberi kamuoyuna yayabiliyor? Ve bu yayımında hiçbir mahzur görmüyor mu? İsim söyleyebilir mi? Ben devlet erkânımızın farmason olmadıklarını çok yakından bilirim.

- 4 -

Farmasonluk milliyet tanımaz, gizli kapaklı bir cemiyettir. Bu, *Anadolu*'da yayımladığımız belgelerle sabit oldu sanırım. İşin su götürür yeri yanı kalmadı. Her halde bizce böyle. Aksi görüşleri de ehemmiyetle dinleriz. Maksat bir hakikate varmaktır; yoksa kapris değildir.

Bundan başka, daha bir nokta önünde durmak istiyoruz. Bu nokta şimdiye kadar iliştiklerimizden de mühimdir. Farmasonluk siyasi bir teşkilat olduğu gibi, kendine mahsus dini anlayışları olan bir tarikattır; bir mezheptir. Farmasonluk bunu kati surette reddediyor; hakikati saklamaya çalışıyor. Fakat ne mümkün?!

Bakınız başfarmasonlardan Endres ne diyor, neler anlatıyor:

> "Bir farmason siyasi bir fırka üyesi olabilir. Ancak fırka üyeliğiyle beraber iyi bir mason kalmaya çalışmalıdır. Farmason biraderleri arasında asla parti adamı olamaz. Fakat masonluğu samimi anlayan bir farmason, hiçbir siyasi partiye, fırkaya giremez. Çünkü o, fırkaların ahmakça icraatının vasıtası değildir. O, büyük siyaset yapar. Farmason, mensup olduğu partinin, fırkanın içinde daima ayrılıklar çıkarmalıdır. Bu çok iyidir. Çünkü mensup olduğu fırkayı farmasonluk fikirlerine meylettirir. Farmasonluk beynelmilelciliği temsil etmesi itibariyle her zaman diri bir vicdan olarak kalacaktır."[1]

Endres'in bu fikirleri üzerinde azıcık düşünelim; ne anlıyoruz?!

Masonluğun davası beynelmilelcilik imiş. Bir farmason, bir fırkaya, mesela milliyetçi bir fırkaya girse bile davasından vazgeçmeyecek, orada ayrılıklar çıkaracak, fırkayı masonluk davasına alet etmeye çalışacaktır. Hele mensup olduğu fırka, hükümeti elinde tutan ise, mason efendi hükümeti de farmasonluğa vasıta yapacaktır!.. Olur şey değil!..

Endres yine diyor ki:

> "Bir hükümet mali tedbirler alırken, fikren bunları hoş görmeyenlerin eleştiriler yapması kabahat sayılmaz. Fakat aynı hükümet harp ilan edince, bu eleştirilemez. Çünkü harbi eleştirenler hain sayılır.

1 Franz Carl Endres, *age.* (Y.N.)

> Vatandaşın susması lazımdır. Halbuki harbin neticeleri en şiddetli vergilerle bile kıyas edilemeyecek kadar ağırdır. Şüphesiz bu bir mantıksızlıktır, manasızlıktır. Fakat bu mantıksızlığın, bu manasızlığın adı militarizmdir, yani askerciliktir.
> Harp bir eşkıyalıktır; cinayettir. Fert böyle bir cinayet işleyince mahkûm olur. Halbuki cemiyet namına böyle bir cinayeti, yani harbi yapan kimse kahraman bir devlet adamı oluyor. Bunun sebebi, cinayetin işlenmesinde cemiyetin ortak olmasıdır."[1]

Farmasonluk siyasetle meşgul olmaz diyenlerin halini görüyor musunuz? Masonluk beynelmilelci olduğuna göre, en büyük siyasetçiliği yaptığında şüphe kalır mı? Harp için, sulh için bu kadar devamlı propagandalar yapan, bu fikirlerini icabında pazuyla, silahla müdafaa etmeyi yeminle, yeminlerle taahhüt ettiren bir cemiyet, yani masonluk siyasi değilse, hangi teşekkül siyasidir? Bütün bu düşünüşler, bu görüşler, siyaset değilse, o halde siyaset nedir? Sorabilir miyiz, askerliğe bu kadar hücum eden, onu canilik diye vasıflandıran farmasonluğun bütün bu faaliyetleri hep "hayır ve iyilik" icabı mıdır?! Görülüyor mu, farmasonluk bir memleket hayatının, hürriyetinin, bağımsızlığının, ırzının, malının bekçisi olan ordu ve askerlik hakkında ne düşünüyor, ne yapmak istiyor?! Bu düşman fikirleri terennüm eden masonluk, ordu ve zabıta kuvvetleri arasında vicdanı sızlamadan nasıl faaliyette bulunabilir? Ne hakla, ne yetkiyle bu mukaddes kuvvetler arasına sokulur? Vatan ve bütün bir millet karşısında böyle bir cürmü işleyecek cesareti nereden buluyor? Harp zamanında herhangi bir orduda, hatta bir memlekette böyle fikirler yayanlar kurşuna dizilirler; sulh zamanında ise ağır cezalara mahkûm edilirler. Hainlik töhmeti altında kalırlar. Devlet kuvvetleri arasında komünizm propagandası yasak değil midir? Cezalandırılmıyor mu? Farmasonluğun şu yukarıdaki fikirlerinin komünistlikten farkı nedir?

Paris Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tarih profesörü Charles Seignobos farmasonluk hakkında şunları söylüyor (bu fikirler Paris Edebiyat Fakültesi'nde okunuyor), işte aynen:

> "Farmasonluk 18. asırda beynelmilel bir federasyon idi. Gitgide bir ihtilal cemiyeti oldu. Esrarengiz toplantılar yaparak ayinlerini gizli tuttu; ismini sakladı. Serbest fikirli burjuva gençlerle memnun olmayan subaylar buraya giriyorlardı. İspanya'da, Portekiz'de, İtalya'da hükümetlerle mücadele ediyorlar, suikastlar yapıyorlardı. Farmasonluk hükümet, devlet şekilleriyle meşgul değildir. Cum-

---

1 Franz Carl Endres, *age.* (Y.N.)

huriyetle, meşrutiyetle geçindiği gibi, zorba Çar I. Aleksandr'la da anlaştı. Fransa'da krallıkla ve cumhuriyetle zaman zaman uyuştu ve zaman zaman mücadele etti. Farmasonluk Metternich'le geçinemedi. Metternich'e göre bu, siyasi ve dini bir teşekküldü. Metternich farmasonlukla mücadele ederken milliyetçi Alman talebelerine dayanıyordu."[1]

En yetkili adamların bütün şu değerlendirmelerini gördük, okuduk. İnsafla muhakeme edelim ve kararımızı verelim. Hani ya farmasonluk yalnız cumhuriyet âşığıydı?! Zorba çarlarla, krallarla, hatta bizde halifelerle pekâlâ anlaşıyor. Bundan fazla ikiyüzlü siyasetçilik nasıl olur? Hem de nasıl siyaset? Milletleri öldüren, yıkan, sonra da onları teneşir üstüne serilmiş bir ceset gibi ortada bırakan bir siyaset... Aziz öz Türk gençliği! Nasıl bir tehlikeyle kuşatılmışsın, görüyor musun? Fakat hayır, sen günü gelince bu tehlikeyi ayaklarının altında çiğneyecek, onu bir paçavra gibi beynelmilelcilerin yüzüne atacaksın!..

Buyurunuz bir belge daha; hem de farmasonluğun resmi mukaddes kitabından!.. Bu parçaları masonluğun 4. derecesine ait rehberden alıyorum. Eksik varsa masonluk lütfen düzeltsin:

> "Farmasonluk siyasetle, dinle meşgul olmaz demek, mevcut dinlerden birine veya mevcut siyasi cereyanlara kapılmaz demektir. Yoksa kendine mahsus siyaseti ve mezhebi vardır."

Buna, bu belgeye ne buyurulur? Bakınız bir belge daha; bu da farmasonluğun 18. derecesine ait rehberden alınmıştır. Aynen yazıyorum:

> "İnsanlık birbirini harple kırıyor... İnsanlar velev bir yerde olsun birbirlerini boğazlamaya sevk edilmişlerdir. Daima ordular aile babasının alınteriyle yaşıyor. Harp kaynakları tüketti. Faaliyet ve hareketi israf etti. Ordular milletlerin saadetine son verdi."

Şimdi bir an için düşünelim. Düşman casusları bir milletin müdafaa kuvvetlerini yıkmak, yok etmek için bundan daha fazla ne yapabilir? Cevap istiyoruz.

- 5 -

Gördük ve anladık ki farmasonluğun belli başlı siyaseti beynelmilelcilikte, ordular ve harp meseleleri önünde toplanıyor; bunlarda yoğunlaşıyor. Farmasonluğun belli başlı işi beynelmilelciliğe yol açmak için milliyet duygularını öldürmek, ordu teşkilatına karşı nefret uyandırmaktır.

---

1 Charles Seignobos, *Histoire politique de l'Europe contemporaine*, Paris, 1897, s.682-683. Türkçesi: Charles Seignobos, *Tarih-i Siyasi*, çev. Ali Reşat, Kader Matbaası, 1909. (Y.N.)

Fakat biz harp taraftarı mıyız? Asla!.. Sulh istiyoruz. Bunda şüphe yok. Lakin farmasonluğun yıkıcı ve istismar edici soyguncu zihniyetiyle değil... Biz elde silah cenge hazırız. Sulhu böyle tutacağız. Buna "Hazır ol cenge eğer ister isen sulh ü salâh"[1] derler. Dünya böyle kuruldu, böyle gidecek... Dünyayı yenmiş demir ordularımızı gözümüzden bile esirgiyoruz. Elinden silahı bırakan millet, tarihin ilk yeni esiri olacaktır. Biz buna inanıyoruz. Silahlarımızın ağzından çıkan kurşunların alevi hürriyetin kızıl bayrağıdır. Hangi millet elinden silahı bırakıyor?! Komünist Rusya'ya bakınız; bütün dünyayı komünist yapmak için bugün en büyük ordulardan birine dayanmaktadır!.. Üst tarafını varın siz hesap edin!

Geçenlerde eski farmasonlardan bir zatla konuşuyordum. Bana dedi ki: "Mücadelede çok haklısın... Daha neler bilirim. Fakat anlatmaya sıkılırım! Ben 32. dereceye geldikten sonra bu işten vazgeçtim. Bunun sebebi farmasonluğun memleketimizde bir rezalet aleti haline düşürülmesidir." Bu zat bana bir de kitap verdi. Kitabın adı *Yahudi Saltanatı*'dır; Fransızcadır. Eseri dikkatle okudum. Farmasonluğun memleketimiz aleyhinde nasıl kullanıldığını okurken tüylerim ürperiyordu. Bu kitaba göre memleketimizin başına "Filistin" felaketlerini açan farmasonluk olmuştur. Yine bu kitaba göre Türkiye'nin "Sevr Antlaşması" denilen paçavrayla taksimi kararında farmasonluk etken olmuştur. Lloyd George ile Wilson'un bu işlerde büyük rolleri vardır. Sebebi de bunların dayandıkları partilerde, kamuoyuna hâkim, çok zengin ve nüfuzlu Yahudi masonların bulunması imiş... Masonlarca "hayır ve iyilik cemiyeti" gibi gösterilmek istenilen şu farmasonluğun ne olduğu anlaşılıyor mu?

Aziz Türk genci!.. Bir gün tarihi okurken "Trablusgarp nereye gitti?" diye düşünürsen, onu farmasonluğun oyunlarında ara. Trablusgarp farmasonluğun kurbanı oldu...

- Nasıl?!

- İtalya farmasonları bizimkileri farmasonlukla aldatmışlar; Trablusgarp'a ilişmeyeceklerine "biraderlik" namına söz vermişler!.. Bizimkiler de inanmışlar!.. Derken günün birinde İtalya donanması Trablusgarp'ı topa tutmuş ve şehri işgal etmiş!.. Farmasonluğun cezbesi içinde kendilerini kaybetmiş bir halde duran bizim o vaktin hükümet adamları akıllarını başlarına almaya başlamışlar. İtalya hükümetine "Hani ya Trablusgarp'ı işgal etmeyeceğinize dair bize söz vermiştiniz!" demişler. İtalya'dan cevap gelmiş:

---

1 Latincedeki "Si vis pacem, para bellum" (Barış istiyorsan, savaşa hazır ol) sözünün karşılığı olan ve Abdülhak Molla'nın (d. 1786-ö. 1854) "Bu mesel ile bulur cümle düvel fevz ü felâh / Hazır ol cenge eğer ister isen sulh ü salâh" dizelerinde geçen bu söz Mustafa Kemal Paşa tarafından da 1 Mart 1922 günü Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü toplantı yılını açış konuşmasında kullanmıştır: "'Hazır ol cenge eğer ister isen sulhü salâh' hakikatini bir an hatırdan çıkarmamak, milli davamızın talep ettiği icaplardandır. Bu bakımdan müteyakkız ve hazır bulunmaktan ibaret olan prensibimize riayete devam edeceğiz." Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.12, Kaynak Yayınları, İstanbul, Aralık 2003, s.290. (Y.N.)

"Efendim, hep biraderiz, hep biraderiz... Lakin siz Trablusgarp'a iyi bakamadınız. Biz oraya medeniyet götüreceğiz. Zaten farmasonluk da bunu emrediyor!"

Nasıl cevap? Hoş mu?! Facianın derecesini düşünebiliyor musunuz?! Fakat bu kadar da değil!.. Bu sırada Osmanlı İmparatorluğu'nun "Trablusgarp muharebeleri"yle meşgalesini fırsat edinen Balkan devletleri ayaklandılar. Ve koskocaman canım Rumeli elimizden çıktı gitti. Hâlâ o gidiş... Hâlâ ona yanıyor, ona ağlıyoruz... Şu farmasonluğun marifetlerine ne dersiniz?

Farmasonluk siyasi fikirlerini Süleyman Peygamber zamanından alıyor!.. Piri "Hiram"dır!.. Masonluğun 9. derece rehberinde şunları okuyoruz:

> "Siyaset âleminde farmasonluk Hiram'ın velededidir ki asla yıkmadı, yaptı. O, kılıcı ancak tamam olmuş masonluk mesaisinin müdafaasında kullanır."

20. asırda böyle düşüncelere deli saçması derler!.. Dünyanın mukadderatına hâkim olmak sevdasını güdenlerin haline bakınız! Siyasetinin çıkış noktası "Hiram" olan farmasonluk ne yapmak istiyor? Birçok şeyler arasında büyük düşüncelerinden biri nedir? Bunun özünü farmasonbaşılardan Endres anlatıyor, diyor ki:

> "Biz farmasonlar devletin şu köhne kanunlarını ve himayesinde bulunan ikiyüzlü camiayı evrim yoluyla değiştireceğiz. Devlet bilhassa askeri tahsisatını indirdikçe ve nihayet büsbütün kaldırdığı zaman işler düzelecektir."[1]

Farmasonluk siyasi değilmiş, siyasetle uğraşmazmış; çağdaş devlet teşkilatını, milli anlayışları yıkmaya çalışmak siyaset değilse, geride siyaset denecek ne kalıyor!?

Gülünçlü kısım, farmasonluğun din anlayışlarıdır. Diyorduk ki farmasonluk dinlerle mücadele halindedir. Bununla beraber, kendisine mahsus dini anlayışları da vardır. Bu itibarla bir mezheptir, bir tarikattır; Tarikatlar Kanunu icabınca dağıtılması lazımdır. İşte farmasonluğun mukaddes kitabı 18. derece rehberinden bir fıkra:

> "İmanın temeli akılda veyahut samimi duyguda olmak icap eder. Brahma'ya tapanların da sahtelik ve manasızlığı açık olan şeylere gizli imanları vardır. Onların iman ve itikatları ne akıl ne samimi his ne de bunlara benzeyen şeylere dayalı olmayıp, ancak ruhani üstatlarının şahitliğine ve mukaddes kitaplara dayanır. Müslüman da, Hı-

---

1 F. C. Endres, *age.* (Y.N.)

> ristiyan da peygamberlerinin kanıtlayıcı şahitliği üzerine iman eder ve inanırlar. Farmasonluk da der ki: Buna inanırım, zira boştur, yani saçmadır."

Farmasonluğun 4. dereceye ait rehberinde daha birtakım fıkralar vardır. Bu rehberin kabında ise "Türkiye ve tevabii şûrayı âlisi İskoçya tarikatı"[1] cümlesi yazılıdır. Bu kitapta ileri sürülen fikirler şunlardır:

> "Farmasonluk tarikatı, mensupları üzerinde uzun bir takdis silsilesiyle tesir icra eder. Masonluk bu hususta Mısır kâhinlerinin eseriyle yetinmiş ve onların usullerini muhafaza etmekte bulunmuştur. Bu usul eskiçağ büyük felsefe mesleklerinin usulüdür."

İşin pek tuhafı şu ki, çağdaşlığı kimseye vermeyen farmasonluk dini ilhamını 3.000 sene evvelki Mısır'ın kâhinlerinden alıyor; kâhinlerin usulüyle çalışıyor! 20. asra kâhin kafasıyla hâkim olmak sevdasına kapılanların haline gülelim mi, acıyalım mı? Sen ne dersin aziz okuyucu?!

Farmasonluk dinlere hücum ederken belki ilmi bir mana ifade edebilirdi... Lakin hücumlarından sonra bu dinlerin yerine kâhinliği koymaya kalkışması, acınacak değil, gülünecek tuhaflıklardandır. Buna hep gülünüz!.. Çünkü bütün dinleri saçmalıkla itham eden farmasonluk, tekmil hakikatleri "Mısır kâhinleri"nin usulüyle telkin ve talimde buluyor! 20. asrı ne güzel anlamış, değil mi?! Vah vah!.. Yine bu rehberde şu cümleleri görüyoruz:

> "Masonluğun hakikatte din ve siyasetler üzerinde icra eylediği büyük ve derin tesirlere göz atıldığı zaman derin bir hayret ve takdir ile heyecanlanmamak mümkün değildir."

Hani farmasonluk siyasetle, dinle meşgul olmaz bir cemiyetti?! Onun işi gücü "hayır ve iyilik" yapmaktı?! Yalanlara yalnız ahmaklık, yalnız ikiyüzlülük inanır; yoksa akıl ve mantık değil.

Farmasonluk "Sâni'-i A'zam" diye kâinatı yaratan bir Allah tanır; başka bir şey kabul etmez. Böyle bir tarikattır. Bu, dini bakımdan bizdeki ilga edilmiş tarikatların bir eşidir; bir başka türlüsüdür ki eskiler buna "zındıklık" derlerdi!..

Farmason feylesoflardan Endres der ki:

> "Sadece bir memurun resmi deftere kaydetmiş bulunmasından, sadece merasim yapılmış olmasından bir nikâh ahlaki sayılamayacağı gibi, nikâh olmamasından dolayı da kadın ve erkeğin birleşmesi

---

1 Doğrusu "Türkiye ile tevabii dahilinde makbul ve kadim İskoçya tarikinin şûrayı âlisi" olmalı. (Y.N.)

> ahlaksızlık değildir. Fakat ne yazık ki kanunların âlim hukukçular değil, fakat aşk ve kalp adamları tarafından yapılacağı zaman daha çok uzaktır."[1]

Bu da farmason feylesofunun ahlaki duygusu... Kendisine kutlu olsun!..

Farmasonluğun dünyadaki bugünkü verimi, skandallara, entrikalara alet edilmesidir. Ne tarafından bakılırsa bakılsın zararlıdır, dağılması lazımdır.

Gönül istiyor ki 20. asır tarihi iki kızıl memleket yazsın: Biri Rusya, orada kızıl komünistler... Biri Türkiye, burada kıpkızıl öz Türk milliyetçileri...

Farmasonluk, dini, insani, siyasi ilhamlarını Beniisrail'in Babil esaretinden alıyor. Biz insanlığı, siyaseti, hürriyeti, vicdan duygularımızı 10 bin yıla bakan öz Türk tarihinden alıyoruz. Düne olduğu gibi bugüne ve yarına bu hâkim olacaktır.

Mahmut Esat

---

1 F. C. Endres, *age.* (Y.N.)

LAİK DEVLET VE TOPLUM YAPISI

Hacı Devlet Efendi!*

Ankara'da geçirdiğim bir günden istifade ederek Heyeti Vekile'nin değerli üyesi Mahmut Esat Beyefendi'yle bir mülakat yaptım. Her şeyden evvel uzaktan yalnız Adliye Vekili olduğunu bildikleri Mahmut Esat Bey'i okuyucularıma biraz tanıtayım:

Mahmut Esat Bey Lozan'da hukuk doktorasını bitirdiği vakit mütareke de ilan edilmiş bulunmaktaydı. Yunanlılar İzmir'i işgal eder etmez arkadaşı Saracoğlu Şükrü Bey'le beraber Kuşadası'na gitmiş ve orada bütün masraf kendi tarafından verilmek üzere muntazam bir milis kuvveti teşkil ederek bunların başına geçmiş ve Yunanlılara karşı birçok baskınlara iştirak etmiştir. Mahmut Esat Bey ilk Meclis'e mebus olarak iştirak ettiği esnada hararetli bir hatip olarak sivrilmiş, inkılap içinde pişmiş, ateşli ve idealist bir milliyetçi olduğunu her fırsatta göstermiştir.

Mahmut Esat Bey'le görüşürken Adliye dairesinin günlük meşgalelerine ait malumat istemektense bütün laik düşünürlerin zihninde bir soru işareti gibi duran bir mesele hakkında inkılabın adliye vekili ve hukukçu bir düşünürü sıfatıyla fikrini öğrenmek istedim ve Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda dinle alakalı iki madde hakkında düşündüklerini sordum. Mahmut Esat Bey'in verdiği cevapların ne derece dikkate değer olduğunu beyanatını okuyacak olan okuyucularım daha iyi takdir edeceklerdir. Bunun için o sözleri hiçbir şey ilave etmeden aynen söylenildiği gibi kaydedeyim:

* *İkdam*, 27 Mart 1928, No: 11109, s.1. Özeti için bkz. *Anadolu*, 28 Mart 1928, No: 4046, s.1.

Devlet soyut bir kavramdır. Soyut kavramın dini olamaz. Çünkü din insanlara bazı mükellefiyetler yükler. Bunları soyut kavramlar benimseyemez ve yerine getiremez; ancak maddi şahıslar icra edebilirler. Mesela İslam dini namaz kılmayı, hacca gitmeyi, zekât vermeyi, oruç tutmayı, kelimeyi şahadet getirmeyi emrediyor. Söz söyleyen, görüşen, zekât veren, oruç tutan, namaz kılan, hacca giden bir devlet tasavvur olunabilir mi? Yani devlet hacca gidecek de "Hacı Devlet Efendi" mi olacaktır? Rica ederim, bir devlet tasavvur edebilir misiniz ki dini İslam dini olsun ve olduktan sonra kelimeyi şahadet getirsin? Bence Türk İnkılabı ve Türk ihtilalcileri laiklik prensiplerini tamamen kabul etmiş ve onları benimsemiş olmakla beraber, hâlâ kanunlarımızda, başta Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda bu prensiplerle taban tabana zıt olmak üzere iki madde vardır: Biri "Devletin dini din-i İslamdır"[1] diyor; diğeri "Büyük Millet Meclisi ahkâm-ı şer'iyenin tenfizine memurdur"[2] kaydını ilave etmiş bulunuyor. Bu esasları laik bir devlette anlamak ve kabul etmek imkânı var mıdır? Namaz kılmak ve oruç tutmak şer'i hükümler arasındadır. Bu maddeye göre Büyük Millet Meclisi grup grup gezerek namaz kılmayanlara hadd-i şer'iyi[3] mi tatbik edecektir? Yani namaz kılmayanlara dayak mı atılacaktır? Vicdanların samimiyet ve hulusuna tasallut ve tahakküm imkânı var mıdır?

Dini niçin mutlaka devlet işlerinden ayırmak lazımdır?

Birçok sebeplerden biri de şudur ki, din hükümleri değişmezdir. İnsan hayatı ise her an hareket halindedir. Dinleri devlet siyasetinin düzenleyicisi olarak kabul edersek, onların nazil oldukları zamana milletlerin mukadderatını da mıhlamak lazım gelir. Bunu aklen kabule imkân var mıdır? Bunu kabul etmek bir millet için ölümü, intiharı göze almak demektir.

Türk İnkılabı Büyük Reisicumhur'un Cumhuriyet Halk Fırkası Kongresi'nde işaret ettiği üzere fazlalık olan bu maddeleri bir hamleyle artık tarihe nakletmelidir.[4] Dinin devlet işlerine karışması, devlet siyasetinde düzenleyici ve etken olması yalnız bizde değil, her yerde ve her milletin başında bir bela olmuştur. Hangi milletin tarihini açarsanız açınız, orada göreceğiniz bütün facialar bilhassa bu din ile devleti karıştırma siyasetinin izleridir. Devlet işlerinde dini esasları etken ve düzenleyici kılmak isteyenler, bütün bir tarihimizde neticeleriyle sabit bir hakikattir ki, bununla kendilerine memleketin ve milletin

---

1 "Devletin dini İslam dinidir" anlamında. (Y.N.)

2 "Büyük Millet Meclisi şer'i hükümlerin uygulanmasına memurdur" anlamında. (Y.N.)

3 Hadd-i şer'i: Şeriata uygun olarak verilen ceza. (Y.N.)

4 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında toplanan İkinci Büyük Kongresi'nde söylediği ve *Nutuk*'ta "Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda ukde teşkil eden noktalar" başlığı altında yer alan "Millet, Teşkilatı Esasiye Kanunumuzdan bu fazlalıkları ilk münasip zamanda kaldırmalıdır!" sözleri için bkz. Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2015, s.546-548. (Y.N.)

mesaisini arpalık yapmak istemişler ve yapmışlardır. "Din böyle emrediyor, din şöyle emrediyor", yani "Allah böyle istiyor, Peygamber şöyle buyuruyor" diye memleketi Allah nam ve hesabına işletilen bir çiftliğe çevirmişlerdir. Bu cerrar[1] ruhlardan kopup gelen eğilimlerin Türk halkının hayat mücadelesinde yılmayan, samimi, nezih hamlelerine engel olmaktan çıkarılıp atılması lazım gelir.

Devlete din izafe ederek onda bir kutsiyet tanımak, nazarımda Afrika zencilerinin çömlek ve taş parçalarına tapmalarından fazla bir mana ifade edemez. Birinci hadise ile ikinci hadise arasındaki fark, ilkinde mevhuma[2] itikat, ikincisinde bir toprak parçasına itimattan ibarettir.

Fakat işin en hazin tarafı böyle soyut kavramlarla birtakım softaların Türk milletinin mukadderatını asırlarca ve asırlarca devam eden hokkabazlıklarıyla idare etmiş olmalarındadır. Bunların başında ise halife denilen bir sahtekâr ve onun da yanı başında hoca namını taşıyan bir alay bulunuyordu; hissiz, idealsiz, menfaatten başka bir şey düşünmeyen bir alay.

İşte Ali Naci Bey,[3] bizde din ve devlet siyasetinin özeti bence budur. Böyle bir teşkilden memleket için, hatta yalnız bir vicdan edebiyatı olarak kalması icap eden din için ne umulabilir? Ve ne umulabilirdi?

Dini devletten ayırmak isteyen inkılap, zannedilmemelidir ki dinsizliktir. İnkılap, dini cerrarların elinden alarak onu yegâne ve sağlam yeri olan, ağyar[4] eli değmeyen vicdanların harimine[5] teslim etmekle mükellef bir kudret olarak kabul edilmelidir. Dini devlet siyasetine karıştıranlar, onu, bilerek ve bilmeyerek tarihin her safhasında tacidarların zaman zaman ayakları altında çiğnenen, zaman zaman ellerinde bir menfaat vasıtası olarak kullanılan bir alet gibi kullanmışlardır. Allah dini insanlığa bu akıbete maruz kalması için mi göndermiştir? Dini bu akıbetten kurtarmak için onu devlet işlerinden tamamen ayırarak fert ile Allah arasında mukaddes bir temas vasıtası haline getirmekten başka çare yoktur.

Genç ve güzide vekil beyanatına burada son verdi.

Ali Naci

1 Cerrar: Zorla para alan; para toplamaya çıkan kimse; dilenci. (Y.N.)
2 Mevhum: Vehim yoluyla kafada yaratılan; sanal. (Y.N.)
3 Ali Naci Karacan. (Y.N.)
4 Ağyar: Başkaları; yabancılar; düşmanlar. (Y.N.)
5 Harim: Biri için kutsal olan şey; başkalarının girmesi ve bilmesi yasak olan, bir kimse için çok özel olan şey. (Y.N.)

Ateş İçinde İnkılap*

Fransız İhtilali tutununcaya, cumhuriyeti lehimleyinceye kadar taçlar önünde üç defa sürçtü. Sonra kanlı bir örnek gibi kendini insanlığa armağan kıldı. O felaketler tekerrür etmesin diye...

Menemen hadisesi haber alınınca inkılapları düşündük... Bugünü düşündük...

"Şeriat isterük" avazeleriyle Menemen sokaklarında silah patlatan eşkıya, "Lailâhe illâllah"lı bayraklarının ucuna Cumhuriyet subayının kanlı kafasını taktı. Cumhuriyet şehidinin başından sızan kan, kelimei tevhidin yüzünü kızartmış olsa gerektir.

Fethi Bey bayrak açtığı günden beri bunun böyle olacağı belliydi; o vakit her şey görünmüştü. Radikal bir pratiğe lüzum vardı. Hiç olmazsa bir tarama faaliyeti lazımdı.

İkisi de yapılmadı. Anlaşılan, vaziyetin açıklığa kavuşması beklendi.

Bu bir fikirdir ki, değerini son vaka ölçtü!..

Menemen hadisesini bölgesel olarak kabul edemeyiz. Bunu, dal budak salmış, günden güne işlenmiş telkinlerin mahsulü olarak görmek mecburiyetindeyiz.

Bu hareketin arkasında, halifecileri, bazı yabancı tahriklerini, Türklükleri nüfus tezkerelerinden ileri geçemeyenleri, bütün bir kara taassubu aramak hiç de yersiz olmaz.

⁂

---

* *Halk Dostu,* 25 Aralık 1930, No: 22, s.1.

Bu tezahür serseri bir dervişin tek başına gözüne kestireceği işlerden değildir.

İşin hayret verici yönlerinden biri de, Derviş Mehmet ve arkadaşlarının kollarını sallaya sallaya Manisa'dan Menemen'e kadar gelmeleridir. Yollarda çardaklara da uğramışlar...

Ne yazık ki, elleri satırlı şeriat eşkıyasından, Menemen'de kan dökülünceye kadar devlet teşkilatımız haberdar olmamıştır.

Bu bir zaaftır ki, çaresine girişilmezse, bir gün acısını bir başla değil, inkılabın başıyla çekeriz.

Beş on gün evvel Dahiliye'miz etrafında samimiyetle yazdığımız yazılardan haksız yere etkilenenler, umarız ki, bizi görüşlerimizde aşırı bulmayacaklardır.

Son ayların gittikçe artan galeyanı bir hükümet meselesi değildir; bir rejim davasıdır.

Bir başla, beş başla eşkıyayı, gizli ve açık ihtirasları tatmin imkânı yoktur.

Çeşitli eşkıya, rejimin başını istiyor. Rejim, onların hakkından gelmedikçe memleket sükûn bulmayacaktır.

Geçirmekte olduğumuz sarsıntıların belli başlı sebeplerinden biri de, inkılabın icaplarını henüz tamamlayamadığımızdır.

Hürriyet, inkılaptan ziyade eşkıyalığın elindedir. Biz, Cumhuriyet hükümetini bu işlerde daha hassas, daha radikal görmek isteriz.

Fransız İnkılabı'nın sürçmeleri bize mutlaka mukadder değildir; yeter ki, kıssadan hisse alalım.

Tarih, yerinde sayan milletler içindir ki, bir tekerrür olabilir; ilerleyenlere asla...

İnkılap yolunda şehit düşen başı hürmetle, heyecanla selamlıyoruz.

Bozkurt

Türk Genci!..*

"Attila'nın oğlusun sen unutma
Göğsündeki intikamı uyutma"[1]

Menemen sokaklarında dökülen kan senin kanındır. Yıkılmak istenilen eser, Büyük Adam'ın sana emanet ettiği eserdir; senin varlığındır; sensin... Senin neslinden Kubilay[2] adlı bir öz Türk delikanlısı başını verdi. Amma Cumhuriyet'i vermedi.

Genç Kubilay azılı şeriat eşkıyasının karşısına tek başına çıktı; tek başına döğüştü... Onları kesik başının kanında boğdu.

---

* *Halk Dostu*, 28 Kânunuevvel (Aralık) 1930, No: 25, s.1.

1 İlk olarak *Genç Kalemler* dergisinde (Eylül 1912, No: 27, s.95), ardından *Tasvir-i Efkâr* gazetesinde (24 Ekim 1912, No: 567, s.3) "Gökalp" takma adıyla yayımlanan "Cenk Türküsü" adlı şiir üç kıtadan oluşmakta ve her kıta "Attila'nın oğlusun sen unutma!" dizesiyle bitmektedir; ancak bu şiirde "Göğsündeki intikamı uyutma" dizesi yer almamaktadır.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, Yusuf Ziya (Ortaç) Bey'in 11 Mart 1933 tarihiyle kendisine imzaladığı *Halk Edebiyatı Antolojisi* (Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1933) adlı kitabının boş bir sayfasına el yazısıyla "Cenk Türküsü" şiirinin ikinci kıtasını yazdıktan sonra beşinci dize olarak "Kalbindeki intikamı uyutma" sözlerini kaydetmektedir. (Bkz. *Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar*, c.10, Anıtkabir Derneği Yayınları, Ankara, 2001, s.236.)
Genç Kalemler dergisinin başyazarı olan Ali Canip Yöntem, Cavit Orhan Tütengil'e yazdığı 14 Ekim 1952 tarihli mektubunda imza çeşitliliği olsun diye *Genç Kalemler*'de takma adlar da kullandıklarını, "Celal Sakıb" ve "Gökalp" gibi adlarla hem kendisinin hem de Ziya (Gökalp) Bey'in makaleleri olduğunu, "Gökalp" adıyla yayımlanan "Cenk Türküsü" şiirinin kendisine ait olduğunu belirtmektedir. (Bkz. Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, "Gökalp'a İlişkin Yeni Notlar", *Sosyoloji Konferansı Dergisi* [Ziya Gökalp Özel Sayısı], 1976, sayı 14, s.172-173.) (Y.N.)

2 Mustafa Fehmi Kubilay. (Y.N.)

Türk genci!.. Cumhuriyet sana emanettir. Onu yok etmek isteyen düşmanlarla sarılısın. Kubilay'ın kanını takip et; o yoldan tarihe gir. Bugünkü düşmanlarını orada okuyacak, orada bulacaksın...

Bunların bazısının cebinde ecnebi parası vardır. Bazısının adı sanı seninkine benzemez, senden değildir. Bazısının kasketinin altında yeşil sarık vardır... Birçokları da halife, saray uşaklarıdır.

İşte bunlar Kubilay'ınki gibi senin de kanını içmeye hazırlanmışlardır. Bunlar seni, seninle beraber geleceğini, Türk tarihinin şahlanmış seyrini esir etmek istiyorlar. Sen onları esir edeceksin, kanlarında boğacaksın...

Türk genci! Kubilay'ı unutma! Onun bağrını kurşunlar deldi; of demedi, "Yaşasın Cumhuriyet" dedi. Delik deşik bağrından kanlar akarken başını kestiler, yine of demedi, "İnkılap yaşasın" dedi.

Bu sesi cevapsız bırakma! Bütün tarihin dinlediği gür sesini yükselt, Kubilay duysun!

Türk genci! Kubilay'ı unutma! Kubilay'ı ara... Kubilay'ı yaşa.

Halk Dostu

Dervişler Baskını*

Halk Dostu ilk günden beri Menemen hadisesinin uluorta bir serseri derviş işi olmadığını, olamayacağını söyledi; bunda ısrar etti; yine de ısrar ediyor. İlk günlerde mütereddit olan bazı arkadaşlarımızın görüşümüze katılmış olmalarını memnuniyetle karşılarız.

Şu dakikada elimizde resmi vesikalar yoktur. Onları hükümet inceleyegörsün. Biz vaziyeti inkılap tarihlerinin seyrinden kolaylıkla çıkartabiliriz. Tarihin şaşmayan verilerinden biri de hayattaki ileri geri hareketlerin, tesadüflerin, serserilerin işi olamayacağıdır. Böyle hareketler bir teşkilatla olur. Teşkilatın başında şuurlu adamlar bulunur. Para rol yapar; hele yeni rejimlerin yıktığı menfaatler... Şebekeler geniş propagandalarla gizli gizli çalışırlar.

Yabancı tahrikleri her zaman için varitti. Türk ve Fransız yenileşme hareketleri bu son etkenden daima mustarip olmuşlardır. Bizde 31 Mart Vakası'nda Fitzmaurice[1] adındaki İngilizin hem de hocası üzerindeki tesiri bunun yakın bir misalidir. Misalde münakaşa olmaz ya; bugün de bir Fransalı "Paul"dan, hele Fransız çığırtkanlarından pekâlâ şüphe edebiliriz!.. Hilafet Komitesi'nin Fransa mandasındaki Suriye'de aleyhimizdeki faaliyetini biliyoruz. Hem de Ermenilerle, bazı Kürtlerle ve Çerkezlerle beraber çalışıyor!..

"Fransa dostumuzdur, bu nasıl olur?" diyeceksiniz.

Onun cevabını da dostumuz versin!..

* * *

---

* *Halk Dostu*, 29 Kânunuevvel (Aralık) 1930, No: 26, s.1.

1 Gerald Fitzmaurice (1865-1939). (Y.N.)

Türk yenileşme tarihinde irticai faaliyetlerin rejim suikastlarının ucu çoğunlukla:

1) Dine,

2) Yabancı tahriklerine,

3) Yıkılmış menfaatlere, gayri memnunlara,

4) Saraycılara,

5) Türklüğü benimsememişlerin propagandalarına bağlıdır.

Siyasi tarihimizdeki gerilik hareketleri buralardan kopmuş, buralardan fitillenerek patlamıştır. Son hadiseyi bu yuvalarda aramalıdır.

***

Hükümetimizin, tedbir almak üzere olduğunu tahmin ettiğimiz bugünlerde bütün bu yönleri göz önünde bulunduracağını umarız.

Biz üstünkörü cezalandırmalardan fayda değil zarar geleceği fikrindeyiz. Cezalandırma şahıslarla beraber yuvaları da bozmalı, kurutmalıdır. Yuvaların yerinde yel esmedikçe inkılabın başından baykuş sesi kesilmeyecektir.

İrticalarda ön safta görünenler mankenlerdir. Arkasını aramalı.

İnkılap hükümetinden, Cumhuriyet'in yüzüne atılan kanlı başın ifade ettiği mana ölçüsünde geniş ve radikal tedbirler almasını isteriz.

Halk Dostu

Satılık Hilafet*

Hilafet satılığa çıktı. Buna inanınız.
O kadar ki üstelik para da verecekler!

Kudüs müftüsü[1] bir beyanname yayımladı. Bütün İslam milletler Kudüs'e delege göndermeye davet ediliyorlar. Delegeler İsa'nın memleketinde hilafet meselesini görüşecekler ve bir karara bağlayacaklar!.. Arap müftünün reisliği altında... Bu teşebbüs önünde düşündük. Hadiseye ne yandan baktıysak orada bir sürü sakatlıklar, tuzaklar, dolaplar sezdik.

***

Hilafet bütün bir tarihte İslam birliğini dava etti; siyasi, toplumsal İslam birliğini... Bu teşkilat bütün İslamlığı bir Arap halifenin emri altında ve tek bir devlet halinde toplamak istiyordu. Buna modern bir terimle "İslam emperyalizmi" diyebiliriz. Bu, 20. asrın icaplarına aykırıdır. Bunlara muhalefet edilemez; edenler düşer; bir daha kalkmamak üzere...

***

Hilafet davası dine dayanıyordu; İslamları eşit kardeşler sayıyordu. Fakat tez yine yürümedi; düştü. Dinle boyanan hangi politika tutunabildi ki? Hele çağdaş medeniyette!..

---

* *Akşam*, 22 Teşrinisani (Kasım) 1931, No: 4712, s.1-2.

1 1921-1948 yılları arasında Filistin başmüftüsü olan Muhammed Emin el-Hüseyni. (Y.N.)

Devlet, milletlerin siyasi, iktisadi ihtiyaçlarıyla işleyen bir makinedir. Bunlar günün, zamanın icaplarıyla değişirler. Devlet de ona göre dümen kırar.

Diyanet, kalpleri Allah'a bağlayan yoldur; o kadar. Bu yolu eli satırlı halifeler değil, vicdanlara sinen fikirler, kanaatler açar. İnsanları Allah'a götüren dinler zamana uymazlar; zamanın kendilerine uymasını isterler. Günün zaruretlerine göre değişmezler. Devletle din arasındaki fark bu kadar geniştir; bu kadar derindir. Arada uçurumlar vardır.

Din bu asırda devlet kuramaz. Hayat değişim kabul etmez prensiplere dayanabilir mi? Vicdanlar bıçakla alınır mı?

***

Tarih, İslamlığı tek bir devlet halinde yaşamış yazmadı. Hilafet -İslam milletlerin birliği şöyle dursun- Arap birliğini bile yapamadı.

Emeviler, halife asasını ele geçirmek için Peygamber torununun kanını içtiler.[1] Bunları Arap Endülüs tanımadı. Seffah[2] ihtilali Abbasiler hilafetini Emevi yıkıklıkları üstünde kurdu. Fakat sözlerini Arap Fatımilere geçiremediler. Hele Arap olmayan milletler İslama gelince halife hâkimiyeti de maziye karıştı. Bu da birçok idealler gibi tarihin yaprakları arasına gömüldü.

Zaman oldu ki Abbasilerin nüfuzu hükümet merkezlerinde, Bağdat'ta da yürümedi. Orada Türk Selçuk Devleti'nin "İlgazi" adında fevkalade bir komiseri bulunuyordu. Halifenin emirleri ancak bunun tasvibiyle hüküm ifade ediyordu.

Selçukilerden Nurettin[3] İslamlığı kurtarmak için Haçlılarla dövüşürken, Fatımi halifeler Türklere karşı Hıristiyanlarla birleşiyorlardı; onların himayesine giriyorlardı.[4] Osmanlı halifelerini Fas gibi Sünni memleketlerle beraber Şii de tanımadı.

İki taraf boylarına kadar kana battılar. Ayrılık her vakitten fazla oldu. Hilafetin İslam milletler arasında açtığı yaraların acısı o kadar koygun[5] oldu ki, İslam İran, Cihan Harbi sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun taksiminde pay istedi!..

1 Hz. Muhammed'in torunu Hüseyin bin Ali'ye bağlı küçük bir birlik ile Emevi halifesi I. Yezid arasında cereyan eden Kerbelâ Savaşı'nda Hüseyin bin Ali öldürülmüştür (10 Ekim 680). (Y.N.)

2 İlk Abbasi halifesi Seffah (veya Ebü'l-Abbas Seffah). "Seffah" kendisine verilen bir lakap olup "kan dökücü, gaddar" anlamına gelmektedir. (Y.N.)

3 Nurettin Mahmut Zengi (Nurettin eş-Şehid). (Y.N.)

4 Joseph de Guignes, *Histoire générale des Huns, des Turcs, des Mogols, et des autres Tartares occidentaux, &c...*, Paris, 1757. Türkçesi: Joseph de Guignes, *Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Tarih-i Umumisi*, 8 cilt, çev. Hüseyin Cahit, Tanin Matbaası, İstanbul, 1923-1925. (Y.N.)

5 Koygun: Dokunaklı; acıklı. (Y.N.)

Büyük Harp'te Peygamber sancağı altında "mukaddes cihat" ilan edildi. Neye yaradı?.. Çanakkale'de, Suriye'de, Irak'ta Türk halifenin ordularına saldıranların başında eli silahlı Müslümanlar yürüyordu.

Bunlar bize parayla kurşun atıyorlardı. İslam kardeşler eliyle öldürülen Türk askeri düşman kurşunuyla ölenlerden az değildi. Harbin en tehlikeli bir gününde Peygamber oğullarından sayılan Mekke şerifi Hüseyin'i düşmanla el ele karşımızda saf almış bulduk!

İngiliz casusu Lawrence hatıratında "Arapları Türk halifeye karşı isyan ettirmek için çalışmaya, yorulmaya lüzum kalmadı. Her şeyi ve herkesi bizimle beraber buldum" diyor!

Bugün Hilafet Kongresi'ni açmak teşebbüsünde bulunan Kudüs müftüsü dün Türklük aleyhinde uğraşıyordu; Arap bağımsızlığına çalışıyordu; İslam birliğine değil...

* * *

Hilafetin ileri sürdüğü İslam birliği davası tatbikatta insan kanına bulanmış kıpkızıl bir tarih verdi; tıpkı kilisenin Haçlı siyaseti gibi. Hilafet İslam milletler arasında birlik değil, ayrılık yaptı. Bir ayrılık ki, sınırlarını kan çayları çizdi...

Mahmut Esat

Hilafet İşinde Yabancı Parmağı![*]

Israrla söylüyoruz: Hilafet satılığa çıkarıldı.
Buna inanınız. O kadar ki üstelik para da veriyorlar!..

Mısır hükümeti, Kudüs davetine verdiği cevapta, Mısır işlerinden bahsedilmemek şartıyla Hilafet Kongresi'ne[1] iştirak edebileceğini bildirdi. Mısır -cevabına bakılırsa- bunu bir dünya işi değil, galiba bir ahiret meselesi gibi anlamak istiyor!..

İslam hukuku esasiyesinde hilafet hükümet demektir. Din siyaseti dünyaya da, ahirete de karışır. Hilafet diye ruhani bir şahsiyet, bir teşkilat yoktur. Bu hukuka göre papalığı andırır bir vaziyet düşünülemez.

20. asır medeniyetinin icapları dini dünya işlerine karıştırmıyor; dinî bir hükümet kabul etmiyor. Papalık bile elini dünya işlerinden çekmeye mecbur edildi; ayrı bir halde yaşayabiliyor. Hilafet için böyle bir hal düşünülüyorsa, bu, işi büsbütün çığrından çıkarmak, onu İslam milletleri aleyhine kullanmaktır. Zanneniyoruz ki hakikat buna yakın bir şekilde tecelli edecektir.

***

Hilafetin din hukukuna göre mahiyeti, tarihteki davası, rolü kısaca gözden geçirildi. Şimdi kongre teşebbüsünün içyüzünü araştırabiliriz.

---

* *Akşam*, 23 Teşrinisani (Kasım) 1931, No: 4713, s.1, 4.

1 10 Aralık 1931 tarihinde Kudüs'te düzenlenen İslam Genel Kongresi. (Y.N.)

Biz bu işte yabancı parmağı görüyoruz. Bu tahriklerin hedeflerinden biri de Türk Cumhuriyeti'dir, Türk İhtilali'dir.

Türkiye'miz çağdaş medeniyetin icaplarına göre süratle ilerliyor; süratle kuvvetleniyor. Diğer İslam milletlerde az çok bir uyanıklık hareketi var. Bu vaziyet bazı yabancıları endişeye düşürüyor. Bunlar hilafeti Müslüman camialarda bir irtica aleti gibi, Türkiye'mize karşı da bir kundak gibi kullanmak isteyebilirler.

***

Kudüs İngiliz mandası altındadır. Açık bir tabirle orada İngiltere hâkimdir. Manda şekilleri bir tarafa bırakılırsa, Kudüs müftüsü[1] ve etrafındakiler Büyük Britanya tabiiyetinde gibi bir şeydirler; onun emri altındadırlar. Demek ki hilafet işleri ilk bakışta Hıristiyan bir devletin müsamahasından kuvvet alıyor; belki de arzusundan!..

Düşük halife Abdülmecit'in kızı, İngiliz himayesindeki Hintli racalardan birinin oğluyla evlenmek üzeredir.[2] Bu da kayda değer.

Fransa'ya gelince, o bu işle çoktan beri meşguldür. Abdülmecit meçhul paralarla Nice'te yaşıyor. Türkiye'nin, Türk İhtilali'nin bütün düşmanları bu memleketin topraklarında barınıyorlar. Suikastçı Ermenisinden tutunuz da, Rumu, Yahudisi, mürteci Müslümanı, hepsi orada; hepsi Fransa'dan himaye görüyorlar. Hatta bunlara sınır boylarında yeni yeni köyler yapıldı; yapılıyor da...

Bizce Kudüs müftüsünün din gayreti bu kaynaklardan ilham almış olabilir. Bu muhakkak gibidir.

***

Hilafet, Türkiye'de iken İngiltere'nin en çok gocunduğu bir şeydi. Bugün Fransa'yla birlikte bunun canlandırılmasını isteyebilir mi? Bu pek mümkündür. Çünkü bu devletler satılık hilafeti, parayla alacakları halifeyi, İslam birliği, bağımsız bir İslam devleti yaratmak için değil, İslam milletlerini ortaçağ hayatına mıhlamak, onların esaretlerini uzatmak için kullanacaklardır... Bakınız dinler nelere alet ediliyorlar!..

İngiltere, Fransa yüz milyondan fazla İslam milletlerine hâkimdirler; Hindistan, Fas, Mısır, Cezayir, Tunus, Suriye vs.

---

1 1921-1948 yılları arasında Filistin başmüftüsü olan Muhammed Emin el-Hüseyni. (Y.N.)

2 Dürrüşehvar Sultan Nice'te Kasım 1931 tarihinde dünyanın en zengin hükümdarlarından biri olan Haydarabad Nizamı Osman Han'ın oğlu Âzam Cah ile evlenerek Berar Prensesi unvanını aldı ve Hindistan'ın Haydarabad kentinde yaşamaya başladı. (Y.N.)

Bu devletler, kendi emirleri altında bulunan, papaya benzer bir halifeyi hâkimiyetlerinin sağlamlaştırılması yolunda çok faydalı bir alet gibi kullanabilirler. Hele Fransa böyle bir adamı zaman zaman Türkiye'ye, Türk İhtilali'ne karşı bir irtica silahı gibi kullanmaya çalışacaktır. Sınır boylarımızda Fransız teşvikiyle yapılan tahrikleri biliyoruz. Hilafetin bu yolda kullanılmak isteneceğinde şüphemiz yoktur. Aksi düşünceye dayalı bir teşebbüse bu devletlerce müsaade olunamazdı.

* * *

Bu hareketin tesirleri ne olacak? Onun bugünden tahliline koyulmak fazla erkendir. Biraz daha beklemek lazımdır. Vaziyet gelişinceye kadar şöyle bir özet yapılabilir:

A) İslam âleminde çağdaş eğilimlerin önüne geçmek.

B) İslam milletlere hâkim olabilmek için onları ortaçağ hayatında tutmak, bu hayatın icaplarını yaşatmak.

C) İslam milletleri arasında ayrılık yaratmak.

D) Fransa, İngiltere tabiiyetindeki, mandasındaki memleketlerde bağımsızlık hareketlerini gevşetmek.

E) Mazlum milletlere kurtuluş örneği olan Türk Cumhuriyeti'ne müşkülat çıkarmak.

Satılık hilafet bütün bu prensiplerin icaplarına göre çalışacaktır; fetvalarla, beyannamelerle... Hem de kendisini satın alan devletlerin kontrolü altında!..

Bir müddet evvelki bilinen beyanatına[1] bakılırsa Abdülmecit vazifesine başlamış gibidir...

* * *

İngiltere, Fransa Avrupa'da çok meşguldür. Bunlar yüz milyonlarca Müslümanı başıboş bırakamazlardı. Onlara bir gaile çıkarmak lazımdı. Hilafeti kullanmaya karar verdiler. İyi bir kombinezon!.. Gustave Le Bon ***Âlemin Muvazenesizliği***[2] adında son yazdığı bir eserde böyle şeyler düşünüyor. Fakat hayat bazen filozofların görüşlerinden bambaşka bir şeydir. Sahnenin kahramanları, esmanın kendi başlarına sıçraması[3] ihtimalini gözden uzak tutmamalıdırlar!..

Türk İhtilali hilafete nihayet vermekle dini sefaletten kurtarmak istedi. Çağdaş medeniyete uymak istedi. Onu Türkiye'de bir entrika, bir geçim keşkülü[4]

---

1 3 Mart 1924'te halifeliğin kaldırılmasının ardından yurtdışına çıkarılan Abdülmecit 11 Mart 1924 günü İsviçre'de İslam dünyasına yazılı bir bildiri yayımlayarak halifeliğin kaldırılışını ve kendisinin görevden alınışını reddedip yok saydığını belirtmiş, Türkiye'nin artık dinsiz olduğunu ilan etmiş ve İslam âleminin ileri gelenlerini hilafet konferansına çağırmıştı. (Y.N.)

2 Gustave Le Bon, *Le déséquilibre du monde*, Paris, 1923. (Y.N.)

3 Esmayı üstüne sıçratmak: Davranışlarıyla belayı üstüne çekmek. (Y.N.)

4 Keşkül: Dilenci çanağı. (Y.N.)

olmaktan kurtardı. Halifelerin ayakları altından topladı. Vicdanların içine koydu; ezelden ebede kadar bakan en yüksek tahtın içine...

20. asırda İslam birliği kalp, vicdan birliğidir. İslamlar Allah yolunda birleşebilirler. Bunun için hilafete değil, dini vicdanlara koymaya lüzum vardır; tıpkı diğer dinlerde olduğu gibi.

Hilafet, halife sultanların -Emeviler, Abbasiler, Fatımiler, Osmanlılar vs.- elinde kan döken bir eşkıya satırı gibi kullanıldı. Bugün satılığa çıkan bu satırın yarın yabancı ellerde nasıl kullanılacağını kestirmek zor bir şey değildir.

***

Düşüncelerimiz bunlardı. Laik hükümetimiz işi nasıl anlıyor? Bunu bilmiyoruz. Fakat inanıyoruz ki Türk İhtilali yenecektir. O mutlaka muzaffer olacaktır.

Mahmut Esat

Yobazlar Elinde Din*

- 1 -

- "Şeriat isterük!"

Günün birinde "Patrona Halil" adında biri ortaya çıkıyor. "Muslu" namında bir de arkadaşı var. "Lale devri küfürdür, yenilikler gâvurluktur" diye bağırıyorlar. Safdil halk arkalarına takılıyor. Yeniçeriler kazan kaldırıyorlar. Kafile gittikçe büyüyor. Bütün İstanbul ayaklanıyor. Sadrazam Damat İbrahim Paşa ele geçiriliyor; paralanıyor. Daha bir alay insan öldürülüyor. Vur vurana, kap kapana... Irza, mala, cana taarruzlar tümen tümen... "Şeriat isterük!" naraları bütün bu faciaları, bu maskaralıkları örtbas etmek için elde bir kalkan!.. Vücuda getirilmiş yenilikler yerlerin dibine sokuluyor, çiğneniyor, yakılıyor, yıkılıyor. Birtakım cerrar[1] yobazlar eşkıyanın arzusuna göre fetvalar veriyorlar. Patrona Halil'ler makamlar, rütbeler elde ediyorlar. Hükümet ve idare zorbaların elinde kalıyor. Yalnız bu kadar da değil, yenileşme fikirleri kan ve ateş içinde yok ediliyor. Kapkara, cahilane fikirler bir kere daha perçinlenmiş oluyor. Milletin mukadderatına o hâkim kılınıyor. Zorbalar başı Patrona'nın bağırsakları bostancıbaşının kılıç darbeleri altında ağzına verildiği ve dram sonuna erdiği gün, Türk milletinin yüz sene gerilediği görülüyor.

***

---

* *Anadolu,* 24 Şubat 1933, No: 5544; 6 Mart 1933, No: 5552.

1 Cerrar: Zorla para alan; para toplamaya çıkan kimse; dilenci. (Y.N.)

- "Şeriat isterük!"

Günün birinde "Kabakçı Mustafa" adında bir serseri "Bize Nizam-ı Cedid ne gerek? Biz destiye kurşun atar, keçeye kılıç çalarız!.." diye ayaklanıyor. Yeniçeriler buna uyuyorlar. "Nizam-ı Cedid gâvur işidir! Biz şeriat isterük!.." naralarıyla İstanbul sokaklarını çınlatmaya başlıyorlar. Safdil ahali de bunlara uyuyor. Bir velveledir kopuyor. Yine vur vurana, kap kapana, yağma, yangın, katliam... Bir rezalet, bir faciadır gidiyor. Kafalar uçuruldukça, hazineler yağma edildikçe, ırza, cana, mala tasallut olundukça hep bir ağızdan "Şeriat isterük!" naraları yükseliyor. Bu nara, soygunculukları, yangınları, katilleri, yağmaları haklı göstermek için atılıyor!.. Eşkıyanın emrine amade birtakım yobaz, cahil softalar bu faciaları meşrulaştırmak için boyuna fetva çıkarıyorlar!.. Eşkıyaları ve eşkıyalığı Kur'an'la himayeye çalışıyorlar!..

Zaman geliyor, Alemdar Mustafa Paşa'nın kumandasındaki ordu İstanbul'a yanaşıyor, ileri kol kumandanlarından bir zat Kabakçı'yı şafakla evinde bastırıyor; kafasını koparıyor. Baş eşkıyanın başı düşürüldüğü gün anlaşılıyor ki memleket yarım asır daha gerilemiş, bütün bir yabancı düşman dünya bizi süratle geçmekte bulunmuştur.

***

- "Şeriat isterük!"

Günün birinde bir Derviş Vahdeti ortalığa ün salıyor. *Volkan* adlı gazetesiyle ortalığı zehirliyor. Boyuna dinden, şeriattan dem vuruyor!.. Meşrutiyet'i ve onu yapanları gâvurlukla, kâfirlikle itham ediyor.

Bir sabah bir alay adam tekbir getire getire kışlaları dolaşıyor, askeri ve halkı tahrik ediyor. "Şeriat isterük!" diye naralar atılıyor. Ortalık mahşere dönüyor. Meydanlar, sokaklar doluyor boşalıyor... Tekbirler, ilahiler, "lâ-ilâhe illallah" yazılı bayraklar, dervişler, yobazlar koşuşuyor, bağrışıyor; ortalık vaveyla içinde... Yağma, katil, ırza, cana taarruz birbirini takip ediyor. Katliamları tekbirler, hırsızlıkları "Şeriat isterük!" sedaları karşılıyor. "Kanunu Esasi gâvurluktur. Padişah'ın yetkilerine hürmet edilmelidir. Kur'an kâfidir. Kanunlara, Kanunu Esasilere lüzum yoktur. Şeriat isterük!" diye bağrışıyorlar!.. Millet Meclisi dağılıyor. Adliye Nazırı makamında öldürülüyor. Yobazlar boyuna fetva veriyorlar. Memleket elleri fetvalı eşkıya elinde kalıyor.

Zaman geliyor, Hareket Ordusu İstanbul'a giriyor. Derviş Vahdeti Ayasofya meydanında asılıyor. Bir de bakılıyor ki bütün bu gürültüler Türk milletini zayıflatmıştır. Dört sene sonra o canım Rumelleri 15 gün içinde anavatandan ayrılmış, düşmanlar eline geçmiştir!..

***

- "Şeriat isterük!"

Günün birinde Türk vatanı baştan başa düşman istilasına düşüyor. Öz Türk milleti en büyük oğlunun, Gazi Reis'inin kumandası altında toplanıyor. Bütün bir düşman dünyasıyla, eski tabiriyle "yedi düvel"le muharebeye girişiyor. Bu sırada İstanbul'da Dürrizade adında bir ahlaksız şeyhülislamlık makamında bulunuyor. Hain halife ve sultan Vahdettin'in emriyle bir fetva veriyor. "Vatanı çiğneyen düşmanlara kurşun atanların katli lazımdır. Zira Yunanlılar halifenin müttefikidir" diyor! Bu hain yobaz Allah'ı Müslümanların celladı, dini de mezbahası olarak kullanmak istiyor! Ortalık birbirine giriyor. Memleketin dört bir ucu ateş kesiliyor. Türk milleti, Türk vatanı kurtuluyor. Fakat anlaşılıyor ki düşmanın verdirdiği telefat kadar bir telefatı da bu fetva, kardeşler arasında verdirmiştir.

* * *

- "Şeriat isterük!"

Günün birinde Genç[1] kasabasında Şeyh Sait adında bir yobaz beliriyor. Temiz halkı aldatıyor. "Cumhuriyetçiler gâvurdur. Onları öldürmek, sultanları getirmek lazımdır" diyor. Yobazlara fetvalar yazdırıyor, dağıtıyor. Birkaç vilayeti işgal ediyor. Malatya üzerine yürüyor. Yine vur vurana, kap kapana!.. Yağma, yangın, çapul, soygunculuk, cana, ırza taarruz... Bunların hepsi şeriat namına uygun görülüyor! Cumhuriyet orduları harekete geçiyor. Yobaz yakalanıyor. Arkadaşlarıyla Diyarıbekir'de asılıyor. Fakat binlerce vatandaşın kanı elleri fetvalı eşkıyalar elinde dökülüyor. Öksüzlerin, malları yağma edilmişlerin, ırzlarına geçilenlerin feryadı yeri göğü tutuyor!..

* * *

- "Şeriat isterük!"

Şimdi de, bundan 15 gün evvel bir yobaz kafilesi korkmadan, utanmadan "Türkçe ezan istemeyiz! Bu gâvurluktur" diye Bursa hükümet konağına yürümeye kalkışıyor. Yakalanıyorlar. Cumhuriyet adliyesine teslim olunuyor...

Şeriat adına ayaklanan bunlar kimdir? Bütün bir mazinin hortlakları... Yapılacak iş, dini bunların elinden kurtarmaktır. Bu kurtarmanın birinci şartı müsamahasız bir surette dini devlet işlerinden ayırmak, onu sadece bir vicdan işi haline getirmektir.

- Nasıl?

İki numaralı yazımız bunun cevabını vermeye çalışacaktır.

---

1 Bingöl'ün şimdiki "Genç" ilçesi. (Y.N.)

- "Şeriat isterük!"...

Günün birinde eli silahlı Derviş Mehmet, Menemen kasabasını bu narayla bastı. Bu narayı laik Cumhuriyet'in kapısında yükseltebilecek kadar eşkıya cesaretini kendinde buldu. Şakinin sesi, Bekçi Hasan'ın kurşununda ve kanında boğulduğu gün, ortada ne yazık ki bir de Kubilay'ın başı kaldı...

İhtilal, hıncını ve hızını şakileri kendi kanlarına batırarak yok ettiği zamandır ki yeniliklere temiz bir nefes aldırabildi...

Şeriatçıların maksadı neydi?

Din namına milleti soymak.

***

Bütün bunlara sebep dinin dünya işlerine karışması, onun zaman zaman eşkıya elinde, eşkıya halifelerle, eşkıya sultanlar elinde bir satır gibi kullanılmasıdır.

Din hangi millette dünya işlerine karıştıysa, mutlaka bu yolda kullanıldı. Bu ıstırapları İslam âlemi kadar Hıristiyan dünyası da çekti. Milletler bütün bu faciaya karşı tek bir kurtuluş çaresi bulabildiler. O da, dini dünya işlerinden ayırmak, onu siyasete karıştırmamak, onu, yalnız vicdan işi yapmak...

Din sadece vicdan işi olduğu gün yobazların, eşkıyanın, papazların elinden kurtuldu; onların elinde bir geçim keşkülü olmaktan kendisini kurtardı. Din siyasetin yönünü tayin ettikçe, Allah zalimlerin hesabına bir cellat, kendisi de bir mezbaha gibi işletilmek istendi. Tarihin en büyük, en kanlı faciaları, Şiilik-Sünnilik, Katoliklik-Protestanlık faciaları hep bu nam altında işlendi. Zalimler bu nama milletlerin başına bela kesildiler. Milletler bu nama soyuldular, bu nama ezildiler, bu nama çiğnendiler!..

***

Laik sistem dini dünya işlerinden ayırmakla, siyasete alet etmemekle onu eşkıyanın elinden aldı; dine el değmez bir taht olan vicdanları verdi.

Türk Cumhuriyeti'nin büyük prensiplerinden biri de budur. Bence dinin dünya işlerine karışması, onun devlet siyasetine istikamet vermesi, tarihin seyrinde Türk milletinin belli başlı çöküş, felaket sebeplerinden biri oldu. Bunun içindir ki, Türk Cumhuriyeti laikliği prensip olarak kabul etti. Dini, yobazların, eşkıyanın elinde bir menfaat vasıtası olmaktan kurtardı. Fert ile Allah'ı, vicdan ile dini karşı karşıya koydu. Aradaki vasıtaların hepsini kaldırdı. Herkes Allah'ını dilediği gibi bulmakta, her fert dinini istediği gibi samimiyetle anlamakta hürdür, serbesttir. Aralarına kimse giremez. O kadar ki Medeni Kanunumuz daha ileri gidiyor, "Reşit, dinini seçmekte hürdür" diyor.

Bütün bunlar, dini, üfürükçülerin, tekke şeyhlerinin, yobazların ve eşkıyanın elinde bir zorbalık vasıtası olmaktan kurtarmak içindir. Laiklik dinsizlik değil, dinleri bir akçe gibi kullanılmaktan kurtaran bir kurtarıcıdır. Dinleri geçim vasıtası yapmaktan bir türlü vazgeçemeyen cerrarlar, ikiyüzlülerdir ki bundan kocunurlar.[1]

***

Türk İhtilali uzun tecrübelerden, bütün bir tarihin bu yoldaki verimlerinden sonra laikliği benimsedi. Ve onu müdafaa ediyor. Fakat ne yalan söyleyeyim!.. Bu, henüz inkılabı müdafaa, onu izah vazifesiyle mükellef büyük partinin her idareci kafasında yer tutmuş değildir. Sizi şimdi tasdik eden nice kimseler bilirim ki arkanızdan başkalarına başka türlü söylerler.

Dini dünya işlerinden ayıracak, yobazların elindeki silahı kıracak asıl kuvveti burada aramak lazımdır.

Ne yapmalı?

İşi erlerine vermelidir.

Bu erler kimlerdir?

Onları Türk gençliği içinde bulacaksınız.

Mahmut Esat

1 Kocunmak: Gocunmak. (Y.N.)

Yalancılar!?*

İnkılap için

Türk yenilik tarihi, sarıklı yobazlar elinden neler çektiyse yalancılardan daha az çekmedi; belki daha fazla...

Neden?

Ben buna belli başlı iki sebep görüyorum: Birincisi, yalancıların bütün görünüşe rağmen zihniyet itibariyle sarıklı yobazlardan farksız olmaları -buna kafa birliği de diyebiliriz-, ikincisi, korkunç karaktersizlikleridir. Bu hal, bütün bir Türk yenilik tarihinde atılan radikal adımların süratle gelişmesine çok mâni oldu. Hele bu gibilerin münafıklık derecesine çıkan ikiyüzlülükleri yeniliklerin uğradıkları müşkülatın başında gelir. Yalancılar dediğim sarıksız yobazların tedavisi çok müşkül hastalıklarından biri de kanaatsiz olmaları, kendi şahsi menfaatlerine son derece düşkün bulunmalarıdır. Halbuki ihtilallerin ortaya koyduğu prensiplerin başarıyla ilerlemelerine birinci şart feragattir.

Büyük yenilikler büyük feragat sahiplerinin elleriyle dikilebilirler.

* * *

Birkaç misal maksadımı daha iyi anlatacaktır: Bir karar veriliyor, memlekete şu iktisadi veya bu toplumsal sistem tatbik olunacaktır deniyor. Kabul olunuyor. Fakat her şey olmuş bitmiştir zannetmeyiniz. Karşınıza derhal bundan zarar görenler çıkıyor. Mücadele başlıyor.

---

* *Anadolu*, 10 Mart 1933, No: 5556, s.1-2.

Fakat kiminle?

Yalnız zarar görenlerle değil, yarın ne olur ne olmaz diye hem size hem de gayri memnunlara hoş görünmeyi bir geçim politikası sayan yalancıların gizli faaliyetleriyle!..

Yahut şöyle oluyor: Hükümeti elde tutanlarla bir hoşça geçinip şu dünya işlerini yürütmek isteyenler, ihtilalin ortaya koyduğu bütün yenilikleri kabul etmiş gibi görünmekte onları yapanlardan fazla hararetlidir. Öyle görünürler!.. Bu hususta pek mahirdirler!.. O kadar ki maharet gösterirlerken ortaya koydukları palyaçoluk kabilinden inceliklere hayran olmamak imkânı yoktur!..

Mesela, "Türk'çe ezan okunacak" deniyor. Bunlar önce "Olamaz" derler. Sonra tereddütlü görünürler. Tatbikata geçilince size sizden fazla taraftardırlar.

Fakat inanmayınız. Bunlar yobazlarla yüz yüze gelince yapılan işi hoş görmezler. Onlara "Ne yapalım, laf anlatamıyoruz ki..." filan demeye başlarlar.

Bir misal daha: Medeni Kanun hazırlanıyor. Sarıklı yobazlarla beraber bir alay sarıksız yobaz, yani yalancı faaliyettedir. Bunu dine muhalif bulurlar; memleketin, Türk milletinin seviyesinin üzerinde görürler! Daha bir alay boş söz ileri sürerler. "Olur mu efendim?" gibi birtakım ukalalıklar yapmaktan pek hoşlanırlar. Yüzlerinde düşünceli ve fakat sahte olduğu kolaylıkla anlaşılan ikiyüzlü adamların gülünç tavırları sezilir. Etrafı süzerler ve yoklarlar. "Olamaz efendim olamaz!" derler. İş ihtilalin demir eliyle ortaya konunca alkışlarlar ve ona sizden fazla taraftar görünürler.

İnanmayınız! Çünkü bunlar gayri memnunlarla buluşunca: "Hakkınız var. Söz dinletmek mümkün değil ki..." derler. Bununla beraber sizin yanınızda "Cidden efendim! Kanun fevkalade bir eserdir. Allah muvaffakiyetler ihsan buyursun" diye, bu defa da işe esasen tanımadıkları Allah'ı karıştırmaktan utanmazlar.

Bir misal daha: Latin harfleri hazırlanıyor. Tatbikata giriyor. Ortalıkta müthiş bir telaş. Hele sarıksız yobazlar, hele hele onlar, o yalancılar!.. Bunlar ortalığı herkesten fazla telaşa vermekle meşguldürler. "Bu da olur mu ya efendim? Daha neler! Gâvur mu olacağız? Bunları kim okuyacak? Nasıl okunacak? Memleket ne oluyor? Halk buna tahammül eder mi? Seviyesi, hissiyatı bunu kaldırır mı? Lahavle!.." filan diye mırıldanırlar, ortalığı gözden geçirmeye başlarlar. Birisi kendilerine vaziyetten şikâyet etse onu aydınlatacakları yerde, birbirlerine "Ya! Gördün mü, ne kadar haklıdır? Ve biz hakikati ne iyi gördük!.. Fakat ne yapmalı ki söz anlatacak adam yok!.. Yok efendim vesselam!" demeye başlarlar.

Fakat ihtilalin bükülmez iradesi işi yürütmeye, memleket ta köylerine kadar kolayca okuyup yazmaya başlayınca bunlar etrafınızı alırlar. Bu defa işi o kadar methederler ki, siz bile vaktiyle hareketinizi bu kadar beğenmemişsinizdir!.. Şaşırırsınız. Fakat sakın inanmayınız. Gıyabınızda gayri memnunlarla birleşirler!

Bir misal daha: Cumhuriyet ilan olunuyor. Halifeler, sultanlar, bütün bir kanlı günahlarının cezasını çekiyorlar. Mazi yıkılıyor, yerine dipdiri, yepyeni bir Türk varlığı çıkıyor. Yalancılar, sarıksız yobazlar, yine ve son derece telaştadırlar; "Ah efendim, bakalım işler nereye varacak! Bunlar milletin ananeleridir efendim, ananeleri!" gibi teranelerini kesmezler. İş olup bitince, azmin, iradenin önünde hemen bükülürler. Sizden olur gibi görünürler. Zaten bunlar içinizdedirler. Hatta içlerinde fırkacılığı kimseye vermeyenler de vardır. Fakat inanmayınız. Sıkı bir günde bunlar, herkesten evvel hasım saflarındadırlar.

*
* *

Bir misal daha: Şapka giyilmeye karar veriliyor. Büyük bir isabet eseri olarak giyiliyor. Ortalığı bir dedikodudur alıyor. Bunun çoğunu yalancılar dediğimiz sarıksız yobazlar yapıyor. "Dinsizliktir. Müslümanlığı unutuyor muyuz?" gibi fiskosları hep bunlar yapıyor. Tabii sarıklı yobazlar da bunlarla beraber... Fakat aradan çok geçmiyor, bir de bakıyorsunuz, yalancılar sizden daha hararetli melon, fötr, silindir şapkaları başlarına geçirmişler. Fakat sakın inanmayınız! Bunlar her devre uyarlar ve uymuşlardır. Aransa belki ceplerinde fes bile vardır; belki hırkalarında takke de hazırdır; ne olur ne olmaz diye. Bunlar kimin arabasına binerlerse onun şarkısını söylerler!.. Fakat sizden uzak kalınca bu yobazlara "Ne yapalım efendim! İstemeyerek şapka giydik. Haklısınız. Allah kusurlarımızı affetsin" derler.

*
* *

Büyük Türk genci! Türkün emsalsiz Gazi Şef'inin reisliği altında başarılan yeniliklerin hepsini sarıksız yobazlar, şu yalancılar karşısında böyle misallerle izah edebilirim. Fakat lafı uzatmayayım. Sarıksız yobazlar inkılabın en çok korkulacak hasımlarıdır... Çünkü münafıktırlar; çünkü gizlidirler. Bunlarla dövüşmek açık düşmanlarla mücadeleden daha çok çetindir. Çünkü bunları yakalamak zordur. Yağlı pehlivandan fazla kayarlar. İhtilal bunlara demir elini değirince bir tilkinin aslan önündeki yılışması gibi yerlerde yuvarlanarak şaklabanlık ederler. Kurtulunca, yine tilkiliğini elden bırakmazlar. Bunlara inanma ve açık mücadeleye mecbur et ki, Büyük Adam'ın büyük eserlerini hakkıyla koruyabilesin.

*
* *

Aziz Türk genci! Sana tarihten bir vaka anlatacağım, artık hükmünü sen ver. Bütün dünya ihtilalleri böyle sarıksız yobazlarla, yalancılarla uğraştı; hem de mürtecilerden, açık hasımlardan fazla...

Fransız İhtilali'nde önce Danton ve arkadaşlarının, sonra Robespierre ve arkadaşlarının giyotin bıçağı altında Fransa için, Fransız milleti için, Fransız İhtilali'nin büyük prensipleri için göz kırpmadan başları düştüğü gün servet olarak yalnız bir kanlı gömlek bırakabildiler. Fakat bunlardan görünen ikiyüzlüler, kanaatsizler, bizdeki tabiriyle yalancılarla sarıksız yobazlar, cepleri dolu olduğu halde önce Direktuvar'ı, sonra Napolyon'u, sonra krallıkları ve imparatorlukları alkışladılar!..

Mahmut Esat

Soyguncular Elinde Din!..*

Sözü tarihe bırakıyorum:

Sultan III. Selim devrindeyiz; Valide Sultan Kethüdası Yusuf Ağa'nın yalısında, Galata Kadısı Mehmet Emin Efendi'nin riyasetinde birçok kimseler toplanıyor. Bu toplantının adına, o zamanın tabirince "meclisi şer'-i enver"[1] deniyor. Bu meclisin vazifesi, Hacı Sadullah Ağa[2] tarafından Kethüda Yusuf Ağa lehine yapılacak hibeye şahitliktir.

Fakat hibenin konusu nedir?! Ne hibe edilecektir?!

Bunu söylemeye utanıyorum. Fakat söylemek lazım. Ta ki hakikatler gizli kalmasın. Hacı Sadullah Ağa ömründen yedi senesini Yusuf Ağa'ya bağışlayacaktır. Ve bu rezaleti Kur'an'a istinatla Galata Kadısı Mehmet Emin cahili tasdik edecek, hazır bulunanlar da şahit olacaklardır.

Bu bir masal değil, bir hakikattir. İşin daha büyük bir rezaleti de şu ki, hibe muamelesi yapıldıktan kısacık bir zaman sonra Yusuf Ağa ölüyor...[3] Şeriat na-

---

* *Anadolu,* 16 Mart 1933, No: 5561, s.1-2.

1 Meclis-i şer': Şeyhülislam kapısında veya kadıların yanında kanun hükmü alınmak üzere yapılan toplantı. (Y.N.)

2 III. Selim dönemi bestecilerinden Hacı Sadullah Ağa (d.1760-ö.18 Eylül 1808). (Y.N.)

3 *Tarih-i Cevdet*'te 27 Rebiyülahir 1211 (30 Ekim 1796), *Tarih-i Âsım*'da 27 Rebiyülevvel 1221 (14 Haziran 1806) tarihinde düzenlendiği kaydedilen söz konusu hibe sözleşmesi Kethüda Mehmet Sait Efendi'nin Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung'da (Berlin Devlet Kütüphanesi Doğu Bülümü) bulunan elyazması notlarına göre 27 Rebiyülevvel 1211 (30 Eylül 1796) tarihlidir. Mihrişah Valide Sultan'ın kethüdası Yusuf Ağa ise Rebiyülevvel 1222'de (Mayıs-Haziran 1807) idam edilmiştir. (Y.N.)

mına yapılan bu maskaralığa âlem şaşıyor. Fakat ne beis var. Hibeyi ayetlerle tasdik eden cahil kadının patlayasıca midesiyle cebi doldurulmuştur! O, şeriatı ileri sürerek parasını çekmiştir.

Buna inanmakta zorluk çekenlere *Cevdet Tarihi*'nin[1] 8. cildinin 452. sayfasını gözden geçirmelerini tavsiye ederim.

***

Cumhuriyet'in ilanından hayli evvel, bir vatandaş bir kadıya müracaat ediyor, kadı dinliyor.

Neye dair müracaat olunuyor? Ne dinleniyor?!

Söylemeye utanıyorum. Fakat söylemek lazım. Ta ki hakikatler gizli kalmasın.

Adını hatırlayamadığım vatandaş, tarlasının çekirge hücumuna maruz kaldığını yana yakıla kadı efendiye anlatıyor. Kadı efendi mürasele[2] gönderiyor. Çekirgeleri mahkemeye davet ediyor. Gün tayin olunuyor! Tayin olunan günde çekirgeler şeriat hâkimi huzuruna gelmediklerinden muhakemelerine gıyaben bakılıyor ve aleyhlerine hüküm veriliyor. Hükümde, tarlayı derhal terk etmeleri kendilerine şeriat namına bildiriliyor. Tabii haşarat buna aldırmadığından vatandaşın ekinleri yok olup gidiyor! Fakat ne beis var. Kadı Efendi dini kullandı; parayı çekti; cebini doldurdu.

Buna inanmakta müşkülata düşenlerin hakikati Adliye Vekâleti teftiş raporlarında görmeleri güç olsa bile duymaları zor değildir.

***

Yine III. Selim zamanında "Aygır İmam" adında biri ortaya çıkıyor. Sarayın imam-ı evveli oluyor. Derken kazaskerliği elde ediyor!.. Gitgide III. Selim'den hoşlanmamaya başlıyor. Sebebi nedir, bilir misiniz?! Söylemeye utanırım. Fakat söylemek lazım. Ta ki hakikatler gizli kalmasın...

Aygır İmam'a bir kazanın arpalığı verilmiş... Fakat bu, herife kâfi gelmemiş. Herif oranın "hükümet-i şer'iye"sini de iltizama vermek[3] istemiş... Yani şeriat hükümetini mezada çıkarmak dilemiş! Bereket versin, zamanın İbrahim Kethüda gibi bazı namuslu adamları bu soytarılığın önüne geçmişler; geçmişler amma, Aygır herif hıncını almak için "Nizam-ı Cedid askeri dine muhaliftir" diyenlerle beraber olmuş... Kabakçı Mustafa'ları teşvik etmiş, III. Selim'in katlinde eli bulunmuş... Görüyor musunuz din namına ileri atılıp herkesi dinsizlikle töhmet

1 *Tarih-i Cevdet*, 12 cilt, 1854-1884. (Y.N.)
2 Mürasele: Resmi kadı mektubu. (Y.N.)
3 İltizama vermek: İmparatorluk döneminde devlet gelirlerinin belirli süreler için mültezim adı verilen aracı kişilere kiralanması; çiftlik vb. yerleri kiraya vermek. (Y.N.)

altına alanların içyüzlerini?! Görüyor musunuz şu din soyguncularını?! Buna inanmakta müşkülat çekenlere *Cevdet Tarihi*'ni tavsiye ederim.

Eski zamanların şeyhülislamlarından biri kadılıkları mezada çıkarırmış... Kim fazla para verirse kadılığı ona ihale edermiş... Günün birinde efendinin fazla paraya ihtiyacı hasıl olmuş. Halep kadılığını bir cahile satmış, derken arkadan bir talip daha çıkmış; daha fazla para vermiş. Bu defa aynı makamı buna da peşkeş çekmiş! Bu haberi alan ilk kadı hiddetle şeyhülislamın yanına gelmiş, şeyhülislamlık dairesinde ağıza alınmayacak lakırdılarla birbirlerine sövüp saymaya başlamışlar!.. Bu rezalet yüzlerce halkın önünde cereyan etmiş...

Fakat ne beis var. Hırsız şeyhülislam dini kullanarak ceplerini doldurmuş ya!.. Üst tarafı ne olursa olsun!..

Bu vakada şüphesi olanlara *Naima Tarihi*'ni tavsiye ederim.

***

Emlak Eytam Bankası'nı kurmaya teşebbüs ettiğim zaman en çok müşkülatı Eytam[1] memuru bazı hocalardan gördüm. Kendilerini din kisvesi içinde saydırmaya çalışan bu adamlar, bankayı kurdurmamak için ellerinden gelen tahrikleri yaptılar. Fakat başarılı olamadılar. Yetimlerin hakkı bunların hırsızlığından kurtarıldı. Neticede bu din soyguncularından birçoğu vaktiyle yedikleri yetim haklarından dolayı mahkûm oldular, şimdi hapishanededirler.

***

Dikkat ediniz, bazı kazalarda, köylerde, vilayetlerde hacca giden, yalandan namaz kılan öyle soygunculara tesadüf edeceksiniz ki, bunlar herkesi küfürle, dinsizlikle, ahlaksızlıkla itham ederler. Halbuki bu gibilerin hacı olmaktan, namaz kılmaktan maksadı Allah için değildir. Birtakım saf kalpli vatandaşları aldatarak kendi ekmeklerini yağlamaktır. Yüzde 100 faizciler bunların içinden çıkar. Yetim hakkı yiyenler bunların arasındadır. İslam dininin fena, haram saydığı şeyleri çoğunlukla ve hep bunlar yapar. "Türkçe ezan, Türkçe ibadet, yeni harfler gâvurluktur" derler. Görünüşte dini kimseye vermezler.

Sebebi nedir, bilir misiniz?

Dini, soygunculuklarına alet olarak kullanmak!..

***

Büyük Türk genci! Türk İhtilali yobazların dinsizlik dediği laikliği şu sana birer birer saydığım rezaletlerin ve bunlara benzer maskaralıkların önüne geçmek

---

1 Eytam: Yetimler; burada "Eytam Sandığı" kastediliyor. (Y.N.)

için ileri sürdü. Laiklik, dini, din soyguncularının elinden alarak en temiz yere, Türklerin vicdanlarına koydu. Allah'ın dinini soyguncuların elinde millet ve memleket aleyhinde kullanılır alet olmaktan kurtardı. Sen laikliği can pahasına da olsa müdafaa ederken bileceksin ki, vicdanları koruyor, din soyguncularını yok ediyorsun...

Mahmut Esat

Laiklik Nedir?*

İzmir Mebusu ve eski Adliye Vekili Mahmut Esat Beyefendi, gazetemizde açtığımız büyük ankete aşağıdaki cevapları vermek lütfunda bulunmuştur:

Türk Aydını Nazarında Laiklik Nedir?

Fikirlerimi sormak lütfunda bulunuyorsunuz. Bu büyük ve cidden mühim mesele karşısında düşünebildiğim ufak tefek şeyler şunlardır:

Ben laiklikten devletle din işlerinin mutlak surette ayrılmasını anlarım. Laik sistemde devlet din işlerine ve bilhassa din, devlet ve dünya işlerine karışmaz. Yalnız devletin dinler üzerinde genel nezaret, genel kontrol hakkı vardır. Devletin bu kontrol yetkisi, herhangi bir dinin, kamunun nizamına, adabına muhalif olmamasını temine yöneliktir.

Din devlet işlerine karışmaz demek, devlet dinin prensiplerine ayak uydurmaz demektir. Laik devlet nazarında dünya işlerine karışmamak şartıyla tanınmış her din muhteremdir ve mensuplarının kanaatleri her türlü taarruzdan masundur. Devletin vazifesi, şartsız, kayıtsız vicdan hürriyetini müdafaadır.

Bizde eskiden her yapılacak yenilik hakkında önce fetvahaneye müracaat zarureti vardı. Mesela yeniçeriliği kaldırıp yerine Nizam-ı Cedid'i koyabilmek için III. Selim ve I. Mahmut zamanlarında çeşitli fetvalar almak mecburiyeti hasıl olmuştu. Hatta Meşrutiyet'in tesisinde bile bu usule müracaat edilmiş, bu yoldan geçmek zarureti karşısında kalınmıştı!..

II. Abdülhamit 31 Mart'ta Meşrutiyet'e ihanet ettiği ve Meclisi Mebusan'ı kaçırdığı zaman, irticaı tepelemek için İstanbul kapılarına dayanan Hareket

* *Yeni Asır*, 23 Mart 1933, No: 8292, s.1, 3.

Ordusu ve toplantı halinde bulunan Millet ve Ayan Meclisleri, zalim, mürteci halife ve padişahı ancak fetva aldıktan sonra tahtından indirebilmişlerdi!..

Görülüyor ki dinin devlet işlerine karıştığı zamanlar koskoca bir milletin ve bütün bir devlet teşkilatının mukadderatı bir hoca efendinin dini telakkilerine, dini anlayışlarına kalıyor. 20. asırda milletlerin, devletlerin mukadderatı ne bir hocanın ne bir papazın ne de bir hahamın görüşlerine bağlı kalabilir. Hoca efendi, papaz veya haham istenilen şeyi dinde bulamaz veya dine uygun bulmazsa ne olacak? Koskoca devlet, millet, hayati icaplarını bir tarafa bırakarak bunların kafalarına göre mi hareket edecek?!

Bu ancak milletin, devletin maddi, manevi hayat şartlarına, dünyanın gidişine, icaplarına göre düzenlenir. Kaldı ki dinler değişmeyen esaslardır. Milletlerin hayatı ise her gün gelişir, değişir.

Şunu da söyleyebilirim ki, dinin dünya işlerine karışması yalnız bizde görülmüş, bizde duyulmuş değildir. Hıristiyanlık âlemi de uzun zamanlar bu müdahalenin baskısı altında kaldı. Birçok krallar, hatta bazı imparatorlar papaların bir emriyle tahta çıkarıldığı gibi, yine taçları başlarından alınarak tahtlarından aşağı indirildiler!.. Din, devlet ve dünya işlerine karıştıkça, çoğunlukla papaların, halifelerin, zaman zaman yobazların, papazların elinde bir tahakküm satırı gibi kullanıldı. Din bunların elinde bir derviş keşkülü[1] gibi dilencilik vasıtası yapıldı.

Zaman oldu, mukaddes dinler bunların elinde bir mezbaha, Allah da bir cellat haline konmak istendi!..

Dinlerin elastiki olması dünya işlerinde hayır ve şer yolunda kullanılmalarına sebep oldu. Bir kısım din uleması herhangi bir mesele için cevaz verirken diğer kısmının da yine aynı meselenin yasaklılığını ileri sürdükleri az görülmüş rezaletlerden değildir.

Size yakınlardan bir misal vereyim:

İstiklal muharebelerinde bir kısım şeriatçılar düşmana karşı mücadeleyi, cihadı dine dayandırarak taçlandırırken, diğer bir kısmı da -başta hain halife Vahdettin'in şeyhülislamı Dürrizade olduğu halde- yayımladıkları fetvalarla bu milli mücadeleyi isyan saymaktan utanmadılar. Düşman ordularına "halifenin müttefiki" diyecek kadar ileri vardılar. Demek ki dinler bir mesele karşısında muhtelif maksatlar uğrunda kullanılabiliyor, milleti ve memleketi ikiliğe veriyorlar ve şaşırtıyorlar. Memleketin bütün bu dedikodular arasında birliği ve ilerleme hamleleri güçlüğe uğratılıyor. Dini ihtilaflar yüzünden tarihten silinmiş milletler vardır. Bizans İmparatorluğu'nu bu sırada sayabiliriz. Sünnilerle Şiiler arasındaki kanlı kavgalar İslam milletlerinin geri kalmalarında çok tesirli olmuştur.

---

1 Keşkül: Dilenci çanağı. (Y.N.)

20. Asırda Laiklik

20. asır medeniyeti bütün bu fenalıkların önüne geçmek için laiklik prensibini ortaya sürdü. Bu, bazı din bezirgânlarının hoşuna gitmez ve gitmeyecektir. Çünkü dini bir keşkül gibi kullanmalarına imkân kalmıyor. Bu din bezirgânları, bazı hocalar, bazı papazlar, bazı hahamlar ve yine bazı dindar görünen ikiyüzlülerdir.

Çünkü laiklik, dini bir geçim vasıtası olmaktan kurtarıyor; onu vicdanlara mal ediyor. Tahtların en yükseği, en temizi, en el değmezi ve devrilmezi vicdandır.

Bence dinin dünya işlerine karışması, karıştırılması Türk milletinin belli başlı felaket sebeplerinden birini teşkil etmiştir. Türk İhtilali laikliği bir prensip olarak kabul etmekle tarihin bu derin ıstırabını dindirmiş oluyor.

Şuraya pek mühim tarihi bir hakikati de kaydetmek istiyorum:

Laikliği İlk Tatbik Edenler

Günün birinde Nys adında meşhur bir devletler hukuku yazarının eserini[1] okuyordum. Bu zata göre laik devlet teşkilatını ilk tanıyan ve tatbik edenler Türk milletleridir.

Léon Cahun diyor ki, Cengiz, Müslüman, Hıristiyan, Buda ulemasını huzurunda münakaşa ettirmekten çok hoşlanırmış. Fakat hepsini eşit görür, bir tarafın diğerine tahakkümüne müsaade etmezmiş; hele dini devlet işlerine asla karıştırmazmış.[2] Fakat hilafetin Türklere intikalinden sonra bu sistem gitgide ihmal edilmiştir.

Vicdan hürriyetini kabul etmiş bir devlette laiklik zaruri ve tabii bir neticedir. Laik olmayan bir devlet, vicdan hürriyeti için tam bir teminat olamaz.

Devletin Dini Olmaz

Devlete, dini izafe etmek de manasız ve saçma bir düşünce, bir görüştür. Zira devlet maddi bir şahsiyet, bir varlık değildir ki bir dinin mensubu olabilsin. Mesela İslam dininin şartları arasında namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek vardır. Bir devlet tasavvur olunabilir mi ki hacca gitsin ve "Hacı Devlet Efendi!" olabilsin. Yahut bir devlet düşünebilir misiniz ki oruç tutsun veya namaz kılsın?!

---

1 Ernest Nys, *Les origines du droit international*, Paris, 1894. (Y.N.)

2 Léon Cahun, *Introduction à l'histoire de l'Asie: Turcs et Mongols des origines à 1405*, Paris, 1896. (Y.N.)

Bunun içindir ki Osmanlı Kanunu Esasi'siyle, eski Teşkilatı Esasiye'deki "Devletin dini din-i İslamdır",[1] "Ahkâm-ı şer'iyenin tenfizine Büyük Millet Meclisi memurdur"[2] gibi kayıtlar tehlikeli ve pek manasız idi.

Laiklik çağdaş Türkiye'nin yaşama ve ilerleme şartlarındandır. Teşkilatı Esasiyemiz, Medeni Kanunumuz, Ceza Kanunumuz bu prensibi tamamıyla kabul etmiştir.

***

Bence bugün dahi halli lazım gelen bir husus vardır: Diyanet işlerinin yavaş yavaş devlet bütçesinden ayrılması, yalnız devletin yüksek nezareti altında, fakat özel gelirle, mesela Medeni Kanun'a uygun tesisatla idare edilmesi icap eder. Vaizlerin, büyük şehir imamlarının Darülfünun ilahiyat şubesi mezunları olması ve lisan bilir kimseler arasından seçilmesi lazımdır. Küçük şehir imamlarının ise mevkileriyle orantılı bir tahsil görmeleri, laikliği anlamaları çok faydalıdır.

Gençliğe Bir Hitap!

Türk gençliği laikliği günü gelince can pahasına da müdafaa edecektir. Çünkü laiklik bu milletin, bu memleketin yaşama şartlarının başında gelir. Hiçbir kuvvet, hiçbir mesuliyet onu bu kavgada yıldırmayacaktır. Türk gençliği laikliği müdafaa ederken dini yalancıların elinden kurtarmış, vicdanları beklemiş olacaktır. Bu yüksek bekçilik en çok Türk gencine yaraşır.

---

1 "Devletin dini İslam dinidir" anlamında. (Y.N.)

2 "Büyük Millet Meclisi şer'i hükümlerin uygulanmasına memurdur" anlamında. (Y.N.)

Ahlak Düşkünleri*

Asırlarca Osmanlı İmparatorluğu'nun, yıllarca Meşrutiyet'in bahtını ellerinde tutmuş ikiyüzlülerden, eski deyimiyle "mürailerden" bahsetmek istiyorum.

Bunlar, Cumhuriyet'ten önceki çağlarda bol bol yetişen tiplerdi. Bu ikiyüzlülerin içleri başka, dışları yine başkaydı. Dindar görünürlerdi; dinsizlikte eşleri yoktu. Doğruluğu kendilerinden başkasına mal etmezlerdi; hırsızlıkta biricik idiler. Ahlakı kimseye vermezlerdi; ahlaksızlık örneği idiler.

Bu dinsiz dindarların içyüzünü şair Ruhi-i Bağdadi bütün çıplaklığıyla ortaya koyar:

Vardum seherî tâat içün mescide nâ-gâh
Gördüm oturur halka olup bir nice gümrâh

Girmiş kimisi vahdete almış ele tesbîh
Her birisinin vird-i zebanı çil ü pençâh

Dedüm ne sayarsuz ne alursuz ne satarsuz
K'aslâ dilünüzde ne nebî var ne hod Allah

Dedi biri kim şehrimüzün hâkim-i vakti
Hayretmek içün halka gelür mescide her gâh

---

* *Ulus*, 7 Şubat 1939, s.1, 8.

İhsanı ya pençâh ya çildür fukaraya
Sabreyle ki demdür gele ol mîr-i felek-câh

Geldiklerini mescide bildüm ne içündür
Yüz döndürüp andan dedüm ey kavm olun agâh

Sizden kim irağ oldı ise Hakk'a yakındur
Zîrâ ki dalâlet yoludur tuttuğunuz râh

Tahkîk bu kim hep işinüz zerk u riyâdur
Taklîddesüz tâatunuz cümle hebâdur[1]

Bu bayağı mahlûklar, ellerinde tespih, boyunlarında Mushaf, sünnet üzere kesilmiş bıyık ve sakallarıyla adliye, şeyhülislam kapılarında dolaşır dururlardı. Müşteri bulunca bir beşliğe hâkim önünde Mushaf'a el basarlar, yalancı şahitlik yaparlardı; hatta Meşrutiyet'te bile!..

*

---

1 *Ruhi-i Bağdadi Divanı*, s.76-77.
[Anlamı:

Sabah namazı için ansızın mescide vardım
Yoldan çıkmış nice kimsenin halka olup oturduğunu gördüm.

Kimi çekilmiş bir kenara, almış ele tespih
Her birinin diline doladığı: kırk ve elli

Dedim ne sayarsınız, ne alırsınız, ne satarsınız
Öyle ki dilinizde ne peygamber ne de Allah adı var

Biri dedi ki: Şehrimizin şimdiki valisi
Halka hayır yapmak için her zaman mescide gelir

Fukaraya ihsanı ya elli ya kırk paradır
Sabret ki o yüksek mertebeli beyin gelme vaktidir

Mescide niçin geldiklerini anladım
Oradan yüz çevirip dedim: Ey millet, bilin ki

Sizden uzak olan Hakk'a yakındır
Çünkü tuttuğunuz yol sapkınlık yoludur

Doğrusu işiniz hep yalan ve ikiyüzlülüktür
Taklittesiniz, ibadetiniz hep boşadır.

Bkz. *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri/ Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*, c.4, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul, 1986, s.117-122. -Y.N.]

Dinsiz dindarlar kahve köşelerinde, cami kürsülerinde, halk içinde yapmacık tavırlarla dinden, ayetten, hadisten bahsederlerdi. Durmadan bağırır çağırırlardı. Herkesi doğruluğa, hakka davet ederlerdi. Fakat hepsi yalandı; yalan söylüyorlardı.

Zamane ahlakından örnek vermek isteyen İzmirli Mustafa Paşa[1] *Tarih*'inde şunları anlatıyor:

> "Merhum Salih Paşa, Drama mütesellimi iken, bir hâkimin gelip konuşmasının başında 'Size İstanbul'dan hediye getirmek lazımdı; lakin ben mührümü getirdim' diye çıkarıp önüne koyduğunu, yani üstü kapalı olarak 'Nasıl ilam isterseniz vermekte tereddüt etmem" dediğini hikâye eylerdi."[2]

Yine Mustafa Paşa haber veriyor:

> "Halil Hamid Paşa'ya bir Hint elçisi yardım için saltanatı seniyeye beş bin kese verebileceklerini ifade eylediğinde, Paşa Hazretleri 'O kadar parayı ben dahi verebilirim' demiştir ki şimdiki hesaba göre 250 bin altın kadar eder."[3]

İzmirli Mustafa Paşa vaktindeki 250 bin altının zamanımızda iki buçuk milyon lira ettiği malumdur. O günkü 250 bin altının alım gücü de göz önünde tutulursa, bunu bugün beş milyonla ifade etmek yanlış bir hesap olmaz!..

Dikkat ediliyor mu?!.. Adalet ilamlarla emre konuyor; adalet gelir kaynağı oluyor! Ve üç beş sene milletin işi başında bulunanlar milyonlar savuracak bir durumda bulunuyorlar!

Ahlak düşkünleri elinde devlet ve millet işleri alınır satılır bir meta haline gelmişti!

Naima anlatıyor:

> "Rumeli tezkerecisi Tiryaki Kuşbaz ki, hayattaki kadıların memuriyetlerini satıp, 'ölümünden dolayı boş' namıyla satın alan herif varıp zaptettiğinde, eski dertli gelip 'Ben sağım, ölmedim' diye sızlandığında 'Süphanallah, güvenilir dört beş Müslüman öldüğünü haber verdiler. Hemen sağ ol, bu kadar zahmet zarar vermez' diye teselli verip, gizlice bir miktar akçesini alıp, 'yanlış tayin imiş' diye memuriyetine devam kâğıdını verip, boş memuriyet diye alan dertli geldiğinde de 'Elem çekme, sana da bir yer ayarlarız' diye memuriyetten

---

1 Mansurizade Mustafa Nuri Paşa (1824-1890). (Y.N.)
2 *Netâyic'ül Vukuat*, c.3, s.109.
3 *Netâyic'ül Vukuat*, c.4, s.117.

düşürüp, birkaç günden sonra birinin dahi memuriyetini ona kaptırıp tekrar haklardı. Kadılar fukarasını durmadan böyle dolandırıp, mal yığmak için buna benzer türlü şeytanlıklar bulurdu."[1]

Bu ahlak düşkünlüğü çağlarında rüşvet, hırsızlık adeta devlet muaşeretinde tabii hak sayılıyordu. Halifesinden ta uşağına kadar hemen her devlet memuru, rüşveti, hırsızlığı böyle anlıyordu.

Fuzuli "Selam verdim, rüşvet değildir deyü almadılar" diyor!..

Hanya fatihi Yusuf Paşa, denizaşırı seferlerden dönüşünde para, kürk getirmediğinden, I. İbrahim'in huzuruna çıkar çıkmaz boynu vuruldu. Koca Gazi ayak tozunu silmeden başını kaybetti...

Bu cinayetin faili halifenin kendisi idi... Fakat bu cinayette en büyük rolü onun etrafını çeviren, dindarlığı, ahlakı, doğruluğu kimseye vermeyen hırsızlar yapmıştı...

Bu olay bir trajikomedidir ki Naima şöyle anlatıyor:

> "Padişah-ı âlempenah, Bostancıbaşı Hasan Ağa'ya 'Kaldır şunu' dediler.
> Yusuf Paşa dahi delirane 'Hemen öldür beni... Ne durursun?' deyu bostancıbaşı ile çekilip gittiler.
> Rahmetli padişah, vezir Yusuf Paşa'yı boğdurduktan sonra pişman olup, cesedini huzura götürüp merhamet bakışıyla nazar eylediğinde 'Ne güzel, elma gibi kırmızı yanakları varmış. Yazık oldu ki kıydım!..' dedikleri rivayet olunur."[2]

Bu ahlak düşkünleri, bütün bu skandallar içinde seccadeden baş kaldırmazlar, doğruluğu, ahlakı kimseye vermezler, herkesi dinsizlik ve ahlaksızlıkla suçlandırırlardı. Dini ve ahlakı çeşitli hayal almaz rezaletlerine bir kalkan yaparlardı. Rahmetli Ziya Paşa pek yerinde "Çok kişilerin haçı çıktı zîr-i bagalde"[3] demişti. Bunlar bu cinsten adamlardı.

Bütün bir verimi böyle bir ahlak düşkünlüğü olan eski kültüre imrenenlere acıyorum.

Zavallılar!..

*

1 *Naima Tarihi*, c.5, s.428-429.

2 *Naima Tarihi*, c.4, s.179-180.

3 Ziya Paşa'nın "Terkib-i Bend"inin söz konusu dizeleri şu şekildedir: "Ümmîd-i vefâ eyleme her şahs-ı dagalde/ Çok hâcıların çıktı haçı zîr-i bagalde."
Anlamı: "Vefa umma her hilekâr şahıstan/ Çok hacıların koltuğunun altından haçları çıktı." (Y.N.)

Bunlar "Allah, Muhammed" adını dillerinden düşürmezlerdi. Herkesi ahlaksız gören bu sefiller, herkese ahlak vaaz eden bu yalancılar, içki düşkünlüğünün, ırz düşmanlığının hayale sığmayanlarını yaparlardı; mabet köşelerinde, saray odalarında vs. Fakat namaz vaktini kaçırmazlardı!.. Cami, mescit saflarında insan içinde görünmekten, Tanrı önüne çıkmaktan utanmazlardı.

Kadınlı erkekli bu pespayeleri Şair Nedim'in "Hammâmiyye"sinde,[1] Ahmet Rasim'in *Hamamcı Ülfet* ve *Fuhş-i Atik*'inde yüz kızartmadan okumak mümkün mü?

Baki'nin azamet ve haşmetle bezenmiş şiirleri arasında ve tıpkı ayaklarına çelenkler gibi serpilmiş asırlar içinde yükselen anıt divanında, Nedim'in o güzellikler inceliği şiirleri arasında, Nef'i'nin *Sihâm-ı Kazâ*'sında, Süruri'nin *Hezliyyât*'ında, Sümbülzade Vehbi'nin vs. şairlerin divanlarında eskiliğin içyüzünü haber veren öyle parçalara rastlarız ki, bunları bugün üzülmeden okumaya imkân var mıdır?

Mesela Nedim'in "Cum'a namazına deyu"[2] mısraıyla başlayan Kâğıthane âlemlerinde İslamın en mukaddes ibadetinin nelere vasıta edildiğini nasıl söyleyebiliriz?!

Düşündüm... Şu yazılar arasına hiç değilse Türk Galip'ten bir parça geçireyim dedim. Ta ki hakikatler gizli kalmasın! Fakat yapamadım. Çünkü bunlardan, zamanenin şahsi ahlakıyla ilgili hangi mısraını nakletsem Cumhuriyet müddeiumumiliğine[3] çağrılacağım muhakkaktır! Ve Türk Ceza Kanunu'nca "genel adaba aykırı hareket"ten dolayı cezalandırılacağım şüphesizdir.

Cumhuriyet'ten önceki şahsi ahlak ifadeleri, tezahürleri bugün bir suç! Edebiyatıyla, fiiliyatıyla ve her şeyiyle bir suç! İşte iki çağın ayırdı.

Gerilere gitmeye ne hacet! İmam, muhtar önde, elde fener ve sopalar ev basmalar, mahalleleri "Allah" adına ayağa kaldırmalar daha düne kadar görülen şeyler değil miydi?

Hangi namuslu bir genç bayan ve ... ıstırap çekmeden, tehlikeye düşmeden sokağa çıkabilir, gezinebilirdi? Bunların ardı sıra neler söylenmez, ne fuhuşlar ifade edilmez ve canlandırılmazdı?

---

1 Hammâmiyye: Divan edebiyatında giriş kısmı hamam eğlencesi tasvirine ayrılan kasideler. Nedim'in hammâmiyyesi Damat İbrahim Paşa için yazılmıştır. (Y.N.)

2 Nedim'in şarkı türündeki bu şiirinin ilgili kıtası şudur:

İzn alub cum'a namâzına deyu mâderden
Bir gün uğrulayalım çerh-i sitem-perverden
Dolaşub iskeleye doğru nihân yollardan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a.

Anlamı: "Cuma namazına diye anne(n)den izin alıp/ Zalim felekten bir gün çalalım/ İskeleye doğru gizli yollardan dolaşıp/ Gidelim uzun boylu sevgilim Sa'd-âbâd'a."
Sa'd-âbâd: İstanbul Kâğıthane deresi kıyısında bulunan bir mesirenin adı olup Lale devrinde büyük ün kazanmıştır. (Y.N.)

3 Cumhuriyet müddeiumumiliği: Cumhuriyet savcılığı. (Y.N.)

Bugün bunları, Cumhuriyet müddeiumumisinin eliyle hâkim önünde hesap vermeden, suçlu olarak hesap vermeden ve cezasını çekmeden kim, hangi namuslu adam göze kestirebilir?

İşte Cumhuriyet'ten önceki şahsi ahlak ve bunun Cumhuriyet'ten sonraki anlamı...

*

Lafın bağlantısı şudur:

Bütün bir eskilik tarihini düşünüyorum. Onu, Atatürk İhtilali'nin açtığı yeni çağdan üstün bulmuyorum.

Pardon, daha açık söylemeliyim: Atatürk İhtilali'nin 20 yılını, bugün bu asırlar kavrayan eskiliğin üstünde buluyorum.

Bir daha ve bin daha pardon! Atatürk çağı, eskilikle mukayese edilemez ki ondan üstün olduğu ileri sürülebilsin!..

Atatürk İhtilali'nin bu yönden en büyük başarısı, eski ferdi ahlakı tasfiye etmesi, onu kökünden kazıması oldu.

İkiyüzlülük eski ferdi ahlakı o kadar iğrenç bir hale düşürdü ki, bunun en doğru vasfını IV. Murad'ın büyük şeyhülislamı Yahya ortaya koymuştur.

Ankaralı Yahya Efendi bundan o kadar tiksinmiş olmalı ki, divanında:

"Mescidde riyâ-pîşeler itsün ko riyâyı,
Meyhâneye gel kim ne riyâ var ne mürâî"[1]

demekten -hem de dinin en büyük temsilcisi sıfatıyla- kendini alamamıştır. En iğrenç yer sayılan meyhaneyi bile mescitten ve mescitte toplanan ikiyüzlülerden çok temiz buluyordu!..

Şüphe yok ki herkes dindar olmakta, ibadet ve ta'atında serbesttir. Bu serbesti Cumhuriyet kanunlarının himayesi altındadır. Ve bu serbesti saygıya değer...

Fakat bu hürriyet "sureti haktan görünerek" herkesi dinsiz, ahlaksız görmek hakkını kimseye bahşetmez. "Şu içki içiyor, ahlaksızdır; bu şöyle hareket ediyor, ırz düşmanıdır; bu böyle yapıyor, bilmem nedir" gibi ithamlarla şuna buna saldırmak yeni çağın geçer akçesi, keser bıçağı değildir. Ve olamaz.

Geçmişin bu kokmuş ahlak sistemi, zamanımızda ruhunu muhafaza etmekle beraber, başka, yepyeni bir kisveye bürünebilir ki işin asıl korkulacak yanı budur.

Bu gibi sarıksız vaizleri kürsülerinden indirerek Cumhuriyet hâkimlerinin önüne sürüklemek Atatürk İhtilali'ne bir saygıdır.

Mahmut Esat Bozkurt

---

1 "Bırak ikiyüzlüler mescitte ikiyüzlülük ededursunlar/ Sen meyhaneye gel, çünkü orada ne ikiyüzlülük var ne de ikiyüzlü" anlamında. (Y.N.)

DİZİN